พล.ร.อ. [illegible]

อภินันทนาการ

จาก

พลเรือเอก อดุล ตุลยานนท์

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว.

วันเสาร์ที่ ๗ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

ณ สถานที่เพลิงศพ ก.ม. ๒๖๓

บ้านวังหิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ม.ป.ช., ม.ว.ม., ท.จ.ว.

ประวัติ

พลเรือเอก พลเอก พลอากาศเอก สงัด ชลออยู่

เครื่องหมาย ทร. ๒๔๗๘ สพ. ๑ , หมายเลขประจำตัว ๒๗๘๖๔๐๐๐๐๑

เกิดเมื่อวันเสาร์ แรม ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ ปีเถาะ ตรงกับวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๕๘ ที่บ้านเขาพระ หมู่ที่ ๑๑ ตำบลเขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นบุตรนายแปลก นางส้มลิ้ม ชลออยู่ มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๙ คน คือ :–

๑. นางจรูญ วัฒนกุล (สมรสกับนายสุบิน วัฒนกุล)

๒. พลเรือเอก สงัด ชลออยู่

๓. พลเรือตรี สกล ชลออยู่ (สมรสกับนางสาวจันทิพา วงศ์เจริญ)

๔. พลตรี ถนอม ชลออยู่ (สมรสกับนางสาวสุพิศรา สินบำรุง)

๕. นางทองคำ พงษ์อร่าม (สมรสกับนายสมัย พงษ์อร่าม)

๖. นางประไพ อุดหนุน (สมรสกับ พันเอก ประสงค์ อุดหนุน)

๗. เรือโท หญิง สุนิตา ชลายนนาวิน (สมรสกับ เรือเอก ทวีชัย ชลายนนาวิน)

๘. นาวาเอก สงบ ชลออยู่ (สมรสกับ นาวาโท หญิง สุลักษณ์ ประทุมรัตน์)

๙. นางจินดา วัฒนธรรม (สมรสกับ นาวาเอก โกวิทย์ วัฒนธรรม)

พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ได้สมรสกับนางสาวเบญจมาศ อังกินันท์ เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๘๕ มีธิดา ๑ คน ชื่อเด็กหญิงอุสา ชลออยู่ ถึงแก่กรรมเมื่ออายุประมาณ ๕ เดือน และต่อมาคุณเบญจมาศ ฯ ก็ได้ถึงแก่กรรมในขณะมีครรภ์บุตรคนที่สอง เนื่องจากบ้านถูกลูกระเบิดในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ ๒ เมื่อ ๕ มีนาคม ๒๔๘๗ ต่อมาได้สมรสกับ คุณหญิงสุคนธ์ ชลออยู่ (สหัสสานนท์) เมื่อ ๓๐ มีนาคม ๒๔๙๔ มีบุตรธิดา ๒ คน คือ :–

๑. เรือตรี ตองปลิว ชลออยู่ (สมรสกับนางสาวอัจฉรา สมุทรเสน)

๒. นางสาวนุช ชลออยู่

พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อเช้าวันอาทิตย์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ที่โรงพยาบาลประจำอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ด้วยโรคหัวใจวาย รวมอายุได้ ๖๔ ปี ๙ เดือน

การศึกษาก่อนเข้ารับราชการ

สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๘ แผนกวิทยาศาสตร์ จากโรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗

การรับราชการ

๑ เมษายน ๒๔๗๘	เป็นนักเรียนนายเรือ และขึ้นทะเบียนทหารกองประจำการ เครื่องหมาย ทร. ๒๔๗๘ สพ. ๑
๑ มิถุนายน ๒๔๘๓	สำเร็จการศึกษาออกรับราชการเป็น ว่าที่เรือตรี สำรองราชการ กรมเสนาธิการทหารเรือ
๒๙ มิถุนายน ๒๔๘๓	ไปราชการทัพในกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส ในตำแหน่งต้นตอร์ปิโด ร.ล. สุราษฎร์ ถึง ๓๐ เมษายน ๒๔๘๔
๑๙ มิถุนายน ๒๔๘๔	เป็น เรือตรี
๑๖ กรกฎาคม ๒๔๘๔	เป็นต้นเรือ ร.ล. คลองใหญ่
ตุลาคม ๒๔๘๔	ไปฝึกการเดินเรือกับเรือนางเสืองนาวา ของบริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด ในตำแหน่ง ต้นหนที่ ๒
๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔	ถูกอังกฤษจับเป็นเชลยศึกที่สิงคโปร์ ในกรณีสงครามมหาเอเชียบูรพา ถึง ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕
๑๑ มีนาคม ๒๔๘๕	เดินทางกลับถึงกรุงเทพฯ
๒ เมษายน ๒๔๘๕	เป็นต้นเรือ ร.ล. คลองใหญ่
๑ กรกฎาคม ๒๔๘๕	เป็น เรือโท

๒๐ เมษายน ๒๔๘๖	เป็นต้นปืน รักษาราชการต้นเรือ ร.ล. ปัตตานี
๑ ธันวาคม ๒๔๘๖	เป็นต้นปืน รักษาราชการต้นเรือ ร.ล. สุราษฎร์
๑๓ เมษายน ๒๔๘๗	เป็นต้นเรือ ร.ล. ชุมพร
๑ กรกฎาคม ๒๔๘๗	เป็น เรือเอก
๒๓ ตุลาคม ๒๔๘๗	เป็นรักษาราชการต้นปืน ร.ล. ชุมพร อีกตำแหน่งหนึ่ง
๒๑ ธันวาคม ๒๔๘๘	เป็นนายกราบกองโรงเรียนนายเรือ
๓๑ กรกฎาคม ๒๔๙๑	เป็นผู้ช่วยต้นตอร์ปิโด กองโรงเรียนนายเรือ
๑ มกราคม ๒๔๙๒	เป็น นาวาตรี
๑ มิถุนายน ๒๔๙๒	เป็นผู้บังคับการเรือ ร.ล. สุราษฎร์
๑ กรกฎาคม ๒๔๙๔	ถูกควบคุมตัวในกรณีกบฏแมนฮัตตัน ถึง ๒๙ กันยายน ๒๔๙๔
๑๕ สิงหาคม ๒๔๙๔	สำรองราชการกองเรือยุทธการ
๑ ตุลาคม ๒๔๙๔	เป็นต้นเรือโรงเรียนพลทหารเรือ
๑ เมษายน ๒๔๙๕	สำรองราชการกองเรือยุทธการ
๑๘ เมษายน ๒๔๙๕	ไปรับ ร.ล. ตองปลิว และ ร.ล. ลิ่วลม จากเมือง Seattle มลรัฐ Washington ประเทศสหรัฐอเมริกา ในตำแหน่ง ผู้บังคับหมู่เรือ และรักษาราชการ ผู้บังคับการเรือ ร.ล. ตองปลิว ถึง ๑๖ กันยายน ๒๔๙๕
๑ มกราคม ๒๔๙๖	เป็นฝ่ายเสนาธิการกองเรือยุทธการ และเป็น นาวาโท
๓๑ กรกฎาคม ๒๔๙๖	เป็นรักษาราชการ เสนาธิการกองเรือปราบเรือดำน้ำ
๙ ตุลาคม ๒๔๙๖	ไปร่วมรบกับสหประชาชาติในกรณีสงครามเกาหลี ในตำแหน่ง ผู้บังคับหมู่เรือ และผู้บังคับการเรือ ร.ล. ท่าจีน ถึง ๓๑ มกราคม ๒๔๙๘
๕ เมษายน ๒๔๙๘	เป็นประจำกรมกำลังพลทหารเรือ
๑๐ พฤษภาคม ๒๔๙๘	เข้าศึกษาในโรงเรียนนายทหารเรือ พรรคนาวิน ชุดที่ ๑๖ ถึง ๓๑ มกราคม ๒๔๙๙
๒๗ กันยายน ๒๔๙๘	เป็นสำรองราชการกรมกำลังพลทหารเรือ
๑ มกราคม ๒๔๙๙	เป็น นาวาเอก

๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙	เป็นเสนาธิการกองเรือปราบเรือดำน้ำ
๒๙ พฤษภาคม ๒๔๙๙	ไปศึกษาและดูงานการปราบเรือดำน้ำ และกิจการทางทหารเรือ ที่เมือง San Diego และ San Francisco มลรัฐ California ประเทศสหรัฐอเมริกา ถึง ๒๗ สิงหาคม ๒๔๙๙
๘ ธันวาคม ๒๔๙๙	เข้าศึกษาในโรงเรียนเสนาธิการผสม รุ่นที่ ๑ ถึง ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๐๐
๒๖ กันยายน ๒๕๐๐	เป็นรักษาราชการผู้บังคับการกองเรือปราบเรือดำน้ำ
๗ มีนาคม ๒๕๐๑	ไปศึกษาวิชาการปราบเรือดำน้ำสำหรับนายทหารผู้ใหญ่ ที่เมือง Key West มลรัฐ Florida ประเทศสหรัฐอเมริกา ถึง ๖ มิถุนายน ๒๕๐๑
๑๒ เมษายน ๒๕๐๑	เป็นผู้บังคับการกองเรือปราบเรือดำน้ำ
๑ มกราคม ๒๕๐๓	เป็น พลเรือตรี
๒๗ เมษายน ๒๕๐๔	เป็นคณะทูตทหารไปเยือนประเทศสหรัฐอเมริกา ถึง ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๐๔
๗ มิถุนายน ๒๕๐๔	เข้าศึกษาในวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร รุ่นที่ ๔ ถึง ๒๐ เมษายน ๒๕๐๕
๑ มิถุนายน ๒๕๐๕	เข้าศึกษาในวิทยาลัยการทัพเรือ รุ่นที่ ๑ ถึง ๒๘ ธันวาคม ๒๕๐๕
๑ ตุลาคม ๒๕๐๕	เป็นเสนาธิการกองเรือยุทธการ และเป็น พลเรือโท
๑ ตุลาคม ๒๕๐๗	เป็นผู้ช่วยเสนาธิการทหารเรือฝ่ายยุทธการ
๒๔ กรกฎาคม ๒๕๑๑	เป็นผู้แทนกองทัพเรือไปเจรจาเรื่องการสร้าง ร.ล. ตาปี และ ร.ล. คีรีรัฐ ณ กรุงวอชิงตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ถึง ๑๒ สิงหาคม ๒๕๑๑
๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๑	ไปชมการแสดงอาวุธทางเรือ ณ ประเทศฝรั่งเศส ถึง ๓๑ ตุลาคม ๒๕๑๑
๘ มิถุนายน ๒๕๑๒	ไปเยือนสาธารณรัฐเกาหลี และดูกิจการกองทัพเรือของประเทศญี่ปุ่น ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย ถึง ๒๖ มิถุนายน ๒๕๑๒

๑	ตุลาคม	๒๕๑๒	เป็น รองเสนาธิการทหารเรือ
๒๐	พฤศจิกายน	๒๕๑๒	ไปดูกิจการทหารเรือ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา ถึง ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๒
๑	ตุลาคม	๒๕๑๔	เป็น รองเสนาธิการทหาร และเป็น พลเรือเอก
๒๐	พฤษภาคม	๒๕๑๕	ไปดูกิจการทหารประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป อเมริกา และเอเชีย ถึง ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๑๕
๑	ตุลาคม	๒๕๑๕	เป็น ผู้บัญชาการกองเรือยุทธการ
๑	ตุลาคม	๒๕๑๖	เป็น รองผู้บัญชาการทหารเรือ
๑๙	พฤศจิกายน	๒๕๑๖	เป็น ผู้บัญชาการทหารเรือ (อัตรา จอมพลเรือ)
๒๙	กันยายน	๒๕๑๗	ไปร่วมงานวันกองทัพเกาหลี และพิธีเปิดอนุสาวรีย์เชิดชูวีรกรรมทหารไทยที่ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี และเป็นคณะทูตสันถวไมตรีไปเยือนประเทศญี่ปุ่น และสาธารณรัฐจีน ถึง ๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๗
๒๗	ตุลาคม	๒๕๑๗	เป็นคณะทูตสันถวไมตรีไปเยือนประเทศอินเดียและสาธารณรัฐสิงคโปร์ ถึง ๙ พฤศจิกายน ๒๕๑๗
๑๘	ธันวาคม	๒๕๑๗	เป็นคณะทูตสันถวไมตรีทางทหารไปเยือนประเทศมาเลเซีย และสาธารณรัฐสิงคโปร์ ถึง ๒๑ ธันวาคม ๒๕๑๗
๒๖	ธันวาคม	๒๕๑๗	เป็นคณะทูตสันถวไมตรีทางทหาร ไปเยือนประเทศสาธารณรัฐพิลิปปินส์ ถึง ๓๐ ธันวาคม ๒๕๑๗
๓	มีนาคม	๒๕๑๘	เป็นคณะทูตสันถวไมตรีทางทหารไปเยือนประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า และสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ถึง ๑๑ มีนาคม ๒๕๑๘
๖	กรกฎาคม	๒๕๑๘	ไปดูงาน ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา แคนาดา เดนมาร์ก อิตาลี สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมัน และอิสราเอล ถึง ๕ สิงหาคม ๒๕๑๘
๑	ตุลาคม	๒๕๑๘	เป็น ผู้บัญชาการทหารสูงสุด และรักษาราชการผู้บัญชาการทหารเรือ
๘	ตุลาคม	๒๕๑๘	เป็น พลเอก และ พลอากาศเอก

๒๔ มีนาคม ๒๕๑๙ เป็นนายทหารพิเศษประจำกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

๑ ตุลาคม ๒๕๑๙ ออกจากราชการเนื่องจากครบกำหนดเกษียณอายุ เป็นนายทหารนอกราชการ เพื่อรับบำเหน็จบำนาญ สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

ตำแหน่งทางรัฐสภา

ครั้งที่ ๑

๑๘ กันยายน ๒๕๐๐ ถึง ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑

– เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ ๒ ในช่วงเวลานี้ได้รับเลือกให้เป็นกรรมาธิการสามัญประจำสภา ใน "คณะกรรมาธิการตรวจงานการประชุม"

– สมาชิกภาพสิ้นสุด เพราะ "ยกเลิกรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕"

ครั้งที่ ๒

๓ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒ ถึง ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๑

– เป็นสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ

– สมาชิกภาพสิ้นสุดลง เพราะ "พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑"

ครั้งที่ ๓

๔ กรกฎาคม ๒๕๑๑ ถึง ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๔

– เป็นสมาชิกวุฒิสภา ในช่วงเวลานี้ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภาในคณะ "กรรมาธิการ การศึกษา การสาธารณสุข และการสาธารณูปการ"

– สมาชิกภาพสิ้นสุดลงเพราะ "จับสลากออก"

ครั้งที่ ๔

๔ กรกฎาคม ๒๕๑๔ ถึง ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๑๔

– เป็นสมาชิกวุฒิสภา ในช่วงเวลานี้ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภา ใน "คณะกรรมาธิการ การศึกษา การสาธารณสุข และการสาธารณูปการ"

- สมาชิกภาพสิ้นสุดลง เพราะ "คณะปฏิวัติประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑ (ฉบับที่ ๓)"

ครั้งที่ ๕

๑๖ ธันวาคม ๒๕๑๕ ถึง ๙ ธันวาคม ๒๕๑๖

- เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ
- สมาชิกภาพสิ้นสุดลง เพราะ "ลาออก"

ครั้งที่ ๖

๒๓ ธันวาคม ๒๕๑๖ ถึง ๒๖ มกราคม ๒๕๑๘

- เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ชุดที่ ๒ ในช่วงเวลานี้ได้รับเลือกให้เป็นคณะกรรมาธิการสามัญประจำสภา ใน "คณะกรรมาธิการ การศึกษา การสาธารณสุข และ การสาธารณูปการ"
- สมาชิกภาพสิ้นสุดลง เพราะ "พ้นหน้าที่ตามบทเฉพาะกาล มาตรา ๒๓๔ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๗"

ครั้งที่ ๗

๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึง ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๙

- เป็นสมาชิกสภาที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน
- การทำหน้าที่สภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดินสิ้นสุดลง เพราะ "มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งสมาชิกสภาปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน"

ครั้งที่ ๘

๒๒ เมษายน ๒๕๒๒ จนถึงแก่อนิจกรรม

- เป็นสมาชิกวุฒิสภา
- ๕ กรกฎาคม –๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๓ เป็นรองหัวหน้าคณะผู้แทนรัฐสภาไทยเดินทางไป

  เยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ตามคำเชิญของคณะกรรมาธิการประจำสภาประชาชนแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

ตำแหน่งทางการเมือง

๕ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึง ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙

– เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึง ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๙

– เป็นหัวหน้าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน

๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถึง ๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐

– เป็นประธานสภาที่ปรึกษาของนายกรัฐมนตรี

– เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

๒๐ ตุลาคม ๒๕๒๐ ถึง ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๐

– เป็นหัวหน้าคณะปฏิวัติ

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๐ ถึง ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๒

– เป็นประธานสภานโยบายแห่งชาติ

เครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญไทย

ก. เครื่องราชอิสริยาภรณ์

๔ ธันวาคม	๒๔๙๑	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย	(จ.ม.)
๕ ธันวาคม	๒๔๙๕	จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก	(จ.ช.)
๕ ธันวาคม	๒๔๙๘	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย	(ต.ม.)
๑๔ กรกฎาคม	๒๔๙๙	ตริตาภรณ์ช้างเผือก	(ต.ช.)
๕ ธันวาคม	๒๕๐๓	ทวีติยาภรณ์มงกุฎไทย	(ท.ม.)
๕ ธันวาคม	๒๕๐๔	ทวีติยาภรณ์ช้างเผือก	(ท.ช.)
๕ ธันวาคม	๒๕๐๕	ประถมาภรณ์มงกุฎไทย	(ป.ม.)
๕ ธันวาคม	๒๕๐๗	ประถมาภรณ์ช้างเผือก	(ป.ช.)
๕ ธันวาคม	๒๕๑๐	มหาวชิรมงกุฎ	(ม.ว.ม.)

๕ พฤษภาคม	๒๕๑๒	ทุติยจุลจอมเกล้า	(ท.จ.)
๕ ธันวาคม	๒๕๑๕	มหาปรมาภรณ์ช้างเผือก	(ม.ป.ช.)
๕ พฤษภาคม	๒๕๑๖	ทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ	(ท.จ.ว.)

ข. เหรียญ

๓๑ กรกฎาคม	๒๔๘๙	เหรียญชัยสมรภูมิ	(อินโดจีน)
๔ ธันวาคม	๒๔๙๓	เหรียญจักรมาลา	
๒๔ กรกฎาคม	๒๔๙๗	เหรียญชัยสมรภูมิ	(เกาหลี)
๓ กันยายน	๒๕๐๕	เหรียญชัยสมรภูมิ (มหาเอเชียบูรพา)	
๕ กันยายน	๒๕๐๖	เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๓	
๒๗ พฤษภาคม	๒๕๑๘	เหรียญราชการชายแดน	
๑๓ กันยายน	๒๕๑๙	เหรียญพิทักษ์เสรีชน ชั้นที่ ๑	

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และเหรียญต่างประเทศ

๑๙ กรกฎาคม	๒๔๙๗	เหรียญปฏิบัติงานสหประชาชาติ
๑๓ กรกฎาคม	๒๕๑๕	*The Medal of Cloud and Banner* (สาธารณรัฐจีน)
๑ ตุลาคม	๒๕๑๗	*The Order of National Security Merit Tong-i l Medal* (สาธารณรัฐเกาหลี)
๙ ตุลาคม	๒๕๑๗	*The Grand Cordon of Order of Precious Tripod* (สาธารณรัฐจีน)
๗ มีนาคม	๒๕๑๘	*The Jalasena Utama Medal* (สาธารณรัฐอินโดนีเซีย)
๘ กรกฎาคม	๒๕๑๘	*The Legion of Merit in the Degree of Commander* (สหรัฐอเมริกา)

คำปรารภ

ในโอกาสงานพระราชทานผังศพ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ราชนาวีสโมสรได้ทราบว่า คุณหญิงสุคนธ์ ชลออยู่ เจ้าภาพจะจัดพิมพ์หนังสือเพื่อเป็นอนุสรณ์และเป็นบรรณาการแก่บรรดาญาติมิตรผู้มาร่วมงาน โดยที่ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นผู้ที่ได้สร้างสรรค์ความเจริญต่าง ๆ ให้แก่ราชนาวีสโมสรนานัปการ ในสมัยที่ท่านได้รับการเลือกตั้งจากสมาชิกราชนาวีสโมสรให้ดำรงตำแหน่งเป็นรองนายกกรรมการราชนาวีสโมสร ๒ สมัย และเป็นนายกกรรมการราชนาวีสโมสรถึง ๗ สมัย คณะกรรมการราชนาวีสโมสร ในนามของสมาชิกราชนาวีสโมสร จึงได้ขอมีส่วนร่วมกับเจ้าภาพในการจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ด้วย เพื่อเป็นการตอบแทนคุณความดีและระลึกถึง พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ในฐานะที่ท่านได้สร้างสรรค์สิ่งดีงามไว้สำหรับสมาชิกทั้งมวลจนตราบเท่าทุกวันนี้.

คณะกรรมการราชนาวีสโมสร

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

สารบัญ

หน้า

เรื่องจริงของกลุ่มคนไทยในคุกสิงคโปร์ ๓

นิทานชาวไร่

ตอนที่ ๖๒ .... ๓๒
ตอนที่ ๖๓ .... ๔๐
ตอนที่ ๖๔ .... ๕๓
ตอนที่ ๖๕ .... ๖๗
ตอนที่ ๖๖ .... ๘๐
ตอนที่ ๖๗ .... ๙๓
ตอนที่ ๖๘ .... ๑๐๗
ตอนที่ ๖๙ .... ๑๒๑
ตอนที่ ๗๐ .... ๑๓๗
ตอนที่ ๗๑ .... ๑๔๗
ตอนที่ ๗๒ .... ๑๖๑
ตอนที่ ๗๓ .... ๑๗๘
ตอนที่ ๗๔ .... ๑๙๒

นิทานธรรมคดี

เรื่อง เป็นตัวของตัวเอง ๒๐๕
เรื่อง รอไปก่อน ๒๑๐
เรื่อง นกกะทา ๒๑๘
เรื่อง ผู้บำเพ็ญประโยชน์ ๒๒๒
เรื่อง ต้นมะขาม ๒๒๔
เรื่อง เหลือแต่ตัว ๒๓๑
เรื่อง การต่อสู้ ๒๓๔

พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ กับการกีฬา ทร. ๒๔๑

คำนำ

ตอนบ่ายของวันอาทิตย์ที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๒๓ ขณะข้าพเจ้ากลับจากตลาดนัด สนามหลวงพร้อมกับภรรยามาที่บางลำภู พบข่าวพาดหัวตัวโตของหนังสือพิมพ์ "ไทยรัฐ" ฉบับแรก ลงข่าวอนิจกรรมของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ซึ่งจากไปอย่างกระทันหันโดยสงบ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสลดใจอย่างมาก เพราะข่าวนี้กระเทือนใจในฐานะเคยเป็นเพื่อนกัน บนเรือ "นางเสือง" เคยได้ใช้ชีวิตร่วมเป็นร่วมตายกันมาในต่างประเทศ

ข้าพเจ้ากับ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ไม่ได้พบกันอีกเลยนับตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๗ จวบกระทั่งวันอนิจกรรมของท่าน หลังจากเขียนเรื่อง "คนไทยในคุกสิงคโปร์" จบลงก็ได้นำไปเป็น "ของขวัญวันเกิด" ของท่าน โดยส่งมอบผ่านนายทหารคนสนิทของท่านที่บ้านรับรองในสนามเสือป่า เมื่อต้นเดือนมีนาคม ๒๕๑๙ ในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่ง "ผู้บัญชาการทหารสูงสุด" ข้าพเจ้าได้ไปเคารพศพท่านเมื่อคืนวันจันทร์ที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๒๔ และตั้งใจไว้ว่าเมื่อถึงวันผึ้งก็จะไปแสดงความเคารพอีกครั้งหนึ่ง กระทั่งตอนบ่ายวันศุกร์ที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔ พลเรือโท ประสพ อุดหนุน (ไม่เคยรู้จักกันมาแต่ก่อน) ได้โทรศัพท์ไปถึงข้าพเจ้าขอนำเรื่อง "คนไทยในคุกสิงคโปร์" ไปพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานศพของท่าน ซึ่งข้าพเจ้าก็ได้ตอบอนุญาตไปด้วยความเต็มใจ เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ซึ่งเคยมีต่อข้าพเจ้าในอดีต

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จนถึงปัจจุบันก็เป็นเวลา ๔๐ ปี ข้าพเจ้าเพิ่งมานึกขึ้นได้บางอย่างเกี่ยวกับความหวังที่ท่าน (ตอนนั้นมียศเพียงนายเรือตรี) ตั้งไว้ซึ่งขณะเขียน "คนไทยในคุกสิงคโปร์" ตอนนั้นยังนึกไม่ออก

ข้าพเจ้าขอทวนเข็มนาฬิกากลับไปเย็นวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ หลังจากพวกเรานั่งจับกลุ่มคุยอยู่บนดาดฟ้าท้ายเรือ และแลเห็นเรือ "รีพัลส์" แล่นนำหน้าเรือ "ปรินซ์ออฟเวลส์" มุ่งหน้าไปสะกัดกองเรือยกพลขึ้นบกของญี่ปุ่น ท่านบอกว่าเรือ "ปรินซ์ออฟเวลส์" เป็นเรือที่มีบทบาทมาแล้วในยุทธนาวีทางภาคยุโรป มีเกราะป้องกัน มีระบบการทรงตัว สามารถสู้เรือข้าศึกได้ไม่จมถึงแม้จะถูกยิงเข้าทางกราบเรือ ท่านออกความเห็นว่าต้องใช้เรือบินทิ้งระเบิดหรือตอร์ปิโดเท่านั้นที่จะจมเรือลำนี้ได้ และก็ได้พูดถึงการรบของราชนาวีของเราที่เกาะช้างกับฝรั่งเศส เวลานั้น

ราชนาวีไทยยังไม่มีกองบินของตัวเอง ท่านพูดขึ้นว่า ถ้าท่านมีตำแหน่งในราชการในภายภาคหน้า มีหลายอย่างที่ท่านปรารถนาจะทำให้แก่ราชนาวี แต่ข้าพเจ้าจำได้เพียงสองเรื่อง คือ หนึ่งต้องมีกองบินของตัวเอง และอีกเรื่องหนึ่งต้องมีอู่ซ่อมและต่อเรือของตัวเอง ให้เรือหมื่นตันเข้าซ่อมได้ เฉพาะอู่เรือนั้นข้าพเจ้าได้มีโอกาสนั่งเรือผ่านไปเห็นว่าอู่ที่กำลังก่อสร้างอยู่บริเวณป้อมพระจุล ฯ นั้น ทราบว่าแล้วเสร็จเกือบ ๘๐% ซึ่งแสดงให้ประจักษ์ว่า ท่านเป็นบุคคลที่เหมาะสมในการเป็นผู้นำ

พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ มีความเด็ดขาดสมชายชาติทหาร ข้าพเจ้าได้อ่านพบในหนังสือพิมพ์ มีความประทับใจมากในคำสั่งของท่าน เมื่อเรือ นปข. ถูกโจมตี เจ้าหน้าที่ประจำเรือเสียชีวิตติดอยู่ในเรือซึ่งเกยตื้นอยู่ที่ดอนแตงในลำน้ำโขง ท่านได้ออกคำสั่งว่า "ต้องนำศพกลับมาให้ได้แม้จะต้องเพิ่มศพเข้าไป" และคำสั่งนี้ก็ถูกปฏิบัติจากผู้ใต้บังคับบัญชาและสำเร็จลงอย่างสมศักดิ์ศรี

ตามความเห็นของข้าพเจ้า ซึ่งเป็นพลเรือนธรรมดา คราใดเมื่อเห็นอู่เรือที่ป้อมพระจุลฯ ก็อยากให้มีอนุสาวรีย์ของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ตั้งอยู่ใกล้ประตูทางเข้าเพื่อให้เป็นที่ระลึก

ข้าพเจ้าขอกราบคารวะแด่ดวงวิญญาณของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ผู้ซึ่งเป็นที่รักและเคารพของคนทั่วไปมา ณ ที่นี้ ขอให้ดวงวิญญาณของท่านจงได้ไปสู่ที่ สงัด, สงบ และศักดิ์สิทธิ์ด้วยเทอญ.

วิจิตร ถาวรบุตร

เรื่องจริงของกลุ่มคนไทยในคุกสิงคโปร์

โดย

วิจิตร ถาวรบุตร

คอมปราโดร์เรือ "นางเสืองนาวา"

เรื่องจริงของกลุ่มคนไทยในคุกสิงคโปร์

ข่าวการเลี้ยงอาหารเพื่อรำลึกถึงความหลังของชาวอังกฤษ ๔๘ คน ซึ่งเคยตกเป็นเชลยศึกของญี่ปุ่น พวกเชลยเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกส่งเข้ามาเมืองไทย ประกอบไปด้วยชาวอังกฤษ, ออสเตรเลีย, ดัช, อินเดีย และชาวพื้นเมืองของมลายู พวกเหล่านี้ถูกบังคับให้มาสร้างสะพานรถไฟที่มีชื่อก้องไปทั่วโลกข้ามแม่น้ำแควน้อยที่กาญจนบุรี และทางรถไฟต่อไปจนถึงชายแดนพม่า ในระหว่างสงครามมหาเอเชียบูรพาครั้งที่แล้ว การเลี้ยงของพวกเชลยศึกเหล่านี้ได้มีขึ้น ณ โรงแรมนิวอิมพีเรียล ในกรุงเทพ ฯ เมื่อคืนวันที่ ๒๓ มกราคม ศกนี้นั้น เป็นเหตุให้ผู้เขียนเกิดแรงใจใคร่เขียนเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ระหว่างถูกควบคุมขังของพวกเราคนไทยรวม ๑๕๒ คน ทั้งนี้มีพระภิกษุรวมอยู่ด้วย ๔ รูป พวกเราถูกคุมขังอยู่ในคุก "เฮ้าทแทรม" คุกที่ว่านี้อยู่ในสิงคโปร์ตั้งอยู่หัวถนน "เฮ้าทแทรม" กับถนน "นิวบริดจ์" ใกล้ ๆ ย่านอาหารและสินค้าราคาถูกที่เรียกกันว่าย่าน "น่ำเทียน" ย่านนี้คนไทยส่วนมากในปัจจุบันซึ่งเคยไปทัศนาจรสิงคโปร์จะทราบดีว่าตลอดทั้งกลางวันและกลางคืน พวกเราชาวทัศนาจรจะหาอาหารอร่อยและสินค้ากระจุกกระจิกแทบทุกชนิดได้จากย่านนี้ ส่วนมากบริษัทนำเที่ยวมักหาโรงแรมให้สมาชิกนักท่องเที่ยวพักอยู่ในย่านนี้

พวกคนไทยที่ถูกส่งตัวเข้าคุก "เฮ้าทแทรม" ของอังกฤษนี้ประกอบด้วย นายเรือและลูกเรือคนไทยของบริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด ๓ ลำ ประกอบด้วยเรือ "นางเสืองนาวา" "ศรีสมุทรนาวา" และ "เทพสตรีนาวา" และอีกลำหนึ่งคือเรือ "รีดัง" เป็นเรือขนาดเล็กวิ่งเลียบชายฝั่งจากกรุงเทพ ฯ เรื่อยไปตามจังหวัดชายทะเลของเรา – สงขลา, ปัตตานี และนราธิวาส เรือลำนี้ขณะนั้นเป็นของบริษัทอีสเอเชียติ๊ก ภายหลังเปลี่ยนเป็นของบริษัทเดินเรือไทย จำกัด รวมเฉพาะลูกเรือ ๔ ลำ มีจำนวน ๘๐ คน นอกจากพวกลูกเรือแล้วยังมีคนไทยที่มาร่วมชะตากรรมอีกกลุ่มใหญ่อีก ๗๒ คน (รวมพระภิกษุ ๔ รูป) ในจำนวนนี้มีคนไทยที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในสิงคโปร์ในขณะนั้นและพวกนักเรียนไทยพร้อมกับคณะลี้ภัยการเมืองซึ่งใคร่ขอกล่าวออกนามเท่าที่

ความจำจะอำนวยให้ อาทิท่านเจ้าคุณเสนาสงคราม, เจ้าคุณฤทธิอาคเนย์, ท่านขุนอัคคนี, ท่านขุนโรจน์วิภาต, คุณเหลุย คีรีวัฒน์ และโหรแฉล้ม เหลี่ยมเพ็ชรรัตน ยังมีเจ้าหน้าที่ศุลกากรสองนายที่ถูกทหารอังกฤษจับตัวไปจากด่านศุลกากรอำเภอเบตง จังหวัดยะลา คือ คุณสนธิ รสฤกษ์ นายด่านเบตงขณะนั้น บัดนี้ได้ถึงแก่กรรมเมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ด่านปัตตานี และ คุณช่วง ธัมมิกุล ท่านผู้นี้ได้ปลดเกษียณเมื่อปี ๒๕๑๘ ที่ด่านปัตตานี พิเศษไปกว่านั้นยังแถมมีนักมวยไทยมีชื่อ "ผล พระประแดง" (คุณผลได้ถึงแก่กรรมไปเมื่อเร็ว ๆ นี้) คุณผล พระประแดงในระหว่างนั้นกำลังตระเวนหาคู่ชกมวยรุ่น "เฟเธอร์เวท" และกำลังเตรียมขึ้นชกชิงตำแหน่ง "แชมป์ของภาคตะวันออก" กับนักมวยสิงคโปร์ ในจำนวนเชลยตามกล่าวนี้ยังมีผู้โดยสารไปกับเรือตั้งแต่กรุงเทพฯ ในเรือ "นางเสืองนาวา" หนึ่งท่าน กับเรือ "เทพสัตรีนาวา" หนึ่งท่าน ผู้เขียนใคร่จะขอกล่าวออกนามของท่านทั้งสองในตอนต่อไป

ตามนโยบายของรัฐบาลไทยในขณะนั้น เท่าที่ท่านผู้อ่านเคยได้อ่านสารคดีเรื่อง "เกียรติศักดิ์รักของข้า" เขียนโดยท่านนักประพันธ์ "อ.ก. รุ่งแสง" เป็นเรื่องยาวลงพิมพ์ในหนังสือที่แพร่หลายรายสัปดาห์ "ฟ้าเมืองไทย" ในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ ถึง ๒๕๑๕ คงจำได้ในรายละเอียดความเป็นมาอย่างไรตั้งแต่เตรียมรับสงครามของรัฐบาลของเรา พร้อมกับปฏิบัติการรบของกองทัพทหารญี่ปุ่น นับตั้งแต่เริ่มบุกจากหลายจุดในประเทศไทย จนในที่สุดกองทหารอังกฤษโดยนายพลเปอร์ซิวัล ต้องยอมเซ็นสัญญาสงบศึกยอมแพ้แก่กองทัพญี่ปุ่น เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ เวลา ๒๐ นาฬิกา ๓๐ นาที พร้อมทั้งเรื่องราวอื่น ๆ ปรากฏแจ่มชัดอยู่ในเรื่องดีอยู่แล้ว และก็เป็นความจริงทั้งสิ้น

นับตั้งแต่พวกเราถูกจับควบคุมตัวขึ้นจากเรือตั้งแต่วันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ จนถึงวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ หนึ่งวันก่อนสิงคโปร์จะเซ็นสัญญายอมแพ้ นับเวลาจนถึงปัจจุบันก็ล่วงเลยเข้าไปตั้ง ๓๕ ปี ดังนั้นความทรงจำของผู้เขียนจึงเลือนลางไปตามวัยอายุที่แก่เฒ่าลง ผู้เขียนใคร่ขออภัยผู้อ่านในที่นี้ ถ้าข้อความใดยังขาดใจความและขาดตกบกพร่องไปบ้าง สำหรับท่านผู้มีส่วนร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมาในคุก "เฮ้าท์แทรม" ครั้งนั้นถ้าจะกรุณาท้วงติงพร้อมทั้งบอกเล่าไปยังหนังสือ "ฟ้าเมืองไทย" แน่นอนในความกรุณาของท่านที่จะกรุณาชี้แจงไปนั้นจะเพิ่มความสมบูรณ์ของเรื่องยิ่งขึ้น

ความประทับใจของผู้เขียนจากการมาเยือนเมืองไทยเพื่อระลึกถึงอดีตความทุกข์ยากของเชลยอังกฤษทีกล่าวแล้วข้างต้น ทำให้เกิดจินตนาการถึงพวกเราคนไทยครั้งหนึ่งในชีวิต เคยได้รับความทุกข์ยากคล้าย ๆ พวกเขา แม้ว่าพวกเราจะไม่ได้ถูกบังคับให้ทำงานหนักก็ดี แต่ถ้าจะเปรียบเทียบกับเชลยชาวอังกฤษเหล่านั้นแล้ว รู้สึกว่าพวกเราคนไทยที่ต้องตกเป็นเชลยของอังกฤษยังโชคดีอยู่มาก เพราะเชลยศึกของญี่ปุ่นนั้นได้เอาชีวิตมาทิ้งที่เมืองไทยนับจำนวนเท่ากับจำนวนไม้หมอนรถไฟสายมรณะ ซึ่งเป็นเรื่องพูดกันอยู่ทุกวันนี้ว่าทางรถไฟสายนี้สร้างคิดเป็นไม้หมอนรถไฟหนึ่งท่อนต่อชีวิตของเชลยหนึ่งคน พวกเรามีชีวิตรอดกลับคืนมาสู่เมืองไทย บางคนถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อปลายเดือนกุมภาพันธ์ บางคนกลับถึงเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ต่างก็แยกย้ายกันประกอบอาชีพตามแต่ถนัดในที่ต่าง ๆ บางท่านก็ถึงแก่กรรมไปตามกฎธรรมชาติ ที่เหลืออยู่จนกระทั่งปัจจุบันพวกเรายังไม่เคยนัดพบเพื่อเป็นการสังสรรค์กันเลย อีกอย่างหนึ่งยังไม่เคยมีใครในพวกเราที่จะได้เขียนเล่าเรื่องรายละเอียดของชีวิตในคุก "เฮ้าทแทรม" ที่พวกเราเข้าไปสัมผัสกับรสของมันร่วมสองเดือน (ถูกจับขึ้นจากเรือ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ ถูกปล่อยจากคุก ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕) นอกจากมีนายทหารเรือหนุ่มท่านหนึ่งมียศในขณะนั้นเพียงเรือตรีแห่งราชนาวีได้เขียนรายงานของท่าน บอกเวลา วัน เดือน และปี อย่างละเอียดถูกต้องหลังจากท่านเดินทางกลับเมืองไทยเมื่อเดือนมีนาคม ๒๔๘๕ ซึ่งตอนนั้นสงครามมหาเอเชียบูรพายังไม่สงบ และเรื่องนี้ได้ถูกนำลงในหนังสือ "นาวิกศาสตร์" ของราชนาวีเมื่อ ๓๔ ปีมาแล้ว หลังจากนั้นไม่นานมีผู้เอาไปเผยแพร่ในหนังสือพิมพ์รายวัน "ข่าวภาพ" ระหว่างเดือนกรกฎาคม ๒๔๘๕ ในระยะนั้นหนังสือพิมพ์จริงอยู่เป็นสื่อมวลชนแต่ก็ยังพิมพ์จำนวนน้อยประจวบกับกำลังอยู่ในภาวะสงครามส่วนมากอพยพไปอยู่เสียต่างจังหวัดเพื่อหนีลูกระเบิด จึงมีคนทราบเรื่องนี้น้อยคนที่สุดแทบจะนับจำนวนได้ จึงเป็นเหตุหนึ่งที่มาของแรงใจดลให้ผู้เขียนอยากเขียนเรื่องนี้ให้ผู้อ่านในปัจจุบันทราบความเป็นมา ผู้เขียนขอกราบคารวะออกตัวเสียก่อนในที่นี้ว่า นับตั้งแต่ออกจากโรงเรียนมาแล้ว ยังไม่เคยเขียนหรือแต่งเรียงความเรื่องใดให้คนอ่านเลย ขออภัยต่อประโยคหรือสำนวนใดที่ไม่รื่นหูในเรื่องนี้ด้วย

ในขณะนั้นผู้เขียนมีอายุย่างเข้ายี่สิบห้ากำลังหนุ่มฉกรรจ์ ประจำหน้าที่อยู่บนเรือ "นางเสืองนาวา" ในตำแหน่ง "คอมปราโดร์" มีหน้าที่รับผิดชอบในการรับ – จ่ายสินค้าเมื่อรับ

สินค้าของลูกค้าลงสู่ในระวางของเรือเรียบร้อยแล้วก็ออก "Mate's Receipt" ให้ลูกค้าผู้มาส่งสินค้าไป เมื่อเรือถึงปลายทางแล้ว "คอมปราโดร์" ก็จ่ายสินค้าเหล่านั้นตามจำนวนให้ผู้รับในเมื่อนำ "Shipping Order" จากเอเย่นต์เรือมาแสดง ในระหว่างเรือเดินทางก็ทำ Manifest ให้นายเรือลงนาม ถ้าสินค้าต้องนำเข้าโกดังท่าเรือก็ต้องส่งให้โกดังให้ครบตามจำนวนเท่าที่รับมา ถ้าสินค้าเกิดขาดจำนวนหรือสูญหาย "คอมปราโดร์" ต้องชดใช้ให้ลูกค้า นอกเหนือจากหน้าที่รับ – ส่งสินค้าแล้ว ยังต้องเป็นผู้ติดต่อทำเอกสารเกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ภาษี นายแพทย์และเอเย่นต์ ฯลฯ ที่ขึ้นมาบนเรือติดต่อการงาน บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด โดย พ.ต. วิลาศ โอสถานนท์ เป็นกรรมการผู้จัดการคนแรกในสมัยบริษัทเริ่มตั้งขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๘๐ มีเรือทั้งหมดรวม ๔ ลำ เดินระหว่างต่างประเทศหมด มี "สุริโยทัยนาวา" เรือลำนี้ขณะเมื่อเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพานั้น ได้ติดอยู่ที่เคปทาวน์ ที่ทวีปแอฟริกาใต้ ลำที่ ๒ คือ "ศรีสุนทรนาวา" ลำที่ ๓ คือ "เทพสัตรีนาวา" ทั้ง ๓ ลำนี้ ประมาณระวางของเรือสามพันกว่าตันเน็ต และมีรูปร่างขนาดเดียวกัน ทั้ง ๓ มีนายเรือเป็นฝรั่ง เพราะในขณะนั้นบริษัทลอยด์รับประกันทางทะเลยังไม่เชื่อถือฝีมือของคนไทยในการเดินเรือ แต่ยอมให้เรือมีที่ระวางต่ำกว่าพันตันเน็ตใช้คนไทยเป็นนายเรือได้เฉพาะเรือ "นางเสืองนาวา" อยู่ในอัตราพิกัดนี้มีนายเรือ คือ น.ต. หลวงเดชดำรง ท่านผู้นี้ก่อนมาเป็นนายเรือ "นางเสืองนาวา" เคยเป็นสารวัตรใหญ่ของกรมศุลกากร (ได้ถึงแก่กรรมนานแล้ว)

ทางราชนาวีไทยซึ่งครั้งนั้นมี หลวงสินธุสงครามชัย และคุณหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ได้ส่งนายทหารเรือหนุ่ม ๓ ท่าน หลังจากสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือมาประจำตำแหน่งต้นหน เพื่อหาความชำนาญและประสบการณ์ในการเดินเรือ ซึ่งเข้าใจว่าทั้ง ๓ ท่านเป็นรุ่นบุกเบิกภายหลังจากการเปลี่ยนการปกครอง ผู้เขียนขอถือโอกาสกล่าวนามทั้ง ๓ ท่าน ดังต่อไปนี้

๑. ร.ต. บุญนำ ประภาศิริ ประจำอยู่บนเรือ "เทพสัตรีนาวา" ในตำแหน่งต้นหน ปัจจุบันท่านได้เปลี่ยนชื่อและมียศ ร.อ. นาวิน ประภาศิริ เป็นเจ้าหน้าที่นำร่องชั้นอาวุโสของกรมเจ้าท่า กรุงเทพฯ

๒. ร.ต. พิชัย สาริกบุตร ประจำอยู่บนเรือ "ศรีสุนทรนาวา" ในตำแหน่งต้นหน หลังจากท่านผู้นี้ได้กลับจากสิงคโปร์คืนมาสู่เมืองไทยแล้วไม่นาน ท่านได้ไปประจำอยู่บนเรือบรรทุกน้ำมัน "ร.ล. สมุย" เป็นที่น่าเสียดายที่เรือได้ถูกตอร์ปิโดของฝ่ายสัมพันธมิตรจมลงใน

ทะเล ขณะมุ่งแล่นกลับจากสิงคโปร์สู่เมืองไทย นับได้ว่าท่านผู้นี้และลูกเรืออื่น ๆ ของ "ร.ล. สมุย" ได้ถึงแก่กรรมในหน้าที่ควรแก่การสรรเสริญยิ่ง

๓. ท่านนายทหารเรือคนสุดท้าย ผู้เขียนขอกล่าวนามชื่อย่อ คือ นายเรือตรี ส. ในความของเรื่องนี้ต่อไป ผู้เขียนจะขอกล่าวและเรียกเพียงว่า **ต้นหน ส. ทั้งนี้เพราะปัจจุบันท่านมีตำแหน่งสูงเกียรติเป็นที่รู้จักของคนทั่วเมืองไทย ผู้เขียนใคร่ขอเล่าเรื่องซึ่งมีพฤติกรรมบางอย่างที่แสดงออกถึงการเป็นผู้นำของท่านผู้นี้ในอดีตที่ผู้เขียนจะขอเล่าในตอนต่อไป และอยากให้ผู้อ่านมีความสนใจใคร่ทราบว่า ต้นหน ส. นี้คือใคร เพื่อจะได้ติดตามอ่านไปจนจบ โดยผู้เขียนจะเขียนบอกชื่อเต็มและยศพร้อมตำแหน่งหน้าที่ในโอกาสตอนท้ายของเรื่อง**

เรือเที่ยวสุดท้ายหรือ "**Last Voyage**" ของเรือ "นางเสืองนาวา" เดินทางออกจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๒๓ ตุลาคม ๒๔๘๔ ในเวลาประมาณบ่าย ๆ จำได้ว่าผู้เขียนยังอุตส่าห์ไปเดินควงแฟนเที่ยวที่บริเวณพระบรมรูปทรงม้า ดูผู้คนมาสักการะพระบรมรูปฯ เพื่อขอความสวัสดีมีชัย เรือเที่ยวนี้บรรทุกเกลือเป็นกระสอบจุดเต็มระวางนำไปส่งที่ฮ่องกง ในเที่ยวนี้ซึ่งเป็นเที่ยวที่ ๑๓ ของเรือนับแต่เดินทางมา (**Voyage** คือเที่ยวไป–กลับของเรือ นับเที่ยวของเรือตั้งแต่ออกจากกรุงเทพฯ จนกลับถึงกรุงเทพฯ เป็นหนึ่งเที่ยว) ก่อนออกเรือเล็กน้อย คุณอาจิต อุณหะนันทน์ (ท่านผู้นี้ปัจจุบันเป็นนักหนังสือพิมพ์รุ่นอาวุโส) ซึ่งท่านอธิบดีกรมโฆษณาการในสมัยนั้นเป็นบุคคลเดียวกับกรรมการผู้จัดการบริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด สั่งให้โดยสารไปกับเรือ "นางเสืองนาวา" เพื่อหาซื้อของบางอย่างและเฉพาะอย่างยิ่ง คือ กระดาษอาร์ตอย่างดีที่ตลาดฮ่องกง เพื่อนำมาทำหนังสือ **Thai Pictorial** เผยแพร่การท่องเที่ยวให้คนต่างชาติรู้จักและมาเมืองไทย ปัจจุบันนี้ อ.ส.ท. ก็จัดทำในนามของหนังสือ **Holiday in Thailand**

เนื่องจากคุณหลวงเดชดำรงมีภารกิจธุระส่วนตัว ไม่สามารถจะไปกับเรือได้ในเที่ยวนี้ ดังนั้น น.ท. พระประยุทธชลธีจึงทำหน้าที่แทน

เมื่อขนถ่ายเกลือขึ้นที่ฮ่องกงเรียบร้อยแล้ว ทางเรือได้รับคำสั่งให้เดินเรือเปล่าไปบรรทุกปูนซีเมนต์ของทางการอังกฤษที่ไฮฟอง เรามีเวลาอยู่ในท่าประมาณ ๔–๕ วัน เพื่อการบรรทุกให้เต็มลำ ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งส่งขึ้นที่ท่า "ปอร์ตสเวตเตนแฮม" ในมลายู และอีกส่วนหนึ่งที่เหลือส่งที่ "ปีนัง" ที่เมืองท่าไฮฟองนี้พวกเรามีโอกาสเห็นพวกทหารญี่ปุ่นจำนวนมากทำการฝึก

ท่าอาวุธในกลางวันและมีบางครั้งกระทำในเวลากลางคืน เพราะเคยได้ยินเสียงออกคำสั่งของนายทหารญี่ปุ่นฝึกทหารของเขาให้เคยชินต่อการบุกโจมตี พวกเรายังพูดปรารภกันบ่อยครั้งว่า "เออเอาไว้เจอกันในเมืองไทย" พวกเรา (รวมทั้งต้นหน ส.) ยังมีโอกาสนั่งรถไฟ (ระยะประมาณกรุงเทพ ฯ–ลพบุรี) ไปค้างคืนที่กรุง "ฮานอย" และเที่ยวดูสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองนี้จนทั่ว ในสายตาของพวกเราขณะนั้นเห็นว่า "ฮานอย" เป็นเมืองเก่า เล็ก และมีความสวยงาม สงบร่มเย็นด้วยต้นไม้ ปลูกคล้ายถนนราชดำเนินของเราสมัยเก่า (มีต้นมะฮอกกานี) พื้นถนนปูด้วยอิฐเผา มีรถรางแล่นอยู่กลางถนน

หลังจากเรือบรรทุกซีเมนต์เต็มลำก็ออกเดินทางไปขึ้นของที่ปอร์ตสเวตเตนแฮมและปีนังตามลำดับ เมื่อขนถ่ายซีเมนต์ขึ้นที่ปีนังเรียบร้อย เรือก็บรรทุกเนื้อมะพร้าวตากแห้งบรรจุใส่กระสอบป่าน พร้อมกับน้ำมันมะพร้าวบรรจุถังใส่ระวางเรือ ขณะที่เรือกำลังลำเลียงบรรทุกเนื้อและน้ำมันมะพร้าวอยู่ในขณะนั้น พวกเราได้มีโอกาสขึ้นรถไฟจากสถานีไปร์ (ปัจจุบันเรียกสถานีบัตเตอเวิท) ไปสถานีปาดังเบซาร์ ได้มีโอกาสเห็นแนวป้องกันของทหารอังกฤษตั้งแต่เมืองสุไหงปัตตานี จนจดพรมแดนของเราที่ปาดังเบซาร์ การไปปาดังเบซาร์ครั้งนั้นเพราะว่า คุณอาจิต อุณหะนันทน์ มีเพื่อนรักเป็นนายด่านศุลกากรปาดังเบซาร์ ในขณะนั้น คือ คุณโสภณ กาฬดิษฐ (ถ้ามีโอกาสผู้เขียนจะเล่ารายละเอียดภายหลัง เพราะขณะนี้ไม่เกี่ยวกับเรื่องของเรือ)

เมื่อบรรทุกมะพร้าวเต็มลำ เรือของเราก็มุ่งสู่แรงกูน และระหว่างขนถ่ายน้ำมันมะพร้าวขึ้นจากระวางสู่โกดังท่าเรือนั้น ปรากฏเหตุการณ์ประหลาดใจแก่พวกเราอย่างหนึ่ง เพราะเท่าที่ทราบว่าน้ำมันมะพร้าวนั้นสำหรับใช้ทอดอาหารแต่ที่แรงกูนนี้ ในเมื่อถังน้ำมันมะพร้าวถังหนึ่งเกิดแตก พวกแขกดำซึ่งเป็นคนงานขนถ่ายได้พากันหยุดทิ้งงานชั่วคราวเข้าแย่งเอาน้ำมันมะพร้าวที่ไหลออกจากถังใช้ลูบหัวและลำตัวโดยทั่วทุกคน เมื่อขนถ่ายน้ำมันมะพร้าวเรียบร้อยแล้วเราก็บรรทุกข้าวสารเป็นกระสอบเต็มลำกลับสิงคโปร์ และที่ท่าสิงคโปร์นี้หลังจากขึ้นข้าวสารเรียบร้อยแล้ว คุณหลวงเดชดำรงได้เดินทางจากกรุงเทพ ฯ มารับหน้าที่ตามเดิม ขณะนั้นใกล้เวลาที่สงครามมหาเอเชียบูรพาจะระเบิดอยู่แล้ว และทราบต่อมาภายหลังที่กรุงเทพ ฯ ว่าเมื่อคุณพระประยุทธิเดินทางจากสิงคโปร์และลงพักเที่ยวที่ปีนัง ขณะวันที่จะเดินทางโดยรถไฟกลับ ปรากฏว่าญี่ปุ่นได้บุกขึ้นในมลายู ทางรถไฟถูกตัดขาดเดินทางไม่ได้ต้องติดอยู่ที่ปีนังระยะหนึ่ง จำต้อง

เสาะหาเรือใบจากชาวประมงพื้นเมืองหนีมาขึ้นที่จังหวัดสตูล (ท่านผู้นี้ได้ถึงแก่กรรมหลังสงครามสงบแล้วไม่นาน)

ย้อนกล่าวถึงเรือ "นางเสืองนาวา" ในระหว่างวันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ นั้น เรือกำลังบรรทุกน้ำมันเครื่องบินชนิดสีม่วงซึ่งมีอ๊อกเทน ๑๑๕/๑๔๕ และความไวไฟสูงสุด ในจำนวนน้ำมันเครื่องบินด้วยกัน น้ำมันเหล่านี้บรรจุในถัง ๒๐๐ ลิตร เพื่อนำส่งที่เมืองแรงกูน (ทราบมาว่าน้ำมันเหล่านี้เป็นของรัฐบาลจีนที่จุงกิง) ก่อนหน้าบรรทุกและในระหว่างเวลาบรรทุกน้ำมันที่เกาะ "ปูโลปูกั้ม" นั้นพวกเราต่างวิตกและคาดคะเนเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นกับพวกเราไปในรูปต่างๆซึ่งตามข่าวหนังสือพิมพ์ลงข่าวว่าเรือลำเลียงจำนวนมากของญี่ปุ่นแล่นมุ่งหน้าเข้าสู่ประเทศไทย และในที่สุดเช้ามืด (ประมาณ ๐๓.๐๐ น. ของวันที่ ๘ ธันวาคม ญี่ปุ่นก็ได้ส่งเรือบินมาทิ้งระเบิดบนเกาะสิงคโปร์) คืนวันที่ ๗ ธันวาคม นั้น พวกเราขึ้นไปค้างบนบกหลังจากเที่ยวอย่างหันแหลกตามวิสัยของชาวเรือ แล้วพวกเราก็หาเช่าโรงแรมนอน เพราะการจะเดินทางลงไปนอนในเรือนั้นในสิงคโปร์เวลานั้นไม่สะดวก หาเรือยนต์ส่งพวกเราจากท่าไปเกาะ "ปูโลปูกั้ม" ได้ยาก อีกทั้งบนถนนสู่ท่าน้ำมีการตรวจรถและคนเดินถนนต้องแสดงบัตรประชาชน จึงตัดสินใจนอนบนบก พวกเราต้องสะดุ้งตกใจตื่นขึ้นเมื่อได้ยินเสียงระเบิดประมาณสักสิบครั้ง ได้ยินเสียงเครื่องบินในระยะสูง ในเวลาเดียวกันมีเครื่องบินขับไล่ขึ้นจากสนามมองเห็นประมาณ ๔–๕ ลำ สังเกตได้จากไฟสัญญาณติดอยู่ใต้ปีกและตอนหาง ตอนนั้นไฟที่เปิดสว่างจ้าอยู่เริ่มดับพร้อมกับเสียงไซเรนดังขึ้นอย่างโหยหวน พวกบ๋อยโรงแรมออกมาบอกพวกเราว่าเป็นการซ้อมการป้องกันภัยทางอากาศตามธรรมดาของทางการอังกฤษ และไม่ให้พวกเราต้องวิตก พวกเรากลับเข้านอนต่อโดยไม่ได้ยินเสียงไซเรนปลอดภัยดังขึ้นเมื่อใด รุ่งขึ้นสิ่งแรกที่เราสังเกตเห็นความผิดแปลกจากธรรมดาก็คือมีรถของทหารวิ่งไปมาขวักไขว่ ผู้คนแตกตื่นมองดูสีหน้าแสดงอาการตระหนกตกใจ พวกเด็กขายหนังสือพิมพ์ร้องตะโกนเป็นภาษามลายูว่า "ปรังซูดามาลี" แปลว่า "สงครามแล้ว" ทุกคนวิ่งร้องขายไปโดยมีหนังสือพิมพ์เพียงหน้าเดียวและพาดหัวตัวโต ผู้เขียนยังติดตาอยู่ถึงบัดนี้ว่า "**War Comes to Malaya**" แปลว่า "สงครามมาถึงมลายู" ในแผ่นเดียวกันนี้มีข่าวบอกว่ากองทัพญี่ปุ่นส่งพลขึ้นบกที่ "โกตาบารู" และ "กวนตัน" ในมลายู ส่วนที่เมืองไทยข่าวแจ้งว่ากองทหารญี่ปุ่นส่งทหารขึ้นบกที่สงขลาและปัตตานี และกำลังต่อสู้ขัดขวางโดยกองทัพไทยอย่างดุเดือด

พวกเรารีบแจวอ้าวกลับเรือทันที รถแท็กซี่พาเราผ่านใกล้อาคาร ๔ ชั้น ซึ่งเป็นที่อยู่ของกรรมกรอินเดียของท่าเรือ ตัวตึกถูกระเบิดส่วนหนึ่ง ทางการเอาเชือกมากั้นห้ามคนที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวข้องเข้าไป หน่วยบรรเทาภัยทางอากาศของเขากำลังขุดรื้อซากหักพังส่วนหนึ่งของตึกที่รับเคราะห์โดนระเบิดเมื่อไม่กี่ชั่วโมงมานี้ เจ้าหน้าที่ของเขาบอกเราว่ามีคนตายที่พบศพแล้ว ๖๐ กว่าคน และบาดเจ็บยังไม่ตายได้ส่งโรงพยาบาลแล้วประมาณกว่าร้อยและกำลังค้นหาผู้รับเคราะห์อยู่อีก นี่เป็นครั้งแรกในชีวิตของเราที่ได้เห็นฤทธิ์ความร้ายแรงของลูกระเบิด

ทันทีเมื่อย่างเท้าขึ้นเรือที่เกาะปูโลปูกั้ม ผู้เขียนรีบไปรายงานให้นายเรือพร้อมทั้งมอบแผ่นหนังสือพิมพ์ให้ดู แล้วข่าวก็กระจายอย่างรวดเร็วไปทั่วพวกเราบนเรือในวันนั้นขณะที่บรรทุกน้ำมันยังไม่เต็มลำ ทางการได้มาเร่งให้ย้ายเรือโดยไปทิ้งสมอห่างจากท่า เข้าใจว่าพวกอังกฤษคงกลัวพวกเราคนไทยในขณะนั้นจะทำวินาศกรรมบนเกาะน้ำมันก็เป็นได้ รุ่งขึ้นก็เปลี่ยนคำสั่งให้นายเรือของเรานำเรือ "นางเสืองนาวา" กลับมาเทียบท่าทำการบรรทุกน้ำมันต่อไปจนเต็มระวางเรือ

ในเย็นวันที่ ๙ ธันวาคม ๒๔๘๔ ขณะพวกเรานั่งพักผ่อนอยู่บนดาดฟ้าท้ายเรือหลังจากได้รับประทานอาหารกันเรียบร้อย ก็เห็นเรือลำมหึมา ๒ ลำของอังกฤษวิ่งน้ำแตกขาวเห็นเป็นทางเรือผ่านเราในระยะไกลมุ่งหน้าไปทางประเทศของเรา โดยมีเรือประจัญบาน "รีพัลส์" นำหน้าตามติด ๆ ในระยะพอสมควรคือเรือรบขนาดใหญ่ "ปรินซ์ออฟเวลส์" จากการสังเกตของผู้เขียนเห็นว่าคล้ายกับตึกมหึมาที่ลอยอยู่บนน้ำ ทางการอังกฤษได้จัดส่งเรือรบสองลำนี้มาป้องกันสิงคโปร์โดยเฉพาะ และพวกเขาเชื่อมั่นในอานุภาพของอาวุธประจำเรือ พวกเรายังพูดกันว่า "เดี๋ยวเถอะน่าพวกเรือยกพลขึ้นบกของญี่ปุ่นต้องจมลงในก้นทะเลหมด" ความคาดหมายของเราผิดหมด เพราะในวันรุ่งขึ้นต่อมาในเวลาตอนบ่าย ๆ วิทยุของสิงคโปร์ได้ออกกระจายข่าวประกาศว่า เรือสองลำนี้ได้ถูกฝูงบินของญี่ปุ่นโจมตีและจมลงก้นทะเลเสียแล้ว ข่าวนี้ทำให้พวกเราวิจารณ์ว่าทางการอังกฤษจะทนสู้ญี่ปุ่นได้นานเท่าใด ต้นหน ส. บอกพวกเราว่าท่านมีความเห็นว่าการรบจะต้องสิ้นสุดที่เกาะสิงคโปร์และจะไม่เกินสามเดือน และก็เป็นความจริงตามความคาดหมายของท่าน เมื่อนายพลปอลซิเวล ของกองทหารอังกฤษยอมเซ็นสัญญายอมแพ้กับญี่ปุ่นโดยไม่มีเงื่อนไข เมื่อคืนวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ รวมเวลาสู้รบในแหลมมลายูเพียงสองเดือนกับเจ็ดวัน กองทัพญี่ปุ่นก็ได้ครอบครองทั่วทั้งหมดและทันทีทันใดญี่ปุ่นก็เปลี่ยนชื่อเกาะสิงคโปร์เป็น "โชนัน"

ระหว่างตั้งแต่วันที่ ๑๐ ธันวาคม จนถึงวันที่ ๑๖ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันที่พวกเราถูกจับขึ้นจากเรือ ระหว่างนี้เรือของเราหลังจากบรรทุกน้ำมันเต็มระวางแล้วก็ถูกสั่งให้ไปทิ้งสมอจอดอยู่ ณ จุดแห่งหนึ่งซึ่งอยู่ใกล้ ๆ กับบริเวณที่มีเรือบรรทุกน้ำมันของชาติเยอรมัน ๒ ลำที่ถูกบังคับให้จอดอยู่ก่อน พวกเราถูกทางการห้ามขึ้นบก ทำให้พวกเราเพิ่มความวิตกเป็นอย่างมาก เมื่อไม่สามารถขึ้นไปติดต่อถามข่าวและเหตุการณ์ของเมืองไทยจากท่านกงสุลไทยของเราขณะนั้น คือคุณหลวงวุฒิสารเนติณัติ โชคดียังเป็นของเราอยู่ที่ทางการอังกฤษไม่ห้ามคนบนบกนำเรือยนต์มาเร่ขายหนังสือพิมพ์ให้พวกเรา จึงสามารถทราบข่าวคืบหน้าได้ อย่างไรก็ตามแต่ละข่าวนั้นไม่ทำอะไรให้พวกเราเกิดการดีใจขึ้น โดยเฉพาะข่าวที่เราเซ็นสัญญาร่วมสัมพันธมิตรกับญี่ปุ่น หลังจากทราบข่าวนี้แล้วเป็นอันแน่นอนได้ว่าพวกเราต้องถูกจับเป็นเชลยในที่สุด

เราทราบจากชาวพื้นเมืองของสิงคโปร์เล่าให้ฟังว่าทางการอังกฤษนำเชลยชาติเยอรมันและอิตาลีไปกักขังโดยปล่อยให้อยู่บนเกาะเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง เห็นอยู่ไกลลิบจากที่ที่เรือเราจอดอยู่ พวกเชลยเหล่านี้ทราบว่าทางการอังกฤษเลี้ยงดูอย่างดีโดยได้ค่าอาหารต่อคนต่อวันมากกว่าของเรา ที่ผู้เขียนทราบมาว่าพวกเราคนไทยได้รับค่าเลี้ยงดูต่อคนต่อวันวันละ ๑๓ เซ็นต์สิงคโปร์ เท่า ๆ กับ ๑๗ สตางค์ในสมัยนั้น (เปรียบเทียบกับค่าเลี้ยงดูเชลยอังกฤษและอเมริกันซึ่งเป็นเชลยของรัฐบาลไทยเราและถูกกักกันอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้รับค่าอาหารคนละหนึ่งบาทต่อคนต่อวัน) เฉพาะพวกเชลยเยอรมันและอิตาลีไม่มีการบังคับให้ทำงาน พวกเราจึงใช้เวลาว่างทำงานตกเบ็ดหาปลาตามรอบเกาะตามแต่ละคนถนัด

พวกเราคาดการว่าคงจะต้องถูกปล่อยเกาะรวมอยู่กับญี่ปุ่นหรืออาจถูกแยกกันอยู่บนเกาะหนึ่งเกาะใดในอาณาเขตของสิงคโปร์ เพราะมีเกาะเล็กเกาะน้อยที่ไม่มีคนอาศัยอยู่มาก

พวกเราต่างก็เตรียมเบ็ดและสายเชือกไว้พร้อมอยู่เสมอ ส่วนเหล้า เบียร์ และบุหรี่นั้นทางเรือแบ่งขายในราคาถูก ของเหล่านี้ได้รับการยกเว้นภาษี การขายให้ลูกเรือทุกคนได้ส่วนแบ่งเท่ากันหมดเฉลี่ยตามจำนวนของ ตามปกติพวกเราชาวเรือเป็นพวกที่ดื่มจัด ดังนั้นเหล้าและเบียร์ที่พวกเราได้รับจึงเรียบวุธไปภายในไม่เกิน ๓ วัน จำได้วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๔๘๔ ผู้เขียนเร่เข้าไปมองดูในห้องของต้นหน ส. ซึ่งอยู่ติดกัน พบว่ายังมีเบียร์เหลืออยู่อีกประมาณกว่าครึ่งโหล ต้นหน ส. บอกว่าเบียร์จำนวนนี้จะเก็บไว้ฉลองคืนคริสต์มาส แน่ละถ้าถึงโอกาสนั้นจะไม่มี

ใครบนเรือมีเบียร์เหลืออยู่เลยยกเว้นต้นหน ส. แต่ผู้เดียว การฉลองคริสต์มาสคงจะโสภาอย่างมากถ้าเรามีเบียร์รับประทาน ระหว่างอยู่ในคุกวันหนึ่งใกล้ ๆ วันปลดปล่อยผู้เขียนยังได้กระซิบถามต้นหน ส. ถามถึงเบียร์จำนวนนี้ ต้นหน ส. บอกว่าจะไว้เปิดฉลองความอิสรภาพของเราเพียง ๒ คน (อย่างน้อยคนละ ๓ ขวด) บนเรือ "นางเสืองนาวา" ขณะนั้นเมื่ออยู่ในคุกถ้าครั้งใดพวกเรานึกถึงอาหารหรือเครื่องดื่มเมื่อใดก็ตาม รู้สึกความสุขวูบหนึ่งได้บังเกิดขึ้นในร่างกายของเราโดยทันที ระหว่างที่ถูกควบคุมขังอยู่ในคุกนั้นผู้เขียนเคยฝันว่าได้กลับไปใช้ความสุขบ่อยครั้งบนเรือ "นางเสืองนาวา" และนึกเสมอว่าต้องได้คืนกลับไปอยู่อีก แต่ความฝันเป็นอันล้มละลายเพราะผู้เขียนไม่มีโอกาสเห็นเรือลำนี้อีกเลย

ระหว่างที่จอดอยู่นั้น เรือ "ศรีสุนทรนาวา" มีนายเรือคนไทยประจำอยู่ ๒ ท่าน คือ น.ต. หลวงสวัสดิเดชไพศาล เป็นต้นหนที่ ๒ (ท่านผู้นี้ได้ถึงแก่กรรมล่าสุดเมื่อปลายเดือน มกราคม ศกนี้) อีกท่านหนึ่งคือ ร.ต. พิชัย สาริกบุตร ร.น. เป็นต้นหนที่ ๓ (ท่านผู้นี้ได้ถึงแก่กรรมในหน้าที่บน "ร.ล. สมุย") เรือลำนี้บรรทุกกระสอบป่านเพื่อบรรจุข้าวสารมาเต็มระวางเรือ จาก "กัลกัตตา" เมื่อเรือผ่านเกาะสิงคโปร์ก็ถูกทางการอังกฤษนำมาจอดทิ้งสมออยู่ไม่ไกลจากเรือ "นางเสืองนาวา" ส่วนเรือ "เทพสตรีนาวา" มีนายเรือไทยประจำอยู่ ๒ ท่าน คือ หลวงนาวาสวัสดิการ เป็นต้นหนที่ ๒ (ปัจจุบันได้ถึงแก่กรรมแล้ว) อีกท่านหนึ่ง ร.ต. "บุญนำ" (ปัจจุบัน "นาวิน") ประภาศิริ ร.น. เป็นต้นหนที่ ๓ ในเที่ยวเรือนี้มีคุณไป๋ นิรัตตพันธ์ โดยสารไปกับเรือจากกรุงเทพฯ ในฐานะตัวแทนบริษัทไทยนิยม จำกัด ไปหาซื้อแป้งสาลีที่ออสเตรเลีย ขากลับบรรทุกแป้งสาลีมาเต็มลำเรือ แถมยังมีแกะหลายร้อยตัวขังไว้ชั้นใต้ดาดฟ้า ขณะเมื่อเรือกำลังมุ่งเข้าเมืองไทยอยู่ในเขตน่านน้ำของสิงคโปร์ ก็ถูกทางการอังกฤษจับนำมาทิ้งสมอใกล้ ๆ กับเรือ "ศรีสุนทรนาวา"

การมาของเรือสองลำดังกล่าวมาแล้วนี้ สร้างความดีใจอย่างมากแก่ต้นหน ส. ของเรา เพราะท่านจะได้มีโอกาสพบกับสหายร่วมสำนักเดียวกัน และจบปีการศึกษาออกมาเป็นนายทหารรุ่นเดียวกันด้วย ในเวลาไล่เรี่ยกันปรากฏมีเรือ "รีดัง" ซึ่งชักธงไทยและมีลูกเรือคนไทยส่วนมาก ได้เข้ามาจอดทิ้งสมอร่วมสมทบอยู่ด้วย

ระหว่างการรอคอยโดยนั่ง ๆ นอน ๆ อยู่บนเรืออย่างเบื่อหน่ายเพราะเขาห้ามขึ้นบก พวกเราจึงใช้เวลาเตรียมบรรจุกระเป๋าเดินทางบรรจุของทุกอย่างที่คิดว่าจะเอาไปได้และอีกกระเป๋า

เล็ก ๆ สำหรับเสื้อผ้าและเครื่องใช้ที่จำเป็น อาทิ มีดโกน แปรงและยาสีฟัน หวี และอื่น ๆ สำหรับ ๒-๓ วัน เฉพาะบุหรี่นั้นทุกคนต่างคาดเหตุการณ์ล่วงหน้าไว้อย่างถูกต้อง เพราะไม่อาจหาซื้อเพิ่มได้ใหม่ ดังนั้นทุกคนจึงพยายามลดจำนวนสูบลงต่างคนต่างเก็บซ่อนตุนไว้ สำหรับผู้เขียนได้ตุนบุหรี่ "เพลเยอร์" ชนิดเป็นกระป๋องไว้มากหลายกระป๋อง และก็หอบเอาไปเข้าคุกด้วย

ในวาระสุดท้ายที่พวกเราคอยมายาวนานก็ได้มาถึง ในวันนั้นเป็นวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๔๘๔ ตอนเย็นประมาณ ๑๗ นาฬิกา พวกที่ได้รับประทานอาหารแล้วก็นั่งพักผ่อนคุยกัน บ้างก็เล่นหมากรุกอยู่บนดาดฟ้า สำหรับผู้เขียนนั่งอ่านหนังสืออยู่ในห้อง ต้นหน ส. ได้ตะโกนดังเข้าไปในห้องผู้เขียนว่า "คอมปราโดร์มีเรื่องมา" ตามหน้าที่ของผู้เขียนที่ต้องติดต่อส่งภาษาถามผู้ที่มาติดต่อบนเรือ เมื่อวิ่งออกไปคอยที่บันได เห็นเรือยนต์ขนาดใหญ่ชักธงของตำรวจน้ำอังกฤษวิ่งมุ่งใกล้ตรงเข้ามายังเรือของเรา มองลงไปในเรือไม่เห็นใครนอกจากนายท้ายและกะลาสีเพียง ๒ คน เมื่อเรืออยู่ในระยะประมาณ ๕๐ เมตร จึงเห็นตำรวจพื้นเมืองประมาณ ๗ – ๘ นาย ออกมายืนเรียงแถวให้ปรากฏและมีนายตำรวจอังกฤษหนึ่งนายพกปืนสั้นเป็นหัวหน้า เมื่อเรือกำลังเทียบและเป็นเวลาเดียวกันที่พวกตำรวจเหล่านี้รีบวิ่งขึ้นบันได พร้อมทั้งกระชากดึงลูกเลื่อนขึ้นลำกล้องผ่านหน้าผู้เขียนแยกย้ายกันไปคุมเชิงอยู่หลายจุด อาทิ ในห้องเครื่อง บนสะพานเดินเรือ ตลอดจนห้องหัวเรือซึ่งลูกเรืออยู่กันเป็นส่วนใหญ่ กับที่ท้ายเรือทั่ว ๆ ไปหมด ในระยะติด ๆ กันนั้นนายตำรวจชาติอังกฤษก็ตามขึ้นมา เมื่อผู้เขียนถามความประสงค์แล้วก็นำเขาขึ้นไปพบกับคุณหลวงเดชดำรง ซึ่งมีห้องพักอยู่บนดาดฟ้าชั้นบนชั้นเดียวกันกับห้องและสะพานเดินเรือ เมื่อเขาถามถึงจำนวนลูกเรือคนไทยผู้เขียนก็ตอบเขาไป และเขาขอบัญชีรายชื่อลูกเรือ ผู้เขียนจึงต้องวิ่งลงมาที่ห้องผู้เขียนนำบัญชีกลับขึ้นไปให้เขาตามที่ต้องการ นายเรือของเราสั่งให้พวกเราเก็บของโดยให้เวลาพวกเราเพียง ๑๐ นาที เมื่อเรียบร้อยแล้วให้ลงไปคอยอยู่ในเรือยนต์ เพื่อนำขึ้นไปควบคุมบนบก ขณะนั้นลูกเรือส่วนมากมายืนออกันที่บันไดทางขึ้นห้องนายเรือเพื่อทราบเรื่องราว ผู้เขียนจึงตะโกนลงมาบอกให้พวกเขาทราบแล้วต่างแยกย้ายวิ่งไปเก็บของ ขณะเดียวกันตำรวจที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ บันไดทอดลงไปสู่เรือยนต์ก็คอยตะคอกผลักไสต้อนพวกเราที่ยืนลังเลเก้ ๆ กัง ๆ ให้รีบลงไป

ผู้เขียนจำได้ว่าก่อนลงจากเรือได้หันไปดูต้นหน ส. เห็นท่านไม่สวมหมวกแก๊ปที่มีตราของบริษัทติดอยู่หน้าหมวก ดังเช่นหมวกของนายทหารเรือของเราทั่วไป ผู้เขียนไม่เคย

รับราชการทหารเรือแต่มีใจรัก จึงออกปากขอจากท่านและท่านก็อนุญาต ผู้เขียนก็รีบวิ่งกลับไปคว้ามาสวม พร้อมทั้งหอบข้าวของเครื่องใช้แถมมีบุหรี่กระป๋องลงไปคอยอยู่ในเรือยนต์ พวกเราที่หอบหิ้วกระเป๋าเดินทางใบใหญ่กะเร่อกะร่าเพื่อนำติดตัวลงมาด้วยนั้น นายตำรวจเห็นเข้าก็บอกพวกเราว่าของชิ้นใหญ่ไม่ต้องหอบเอาไปหนักแรงดอก เขาจะส่งตำรวจมาจัดการนำไปส่งให้ทีหลัง ควรเอาไปเท่าที่จำเป็นใช้เพียงหนึ่งคืนเท่านั้น ของพวกเราทิ้งไว้อยู่บนเรือโดยหวังให้เขาส่งตามไปทีหลังนั้นปรากฏว่าพวกเราไม่เคยได้เห็นมันอีกเลย ทราบทีหลังว่าบางคนขณะนั้นกำลังทำธุรกิจส่วนตัวอยู่ในห้องน้ำ พอโผล่ออกมาตำรวจก็ต้อนไล่ลงเรือได้เสื้อผ้าติดตัวเพียงชุดเดียวเท่าที่ใส่อยู่เท่านั้น ขณะที่ลูกเรือคนสุดท้ายถูกตำรวจที่ยืนนับจำนวนคนอยู่เชิงบันไดถีบคะมำลงมากองอยู่กลางหมู่พวกเราแล้ว นายตำรวจฝรั่งหัวหน้าก็เบ่านกหวีดเรียกพวกเขากลับลงเรือยนต์ เหลือเฝ้าอยู่บนเรือ ๒ นาย ในขณะเดียวกันนั้น ต้นหน ส. บอกพวกเรายืนขึ้นคำนับลาธงไตรรงค์กล่าวคำร้อง "ไชโย" ๓ ครั้ง แด่เรือ "นางเสืองนาวา" เมื่อเรือยนต์เริ่มเดินเครื่องผละออกจากเรือใหญ่ ต้นหน ส. อีกนั่นแหละเป็นผู้ขึ้นต้นร้องเพลงของพระบิดาของราชนาวีไทย เมื่อท่านร้องขึ้น "หะเบสสมอพลัน" พวกเราก็ร้องรับพร้อมกันทุกคนหมด และตามด้วยเพลงเดินหน้าและเมื่อท่านนำขึ้น "เกิดมาทั้งที" พวกเราก็ร้องขึ้นตามอีกพร้อมกัน ผู้เขียนเหลียวไปมองหน้าลูกเรือโดยรอบ ๆ หลายคนทีเดียวเห็นมีน้ำตาคลออยู่ในเบ้า พวกตำรวจที่ควบคุมก็เปลี่ยนสีหน้าจาก "จ้องถมึงทึง" ไปเป็นความแปลกใจในความพร้อมเพรียงสามัคคีของพวกเรา ปัจจุบันผู้เขียนนึกถึงเหตุการณ์นี้ขึ้นมาเมื่อใดก็อดจะเว้นชื่นชมกับใบหน้าของต้นหน ส. ขณะร้องเพลงนำ ใบหน้าของท่านยิ้มนิด ๆ ซึ่งยังติดตาอยู่ ใบหน้านี้ได้แสดงเค้าของการเป็นผู้นำอย่างสมเกียรติเมื่อ ๓๕ ปีก่อนโน้นได้เป็นอย่างดี

เมื่อเรือยนต์ส่งพวกเราขึ้นที่ท่าเรือที่ถนน เคปเปล แล้ว พวกเขาก็ต้อนให้พวกเราขึ้นรถบรรทุกนักโทษโดยปิดมิดชิด ที่นอกประตูท้ายรถมีตำรวจนั่งคุมไปด้วย จำได้รถพาพวกเราไปที่โรงพักกลางตั้งอยู่ถนน "เซ้าทบริดจ์" ก่อนพวกเราจะถูกพาเข้าห้องขัง ตำรวจตะคอกให้พวกเราวางห่อสิ่งของและกระเป๋าเสื้อผ้ากองไว้ข้างนอกห้อง

ห้องขังในห้องโรงพักนี้อยู่บนชั้น ๒ ใหญ่พอดูจุคนได้ห้องละยี่สิบถึงยี่สิบห้าคน ผู้เขียนอยู่รวมกับต้นหน ส. ในห้องมีรวม ๒๔ คน พวกเราไม่มีใครหลับเพราะเป็นครั้งแรกในชีวิตที่

เข้าห้องขัง และเป็นธรรมดาอยู่เองที่ไหน ๆ ทั่วไปหมดขึ้นชื่อว่าโรงพักแล้วก็คล้ายกันหมด อากาศไม่พอแถมยังมีกลิ่นสาบของพวกเรากันเองผสมกับกลิ่นอุจจาระ และปัสสาวะแล้ว ก็เรียกว่า "ไม่โสภา" เลย ในคืนนั้นประมาณ ๒๑ นาฬิกา ได้ยินเสียงไซเรนดังกังวานทั่วเมืองสิงคโปร์ เฉพาะอันที่ตั้งอยู่บนหลังคาโรงพักที่พวกเราถูกคุมขังอยู่นี้เปิดเสียงดังสนั่นแสบรูหูอย่างมาก ไฟทุกดวงก็ปิดลง ทิ้งพวกเราให้นั่งกอดเข่าอยู่ในความมืด คอยฟังเสียงของลูกระเบิดจะตกกี่ลูก ใกล้หรือไกล และประมาณครึ่งชั่วโมงผ่านไป สัญญาณปลอดภัยก็เปิดดังขึ้นโดยไม่มีเสียงเครื่องบินได้ยินเลย คืนแรกในโรงพักตามธรรมเนียม พวกเราก็ต้องอุทิศเลือดให้พวกตัวเรือดซึ่งมีมากที่สุด เรานึกชมอยู่ในใจว่าสิงคโปร์นี้ดีอยู่อย่างหนึ่งที่ไม่มียุง ในขณะนั้นไม่งั้นเราต้องเจอทัพของฝูงยุงฝูงเรือด หลังสัญญาณปลอดภัยดังขึ้นไฟฟ้าทั่วโรงพักก็เปิดขึ้นดังเดิม บางคนก็ไม่หลับเลยตลอดคืนเนื่องจากไฟฟ้าเปิดสว่าง แถมยังต้องนั่งอยู่ในท่าเดียวผจญกับกลิ่นสาบ ซึ่งพวกเราไม่เคยประสบมาในอดีต

รุ่งเช้าพวกเรามีหน้าตาแสดงว่าอิดโรยกันทุกคน เมื่อเวลายิ่งสายขึ้นพวกเราต่างแสดงกิริยากระวนกระวายด้วยความหิว บางคนยังไม่ได้รับประทานข้าวเย็นตั้งแต่ถูกจับตัวบนเรือใหญ่ เมื่อผู้เขียนถามถึงอาหารที่จะให้พวกเราว่าเมื่อไรจะมา เขาเพียงบอกสั้น ๆ เป็นภาษาพื้นเมืองว่า "นันตี้ – นันตี้" แปลว่า "ประเดี๋ยว – ประเดี๋ยว" พอประมาณเก้านาฬิกาก็มีคนมาขนของของพวกเราที่กองอยู่นอกห้องขังไป ทราบว่าต่อมาเขาเอาไปค้นดูที่กองสันติบาลสิงคโปร์ กระเป๋าที่ปิดกุญแจถูกงัดออกเสียหาย เข้าของที่มีค่า อาทิเช่น เงินทอง เสื้อผ้าดี ๆ ของคนบางคนถูกยึดเอาไป

เวลาประมาณสิบนาฬิกาพวกเราถูกต้อนขึ้นรถชนิดเดิม ผู้เขียนกระโดดออกจากห้องขังรีบลงมาข้างล่างเพราะคิดว่าอยากจะหาที่นั่งตอนหน้า (คิดว่าเป็นรถบัสมีที่นั่งคล้ายรถทัวร์) เพื่อจะได้ชมวิวและดูบ้านเรือนว่าถูกระเบิดเสียหายเพียงใด แต่ก็ผิดหวัง พวกตำรวจต้อนเราขึ้นรถคันหนึ่งจุได้ประมาณนั่งเบียด ๆ กันมีที่นั่งสองฟากหันหน้าชนกันไม่เกิน ๑๔ คน ไม่รวมตำรวจพลขับและตำรวจที่คุมรถ เมื่อรถมาถึงกองตำรวจสันติบาลของเขาซึ่งตั้งอยู่ใกล้ ๆ กับท่าเรือ "คลิฟฟอร์ด" ณ ที่กองตำรวจสันติบาลแห่งนี้ พวกเราได้มารวมพบพวกเดียวกันอย่างมากหลายทุกคนรวมคนไทยบนเรือ "ศรีสุนทรนาวา" กับ "เทพสัตรีนาวา" และคนไทยที่ถูกจับมาจากที่ต่าง ๆ ในสิงคโปร์และถูกแยกขังไว้ที่สถานีตำรวจหลายแห่ง ในที่สุดก็ถูกพามาที่นี่เพื่อทำประวัติไว้ ต้นหน ส. นั้น แสดงความปีติยินดีเป็นพิเศษ เพราะท่านมีโอกาสพบกับสองสหายรักของท่าน

พวกเราถูกบังคับให้เรียงหนึ่งเดินผ่านเจ้าหน้าที่จากห้องนี้ไปห้องโน้น ถูกค้นตัวอย่างละเอียด ถามถึงอายุ นามพ่อแม่ และสถานที่เกิด ถูกพิมพ์ลายมือ ขอดู **Seaman Card** ของเรา เปิดดูว่าหน้าตาตรงกับรูปที่ติดอยู่หรือไม่ เขากรอกรายละเอียดที่สอบถามเราลงในแบบฟอร์มของเขา และเอาแผ่นสังกะสีขนาดหนึ่งนิ้วครึ่ง สี่เหลี่ยมจัตุรัสมีเบอร์เจาะรู โดยผูกด้ายเชือกป่านให้เราเพื่อเป็นเครื่องหมายประจำตัวของเรา แล้วต้อนพวกเราที่เสร็จแล้วไปรออยู่ในรถที่มีรูปร่างเหมือนเดิม คือ รถบรรทุกนักโทษ ขณะคอยจำนวนคนให้เต็มคันรถ ผู้เขียนส่งภาษาพื้นเมืองถามตำรวจที่คุมอยู่ที่รถว่าจะเอาพวกเราไปที่ไหน เขาตอบอย่างห้วน ๆ คำเดียวว่า "**Jail**" แปลว่า "คุก" ผู้เขียนเคยขึ้นเที่ยวในสิงคโปร์ก่อนหน้านี้หลายครั้งหลายครา มีความช่ำชองพอสมควรพอจะทราบว่าที่ไหนมีอะไรดี ๆ ซึ่งพวกเราชาวเรือตามธรรมเนียมต้องเสาะหาเพื่อระบายอารมณ์อันเคร่งเครียดมาในทะเล จึงทราบดีว่าในสิงคโปร์มีคุกอยู่ ๒ แห่ง คือ คุก "เฮ้าทแทรม" กับคุก "ชังฮี" และที่คุก "ชังฮี" นี้ พวกญี่ปุ่นที่ถูกจับก่อนหน้าเราตั้งแต่วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ อยู่ในที่นี้ ที่นี้จะพูดถึงหมายเลขที่ปรากฏอยู่บนแผ่นสังกะสี สำหรับของผู้เขียนผูกติดไว้ที่ข้อมือ หลังจากได้รับใหม่ ๆ จำได้คลับคล้ายคลับคลาว่าเป็นเลขหมายพันร้อยกว่า และก็แปลกใจว่าพวกเรามีเพียงร้อยกว่าคนเท่านั้น เหตุใดเลขหมายประจำตัวของผู้เขียนจึงเป็นพัน ได้สอบถามตำรวจได้ความว่าตั้งต้นแต่ ๑–๒–๓ เพิ่มขึ้นเรื่อยไปจากจำนวนเชลยทุกชาติมี เยอรมัน อิตาลี และญี่ปุ่น และเมื่อรถบรรทุกนักโทษครบจำนวนคนก็เคลื่อนที่ออกจากบริเวณกองตำรวจสันติบาล พาพวกเราไปส่งยังคุก "เฮ้าทแทรม" เมื่อประตูแรกเปิดออกรับพวกเรา ตำรวจที่นำพวกเราเข้าไปก็พูดอะไรไม่ทราบกับผู้คุม หลังจากนั้นประตูใหญ่ก็ถูกปิดลง พวกเราถูกบังคับให้เรียงแถวเรียง ๒ เดินผ่านเข้าไปในประตูที่ ๒ และที่ ๓ ตามลำดับ จำได้เขาพาพวกเรามานั่งเรียง ๔ แออัดอยู่ในช่องทางเดินของตึกคุมขังหลังหนึ่งเป็นที่คุมขังนักโทษผู้ต้องหากำลังรอการตัดสิน เราเห็นนักโทษนั่งอยู่ในห้องขังสองฟากข้างตึก ชูหน้าจ้องดูพวกเราซึ่งต่างส่งเสียงอึงมี่ ผู้เขียนเปิดกระป๋องบุหรี่เอาบุหรี่เที่ยวแจกพวกเราจนทั่ว และทักทายคนที่รู้จักกัน ในขณะนั้นคิดอยู่ว่าคงหาซื้อได้ใหม่ในคุก ต่อมาหนึ่งเดือนให้หลัง ผู้เขียนนึกถึงบุหรี่ที่เอาไปแจกนี้ทีไรก็เกิดความเสียดายอย่างยิ่ง เพราะในตอนนั้นผู้เขียนต้องเที่ยวมองหาก้นบุหรี่ที่เขาทิ้งแล้วเอามาคลี่กระดาษออกสูบทำคล้ายกับดูดกัญชา ซึ่งจะขอเล่าในตอนต่อไป

ประมาณร่วมบ่าย ๑๔.๐๐ นาฬิกา พวกเราถูกต้อนไปยังตึกหลังหนึ่งแต่ก็ถูกต้อนย้อนกลับมาที่ตึกมีชื่อว่า ตึก "D" หรือแดน "D" ตึกที่ไปหยุดอยู่ก่อนนั้นเล็ก เข้าใจว่าผู้คุมคงเห็นว่าคงไม่พอกับจำนวนของพวกเรา คอยอยู่บริเวณสนามของตึก "D" ด้วยความหิวสักครู่ก็มีอาหารมื้อแรกในคุกมาให้ อาหารถูกใส่ในชามอะลูมิเนียมรูปเหมือนฝาบาตรพระแต่เล็กกว่า เป็นรูปกรวยเส้นผ่าศูนย์กลางด้านบนประมาณ ๑ ๑/๒ นิ้ว ด้านล่าง ๕ นิ้ว สูงประมาณ ๓ นิ้ว หนา ๓/๘ มีฝาปิด พวกเราต้องเข้าแถวเรียงสี่เดินเข้าไปรับจากนักโทษที่ควักออกจากเข่งแจกพวกเราคนละกล่อง เมื่อเปิดฝาพบข้าวแดงอยู่ประมาณ ๑ กำมือ มีขนมปังหนึ่งเสี้ยวหนาหนึ่งนิ้วยาวสี่นิ้วมีผักโขมผัดน้ำมันเปล่าสักหยิบมือแถมด้วยปลาทูเค็มเล็กหนึ่งตัว พวกเราต่างคนต่างลงมือกินอาหารมื้อแรกในคุกนี้ด้วยความหิว และเชื่อว่าอาหารมื้อต่อไปคงจะดีและมีจำนวนมากกว่านี้ เพราะวันนี้อาจจะฉุกละหุกทางเรือนจำคงจัดหาอะไรให้ไม่ทัน เมื่อทานอาหารเรียบร้อยแล้วผู้คุมก็ออกคำสั่งให้พวกเรารีบทำกิจธุระส่วนตัว (ล้างหน้าตาถ่ายทุกข์) ให้เรียบร้อยเพราะจะนำเข้าห้องขัง ตอนนั้นเวลาบ่ายสามโมงกว่า ๆ ใกล้สี่โมงเย็นเข้าไปแล้ว พวกเราถูกบังคับให้ยืนเข้าแถวเรียงสี่อยู่บนสนามหญ้ารวมทั้งพระภิกษุ ๔ รูป ขณะนั้นสำนักอยู่ ๒ วัดในสิงคโปร์ คือ วัดสว่างอารมณ์ กับ วัดป่าเลไลย์ เป็นภาพน่าสลดใจที่เห็นพระภิกษุทั้ง ๔ รูป ต้องมารับเคราะห์กรรมร่วมกับพวกเรา แต่ทำอย่างไรได้เพราะเป็นสงคราม หวังว่าท่านผู้อ่านทั้งหลายคงไม่อยากปรารถนาเห็นภาพเช่นนี้ พวกเราเช่นเดียวกันไม่อยากให้ภาพเช่นนี้เกิดขึ้นอีก ไม่ว่าจะเป็นที่ไหน ๆ ระหว่างอยู่ในแถวพวกเราจะวิ่งแตกออกจากแถวไม่ได้ มีผู้คุมพื้นเมืองสวมเครื่องแบบกากี กางเกงขาสั้นเสื้อนอกคอปิดติดกระดุม ๕ เม็ด ถือกระบองเป็นอาวุธ ส่วนผู้คุมฝรั่งสวมกางเกงขายาวเสื้อนอกสีขาวคอปิด กระดุม ๕ เม็ด พกอาวุธปืนสั้นสวมหมวกกะโล่ คอยดุให้ยืนนิ่ง ๆ เมื่อผู้ช่วยผู้บังคับการเรือนจำได้นับจำนวนพวกเราครบแล้ว ผู้คุมจึงบอกเลิกแถว

พวกเราถูกบังคับให้เข้าอยู่ในห้อง ๆ ละ ๓ คน เมื่อผู้คุมมาปิดประตูลั่นกุญแจเสียงดังกริ๊ก พวกเราก็ทอดอาลัยเพราะนับตั้งแต่นี้ไป พวกเราก็เรียกตัวเองว่า "นักโทษเต็มขั้น" หลังจากทอดอาลัยให้กับตัวเองนานพอสมควร พวกเราทั้งสามก็เริ่มสำรวจสภาพของห้องขังของเราห้องขังนี้แคบนอนเบียด ๆ กัน คนตัวโตจะนอนได้ ๒ คนพอดีส่วนอีกคนหนึ่งต้องนอนปลายเท้าความยาวของห้อง ขนาดยาวพอให้คนหนึ่งนอนเหยียดเท้าตามสบาย อีกคนหนึ่งถ้าสูงจะต้องนอน

ปลายเท้าเอาเท้าพาดบานประตู หรือมิฉะนั้นต้องขดงอตัวเป็นกุ้งแห้งทีเดียว ห้องขังกว้าง ๑.๕เมตร สูงประมาณ ๔ เมตร มีทางระบายอากาศข้างบนขนาดเล็ก ๒ ข้าง พื้นห้องลาดซีเมนต์เกลี้ยง ประตูทำด้วยไม้แต่แน่นหนา เมื่อปิดประตูแล้วแสงสว่างภายในห้องมีน้อย พอตกเวลาก่อน ๑๗.๐๐ นาฬิกาเล็กน้อย ก็แทบมองไม่เห็นมือของเราเอง ในห้องมีถังสังกะสีอยู่ ๒ ใบ ๆ หนึ่งบรรจุน้ำดื่ม อีกหนึ่งใบสำหรับใส่ปัสสาวะและอุจจาระ เมื่อประตูถูกปิดแล้วไม่นานผู้คุมจะเอากระดาษฟางขนาดกว้าง ๔ นิ้ว ยาว ๖ นิ้ว ประมาณจำนวนไม่เกิน ๔ แผ่น สอดเข้ามาระหว่างช่องบานประตูกับพื้นซีเมนต์ให้พวกเราสำหรับเมื่อเกิดท้องเสียในเวลากลางคืน ตอนต่อมาผู้เขียน(รูปร่างสูง) ต้องหาเพื่อนร่วมห้องที่มีร่างกายเล็กและเตี้ยมาอยู่รวมกัน และไม่ตื่นออกมาถ่ายทุกข์ในตอนดึกด้วย เพราะไม่อย่างนั้นพวกเราต้องนอนดมกลิ่นอันไม่โสภาของพวกเราเองไปตลอดคืน ส่วนกระดาษฟางที่ได้รับแจกนั้นพวกเราเอาเก็บไว้ม้วนยาวเป็นกระดาษชุดติดไฟสำหรับสูบกัญชา (บุหรี่) จากบ้องโดยจะขอเล่าในโอกาสต่อไป

เช้าวันรุ่งขึ้นตอนเช้ามืดดูนาฬิกาเห็นว่าก่อนเวลาหกโมงสักสิบนาที พวกเราถูกต้อนออกจากห้องเร่งให้ออกไปเข้าแถวในสนามหญ้าอีก แรก ๆ พวกเราไม่ชินกับคำสั่งถูกผลักล้มกลิ้งลงในสนามเพื่อรีบเข้าแถวให้เสร็จ ๆ ประมาณหกนาฬิกากว่า ๆ ทุกวันจนกระทั่งปล่อยออก ตอนเช้าผู้ช่วยผู้บังคับการเรือนจำมานับจำนวน และอีกครั้งหนึ่งก่อนเข้าคุมขังเวลาประมาณก่อนสิบหกนาฬิกาเขาจะมานับอีก สำหรับคนไทยแรก ๆ ฟังไม่เข้าใจคำสั่งของผู้คุมชาติอังกฤษนี้ที่ตะโกนว่า "Falling Four" แปลว่า "เรียง ๔" กับอีกคำว่า "Dismiss" แปลว่า "เลิกแถว" พวกเราจึงสอนผู้คุมเป็นคำไทย และต่อมาเขาใช้ออกคำสั่งเป็นภาษาไทยสองคำนี้จนกระทั่งวันปล่อย

ผู้คุมของเรา ๒ นาย ที่มาคุมพวกเราเป็นประจำนั้น คนหนึ่งผอมสูงอายุประมาณเกือบ ๔๐ ปี พันหลอมีระเบียบและดุ พวกเราตั้งชื่อว่า "นายหลอ" อีกนายหนึ่งอ้วนมีอายุประมาณเกือบ ๕๐ ปี ใจดีกว่าคนแรก พวกเราตั้งชื่อว่า "นายอ้วน"

เมื่อบอกเลิกแถวหลังจากตรวจนับจำนวนพวกเรานักโทษเรียบร้อยแล้ว พวกเราก็รีบวิ่งไปถ่ายทุกข์ที่พยายามอดกลั้นเก็บไว้ตั้งแต่เย็นวานนี้ พร้อมทั้งอาบน้ำซักเสื้อผ้าเป็นจะละหวั่น ขอชมคุกสิงคโปร์อยู่อย่างหนึ่งในเรื่องน้ำอาบน้ำกิน เปิดก๊อกใช้อย่างเต็มที่ได้อย่างเสรี เมื่อเวลาเจ็ดนาฬิกาผู้คุมจะเรียกพวกเรามาเรียงสี่เพื่อรับอาหาร ในเวลานี้พวกเราจะคุยกันหรือหยอกล้อ

เล่นกันได้ผู้คุมไม่เคร่งครัด แล้วเดินไปรับเอาชามเปล่าจากนั้นก็เดินต่อไปที่นักโทษพื้นเมืองยืนอยู่ข้างถังข้าวต้ม เขาตักให้พวกเราคนละหนึ่งช้อนทัพพีใหญ่ เมื่อรับมาแล้วพวกเรายืนเก้ ๆ กัง ๆ คอยอยู่นึกว่าเขาคงจ่ายกับข้าวอีก แต่ก็ถูกไล่เร่งให้ไปกินเสียเพราะเขาต้องรีบเก็บชามเปล่าไปใส่อาหารมื้อกลางวันต่อไป ข้าวต้มเป็นปลายข้าวแดงต้มปนปลายข้าวขาวใส่เกลือเค็ม พวกเราภายหลังตั้งชื่ออย่างสวยหรูว่า "โจ๊กราชวงศ์" ในบางครั้งโดนข้าวต้มมีกลิ่นเหม็นบูด เราจึงเปลี่ยนชื่อจาก "โจ๊กราชวงศ์" เป็น "โจ๊กรากหมา"

เมื่อเสร็จอาหารเช้าพวกเราก็เดินออกกำลังกายไปภายรอบบริเวณกำหนดทุก ๆ ทางเดินและประตูเตี้ย ๆ จะมีผู้คุมพื้นเมืองยืนขวางไม่ให้พวกเราผ่านล้ำแดนเข้าไปในแดนอื่น ทราบภายหลังว่าในคุกนี้มีแดนอยู่ A, B, C, D และ E รวม ๕ แดน

พอถึงเวลาระหว่าง ๑๐.๐๐–๑๐.๓๐ นาฬิกา อาหารกลางวันจะถูกนำมาโดยนักโทษพวกเรามีพวกที่เป็นไทยอิสลามอยู่จำนวนประมาณ ๒๐ คน ทางการเรือนจำเขาจัดอาหารพิเศษแยกจากพวกเราต่างหาก แต่ดูปริมาณอาหารก็เท่ากันเพียงเปลี่ยนจากหมูเป็นเนื้อเท่านั้น สำหรับข้าวต้มตอนเช้านั้นทุกคนต้องกินเหมือนกันหมด

เมื่อทานอาหารกลางวันเสร็จเรียบร้อยจะถูกต้อนเข้าขังอยู่ในคุกอีก ตอนนี้เขายอมให้เข้าไปอยู่ในห้อง ๆ ละกี่คนก็ได้ **บ่อยครั้งที่ผู้เขียนเข้าไปรวมอยู่ในห้องของต้นหน ส. ทั้งนี้เพื่อดูฝีมือการเล่นไพ่บริดจ์ของท่านในพวกรุ่นเดียวกัน ทราบว่าฝีมือเล่นเกมไพ่บริดจ์ของท่านจัดอยู่ในกลุ่มแนวหน้าทีเดียว**

พอได้เวลาระหว่าง ๑๒.๓๐–๑๓.๐๐ น. เขาจะปล่อยพวกเราออกมาส่วนมากพวกเราจะจับกลุ่มคุยกันเป็นพวก ๆ โดยอยู่กันเฉพาะพวกที่มีวัยวุฒิและมีอุปนิสัยถูกคอกัน แต่ทุกคนไม่เคยตั้งตัวเป็นศัตรูทะเลาะวิวาทซึ่งกันและกันเลย เมื่อรวมตัวกันรู้สึกว่ารักใคร่กันดี ส่วนมากพวกเราตอนบ่ายก่อนเวลารับประทานอาหารระหว่าง ๑๔.๐๐–๑๔.๓๐ น. จะเล่นหมากรุกเป็นส่วนใหญ่โดยขโมยด้ามไม้กวาด (ซึ่งไม่ใช่ไม้ไผ่) เอามาขวั้นและแกะเป็นตัวหมากรุก ทั้งหมดมีไม่ต่ำกว่า ๕ กระดาน พวกเราที่ไม่เล่นต่างก็จับกลุ่มกันเชียร์พรรคพวกที่ตัวชอบ เฉพาะไม้กวาดที่เป็นด้ามไม้ไผ่ พวกเรา ชอบขโมย เอามาตัด ดัดแปลง เป็นบ้อง ดูดกัญชาใส่น้ำ เวลาดูด เสียงดัง ครอกๆ ดีนัก

บ้องนี้พวกเราใช้ใบยาบุหรี่ซึ่งเก็บไว้เมื่อแกะกระดาษออกก็จับเพียงหยิบมือนิดเดียวสูบ (ในคุกไม่มีกัญชา) เป็นวิธีเดียวที่พวกเราสามารถประหยัดและสูบได้ทั่วจำนวนคนมาก ๆ เจ้าของจะนำเอาบ้องนี้ติดตัวเข้าออกห้องขัง เพราะถ้าทิ้งไว้โอกาสที่จะเปลี่ยนเจ้าของต้องเกิดมีขึ้นโดยง่าย พูดถึงไฟจุดบุหรี่ส่วนมากพวกเราได้จากกระดาษฟาง เพราะสะดวกมากที่จะเป่าออกแรงให้เกิดเปลวไฟได้ (ท่านผู้อ่านคงเคยเห็นคนสูบยาแดงโดยเป่าไฟให้เกิดจากกระดาษฟางที่ม้วนยาวขนาดเท่ากับหลอดดูดกาแฟเย็น) ของอีกชนิดหนึ่งที่พวกเราชอบขโมย คือ กระสอบถูพื้นซิเมนต์ พวกเราเอามาแล้วชักเส้นมันออกเอามาควั่นยาวแล้วจุดไฟไว้ ใครต้องการต่อไฟก็มารับบริการได้ฟรี พูดถึงเวลาทานอาหารเย็น พอได้เวลาประมาณ ๑๔.๐๐–๑๔.๓๐ น. พวกเราจะถูกเรียกมาเข้าแถวเรียง ๔ เดินออกไปรับแจกอาหาร และมื้อเย็นนี้จะเหมือนกับมื้อกลางวัน เพียงแต่เปลี่ยนปลาทูเค็มเป็นก้อนหมู (ส่วนมากเป็นมัน) และเนื้อ (ส่วนมากมีแต่พังผืด) ทั้งเนื้อและหมูจะต้มใส่เกลือขนาดกว้างหนา ๑ นิ้ว ยาว ๒ นิ้ว

ได้เวลา ๑๕.๓๐ – ๑๖.๐๐ น. จะถูกเรียกมาเข้าแถวยืนเรียง ๔ คอยผู้ช่วยผู้บังคับการเรือนจำมาตรวจนับเมื่อเสร็จแล้วก็ไล่เข้าไปอยู่ในห้องปิดขังจนถึงเช้าวันรุ่งขึ้นเป็นกิจวัตร

ครั้งแรกอยู่ในคุกนี้สังเกตเห็นข้าวต้มเหลือติดชาม แต่นานเข้ากลับเกลี้ยงแห้งชามเลยหรือเรียกว่าเช็ดชามทีเดียว อาหารกลางวันและเย็นก็เหมือนกัน บางครั้งพวกเราเจอเอากรวดเม็ดเล็ก ๆ พอเคี้ยวถูกมันเข้าแทนที่จะถ่มบ้วนออกทิ้ง พวกเราก็ฝืนกลืนเข้ากระเพาะ ทั้งนี้อาหารที่เราได้รับนั้นน้อยมากจริง ๆ

เมื่อหนึ่งวันหลังจากอยู่ในคุกแล้ว เจ้าหน้าที่เข้ามาสั่งให้ทุกคนเอาปากกาดินสอเงินทองและนาฬิกา (เว้นแว่นสายตา) ฝากจดบัญชีไว้กับเขาโดยเขาเอาบรรจุไว้ในซองเขียนชื่อและเบอร์ประจำตัวเก็บไว้ และของเหล่านี้เขาคืนให้ในวันปล่อยพวกเราออก ทุกวันพุธตอนเช้าหลังจากทานอาหารเช้าแล้ว เวลาใกล้ประมาณ ๙.๐๐ น. ผู้คุมจะเข้ามาเรียกให้เข้าแถวเรียง ๔ นั่งยอง ๆ คอยผู้บังคับการเรือนจำจะมาตรวจ การมาตรวจถ้าใครมีเรื่องเดือดร้อนก็ลุกขึ้นยืนเมื่อเขาผ่านมาเขาจะหยุดถามเรื่องราวร้องทุกข์ซึ่งเขามีล่ามทุกภาษาพื้นเมืองตามมาด้วยพร้อม สำหรับพวกเราครั้งหนึ่งตั้งตัวแทนขึ้นถามขอให้เขาเพิ่มอาหารให้มากกว่าปัจจุบัน เขาตอบว่าอาหารทุกอย่างมีข้าว

ขนมปัง ผักและเนื้อ เมื่อรวมจำนวนแคลอรี่มากเท่ากับคนธรรมดาได้รับประจำวัน ทั้งพวกเรา ไม่ต้องทำงานอะไรจึงไม่ต้องเสียเอ็นเนอยี่ (Energy) อะไรเลย เขาจึงไม่เพิ่มปริมาณให้

อีกครั้งหนึ่งในราวต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ พวกเราขอจากผู้บังคับการให้พวกเรา ได้ซื้อกาแฟและน้ำตาลได้จากร้านของเรือนจำ เพียงแต่ให้ทางเรือนจำจัดหาน้ำร้อนใส่ถังไม้มาให้ เพียงพอกับจำนวนพวกเรา ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิกชนและอีกทั้งมีภิกษุอีก ๔ รูป ต้องภาวนา สวดมนต์ในคืนวันสำคัญในทางศาสนา เขาก็อนุมัติในสองวันต่อมา พวกเราก็ได้ดื่มโอยัวะอย่าง ชุ่มปอด หลังจากขาดระยะไปตั้งเดือนกว่าไม่ได้ลิ้มรส

ขอกลับมาพูดถึงเรื่องบุหรี่ ครั้งแรกก็สูบกันคนละมวน นานวันเข้าครั้งใดเมื่อสูบอยู่ จะมีเพื่อนอีก ๔ – ๕ คน เข้ามาขอร่วมวงไพบูลย์ด้วย จำเป็นต้องแบ่งให้ดูดทุกคนจนก้นบุหรี่ ที่เหลือดูดอีกจนสั้นเกือบถึงริมฝีปากจึงดับเก็บไว้ เอาไปดูดจากบ้องที่ทำด้วยไม้กวาดดูดเหมือนดูด กัญชาตามที่ทราบแล้ว ผู้เขียนตอนหลัง ๆ หาบุหรี่สูบได้ยากจึงชอบเร่เข้าไปหาเรื่องคุยกับผู้คุม เขา คุยไปสูบบุหรี่ไป พอเขาทิ้งผู้เขียนก็แกล้งทำเป็นใจดีช่วยเขาดับโดยขยี้กับพื้นและเหยียบไว้เฉย ๆ จนกระทั่งผู้คุมเขาเดินไปที่อื่น จึงรีบก้มลงเก็บใส่กระเป๋า เพราะถ้าจะรีบเก็บต่อหน้าเขาก็กลัว เสียหน้าคนไทยพวกเรา

ลืมบอกเล่าตั้งแต่ต้นว่าประมาณ ๒ วัน หลังจากพวกเราอยู่ในคุก ผู้คุมจะให้พวกเรา ทำความสะอาดห้องขังของใครของมันพร้อมทั้งเทกระป๋องด้วย เรื่องนี้เราคัดค้านไม่ยอมปฏิบัติ ตามคำสั่ง เพราะเราไม่ใช่เป็นเชลยศึกแต่พวกเราเป็นพลเรือนเรียกว่า "ผู้ถูกกักกัน" หรือ "Internee" ในสุดท้ายเขาก็ยอม พวกเราก็สบายไม่ต้องทำอะไร ในระยะต้นเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ พวกเราได้ทราบข่าวลือมาว่าทางการจะส่งพวกเราไปคุมขังที่เกาะซีลอน ทำให้เกิดวิตก และพูดกันมาก แต่ท้ายที่สุดก็ไม่มีการย้าย หลังจากอยู่ในคุกไม่นานทางการส่งคนไทยอีก ๒ คน มาสมทบด้วย ๒ คนนี้เป็นช่างเรียงตัวพิมพ์หนังสือไทย และเสียชีวิตหลังจากปล่อยออกจากคุก ในที่สุดถูกทหารญี่ปุ่นยิงทิ้งพร้อมกับชาวพื้นเมืองในขณะออกไปหาอาหาร รายละเอียดในเรื่องของ **"อ.ก. รุ่งแสง"** ที่ปรากฏในหนังสือ "ฟ้าเมืองไทย"

พูดถึงอาหารที่ได้รับมีน้อยไม่พอต่อร่างกาย ฉะนั้นนับวันล่วงไปพวกเรารู้สึกตัวว่า เป็นโรคขาดอาหารและผักต้องการวิตามินหลายชนิด ผู้เขียนเริ่มมีอาการเลือดออกตามไรฟัน ส่วน ผู้สูงอายุก็เป็นโรคปวดตามไขข้อ

ระหว่างนั้นรู้สึกว่าขวัญและกำลังใจของพวกเราเสื่อมถอยลงไปมาก ต้นหน ส. เป็นผู้นำชักชวนให้พวกเราออกฝึกท่ากายบริหารในตอนเช้า หลังจากตรวจนับจำนวนคนแล้วและก็เป็นเวลาก่อนทาน "โจ๊กราชวงศ์" ทุกวัน ต้นหน ส. จะมาเป็นหัวหน้าทำการบริหารนำอยู่หน้าแถว พวกเราคนหนุ่มก็เข้าใจความเป็นผู้นำของต้นหน ส. ที่ต้องการให้ร่างกายของพวกเราสมบูรณ์อยู่เสมอ ตลอดจนกำลังใจและขวัญให้ดีขึ้น ส่วนมากพวกเราอายุรุ่นเดียวกันก็ชื่นชมยินดีตั้งใจทำการบริหาร ส่วนพวกที่มีวัยอายุตั้งแต่ ๓๐ ปี ขึ้นไปแล้ว บอกผู้เขียนว่าถ้าขืนออกกำลังมากแต่ได้รับประทานอาหารน้อยแล้วร่างกายก็จะไปไม่รอด

ลืมเล่าเรื่องของคุณผล พระประแดงไป ในคุกนั้นพวกเราอุตส่าห์ขโมยเส้นหวายจากไม้กวาดเมื่อรวบรวมได้พอแล้วก็เอามาสานเป็นตะกร้อเตะออกกำลังกัน วันหนึ่งพวกเราเตะลูกตะกร้อกลิ้งออกไปเกือบถึงแดน E ซึ่งเป็นแดนคุมขังนักโทษอาชญากรชาวผิวขาวนักโทษชาวอังกฤษคนหนึ่งได้วิ่งออกมาแย่งเก็บ คนของเราจำได้เป็นเด็กหนุ่มนักเรียนในสิงคโปร์ออกไปแย่งขณะเดียวกันคุณผลวิ่งไปข้างหลังตวัดหมัดเข้าใส่ปลายคางโป้งเดียวนักโทษคนนั้นล้มสลบไป พวกเพื่อนนักโทษอังกฤษเห็นเพื่อนล้มไปก็ตะโกนเรียกผู้คุมให้ลั่น ผู้คุมรีบวิ่งมาที่เกิดเหตุแก้ไขผู้ที่สลบจนฟื้น นักเรียนเด็กหนุ่มผู้นั้นก็รับสมอ้างว่าเป็นผู้ต่อยเอง และก็เป็นความผิดของนักโทษอังกฤษที่วิ่งล้ำแดนเข้ามาในเขตของเรา ผู้คุมไม่พูดว่าพวกเราเลย เมื่อไล่นักโทษอังกฤษกลับไปแดนของตัวแล้ว เขาก็เดินเข้ามาจับมือของนักเรียนไทยคนนั้นยกขึ้นดูว่าหมัดใหญ่โตเพียงใดที่สามารถชกคนที่โตและใหญ่กว่า เรียกว่าบังกันมิดสลบได้ พวกเราทุกคนปิดปากเงียบและก็ต่างอมยิ้มไปตาม ๆ กัน

ชีวิตการเป็นเชลยของเรา ต้องทนอยู่ไปวันแล้ววันเล่า ทุกคนคอยความอิสรภาพอย่างเดียว คอยว่าเมื่อใดสิงคโปร์จะยอมแพ้แก่กองทหารญี่ปุ่น ทั้ง ๆ ที่ข่าวภายนอกนั้นเราไม่รู้เลย ถามตำรวจผู้คุมเขาก็ไม่บอก จำได้ว่าตั้งแต่ปลายเดือนธันวาคมเป็นต้นไปการโจมตีทางอากาศของญี่ปุ่นในเวลากลางคืนได้เริ่มขึ้นแทบทุกคืนติดต่อกันไปประมาณเกือบ ๒ อาทิตย์ ต่อจากนั้นก็เปลี่ยนเวลาเป็นโจมตีในเวลากลางวัน ผู้เขียนเคยเห็นเครื่องบิน ๒ เครื่องยนต์ทิ้งระเบิดของญี่ปุ่นเข้าโจมตีเป็นฝูง ๆ ละ ๙ เครื่อง ครั้งหนึ่งมากที่สุดมากันทีเดียว ๖ ฝูง (๕๔ เครื่อง) สังเกตดูว่าเครื่องบินบินมาจากด้านทะเล มักบินผ่านตรงคุกที่คุมขังพวกเราอยู่เสมอ เครื่องบินทำการทิ้ง

ปล. ผู้เขียนขอขอบคุณ ร.อ. นาวิน ประภาศิริ ร.น. ที่ได้กรุณาเล่าเรื่องบางตอนเพื่อเตือนความทรงจำ และบางตอนผู้เขียนก็เพิ่งทราบมาจากท่านผู้นี้ อีกท่านหนึ่งที่จะเว้นออกนามไม่ได้คือ คุณอาจิต อุณหะนันทน์ ที่ได้กรุณานำเอาส่วนหนึ่งของหนังสือพิมพ์ "ข่าวภาพ" ซึ่งตัดเก็บรักษาไว้ในแฟ้มอย่างดีออกมาให้ดู ดังนั้นจึงสามารถบ่งเวลา วัน และเดือนในเรื่องได้ แถมยังกรุณาบอกผู้เขียนว่าชามอะลูมิเนียมที่ใส่อาหารระหว่างอยู่ในคุกนั้น ท่านอุตส่าห์นำติดตัวมาจากสิงคโปร์ บัดนี้ยังรักษาและเก็บไว้เป็นอย่างดีในบ้านของท่าน (ใครอยากจะชมบ้าง?) หลังวัดปรินายก โทร. ๘๑๖๐๖๕ บุคคลสุดท้ายคือภรรยาของผู้เขียนที่ได้ช่วยอ่าน ทวน และพิมพ์ต้นฉบับให้สำเร็จด้วยดี

ผู้เขียนใคร่ให้ผู้ที่เคยร่วมชะตากรรมกันมารับทราบว่า ผู้เขียนยังมีชีวิตอยู่ และอยากติดต่อด้วย จะโทรศัพท์หรือจดหมายไปก็ได้ ขอขอบคุณ.

ด้วยคณะกรรมการจัดทำหนังสืออนุสรณ์เพื่อเป็นบรรณาการในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ในวันที่ ๗ มีนาคม ๒๕๒๔ ได้มาขออนุญาตพิมพ์ "นิทานชาวไร่" ตอนที่ ๖๒ ถึง ๗๔ ซึ่งนาวาเอก สวัสดิ์ จันทนี บิดาของข้าพเจ้าเป็นผู้เรียบเรียงไว้ เนื่องจากเป็นตอนที่กล่าวถึงกรณีกบฏแมนฮัตตัน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญที่สุดครั้งหนึ่งในชีวิตของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่

ข้าพเจ้าผู้เป็นทายาทของ นาวาเอก สวัสดิ์ จันทนี มีความยินดีให้นำ "นิทานชาวไร่" ตอนดังกล่าวลงพิมพ์หนังสืออนุสรณ์ของท่านได้ตามความประสงค์ ด้วยท่าน พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ เป็นผู้ที่ครอบครัวของเราเคารพนับถืออย่างสูงท่านหนึ่ง

ขอให้ผลดีอันเกิดจากการพิมพ์ "นิทานชาวไร่" เป็นบรรณาการครั้งนี้ ช่วยมีส่วนดลบันดาลให้วิญญาณของท่าน พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ,

กุศล วัฒนจินดา
โกศล วัฒนจินดา
พิศล จันทนี

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๒)

บอกหมอพิริยะไว้ว่าอีกตั้งเดือนจึงจะขอออกจากโรงพยาบาล เพราะอยู่โรงพยาบาลสบายกว่าอยู่บ้าน เสียค่าใช้จ่ายก็เพียงเล็กน้อยพอจะมีเสียให้ เลยถือโรงพยาบาลเป็นที่นอนเพราะอยู่ใกล้หมอ หมอพิริยะเกิดใจดีตามใจข้าพเจ้าสุดแต่สะดวกใจ

กลางคืนนอนดูเพดานมุ้ง สมองส่งปราดไปราชนาวิกสภาเพราะมีเสียงวิทยุ ๆ ดังมาจากนั้น ภาพหยุดก็กลงตรงหน้าราชนาวิกสภา หวนระลึกถึงเรือศรีอยุธยาที่ทอดสมอ ณ ที่นี้ในเย็นวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ วันซึ่งคุณมนัส จารุภา จับจอมพล ป. พิบูลสงคราม

บนเรือนั้นต้องมีคุณอานนท์ ปุณฑริกาภา, คุณมนัส จารุภา, คุณสมหมาย บุนนาค, คุณปัญญา ศิริปูชกะ, คุณมาโนช ทุมมานนท์, คุณแก้ว บุญช่วย สมุหบัญชีเรือ ข้าพเจ้านึกเขียนเอาเองตามสภาพที่ปรากฏในภายหลัง การที่มาจอดที่นี่ก็เพื่อรักษากองเรือรบ ฐานที่ตั้งเดิมของตน

ฝ่ายรัฐบาลคิดต่อกองเรือรบเป็นจุดใหญ่ เพราะคุณมนัสเป็นคนกองเรือรบ และก็จริงดังนั้น คุณมนัสวางปืนไว้ตรงท่าเตียนมิให้ฝ่ายรัฐบาลโผล่มาทางวัดโพธิ์ได้ ส่วนทางท่าช้างวังหลวงมีเรือตอร์ปิโดใหญ่ของคุณสงัด ชลออยู่ อยู่หนึ่งลำ ทั้ง ๆ ที่มิได้ไหว้วานอะไร คุณสงัดก็ต้องสู้ป้องกันมิให้ข้าศึกบุก ข้อนี้เองคุณสงัดจึงถูกจับไปขังเพื่อส่งฟ้องยังศาลหาว่าเป็นกบฏ ปรากฏว่าเรือคุณสงัดยิงเอา "อ้ายแอ้ด" ของทหารบกหัวเข้ ตั้งแต่นั้นรถตีนตะขาบไม่กล้าโผล่มาทางประตูวิเศษไชยศรีอีกเลย เพราะทางเรือเล่นยิงเอาจริง ๆ การยิงนัดแรกไม่ได้ศูนย์เพราะศูนย์มาไม่ทันใจ เล็งเอาในกระบอกปืนอย่างนั้นเอง น้ำในขณะนั้นนิ่ง คลื่นไม่มี นัดแรกผิดเป้าไปโดนเอาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเข้า

ขณะที่เรือศรีอยุธยาทอดสมอหน้าราชนาวิกสภานั้น ข้าพเจ้ายืนอยู่หน้าพระราชวังเดิมได้ยินครูคลองเตยใช้ให้คุณทองหล่อ บูรณสิงห์ ไปสืบข้อความที่ท่าเตียน เวลานั้นที่ท่าน้ำ

ผ่านอากาศดังหวิวๆ อยู่ไม่ขาด พอตกประมาณ ๒๒.๐๐ น. มีเสียงรถวิ่งตะโกนเป็นระยะว่า "Surrender" แปลว่า "ยอมแพ้" ซ้ำๆ กัน เสียงลูกปืนก็เบาลงจนกระทั่งประมาณหนึ่งนาฬิกาของวันใหม่

เช้าวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๕ มีทหารอังกฤษขับรถบรรทุกวิ่งผ่านไปมาในถนนใหญ่ตะโกนซ้ำๆ กันว่า "ยอมแพ้" อยู่บนรถ พวกเราต่างดีใจผู้คนเริ่มออกเดินในถนนใหญ่บ้างและในตอนสายเข้าก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขณะเดียวกันมีทหารญี่ปุ่นยืนอยู่ตามสี่แยกโบกมือให้รถยนต์ทุกชนิดหยุดแล้วไล่คนขับลงจากรถ พวกทหารญี่ปุ่นที่คอยอยู่ก็กระโดดขึ้นขับบ่ายหน้าออกไปทางยะโฮร์ ตอนหลังทราบว่าญี่ปุ่นยึดเอารถทุกชนิดเพื่อขนทหารและทหารบาดเจ็บเข้ามาในเมือง ท่านกงสุลก็ส่งรถยนต์เก๋งของท่านให้คนขับพื้นเมืองออกไปถามข่าวเพื่อนฝูงของท่านในระหว่างทางก็ถูกทหารญี่ปุ่นยึดเอาไป คนรถรีบวิ่งกลับมารายงานให้กงสุลทราบ

พวกเราทั้งสี่คนอยู่กับกงสุลไม่เดือดร้อนในเรื่องอาหาร ทุกอย่างมีสมบูรณ์พร้อมทั้งเหล้า เพราะกงสุลเก็บตุนไว้พอ สำหรับบ้านของท่านนั้นใหญ่โตมากมีหลายห้องทั้งข้างล่างข้างบน ทราบว่าข้างบนพวกครอบครัวของเลขานุการของกงสุลอยู่ เท่าที่จำชื่อได้มีคุณสิงห์โตๆ พวกเราออกเที่ยวค้นตามบ้านฝรั่งซึ่งอยู่รอบๆ ในเวลานั้น เจ้าตัวได้ไปรายงานตัวยอมแพ้แก่ญี่ปุ่น ส่วนผู้ที่มีบุตรภรรยาก็ส่งครอบครัวของตัวออกจากสิงคโปร์ก่อนหน้าวันยอมแพ้ พวกคนใช้พื้นเมืองไม่กล้าขัดขวางเพราะรู้ว่าเราเป็นคนไทย พวกเราคว้าเอาเสื้อผ้า ที่นอน มาใช้เป็นส่วนตัว ในบ้านกงสุลนั้นมีชาวพื้นเมืองที่มีเชื้อชาติจีนซึ่งมีฐานะดีได้นำเอาวิทยุคลื่นสั้นชนิดใหญ่ๆ และมีราคาทุกยี่ห้อ ประมาณ ๑๐ กว่าเครื่องมาฝากไว้ เพราะตอนนั้นหลังจากเปลี่ยนชื่อ "สิงคโปร์" เป็น "โชนัน" แล้วทางการญี่ปุ่นก็ออกคำสั่งไม่ให้บุคคลใดมีวิทยุคลื่นสั้นอยู่ในครอบครอง พวกเราจึงเปิดฟังข่าวจากกรุงเทพฯ ได้ตามสบาย หลังจากยอมแพ้ประมาณ ๔–๕ วัน กงสุลไปติดต่อเจ้าหน้าที่ชั้นปกครองของญี่ปุ่น ซึ่งตั้งกองบัญชาการอยู่ตึกทำการเทศบาลใกล้ท่าเรือ "คลิฟฟอร์ด" หัวหน้าฝ่ายพลเรือนของญี่ปุ่นในขณะนั้น กงสุลบอกผู้เขียนว่ารู้จักชอบพอกันดีเพราะเคยเป็นกงสุลญี่ปุ่นประจำสิงคโปร์ก่อนสงคราม แต่ถูกย้ายกลับญี่ปุ่นก่อนสงครามเล็กน้อย เมื่อกงสุลใหม่ที่มาแทนถูกจับตัวส่งเข้าคุก กงสุลเก่าซึ่งชอบกับกงสุลไทยของเราได้ติดตามมากับกองทัพญี่ปุ่นและเข้าบริหารงานทันที เขาก็มีรายชื่อของบุคคลที่เคยเกลียดและแอนตี้เขาอยู่พร้อมในมือ ฉะนั้น

พวกที่มีเชื้อชาติจีนที่มีฐานะการเงินและมีหน้าที่การงานในตำแหน่งสูง ๆ เคยส่งคนมาติดต่อกับผู้เขียนให้ไปอยู่บ้านเขาจะยกลูกสาวให้ เพื่อแลกกับความปลอดภัยเพราะคนไทยพวกญี่ปุ่นถือว่าเป็นพันธมิตร

ในวันต่อมาท่านกงสุลไปติดต่อขอปลอกแขนผ้าขาวเขียนตัวหนังสืออ่านว่า "ไทยก๊กกี" แปลว่า "คนไทย" เมื่อกงสุลได้มาก็นำมาประทับตรากงสุลของรัฐบาลไทย แล้วนำไปแจกให้พวกเรา กงสุลไปเยี่ยมพวกเราคนไทยที่แยกย้ายกันอยู่พร้อมทั้งแจกปลอกแขนด้วย

เนื่องจากอานุภาพของปลอกแขนนี้ พวกเราก็มีชีวิตยืนยาวอยู่มาได้ แทบกล่าวได้ว่าทุกคนสิ้นเนื้อประดาตัวหลังจากออกจากคุก (ความจริงก่อนเข้าคุกด้วยซ้ำไป) เมื่อพวกเราเข้าไปที่ไหนคนพื้นเมืองเห็นปลอกแขนนี้เข้าก็ต้องหลีกทางให้ บางคนใช้ปลอกแขนนี้ในทางที่ถูก คือหาหยิบฉวยเอาเฉพาะของจากบริษัทฝรั่งหรือจากที่ตั้งกองทหาร แต่บางคนก็เอาไปใช้ในทางที่ไม่ค่อยจะดี "ปลอกแขนมหาอำนาจ" ตามศัพท์ของผู้เขียนและเมื่อผู้เขียนเดินทางถึงเมืองไทยก็โยนทิ้งไป แต่ทราบมาว่าปัจจุบันนี้ยังมีเหลือเป็นอนุสรณ์อยู่อันหนึ่ง ถ้าใครอยากขอดูต้องติดต่อกับเรือเอก นาวิน ประภาศิริ เจ้าพนักงานนำร่องชั้นอาวุโส กรมเจ้าท่า กรุงเทพ ฯ

ต่อมากงสุลไปติดต่อกับทางการญี่ปุ่นขอกลับเมืองไทย ทางญี่ปุ่นให้รถเก๋งคันใหญ่คันหนึ่งจากที่จอดรถยนต์เต็มหมดในสนามหน้าตึกเทศบาล โดยเขียนหนังสือญี่ปุ่นขนาดกระดาษฟูลสแก๊ปปะติดไว้ที่กระจกหน้ารถ ผู้เขียนเป็นคนขับมาจากศาลาเทศบาลถึงบ้านกงสุล สังเกตไฟไม่ชาร์จและยางหลังทั้งสองเส้นดอกยางก็สึก จึงรายงานให้กงสุลทราบ กงสุลเป็นทุกข์เป็นร้อนมาก เพราะได้กำหนดไว้แล้วต้องออกเดินทางในวันพรุ่งนี้ โดยค้างคืนที่กัวลาลัมเปอร์ รุ่งขึ้นจะต้องถึงด่านสะเดา กำหนดการเดินทางนี้ผู้เขียนเข้าใจว่า กงสุลคงได้ตกลงเรียบร้อยไว้กับทางการญี่ปุ่น และพวกเขาคงสื่อสารติดต่อให้ทราบกันล่วงหน้าแล้ว เมื่อต้องได้รถใหม่มาแทนผู้เขียนจึงอาสาไปเอารถเชพโลเล็ตเก๋งสีดำคันใหญ่ ซึ่งเจ้าของเป็นที่ปรึกษาราชการของรัฐยะโฮร์ เจ้าตัวได้ถูกญี่ปุ่นควบคุมตัวแล้วหลายวัน เมื่อเข้าไปในบ้านคนขับรถรีบวิ่งออกมาต้อนรับพร้อมทั้งมอบกุญแจรถให้อย่างนอบน้อม รถคันนี้สภาพของเครื่องยนต์ดี มีเครื่องมือและยางอะไหล่พร้อมจึงต้องถ่ายน้ำมันจากรถคันที่ญี่ปุ่นมอบให้มาใส่จนเต็ม และก็พยายามแกะกระดาษที่ปิดหน้ารถคันเก่าย้ายมาปิดคันใหม่นี้ ข้อความในกระดาษเขียนเป็นคำสั่งโดยประทับตราของแม่ทัพ

คือ นายพล ยามาชิตะ สั่งทหารให้ความสะดวกแก่พวกเรา เมื่อเราต้องการน้ำมันเบนซิน ก็ชี้ไปที่หนังสือนี้ ทหารญี่ปุ่นก็จะเอาน้ำมันมาเติมให้เสร็จแล้วแถมทำความเคารพเราด้วย

ก่อนเดินทางผู้เขียนบอกกงสุลว่าควรเอาสรั่งเรือ "รีดัง" ไปด้วยอีกคนหนึ่งเพราะร่างของสรั่งนั้นใหญ่และแข็งแรง จะได้ช่วยกันในเวลารถตกสะพานหรือยางแตก (สะพานเวลานั้นส่วนมากถูกทำลาย ญี่ปุ่นได้ซ่อมเพียงชั่วคราวจึงกลัวจะมีอุบัติเหตุเกิดขึ้น) ตกลงเรากลับเมืองไทยโดยรถยนต์ในครั้งนั้น รวม ๕ คน คือ ๑. กงสุลคุณหลวงวุฒิสารเนติณัติ ๒. บุตรชายของกงสุลคุณภราดา บูรณศิริ (ผู้เขียนยังไม่เคยพบกันเลย ทราบว่าท่านผู้นี้ประจำอยู่ที่สภาผู้แทนราษฎร) ๓. คนใช้ประจำตัวของกงสุล ๔. สรั่งเรือรีดัง (จำชื่อไม่ได้) ๕. ผู้เขียนเป็นคนขับรถจากสิงคโปร์ถึงสงขลา

ระหว่างทางไม่มีอุบัติเหตุเกิดขึ้นเลย สะพานส่วนมากเสียหายต้องทำสะพานเบี่ยง บางแห่งรถของเราก็ต้องลุยลงไปในน้ำแต่ไม่ลึกนัก ตลอดทางเห็นบ้านเมืองที่ผ่านมาไม่เสียหายมากเท่าสิงคโปร์ ที่เป็นดังนั้นเพราะการรบได้ถึงจุดแตกหักและไปสิ้นสุดอยู่ที่นั่น

เราพักแรมหนึ่งคืนที่กัวลาลัมเปอร์ ก่อนเข้าโรงแรมเราขับรถวนหาที่ตั้งของหน่วยพลาธิการของเขา ซึ่งใช้เครื่องหมายรูปสามเหลี่ยมหน้าจั่วสีดำเป็นสำคัญ เมื่อพบแล้วจึงติดต่อพวกทหารรีบเติมน้ำมันให้จนเต็ม แล้วพาพวกเราไปพักโรงแรม บอกให้โรงแรมนำอาหารอย่างดีมาให้และสั่งไม่ให้เก็บค่าเช่าโรงแรมด้วย รุ่งขึ้นพวกเราเดินทางต่อถึงด่านสะเดาแล้ววิ่งเข้าไปพักในเมืองสงขลา ทราบว่าก่อนนี้ท่านกงสุลเคยมาเป็นผู้พิพากษาอยู่ที่นี่ก่อนไปเป็นกงสุลที่สิงคโปร์ ฉะนั้นท่านจึงมีคนรู้จักมากจึงมีเงินไทยใช้จ่ายจนถึงกรุงเทพ ฯ

เราพักอยู่ที่สงขลา ๒ วัน ตอนนั้นกรมรถไฟไม่มีรถด่วนเดินมีแต่รถรวมเดินเป็นระยะ ๆ จำได้คลับคล้ายคลับคลา จากหาดใหญ่พักทุ่งสง จากทุ่งสงพักชุมพร จากชุมพรพักเพชรบุรี จากเพชรบุรีถึงสถานีบางกอกน้อย ธนบุรี

ก่อนเดินทางออกจากสิงคโปร์ มีความรู้สึกอยู่ในใจอย่างหนึ่งว่า กรุงเทพ ฯ คงจะแหลกรานโดยฤทธิ์ของลูกระเบิด หรือไม่ก็โดนลูกระเบิดเพลิงไฟไหม้เสียหายมาก เพราะเวลานั้นส่วนมากห้องแถวในกรุงเทพฯ สร้างด้วยไม้ไม่ใช่ตึกอย่างเช่นปัจจุบันนี้ ผู้เขียนเป็นทุกข์อยู่ว่าจะหาบ้านหรือพ่อแม่พี่น้องพบหรือไม่ เมื่อลงรถไฟที่บางกอกน้อยผู้เขียนรีบยกมือไหว้ลากงสุลและทุก

คนหิ้วห่อผ้า (มีเสื้อกางเกง ๒ ชุด ที่หยิบฉวยมา) กระโดดลงเรือจ้างข้ามฟากรีบจับสามล้อตรงไปบ้านซึ่งอยู่ข้างวัดมกุฏกษัตริยาราม เมื่อถึงเห็นบ้านอยู่เรียบร้อยทั้งพ่อแม่พี่น้องออกมารับขวัญพร้อมหน้า "Home Sweet Home"

ส่วนพวกลูกเรือคนไทยเกือบทั้งหมด หลังจากออกจากคุกแล้วก็ไปรวมกันอยู่ที่วัดสว่างอารมณ์ที่ถนน "ซีลัด" (อยู่ใกล้กับคุก) บริเวณวัดไทยนี้อยู่บนเนินเขาเตี้ย ๆ ใกล้กับสถานีรถไฟสิงคโปร์ ตัวโบสถ์ตั้งอยู่ยอดเนินเขา พวกเรานอนพักอยู่ในและรอบ ๆ ตัวโบสถ์ จนพวกเราบางคนเรียกตัวเองว่า "โจรเขาเนียซัวเปาะ" ในขณะนั้นผู้เขียนเข้าใจว่าพวกเราคงอยู่รวมกันประมาณ ๗๐ คน (ลูกเรือถูกจับเข้าคุกรวม ๘๐ คน) อีกที่เหลือไปอยู่บ้านกงสุลและที่อื่นๆ ในระยะเวลา ๒-๓ วันหลังจากหยุดยิงแล้ว ผู้เขียนมีโอกาสผ่านไปทางสถานีรถไฟสิงคโปร์ พบตู้ ต.ญ. ของไทยไปปรากฏอยู่ที่นั่นทหารญี่ปุ่นบรรทุกข้าวสาร น้ำตาล เบียร์ เหล้า และบุหรี่ (พวกเราบางคนยังเคยได้รับแจกบุหรี่ตราพระจันทร์จากทหารญี่ปุ่น) ทำให้พวกเราปลื้มใจที่เห็นตู้สินค้ารถไฟของเราอยู่ที่นั่นอย่างน้อยก็แสดงออกว่าประเทศของเรามีส่วนช่วยทำหน้าที่พลาธิการอย่างเต็มภาคภูมิ ทราบภายหลังว่าพวกเราที่เหลืออยู่ที่วัดไทยได้พยายามช่วยตัวเอง และต่างคนก็มีบทบาทแตกต่างกันไปอย่างหนึ่งที่แสดงออกว่าพวกเราคนไทยเมื่อคราวตกยากลำบากแล้วไม่ทิ้งกันนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อทุกคนหาเสบียงอาหารหาอะไรมาได้ ก็ต้องเอามารวมกันไว้เป็นกองกลาง ทุกคนรักและสามัคคีกันดี

เมื่อมีตู้รถไฟของเราเดินถึงสิงคโปร์และกงสุลได้กลับเมืองไทยแล้ว ต่อมาคุณอาจิต อุณหะนันทน์ จึงไปติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของญี่ปุ่น ขอให้ส่งพวกเราลูกเรือทั้งหมดแถมคนไทยอีกจำนวนหนึ่งที่มีภูมิลำเนาในที่นั้นรวมกลับอีกด้วย ทางการญี่ปุ่นก็ให้พวกเรากลับเป็นหมู่ ๆ จำนวนหมู่ละ ๒๐ คนจนหมด แต่ละหมู่มีหัวหน้าควบคุม การที่ต้องมีหัวหน้าเพราะต้องติดต่อสอบถามพร้อมกับขออาหารจากเจ้าหน้าที่ญี่ปุ่นตามรายทาง การเดินทางโดยรถไฟนั้นต้องมาและหยุดเป็นระยะ ๆ บางแห่งมีที่ตั้งของทหารญี่ปุ่นหุงหาอาหารแจกพวกทหารที่เดินทางผ่าน สำหรับหมู่ของท่าน "ต้นหน ส." นั้นมาเกือบเป็นหมู่สุดท้าย โดยท่านอีกนั่นแหละเป็นหัวหน้าควบคุมมาท่านเดินทางถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อปลายเดือนมีนาคม ๒๔๘๕ บัดนี้ก็จะปิดฉากเรื่องของพวกเราในคุกเสียที และก็ถึงเวลาตามที่สัญญาไว้กับท่านผู้อ่าน จึงขอเปิดเผยนามจริงของ "ต้นหน ส." ท่านผู้นี้คือ "พลเรือเอก สงัด ชลออยู่" ผู้บัญชาการทหารสูงสุด

บทส่งท้าย

ผู้เขียนเมื่ออยู่ในวัยหนุ่มฉกรรจ์เคยทำงานที่บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด ระหว่างปี ๒๔๘๓–๒๔๘๕ ต่อจากนั้นก็เปลี่ยนงานไปเรื่อย ๆ ตอนหลังได้ทำงานติดต่อกัน ๒๐ ปี ที่บริษัทน้ำมันคาลเท็กซ์ (ไทย) จำกัด จนกระทั่งปลดเกษียณเอายุออกรับบำเหน็จเป็นเงินก้อนหนึ่ง ปัจจุบันก็ยังชีพอยู่ด้วยเงินบำเหน็จที่ได้ตรากตรำทำงานมาในอดีต หลังสุดแถมมีโอกาสกลับไปภูมิใจรับใช้บริษัทเดินเรือทะเล จำกัด อีกหนึ่งปี (๒๕๑๗) บัดนี้ได้ลาออกมาอยู่บ้านเฉย ๆ ทราบว่าบัดนี้ ๒ บริษัทได้รวมกันแล้ว (บริษัทเดินเรือไทย จำกัด บริษัทไทยเดินเรือทะเล จำกัด) เป็นธรรมดาของบุคคลต้องมีความกตัญญูต่อบริษัทนายจ้างที่เคยชุบเลี้ยงมา แต่การจะตอบแทนก็จะทำได้อย่างเดียวอยู่ในขณะนี้ ก็เพียงแต่ตั้งความหวังและความปรารถนาดีให้บริษัทเจริญรุ่งเรือง มีเรือเพิ่มขึ้นขยายกิจการเดินเรือให้ทั่วบริเวณของทั้ง ๕ ประเทศที่ร่วมอยู่ในสมาคมอาเซี่ยน และขยายทางเดินเรือไปทางยุโรป จึงใคร่ขอฝากความหวังดีนี้กับผู้ที่เกี่ยวข้องด้วย

อนึ่งสิ่งจูงใจอีกอย่างหนึ่งของผู้เขียนที่ขอกล่าวซ้ำอีกครั้งหนึ่งในที่นี้ คือความเห็นใจและมีความปีติยินดีที่อดีตเชลยศึกเพียงส่วนหนึ่ง จำนวน ๔๘ คน ซึ่งต่างคนต่างก็อายุเกิน ๖๐ ปีแล้วทั้งหมด ยอมเสียเงินทองใช้จ่ายเดินทางมาจากอังกฤษ เพื่อมาดูสถานที่เก่าซึ่งพวกเขาเคยอยู่อย่างทุกข์ยาก เป็นการระลึกถึงความหลัง เป็นธรรมดาตามกฎของธรรมชาติ เมื่อคนเรามีอายุล่วงเข้าปัจฉิมวัยก็เริ่มคิดถึงเรื่องเก่า ๆ ผู้เขียนมีความสุขใจยิ่งยอดเมื่อหวนระลึกย้อนไปถึงอดีตชีวิตที่ผ่านมาอย่างโชกโชน มโนภาพเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีตที่เคยผจญมาจึงแปลงจากภาพออกมาเป็นเรื่องที่ท่านได้และกำลังอ่านอยู่ ผู้เขียนยังอ่อนต่อการเขียน (ครั้งแรกในชีวิต) ถ้าเปรียบกับนักเรียนก็จัดเข้าขั้นเพียง "ประถมหนึ่ง" ทั้ง ๆ เรื่องของชีวิตก็ยังมีอยู่มาก แต่ก็ไม่สามารถถอดออกมาเขียนเป็นตัวหนังสือเข้าขั้นเยี่ยงคนอื่นได้ อย่างไรก็ตามถ้ามีโอกาสจะพยายามทำก่อนที่ความจำและสมองตลอดอวัยวะทุกส่วนในร่างกายของผู้เขียนจะ "เสื่อมลง" "Deteriorate"

คราใดเมื่อนึกถึงสังขารตัวเองก็ปลงตก วันและเวลาไม่มีการถอยหลัง วันหนึ่งในอนาคตอันใกล้ก็ต้องตาย แต่เมื่อยังไม่ถึงเวลานั้นก็มารำพึงกับตัวเองว่ามีอะไรบ้างต่อไปนี้จะสามารถทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม ผู้เขียนตั้งใจตั้งแต่เริ่มคิดจะเขียนว่าต้องส่งเรื่องนี้ให้ "ฟ้าเมืองไทย" เพราะที่บ้านซื้ออ่านและอีกอย่างหนึ่งถ้าผู้อ่านเคยได้อ่านเรื่องของท่านนักประพันธ์ "อ.ก. รุ่งแสง" มาแล้ว จะเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดในสิงคโปร์ตามที่เล่าในเรื่องนี้ได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น

ผู้เขียนได้ตั้งความหวังประการสุดท้ายไว้ว่าอยากให้ทหารและตำรวจทุกเหล่า ตลอดจนอนุชนที่กำลังเรียนเตรียมทหารทุกเหล่าได้มีโอกาสทราบอุปนิสัยส่วนหนึ่ง ของผู้บัญชาการทหารสูงสุดของพวกท่าน ผู้เขียนเคยมีชีวิตอยู่กินใกล้ชิดกับท่านอยู่ระยะหนึ่งบนเรือ "นางเสืองนาวา" หลังจากกลับจากสิงคโปร์ ระหว่างนั้น สงครามยังกำลังดำเนินต่อไปยังไม่สงบ เราต่างคนเป็น "เสรีไทย" ท่านผู้บัญชาการทหารสูงสุดในขณะนั้นเป็น "เสรีไทย" ด้วยผู้หนึ่งอยู่ในสังกัดของคุณหลวง สังวรยุทธกิจ ส่วนผู้เขียนอยู่ในสังกัดของ พ.ต. วิลาศ โอสถานนท์ (กองพันพระนคร) ครั้นญี่ปุ่นยอมแพ้แล้ว ผู้เขียนยังพบและทักทายกับท่านที่ท้องสนามหลวงก่อนเดินสวนสนามประเดี๋ยวเดียว (พวกเสรีไทยส่วนหนึ่งเดินขบวนจากสนามหลวงผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยหลวงประดิษฐ์ ฯ ยืนรับความเคารพ)

วัยและเวลาล่วงไปอาจเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ได้ แต่อุปนิสัยของคนเรานั้นเปลี่ยนไม่ได้ง่ายเลย ตามแววการเป็นผู้นำซึ่งท่านได้แสดงบ่อยครั้งออกมาในอดีต (ใครเล่าจะรู้อนาคต) ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนขอยืนยันว่าอุปนิสัยส่วนตัวของท่านไม่เปลี่ยนแปลงเลยตั้งแต่หนุ่ม ท่านเป็นบุคคลที่มีอารมณ์เยือกเย็นและสุขุม เวลามีเรื่องเกิดเหตุร้ายแรงหรือมีภัยมา ท่านจะหัวเราะไปคิดไป และเมื่อตัดสินใจจะทำอะไรแล้วเป็นต้องทำจริง

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอให้ "ฟ้าเมืองไทย" ให้ผลประโยชน์ตอบแทน (ถ้ามี) ในการเขียนเรื่องนี้โดยปฏิบัติตามความตั้งใจของผู้เขียนดังต่อไปนี้

๑. ส่งหนังสือ "ฟ้าเมืองไทย" ที่มีเรื่องนี้ปรากฏไปยังห้องสมุดของ กองทัพบก เรือ อากาศ โรงเรียนเตรียมทหาร โรงเรียนนายร้อยทหารบก เรือ อากาศ และตำรวจ แห่งละ ๑ ฉบับ

๒. คิดเป็นเงินเหลือหักจากค่าหนังสือที่ได้บริจาคแล้วอีกมากน้อยเท่าใด ให้ส่งเช็คขีดคร่อมไปยัง "สภากาชาดไทย" ทั้งหมด

"ด้วยความปรารถนาดี"

วิจิตร ถาวรบุตร

๑๐๑๙/๔ ถนนสามเสน กรุงเทพ ฯ

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๙

ปล. ผู้เขียนขอขอบคุณ ร.อ. นาวิน ประภาศิริ ร.น. ที่ได้กรุณาเล่าเรื่องบางตอนเพื่อเตือนความทรงจำ และบางตอนผู้เขียนก็เพิ่งทราบมาจากท่านผู้นี้ อีกท่านหนึ่งที่จะเว้นออกนามไม่ได้คือ คุณอาจิต อุณหะนันทน์ ที่ได้กรุณานำเอาส่วนหนึ่งของหนังสือพิมพ์ "ข่าวภาพ" ซึ่งตัดเก็บรักษาไว้ในแฟ้มอย่างดีออกมาให้ดู ดังนั้นจึงสามารถบ่งเวลา วัน และเดือนในเรื่องได้ แถมยังกรุณาบอกผู้เขียนว่าชามอะลูมิเนียมที่ใส่อาหารระหว่างอยู่ในคุกนั้น ท่านอุดส่าห์นำติดตัวมาจากสิงคโปร์ บัดนี้ยังรักษาและเก็บไว้เป็นอย่างดีในบ้านของท่าน (ใครอยากจะชมบ้าง?) หลังวัดปรินายก โทร. ๘๑๖๐๖๕ บุคคลสุดท้ายคือภรรยาของผู้เขียนที่ได้ช่วยอ่าน ทวน และพิมพ์ต้นฉบับให้สำเร็จด้วยดี

ผู้เขียนใคร่ให้ผู้ที่เคยร่วมชะตากรรมกันมารับทราบว่า ผู้เขียนยังมีชีวิตอยู่ และอยากติดต่อด้วย จะโทรศัพท์หรือจดหมายไปก็ได้ ขอขอบคุณ.

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๒)

บอกหมอพิริยะไว้ว่าอีกตั้งเดือนจึงจะขอออกจากโรงพยาบาล เพราะอยู่โรงพยาบาลสบายกว่าอยู่บ้าน เสียค่าใช้จ่ายก็เพียงเล็กน้อยพอจะมีเลี้ยให้ เลยถือโรงพยาบาลเป็นที่นอนเพราะอยู่ใกล้หมอ หมอพิริยะเกิดใจดีตามใจข้าพเจ้าสุดแต่สะดวกใจ

กลางคืนนอนดูเพดานมุ้ง สมองส่งปราดไปราชนาวิกสภาเพราะมีเสียงวิทยุ ๆ ดังมาจากนั่น ภาพหยุดก็กลงตรงหน้าราชนาวิกสภา หวนระลึกถึงเรือศรีอยุธยาที่ทอดสมอ ณ ที่นี้ ในเย็นวันที่ ๒๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ วันซึ่งคุณมนัส จารุภา จับจอมพล ป. พิบูลสงคราม

บนเรือนั้นต้องมีคุณอานนท์ ปุณฑริกาภา, คุณมนัส จารุภา, คุณสมหมาย บุนนาค, คุณปัญญา ศิริปู่ชกะ, คุณมาโนช ทุมมานนท์, คุณแก้ว บุญช่วย สมุหบัญชีเรือ ข้าพเจ้านึกเขียนเอาเองตามสภาพที่ปรากฏในภายหลัง การที่มาจอดที่นี่ก็เพื่อรักษากองเรือรบ ฐานที่ตั้งเดิมของตน

ฝ่ายรัฐบาลคิดต่อกองเรือรบเป็นจุดใหญ่ เพราะคุณมนัสเป็นคนกองเรือรบ และก็จริงดังนั้น คุณมนัสวางปืนไว้ตรงท่าเตียนมิให้ฝ่ายรัฐบาลโผล่มาทางวัดโพธิ์ได้ ส่วนทางท่าช้างวังหลวงมีเรือตอร์ปิโดใหญ่ของคุณสงัด ชลออยู่ อยู่หนึ่งลำ ทั้งๆ ที่มิได้ไหว้วานอะไร คุณสงัดก็ต้องสู้ป้องกันมิให้ข้าศึกบุก ข้อนี้เองคุณสงัดจึงถูกจับไปขังเพื่อส่งฟ้องยังศาลหาว่าเป็นกบฏ ปรากฏว่าเรือคุณสงัดยิงเอา "อ้ายแอ้ด" ของทหารบกหัวเป้ ตั้งแต่นั้นรถถังตะขาบไม่กล้าโผล่มาทางประตูวิเศษไชยศรีอีกเลย เพราะทางเรือเล่นยิงเอาจริง ๆ การยิงนัดแรกไม่ได้ศูนย์เพราะศูนย์มาไม่ทันใจ เล็งเอาในกระบอกปืนอย่างนั้นเอง น้ำในขณะนั้นนิ่ง คลื่นไม่มี นัดแรกผิดเป้าไปโดนเอาศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเข้า

ขณะที่เรือศรีอยุธยาทอดสมอหน้าราชนาวิกสภานั้น ข้าพเจ้ายืนอยู่หน้าพระราชวังเดิมได้ยินครูคลองเตยใช้ให้คุณทองหล่อ บูรณสิงห์ ไปสืบข้อความที่ท่าเตียน เวลานั้นที่ท่าน้ำ

ประตูใหญ่พระราชวังเดิมมีนายทหารยืนอยู่ราว ๘–๙ คนเท่านั้น ทุกคนดูสีหน้าแล้วแสดงว่าไม่รู้เรื่องอะไรกัน ข้าพเจ้าก็กลับไปห้องกองประวัติศาสตร์ทหารเรือ ไปนั่งตรวจปรู๊ฟนาวิกศาสตร์ดีกว่า ขณะนี้ก็เป็นเวลาราว ๑๗.๐๐ น.

เสียงปืนดังจากฝั่งพระนครมาประปราย บางเสียงก็ได้ยินจากสะพานพุทธยอดฟ้า ทราบภายหลังว่าคุณฉลวย เสือประสงค์ กับคุณพัก ได้ยิงโต้ตอบกับรถรบ มีคุณเทพฤทธิ์ เป็นคนวิ่งเต้นหนุนท้าย ขณะนี้ไฟฟ้าที่พระราชวังเดิมไม่มี เข้าใจว่าใครคงปลดสวิทช์เสีย เมื่อข้าพเจ้าสั่งเดินเครื่องไฟฟ้า พระราชวังเดิมก็มีไฟใช้ จึงได้ยินเสียงวิทยุ ๆ โต้ตอบกันยุ่งไปหมด ทางรัฐบาลประนามว่า ทหารเรือเป็นกบฏ จะโจมตีพระราชวังเดิมด้วยเครื่องบินในวันพรุ่งนี้ ขอให้ทหารเรือออกไปเสียให้หมด ประกาศว่าจะทิ้งระเบิดกรมอู่ทหารเรือด้วย แต่ไม่ได้ยินว่าจะยิงโรงถ่านหลวง (ข้างวัดแจ้ง) เลย

เราเป็นทหาร นายไม่สั่งให้หนี – จะหนีได้หรือ ? ทิ้งระเบิดได้ก็ทิ้งไปซี ใครโดนเข้าก็ตายไป เรื่องจะไปห้ามเขานั้นห้ามไม่ได้ เราคอยหลบให้ดี ๆ ก็แล้วกัน พลาดท่าเสียทีก็ตายแหง เกิดมาตายหนเดียว ใครจะไปกลัวตาย อย่ามาขู่กันเลย ตำราของข้าพเจ้าก็บ่งมีไว้อย่างนี้แหละ

รัฐบาลเขาต้องการตัวจอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ขณะนี้จอมพลถูกคุณมนัสคุมตัวไว้ในเรือศรีอยุธยา บังคับให้จอมพลบอกแก่คณะรัฐมนตรีว่าอย่ารบกันเองเลยจะเสียเลือดเปล่า ๆ วิธีจะให้พูดบอกแก่คณะรัฐบาลไม่มีอะไรจะสวยไปกว่าอัดเสียงไปพูดที่กองสัญญาณทหารเรือ

คุณสมหมายและคุณบัญญาก็ลงเรือดีวมายังพระราชวังเดิมเพื่อเอาเครื่องอัดเสียง เพราะข้าพเจ้ามีเครื่องอัดเสียงอยู่หลายเครื่อง แผนกอื่นเขาไม่มีเลย

ข้าพเจ้าได้ให้คุณบัญญาเซ็นยืมไป ดังนั้นตำรวจ ๆ จึงหาว่าข้าพเจ้าสมรู้เป็นใจกับพวกกบฏ จับเอาข้าพเจ้าไปขังเสีย ๕๕ วัน ความจริงเขาตั้งใจจะฟ้องข้าพเจ้าเหมือนกัน แต่อัยการไม่ฟ้อง ข้าพเจ้าเลยรอดตัวมาได้ ม่ายงั้นต้องขายบ้านขายช่องกันบ่นปี้ หรืออาจจะปอดอักเสบตายโหงเสียในลหุโทษก่อนพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็ไม่รู้

ตั้งแต่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๑ มาแล้ว ทางการเขาเขม่นทหารเรืออยู่ หาว่าทหารเรือช่วยคุณปรีดีบุกเข้าวังหลวง เขาจึงวางแผนยิงสโตร๊กบันท์จากถนนระนองจับเป้ากองสัญญาณทหารเรือเรียกว่าขีดแผนที่ยิงกันทีเดียว ส่วนครูคลองเตยไม่อยากมีเรื่อง รถฮาล์ฟทรัคค์

ก็เอาแบตเตอรี่ไปไว้ไกลๆ มันจะได้ไม่มีโอกาสเล่นงิ้วกัน แต่ที่ไหนได้ คุณมนัสแอบลอดนิ้วมือมาเล่นงิ้วจนได้

ได้บอกแล้วว่าเวลานั้นรัฐบาลเป็นรัฐบาลตำรวจ คุณเผ่าเป็นตัวโผใหญ่ ใคร ๆ ก็เกลียดคุณเผ่าทั้งนั้น พอเกิดจับจอมพลแปลก ราษฎรทั่วไปจึงเห็นว่าสมควรที่รัฐบาลตำรวจ ฯ จะสิ้นอายุได้แล้ว จึงช่วยกันเชียร์ แต่เชียร์ไม่ออกเพราะ "เสียงปืนดังกว่าคำพูด" ไม่ยักกะใช่ "ปากกาคมกว่าลูกกระสุน" รัฐบาลมีปืนกระบอกโตกว่าจึงเล่นเอาทหารเรือหงอไป

ทหารเรือบางคนมาเต้นแร้งเต้นกาทางฝั่งธนบุรีพักใหญ่ เห็นว่าทหารเรือเอ้ยแน่ก็กระโดดไปเต้นแร้งเต้นกาทางฝั่งพระนครบ้าง เลยได้เงิน "ค่าปราบทหารเรือ" ไปหลายคน มันก็ขำดี เป็นอันว่าวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ ทำให้คนได้เงินเดือนขึ้นฟรีกันแยะทีเดียว

คืนวันที่ ๒๙ ทหารบกไม่กล้าข้ามมาฝั่งธนบุรี เพราะนึกว่าทหารเรือมีกำลังเข้มแข็งเตรียมกบฏเต็มที่ แต่แท้ที่จริงทหารเรือไม่มีอะไรเลย เพราะไม่ได้เตรียม คนที่เป็นตัวตั้งตัวตีในการกบฏฝ่ายทหารเรือมีไม่ถึงสิบคน ส่วนตัวตั้งตัวตีที่เป็นฝ่ายอื่นเขาลือกันว่ามีหลาย แต่พวกนั้นกลับตาลปัตรแปรพักตร์ไปเสียหมด ทหารเรือเลยรับหน้าอยู่พวกเดียว

คืนนั้นทั้งคืนได้ยินเสียงยิงกันเป๊าะแป๊ะเต็มที่ เพราะต่างไม่ทราบกำลังซึ่งกันและกัน นัยว่าทางกองเรือรบมียิงกันมากหน่อยเพราะฝ่ายรัฐบาลส่งทหารบกบุกเข้ามายิงทางวังหลวง แต่ก็ไม่เด็ดขาดอะไรเพราะมันมืด ยิงกันส่งเดชไปอย่างนั้นเอง

ในพระราชวังเดิมมีผู้คนคึกคัก เสียงนักเรียนเตรียมนายเรือดังกว่าเพื่อนเพราะพวกเขาข้ามฟากผ่านไปพระนครไม่ได้ โดยไล่ต้อนข้ามฟากมาฝั่งธนบุรี เลยมานั่งนกกันในโรงเรียนมากหน้าหลายตา นาวิกโยธินส่งทหารมาประจำไว้ที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์หลายคน คุณกระวี ห้าวเจริญมานั่งคุยอยู่กับข้าพเจ้าในกองประวัติศาสตร์ทหารเรือ ห้องข้าพเจ้าเลยเป็นสโมสรไป

กองประวัติศาสตร์ทหารเรือตั้งอยู่ในพระราชวังเดิม อยู่ชั้นล่างด้านตะวันตกของกรมเสนาธิการทหารเรือ หลับตานึกง่าย ๆ ก็ว่าข้างเว็จขของพวกเรานั่นแหละ พวกชั้นหลังบางคนจะเข้าใจเขวไป จึงต้องอธิบายไว้ด้วย

ห้องข้าพเจ้ามีชัยภูมิดี ยิงมาเท่าไรๆ เป็นไม่ถูก เพราะมีที่กำบังหลายอย่าง ข้าพเจ้านั่งฟังวิทยุ ฯ ด่ากันได้สบาย หลวงนาวาวิจิตยังเร่มาขอกาแฟกิน คุณทัศน์ กรานเลิศ ยังเอาเสื้อนอก

(มีสายองครักษ์) ฝากไว้ในห้องข้าพเจ้าก่อนจะเปิดหนีจากพระราชวังเดิม เคราะห์ดีที่ห้องข้าพเจ้าไม่โดนมือดีงัด มิฉะนั้นเครื่องพิมพ์ดีด ๓ เครื่องจะต้องหายแน่ ๆ กรมเสนาธิการทหารเรือถูกคนงัดทุกห้องเกือบไม่มีเว้น เว้นแต่ห้องของข้าพเจ้าห้องเดียวที่ไม่ถูกเปิด ห้องลูกน้องของข้าพเจ้าซึ่งอยู่ด้านตะวันตกสุดก็ถูกงัด อ้ายมือดียังเอาเหล็กแหลมทิ่มหมวกมหาชื่น จุลพันธ์ เป็นรูโบ๋แถมเปิดฝาหีบเซฟทิ้งไว้ให้เห็นอีก ใคร ๆ เขาบอกว่าพวกกบฏเอาไป แต่ใครล่ะเป็นคนเอาไปเพราะทหารเรือวิ่งหางชี้หนีเอาตัวรอดกันไปหมด "ผู้ยึดครอง" เขาก็ทำเล่นสบายใจ ห้องส่วนตัวของข้าพเจ้าที่โรงพยาบาล (หรือสโมสร) กรมเสนาธิการทหารเรือยังถูกงัด เขาเอาตู้ใส่เสื้อผ้าของข้าพเจ้าไป ภายหลัง จ.ต. แคล้ว ได้ไปทวงคืน "เขา" ก็คืนให้ ข้าพเจ้าเลยไม่อยากพูดว่า "อ้ายเขา" น่ะเป็นใคร เปิดถลกขากางเกงมันก็เห็นแผล ปิดขากางเกงไว้ดีกว่า เงินของกรมเสนาธิการทหารเรือหายคราวนี้หลายบาท ? หลายบาท ? ลำพังของกองประวัติศาสตร์ทหารเรือที่ฝากไว้ก็ตั้งสองสามพันเข้าไปแล้ว

เคราะห์ดีจริง ๆ ที่เก๊ะของกรมการเงินทหารเรือเขางัดอย่างไร ๆ ก็ไม่ออกเพราะเป็นกรงเหล็กขนาดใหญ่ ลูกกุญแจก็ใหญ่ เขาไม่มีเครื่องมือดี ๆ มางัด ถ้างัดอ้ายกรุใหญ่นี้ได้จะได้เงินเป็นล้านทีเดียว นับว่าเจ้าตากยังช่วยบังตาพวกเขาไว้ เงินทุกบาทรัฐบาลโทษว่าพวกกบฏเอาไปเลยแทงบัญชีจำหน่ายเป็นศูนย์

ห้องทัศนศึกษาของข้าพเจ้าที่อยู่ข้างประตูใหญ่ มีกล้องถ่ายภาพยนตร์ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เครื่องฉายภาพยนตร์ ปรากฏว่าหายเกลี้ยง ที่ไม่หายก็คือฟิล์มภาพยนตร์ ยังเคราะห์ดีอีกหน่อยที่กล้องถ่ายรูปอันหนึ่งที่ คุณเจือ ภู่กาญจนะ ขอยืมไปใช้ราชการกรมอุทกศาสตร์ กล้องอันนี้เลยคงเหลือเป็นสมบัติอยู่ นอกนั้นเกลี้ยงกระเป๋า

วิธีงัดกุญแจของเขาเป็นเลิศ เขางัดมิให้ตราแตกเสียด้วย เขาทำอย่างไรท่านรู้ไหม ? เขางัดออกมาหมดทั้งสายยูโดยมิให้ตราแตกเลยแม้แต่นิดเดียว พอขนของข้างในเสร็จแล้วก็ตีสายยูให้ประกบเข้าตามรูปเดิม เป็นอันว่าไม่มีรอยแกะรอยงัดเลยแม้แต่น้อย ใคร ๆ ดูเห็นว่าลูกกุญแจและประตูคงสภาพเดิม หารู้ไม่ว่าโจรผู้ดีท่านลอกคราบพวกเราจนเหลือแต่เปลือก สิ่งของที่ทำโจรกรรมได้ตกอยู่เวิ้งนาครเขษมบานตาเกียง เจ๊กรวยกันใหญ่ เพราะผู้เอาไปจำนำหรือขายไม่รู้จักค่าของของ พันบาทขายได้ร้อยเดียวก็เอา

ตกกลางคืนวันที่ ๒๙ ไม่มีใครได้นอน อย่างดีก็นั่งหลับนกเอา เราเลยกลายเป็นมาเล่นละครของโลกไป เวลานี้จิตใจคนทั้งเมืองเขาจะคิดอย่างไรเราเดาเขาไม่ถูก พวกทหารเรือโดนรัฐบาลหาว่าเป็นกบฏไปเต็มประตู ไม่มีปัญญาแก้ปัญหานี้ได้ตก เพราะจอมพล ป. กำลังอยู่ในเรือศรีอยุธยา ข้าพเจ้าเองก็กำลังคอยดูว่าประกาศิตของจอมพล ป. ที่บอกให้รัฐบาลหยุดยิงนั้นจะสัมฤทธิผลหรือไม่ ปรากฏว่าเหลว–รัฐบาลไม่เชื่อ–ต้องการจะตีทหารเรือให้แหลกให้จงได้

เรือศรีอยุธยาจะออกจากหน้าราชนาวิกสภามาจอดหน้าป้อมวิชัยประสิทธิ์เวลาใดข้าพเจ้าก็ลืมเสียแล้ว ปรากฏแต่ว่าเช้าวันที่ ๓๐ มีเครื่องบินมาบินเวียนวนอยู่บนหัวเรา เขาจะทิ้งลูกระเบิดลงพระราชวังเดิมตามคำขู่ของเขาหรือไม่ก็ไม่มีใครทราบ ข้าพเจ้าบอกแล้วว่าถ้านายยังอยู่ข้าพเจ้าก็แจวไม่ได้ ตกลงนั่งแหงแก๋อยู่ในห้องของข้าพเจ้านั่นเอง

เสียงเครื่องบินดังหนักขึ้น ผู้คนชักบางตา โทรศัพท์ในห้องวิทยุ ฯ ข้าง ๆ ห้องข้าพเจ้าดังลั่นไม่มีคนรับสาย ข้าพเจ้าไปรับสายกองสัญญาณบอกว่าโดนโจมตี ๕–๖ ลูก ข้าพเจ้าถามว่าเขายิงมาจากไหน รับตอบว่าไม่รู้ ข้าพเจ้าถามว่าที่นั่นมีใครอยู่บ้าง รับตอบว่ารองผู้บัญชาการกับคุณชลี ข้าพเจ้าบอกไปว่าไม่เห็นมีใครสั่งอะไรนี่หว่า เวลานี้ไม่มีคน เขาวิ่งไปไหนหมดแล้วก็ไม่รู้ เครื่องบินกำลังโจมตีทางแม่น้ำ เข้าใจว่าจะทิ้งระเบิดเรือศรี

นายทหารเด็ก ๆ มาจากสมุทรปราการ ๕–๖ คน ไปหาใครไม่พบก็มาหาข้าพเจ้าที่กองประวัติศาสตร์ ข้าพเจ้าก็บอกว่าเวลานี้เรากำลังเป็นรอง เสนาธิการท่านอยู่ไหนไม่ทราบ ไปตามเอาเองเถอะ

พอเครื่องบินไปแล้ว ทหารก็กลับมาห้อง ๓–๔ คน บางคนเปิดกลับไปบ้านแล้วก็มี เวลาเกือบเที่ยงเห็นแสงไฟลุกโชติช่วง ได้รับทราบว่าโรงถ่านหลวงไฟไหม้ ฝ่ายรัฐบาลคิดว่าต้องตัดกำลังทหารเรือโดยยิงเชื้อเพลิงให้วอดไปเสียเลย น้ำมันลุกกันใหญ่ เคราะห์ดีที่ไม่ระเบิดใหญ่โต หรือน้ำมันจะน้อยก็ไม่รู้ ภายหลังเขาว่ารัฐบาลเอาน้ำยาเคมีมาดับ ข้าพเจ้าไม่แน่ใจ นึกว่ามันดับเองเสียมากกว่า

ร.อ. เล็ก เหนี่ยวหิ่งเจริญ มาบอกข้าพเจ้าว่าทหารเรือศรีอยุธยาไม่ได้กินข้าว ข้าพเจ้าบอกว่า "กูไม่มีข้าวให้กิน" เขาคงนึกว่าข้าพเจ้าเป็นพระอิศวร ใครๆ ก็มาขอพร แต่ก็น่าเห็นใจพวกเขา เพราะสุภาษิตฝรั่งบอกว่าเวลาคนจะจมน้ำตาย แม้ฟางเขาก็เกาะ บางทีเขาจะเห็นข้าพเจ้าเป็นฟางบ้างกระมัง

เสียงปืนยิงกันตูมตาม ข้าพเจ้าเกรงว่ารถยนต์จะโดนกระสุน จึงบอกให้ จ.อ. อุทัย นำรถไปแอบไว้ใต้ต้นกระเบาให้ชิดกำแพงใหญ่ลูกกระสุนจะได้ไม่ถูกรถ พอจอดได้ไม่ถึงชั่วโมง จ.อ. อุทัย มาบอกว่ากระจกหน้ารถแตก ข้าพเจ้าชักสงสัย จึงไปตรวจดูเห็นกระจกแตกละเอียดแต่ไม่หลุดจากกันคงเกาะเป็นฝ้าไปหมดทั้งแผ่น มองให้ทะลุไม่ได้อย่างเก่า ตรงหน้ารถมีรูสะเก็ดกระสุน ๑ รูทะลุโบ๋เข้าไป แต่ไปโดนหัวนัตเสียจึงไม่ทะลุตลอดไป นับว่าเคราะห์ดีที่เครื่องไม่เสีย ยังแล่นได้ แต่เวลาขับต้องชะโงกหน้าขับ ลูกปืนลูกหนึ่งทะเล้นลอดธรณีประตูใหญ่เข้ามาในพระราชวังเดิม แล้วก็ระเบิดเอารถของข้าพเจ้าหน้าปรุไป

เวลานี้สงครามได้ประกาศแล้วโดยปริยายระหว่างรัฐบาลกับทหารเรือ ทหารเรือทุกคนถูกตราหน้าว่าเป็นกบฏ ตกกะไดมันก็พลอยโจน แต่เราเสียท่าที่ไม่ได้เตรียมตัวรบ ฝ่ายรัฐบาลเขาพร้อมอยู่แล้ว ทหารเรือก็เลยเป็นเบี้ยล่าง

ทางท่าเรือมีการลำเลียงทหารจากกองสัญญาณ ครั้งแรกคงตั้งใจจะมาช่วยพระราชวังเดิม แต่ลงท้ายหนีไปสมุทรปราการ โดยทางน้ำในวันที่ ๓๐ หรือวันที่ ๑ จำไม่ได้เสียแล้ว

ทางสมุทรปราการส่งกำลังมาช่วยกองสัญญาณทางถนนสุขุมวิทตั้งแต่คืนวันที่ ๒๙ แต่มาหยุดชงักแค่พระโขนงก็มี ที่ไปถึงลุมพินีก็มี

ทางบางนาได้รับหนังสือให้ส่งอาวุธมาช่วยพระราชวังเดิม

ทาง ส.อ. ส่งกำลังไปตรึงทางสะพานพุทธยอดฟ้า

ทางกรมอู่โดนทิ้งระเบิดจากเครื่องบิน แต่ทิ้งไม่แม่น ลูกระเบิดไพล่ไปตกลงในวัดนาคกลาง คุณจำเริญ ขันธ์หิรัญ เดินงุ่มง่ามอยู่แถวนั้นเลยหัวแบะไป ภรรยาคุณจำเริญร้องเรียนต่อกลาโหมเลยได้บำนาญพิเศษ กลายเป็นคนฝ่ายรัฐบาลไป ความจริงก็น่าจะเป็นเช่นนั้น เพราะคุณจำเริญแกไม่ได้เป็นกบฏสักนิดเดียว จะไปหาข้าวกินก็ต้องไปตาย

ในวันที่ ๓๐ นี้ ข้าพเจ้าเดินตรวจรอบพระราชวังเดิม ดูเจ้าตากก็เห็นท่านเศร้า หลังคากองทัพเรือกระเบื้องสีทองร่วงทีละแผ่นหล่นแปะลงมา ข้าพเจ้านึกปลงอนิจจัง ตัวเรากลายเป็นกบฏไปแล้วหรือนี่ ? อีกหน่อยคงหล่นแปะเหมือนกระเบื้องหลังคานี่แหละ

คุณประสิทธิ์ ใบเงินโทรศัพท์มาจากบ้าน รายงานว่าข้ามมากรมไม่ได้ ข้าพเจ้าบอกว่าอย่ามาเลยมาก็ไม่มีงานทำ ทัพกำลังจะแตกอยู่แล้ว นอนฟังข่าวที่บ้านเถอะ

เดินมาพบคุณสติ มาลัยพันธ์ กลางสนาม แกบอกว่าครูคลองเตยอยู่บ้านคุณสกล ช่างประดับ ข้าพเจ้าจึงตัดสินใจไปหน้าวัดใหม่พิเรนทร์ที่โพธิ์สามต้น ครูคลองเตยท่านถามว่ามีธุระอะไร ? ข้าพเจ้าบอกว่าเปล่า ความจริงก็มาเพื่อรับคำสั่งท่าน เมื่อท่านไม่ใช้ ข้าพเจ้าก็มาขอข้าวสุกคุณสกลกินไปพลาง ๆ ก่อน

คุณสกลบอกว่าที่นี่ดี บังพระปรางค์วัดแจ้ง กระสุนไม่มีผ่านมาได้ละ (ปรากฏในวันต่อมาว่าไม่จริง กระสุนแอบมาเจาะฝาทะลุตรงห้องรับแขกพอดี บังเอิญไม่มีคนเป็นเป้าเลยทะลุแต่ฝา)

อ้ายรถ "กระจกเสีย" ต้องจอดไว้หลังบ้านคุณสกล มันแล่นไม่สะดวกเสียแล้ว

คุณสกลเล่าว่าเห็นครูคลองเตยเดินเก้ ๆ กัง ๆ อยู่กลางถนนจึงไปเชิญท่านเข้ามาพักในบ้าน แต่จะเลี้ยงข้าวเช้าท่านหรือเปล่าข้าพเจ้าลืมเสียแล้ว แล้วท่านก็เลยพักอยู่ที่นั่นตลอดทั้งวัน คงปวดหัวแย่ที่ถูกหาว่าเป็นกบฏ จะไปบอกคุณอานนท์ให้ส่งตัวจอมพล ป. คืนให้รัฐบาลก็ไม่รู้จะไปบอกเขาว่าอย่างไร ดีไม่ดีเขาจะบ๊าดไช่เอาก็ได้ ท่านก็ได้แต่กุมขมับเพราะลูกน้องเกิด "พิเรนทร์" ขึ้นแล้ว บางคนเขาเลยกล่าวว่า "ห่าลงกินทหารเรือละคราวนี้" มันก็น่าจะจริงของเขา

รองผู้บัญชาการ (หลวงเจริญราชนาวา) ท่านจะมาถึงบ้านคุณสกลเมื่อไรข้าพเจ้าไม่ทราบ ไปเจอหน้าท่านตอนขุนชลายนนาวินเอาเงินมาให้ครูคลองเตยหมื่นบาท

เห็นขุนชลายนนาวินห่อเงินมาให้ครูคลองเตย ครูคลองเตยยื่นให้รองผู้บัญชาการ รองผู้บัญชาการออกมาชะโงกหน้าดูคนข้างนอก เห็นข้าพเจ้า คุณสกล เจ้าของบ้านกับคุณจวบ พลกล้านั่งอยู่ ท่านก็กวักมือเรียกคุณจวบไป บอกให้นำเงินหมื่นบาทไปให้คุณชลี สินธุโสภณ ที่กองสัญญาณทหารเรือ

กองสัญญาณทหารเรือไม่มีเงินซื้ออาหาร ทหารอดข้าว รองผู้บัญชาการเพิ่งมาจากกองสัญญาณได้เห็นข้อเท็จจริง จึงได้มาบอกครูคลองเตย ครูคลองเตยจึงจ่ายให้ไปหมื่นบาท เพราะคิดว่าจะต้องรบกันหลายวัน รองผู้บัญชาการแนะให้คุณจวบปลอมเป็นพลเรือนไปข้ามฟากทางปากคลองสาน แล้วโดยสารรถไปทางสีลม คุณจวบรับคำสั่งแล้วก็ไป ปรากฏว่าภายหลังเงินรายนี้ไม่ได้จ่ายอาหารเลย เพราะคุณชลี ไปบางนาแล้ว เงินต้องเอามาคืนคลังอย่างเก่าครบทั้งหมื่นบาท เงินหลวงตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ แต่พอตกไปถึงมือ "เขา" เข้าก็วอดเป็นอากาศธาตุไปฉิบ

เห็นรถปืนบูโรทั่งวิ่งตะลึงตึงตังผ่านไปทางกองทัพเรือ เสียงบอกว่าจะเอาไปยันทางกรมอุทกศาสตร์ อ้ายปืนสมัยคุณปู่จะไปยันอะไรเขาได้ ทำเสียงดังเป็นประทัดแหละได้ ใครสั่งให้เอาไป ข้าพเจ้าไม่ทราบ

อีกครู่หนึ่งคุณมาโนช ทุมมานนท์ ก็มายังบ้านคุณสกล ตัวเปียกม่อล่อม่อแล้กมาทีเดียว ได้ความว่าว่ายน้ำมาจากเรือศรี ช่วยพยุงเอา จอมพล ป. ว่ายน้ำมาด้วย บอกว่าเวลานี้จอมพล ป. อยู่ที่กรมเสนาธิการทหารเรือ

ถนนหน้าวัดใหม่พิเรนทร์ไม่มีรถเดินเพราะรถข้ามฟากไปพระนครไม่ได้ ชาวบ้านก็ได้แต่หดหัวอยู่ในบ้าน ดูรัฐบาลปราบทหารเรือว่าจะสุดสิ้นลงอย่างไร

ทางคุณประกอบ หอมจันทน์ กำลังไปลำเลียงเอาอาวุธยุทธภัณฑ์มาจากบางนา ตั้งใจจะมาสู้รัฐบาลให้เต็มเหนี่ยว แต่เข้ามาผิดจังหวะ โดนปืนฝั่งพระนครกระหน่ำที่หน้ากุฏีจีน นับว่าเรือลำเลียงตระเวนวารีมาไม่ถึงพระราชวังเดิม ตัวคุณประกอบเองโดนยิงขาหัก แกล้งบอกตำรวจ ฯ ว่าถูกยิงที่พรานนก ตำรวจ ฯ เขาก็ไม่เชื่อเพราะพยานปากอื่น ๆ บ่งว่าตนลำเลียงอาวุธมา

คุณโสภณ ทิมกระจ่าง มาหุงข้าวให้ทหารกินแถวพรานนก เพราะทุเรศนัยตาที่ทหารไปขอชาวบ้านเขากิน

คุณประกาย พุทธารี มาหาครูคลองเตย ข้าพเจ้าถามได้ความว่ามีทหารมาจากราชบุรีเวลานี้อยู่แถวตลิ่งชัน ครูคลองเตยใช้ให้คุณกนก นพคุณ ไปดูว่ามาดีหรือมาร้าย

เห็นคุณวิฑูร มาลัยวงศ์ เดินโคลงหัวง่อกแงก คงเหนื่อยเต็มที่แล้ว ส่วนหลวงผวนวิธีรบ เต้นก๋า ๆ เต็มที่ แต่ภายหลังไพล่กลายเป็นพยานโจทก์ไปได้ก็ไม่รู้

ทางพระราชวังเดิม มีคุณแชน ปัจจุสานนท์ กับท่านครรชิตพลควบคุมอยู่

หมดกระดาษ เอาไว้ต่อคราวหลังเถอะนะ

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๓ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๓)

คุณสวัสดิ์ ภูติอนันต์ มาจากเกล็ดแก้ว จะมาเผาศพบิดา เลยต้องเลิกเผา มาวิ่งวุ่นอยู่แถวบ้านคุณสกล ช่างประดับนี่เอง

คุณเฉลิม สถิรถาวร ก็เห็นนั่งอยู่เฉย ๆ ในฐานะเป็นนายธงผู้บัญชาการทหารเรือ

คุณเสนาะ สมิตะเกษตริน ประจำการอยู่ที่ไหนไม่ทราบ เห็นป้วนเปี้ยนอยู่ที่บ้านคุณสกลเหมือนกัน

ตำรวจ ฯ ถามว่าแม่ทัพเรือตั้งกองบัญชาการที่บ้านคุณสกลหรือ ? ข้าพเจ้าก็บอกเขาว่าไม่เห็นเป็นกองบัญชาการอะไร ไม่เห็นท่านเตรียมอะไรเลย ผู้คนก็มีกระหร็อมกระแหร็มอย่างที่ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้วนี่แหละ มันจะเป็นกองบัญชาการได้อย่างไร พวกเราพูดกันว่าเราจะเอาจอมพลส่งกลับคืนอย่างไรดีล่ะ ไม่มีใครกล้าตอบ เพราะฝ่ายรัฐบาลกำลังกระหน่ำกระสุนหนัก

มีใครไม่ทราบมาบอกว่าเรือศรีอยุธยาไฟไหม้ เป็นอันว่าเรือปืนหนักของไทยทั้งเรือธนบุรีและเรือศรีอยุธยาไฟไหม้เพราะนักบินไทยทั้งสองลำ เรือธนบุรีโดนเข้าที่เกาะช้าง ลูกน้องคุณฟื้น ฤทธาคนี รณนภากาศ ก็เล่นงานเสียไหม้และจม ถ่ายรูปเอามารับความชอบ พอถ่ายเข้าแทนที่จะเป็นเรือลามอตต์ปีเกต์ กลายเป็นเรือธนบุรีไปฉิบ เลยต้องเก็บเข้าตู้เอาไว้ด่าตนเองเล่น เรือศรีอยุธยานี่ก็เหมือนกัน คุณฟื้นสั่งทิ้งระเบิดทิ้ง ๆ ที่รู้ว่าจอมพล ป. อยู่ในเรือ ว่ากันว่าทางรัฐบาลเขาไม่เสียดายจอมพล ป. เพราะเคยได้ประชุมกันไว้อย่างนั้น ทำนอง "ชีวิตขาดชาติคง" เป็นใช้ได้

แต่จอมพล ป. สวดให้คุณมาโนช ทุมมานนท์ พังให้กลุ้มไป ใครอยากฟังก็ไปถามคุณมาโนชเอาเองว่าจอมพลท่านเสวดว่าอย่างไร เพราะขณะว่ายน้ำจากเรือศรีอยุธยานั้น คุณมาโนชก็มานอนอยู่สนามกีฬา (คุกชั่วคราว) ตั้งนาน ยังเคราะห์ดีที่ไม่โดนฟ้องศาล

จอมพล ป. ให้การต่อศาลว่า พบนายทหารแก่คนหนึ่งนั่งร้องไห้ที่กะไดท้องพระโรงพระเจ้าตาก นายทหารแก่คนนั้นคือ คุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะ แกคงจะร้องไห้คิดถึงเรือศรีอยุธยาละกระมัง คุณบุรินทร์คงมาบ้วนเปียนอยู่ในพระราชวังเดิมตั้งแต่บ่ายเป็นแน่ ไม่ปรากฏว่าลูกระเบิดมาตกจัง ๆ ในกำแพงพระราชวังเดิมเลย มีแต่ลูกกระสุนปืนเล็กทำให้หลังคากองทัพเรือโหว่ไปหลายแผ่น ส่วนท้องพระโรงพระเจ้าตาก ศาลพระเจ้าตาก กับเก๋งพระปิ่น ปลอดภัยได้อย่างประหลาด หรือจะเป็นเพราะอยู่เตี้ยก็ไม่รู้ ทางรัฐบาลคงรู้ว่าพระราชวังเดิมคงไม่ใช่ที่สำคัญจึงไม่ยิง ไพล่ไปยึดโรงพักลุมพินี เมื่อครั้งจะบุกเอาตัวนายร้อยตำรวจตรี วิธาน ธีรเนตร นายนั้นต้องวิ่งแจ้นไปหาคุณเผ่าจึงรอดไปได้

ด้านกองสัญญาณนั้นมีทหารหน้าอยู่คนหนึ่งคือ คุณสุดจิตต์ พันธ์ทรัพย์ นายคนนี้ "รบจนสุดใจขาดดิ้น" ผลสุดท้ายตนเองต้องไปลงดำน้ำหนีหมกสวะอยู่ในคู ทหารบกจับตัวได้เอาไปขังไว้ในคุกทหารบกบางซื่อ ภายหลังจึงโอนมาฝากขังที่สนามกีฬา ก่อนจะให้ทหารบกจับตัวแกเอาปืนกลสองกระบอกไปซุกไว้ในพงแถว ๆ นั่นเอง อ้ายปืนกลสองกระบอกนี้เองทำให้แกมีกำลังทรัพย์ใช้ซื้อเหล้ากินได้ในสนามกีฬา เรื่องก็มีว่าวานให้เพื่อนไปหาปืนกลนั้น ๆ แล้วเอาไปขายเป็นปืนเถื่อนไป เหตุดังนี้เองปืนเถื่อนจึงมีเกลื่อนกลาดทั่วไป ผสมร้านค้าได้สั่งลูกปืนมาขายเถื่อนอีกด้วย

อีกประการหนึ่งพวกชนบทรู้จักทำปืนพกกันเอง อาวุธเถื่อนจึงมีมาก ยากแก่การปราบของฝ่ายรัฐบาลยิ่งนัก

ด้านสัตหีบนั้นก็เตรียมยกพลมากรุงเทพ ฯ เหมือนกัน แต่ไม่มีคำสั่งให้ยกก็เลยต้องชะงักรออยู่อย่างนั้นเอง ความจริงนั้นมีม้าใช้ถือหนังสือปลอมลายมือแม่ทัพเรือสั่งให้ทหารสัตหีบยกเข้ามาเหมือนกัน แต่ได้ทราบภายหลังว่าม้าใช้นั้นทำเหลว จดหมายคำสั่งหลอกไปไม่ถึงสัตหีบ ถ้าคำสั่งหลอกไปถึงหลวงวิเชียรนาวาก็คงยกมาแน่ แต่ จอมพล ป. เชื่อคำบอกของหลวงเสรีเริงฤทธิ์ ว่าหลวงวิเชียร ฯ (วิเชียร รัตนกุล) คงเข้าพวกกับรัฐบาลแน่ เพราะนามสกุลเดียวกันกับแก เคราะห์ดีที่ทหารสัตหีบไม่ได้มา ถ้ามาก็ไม่แน่ว่าพะบู๊กันหนักเพียงใดหรือไม่ เพราะพวกนั้นล้วนแต่เป็น นย. ผู้ที่เคยฮึ่ม ๆ มาครั้ง ๑๖ กุมภาพันธ์หนหนึ่งแล้ว

จ่า นย. คนหนึ่งคว้าปืนไล่ยิงนายคลังอาวุธ นายทหารต้องวิ่งหนีเอาตัวรอด จ่าเห็นไม่ได้กระสุนดินดำออกบุกกรุงเทพ ฯ แน่ แกก็เลยยิงขมองของตนตายเสียเองเพราะคิดไว้มันไม่สมคิด

ทางกองบินทหารเรือก็ไม่มีคำสั่งให้ยกมา คุณพิทย์ มุลิกะพุกก์ บอกว่าเมื่อไม่มีคำสั่งแกจะไม่ยกมาโดยเด็ดขาด เวลานั้นคุณเสนาะ รักธรรม ผบ. บร. มากรุงเทพ ฯ เสีย การบังคับบัญชาจึงเป็นของคุณพิทย์ แต่กระนั้นก็ได้ข่าวว่าแผงปีกเตรียมติดลูกบอมบ์กันแล้ว มีคำสั่งมาเมื่อไดเป็นปร๋อมาเมื่อนั้น แต่จะปร๋อมาทำไมนั้น นักบินแต่ละเครื่องเป็นผู้รู้คนเดียว

คุณเสนาะจะมาเก้กังอีท่าไหนไม่ทราบ ลูกชายของแกที่เป็นนักเรียนนายเรือโดนเพื่อน ๆ บังคับให้ขึ้นป้ายพ่อของตนเอง ส่วนลูกชายของข้าพเจ้าวิ่งพล่าน ฤทธิ์ที่ขี้เกียจอยู่แล้วเลยต้องสอบตกอีกครั้งหนึ่ง ปีก่อนตกมาครั้งหนึ่งแล้ว ทางโรงเรียนคือคุณสวัสดิ์ ภูติอนันต์ ถามข้าพเจ้าว่าจะว่าอย่างไร ข้าพเจ้าบอกเขาว่าขอให้เป็นไปตามข้อบังคับ เจ้าน้อยก็เลยต้องออกจากโรงเรียนตามระเบียบ

ที่บางนาเตรียมลำเลียงอาวุธเป็นการใหญ่ เพราะรองผู้บัญชาการเขียนจดหมายบอกไปให้ลำเลียงมาปราบกบฏ คุณพล สุวรรณประเทศ เก็บจดหมายนั้นไว้ในกระเป๋า เวลาตำรวจเขาเรียกตัวมาสอบสวน นึกขึ้นได้ว่าจดหมายนั้นยังอยู่ในกระเป๋าเลยเอามาเคี้ยวกลืนลงท้องไป ตำรวจแอบดูเห็นเอากระดาษใส่ปากเขาก็มาถาม แกก็โกหกเขาไปส่งเดช มันลงไปอยู่ในท้องแล้วโกหกว่าอย่างไรก็ได้ กลืนกระดาษเล่นแก้หิวใครจะมาทำไม

ทางสมุทรปราการกองทหารของคุณพิณ พันธ์ทวี กำลังแหกด่านตำรวจพระโขนง คุณเล็ก วัชรศิริธรรม กับ คุณอุทัย บอกว่าตีไม่แตกเลยเพราะกำลังเราน้อยกว่าทหารบก

คุณประโยชน์ จุณณะปียะ ทำเท่อเล่อเท่อล่าอย่างไรไม่ปรากฏ โดนตำรวจจรวบตัวเข้าห้องขังโรงพักพระโขนงไป แกลอดห้องขังมาอย่างไรไม่ทราบ เดินตีหน้าเฉยผ่านตำรวจมาได้โดยปลอดภัยกว่าตำรวจ ฯ จะรู้ว่าคนหนี แกก็เปิดไปลิบลับแล้ว ไม่รู้ชื่อด้วยซ้ำว่าผู้ต้องหาคนนั้นชื่ออะไร

ทางกองสัญญาณเวลานี้กำลังรวนเพราะข้าวไม่มีกิน โรงครัวก็โดนยิงระเบิด ผู้คนกำลังว้าวุ่นกำลังหนุนก็ไม่มี คำสั่งก็ไม่มี ทางที่ดีก็ทิ้งฐานทัพ เปิดแนบไปปากน้ำ ดูเหมือนจะไปถึงป้อมพระจุล ฯ

ทางท่าเรือคุณมาลัย เอี่ยมรัตน์ บงการลำเลียงเป็นการใหญ่ ส่งตัวรองผู้บัญชาการมายังพระราชวังเดิม มาตามทางโดนผึ้งพระนครยิงเอา ว่าคนหนึ่งได้เอาตัวเองบังกระสุนให้รองผู้บัญชาการ (เขาว่ากันอย่างนั้น) ผลสุดท้ายท่านก็มาถึงบ้านคุณสกลได้ดังกล่าวมาแล้ว

ที่ท้องน้ำหลวงสิทธิ ฯ (การบุญ จารุจินดา) ใช้เรือนำร่องตระเวน ทางรัฐบาลหาว่าตระเวนเพื่อประโยชน์แก่ฝ่ายทหารเรือ เลยถูกจับไปขังยังสนามกีฬาเหมือนกัน

หม่อมเจ้าคนหนึ่งโทรเลขมาจากหัวเมือง แสดงความยินดีต่อคุณอานนท์ ปุณฑริกาภา ตำรวจเลยไปตามตัวมาขังไว้ที่สนามกีฬาเหมือนกัน

คุณขุน ศรียาภัย คงออกงิ้วที่ไหนไม่รู้ ตำรวจเขาคงเขม่น เลยรวบตัวส่งมาไว้สนามกีฬาเหมือนกัน นายคนนี้ตำรวจต้องสับหลีกให้เกรงแม่บ้านทั้งสองฝ่ายจะมาจ๊ะเอ๋กัน เดี๋ยวฟัดกันแหลก

ทหารบกที่ประจักษ์แน่ชัดก็มีคนเดียวคือคุณวีรศักดิ์ มัณฑะจิตต์ เพราะแกเปิดหนีไปพม่าส่วนคนอื่นกบดานนิ่งเฉยกลายเป็นฝ่ายรัฐบาลไปหมด คล้ายๆ กับหลอกให้คุณมนัสทำเรื่องขึ้นแล้วตนไม่ช่วยตามข้อตกลง ฝ่ายรัฐบาลเขาก็รู้ตัวแต่เป็นทำนอง "หยิกเล็บก็เจ็บเนื้อ" ก็เลยต้องสงบนิ่งเรื่อยมา ส่วนทหารบกเพชรบุรีและราชบุรีนั้น ข้าพเจ้าเองก็คิดว่าคงดำเนินการมาตามแผนการณ์สมดังที่คุณประกายบอก แต่พอมาเห็นกองทัพเรือไม่ได้บุกก็เลยแปรพักตร์เป็นอื่น ๆ ลอยแพให้นายมนัส จารุภา นายอานนท์ ปุณฑริกาภา เท้งเต้งอยู่ตามลำพัง

กรมรักษาดินแดนก็เหมือนกันนับว่ารับปากไว้ว่าจะเป็นกบฏด้วยกัน แต่พอคุณมนัสทำเรื่องขึ้นแล้ว วิทยุของกรมรักษาดินแดนกลับด่าทหารเรือเป็นการใหญ่ จึงโดนทหารเรือยิงเข้าให้ แต่ใครยิงไม่รู้เพราะตามคำให้การของพวกนายทหารเรือบนเรือศรีอยุธยาบอกว่าไม่กล้ายิงเพราะคนที่ฝั่งเขื่อนมีแยะ ทั้ง ๆ ที่เรือศรีอยุธยาไม่ได้ยิง แต่ปรากฏว่ากำแพงที่นั่นรูเบ้อเร่อ คนเล่าบอกว่าช้างก็ลอดได้

พวกศุลกากรก็โดนจับมาสนามกีฬาหลายคน พวกนี้คงมีแวววว่ารู้เรื่องมาแต่ก่อนเกิดเรื่องทั้งนั้น

ตำรวจสันติบาลก็โดนเข้าหลายคน คุณผัน เปรมมณี บอกว่าอีตาคนนี้แกเคยคุมขังอั๊วที่ห้องขังสันติบาลนี่หว่า ทำไมมารวมพวกอยู่สนามกีฬาฐานผู้ต้องหาด้วยล่ะ ครั้นถามแกเข้า

แกก็อมยิ้มเหี้ยม ๆ กัดฟันบอกว่าอ้ายเชยมันทำเหตุ เสือกไปสารภาพกะเขาเข้าได้ หน็อย เขาหลอกจะให้เป็นนายร้อยโทเข้าหน่อย ทะเล้นปูดหมด พรรคพวกเลยโดนรวบ

คุณประพันธ์ ลูกน้องหลวงกาจสงครามก็มา "เล่นสนามกีฬา" กะเขาด้วย จากปากคำคุณประพันธ์ ข้าพเจ้าเลยรู้ว่าสื่อดีตรัฐมนตรีโจรมลายูคนไหนมาชิงตัวที่บางเขน

ทาง สอ. นั้นคุณผัน โพธิสุนทร ต้องวิ่งพล่าน ป้องกันมิให้ฝ่ายรัฐบาลบุกมาทางเจริญพาศน์ได้ ทางศิริราชก็คอยให้ยามคอยเหตุดูอยู่เหมือนกัน ส่วนคุณพอน พันธ์ทรัพย์ หลบคดีไปได้อย่างหวุดหวิด

ทางสมอแดงใครไม่ทราบปล่อยนักโทษออกหมด นักโทษคนหนึ่งคว้าปืน ร.ศ. ไปจากไหนไม่ทราบ โดดขึ้นพระปรางค์วัดแจ้ง ยิงไปทางท่าเตียนอย่างสนุกมือ กว่าจะหลบหนีไปได้ก็เมื่อกระสุนหมดตัวแล้ว ที่เปิดปล่อยนักโทษเพราะถังน้ำมันเบนซินสองร้อยลิตรถูกลูกระเบิดจากเครื่องบิน ทำให้ไฟลุกฮือข้างสมอแดง เข้าใจว่าผู้คุมคงปล่อยออกไปโดยอัตโนมัติขึ้น

คุณกนก นพคุณนั้น นับว่าซวยกว่าใคร ๆ เพิ่งกลับจากราชการปักษ์ใต้มากับคุณวิรัฏฐ์ คังคะเกตุ วันที่ ๒๘ มิถุนายน พอรุ่งขึ้นก็เกิดเรื่องพอดี กลายเป็นแม่ทัพหน้าไปโดยปริยาย

คุณวิสิทธิ์ จันทรางศุ เกิดจดบันทึกไว้ ตำรวจ ฯ ค้นได้ในกระเป๋าเสื้อที่ถอดทิ้งไว้ที่บ้านคุณสกล เลยถูกหาว่าเป็นผู้รู้เรื่องดี ต้องไปอยู่สนามกีฬาเหมือนกัน

เสื้อที่บ้านคุณสกลมีแยะ ตำรวจ ฯ จับเอาไป ใครโกหกเก่งก็รอดตัวไป บางคนบอกว่าไปเล่นกีฬากลับมา ไหงเสื้อผ้าไปอยู่บ้านคุณสกลได้ก็ไม่รู้ โกหกไปกันทั้งน้ำขุ่น ๆ ทีเดียว

ที่กรมแพทย์ทหารเรือมีคุณทหาร ขำหิรัญมาปรากฏตัว แล้วพอทัพเรือแตกแก่ฝ่ายรัฐบาลคุณทหารหนีไปเป็นเจ๊กเที่ยมอยู่ที่ประจวบคีรีขันธ์ กว่าเจ๊กเที่ยมจะโดนตำรวจ ฯ ล่าตัวมาเข้ากรงขังก็อีกนานโขทีเดียว ทั้งนี้เพราะตำรวจ ฯ สงสัยว่าเจ๊กทำไร่ทำไมจึงต้องอ่านหนังสือพิมพ์ด้วย

หมอสงวน รุจิราภา มาพูดกับคุณทหารเข้าด้วย เลยต้องถูกจับไปขังที่พลับพลาไชย

งานของกรมแพทย์ ทร. ก็มีแยะ เพราะทหารเรือที่โดนยิงที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์ก็มี โดนยิงที่กรมอุทกศาสตร์ก็มี บ้างก็โดนลูกระเบิดจากเครื่องบิน ส่วนคนเจ็บทางกองสัญญาณ ทร. เข้าใจว่าคงขนเข้าโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ละกระมัง ข้อนี้ข้าพเจ้าไม่ทราบ

ตามเรือรบก็ยิงกันยุ่ง บางลำก็ถูกบนฝั่งยิงเอาก็มี รบกันไม่รู้ว่าใครเป็นใคร ใครยิงมาทางไหน ทางเรือก็พ่นใส่ไปทางนั้น นักเรียนเตรียมนายเรือคนหนึ่งนอนอยู่ในวัดระฆัง กระสุนเจ้ากรรมก็แล่นไปเจาะขมองเอาตาย ดูเหมือนนามสกุล "หวยภู่" เป็นการตายที่ซวยจริง ๆ

สรุปแล้วเป็นอันว่าทหารเรือทุกหน่วยลุกขึ้นยิงกับฝ่ายรัฐบาลทั้ง ๆ ที่ไม่มีใครสั่ง เป็นไปตามอัตโนมัติว่า "มึงยิงกู – กูก็ต้องยิงมึง" รัฐบาลจึงประกาศว่าทหารเรือทั้งหมดเป็นกบฏวันที่ ๓๐ มิถุนายน ดูเป็นวันที่นายทหารเรือทุกคนต้องใช้สมองกันมาก ว่าทำไมจึงจะหาทางให้หลุดจากคำว่ากบฏไปได้ มันไม่ใช่ของดีอะไรนัก ดีไม่ดีติดคุกแย่ไปเท่านั้นเอง

คนที่เคราะห์ดีที่สุดคือนายทหารเรือที่ได้ชื่อว่า "ผู้ปราบทหารเรือ" ได้เงินเดือนขึ้นกันคนละหลายสิบบาท

คนที่เคราะห์ดีรองลงมาคือพวกที่ไปราชการต่างประเทศเช่นไปเกาหลี พวกนี้ถ้าอยู่ในกรุงเทพ ฯ ก็มีหวังเป็นกบฏแน่ ๆ ว่ากันว่าผู้หาฤกษ์ก็เป็นคนหนึ่งที่ไปเกาหลี แต่อย่าไปเอ่ยนามเขาเลยเดี๋ยวเขาจะอาย เรื่องนี้มันไม่มีหลักฐาน เป็นแต่คำกล่าวกันลอย ๆ ข้าพเจ้าก็เขียนไว้สนุก ๆ อย่างนั้นเอง

คนที่เคราะห์ร้ายก็น่าจะเป็นคุณกนก นพคุณที่เพิ่งกลับจากราชการต่างจังหวัดพอดี

คนที่ซวยที่สุดเห็นจะได้แก่คนตายและไม่ได้ค่าตอบแทนใด ๆ เช่น คุณแก้ว บุญช่วย สมุหบัญชีเรือศรีอยุธยา นายนี่ว่ายน้ำไม่แข็งมานานแล้วตั้งแต่เป็นนักเรียน เมื่อว่ายจากเรือศรีอยุธยามาท่ากรมอุทกศาสตร์ก็เลยจมดิ่งหายไป ญาติพี่น้องอยู่ไหนไม่รู้ ไม่ได้ร้องเรียนอย่างคุณจำเริญ ขันธหิรัญเลยตายเปล่า ๆ ทั้ง ๆ ที่ไม่รู้อิโหน่อิเหน่อะไรกะเขา สำหรับคุณแก้ว บุญช่วยนี้แกเป็นคนเด๋อ เวลาเป็นนักเรียนก็โดนเพื่อน ๆ ล้อเอาแทบแย่ เวลาได้เป็นนายทหารก็กลับดับวูบไปเฉย ๆ เหมือน "คนดีที่โลกไม่ทันจะได้คิดถึง"

อีกคนหนึ่งนัยว่าจมน้ำหายไปเหมือนกัน นั่นคือนายยามรักษาการณ์ที่พระที่นั่งราชกิจ-วินิจฉัย ว่ากันว่าแกว่งน้ำไปขณะหนีข้าศึก หล่นไปทั้งเครื่องแบบ แล้วไม่ได้ผลุดขึ้นอีกเลย

ทหารตามเรือก็มีตายหลายคน ได้ข่าวว่าศพไปติดที่ปากลัด ทางทหารเรือต้องงุบงิบทำศพให้ เพราะทางรัฐบาลถือว่าเป็นศพกบฏไม่ยอมให้ใช้เงินหลวง แต่ผลสุดท้ายมันก็หนีเงินหลวงไม่พ้นเพราะเงินส่วนตัวมันไม่ใคร่มีกัน ต้องใช้แรงงานทหารประจำการวันยังค่ำ ค่าสัปเหร่อ

นั่นแหละดูเหมือนใช้เงินส่วนตัวที่ช่วยเรี่ยไรกันออก คนไปเผาน้อยคนหน่อย น้อยคนหรือมากคนมันก็ไหม้เหมือนกัน เสียอย่างเดียวที่ญาติไม่ได้อะไรเลย เป็นอันว่าเสียลูกไปเปล่า ๆ นับว่าโชคไม่ดี

วันที่ ๓๐ ทั้งวันฝ่ายรัฐบาลยังไม่กล้าบุกข้ามมาฝั่งธนบุรี เพราะไม่ทราบว่าทหารเรือมีกำลังมากหรือน้อย ตอนนี้คงให้คนมาแอบสืบเป็นแน่ ปรากฏว่าทหารเรือไม่มีเลย มีปืนตั้งอยู่แถวเจริญพาศน์กระบอกเดียว ที่สี่แยกบ้านแขกจะมีหรือเปล่าก็ไม่รู้ หลวงผวนวิธีรบนั่นแหละตัวเต้นมากที่สุด เห็นขี่รถวิ่งไปวิ่งมา เวลานี้ทหารบกจากราชบุรีและเพชรบุรีก็ยกมาแล้ว ใครจะรบกับใครอีกข้าพเจ้าก็กำลังคอยฟังอยู่เหมือนกัน แต่แล้วในวันรุ่งขึ้นกลายเป็นว่ามีคนเห็นทหารบกทหารเรือไล่ยิงกันเปาะ ๆ แปะ ๆ แถววงเวียนใหญ่ จึงเป็นอันว่าการเดาของข้าพเจ้าไม่ผิด ทหารหัวเมืองทั้งสองเมืองต้องถูกรัฐบาลจับตัว "นาย" ไป แล้วใช้ลิ่วล้อมากระหนาบหลังทหารเรือเข้าอีกกระบวนหนึ่ง

สิ่งที่ข้าพเจ้าคิดในเวลานั้นก็คือว่า จอมพล. ป. ท่านจะห้ามทัพได้อย่างไร เวลานี้ท่านก็อยู่ที่พระราชวังเดิมแล้ว ท่านจะโทรศัพท์ไปสั่งฝ่ายรัฐบาลหยุดยิงได้ไหมหนอ สงครามจะได้เลิกกันเสียที หรือเขาจะหั่นเราให้ละเอียด ? ความคิดวนเวียนร้อยแปดพันเก้า แต่ผลสุดท้ายปลงเสียว่า "เกิดมาก็ตายหนเดียว" แล้วก็สบายใจ แต่เอ ! ก่อนตายมันจะทรมานล่ะ ? อ้ายนี่ซีร้ายนัก

บ้านคุณสกลสงบนิ่งจริง ๆ กระสุนมิได้พ่องแพวเลย รถทหารเรือนาน ๆ จะมีวิ่งสักคันหนึ่งทหารอดข้าวตาม ๆ กัน ชาวบ้านต้องเลี้ยงตามมีตามเกิด ชาวบ้านเขาอยากให้ทหารเรือชนะจะตายไปเพราะเขาเกลียดคุณเผ่า แต่มันไม่มีอะไรจะไปสู้กับฝ่ายรัฐบาล เราต้องเป็นฝ่ายแพ้วันยังค่ำ เพราะเราไม่ได้เตรียมตัวเลย

ใคร ๆ ก็โทษกองทัพเรือว่าทำไมไม่เตรียมตัวล่ะ ? เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่ไม่ใช่เรื่องของเด็ก ผู้ใหญ่ท่านไม่อยากรบ-แย่งอำนาจกันไปแย่งกันมาก็เหลือแต่กระดูก ท่านอยากให้ปรองดองกันประเทศจะได้เจริญ แต่คนอื่นเขาไม่นึกเช่นนั้น หาว่าผู้ใหญ่ฝ่ายทหารเรือขี้แพ้-ขี้ขลาดและอะไร ๆ อีกร้อยแปด เรื่องนี้เป็นเรื่องที่ข้าพเจ้าของดวิจารณ์เพราะจะไม้เกินสติปัญญาของข้าพเจ้าไป เรามาฟังนิทานกันต่อไปดีกว่า ขณะนี้เป็นเวลาพลบแล้ว คุณสกลก็หุงข้าวเลี้ยงเราตามระเบียบ

ใครคนหนึ่งถามคุณผัน โพธิ์สุนทรว่าลูกปืนเหลือเท่าไร ได้รับตอบว่า "หกครับ" ลูกปืนหกลูกจะไปยิงใครกัน ? เวลานี้หารู้ไม่ว่าอาวุธยุทธภัณฑ์กำลังล่องขึ้นมาจากบางนา ถ้าคุณประกอบ หอมจันทร์ฉลาดสักนิดหนึ่ง จอดเรือเข้าที่ท่ารถไฟแม่กลองท่าจีนที่ปากคลองสาน แล้วระดมคนไปขนอาวุธ เรื่องมันก็จะสนุกกันใหญ่ แต่นี่แล่นเอื่อยมาจนผ่านสะพานพุทธยอดฟ้า จึงต้องโดนยิงที่กุฎีจีน มันเป็นเรื่องของการที่จะต้องแพ้ ขืนขนอาวุธขึ้นมาได้มาก ๆ ก็ตรึงกันอีกนาน เศรษฐกิจก็แย่ การต่างประเทศก็แย่ แต่นั่นแหละนะ พอเลือดเข้าตาเข้าแล้ว "แย่ก็แย่เถอะวะ" มันลงอีทำนองนี้กันเสียหมด จึงถูกตราหน้าว่า "คนโง่" แต่คนที่ถูกตราหน้าเช่นนั้นมันไม่ยอมรับว่าตนเป็นคนโง่ เป็นเสียอย่างนี้แทบทุกราย

นึกไปอีกทีมันก็เคราะห์ดีที่แพ้เสียได้เร็ว ๆ คนจะได้ไม่ตายมากขึ้นกว่านี้ ถ้าขืนรบกันต่อไปอีก คนก็แหลกตึกก็แหลกดีไม่ดี ชาติพลอยแหลกไปด้วย นี่ซีจะไปกันใหญ่

ข้าพเจ้าเห็นครูคลองเตยขึ้นรถยนต์ คุณสกลบอกว่าถ้าจะไปพระราชวังเดิม ข้าพเจ้าก็ชวนจ่าเอกอุทัยเดินไปกองประวัติศาสตร์ทร.ด้วย พอถึงโพธิ์สามต้นก็มีรถยนต์แล่นไล่หลังมา ก็โดยสารเขามาด้วย ผ่านหน้าโรงพักบางกอกใหญ่เห็นเงียบเป็นป่าช้า ไม่ทราบว่าตำรวจ ฯ หลบไปไหนหมด

พอถึงประตูด้านนอกก็มีทหารกลุ่มหนึ่งถามข้าพเจ้าว่าจะรบกันไหมครับ ข้าพเจ้าตอบว่านายสั่งว่าสู้ก็ต้องสู้ตายซิวะ แล้วเราก็จากกันไป ข้าพเจ้าลงจากรถตรงประตูชั้นใน คือกรมการเงินเดี๋ยวนี้

เดินเข้าประตูไป พอถึงตรงที่ต้นประดู่เก่ายืนอยู่ (ต้นที่ "วันไหนวันดี บานคลี่พร้อมอยู่" นั่นแหละ ทหารเรือรุ่นเก่าคงจำได้ ทหารเรือรุ่นใหม่ไม่มีโอกาสเห็นเสียแล้ว ต้นประดู่ต้นนี้อยู่ทางตะวันตกเฉียงเหนือของเก๋งพระปิ่น ชิดกำแพงวัง) ตรงนี้เองข้าพเจ้าเห็นคุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะสวนทางมา บอกว่าหิวข้าว จะไปหาอะไรกินหลังโรงเรียน ข้าพเจ้าบอกว่าไม่ต้อง ข้าพเจ้ามีข้าวต้มกิน กินเหลือไว้เมื่อกลางวันเป็นกอง ยังไม่บูดดอก ตกลงคุณบุรินทร์เดินตามข้าพเจ้าไปยังกองประวัติศาสตร์ ทร.

แถวหน้าสนามหญ้าหน้าตึกกรมเสนาธิการ ทร. แลเห็นทหารเรือจับกลุ่มกันเป็นหมู่ๆ ได้ความว่าพวกเรือศรีอยุธยาว่ายน้ำขึ้นมาจากเรือกันทั้งนั้น เวลานี้แสงไฟโชติช่วงจากเรือศรีอยุธยา

ส่องเข้ามาจนถึงในบริเวณพระราชวังเดิม ข้าพเจ้าไม่ได้โผล่หน้าไปดูเรือ ถ้าคงจะไหม้เหมือนโรงถ่านหลวง เมื่อตอนกลางวันอีกน่ะแหละ–อนิจจา ! เรือของเรา ! ทำไมมันช่างอาภัพจริงหนอ ?

นัยว่าทหารเรือศรีอยุธยากำลังคุมตัวจอมพล ป. ไว้ในความอารักขา จะเป็นคำสั่งของคุณอานนท์หรือคุณมนัสก็ไม่ทราบ แต่ตัว "เก่ง ๆ" หายหน้าไปหมดแล้ว ไม่ทราบว่าไปไหนหมด ภายหลังปรากฏว่าเบิดไปประเทศพม่าแน่ะ–เอาเสียไกลลิบเชียว

ข้าพเจ้าพาคุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะมาถึงห้อง ก็ให้กินข้าวต้มที่เหลือไว้เมื่อกลางวัน ส่วนข้าพเจ้ากับ จ.อ. อุทัย, จ.อ.จำรัส,จ.อ. สร้าง และ จ.ต. ชลี กินกันแล้วจากบ้านคุณลกล ข้าพเจ้าตั้งใจไว้ว่าเมื่อนายยังอยู่ข้าพเจ้าก็จะอยู่เหมือนกัน ครูคลองเตยอยู่ในท้องพระโรง ข้าพเจ้าก็จะอยู่ในกองประวัติศาสตร์ ทร. นี่แหละ ฟัง ๆ ดูก็เหมือนนิทานเรื่อง Faithful Dog. แต่ข้าพเจ้าก็ต้องว่าข้าพเจ้าแน่วแน่ใจเช่นนั้นจริง ๆ ใครเขาจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา เงินหาได้ง่าย ความภักดีหาได้ยาก ! ซื่อจนใคร ๆ เขาว่าโง่ หรืองั่งอย่างนี้ข้าพเจ้ากลับชอบ เพราะลิ้นของข้าพเจ้าสั้น ตวัดไม่ถึงใบหู ! กวนอูยังซื่อต่อเล่าปี่ได้ ข้าพเจ้าจะซื่อบ้างไม่ได้หรือ เสียอย่างเดียวที่ฝีมือข้าพเจ้าไม่เก่งอย่างกวนอู ถ้าเก่งอย่างกวนอูละก็ คุณเผ่าตายเร็วกว่า พ.ศ. ๒๕๐๓ เสียอีก

ตามที่ทราบแล้วว่าห้องกองประวัติศาสตร์ ทร. อยู่ข้างล่างของกรมเสนาธิการ ทร. ข้าพเจ้าอยู่ในห้องของข้าพเจ้า แลเห็นก้นบุหรี่ขว้างผลุงลงมาจากข้างบน นี่ต้องไม่ใช่ทหารเรือแน่ ทหารเรือถ้าเป็นอย่างนี้ข้าพเจ้าจับวิ่งตับแตก เที่ยวขว้างก้นบุหรี่ทิ้ง ๆ ที่ไฟลงข้างล่างได้หรือ ทหารเรือเขาจะต้องไปบี้ลงกระโถน โยนทิ้งลงกระโถนเฉย ๆ ก็ไม่ได้ ควันจากก้นบุหรี่มันเหม็นชะมัดญาติ .

เมื่อไม่ใช่ทหารเรือแล้วมันใครกันเล่าหว่า แถมยังเดินกุก ๆ เป็นชะมดติดจั่นอยู่อีก จะถามใครก็ไม่มีใครจะให้ถาม ใครกันล่ะ–หันมานั่งคุยกับคุณบุรินทร์ คุณบุรินทร์ก็บอกว่าท่าจะเป็นจอมพล เออ ! ถ้าจะจริง

ปัญหาข้อต่อไปมีว่าครูคลองเตยมาพบจอมพลแล้วหรือยัง ข้อนี้ไม่มีใครทราบเพราะไม่มีใครจะสามารถเดาได้ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าคงพบกัน ม่ายงั้นครูคลองเตยจะแพ่นมาพระราชวังเดิมทำไมกันเท้ง ๆ ที่รู้ว่าจอมพลอยู่ในนี้ตั้งแต่บ่ายแล้ว

เหตุการณ์ตอนนี้ข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่มาทราบเอาตอนหลังว่ามีการติดต่อกันกับรัฐบาลแล้ว รัฐบาลจะส่งหม่อมหลวงขาบมารับตัวจอมพล มีคนไปรับหม่อมหลวงขาบจากท่าศิริราชมายังพระราชวังเดิม ใครจะไปรับข้าพเจ้าไม่ทราบ

ข้าพเจ้าถามคุณบุรินทร์ว่า คืนนี้จะนอนในห้องกองประวัติศาสตร์ ทร. นี้หรือไม่ จ่าเอกอุทัย จ.อ. จำรัส จ.อ. สล้าง และ จ.ต. ชลี ก็พร้อมใจว่าจะนอนด้วยกัน ตกลงคืนนั้นนอนในกองประวัติศาสตร์ ไม่ได้ไปดูว่าท้องพระโรงเขาจะดำเนินการกันอย่างไร ในใจนึกว่าเดี๋ยวก็คงเลิกยิงกันเพราะบ่านนี้จอมพลคงโทรศัพท์ไปห้ามทัพแล้ว นอนให้อุตุดีกว่า

ขอบอกเสียอีกครั้งหนึ่งว่าไฟฟ้าในบริเวณพระราชวังเดิมนั้น เราเดินเครื่องไฟเอาเอง สายไฟถูกโรงไฟฟ้าปลดสวิทช์มาตั้งแต่วานนี้แล้ว เวลานี้ก็พรางไฟกันเองโดยอัตโนมัติ เพราะกำลังไฟมีอยู่น้อย ในห้องข้าพเจ้าก็อยู่กันมืด ๆ กระนั้นเอง นั่งหลับนกกันเอาเอง เวลานั้นมีอยู่ด้วยกัน ๖ คนปรึกษากันว่าแตกทัพแล้วจะไปไหนกันดี ทุกคนพร้อมใจกันว่ากลับบ้านเป็นดีกว่ารอให้เขาจับตัวไปฟ้องศาล ปะเหมาะเคราะห์ดีแก้ตัวเก่งก็หลุด ถ้าโดนปรักปรำเข้าหลาย ๆ ปากก็คงล่อเข้าบานตาไท ต่างปรึกษาโทษกัน–ไม่เห็นมีใครผิดสักคนเดียว ตกลงนึกว่าคงไม่ติดคุกหรอกน่ะ

คุยกันไปคุยกันมาไฟฟ้าทั่วบริเวณดับพรึบลง ข้าพเจ้าวิ่งปร๊าดไปยังหน้ากรมเสนาธิการ ทร. ดุคนคุมเครื่องว่าทำไมดับไฟ คนคุมเครื่องบอกว่าท่านครรชิตสั่งให้ดับชั่วคราว ข้าพเจ้าถามต่อไปว่าท่านครรชิตไปไหน เขาบอกว่าขึ้นไปบนกรมเสนาธิการ ทร. ข้าพเจ้าก็กลับห้องของข้าพเจ้าคิดว่าท่านครรชิตคงมีแผนการอะไรของท่านละกระมัง ข้าพเจ้าไม่กล้าวอแวอะไร เพราะท่านครรชิตเป็นรองเสนาธิการ ทร. ฝ่ายธุรการ นับว่าเป็นนายโดยตรงของข้าพเจ้าด้วยเหมือนกัน แต่เวลาท่านครรชิต เป็นนักเรียนนายทหารรุ่น พ.ศ. ๒๔๗๙ ท่านก็เคยเป็นนักเรียนของข้าพเจ้าคนหนึ่งโลกมันกลับกันได้ ท่านครรชิตก็กลับมาเป็นนายข้าพเจ้าก็ได้เช่นกัน อย่าไปคิดให้มันยุ่งหัวสมองเลย นึกว่าเป็นลูกเสด็จเตี่ยก็แล้วกัน

เพ่งดูไปกลางสนาม เห็นคนเดินจากตึกกรมเสนาธิการ ทร. ไปสามคน มุ่งหน้าไปทางเก๋งพระปืน คุณบุรินทร์แอบกระซิบว่าจอมพลคงไปแล้ว

ประมาณ ๑๕ นาที ไฟฟ้าจึงสว่างตามเดิม พบท่านครรชิตจึงถามท่าน ท่านบอกว่าที่ดับไฟนั้นเป็นเพราะจะกำบังตัวจอมพลมิให้ทหารเรือศรีอยุธยาเห็น เวลานี้แม่ทัพเรือพาจอมพลไปส่งแล้ว มีหม่อมหลวงขาบมารับตัวไปด้วยกัน

สงครามคงเลิกแน่เพราะทหารเรือก็มิได้มีการต่อต้านอะไรมากมาย เวลานี้ก็ถอยเข้ารังไปหมดแล้ว ข้าพเจ้าบอกพวกพ้องให้นอนพรุ่งนี้จึงคิดกันใหม่ว่าจะทำอย่างไรดี ในใจนึกว่าการรบพุ่งคงยุติ เพราะเรื่องการลำเลียงกระสุนมาจากบางนานั้นข้าพเจ้าไม่มีโอกาสรู้มาก่อนเลย จึงนึกว่าไม่มีอะไรมากมาย

ความเดาของข้าพเจ้าผิดถนัด คืนนั้นทั้งคืนได้ยินเสียงปืนดังแป๊ะ ๆ ๆ ๆ คล้ายประทัด มีคนบอกว่านั่นแหละอาวุธใหม่ของสหประชาชาติที่ให้ไว้กับกองทัพบกละ แต่ข้าพเจ้าไม่ทราบพิษสง เพราะไม่เห็นมีลูกกระสุนหล่น

คุณบุรินทร์บอกว่าป่านนี้มันบุกมาทางวัดกัลยาณมิตรแล้วกระมัง ข้าพเจ้าบอกว่าเขาบุกมาทางนั้นก็ช่างปะไร มาเห็นเรานอนอยู่เขาก็จับตัวไปเท่านั้นเอง จะต้องไปกลัวอะไร ถ้าขืนงุ่มง่ามออกไปเดี๋ยวนี้ซีร้ายนัก พวกเดียวกันเองอาจยิงเอาก็ได้ ตกลงคืนนี้จะนอนอยู่ในห้องนี้ทั้ง ๖ คน ไม่มีใครปลีกตัวไปตามลำพังละ

เสียงระเบิดตึง ๆ หลายนัด ข้าพเจ้าเข้าใจเอาเองว่าคลังกระสุนของเรือศรีอยุธยาคงสำแดงฤทธิ์ ไฟไหม้ร้อนหนักเข้าก็เลยคำรามเล่น มันไม่ใช่คำรามเปล่า มันคงกระทุ้งเอาเปลือกเรือเข้าด้วย ทะลุหรือเปล่าก็ไม่รู้ ถ้าทะลุก็มีหวังจม

ตกดึกเข้าแสงไฟจากเรือศรีอยุธยาจะโทรมลงบ้าง แต่เสียงแป๊ะ ๆ ๆ ๆ หาได้หายไปไม่ คงอยู่เช่นนั้นตลอดคืน พวกเราไม่มีใครได้นอนกันละ พองีบไปได้หน่อยก็มักสะดุ้งเสมอ

จอมพลก็ไปนานแล้ว ทำไมไม่สั่งเลิกรบกันล่ะ คิด ๆ แล้วก็ชักกลุ้ม ข้าพเจ้ากลุ้มอยู่ทางนี้ไม่ว่ารัฐบาลบงการให้แม่ทัพเรือกระจายเสียงสั่งให้ทหารเรือทุกคนหยุดรบ เขาว่ากันว่าได้ยินดังนี้ "ทหารเรือทั้งหลาย ท่านจำเสียงข้าพเจ้าได้หรือไม่ นี่คือผู้บัญชาการทหารเรือขอสั่งให้ทหารเรือทุกคนหยุดรบตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป" ข้าพเจ้าไม่ได้ฟังวิทยุ ฯ เอง เขาพูดกันว่าอย่างนี้แหละ

อิสรภาพของครูคลองเตยสุดสิ้นลงในเมื่อนำตัวจอมพลไปมอบให้คณะรัฐบาลในคืนวันที่ ๓๐ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๔ นั้นเอง กว่าจะหลุดออกมาได้ก็ถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ เพราะจอมพลทำบุญ "นิรโทษกรรม" เป็นการใหญ่เพราะถือว่าเป็นปีปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๕ หรือคนโบราณถือกันว่าเป็นกึ่งพุทธกาล แต่ทางราชการห้ามเรียกว่ากึ่งพุทธกาล เพราะอ้างว่าพุทธกาลต้องมีมากกว่าห้าพันปี อาจจะถึงล้านปีก็ได้

"นิรโทษกรรม" ครั้งนี้มีบังคับไว้แปลกหน่อย คือคนที่มิได้ถูกกุมตัวมาไต่สวน ห้ามมิให้นิรโทษกรรมเป็นอันขาด ทั้งนี้มุ่งถึงคนอยู่นอกประเทศที่ยังจับตัวไม่ได้ ประเดี๋ยวจะเกิดลอยนวลเข้ามาป๋อในกรุงเทพ ฯ ทำให้เขม่นกันเปล่า ๆ เลยกันเอาไว้เสียเนิ่น ๆ

อ้อ! ดูเหมือนครูคลองเตยได้ประกันตัวออกมาจากลหุโทษ ก่อนพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม เล็กน้อย กี่ปีกี่เดือนก็จำไม่ได้

ปลายพุทธศตวรรษนี้มีคนได้รับประโยชน์หลายประเภท พวกที่ได้กำไรมากที่สุดก็คือบรรดาข้าราชการที่ทำผิด มีพระราชบัญญัติลบล้างมลทิน ใจความสำคัญคือ **ถือเสมือนว่าไม่เคยกระทำผิดมาแต่ก่อนเลย** เรื่องนี้เข้าหลักพระเยซูมีการล้างบาปกันได้ เพิ่งเกิดมีในประเทศสยามเป็นครั้งแรก เป็นกฎหมายที่พิสดารเอาการอยู่ สิบปีมีกันอย่างนี้ครั้งหนึ่งก็ดีเหมือนกัน คนไทยเราจะได้เป็นคนไม่มีความผิดกันเรื่อยไป

เมื่อได้ตัวจอมพลกลับคืนไปแล้ว กักตัวแม่ทัพเรือไว้แล้ว รัฐบาลก็สบายใจ เป็นอันหวังชนะแน่ จึงออกประกาศให้ทหารเรือทุกคนไปรายงานตัวที่โรงพักที่ใกล้ที่สุด หรือที่กระทรวงกลาโหมก็ได้ สั่งให้ไปรายงานตัวในโอกาสแรก

ข้าพเจ้าไม่ทราบว่าในท้องพระโรงเวลานี้มีใครเหลืออยู่บ้าง เพราะไม่ได้ย่องไปดูเลย ครูคลองเตยไปแล้ว ข้าพเจ้าก็มีสิทธิจะไปไหนก็ได้ ไม่มีนายคนใดจะมาสั่งการข้าพเจ้าอีกแล้ว คุณแชน ปัจจุสานนท์ก็ไม่ทราบว่าไปไหน คืนนั้นท่านครรชิตบรรทมที่ไหนข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ

แพแตก! ห่าลงกินกองทัพเรือ แลไปทางไหนมันโหวง ๆ พิกล เสียงแป๊ะ ๆ ๆ ๆ มันบาดหูยิ่งนัก ไม่รู้จักสว่างสักที คิดว่าจะเลิกยิงกันมันก็ไม่เลิก นอนก็ไม่หลับ

รุ่งเช้าวันที่ ๑ กรกฎาคม พอฟ้าสาง ๆ ทหารเรือศรีอยุธยาหายไปไหนหมดก็ไม่รู้ แลไปทางท้องพระโรงเห็นเงียบกริบ บนกรมเสนาธิการ ทร. ไม่มีคนแม้แต่คนเดียว มีแต่พวกเรา

๖ คน เท่านั้น แลไปทางสนามหญ้าเห็นนายปราณีตเสมียนกรมเสนาธิการ ทร. ใส่หมวกเหล็กเดินป๋อมาคุยฟุ้งว่าเมื่อคืนนี้ได้ขับรถจี๊ปตระเวนไปทั่ว ข้าพเจ้ายังชมน้ำใจเขา เพราะดูเหมือนเขาคนเดียวเท่านั้นที่เหลืออยู่ในกำแพงพระราชวังเดิม นอกนั้นดูเหมือนมียามรักษาหน้าที่เฝ้าประตูอยู่แต่ก็หลบ ๆ กระสุนบ้างเหมือนกัน

เรา ๖ คน ตกลงว่าต้อง "เบี้ด" ขืนอยู่เป็นอดตายอย่างหมาแหม่มหลินแน่ จ.อ. สล้างพาลิ่วออกไปทางดงกล้วยวัดท้ายตลาด เขาบอกว่าเดินผ่านทางช่องอุทกศาสตร์ไม่ได้ ทางฝั่งท่าเตียนมันยิงเอา ต้องหลบกระสุนวิถีไปโผล่เอาแถวต้นโพธิ์หลังโรงเรียนจึงจะปลอดภัย ตกลงให้ จ.อ. สล้าง นำหน้า

เวลาจะออกจากห้องกองประวัติศาสตร์ ทร. นั้นอารามที่จะรีบไป เลยใส่กลอนประตูด้านตะวันตกเสีย (ด้านตะวันตกนี้ตามปรกติใส่กุญแจ แต่เวลานั้นหาลูกกุญแจไม่พบ) ประตูด้านตะวันออกที่เคยใส่กลอน ข้าพเจ้าก็กระแทกกลอนตกไว้อย่างนั้นเอง เป็นอันว่าห้องข้าพเจ้าเป็นห้องที่หละหลวมที่สุดในกระบวนห้องทั้งหลาย ข้าวของก็ทิ้งไว้ตามปรกติ พิมพ์ดีด ๓–๔ เครื่อง เสื้อนอกของคุณทัศน์ กรานเลิศ มีสายองครักษ์กรุ้กกริ้ก เสื้อกางเกงกากีของข้าพเจ้าอีกชุดก็ทิ้งไว้ด้วย พวกเราเข้าทำนองโจโฉแตกทัพเรือกันทั้ง ๖ คน ข้าพเจ้าทิ้งกระเป๋าถือเสื่อสานไว้ในห้อง จำได้แม่น ๆ คือมีลูกเงาะอยู่ ๒ ลูก ต่อมาประมาณครึ่งเดือน คุณธนา ณ สงขลา ยังเอาลูกเงาะและกระเป๋ามาคืนข้าพเจ้าที่บ้านหน้าวชิรพยาบาล

ห้องที่หละหลวมที่สุดนี้เอง ปรากฏว่า "เขา" มิได้เบิ๊ดเข้าค้นอะไรเลย เขาคงนึกว่าไม่มีอะไรเพราะห้องที่มีของมันจะต้องใส่กุญแจ เป็นอันว่าทรัพย์สินส่วนตัวและของทางหลวงในห้องนี้รอด "ถูกจิก" ไปได้อย่างประหลาดที่สุด

คราวหลังจะเล่าถึงเหตุการณ์วันที่ ๑ กรกฎาคม ในคลองมอญต่อไป คราวนี้ขอยุติไว้แค่นี้ก่อน เพราะกระดาษหมดวงจำกัด

บังเอิญเขียนจบในวันเฉลิมพระชนมพรรษา เลยต้องสงบใจสักการะในหลวงผู้ทรงทศพิธราชธรรม ขอให้พระองค์ทรงพระเจริญยิ่งยืนนาน เทอญ

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๕ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๔)

รุ่งอรุณวันที่ ๑ กรกฎาคม ก็รีบหนีออกจากพระราชวังเดิมมาทางวัดท้ายตลาด ผ่านหลังโรงเรียนเตรียมนายเรือ ตรงดิ่งมาทางต้นโพธิ์หลังโรงเรียน ตรงนั้นใครทะเล้นกระทุ้งรั้วสังกะสีเข้าก็ไม่รู้ จ.อ. สล้างบอกว่าคุณบุรินทร์สะดุ้งโหยงทีเดียว ท่าจะเสียวเสียงกระสุนของฝ่ายท่าเตียน

ถนนอรุณอมรินทร์ – วังเดิมเงียบเป็นป่าสาก ผู้คนโหรงเหรง เครื่องแบบทหารเรือบางตาเต็มทน ล้วนแต่ชุกหัวหนีฝ่ายรัฐบาลทั้งนั้น ภายหลังมีคนมาบอกว่าวิทยุ ๆ ตะโกนแจ๋ว ๆ ให้ไปรายงานตัวตามโรงพักและกระทรวงกลาโหม คนแรกที่ไปรายงานตัวดูเหมือนจะเป็นคุณหลวงชลธารพฤฒิไกร แต่ก็บ่นพึมพำหาว่าพลทหารมาขาดวินัย คงจะไม่คำนับท่านละกระมัง

พวกเรา ๖ คนไม่กล้าเดินถนนใหญ่ไปโพธิ์สามต้น กลัวว่าข้าศึกจะมารวบตัวไป นึกจะเดินไปบ้าน คุณศรี ดาวราย ก็เกรงจะต้องให้เจ้าของบ้านเขาวุ่นเปล่า ๆ ตกลงกันว่าไปดูรถยนต์ของข้าพเจ้าที่บ้าน คุณสกล ช่างประดับ กันดีกว่า เพราะเสียง น.ต. เล็ก เหนี่ยวหึงเจริญ บอกเมื่อวานนี้ว่า "แบตเตอรี่มันก็เอาครับชักจะจี๋เข้าไปในใบหูของข้าพเจ้าตะหงิด ๆ เท้าเลยพาเอื่อยเข้าตรอกไปทางหน้าบ้าน คุณสนอง ธนศักดิ์ และ หลวงวิเชียรนาวา ทะลุเข้าไปวัดแจ้งแล้วก็ลัดเลาะไปทางหลังบ้าน คุณสกล ช่างประดับ

เจ้าของบ้านก็ใจดีตามเคย ดูเหมือนจะเสียข้าวสุกให้เราอีกหรืออย่างไรก็จำไม่ได้เสียแล้ว เห็นคุณจวบ พลกล้า หลับโค้โก้อยู่ในห้องรับแขก คงเหนื่อยมาจากกองสัญญาณ เรานั่งพักอยู่ได้ราวครึ่งชั่วโมง ก็เห็นชายคนหนึ่งเข้ามาในบ้าน แต่งตัวคล้ายบุรุษไปรษณีย์ถามหาใครก็ไม่รู้ สักครู่เขาก็ไป จ่าของข้าพเจ้าคนหนึ่งบอกว่าตำรวจละกระมัง หน้าตามันล๊อกแล้กนักนี่ เขาชวนข้าพเจ้าเดินทางต่อไป ข้าพเจ้าตกลง ส่วนคุณบุรินทร์ขอตัวจะนอนพักเอาแรงที่บ้านคุณสกล เป็นอันว่าปล่อยคุณบุรินทร์ไว้ที่นั่นเอง

ก่อนจะออกจากบ้านคุณสกล ข้าพเจ้าได้ถอดเสื้อนอกทิ้งไว้ในรถของข้าพเจ้า พวกจ่าก็ดูเหมือน "ลอกคราบ" ทิ้งไว้ในรถข้าพเจ้าเหมือนกัน ตกลงเราไปกันแต่ตัว ตั้งใจจะหนีไปให้

ไกลที่สุด เวลานั้นเหตุการณ์ยังไม่แน่ชัด ฝ่ายรัฐบาลอาจจะเคืองเราเอาปืนมาไล่ยิงเราก็ได้ ใครจะมารับรองชีวิตให้ ตกลงหนีไปก่อนนั่นแหละเป็นถูกละ ถึงเขาไม่ยิงเขาก็คงมาจับตัวไปขัง มันไม่ใช่ของสนุกสู้ให้เหตุการณ์มันกระจ่างแจ้งดีเสียก่อน แล้วจึงค่อยมาพูดกันทีหลังดีกว่า

ข้าพเจ้า, อุทัย, สล้าง, จำรัส, ชลี รวม ๕ คน ก็ออกประตูหลังบ้านคุณสกลหนีไปในสวนแล้ววกขึ้นถนนใหญ่ พบ น.ต. นาด นุ่งกางเกงจีนเดินป๋อมา ถามเขาว่าไม่กลัวทหารบกจับตัวหรือ ? เขาบอกว่าเขาไม่ได้ทำผิดอะไรนี่ เขากำลังจะเดินไปสะพานเจริญพาศน์

อีกไม่ถึงครึ่งชั่วโมง คุณสกล, คุณบุรินทร์, คุณจวบ, คุณนาด โดนตำรวจเชิญตัวไปสอบสวนหมดทุกคน อย่างไร ๆ เขาก็จับไว้ก่อนละ เพราะเป็นทหารเรือ ปรากฏในภายหลังว่าอีตาบุรุษไปรษณีย์ที่มาชะโงกหน้ามองพวกเราที่แท้ก็เป็นตำรวจโรงพักวัดหงษ์ เขาต้องการเอาแง่งเพิ่มจึงตาลีตาเหลือกไปรายงานนายบอกว่ามีนายทหารมามั่วสุมที่บ้านคุณสกลแยะ นายร้อยเวรจึงส่งคนมาตะครุบเอาตัวไป (ที่แท้ พ.ต.อ. พันธ์ศักดิ์ วิเศษภักดีมาเอง)

เกิดขำขึ้นอีกหน่อยคือเวลาคุณบุรินทร์ถูกคุมตัวไป เกิดหารองเท้าไม่พบ ไม่รู้ว่ามันไปอยู่ที่ไหน ตกลงแกต้องกะย่องกะแย่งตีนเปล่าไป อ้ายรองเท้าเจ้ากรรมคู่นั้นทำไมทะเล้นเข้ามาอยู่ในรถของข้าพเจ้าได้ก็ไม่ทราบ ซึ่งข้าพเจ้าเองก็ไม่รู้ว่าเป็นของใคร จนหลายวันต่อมา เขาเอาคุณบุรินทร์ไปฝากขังต่อยังศาล คุณบุรินทร์ก็เดินเท้าเปล่าไปศาล ข้าพเจ้าจึงทราบว่ารองเท้าเชลยคู่นี้คงเป็นของคุณบุรินทร์ จึงให้เมียข้าพเจ้าเอาไปคืนให้ที่สนามกีฬา

พวกเราเดินเอื่อยมาถึงหน้าบ้านคุณหลวงประจญ ฯ ตีนมันบงการให้ลงไปที่คลองมอญลงเรือจ้าง นัยว่าจะไปให้ถึงบางขุนศรี เพราะข้าพเจ้ามีคนรู้จักอยู่ที่นั่น ทำไมจึงยังไม่คิดกลับบ้านก็บอกไม่ถูกในใจคิดจะหนีถ่ายเดียว คนแตกทัพนี่มันอย่างนี้เอง เปะ ๆ ปะ ๆ ไปเหมือนสวะกองทัพย่อมต้องมีเสนาธิการด้วยประการฉะนี้เอง เพราะเวลางงมันงงเอาจริง ๆ ถ้าไม่มีคนเตือนสติมันก็เหมือนสวะที่ถูกกระแสน้ำ

ว่าเรือจ้างไปบางขุนศรี เขาเรียกเท่าไรก็ลืมเสียแล้ว ลงเรือกันไปทั้ง ๕ คน เพิ่งได้ยินวิทยุกระจายเสียงชัดเจนเดี๋ยวนี้เอง ให้ทหารเรือที่แตกทัพรีบไปรายงานตัวที่โรงพักหรือที่กระทรวงกลาโหม

สมองมึน – หมดเรี่ยวหมดแรง – ต้องขึ้นเขียงให้เขาหั่น !

วิทยุบอกอีกว่าให้หลวงสินธุสงครามชัย และ ฯลฯ ออกจากประจำการ เขาอ่านคำสั่งของกระทรวงกลาโหมเลยทีเดียว ต่อจากนั้นก็อ่านประกาศของกระทรวงกลาโหมให้ทหารเรือรีบไปรายงานตัวที่โรงพักหรือกระทรวงกลาโหมในโอกาสแรก วิทยุ ฯ อ่านซ้ำอ่านซาก พวกเราได้ยินจากสองฟากคลองมอญขณะอยู่ในเรือจ้าง ในใจคิดตอบเอาเองว่ายังโว้ย เอาไว้ให้ปลอดโอกาสเสียก่อนเถอะน่ะแล้วจะไป หรือจะเรียกว่าต้องวิ่งรอกกันให้หมดแรงเสียก่อน หมดแรงเมื่อไรเป็นยอมแพ้เมื่อนั้น เล่นจับเอา "ตัวขุน" ไปเสียแล้ว พวกม้า พวกเรือ พวกโคนมันก็ม่อยกะรอกวันยังค่ำ แต่อย่าเล่นระบบ "ซ้อม" กันนะ ข้าพเจ้านึกเตลิดไปใหญ่ กระนั้น คุณพจน์ จิตรทองยังไม่วายแป๊ะปิ๋งเข้าได้ในภายหลัง ขอให้เป็นสุข ๆ เถิดสหาย !

พวกเราถกกันว่าผู้บัญชาการทหารเรือใหม่จะเป็นใครล่ะหว่า ? อาจจะเป็นป๋าผินก็ได้ว๊า ! ถ้ามันจะสนุกกันใหญ่ อีกคนหนึ่งว่า "หรืออาจจะเป็นเฮียเผ่า ?" บ๊ะ ! เข้าที ! เข้าที !

เหลือบไปเห็นพลทหารเรือคนหนึ่งด่าลั่นไปในสวนว่า "ไม่เห็นนายมันสั่งยิงนี่หว่า" เขาด่าใครเราก็พึ่งไม่ออก นายเขาเป็นใครเราก็ไม่รู้ เคราะห์ดีที่ยังไม่ถึงกับด่าแม่

ผ่านบ้านคุณพระสวัสดิ์นาวาณิก ท่านบอกว่าจะหนีไปไหนน่ะ ผมยังไม่เห็นต้องหนีเลย ข้าพเจ้าชี้โบ๊ชี้เบ๊เข้าไปข้างใน นึกในใจว่าคุณพระท่านไม่ได้อยู่ในยุทธภูมิ ท่านจะหนีหาสวรรค์อะไรล่ะ อ้ายเราซี่วิ่งหางชี้มา มันก็ต้องโกยแน่บไปก่อน หมดแรงที่ไหนก็หยุดมันที่นั่น แต่เวลานี้ข้าพเจ้าไม่ได้ใช้แรง คนใช้แรงคือตาเรือจ้างต่างหาก ข้าพเจ้าก็นึกวาดภาพตึกร้างและอิฐหักไปเรื่อย ๆ วิมานของข้าพเจ้าทะลายลงกองดินหมด !

พอเรือผ่านหน้าบ้าน คุณสนิท มหาคีตะ ก็นึกว่าแวะที่นี่เถอะวะ เขาคงไม่ไล่ถีบหรอกขืนไปไกล ๆ มันก็ยิ่งนานเปล่า ๆ เวลานี้เห็นจะเป็นเวลาสองสามโมงเช้าได้ กินข้าวบ้านนี้หรือเปล่าจำไม่ได้ แต่ข้าวกลางวันน่ะกินแน่

เคราะห์ดีที่เจ้าของบ้านอยู่ทั้งผัวและเมีย เขาบอกว่าเมื่อกี้นี้ คุณประเสริฐ ห่วงสุวรรณก็พานายทหารเรือ (ข้าพเจ้าลืมชื่อ) ไปส่งบ้านคนหนึ่งแล้ว หมายความว่าเครื่องแบบทหารอากาศก็ดี ทหารบกก็ดี ตำรวจก็ดี เดินถนนหลวงได้ฟรี แต่เครื่องแบบทหารเรือต้องเอาปี๊บคลุมหัวเดินวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๔ เป็นวันที่เครื่องแบบทหารเรือในกรุงเทพ ฯ เดินถนนน้อยที่สุดเป็นประวัติการณ์เมืองไทย เพราะเป็นวันแพแตก หรือวันห่าลงกินทหารเรือ

เสียงไชโยของชาวบ้านเมื่อบ่ายวันที่ ๒๙ มิถุนายน เวลานี้หายเงียบลงไปในลำคอ ไม่มีใครกล้าไชโยอีก มีแต่เสียง อพิโธ่ เข้ามาแทนที่ มันเป็นชะตาของทหารเรือที่ทำบุญไว้น้อยเกินไป

พวกเราแอบดูเรือจ้างผ่านไปในคลองอย่างเศร้า ๆ ส่วนผ่านออกนอกเวลานี้ยังไม่มี เพราะทางท่าตำหนักแพ เวลานี้เขายึดกองเรือรบได้แล้ว ยังยิงกระสุนส่งมายังสะพานข้างกรมพัสดุทหารเรือ ทางฝ่ายรัฐบาลพยายามยิงตัดกำลัง ทหารเรือที่จะเดินข้ามสะพานนี้ไปมา ใครเดินบนสะพานนี้ต้องเป็นข้าศึกกับเขาทุกคน เขาพยายามจะยิงไม่ว่าผู้หญิงผู้ชาย พอเห็นเป้าเป็นยิงกันละ ดังนั้นเป้าก็ต้องวิ่งกันปรู๊ดปร๊าดบนสะพานนี้ ภรรยาข้าพเจ้าเป็นคนหนึ่งละที่อุตส่าห์มาจากบ้านสามเสนข้ามฟากเดินลัดเลาะมาทางหลังกรมอู่ ทร. พบนายเชาว์ วรผล จึงชวนกันเดินมา พอจะข้ามคลองมอญ นายเชาว์เข้าร้านเจ๊กไปเสียฉิบ แน่ละ! ชีวิตใคร ใครก็รัก จะมายอมเป็นศพไปเปล่าๆ ดูมันก็ไม่ใช่ของดีเด่อะไรนัก แต่ภรรยาข้าพเจ้าต้องวิ่งจู๊ดผ่านสะพานมหาภัยนี้ไปได้ แวะบ้านคุณศรีดาวราย ก็ไม่พบข้าพเจ้า ไปถามคนที่หลังโรงเรียนนายเรือ (พระราชวังเดิม) ก็ได้ความว่าทัพแตกหนีเปิดไปหมดแล้ว เขาไหวดีจึงไปตามข้าพเจ้าที่บ้านคุณสกล คุณนายลาวัลย์ ภรรยาคุณสกลชี้ให้ดูรอยกระสุนที่เจาะห้องรับแขกเข้ามารูหนึ่ง บอกว่าลูกฟลุ๊กหลงมาจากฝั่งพระนคร ทำไมข้ามพระปรางค์วัดแจ้งมาได้ก็ไม่รู้แล้ว แกก็เล่าถึงคุณสกล คุณบุรินทร์ และคุณจวบถูกตำรวจเชิญตัวไปแล้ว

ราวเที่ยงวันเสียงปืนก็หายไป ว่ากันว่านักโทษบนพระปรางค์วัดแจ้งนั่นเองเป็นคนลั่นไกนัดเกือบสุดท้าย จริงหรือไม่ก็ยกบาปแก่ผู้เฒ่าเล่นเถิด เพราะต่างก็ไม่มีอะไรมายืนยันทั้งนั้น

เห็นมีเรือแจวผ่านหน้าบ้านคุณสนิทหนาตาขึ้น ได้ความว่าเขาเลิกยิงกันแล้ว กองทัพเรือแพ้เด็ดขาดแล้ว บางคนเถียงว่าพวกสัตหีบอาจยกมาใหม่ก็ได้ บ้างก็ว่าทหารฉะเชิงเทราไปถอดสลักสะพานเทพหัสดินจนสลักร่วงน้ำไปแล้วหุบไม่ได้ (หมายถึงหันไม่เข้าที่) ไม่มีรถศึกคันใดจะผ่านมาได้ บางคนก็บอกว่าเผื่อมาทางเรือบ้างละ นี่แหละคนกำลังจะจมน้ำตายจึงพยายามจะเกาะแม้กระทั่งฟาง จะเหเอาให้ทหารเรือกลับมาชนะให้ได้ แต่ก็พูดกันเสียน้ำลายเล่น หาเกิดประโยชน์อันใดขึ้นไม่ เสียงรัฐบาลยังคงประกาศให้ทหารเรือที่แตกทัพไปรายงานตัวอยู่ลั่นไปไม่ขาดระยะ

นอกจากกลุ่มของข้าพเจ้า ยังมีกลุ่มของใครอีกจำไม่ได้ ตกลงมีคนที่แตกทัพตกคลักในบ้านนี้ราว ๗ – ๘ คน

มีพลเรือนญาติของคนข้างบ้านนั้นมาสมทบด้วย คุยโม้ว่ารู้จักกับนายร้อยตำรวจโรงพักบางกอกใหญ่ คุณสนิทออกความเห็นว่าให้นายตำรวจมารับตัวซีวะ มันจึงจะปลอดภัย ทุกคน ณ ที่นั้น ก็เอออออไปตามคุณสนิท เป็นอันว่าตาคนนั้นต้องเป็นม้าใช้ให้ไปตามนายตำรวจคนนั้นมารับตัว แกก็ขันอาสาแข็งแรง

บังเอิญข้าพเจ้าอยากได้สมุดพกในรถยนต์ที่ทิ้งไว้ ณ บ้านคุณสกล จึงมอบลูกกุญแจรถให้แกไปไข เอาสมุดมาให้ข้าพเจ้า เพราะทางเดินไปบางกอกใหญ่มันต้องผ่านบ้านคุณสกลแกด้วย แกรับลูกกุญแจจากข้าพเจ้าแล้วแกก็ไปตามนายตำรวจคนที่แกรู้จัก

เมื่อวานนี้ตำรวจ ๆ หลบมุมกันหมด ข้าพเจ้าผ่านโรงพักไม่เห็นใครสักคนเงียบเป็นป่าช้า ครั้นวันนี้โรงพักกลายเป็นที่คึกคักไปแล้ว คนอยากได้แง่งก็เที่ยววิ่งไปสืบดูตามบ้านนายทหารเรือแถว ๆ นั้น เห็นมีคนก็รีบมารายงานเอาความชอบ ทหารเรือคนใดที่ใจซื่อก็เข้าไปรายงานตัว โรงพักก็ตะครุบตัวส่งเข้ากรงขังไป เขาเล่าว่าเต็มไปหมดทั้งโรงพักบางกอกใหญ่บางกอกน้อย ดูค่อยมีน้ำมีเนื้อขึ้นหน่อย ผิดกับวันวานฟ้ากะดิน ! ราชสีห์กินน้ำข้าวไม่เป็นต้องกินแต่เนื้อสด ! พอแน่นโรงพัก ก็มีรถบรรทุกไปส่งที่สนามกีฬาเสียทีหนึ่ง ว่ากันว่าสนามกีฬา (คุกชั่วคราว) บรรจุคนในสองสามวันนี้ตั้งพันคน

ตาม้าใช้คนนั้นหายไปสักหนึ่งชั่วโมง กลับมาบอกว่านายตำรวจ ๆ เขาไม่ว่าง เขาสั่งให้เดินไปรายงานเอง ข้าพเจ้าถามว่าไขกุญแจเอาสมุดพกมาหรือเปล่า แกบอกว่ารถไม่มี อ้าว ! ตายละวา ทำไมมันฉกไปไวนักล่ะ เมื่อเช้านี้ยังอยู่นี่หว่า ? ระยำจริง ! สามหมื่นบาทหล่นน้ำป๋อมแล้วจะไปเที่ยวดมมือใครล่ะ ?

อ้ายรถฮิลแมนคันนี้เมื่อข้าพเจ้าซื้อใหม่ ๆ คุณสุนทร สุนทรนาวิน ถามขณะนั่งเรือข้ามฟากที่ท่าสหกรณ์ (ท่าวังท่านจุลจักรพงษ์) ว่าเอาเงินที่ไหนไปซื้อวะ ข้าพเจ้าตอบว่าไปโกงเขามา คุณเสนาะ รักธรรม ช่วยต่อให้ว่า ลือเอานาวิกศาสตร์ไปขายน่ะซี หลวงเจียรกงการนั่งยิ้มแห้ง ไม่กล้าตอดอะไร ข้าพเจ้าชักสงสัยว่าเพื่อนเรานี่แปลกดี มีคำถามแผลง ๆ ตัวรู้จักมีรถยนต์ได้ คนอื่นจะมีบ้างก็กันท่า ขณะนั้นนั่งอยู่ด้วยกันราว ๗ – ๘ คน คนฟังคงตีความหมายกันในเรื่อง "ไปโกงเขามา" ได้หลายแง่ตั้งแต่นั้นไม่มีใครถามข้าพเจ้าอีกเลย

ปรึกษากันว่าควรไปรายงานตัวที่ไหนดี ต่างก็ลงความเห็นว่าควรไปรายงานที่กระทรวงกลาโหม ในเวลา ๑๖๐๐ จึงชวนกันเดินไปหลังบ้าน ๗ – ๘ คนด้วยกัน หวังว่าจะตัดมาทางวัดครุฑ แล้วออกถนนอิสรภาพ ไปข้ามฟากท่าศิริราชแล้วไปกลาโหม ส่วนแม่ลูกอ่อนแกไม่ไปด้วยกะเรา เพราะแกจะลงเรือจ้างไปขึ้นท่าเตียนสะดวกกว่า

พอเราเดินลับตัวไปหลังบ้าน เรือจ้างของตำรวจ ฯ ก็แจวล่องออกมาจากบางขุนศรี เขาจับทหารเรือใส่เรือจ้างมาได้หลายคน มีคนบอกเขาว่าบ้านคุณสนิทนี้ก็เป็นบ้านนายทหารเรือ เรือตำรวจ ฯ นั้นก็แวะเข้ามา เห็นแต่ยายแม่ลูกอ่อนจะไปท่าเตียน เขาด่ากันพึม หาว่าหลอกให้เหหัวเรือจะมาจับแม่ลูกอ่อน

พวกเรารีรออยู่หลังบ้าน ยังไม่ตกลงใจว่าจะเดินไปนี่มันจะปลอดภัยดีหรือไม่ กลุ่มอื่นเขาก็ตัดสินใจเดินทางไป ส่วนกลุ่มข้าพเจ้ารีรออยู่ก็พอดีเด็กในบ้านคุณสนิทวิ่งมาบอกว่าเมียข้าพเจ้ามาตาม ข้าพเจ้ากับจ่าอีกสี่คนก็มาหน้าบ้าน คุณสนิทบอกว่าพวกลื้อมันเคราะห์ดีจัง ม่ายงั้นตำรวจ ฯ ลากคอไปหมดแล้ว โน่นแน่ ! เขาแจวไปโน่นแน่ะ–หลบเหลี่ยมกันได้ชั่วเส้นยาแดงผ่าสี

รอเรือจ้างล่องอีกสองสามลำเพราะต่างลำต่างก็แน่น ข้าพเจ้ามีกันตั้ง ๖ คน (รวมทั้งเมียข้าพเจ้าด้วย) หาเรือลงยาก ต่อไปนี้ไม่เห็นมีเรือตำรวจฯ ล่องมาอีก ผู้คนชักจะปะปนกันบ้าง มีแต่กางเกงกากีเท่านั้นที่พอจะส่อให้เขาเห็นว่าเป็นทหารเรือ แต่เวลานี้ชาวบ้านเขาก็นุ่งกากีกันเกรอไป อ้ายที่ร้ายที่สุดคือเสื้อน๊อตของพวกจ่า ขลิบดำมันยังอยู่ ต้องลงทุนกลับเอาตะเข็บออก แต่นี่มันก็เป็นเวลาที่ต้องไปรายงานตัว โกหกเขาว่าเราไม่ได้อยู่สนามรบก็แล้วกัน ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ช่างเขา

จับเรือจ้างได้ลำหนึ่ง มีคนในนั้น ๗–๘ คน แล้วโดนพวกเราเข้า ๖ คน เล่นเอาแน่นไปหน่อย แต่ก็ทู่ซี้ขอโดยสารมาจนได้ ขืนช้าไปก็ค่ำลงทุกที และไม่แน่ว่าลำหลัง ๆ จะแน่นหรือไม่

ร่ำลาเจ้าของบ้านเขาแล้วก็ล่องเรือมา ผ่านบ้านพระสวัสดิ์นาวาณิก คราวนี้ไม่ได้สังเกตว่า ท่านอยู่หรือไม่ ผ่านบ้านหลวงประจญ ฯ ผ่านบ้านเจ้าคุณฤทธิเดช ฯ จนมาถึงสะพาน "มหาภัย" ข้างกรมพัสดุทหารเรือ ใครคนหนึ่งร้องว่า ทหารเรือขึ้นไปรายงานที่โรงพักบางกอกน้อยก็ได้ ข้าพเจ้าว่า ใครอยากขึ้นก็ขึ้นไปซี–ไม่มีใครปรารถนาจะขึ้นไปหาตำรวจฯ ไปกลาโหมดีกว่า

ผ่านกรมพัสดุ ทร. ผ่านกรมแพทย์ทหารเรือ ออกปากคลองมอญ แลไปทางเรือศรีอยุธยาเห็นเอียงเท่ มีควันกรุ่น ๆ น้ำตาไหลหรือเปล่าจำไม่ได้ นึกว่ามันน่าจะต้องจำเป็นบทเรียนของป๋าผินมาใช้บ้างในบางโอกาส

- อุตส่าห์มองให้เต็มตา ยักษ์ตัวน้อย ๆ ยืนทะมึนอยู่ปากคลองบางหลวง ไม่มีกางเกงไม่มีเสื้อ ไม่มีห้อยหน้าเจียระบาด ไม่มีสังวาลย์ ไม่มีชฎา มีแต่เกือก ยืนโทงเทงเหมือนจะร่ำลาชาวบ้านฝั่งธนบุรีลงสู่ก้นแม่น้ำเจ้าพระยา สี่สิบล้านบาทร่วงป๋อมลงท้องร่องไป ฮึ ! ไม่ใช่เงินของอั๊วคนเดียวนี่หว่า จะอาลัยหาหอกอะไรกัน จมแล้วก็กู้ซีน่ะ กู้แล้วใช้ไม่ได้ก็ทิ้งไป มันจะแปลกอะไร โลกชอบทำกันอย่างนี้ทั้งนั้น

เรือแจวข้ามแม่น้ำเจ้าพระยาไปเอื่อย ๆ มองไปทางพระปรางค์วัดแจ้งดูว่าอ้ายหมอที่อยู่บนพระปรางค์มันเบิดไปหรือยัง ไม่เห็นสาง อะไรเลย กวาดตามาทางกองเรือรบ แลเห็นรถฮิลแมนของคุณประกาย พุทธารี ซึ่งมีสีสรรค์เหมือนกันกับของข้าพเจ้า ผิดกันก็ที่หน้ารถของเขามีนกกระพือปีกของข้าพเจ้าโล้น ๆ เห็นฮิลแมนคันนั้นจอดนิ่งอยู่ แต่ทำไมท้ายรถจึงเปิดอ้าอยู่เล่า ? "เขา" คงปิดท้ายรถไม่เป็น หลังจากที่ล้วงอะไร ๆ หลังรถไปหมดแล้วเป็นแน่ ภายหลังทราบว่าเหลือแต่คัสสิสและตัวรถ ส่วนเครื่องยนต์ แบตเตอรี่ และยาง ๕ เส้นหายเป็นอากาศธาตุไป เมียคุณประกายบอกเลหลังให้วุ่นไป ขายเจ๊กโปเกไปได้คงไม่กี่บาทดอก นี่เขาเรียกว่า "การลอกคราบ" โดยใช้คำพูดว่าเสือกรวยกว่ากูทำไมล่ะ

เรือดำน้ำ ๔ ลำ คงลอยป๋อเป็นอนุสาวรีย์อยู่ ทหารเรือบนเรือไม่มีสักคน คงเปิดหางชี้ไปตั้งแต่กองเรือรบแตกวันวานนี้แล้ว

เรือจ้างแจวผ่านท่าช้างวังหลวง เห็นทหารบกแยะ คงเข้ายึดเรือชุมพรกับปัตตานีเพราะคิดว่าตอร์ปิโดใหญ่ที่เทียบท่าสองลำนี้เอง ยิงรถตีนตะขาบทหารบกเสียหน้าเบ้ทางประตูวิเศษไชยศรี ที่แท้ลำที่ยิงเป็นเรือสุราษฎร์ซึ่งจอดทุ่นกลางน้ำ ข้าพเจ้าขอร้องให้เรือจ้างไปส่งท่าพระจันทร์ดีกว่า เห็นทหารบกมาก ๆ ใจมันไม่ศรัทธาจะขึ้นไปเจอกัน เรามันพวกแตกทัพเขาเป็นผู้กำชัย ดีไม่ดีเสียรังวัดเปล่า ๆ หนีหน้าเขาดีกว่า

ตามเรือรบต่าง ๆ ไม่มีทหารเรือเลยสักคนเดียว เห็นแต่ทหารบกลงไปป้วนเปี้ยนอยู่ข้าวของหายบรรลัยหมด ใครเอาไปไม่รู้ เรานึกกันว่าคงเป็น "เขา" ละ

ตู้เย็นของกองเรือรบ หลวงชำนาญอรรถยุทธไปตามเอาคืนมาได้ จะเป็นจากเวิ้งนาครเกษมหรือจากกรมกองไหนข้าพเจ้าก็ไม่ได้ถาม

ฝรั่งในเรือแมนฮัตตันเรียกค่าเสียหายกระทั่งกางเกงในเพราะถูกขนไปเกลี้ยง ทางรัฐบาลบอกว่าพวกกบฏมันขนเอาไป ฝรั่งบอกว่าคนฉกเอาไปไม่ใช่ทหารเรือแน่ เพราะเขารู้จักเครื่องแบบทหารเรือดี แล้วก็ชี้ให้ดูว่าคนแต่งเครื่องแบบอย่างไรเป็นคนมาวิ่งราวไป ทั้ง ๆ ที่เขาก็ยืนอยู่ต่อหน้าต่อตา ผลสุดท้ายรัฐบาลต้องเสียค่าทดแทนให้เขาคนละหลายร้อยเหรียญ ดูเหมือนมีฝรั่งที่มาสงมอบเรือ ๗–๘ คนด้วยกัน รัฐบาลคงโดนเข้าไปหลายอัฐ เงินที่จ่ายให้ฝรั่งนี้คือเงินของตามีตามายายสายายสีทั้งนั้นหาใช่เงินของนายเผ่าคนเดียวไม่ ขุนศรีศราากร บอกว่ามัวแต่โกรธคุณเผ่าอยู่เถอะ จิตใจไม่รู้จักสงบสบายหรอก ข้าพเจ้าบอกว่ามันจะไม่ให้โกรธอย่างไร เล่นลงคำสั่งให้พักราชการโดยไม่พึ่งเหนือพึ่งใต้ ทำเอาข้าพเจ้าต้องมาเลี้ยงไก่กิน มันจะไม่ให้โมโหอย่างไร ใครบ้างที่ทำราชการอยู่ดี ๆ แล้วต้องออก ? คนที่อายุหกสิบกว่ายังอยากอยู่นี่หว่า เขาฟังข้าพเจ้าเถียงแล้วก็หัวเราะหึ ๆ

เราขึ้นบกที่ท่าพระจันทร์ ชวนกันเดินไปกลาโหม วันนี้ข้าพเจ้าไม่ได้รายงาน เพราะเจ้าหน้าที่บอกว่าหมดเวลาแล้ว ให้มาใหม่ในวันพรุ่งนี้

เห็นคุณจรูญ เปลินศิริ ถูกจับตัวนั่งตัวตรงมาในรถ มีทหารบกคุมมาอย่างแข็งแรง

กลับบ้านสามเสนโดยเดินต่อไป หารถแท็กซี่ไม่ได้เลย รถยนต์แล่นบางตา มีแต่รถทหารบก รถตำรวจ วิ่งหนาตาหน่อย

ที่บางลำพูยังมีคนยืนคุยกันเป็นกลุ่ม ๆ เห็นทีจะปรึกษากันว่าทหารเรือมันแพ้จริง ๆ หรือวะนี่

ข้าพเจ้าจำไม่ได้ว่ารถรางเดินหรือเปล่าในวันนั้น ถ้ารถรางเดินข้าพเจ้าคงขึ้นจากสะพานเสี้ยวไปสามเสนแน่ นึกเท่าไรก็นึกไม่ออกว่าวันที่ ๑ ก.ค. ๙๔ นี้รถรางสายสามเสนมีเดินหรือไม่ แต่ทางถนนตกเข้าใจว่าคงจะมีเดินเพราะอยู่นอกสมรภูมิ

พลทหารแคล้ว ประจำกองประวัติศาสตร์ ทร. แอบมาคอยอยู่ที่บ้านข้าพเจ้าก่อนแล้ว นายคนนี้มีบ้านในกรุงเทพ ฯ เลยมาพิงแหมะที่บ้านข้าพเจ้าก่อนเพราะไม่รู้ว่าจะไปนอนที่ไหน พลทหารที่หนีจากเรือหรือกรมกองล้วนไม่มีบ้านในกรุงเทพ ฯ เป็นส่วนมาก ต้องเดินไปสมุทรสาคร,

สมุทรสงคราม ตามลำพัง บางคนมีอัฐหน่อยก็ขึ้นรถไฟไป แต่ส่วนมากอัฐหมดเสียแต่วานนี้แล้ว พวกชลบุรีแย่หน่อย เพราะทางพระโขนงเขาคอยตรวจตราไม่ยอมให้ทหารเรือผ่าน ใครผ่านเป็นจับคะ คนผ่านเข้าหาว่ามาช่วยพวกกบฏ คนผ่านออกหาว่าพวกกบฏแตกทัพ เป็นอันว่าโดนเหมาทั้งขึ้นทั้งล่อง เลยไม่มีใครเดินผ่านหน้าโรงพัก จะผ่านก็ต้องวกไปกลางทุ่งนาหลังโรงพักจึงจะผ่านไปได้ หรือมิฉะนั้นก็เดินไปตามทางรถรางจนถึงสมุทรปราการ เพราะทางสายนี้ตำรวจ ฯ ยังไม่ได้มาตั้งกองตรวจ ทหารที่มีบ้านเรือนอยู่สมุทรปราการก็อาศัยทางสายนี้บ้าง ทางน้ำบ้างหลบแว๊บไปเลย ส่วนวันต่อไปคนที่ซื่อก็เดินทางเข้ามารายงานตัว คนที่โกงหน่อยก็เลยขี้เกียจเสียค่ารถมารายงาน ร้อนถึงผู้ใหญ่บ้านต้องเร่งให้มา ก็ทำหายหน้าไปสักวันสองวันก็กลับไปโกหกผู้ใหญ่บ้านว่าไปรายงานมาแล้ว ก็ไม่เห็นมีใครจะมาติดตามเรื่องว่าได้รายงานจริงหรือไม่

คืนนั้นต้องนอนสะดุ้งเหมือนกัน เพราะข่าวมันโจษกันต่าง ๆ นานา เราเป็นผู้แพ้ก็ได้แต่พึ่ง กลัวเขาจะมาค้นบ้านบ้างละ กลัวเขาจะมาจับตัวบ้างละ กลัวเขาจะเอาไปฆ่าบ้างละ บ้านทั้งบ้านเลยมีแต่เศร้า

เมียข้าพเจ้าเขาเป็นห่วง ร.อ. ประภัสร จันทเขต เพราะอยู่กองสัญญาณ เวลานี้ได้ข่าวว่าแตกทัพหนีไปป้อมพระจุล ฯ กับคุณชลี สินธุโสภณ หรือจะม่องเท่งเสียที่กองสัญญาณแล้วก็ไม่รู้

พลทหารสมุทรสาครคนหนึ่งประจำอยู่ในเรือหน้ากรมอู่ ทร. ข้าพเจ้าเคยวานให้มาเล่นเป็น "เหล่าเสนา" ครั้งมีงานเต้นรำของสหบาลชาวเรือที่ท่าราชวรดิฐ ก็มีคนมาบอกข่าวตายลอยไปติดอยู่ปากลัด นามบัตรของข้าพเจ้ายังติดกระเป๋าสตางค์เขาอยู่เลย นายคนนี้ก็ตายเปล่า เพราะถูกหาว่าเป็นกบฏรัฐบาลท่านไม่รับรู้เรื่องเผาศพ และเงินค่าทดแทนใด ๆ ทั้งสิ้น

พ่อของ จ.อ. ระเบียบ (กองประวัติศาสตร์ ทร.) อยู่บ้านบางพลัด โดนกระสุนหลงของเครื่องบินต้องถึงแก่ความตาย รายนี้ได้เงินค่าทำศพพันหรือสองพันบาทข้าพเจ้าก็จำไม่ได้เสียแล้ว

ชาวบ้านถนนสุโขทัยบอกข้าพเจ้าว่า เมื่อบ่ายวันที่ ๒๙ พอได้ข่าวว่าคุณมนัส จับจอมพล พวกเรือ "ตุ๊ง" เสียได้ พวกเขาเลยต้องผ่อแผ่ตามเคย

ข่าวเรื่องคุณพจน์ จิตรทอง ถูกยิงข้างวัดเบญจมบพิตรระบืออออก ทำให้ประชาชนหวั่นหวาดกันอีกวาระหนึ่ง นึกว่าทหารเรืออื่น ๆ คงต้องถูก "เก็บ" กันบ้างละ

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ข้าพเจ้าได้ไปรายงานตัวที่กลาโหม ได้ขึ้นรถรางไปพบกับคุณกรี ภูมิไชย ยังได้ยืนสนทนากันมา รถรางคราวนี้แน่นมากเพราะแท็กซี่ไม่มีเดิน มีแต่รถบ้านก็ไม่ใคร่หนาตานัก

พอเห็นรถยนต์แล่นผ่าน ข้าพเจ้าก็หวนนึกไปถึงรถยนต์ของข้าพเจ้าที่โดนจิกเอาไปแล้วอาตมาจะหาเงินที่ไหนมาซื้ออีกล่ะ ในใจนึกว่าต้องรวบรวมเงินเดือนไว้ซื้อกู้หน้าอีกสักคันหนึ่งให้จงได้ เอาชนิดรถเก่าประเภทผ่อนส่งก็ยังดีกว่ายัดทะนานกันในรถประจำทาง เวลานี้คำสั่งพักราชการยังไม่ออก นึกว่าอาตมายังจะได้กลับเข้าประจำตำแหน่งตามเดิม

วันนี้เอง ร.ท. สมหมาย บุนนาค ได้ถูกหลวงสวัสดิ์สรยุทธ พ่อของเขาบังคับให้ไปหาคุณเผ่า อธิบดีตำรวจ ฯ ร.ท. สมหมาย เล่าให้ข้าพเจ้าฟังถึงตอนเขาไปเอาเครื่องบันทึกเสียงว่า "ผมให้การแก่อธิบดีว่า ได้รับคำสั่งจากคุณอานนท์ที่เรือศรี ฯ ผมไปกับคุณปัญญาลงเรือยนต์ไปกับทหาร ๕ คน ทุกคนมีปืนสะพาย ผมกับคุณปัญญาสะพายปืนกลคนละกระบอก ตรงไปพระราชวังเดิม ได้พบนายทหาร (เอ่ยชื่อหลายคน) ยืนอยู่ใต้ต้นกระเบา ผมจะเดินไปหาครูที่กองประวัติศาสตร์ แต่ใครไม่ทราบเรียกให้ผมหยุด ผมจึงเดินไปหา เห็นหลวงสินธุ ฯ ยืนอยู่เป็นประธาน มีนายทหารถามผมว่ามาทำไม ผมบอกว่าจะมายืมเครื่องบันทึกเสียง แล้วหลวงสินธุ ฯ ก็ให้ผม (ตรงนี้เขาเน้นว่าผู้บัญชาการทหารเรือ เป็นคนอนุญาตให้กับเขาด้วยปากเอง) ผมกับปัญญาจึงไปที่แผนกทัศนศึกษา จัดแจงจะเอาเครื่องบันทึกเสียงไป ก็พอดีครูมาด่าและให้เซ็นชื่อยืมไว้ คุณปัญญาเป็นคนเซ็น ผมไม่เกี่ยวข้องด้วย เวลานี้เขากันเอาผมไว้เป็นพยานโจทก์"

สมหมายมันบอกว่ามันไม่เกี่ยวข้องด้วย แล้วถูกกันเป็นพยานโจทก์ ข้าพเจ้าซักว่า "แล้วแกใส่ไฟอะไรฉันอีกหรือเปล่า" สมหมายก็บอกว่า "ผมเปล่า" แต่ในกลางคืนวันที่ ๒ นี้เอง คำสั่งพักราชการของกระทรวงกลาโหมก็ดังลั่นไปทั่วสารทิศ ประกาศให้ข้าพเจ้าพักราชการ ในประกาศฉบับนั้นมีคนถูกพักราชการด้วยกัน ๗–๘ คน ขึ้นต้นด้วยคุณสิงห์ บูรณสิงห์ เป็นคนแรก ข้าพเจ้าเป็นคนที่สองและมีคุณวิฑูร และใคร ๆ อีกหลายคน

ถ้าคำสั่งกลาโหมฉบับนั้นขึ้นต้นด้วยข้าพเจ้าเป็นคนแรก ข้าพเจ้าจะไม่ติดใจสงสัยเลย นึกว่าเป็นคำสั่งของกลาโหมจริง ๆ ข้าพเจ้ามีอาวุโสสูงกว่าคุณสิงห์ กลาโหมไม่หละหลวม ที่จะเอาคนอาวุโสต่ำมาขึ้นหน้าคนอาวุโสสูง แต่นี่คุณเผ่านึกว่าคุณสิงห์คงมีอาวุโสกว่าข้าพเจ้า ดังนั้น

คำสั่งนี้เป็นคำสั่งที่ออกมาจากกรมตำรวจฯ ในความรับผิดชอบของคุณเผ่าเอง แล้วมาให้จอมพล ป. ลงนามอย่างเดียว ข้าพเจ้าจึงมีเหตุผลที่จะโกรธคุณเผ่ามากมายดังที่ได้บรรยายมาแล้ว และคุณเผ่ากับข้าพเจ้าเป็นคนที่รู้จักกันดี เรียกข้าพเจ้าว่า "พี่หวัด" ทุกครั้งที่พบ ก่อนที่จะปฏิวัติ พ.ศ. ๒๔๙๐ เขายังเลี้ยงแม่โขงข้าพเจ้าครึ่งขวดที่ท่าข้ามบางปะกง ยังคุยหัวเราะหัวไห้กันดี ทำท่าจะชวนๆ ด้วยซ้ำ แต่คงไม่กล้าเอ่ยปาก พอ พ.ศ. ๒๔๙๔ ทำไมมาแฮ่เอาได้ก็ไม่รู้ นี่เองที่เป็นจุดฉุนของข้าพเจ้า และคิดว่าคงจะฉุนตลอดไป เอ! นี่เขาก็ตายไปแล้วครึ่งเดือน (ตายวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๐๓) ข้าพเจ้าจะอโหสิกรรมให้เขาดีไหมหนอ ?

ขอย้อนต้นใหม่อีกนิดเถอะ ขณะนั้นเป็นเวลาเช้าวันที่ ๒ ก.ค. คำสั่งพักของข้าพเจ้ายังไม่ออก ข้าพเจ้าได้ไปรายงานตัวที่กลาโหม เนื่องด้วยทหารเรือมากหน้าหลายตาด้วยกัน ทหารบกจดไม่ถูก เพราะไม่รู้ว่าใครอยู่กรมไหนกองไหน เงอะๆ งะกัน บางคนเฮี้ยวหน่อยบอกว่ากลับบ้านดีกว่านั่งคอยเป็นเบื้อ ผลสุดท้ายมีนายทหารบกลงมาขอแรงให้คุณวิฑูร มาลัยวงศ์ ช่วยจัดกรมกองให้ ส่วนข้าพเจ้ายังกำแหงอยู่เพราะถือว่าตนไม่มีผิด จึงขึ้นไปบนกระทรวง พบหลวงหาญ ๆ หลวงสถิตยุทธการและใคร ๆ อีกหลายคน หลวงหาญแย้งขอโทษข้าพเจ้าว่าเมื่อวานซืนนี้กำลังตกใจที่ชวนให้ขึ้นรถนั้นก็หวั่นว่าจะโดนต้ม แล้วแกก็หัวเราะ

ข้าพเจ้ารายงาน (จดชื่อ) ไว้ที่กลาโหมแล้วก็ข้ามฟากไปยังวัดแจ้งเพื่อจะดูลาดเลาของที่ทำงาน ปรากฏว่าทหารเรือเข้าเขตพระราชวังเดิมหรืออุทกศาสตร์ไม่ได้เลยสักคนเดียว คุณหลวงชลธารพฤฒิไกรและคุณวิจารณ์ เทศะกรณ์ อ้างว่าจะขาดราชการ ทหารบกที่เฝ้าประตูก็ให้ท่านเขียนชื่อบนกระดาษแผ่นหนึ่ง ณ หน้าประตูนั้นเอง ไม่ยอมให้ผ่านเข้าไปโดยเด็ดขาด การปิดประตูตายสำหรับข้าราชการทหารเรือ (สำหรับพระราชวังเดิม) มีกำหนด ๕ วัน คือวันที่ ๒–๓–๔–๕–๖ กรกฎาคม เปิดให้เข้าได้ในวันที่ ๗ พอเปิดห้องก็ใจหายทุกห้อง เพราะข้าวของเกลื่อนกลาดเหมือนโจรปล้น เอ ! ทหารบกเขารักษาอย่างไรกันหนอ ทำไมให้โจรมลายูมาลักของถึงในพระราชวังเดิมได้ทั้ง ๆ ที่ตราดินตราครั่งไม่มีแตก พวกนี้มันเรียนวิชาหายตัวและสะเดาะกลอนเก่งกว่าขุนแผนเสียอีก

เช้าวันที่ ๒ นั้น ข้าพเจ้ายืนอยู่ใต้ต้นโพธิ์วัดแจ้ง คุยกับคุณโกมล สีตกะลิน ว่าผมเห็นจะเป็นพยานโจทก์ไม่ได้ มันรู้เหตุการณ์มากเกินไป ขืนเป็นเป็นโดนกระทืบแน่ พวกเรายืน

จับกลุ่มกัน ๕–๖ กลุ่ม กลุ่มละ ๔–๕ คน เห็นทหารบกสะพายปืนเดินไปเดินมาหน้าประตูทางเข้ากรมอุทกศาสตร์ คอยป้องกันมิให้ทหารเรือเล็ดลอดผ่านรั้ววัดแจ้งเข้าไปได้

ทหารเรือในความยึดครอง ! Occupied Navy !

เมื่อเข้าที่ทำงานไม่ได้ข้าพเจ้าก็ข้ามฟากมาฝั่งพระนคร แล้วก็เดินทางกลับบ้านหน้าวชิรพยาบาล พอตอนกลางคืนจึงได้ยินวิทยุ ฯ ประกาศให้พักราชการ

ผ่านมาทางท่าเตียนเห็นประตูห้องแถวห้องหนึ่งเขียนว่า "ห้องนี้เป็นห้องของร้อยโท (อะไรก็ลืมเสียแล้ว)" อะไร ? ถึงกับต้องเขียนยี่ห้อบอกกันโต้งๆ เชียวหรือนี่ ? แสดงว่านักฉกเขาฉกดะนั่นเอง ร้อยโทคนนั้นแกไหวทันจึงต้องเอาหนังราชสีห์มาปิดไว้หน้าประตู เมืองไทยเป็นไปได้อย่างนี้เจียวหรือ ?

บ้านหลวงอาจหาญสมบูรณ์ที่ถนนอิสรภาพถูกค้น เครื่องเงินในตู้ถูกฉกไปหมด เขาทิ้งไว้ให้แต่เครื่องทองเหลือง

คุณดิศ ชัยธวัชกลัวมากหน่อย หดอยู่แต่ในบ้านกองสัญญาณ เขาเข้าไปไล่ต้อนให้ลงจากบ้านแล้วบ้านก็เกลี้ยง

บ้านในกองสัญญาณทุกบ้านเขาขึ้นไปกวาดเครื่องเงิน แม่บ้านคนหนึ่งบอกเขาว่าขันนี้เป็นของส่วนตัว ไม่ใช่ของหลวง เขาบอกว่าเป็นของทหารเรือต้องเอาให้หมด แกอยากเป็นเมียทหารเรือทำไมล่ะ ? แน่–พึ่งเขาพูดซี – พูดพิลึก !

คุณสติ มาลัยพันธ์เก่งไม่หยอก ไปตามทวงเอารองเท้าและกางเกงคืนมาได้ เขาบอกว่าเขาเคืองคุณสติที่เป็นตำรวจดี ๆ ไม่ชอบ ดันผ่ามาเปลี่ยนสีเป็นทหารเรือ ต้องเอาให้เข็ด

เล่ามาเป็นนานลืมเล่าถึงโรงพักบุปผารามไปได้ เรือตรี ชาญ พรหมา กับ เรือตรี สมทบ ง้าวสุวรรณไปยึดโรงพักบุปผารามในบ่ายวันที่ ๒๙ ทางโรงพักก็เกิดใจดี บอกว่าคุณไม่ต้องยึดดอก ขอให้เซ็นรับปืนทุกกระบอกลูกปืนทุกนัดไปก็แล้วกัน ผมให้ยืมใช้ราชการ พ่อสองคนนั้นพบนักเลงเข้าแล้วก็เซ็นชื่อยืมกันเป็นหลักฐาน ตำรวจ ฯ เขาก็กลับไปนอนบ้าน จะหลับหรือไม่ก็ไม่รู้ พ่อสองคนนี่ก็เอาปืนแจกจ่ายให้พลทหารเรือตามลำพัง ครั้นเลิกรบกันแล้วเอาปืนคืนตำรวจ ฯ เขาครบหรือเปล่าไม่ทราบ แต่หลักฐานมัดตัวอกแอ่นว่ายึดโรงพักแน่ เพราะมีลายเซ็นหราอยู่ ร.ต. ชาญ นั้นสังกัดเรือรบลำหนึ่งกำลังซ่อมในอู่ แต่เหตุไฉนไปสมทบกับนายสมทบ ง้าวสุวรรณ พวก นย. ได้ก็ไม่ทราบ

นายง้าวสุวรรณนี้ขณะขึ้นศาล ๒–๓ ปีเกิดเบื่อคุก ออกอุบายทำป่วย ตำรวจคุมไปเดี่ยว ๆ ไปยังโรงพยาบาลหรืออย่างไงนี่แหละ พ่อเลยหลบแว้บไปประเทศลาว เป็นนายพันของกองทัพบกลาวโก้ไปเลย ข่าวว่าไปได้เจ้าหญิงลาวเป็นคู่ครองเข้าอีกเลยเปิ้มใหญ่ มารดาของเขาได้พบกับข้าพเจ้าที่ห้องกรมการเงินทหารเรือ ภายหลังพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม พ.ศ. ๒๕๐๐ แกมาเบิกเงินให้ลูกชายที่อยู่ประเทศลาว ถามได้ความว่าเงินเหล่านี้เขายกให้มารดาทั้งหมด ส่วนตัวเขากลายเป็น "เจ้าลาว" ไปแล้ว

ระหว่างที่ข้าพเจ้านอนอยู่บ้านก็สะดุ้งบ่อยครั้ง ไม่ทราบว่าเขาจะมาจับตัวไปเมื่อไร เพราะคำสั่งลงว่าพักราชการ เพราะถูกหาว่าเป็นกบฏ ข้าพเจ้าต้องถูกฟ้องศาลแน่ ๆ จำเลยครั้งนี้ท่าจะถึงพันคน เพราะใคร ๆ ก็กบฏเท่าข้าพเจ้าหรือยิ่งกว่า ส่วนที่กบฏเบากว่าข้าพเจ้าแทบนับหัวได้ทีเดียว

ข่าว "เก็บ" ชักหนาหู ข้าพเจ้ายอมตายคาบ้าน แต่เมียข้าพเจ้าเขาไม่ยอม เขาเกลี้ยกล่อมให้ข้าพเจ้าหนีไปฝั่งธนบุรี ทีแรกข้าพเจ้าก็ไม่ไปแต่เขารบเร้าหนักเข้าก็ตามใจเขา ตกลงจะหนีไปอยู่บ้านแม่ดำรง ในตรอกสารภี ๒

อ้อ! เล่าข้ามไปหน่อย ก่อนจะไปตรอกสารภี ๒ นั้น ข้าพเจ้ายังแคลงใจว่ารถยนต์ของข้าพเจ้าที่บ้านคุณสกล ช่างประดับ ทำไมโดนจิกไปรวดเร็วนัก จึงบอกให้ภรรยาข้าพเจ้าเอากุญแจรถไปยังบ้านคุณสกล

ที่แท้รถยังอยู่ที่บ้านคุณสกลนั่นเอง อีตาชาวสวนแอบมาโกหกให้เป็นทุกข์แทบตาย คุณนายลาวัณย์ยังบอกอีกว่าหน้าบ้านแกนั้นโซ่ก็มี เพราะนักโทษสมอแดงแอบมางัดทิ้งท้องร่องไว้แถวนั้น

พอเมียข้าพเจ้าสตาร์ทรถ ก็ได้ยินเสียงดังโกร๋งเกร๋งในกระโปรงหน้าหม้อ ครั้นเปิดออกดูเห็นหมวกเหล็กในนั้น ๒ ใบ ใครดอดเอามาซ่อนไว้ก็ไม่รู้ เลยบอกให้คุณนายลาวัณย์เก็บซ่อนเสียที่อื่น

เมียข้าพเจ้าขับรถมาถึงโพธิ์สามต้น ตำรวจ ฯ เห็นประหลาดเพราะชะโงกหน้าขับรถจึงขอตรวจตามระเบียบ เวลานั้นตำรวจ ฯ รับคำสั่งให้ค้นรถทุกคัน เขาเห็นเสื้อนอกข้าพเจ้าจึงหยิบออกดู แล้วก็ปล่อยให้รถผ่านมาได้

ภายหลังข้าพเจ้าต้องเสียค่ากระจกไปสามร้อยกว่าบาท แต่ก็ยังดีกว่าเสียรถยนต์ทั้งคัน ค้นไปเจอะรองเท้าเชลย ๑ คู่ ภายหลังต้องให้เมียข้าพเจ้าไปมอบให้คุณบุรินทร์ที่สนามกีฬา เพราะได้ข่าวว่าเวลาไปฝากขังที่ศาลทุก ๆ ๗ วันนั้น คุณบุรินทร์แกต้องเดินกะย่องกะแย่งเพราะไม่มีเกือกใส่

โรงพยาบาลทหารเรือ

๗ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่
(ตอนที่ ๖๕)

ก่อนจะเล่าถึงการหลบซ่อนของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไปได้เรื่องขำมาจากคุณประสาน ศักดิ์สุภา เรื่องหนึ่งสดๆ ร้อนๆ ในคืนวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๐๓ นี่เอง เรื่องมีว่าต่อจากวันกบฏแมนฮัตตันมาได้ประมาณสองเดือนก็เกิดไฟไหม้ขึ้นที่ตึกแถวของทหารบก ซึ่งทางการทหารบกปลูกเรียงรายไว้มากหลังด้วยกัน ณ ท่าช้างวังหลวง – ท่าพระจันทร์ ไฟได้คุกรุ่นขึ้นที่บ้านพันโทคนหนึ่งในเวลา ๑๕๔๕ ขณะที่เจ้าบ้านยังไม่กลับจากทำงาน แม่บ้านไปรำพัดที่ไหนไม่ทราบ บ้านใส่กุญแจ ไฟได้ลุกขึ้นชั้นบนไม่มีคนอยู่ในบ้านแม้แต่คนเดียว ควันได้พลุ่งออกมาทางช่องลม

เรือสุราษฎร์ผูกทุ่นอยู่ ณ ท่าช้างวังหลวง นับว่าเป็นเรือที่ใกล้ที่เกิดไฟไหม้ที่สุด ร.ต.อนุ หวยภู่ (ผู้ที่เสียนักเรียนเตรียมนายเรือ น้องชายไปเมื่อวันที่ ๒๙ หรือ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ ณ วัดระฆัง ๑ คน เพราะโดนลูกหลงจากฝั่งพระนคร) ได้เป็นนายยามประจำเรือสุราษฎร์ เห็นควันพลุ่งผิดสังเกต จึงให้ทหารประจำเรือลงเรือโบตมาช่วยดับเพลิง ตนเองแต่งตัวเครื่องครบมาบงการด้วยตนเองได้หักกุญแจขึ้นไปยังชั้นบน ช่วยลำเลียงข้าวของลงมาไว้นอกถนนใหญ่ ตัวคุณอนุ หวยภู่ ได้สั่งการเต็มที่ มือซ้ายอุ้มโครโนเมตร ๑ เรือน มือขวาถือกระบี่ทหารเรือ ๕ เล่ม ปากบงการให้พวกลูกเรือช่วยขนของหนีไฟ บางคนก็ให้ไปตักน้ำมาสาดไฟจนไฟสงบ อีกครึ่งชั่วโมงเรือผจญเพลิงจึงได้วิ่งน้ำบานมายังท่าช้าง แต่พอมาถึงก็เก้อกลับไปเพราะไฟสงบเสียก่อนแล้ว

คุณอนุเอาโครโนเมตรและกระบี่ ๕ เล่มมาจากไหน? สิ่งของเหล่านี้เป็นของที่ทหารขนลงมาจากเล่าเต๊งของนายพันโทคนนั้น คุณอนุแกเห็นว่านายพันโทคนนี้แปลก มีของดีๆ ใช้ผิดสังเกต พลทหารปากเปราะคนหนึ่งบอกว่าช้างบินได้โว้ย อ้ายเพื่อนถามว่าช้างอะไรของมึง ทิดนั้นบอกว่าอ้าย ๕ ตัวนี้อย่างไรล่ะ หญ้าในเรือไม่พอกิน หน็อย ! บินมากินหญ้าบนบก กระบี่เหล่านั้นตรวจหมายเลขดูแล้ว ปรากฏว่าเป็นของบรรดานายทหารเรือปัตตานี ๒ เล่ม เรือชุมพร ๒ เล่ม และเรือสุราษฎร์ ๑ เล่ม นายพันโทคนนี้แกคงไปเก็บตกมาจากไหนใครจะไปรู้แกเก็บได้แล้วก็ไม่รายงานนายเสียด้วย อพิโธ่ !

ส่วนโครโนเมตรนั้นได้เอาเลขไปสอบกับกรมอุทกศาสตร์ดูแล้ว ปรากฏว่าเป็นของเรือชุมพรที่ผูกเทียบท่าอยู่ใกล้ ๆ ท่าช้างวังหลวง ร.ต. อนุ จึงเสนอรายงานขึ้นไปยังกรมอุทกศาสตร์ บอกชื่อเจ้าของบ้านไว้ในรายงานเสร็จ ใครอยากรู้จักชื่อก็ให้ไปติดตามเอาเองจากกรมอุทกศาสตร์ ถ้าอีตาคนนี้เวลานี้แกได้เป็นนายพลละก็ ข้าพเจ้าว่าอีกหน่อยประเทศไทยกะโผลกกะเผลกแน่ พิเรนทร์จนกระทั่งของที่ไม่น่าพิเรนทร์ ! ข้าพเจ้าขอกล่าวให้จัง ๆ สักคำหนึ่งเถอะนะ และขอกำชับว่าคนใดรักเงินมากกว่าเกียรติยศ คนนั้นน่าจะออกมาค้าขายมากกว่าทำราชการ ที่เขายังไม่รีบนำโครโนเมตรออกขายเจ๊กคงเป็นเพราะเจ๊กให้ราคาถูกเกินไปละกระมัง ทะเล้นเก็บเอาไว้ประจานตัวเล่น !

ความจริงนับว่าฟ้าลงโทษนายพันโทคนนั้นอย่างจัง ข้าวของส่วนตัวเสียหายแยะไม่ใช่เล่น แถมยังให้โลกเขาตราหน้าได้ว่ารังแกผู้แพ้อย่างไม่เป็นธรรม จะแก้ตัวอย่างไรเป็นไม่หลุดแน่ ข้าพเจ้าขี้เกียจไปสอบหาชื่อที่กรมอุทกศาสตร์ เผื่อไปโจนคนที่ข้าพเจ้ารู้จักเข้าละก็ ข้าพเจ้าอายอีตาคนนั้นแย่ !

ราว ๆ กลางเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๔ (หลังจากเกิดเหตุแล้วครึ่งเดือน) คุณประสานและคุณอนุจึงย้ายมาประจำเรือสุราษฎร์ ไม่ใช่ประจำเรือนี้ตั้งแต่วันเกิดเหตุ

คุณประสานเล่าจากปากคำของคนอื่นอีกทีหนึ่งถึงวันยิงรถถังทหารบกที่บริเวณศาลเจ้าพ่อหลักเมืองว่า วันนั้นรถถังขนาดใหญ่ โผล่มาจากกลาโหม มาตั้งป้อมยิงเรือสุราษฎร์ เพราะเรือสุราษฎร์หันท้ายมาให้เห็นพอดี

ความจริงเรือสุราษฎร์เตรียมจะเข้าอู่ จึงส่งลูกปืนไว้ที่บางนาหมด ไม่มีลูกปืนติดเรือเลยพอโดนยิงเข้าบรรดาพวกนายทหารนั่งกันอยู่ท้ายเรือ ลูกกระสุนข้ามหัวไปหวือ ๆ ข้ามไปเพียงศอกเดียวไปโดนกำแพงวัดระฆังรูเบ้อเร่อ ลูกกระสุนปืนกลยังไปถูกจ่าเอกปูนซิเมนต์ของวัดระฆังเจาะเอาสะดือเป็นรูโบ๋ จนกระทั่งบ่านนี้อีตาคนนั้นแกก็ไม่ได้เลื่อนยศกะเขาสักที ใครจะแคงเอาหัวกระสุนไปเสียแล้วไม่ทราบ ทางวัดและทางทหารเรือควรเก็บเอาไว้เป็นเครื่องระลึกว่าจ่าเอกคนนั้น (ตัวข้างขวาเวลาหันหน้าลงแม่น้ำ) แกก็เหนียวไม่ใช่เล่น

คุณสงัด ชลออยู่ ผู้บังคับการเรือสุราษฎร์นั่งอยู่ท้ายเรือ โดนยิงเข้า ๕–๖ เปรี้ยงก็เหลืออด ส่งเรือกระเชียงไปเรือชุมพร ขอยืมลูกปืนมา ๔ ลูก เพราะว่าปืนกระบอกท้ายเล็งได้ตรงศาลเจ้าพ่อหลักเมืองพอดี ลองเปิดลูกเลื่อนเล็งในลำกล้องเห็นว่าพอจะยิงกันได้

พอได้ลูกบึ้นมาแล้ว คุณชาญ นุตะมาน จัดการบบรรจุทันที อารามตาลีตาลานลืมใส่ศูนย์ เพราะได้เล็งตาเปล่าในลำกล้องเห็นว่าตรงดีแล้ว ครั้นยิงเปรี้ยงออกไปปรากฏว่าไม่โดนรถถัง ไพล่ไปล่อศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเข้ารูเบ้อเร่อ

คุณสงัดบอกคุณชาญว่าใจเย็น ๆ ต้นเรือ เอาศูนย์ใส่เสียก่อน แค่นี้มันระยะเผาขนยิงผิดเสียชื่อ ทอรอแย่ คุณชาญจึงได้สติ เอาศูนย์มาใส่ ซัดเข้าเปรี้ยงหนึ่ง โดนอ้ายหัวกระทบแตกเข้า เขาว่าคนในรถถัง ๑๑ คนตายเกลี้ยง รถถังอีกคันหนึ่งเห็นเพื่อนเสียท่า ก็ออกมาจะแก้แค้น คุณชาญก็ล่อเข้าให้ ตาน้ำหน้าเบ้ไป ไม่ยักกะตาย ตั้งแต่นั้นมาไม่มีรถถังมาปรากฏตัวทางด้านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองอีกเลย ลูกบึ้นอีก ๑ ลูก กับลองเปล่า ๓ นัด ส่งคืนเรือชุมพรไป

ตำรวจจับตัว คุณสงัด ชลออยู่ ไปไต่สวนสนามกีฬา คุณสงัดก็ให้การว่าไปยืมลูกบึ้นมาจากเรือชุมพร ๔ นัด ตำรวจผู้ไต่สวนบอกว่าให้การอย่างนี้ติดตะรางตายห่า ตกลงให้ ให้การใหม่ คุณสงัดจึงแปลกใจว่า อีตาตำรวจคนนี้ทำไมแกใจดีนัก นึกในใจว่าแกคงเป็นผู้มีใจกรุณาทหารเรือ เขาผู้นั้นจะเป็นใคร ท่านอยากรู้ให้ไปถามคุณสงัดเอาเอง เวลานี้คงเป็นเพื่อนเกลอกันสนิทละกระมัง

ไหน ๆ เล่าถึงคุณสงัดก็อยากเล่าต่อเสียเลยว่าเวลาอยู่ในที่คุมขังสนามกีฬานั้น คุณสงัดไม่กล้ามานอนร่วมกับบรรดานายทหารอื่น แกบอกว่าแกนอนร้าย ทำไมจะไม่ร้ายล่ะ ? คืนวันหนึ่งแกกำลังหลับสนิท แกตะโกนเสียงลั่นว่า "ระวัง–ยิง!" พวกตำรวจผู้เฝ้าหน้าลวดหนามต้องตาเหลือกวิ่งเข้ามาดูว่าใครเกิดบงการสั่งยิงอีก ครั้นเข้ามาดูเห็นพวกทหารเรือโผล่มุ้งนั่งหัวสลอน แต่คุณสงัดหลับโคโก้

อีตอนที่เขาจะแยกพวกเอาไปเข้าลหุโทษก็เหมือนกัน เขามาขานรายชื่อบอกให้เก็บข้าวเก็บของ คุณสงัดทั้ง ๆ ที่เขาไม่ได้เรียกชื่อตัวสักนิด ทะเล้นเก็บข้าวของเสื่อหมอนมุ้งกะเขาด้วย เขาก็ไม่เรียกขึ้นรถ ที่แท้นั้นเขาจะเอาพวกนี้ไปเข้าลหุโทษ เพราะขังมาครบ ๙๐ วัน ตามกฎหมายแล้ว อัยการจะฟ้องละ คุณสงัดคงนึกว่าเขาเรียกตัวเอาไปปล่อยกลับบ้านละกระมัง จึงดูลุกลนผิดสังเกต

เขาว่าคนจะเป็นใหญ่เป็นโตก็ต้องมีเรื่องขำ ๆ อย่างนี้แหละ เวลาที่ท่านได้อ่านข้อความนี้ข้าพเจ้าคิดว่าคงเป็น พ.ศ. ๒๕๐๘ คุณสงัดก็อาจได้เป็นผู้บัญชาการทหารเรือไปแล้วก็ได้ ถึงไม่ได้

ปืนก็หวุด ๆ หวิด ๆ ไปทีเดียว ขอให้ยั่งยืนเจริญ ๆ เถอะพ่อคุณ! คนเราลงชะตาลงแล้วละก็ใครทัดทานไม่ไหวดอก และเวลาชะตาขึ้นก็ไม่มีใครทัดทานไหวเหมือนกัน

ข้าพเจ้าถามนายประสานว่าทำไมเขายิงเราไม่ถูก และทำไมเรายิงเขาถูก ? เขาตอบว่าระดับน้ำช่วย คือน้ำลงมากในวันนั้น เรือสุราษฎร์จึงอยู่ต่ำกว่าระดับถนน ปืนของรถถังกดลงต่ำไม่ได้ ดังนั้นจึงยิงไม่ถูกเรา ได้แต่ข้ามหัวไปหมด ถ้าโดนของเขาแต่ละลูกก็งามหน้าเหมือนกัน เพราะกำแพงวัดระฆังยังรูเบ้อเร่อ โดนเรือต้องน้ำเข้าแน่ ส่วนทางเรือนั้นกดปากกระบอกลงได้ยกขึ้นก็ได้ แต่เวลานั้นระดับน้ำกำลังพอดี ๆ เล็งเห็นถนนหน้าประตูวิเศษไชยศรีโล่งทีเดียว เราจึงจับเป้าได้ถนัดกว่า พอคุณชาญใส่ศูนย์เข้าเท่านั้น รถถังก็แหลกไป เรื่องนี้จึงทำความเจ็บใจให้ฝ่ายรัฐบาลยิ่งนัก จะเอาคุณสงัดเข้าตะรางให้จงได้ แต่พระก็ยังคุ้มครองให้รอดมาได้อย่างปลอดภัย

ทางด้านบางนานั้น จ.อ. ชิด ประเสริฐบุญ (เวลานี้เป็น ร.ต.) ได้เล่าว่าหลวงดัษกรกำจาย เจ้ากรมไม่ได้รับคำสั่งจากใคร จึงดำเนินตามแผนปราบกบฏ คือเอารถฮาล์ฟแทรคมาจุกไว้ที่สี่แยกราชประสงค์ ๑ คัน ปืนขนาด ๓๐ มม. จุกไว้ที่ปากทางเข้าบางนา ๑ คัน ไม่ยอมให้ข้าศึกบุก คนประจำปืนก็เที่ยวจับส่งเดชเพราะไม่ได้เตรียมตัว เอาช่างกลมาประจำปืนไปอย่างนั้นเอง เพราะหาตัวคนไม่ได้ ความจริงนั้นตามปกติคนบางนาไม่ใช่คนใช้ปืน เป็นคนซ่อมและแก้ไขมากกว่า คนใช้ปืนแท้ ๆ คือพวกเหล่าปืนโดยเฉพาะ แต่กระนั้น คุณพล สุวรรณประเทศ รองเจ้ากรม แกก็จับลิ่วล้อทิ่ง ๆ ปลา ๆ ยัดใส่รถไปส่งเดช เพราะหาตัวจริง ๆ ไม่มี

ไม่มีคำสั่งบุกหรือคำสั่งรบจากกองทัพเรือส่งไปเลย เจ้ากรมสรรพาวุธ ทร. ไม่ยอมจ่ายกระสุนให้ใครโดยเด็ดขาด ในวันที่ ๒๙ มิถุนายน เป็นวันอลเวงที่สุด คนนั้นก็จะมาเอาปืนเอากระสุน คนนี้ก็จะมาเอาปืนเอากระสุน ท่านงดจ่ายไม่ว่าหน้าอินทร์หน้าพรหม ถ้ามีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาของท่าน ท่านจึงจะจ่าย

ในวันที่ ๒๙ ตอนกลางคืน มีใบบอกไปจากหลวงเจริญราชนาวา รองผู้บัญชาการทหารเรือให้จ่ายกระสุนให้แก่ผู้ถือหนังสือได้ตามจำนวนที่แจ้งมานี้ เจ้ากรมสรรพาวุธมอบหนังสือให้คุณพลพิจารณาดู คุณพลก็จ่ายให้ตามคำสั่งของรองผู้บัญชาการ

คุณชิดแจ้งว่า ขนวนลูกปืนขนไปเรือลำหนึ่ง ตัวปืนกับลูกปืนขนไปในเรืออีกลำหนึ่ง

และเรือทั้งสองลำนี้ ลำหนึ่งขึ้นที่ท่าเรือ อีกลำหนึ่งแล่นเบิ่ดมาสะพานพุทธยอดฟ้า ตกลงไม่เจอะกัน ก็เท่ากับเอาดุ้นพี่นกับประทัดมาเท่านั้นเอง นี่แหละเขาจึงว่าเด็ก ๆ อ่านหนังสือน้อยเล่มแค่นสะเออะจะมาเล่นสิงโตกะเขาด้วย มันก็โดนอีโต้สับหน้าเอาเท่านั้น

ในวันที่ ๓๐ คุณชลี สินธุโสภณ แตกทัพลงเรือบางระจันที่ท่าเรือกรุงเทพ ฯ หนีไปบางนา ขอปืนกลมือไปจากหลวงดัษกรกำจายได้ ๔–๕ กระบอก แล้วก็แจวอ้าวไปสมุทรปราการโดยรถจิ๊ปพร้อมกับลูกน้อง ๔–๕ คน มีนายทหารประจำเรือขอโดยสารไปอีก ๒–๓ คน

ทางด้านสี่แยกราชประสงค์ รถฮาล์ฟแทรคได้ไปตั้งจังก้าอยู่ ปืนเล็งไปทางยศเส และประตูน้ำเฉลิมโลก รถถังปืนขนาด ๒๐ มม. ของรัฐบาลงุ่มง่ามขึ้นสะพานเฉลิมโลกมา มิสเตอร์คนปืนจับฉ่ายก็ยิงได้ไม่เลว เล่นเอารถถังคันนั้นหงายหลังไป วิ่งตูดชี้ไปเหมือนกันแล้วไม่โผล่มาอีกเลย ตอนหลังทหารฝ่ายรัฐบาลฉลาด แอบย่องมาตามทางรถไฟช่องนนทรี เข้าตีกระหนาบหลังฮาล์ฟแทรค ทหารเรือชักโดนศึกกระหนาบจึงถอยร่นมายึดหลักตรงทางรถไฟ พอคืนวันที่ ๓๐ ผู้บัญชาการทหารเรือสั่งหยุดยิง เขาก็หยุด แต่ไม่มีน้ำมันจะแล่นกลับบางนา ทิ้งฮาล์ฟแทรคไว้ให้เป็นเชลยเสียดื้อ ๆ ปากก็บ่นพึมพำว่าทำไมสั่งให้หยุดยิงเสียได้ ทหารประจำรถได้เดินทางกลับบางนาตามลำพัง ตำรวจพระโขนงเพิ่งมีอิทธิฤทธิ์ตอนทหารเรือสั่งเลิกยิงในคืนวันที่ ๓๐ นี่เอง

รถฮาล์ฟแทรคที่จุกช่องถนนสุขุมวิท ก็แล่นละห้อยละเหี่ยกลับกรมอย่างหมดอาลัยตายอยาก รอวันขึ้นเขียงต่อไป เจ้ากรมสั่งเก็บอาวุธที่แจกจ่ายกลับส่งคืนคลังหมดทุกชิ้นทุกอัน

ในวันที่ ๓๐ นี้เองเครื่องบินของกองทัพอากาศก็มาร่อนอยู่เหนือบางนาเหมือนกัน แต่ไม่ได้แสดงกิริยาอย่างใด ยิงปืนลงมาหรือก็เปล่า ทิ้งระเบิดก็ไม่ทิ้ง ทางพื้นดินก็เตรียมจ้องเล็งไวเหมือนกัน เพราะเจ้ากรมสั่งว่าถ้าเขาไม่รังแกก็อย่าทำเขาก่อน เมื่อต่างฝ่ายต่างมองกันเฉยต่างก็รามือไป ปตอ. ของเราเตรียมพร้อมอยู่เหมือนกัน แต่ก็ต้องเก็บกระสุนเข้าคลังในภายหลังโดยมิได้ใช้แม้แต่นัดเดียว

วันที่ ๑ กรกฎาคม ได้รับคำสั่งจากกลาโหมบอกว่าให้บางนาอยู่ในความสงบ ทางการจะให้ทหารบกมาช่วยคุ้มครองให้ เกรงคนอื่นจะมาสวมรอยเอา

กองร้อยที่ยกมาคุ้มครองบางนานี้คือกองร้อยเพชรบุรี แต่การมาของผู้คุ้มครองนั้นมาอย่างผู้ระแวงภัย รุกเข้ามาอย่างกับจะรุกเข้ายึดที่มั่นข้าศึก ค่อย ๆ คลานเข้ามาทีละคืบ ๆ เห็น

ปลอดภัยก็วิ่งตื๋อเสียทีหนึ่ง กว่าจะมาถึงกรมสรรพาวุธได้บางคนถึงกับลุยโคลน แต่พอมาถึงบางนา เป็นพลเรือนไปแล้ว มีปืนก็แต่ยามเฝ้าปากประตูตามระเบียบ อาวุธต่าง ๆ เข้าคลังไปหมดแล้ว

กองร้อยนี้มีคุณชาติชายเป็นนายใหญ่อีกชั้นหนึ่ง เขาคุ้มครองจริง ๆ ช่วยเข้ายามให้ แต่ในวันที่ ๒ ทางการมีหนังสือไปบอกให้รับกุญแจจากทหารเรือ ทหารเรือก็ต้องเปิดคลังให้ทหารบกดูเพื่อมอบอาวุธให้

นายสิบเอกคนหนึ่งแลเห็นลูกตอร์ปิโดเข้าก็ตาเหลือก บอกว่าของทหารเรือเท่าลูกบอมของตัวเท่านิ้วก้อย แล้วสั่นหัวดิก ๆ

นายร้อยไปเห็นอาวุธในคลังปืน บอกว่า เอ ! ทำไมไม่ยักกะใช้ อย่างนี้ผมไม่ยอมสู้เด็ดขาด อ้ายเราหรือรอให้บุก ไม่เห็นบุกก็ต้องเข้ากะเขา ม่ายงั้นติดคุกตาย

ข้าพเจ้าเลยเดาในใจว่ากลาโหมฉลาดนัก จัดเอาพวกเมืองเพชรบุรี (ที่แปรพักตร์) ไปยึดบางนา ถ้าทหารเรือยิงก็เท่ากับประหารพวกแปรพักตร์ เท่ากับรัฐบาลยิงโป้งเดียวได้นกสองตัว

ในทำนองเดียวกัน ทางพระราชวังเดิมก็เหมือนกัน ได้ข่าวว่าใช้ให้พวกราชบุรีมายึดครองเป็นหน่วยแรก เป็นวิธีแยบคายดีนัก ทหารควรจำเอาเป็นแบบเรียนได้

ทหารเพชรบุรีคุ้มครองให้ ๓ วัน พอวันที่ ๔ กรกฎาคม ก็ผลัดเอาหน่วยใหม่มา หน่วยเก่ากลับกรุงเทพ ฯ หน่วยใหม่นี้มีคุณชาติชาย ชุณหวัน เป็นนายใหญ่ตามเคย

ทางเรือท้องน้ำแถวบางนายังไม่ได้ไปรายงานตัวที่กลาโหมอีกหลายคน กองทัพเรือในบังคับบัญชาของหลวงพลสินธวาณัติก์ (เปล่ง สมิตเมฆ) ก็เร่งให้เข้ามารายงานตัวเสียให้หมด คุณชาติชาย จึงจัดรถกะบะ ให้บรรดานายทหารตามเรือได้เข้ามารายงานที่กลาโหม บอกให้พวกนายทหารเรือขึ้นบนรถ ไม่ยักมีม้านั่ง คุณชาติชายมาพูดว่าพวกคุณจะไปบังเอิญตรงกับเวลาทหารกินข้าวพอดี ม้ายาวเอาไปให้ทหารกินข้าวเสียหมด คุณประสาน ศักดิ์สุภา บอกว่าแกพูดของแกขำดี มันไม่ใช่ผู้คุ้มครองเสียแล้ว ดูวางท่าเหมือนผู้คุมนักโทษ

คุณชิต ประเสริฐบุญ บอกว่า เมื่อคุณชาติชายไขกุญแจตรวจคลังดูทุกคลังแล้ว วันต่อมาได้มีคำสั่งจากกลาโหมให้ขอดูบัญชี ทหารประจำคลังก็นำบัญชีมาให้ดู ในวันนั้นเองมีรถ ร.ส.พ. ๒๐ คันมาจอดในกรมสรรพาวุธ ทร. ขนอาวุธทั้งปืนกล ปืนพก พร้อมทั้งลูกปืนไปเกลี้ยง เหลือไว้แต่ปืนรัชกาลอย่างเดียวเท่านั้น รถฮาล์ฟแทรค ๕ คัน ก็เอาไปเสียด้วย ทิ้งฮาล์ฟแทรคชำรุดไว้ให้ ๒ คัน มิหนำซ้ำสั่งให้ถอดลูกเลื่อนปืนเรือไปเก็บในกรุงเทพ ฯ หมด

ของทุกอย่างนี้ภายหลังได้คืนแต่ลูกเลื่อนปืนเรือเท่านั้น นอกนั้นไปไหนไม่ทราบ คุณชิต บอกว่าเห็นฉวยปืนพกสตาร์กันคนละกระบอก จะเอาขึ้นบัญชีของหลวงหรือเปล่าก็เหลือเดา ปืน ประมาณ ๒๐๐ กระบอก บางนาไม่ได้รับคืนทั้งๆ เป็นปืนส่วนตัว เพราะเอาเงินจากบรรดาข้าราชการ ไปซื้อมา (แต่ทางการให้ยืมเงินทดรองออกไปให้ก่อน) ใครออกเงินไปแล้วก็นึกว่าไปได้ปืนเอา ชาติหน้าก็แล้วกัน

ทหารเรือจะเข้าไปในกำแพงอิฐไม่ได้เป็นอันขาด แถวเก้านาฬิกาแล้ว คุณชาติชายก็ ชำเลืองดู รองเจ้ากรมก็สั่งให้เลิกแถวไปพักผ่อนได้ พวกเราก็เตร่กันอยู่ใต้ต้นมะขาม บางคนก็ กลับไปหาเมีย ไม่มีใครลา ไม่มีใครป่วย กินเงินเดือนฟรี แต่ใจมันโบ๋ ๆ พิกล กลางคืนเก็บ ตีนไว้ห้ามเดินนอกถนนเป็นอันขาด คุณชาติชายเขาบอกว่า "ตายไม่รู้นา ถ้าขืนเดินยุ่มย่ามออกมา" เวลาแกเมาขึ้นมาแกก็ควักปืนออกมายิงเล่นโก้ๆ ผมกลัวทหารเรือจะไม่หงอ แต่แท้ที่จริงนั้นหงอจู๋ก็ มาตั้งแต่คืนวันที่ครูคลองเตยประกาศให้วางอาวุธมาแล้วเป็นต้นมา

มาตอนนี้คำว่า "คุ้มครอง" กลายเป็น "ยึดครอง" เสียแล้ว คุณชิตแกว่าเขามองเรา อย่างกับมองเชลยศึก ผู้แพ้ต้องยอมศิโรราบวันยังค่ำ แกยกมือท่วมหัวขอให้อาวุธกลับคืนมาหน่อย เถอะพ่อคุ๊ณ

เมื่อกลาโหมขนอาวุธยุทธภัณฑ์ไปหมดแล้ว ในวันที่ ๗ ก็อนุญาตให้ทหารเรือเข้ากำ-แพงกรมไปทำงานได้ตามเคย แต่ทหารบกยังสะพายปืนเดินตระเวนตรวจอยู่บนถนนภายในกำแพง ต่างคนต่างไม่กล้ามองหน้ากันจังๆ อายกันอย่างเจ้าสาวกะเจ้าบ่าว ก้มดูตีนซึ่งกันและกัน ดูทีหรือ ว่าเกือกใครมันจะมันกว่ากัน บ๊ะ! ตีนก็โตเท่า ๆ กันนี่หว่า ต่างคนต่างคิดแล้วต่างคนก็ต่างจาก กันไป ในใจต่างก็ปลงว่าอ้ายโอ๊บของแต่ละฝ่ายมันก็สึกจนส้นเกือบไม่มีอยู่แล้ว

คุณชาติชายตั้งกองบังคับการอยู่หน้ากรมสรรพาวุธ ทร. ระหว่างโรงพยาบาลกับตึกบังคับ การและก็มีเหตุการณ์สยดสยองเกิดขึ้นภายในที่พักของทหารบก ๒ ราย มีทหารยิงขมองตนเอง ๒ คนในชั่วเวลา ๓๐ วันที่ยึดครอง เหตุผลไม่ปรากฏชัด แกคงขี้เกียจเดินยามกระมัง?

คุณชาติชายแกแยกเขี้ยวคนเดียว คนอื่นเขาไม่แยกเขี้ยวตอบ แกก็นั่งกร่ำสุราสบายใจ ไปเท่านั้น

คุณชิตบอกว่า ๓๐ วัน เหมือนกับ ๓๐ ปี ดูมันช่างช้าเสียเหลือเกิน อยากให้ผู้ทรงอำนาจท่านไปๆ เสียให้พ้นก็ไม่เห็นไปสักที พอทหารบกยกกองกลับกรุงเทพ ฯ ก็เหมือนกับยกครกลงจากอก พ้นจากความยึดครองไปได้ ใคร ๆ ก็สบายใจทุกคน!

คุณชิตบอกว่าในวันที่ ๒๙ และ ๓๐ มิถุนายน นั้นทางบางนาพร้อมอยู่แล้ว ถ้าแม่ทัพเรือบอกไปคำเดียวเป็นบุกกันสะเด็ดไปเลย รอแต่คำสั่งเท่านั้น ไม่มีสั่งไปเลย ข้าพเจ้าบอกกะแกว่า ก็เราเริ่มผิดมาแต่ต้น แม่ทัพเรือขึ้นประสมโรงมันก็กบฏแหง ๆ บ้านช่องต้องแหลกอีกแยะ คนต้องตายอีกแยะ จะจับตั๊กแตน ๒-๓ ตัวเอาทัพช้างมาบุก ราษฎร์ก็โดนลูกหลงกันแย่ไปเท่านั้น คุณชิตเถียงว่าแล้วแม่ทัพเรือก็ไม่พ้นข้อหาว่ากบฏจริงไหมล่ะ ข้าพเจ้าบอกว่าเออ! จริงซีนะ! เวลาคนจะช่วยแก้ตัวอย่างไร ๆ ทางรัฐบาลเขาก็ไม่ฟัง จะเอาติดตะรางให้ได้ เคราะห์ดีที่หลวงพิบูลสงครามเกิดทำบุญพุทธศก ๒๕๐๐ ม่ายงั้นเจ๊งปีกันยังกว่านี้

พระลักษณ์ถูกหอกโมกขศักดิ์ของอินทรชิต เวลานี้กำลังให้หนุมานไปหาต้นสังกรณีตรีชวา หนุมานยังไม่กลับมา! กว่าจะกลับมาได้ก็เมื่อสหรัฐฯ เห็นความจำเป็นของทหารเรือนั่นแหละพอมีหวังหรือจะรอสงครามโลกครั้งที่ ๓ ก็ไม่รู้

พระราชวังเดิมถูกยึด กรมสรรพาวุธ ทร. ถูกยึด กรมอู่ทหารเรือถูกยิง, สน. สส. ถูกยิง, กองโรงเรือชุมพล ทร. ถูกยึด กองบินทหารเรือที่จุกเสม็ดถูกยึด กองสัญญาณทหารเรือถูกยึด นย. ทางสวนอนันต์ถูกยึด สอ. ถูกยึด เรือรบทุกลำถูกยึด กองเรือรบถูกยึด ที่ไม่ถูกยึดเห็นจะมีเกล็ดแก้วและป้อม ๒ ป้อมที่สมุทรปราการเท่านั้น

ที่ได้คืนมาคือพระราชวังเดิม, กรมสรรพาวุธ ทร., สน. สส., กองโรงเรียนชุมพล ทร., กรมอู่ ทร., โรงเรือที่คลองมอญ, เรือรบ, ส่วนกองเรือรบคืนให้สำนักพระราชวังไป เวลานี้เป็นที่ทำการสหกรณ์ ส่วนสวนอนันต์, กองสัญญาณ, จุกเสม็ด ยังไม่ได้คืน

การยึดสัตหีบนั้นได้ค้นเอาปืนกลและอาวุธ นย. อ่าวเตยงาม มาเกลี้ยงตามระเบียบ นอกนั้นยังได้ขนเอาม้าดี ๆ และวัวบังกล่าของพลาธิการ ผล ทัพโพ มาจนเกือบเกลี้ยงด้วย เหลือแต่ม้าป่วยไว้ให้คุณผล ๒-๓ ตัว

อ้ายที่ขำก็คือจะเอา แอล. วี. ที. (รถสะเทินน้ำสะเทินบก) ที่จอดใกล้โรงไฟฟ้ามากรุงเทพ ฯ บอกให้ทหาร นย. ช่วยติดเครื่อง เขาก็บอกว่าเขาติดไม่เป็น อุตส่าห์สั่งให้เรืออ่างทอง

(เบิ่คหัว) ไปคอยที่สัตหีบตั้งหลายวัน ปล้ำจะเอาแล่นให้ได้ มันก็ไม่แล่น สั่งช่างไปจากกรุงเทพ ฯ ทั้วกองทัพบกก็ไม่มีใครทำอ้ายรถดื้อเหล่านั้นเคลื่อนที่ได้ หมดท่าเข้าก็เกิดหัวเสีย หันไปตะคอกว่า "แล้วใครเอามาแล่นเก็บไว้ในโรงนี้ล่ะ" พวกนั้นก็ตอบว่า "พวกพีลิปปินโนที่มากับรถ เขาแล่นมาเก็บไว้" ถามว่า "แล้วไม่เคยออกแล่นเลยหรือ" โกหกเขาว่า "ไม่เคย" แถมยังกำชับอีกว่า "อ้ายนี่มันติดยากต้องใช้น้ำมันออคเทน ดีไม่ดีมันระเบิดเอาง่าย ๆ" ทหารผู้ยึดครองเขาไม่เชื่อ อุตส่าห์ปล้ำอีกจะสตาร์ทเครื่องให้ได้ สตาร์ทอีท่าไหนไม่ทราบ ไฟเกิดแลบขึ้น นายช่าง ทบ. เลยยอมแพ้ เรืออ่างทองเลยไม่ได้ขน แอล. วี. ที มาให้กองทัพบกชมในกรุงเทพ ฯ พวกเจ้าของรถเลยนอนยิ้มที่คราวนี้ช่วยกันโกหกได้ผล

การยึดครองเรือบางระจันที่จอดบางนานั้น นายทหารบกเขาทำดังนี้ คือ ไปขอดูบัญชีอาวุธแล้วก็ให้นำมามอบให้เขา บังเอิญเขาพลิกข้ามหน้าที่แสดงถึงปืนพกไป ปืนพกสองกระบอกเลยไม่ต้องถูกยึดไป ส่วนปืนกล ๒๐ เขาถอดไปทั้งกระบอกเลยทีเดียว ปืนใหญ่เขาถอดไปแต่ลูกเลื่อน เมื่อเขาได้อาวุธไปแล้วเขาก็ไป มิได้นอนค้างควบคุมอยู่ในเรือด้วย

บางลำขนปืนกลที่เก็บตกมาได้จากกองสัญญาณ ทร. มาส่งคืนกรมสรรพาวุธ ทร. พอมาส่งเช้า กลางวันทหารบกขนไปเรียบ คนส่งบอกว่าชักเสียดายตระหงิด ๆ รู้งี้เอาไปแลกข้าวพองเจ๊กยังได้หลายตังค์

ขอย้อนกล่าวถึงการรบทางกองสัญญาณอีกหน่อยเถอะ ร.ต. พิทักษ์ เจริญศิริ กับ ร.ต. ไพศาล ประเสริฐธรรม ประจำกรมอู่ทหารเรือ เวลาพอเกิดเรื่องตึงตังในวันที่ ๒๙ ก็เข้าไปรายงานตัวที่กองสัญญาณ ฤทธิ์ที่อยากรบก็วานทหารให้ขับฮาล์ฟแทรคมาที่อนุสาวรีย์รัชกาลที่ ๖ ตั้งป้อมยิงกับตำรวจ ฯ เป็นการใหญ่ ลูกปืนหมดก็ไปนำมาสู้อีก ครั้นเห็นเหลือกำลัง สั่งให้คนขับถอย พ่อคนขับเกิดถอยหลังไม่เป็น เขาเป็นแต่บังคับให้แล่นเดินหน้า ทำอย่างไรกันล่ะ ? มันก็ต้องยิงกันยันป้ายเท่านั้น พระเอกพิทักษ์ซึ่งเป็นคนหงิม ๆ ครั้งเป็นนักเรียนนายเรือ กลับเกิดมาเป็นฮีโรขึ้น โดนตำรวจ ฯ ที่อยู่บนบ้านเดิมของเจ้าพระยายมราชยิงทะลุท้อง ๒ รู ทะลุที่อื่น ๆ อีกรวมทั้งหมด ๕ แผล พ่อไพศาลก็โดนเข้าเหมือนกันแต่น้อยหน่อย พอกระสุนหมดรถก็ถอยไม่ได้ต้องทิ้งรถมาแต่ตัว ช่วยกันพยุงมาท่าเรือคลองเตย **หมอไม่ร้องสักอีเดียว** นับว่าทนชะมัดญาติ ข้าพเจ้าว่าเก่งกว่าเนลสันเสียอีก เนลสันยังร้องครางและครวญถึงเลดีฮามิลทัน

เพื่อนนำลงเรือไปยังบางนา ทางกรมสรรพาวุธไม่ยอมรับ ร.ต. พิทักษ์ ไว้ เพราะวิทยุ ฯ ทางรัฐบาลประกาศว่าห้ามมิให้ใครรับพวกกบฏเป็นอันขาด เมื่อบางนาเขาไม่รับตัว พ่อไพศาลก็อุตส่าห์พาเล็ดลอดมาทางไหนก็ไม่ทราบ มาส่งตัวไว้ที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

ทางจุฬาลงกรณ์คงเกิดคุยกันขึ้น เรื่องรู้ไปถึงตำรวจ ฯ ตำรวจ ฯ ก็เตรียมจะมาจับตัว พวกเพื่อนก็หูไวชะมัด รีบพามาส่งไว้ที่โรงพยาบาลทหารเรือปากคลองมอญ พอนายพิทักษ์ออกจากโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ได้ครึ่งชั่วโมง ตำรวจก็ไปถึงโรงพยาบาลจุฬา ฯ คว้าน้ำเหลวอีก ภายหลังสืบทราบว่าหลบมาซุ่มรักษาตัวที่กรมแพทย์ทหารเรือก็ดิ่งมา กรมแพทย์ ทร. ผลัดว่ารักษาแผลให้หายเสียก่อนถึงค่อยมาเอาตัวดีกว่า จะเก็บไว้ให้มิให้หนีไปได้ ตำรวจ ฯ ก็ยอม

วีรกรรมชิ้นนี้ ข้าพเจ้าขอให้ทหารเรือรุ่นหลังช่วยกันชมน้ำใจนักสู้ของลูกผู้ชายน้ำเค็มคนนี้โดยทั่วกัน

ยังมีอีกคู่หนึ่ง คือ ร.ต. ศิริ สุวรรณวัฒน์ และ ร.ต. สุเอ็ด จันทรัคคะ พ่อสองคนนี้ยิงต่อสู้อยู่ในลุมพินีอย่างเพลิดเพลิน อินทรธนูหลุดไปไหนไม่รู้ มีแต่หมวกเหล็กกับปืนกล ทางกองสัญญาณเขาถอยไปเมื่อไรตนก็ไม่รู้ เหลียวไปดูข้างหลัง ตายโหงละวา ! เพื่อน ๆ เปิดกันหมดแล้ว พ่อสุเอ็ดเกิดหน้ามืด คงไม่ได้กินข้าวมาหลายเวลาแล้ว เอาแต่ยิงปืน นายศิริหมดท่า ข้างหน้าก็ข้าศึก จะพานายสุเอ็ดหนีก็พยุงกันเต็มแย่ จะทิ้งเพื่อนก็ไม่ใช่ลูกผู้ชาย ตกลงต้องขุดโพรงใต้รั้วบ้านฝรั่ง ลากพ่อสุเอ็ดเข้าไปด้วย เจรจากับเจ้าของบ้านว่าเป็นทหารเรือแตกทัพมา ฝรั่งบอกให้อาบน้ำแล้วผลัดเครื่องแต่งตัวใหม่ หาข้าวให้กินด้วย (ท่าจะเป็นขนมปัง) แกชักธงชาติขึ้นบนเสาบ้านของแก บอกว่าไม่ต้องกลัว ตำรวจ ฯ ไม่กล้าเข้ามา

เรือเภตราขนปืน ค. ๕๑ มาจากบางนา ๒๐ กระบอกมาขึ้นที่ท่าเรือคลองเตย ชนวนฐานกระสุนไม่มีเลย กลายเป็นดุ้นพื้นไปฉิบ ร.ต. ประดิษฐ์ ยุทธศาสตร์โกศล เต้นผาง จะให้เรือบางระจันไปตามชนวนฐานกระสุนจากเรือตระเวนวารีที่แล่นลิ่วมาทางพระราชวังเดิม เรือบางระจันไม่ยอมมา ต้องให้ผู้บังคับหมวดเรือทุ่นระเบิดสั่งเสียก่อน หาตัวคุณพัฒน์ไม่พบ เลยไม่ได้ออกเรือจนแล้วจนรอด เป็นอันว่า ค. ๕๑ ไม่ได้ใช้รบเลย เพราะเรือตระเวนวารีพาเอาชะนวนฐานกระสุน ค. ๕๑ มาเกยเสียที่กุฎีจีน ถ้าสมมติว่าไม่ลุกลน ปืน ค. ๕๑ ที่ท่าเรือใช้การได้ดี คงได้สู้กับปืนครกของทหารบกที่ลุมพินีย่อยยับลงไปด้วยกันทั้งสองข้างแน่

ปืนครกของทหารบกมาตั้งยิงเรือกลางน้ำหน้าคลองเตย โดยมีเครื่องบินตรวจการณ์ดูกระสุนตกให้ แต่บังเอิญไม่ถูกเรือลำใด และก็เคราะห์ดีที่สุดที่ไม่โดนเรือเมิรสก์ที่จอดต่อท้ายเรือบางระจันไปทางใต้ ถ้าเปะปะไปโดนเรือฝรั่งเข้าละก็เห็นจะต้องขอโทษกันแย่หน่อย

คุณจรัส บุญบงการ ประจำตำแหน่งอยู่กรมกองไหนก็จำไม่ได้ แต่ในคืนวันที่ ๒๙ ได้ดิ่วไปหากองสัญญาณ ทร. พบกับคุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์ แห่ง นย. สัตหีบในกองสัญญาณนั้น สองคนนี้หลงกองทั้งคู่ ดาวบังคับให้เดินโคจรไปเจอะกันเข้าทั้ง ๆ ที่มิได้นัดกันเลย คุณสุภัทรก็ทำหน้าที่ช่วยเขารบเพราะตนจะบงการรบไม่ได้ โดยที่รองผู้บัญชาการกับคุณชลีท่านก็อยู่ที่นั่น ส่วนคุณจรัสคงทำหน้าที่เกะกะไปสุดแต่โอกาสจะมาถึง

ในวันที่ ๓๐ มิ.ย. เครื่องบินทิ้งระเบิดกองสัญญาณ ทร. หลังจากทหารบกได้ยิงปืนครกมาจากถนนระนองแล้ว เป็นอันว่ากองสัญญาณโดนเข้าเต็มที่ อาวุธไม่มี ข้าวไม่มี

คุณจรัสลงเรือ แอล. ซี. เอ็ม. จากท่าเรือบ่ายหัวเรือไปบางนาพร้อมด้วยคนเรือ ๒ คน สพิทไฟร์เห็นผิดสังเกต ปักหัวดิ่วลงมาจากฟ้า ปล่อยกระสุนลงมาเป็นห่าฝน คือจิกยิงนั่นแหละ คุณจรัสฉลาดพอเห็นมันดิ่งลงมาก็เบนเรือขวางลำเสียเพื่อให้เป็นเป้าเล็กที่สุด ถ้ามัวปล่อยให้เขายิงจากหัวไปท้ายมันก็เป็นเป้ายาว มีโอกาสโดนกระสุนได้ง่าย นอกจากนั้นคุณจรัสกับทหารยังได้แอบหลบทางกราบขวาที่ข้าศึกยิงอีก เดชะบุญทั้งคนทั้งเรือปลอดภัย ทางฟ้าชักจะเคือง อ้ายศัตรูตัวนิด ๆ ทะเล้นหลบหลีกลูกปืนกูได้ จิกหัวลงมาใหม่ คุณจรัสก็เบนหัวเรือขวางลำเสียอีก ไม่ถูกกระสุนอีก คราวนี้เห็นที่อ้ายสพิทไฟร์ตัวนั้นจะหมดกระสุนจึงกลับบ้านไม่มารบกวนอีก มีคนถามคุณจรัส แกก็บอกว่าพระท่านคุ้มครอง

ตำรวจ ๆ จะเอาผิดคุณจรัสให้จงได้ ทำไมไม่ไปประจำที่กรมกองของตน ไพล่มาวุ่นอยู่ที่กองสัญญาณ ต้องเปิด ข.ท.ร. ถกเถียงกัน ใน ข.ท.ร. บ่งว่าเกิดเหตุทหารทุกคนจะต้องไปประจำกรมกองของตน แต่เมื่อกระทำไม่ได้ก็ให้ไปรายงานตัวที่กรมกองที่ใกล้ที่สุด คุณจรัสโต้ว่าแกไปกรมกองของแกไม่ได้ แกก็ไปรายงานต่อคุณชลีที่กองสัญญาณ ทร. เพราะบ้านแกอยู่ปลายถนนศรีอยุธยา มันใกล้กับกองสัญญาณพอดี

ทางตำรวจฯ ต้องยอมแพ้ไม่คิดใจเอาความขึ้นฟ้องร้อง กันเอาไปเป็นพยานโจทก์ ขอให้มาชี้ตัวคุณสุภัทรที่สันติบาล เพราะตำรวจสืบทราบว่าคุณสุภัทรเป็นตัวการคนหนึ่ง จึงตามไปจับถึง นย. สัตหีบ

ถึงคราวชี้ตัวมันก็หวาน เพราะเคยเป็นลูกศิษย์กันมา ต้องชี้ถูกแน่ๆ แต่ข้าพเจ้าก็มาเกิดสงสัยอะไรขึ้นในใจอย่างหนึ่ง สมมติว่าคุณจรัสแกจงใจแกล้งชี้ผิดตัวล่ะ มันจะเกิดประโยชน์หรือเกิดโทษแก่ใครบ้างหรือไม่ ประโยชน์แก่คุณสุภัทรน่ะมีละ ข้อนี้ใครๆก็รับว่าเป็นเช่นนั้น แต่โทษจะเกิดแก่คุณจรัสบ้างหรือเปล่า ? ข้อนี้ข้าพเจ้าชักงง–ตอบไม่ถูกเหมือนกัน การที่ตำรวจฯ จะเอาโทษกับพยานมันก็ไม่น่าดูนัก

กองทัพเรือแทงบัญชีจำหน่ายเรือ ต. เต่า เพราะเรือนี้หายไปลำหนึ่ง เข้าใจว่าถูกข้าศึกยิงจมใครไปล้อว่าผู้บังคับการเรือว่าผู้บังคับการเรือจม เขาว่ามันโกรธตายเลย

คุณประดิยัติ ยุทธศาสตร์โกศล เห็นว่าไม่ได้ชะนวนฐานกระสุน ค. ๕๑ แน่แล้ว จึงโดยสารติดมากับรองผู้บัญชาการในเรือยนต์ของเรือสันดอน พร้อมด้วย ร.ท. ชัชชัย ไทยกล้าตรงมายังบ้านคุณสกล ช่างประดับ ในบ่ายวันที่ ๓๐ มิ.ย. ๙๔ นั้นเอง แต่คุณประดิยัติจะไปแวะเสียที่ไหนไม่ทราบ ดูเหมือนมาไม่ถึงบ้านคุณสกลที่หน้าวัดใหม่พิเรนทร์

พอกองสัญญาณแตก นายยามของกองสัญญาณคือ ร.ต. ชาญณรงค์ ขวัญอยู่ เป็นบุตรของพันเอก ย้อย ขวัญอยู่ ท่านพ่อเห็นบุตรหายไป บ้านก็ไม่กลับ เพื่อนๆ มาส่งข่าวว่าบาดเจ็บ พ่อส่งรถออกล่าตัวทุกโรงพยาบาลในกรุงเทพฯ ไปได้ตัวนอนป่วยอยู่ที่โรงพยาบาลเลิดสิน จึงขอตัวไปไว้โรงพยาบาลพระมงกุฎฯ พญาไท นอนป่วยปนเปกับบรรดานายทหารบกทั้งหลายประมาณ ๑๐ คนด้วยกัน

กองทัพบกเขาเงินหนา เพื่อที่จะเอาใจคนป่วย จึงให้จอมพลผิน ชุณหวัน กับผู้ติดตามอีก ๕–๖ คน มาแจกเงินคนป่วยในการสับประยุทธ์ครั้งนี้คนละห้าร้อยบาท

ผู้แจกก็นับเงินยื่นส่งให้ แล้วถามถึงการปฏิบัติหน้าที่ชมเชยว่าทำการรบให้แก่ประเทศชาติได้ผลดี เป็นการเอาใจคนเจ็บทั่วหน้ากัน ท่านก็นับเงินไปแจกไป เริ่มตั้งแต่หัวแถวดะเรื่อยมา บางคนลุกนั่งได้ก็นั่งรับเงิน บางคนลุกไม่ได้ก็นอนรับเงิน

พอมาถึงนายเรือตรีคนนี้ก็ยิ้มย่องยื่นมือส่งเงินให้ ถามว่าปฏิบัติหน้าที่ทางด้านไหน เรือตรีนั้นกำลังนอนอยู่จึงตอบว่าทางกองสัญญาณ ท่านก็ชมเชยว่าเก่งมาก ถามว่าเข้าไปได้ทางทิศไหน เรือตรีนั้นตอบว่าผมเป็นนายยามกองสัญญาณทหารเรือ ท่านชงัก แต่พ่อนี่คว้าเงินห้าร้อยบาทเก็บเข้าไว้ใต้หมอนเสียแล้ว ท่านถามว่าเป็นทหารเรือดอกหรือ เจ้าตัวก็รับว่าใช่ ท่านเลยยิ้มไม่ออก จะทวงเงินคืนก็ใช่ที่ จำต้องเดินเลยไปยังเตียงอื่นต่อไป

โรงพยาบาลทหารเรือ

๘ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๖)

เรื่องราวทางกองสัญญาณ ทร. ยังไม่หมด จะต้องกล่าวไว้อีก เพราะมีวีรกรรมมากหน้าหลายตาด้วยกัน ที่เขียนไว้นี้ก็เพราะการล่วงเวลามานานพอที่จะไม่มีใคร อยากขุดหาความผิดพวกเราอีกแล้ว

คุณประเสริฐ บรรจงจิตร เป็นหัวหน้าฝ่ายโฆษณา พ่นผิด ๆ ถูกๆ ไปตามเรื่องของแก เพราะไม่ได้ร่างไว้แต่เดิม ตำรวจ ฯ จับได้ว่าคุณเพ่ง พงษ์พานิช ก็มาสมทบ "พ่น" ร่วมกับคุณประเสริฐด้วย เวลาเขาเรียกไปสอบสวนเขาเอากระจกทับกระดาษแผ่นนั้นไว้ กลัวคุณเพ่งจะคว้ากระดาษกลืนเข้าท้องไป เขาให้คุณเพ่งมองทะลุกระจกอ่านเอาเอง แล้วถามว่าเป็นของคุณใช่ไหม คุณเพ่งก็ต้องรับว่าใช่ แต่สบอกไปว่าเขาบังคับให้พูดหมอนี่เลยถูกปล่อยตัวกลับบ้านทั้ง ๆ ที่ตำรวจ ฯ รู้ว่าโกหก มันก็เป็นเรื่องประหลาดพอดูเหมือนกันมีอีกนายหนึ่งนอนฟังวิทยุ ฯ อยู่บ้านรำคาญที่กองสัญญาณ ทร. พูดไม่จี้ใจประชาชน จึงเขียนคำโฆษณาถือไปยังกองสัญญาณ ทร. แต่ไปเมื่อกองสัญญาณเกือบแตกอยู่แล้ว กระดาษแผ่นนั้นเลยเอามาฉีกทิ้งเสียฉิบ เพราะเขาไม่เคยโดนตำรวจ ฯ สอบสวนเลย นายทหารประเภทที่ "ซุ่ม" อย่างนี้มีด้วยกันเกือบทั่วกองทัพเรือ ต้องทำเด๋อในเวลาแพแตก

คุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์ เป็นอีกคนหนึ่งที่รู้เรื่องมาแต่เดิม เข้าไปจัดการอยู่ที่กองสัญญาณ ทร. แต่ไม่กล้าบงการมาก เพราะมีนายค้าอยู่หลายคน กระนั้นก็แอบสั่งได้โขอยู่ เรื่องพรรค์นี้พอมองตาก็รู้ว่าตื้นลึกแค่ไหน บางคนตีปีกอย่างกำแหง ถึงกับกล่าวว่า "กูจะส่งมึงไปเรียนนอกสามปี" เพราะมั่นใจว่าตนจะต้องชนะแน่ แต่ภายหลังเห็นโกยแน่บกันหางชี้ไป

เคราะห์ดีฮาล์ฟแทรคมีอยู่ ๕–๖ คัน แต่ใช้การได้จริงเพียงคันหนึ่งหรือสองคันเท่านั้น เอาออกมายันไว้ทางศาลาแดงคันหนึ่ง แต่ก็ได้คนขับที่ขับไม่เป็น (คือถอยหลังไม่เป็น) มันก็ข้าดีจะหันหลังวิ่งหนีเขาก็กลัวเขาจะยิงท้ายพัง ต้องเอาหน้าสู้เรื่อย คุณพิทักษ์ เจริญศิริ จึงโดนยิงเข้าตั้ง ๕

แผล นายทหารคนนี้ถ้าเป็นฝ่ายรัฐบาลเห็นจะได้ขึ้นเงินเดือน ๔ ชั้นแน่ ๆ คงได้ติดเหรียญกล้าหาญโก้ไปเทียวละ ข้าพเจ้าขอภาวนาให้เขาเจริญยิ่งๆ ในทางราชการเถอะเจ้าประคุ๊ณ เมื่อเกิดเหตุเข้าจึงรู้ว่าใครเป็นคนกล้าจริง อ้ายคนคุยโวนั้น หมายหัวได้ว่าตาขาวแทบทุกคน ดังนั้นกองทัพเรือจึงต้องพยายามฝึกให้มีคนกล้าแท้ ๆ สัก ๕ % นี้แหละก็พอ พวก ๕% นี้แหละจะดึงอ้ายพวกคุยโวอีก ๕๐% ให้ตามหลังตนได้ ส่วนพวกขี้ขลาดแท้ๆ อีก ๔๕ % ก็ต้องตามพวก ๕๕% เขาไปด้วยกัน แล้วเวลาจะรบต้องจ่ายเหล้าให้ใจมันกล้า นี่เป็นทฤษฎีของฝรั่ง คนไทยนั้นมีคนกล้าจริง ๆ มากกว่า ๕% แน่ จึงสามารถออกประจัญข้าศึกได้โดยไม่กลัวตาย แต่คนไทยเราเสียอย่างหนึ่งคือไม่ชอบตรึงกันเฉยๆ มันชักเบื่อ ถ้ารุกละก็–ตายเป็นตายกันเทียว ! นิสัยประหลาดอีกอย่างหนึ่งของคนไทยคือชอบดูเขายิงกัน ไม่ยักกลัวลูกหลง นับว่าแปลกกว่าชาติอื่นๆ ดังนั้นถ้าได้นายดีๆ ละก็ประเทศเจริญฉิวเพราะเก่งตอนที่ไม่กลัวตายนี่เอง สมัยเนลสัน รัฐบาลแบ่งรางวัลที่ยึดทรัพย์เชลยศึกได้ให้อีกด้วยตามเปอร์เซ็นต์นายและบ่าว อ้ายชนิดนั้นกล้าเพราะตะกละเงิน สู้ของเราในสมัยนี้ไม่ได้เด็ด

เรือบางระจันนั้นกองทัพเรือสั่งให้มาจอดที่ท่าเรือคลองเตย เพราะได้ข่าวว่ากรรมกรท่าเรือจะสไตรค์หรือรวน จึงให้มาคุมเชิงไว้ตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๔๙๔ อีตาจ่าคนหนึ่งทะเล้นเอามีดออกมาล้อเล่นกับยามท่าเรือ ยามท่าเรือก็ไปรายงานหัวหน้ายาม หัวหน้ายามเป็นนายร้อยตรีก็เขม่นทหารเรือบางระจัน จึงทำรายงานกล่าวโทษเสียขนานใหญ่ กองทัพเรือรู้เรื่องเข้าเกรงจะเกิดเรื่อง ครูคลองเตยจึงโทรศัพท์ไปบอกคุณภัทร เอี่ยมรัตน์ ผู้บังคับหมวดเรือทุ่นระเบิดให้บอกให้เรือบางระจันไปจอดเสียที่บางนา ให้เรือปราบมาจอดที่ท่าเรือแทน เช้าวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๙๔ คุณภัทรจึงโทรศัพท์เรียกให้ทางเรือมาหาที่กองเรือรบ ทางเรือมีนายทหารเพียง ๓ คน คือ ผู้บังคับการเรือ, นายช่างกล และสรั่งช่างกล ดังนั้นนายช่างกลก็ไปรับคำสั่งจากผู้บังคับหมวดเรือ

เวลาบ่ายขณะที่เรือแมนฮัตตันจะเจิมเรือนั้น เรือบางระจันก็กำลังปลดเชือกแล่นล่องไปบางนา ครั้นไปถึงบางนาก็ทราบว่าทางกรุงเทพฯ เกิดเรื่อง คุณทวิช บุณยรัตพันธุ์ จึงปรึกษากับคุณประสาน ศักดิ์สุภา นายช่างกลว่า "นามเรือของเรามันเป็นมงคล ท่าจะต้องได้รบแน่เหมือนบรรพบุรุษเดิม" แต่จะทำอย่างไรดีล่ะจึงจะได้รบ ? ปรึกษากัน ในที่สุดก็เลี่ยงสีกขาเอาว่าคำสั่งของแม่ทัพเรือนั้นท่านสั่งมาด้วยวาจา เราควรแล่นไปประจำที่ท่าเรือใหม่ **ตามคำสั่งตัว**

หนังสือ ซึ่งมีคำสั่งไว้แต่เดิม ดังนั้นจึงปลดทุ่นกระดิบ ๆ ขึ้นมาคลองเตยใหม่ มาเจอะเรือจ้างเข้าปากคลองพระโขนง จึงถามโบตอะฮอยขึ้น เรือจ้างตอบว่าทุ่นระเบิดนั่นหมายความว่าคุณภัทรนั่งอยู่ในเรือจ้างลำนั้นกำลังจะไปบางนา ด้วยค่าจ้างเรือจ้างถึง ๒๐ บาท จึงรับเอาตัวขึ้นเรือมา

เวลานั้นท่าเรือคลองเตยมีแต่หญ้าคน มองโล่งไปถึงถนนพระราม ๔ ได้สบาย ทางเรือจึงตั้งกองรบขึ้นตามระเบียบปราบกบฏ

รถจิ๊ปตราโล่ของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองทิ้งอยู่ ๑ คันไม่มีคน ทหารเรือจัดการดึงสายไฟออกต่อแล้วเลยใช้เป็นพาหนะติดต่อระหว่างท่าเรือกับกองสัญญาณ ทร. ได้สบาย พอคุณภัทรเอารถกลับมาท่าเรือ บ่นว่าไม่ไหว พวกกองสัญญาณมันจะยิงตายเพราะตราโล่และสีแดงหราอยู่ ทหาร ๔–๕ คนก็คว้ายุตจุ้มสีทาพรืด ๆ เข้าท่าทีเดียว รถคันนั้นก็เป็นสีหมอกไปเท่านั้น แต่ต่อนี้ไปก็แล่นไปมาได้โดยปลอดภัย ไม่บาดตาทหารเรือ

พลประจำปืนกล ๒๐ จากเรือบางระจันและเภตรามีเท่าไร ทางกองสัญญาณมาขอเจียดเอาไปใช้บ้าง ทางเรือก็แร้นแค้นอยู่แล้ว ต้องแบ่งไปตามมีตามเกิด พาหนะรถยนต์เวลานี้ต้องการใช้มากที่สุด รถบรรทุกของท่าเรือ ๑๐ คันพวกเรายืมมาใช้เกลี้ยงพร้อมทั้งน้ำมัน ตัวหัวหน้าผู้ควบคุมรถท่าเรือต้องหนีราชการเพราะกลัวตำรวจ ฯ จับตัว จนกระทั่งบ่านนี้ยังไม่กลับท่าเรือ

รถยนต์แถวคลองเตยก็โดนทหารเรือยืมใช้ บางคันอ้างว่านายของตนเอาลูกกุญแจไป พวกอิดออดประเภทนี้ละก็ดีนัก พ่อทหารดึงสายไฟฉับเข้าให้ ต่อตรงจากแบตเตอรี่รถก็สตาร์ทฉิวไปเท่านั้น

คุณสนธิ บุณยะชัย เอารถยนต์ส่วนตัวมาจอดทิ้งไว้หน้ากองสัญญาณ ทร. จนกระทั่งตัวแตกทัพหนีไป รถก็จอดแหงแก๋อยู่นั่นเอง ผลสุดท้ายได้รถคืนหรือเปล่าข้าพเจ้าไม่ทราบ แต่แก้ตัวหลุดไปได้ไม่ยักโดนตำรวจ ฯ รวมไว้ "เล่นกีฬา"

หมอสวน กมลนาวิน ก็ย่องเข้าไปในกองสัญญาณเหมือนกัน แก้ข้อหาของตำรวจ ฯ ว่าเป็นนายทหารกองหนุน เห็นพรรคพวกบาดเจ็บก็เข้าไปช่วยเหลือกันบ้างละซี

คุณโพธิ์ อีมวิชา ผู้บังคับการเรือเภตรา อ้างกับตำรวจ ฯ ว่าปฏิบัติไปตามที่คุณอานนท์ ปุณฑริกาภา โทรเลขสั่งมา ผู้สอบสวนก็บอกว่าไปฉีกโทรเลขนั้นทิ้งเสีย แล้วพรุ่งนี้มาให้การใหม่ (มันก็โดนทำนองคุณสงัด ชลออยู่ นั่นแหละที่โดนว่า "ให้การอย่างนี้ติดตะรางตายห่า") แสดง

ว่าผู้สอบสวนเขาสงสาร เห็นให้การเซ่อและซื่อเกินไป ไม่รู้จักโกหกบ้างเสียเลย ถ้าพวกเราไม่ได้คนที่เมตตาอย่างนี้ช่วยไว้บ้างเป็น "ติดตะรางตายห่า" อย่างว่าจริง ๆ เพราะคุณสุโพธิ์ ไปลำเลียงปืน ค. ๕๑ จากบางนามาท่าเรือ พร้อม ๆ กับเรือตระเวนวารี ต่างช่วยกันขนใหญ่ เรือตระเวนวารีเลยหยิบเอาชะนวนฐานกระสุน ค. ๕๑ ไปเสียนี่ ปืน ค. ๕๑ เลยเป็นปืนคอควายไป

คุณเสวต บุณยะทรัพย์ ผู้บังคับการเรือตระเวนวารี ทะเล้นทิ้งสมุดโน้ตไว้ในห้องนอน หาได้หยิบมาในเวลาสระเรือที่กุฎีจีนไม่ ตำรวจ ฯ อ่านพบว่าเวลานั้น ๆ จอมพล ป. ขึ้นเจิมเรือ เวลานั้น ๆ คุณมนัสจับจอมพลไป เวลานั้นไฟฟ้าดับรถรางสายปากน้ำหยุดเดิน เวลานั้น ๆ ได้ยินปืนนัดแรก ตำรวจ ฯ เขาสงสัยว่าจะมีแผนการณ์อะไรไว้ก่อน ที่โบราณเขาว่าปลาหมอตายเพราะปาก มันก็อ้ายทำนองอย่างนี้เอง เจ้าตัวแก้ตัวว่าผมจดเปื่อย ๆ ไปอย่างนั้นเอง ตำรวจ ฯ ก็เชื่อไม่ยักโดนมา "เล่นกีฬา" อย่างคนอื่น ปลาหมอตัวนี้เป็นแต่เพียงคางเหลืองเท่านั้นไม่ถึงกับตาย

วันที่ ๓๐ มิ.ย. ๙๔ ประมาณ ๑๑๐๐ ที่ท่าเรือเกิดอลเวง เพราะเรือตรี สำอาง กรีโสภณ มาบอกว่าฝ่ายทหารรัฐบาลจะยกมาโอบหลัง โดยจะมาทางถนนกล้วยน้ำไท ๒๐๐ คน ตัดเส้นทางลำเลียง จากกองสัญญาณถึงท่าเรือ คุณภัทรต้องส่งคุณประสานพร้อมด้วยปืนกลมือ ๘ กระบอกไปตรึงทางกล้วยน้ำไท ชาวบ้านแถวนั้นช่วยยกถังซีเมนต์มาเป็นกำแพงป้องกันให้ พวกเขาบอกว่าเห็นทหารเรือแล้วใจชื้น แต่ปรากฏว่าได้ยินเสียงปืนแต่ในระยะไกล ๆ หามีฝ่ายรัฐบาลผ่ามาไม่ ตรึงอยู่จนคุณภัทรให้มาตามตัวกลับ เพราะกองสัญญาณเริ่มถอยแล้วในตอนบ่ายวันที่ ๓๐ ทำไมจะไม่ถอยล่ะ ลงมีแต่อ้ายปืนคอควายไม่ใช่ ค. ๕๑ ต่อให้ตัวคนทำด้วยเหล็กก็ต้องวิ่งหนีเขา ที่ถอยเพราะ ๑. หมดแรง อดข้าวมานาน ๒. อาวุธที่เอามาใช้การไม่ได้ กำลังใจเลยเสีย ๓. เสียงเครื่องบินบนหัวทำให้ขวัญฝ่อยิ่งขึ้น ถ้ามีคนผลัดหรือมีอาวุธและลูกปืนลำเลียงมาโดยสะดวกและมี ป.ต.อ. ข้าพเจ้าคิดว่าคงตรึงกันอีกนาน แม้ว่าจะโดนเครื่องบินทิ้งระเบิดก็ตาม เพราะเครื่องบินร่อนลงมาทิ้งทีละลูกพอทิ้งลูกหนึ่งก็ถลาไปทางท่าเรือคลองเตย ไปตั้งต้นวนมาทิ้งใหม่อีกหนึ่งลูก (ไม่ใช่ทิ้งเป็นตับ ๆ อย่างที่เคยเห็นฝรั่งมันมาทิ้งโรงไฟฟ้า) ดังนั้นกองสัญญาณจึงนับว่าไม่ใคร่โดนเสียหายมากนัก

ทางท่าเรือเห็นเครื่องบินถามาก็จะยิง แต่คุณภัทรห้ามไว้ สั่งแต่เพียงว่าถ้าเขาทิ้งระเบิดเรา จึงอนุญาตให้ยิงขึ้นไปได้ แต่เขาก็ไม่ทิ้งระเบิด ดังนั้นการต่อสู้ทางท่าเรือจึงไม่มีเลย

คืนวันที่ ๒๙ มิ.ย. ๙๔ เรือบางระจันไปขนอาวุธจากบางนามา ๑ เที่ยว แต่ก็ต้องขนเอาปืนกลกลับไปคืนให้กรมสรรพาวุธตามเดิม ส่วนลูกปืนไม่ได้กลับ เพราะเอามายิงกันที่กองสัญญาณนั่นเอง

เรือปราบที่มาจอดท่าเรือแทนเรือบางระจันนั้น ดูจะ "กบดาน" นิ่งเฉยอยู่ มีคุณพิชัย สุนสะธรรม ต้นเรือเต้นแร้งเต้นกาอยู่คนเดียว แต่ก็ไม่ได้ทำอะไร ผู้บังคับการสั่งต้นกลให้ติดเครื่องอยู่ตลอดเวลา พวกกองสัญญาณแตกก็เป็นลำแรกที่พาคนป่วยของกองสัญญาณไปบางนา หมดเรื่องของเรือลำนี้สั้น ๆ แค่นี้เอง

ขอย้อนกล่าวถึงวีรกรรมของจ่าเรือสารสินธุบ้าง เคราะห์ร้ายที่ข้าพเจ้าสืบหานามไม่ได้ จ่าเรือนี้และดูเหมือนจะมีจ่าเรืออื่นสมทบด้วย เมื่อกลับไปเรือที่บางนาไม่ได้ ก็มั่วสุมอยู่ในกองสัญญาณหมด ที่แท้มันก็อยากจะรบอยู่แล้วนั่นเอง เลยแกล้งบอกบิดว่ามารถรางก็ไม่ได้เพราะไม่มีไฟ ไปทางถนนสุขุมวิทก็ไม่ได้เพราะไม่มีรถประจำทาง เป็นอันว่าตกคลักอยู่ที่กองสัญญาณมากมาย

ปืนสู้รถถังขนาด ๓๗ ที่กองสัญญาณมีอยู่สามกระบอก ต่างฉวยกันไปคนละกระบอก จ่าพวกนี้ฉวยมาได้ ๑ กระบอกในเช้าวันที่ ๓๐ มิ.ย. เวลา ๐๘๐๐ ก็มาตั้งอยู่ข้างพระหัตถ์ขวาของพระบรมรูปรัชกาลที่ ๖ ทางถนนที่จะไปสี่แยกราชประสงค์ บังเหลี่ยมตึกโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ไว้ มิให้คนเดินถนนพระราม ๔ มองเห็นปืน เขาตั้งไว้จังก้ากลางถนนบรรจุลูกพร้อม แต่ตัวไปนั่งซุ่มกินเหล้ากันอยู่ข้างต้นไม้

ตำรวจ ฯ คงมีแผนการณ์บุกจากสามย่านไปทางศาลาแดง ดังนั้นรถถังตำรวจ ฯ จึงเลื้อยมาทีละคันจากสามย่าน

เหมือนกับนัดกันไว้กับนางพยาบาล พอนางพยาบาลเห็นรถถังตำรวจ ฯ ผ่านหน้าโรงพยาบาลก็ตะโกนบอกพวกจ่าว่าเขามาแล้ว จ่านั้นก็รอจังหวะให้เป้าโผล่เสียก่อน เมื่อเห็นต้วมเตี้ยมมาใกล้จะถึงเส้นเล็งเขาก็เดินจากที่ซ่อนมากะตุกไกแชะเข้าให้ กระสุนบินหวือมากระทบแตกที่รถถังตำรวจ ฯ คันแรก ตำรวจ ฯ ให้รถเมล์เหลืองมาลากเอากลับไป จ่าแกก็บรรจุกระสุนนัดที่ ๒ ใหม่ แล้วก็กลับไปนั่งกินเหล้ากันต่อไป

เหมือนกับเล่นภาพยนตร์ รถถังตำรวจ ฯ คันที่ ๒ ต้วมเตี้ยมมาอีก "หญิงคอยเหตุ" ก็บอกให้จ่าพวกเรารู้ตัวไว้แต่เนิ่น ๆ อีกเช่นเคย จ่าก็กะพอจะเข้าเส้นเล็งก็เดินมากระตุกไกอีกแชะ

หนึ่งแล้วบรรจุนัดที่ ๓ ต่อไป ตำรวจ ฯ ก็ให้รถเมล์เหลืองมาลากรถถังคันที่ ๒ กลับไปอีก จ่าก็กลับไปนั่งกินเหล้าต่อไป

คันที่ ๓ ก็โดนเข้าอีแบบนี้อีก โดนทีหนึ่งก็ให้รถเมล์เหลืองลากไปเสียทีหนึ่ง แล้วก็ส่งเหยื่อมาให้ทหารเรือสังหารใหม่ เราจ้องแต่รถถังปรปักษ์เท่านั้น คนไม่เกี่ยว

คันที่ ๔ ก็อ้ายทำนองเดียวกัน ต้องให้รถเมล์เหลืองมาลากไปอีก

คันที่ ๕ ไม่เข็ด คงนึกว่าทางทหารเรือหมดกระสุน แล่นต้วมเตี้ยมมาอีก โดนโผงเข้าอีกต้องเป็นภาระของรถเมล์เหลืองอีก

คันที่ ๖–๗–๘–๙–๑๐–๑๑ ถูกยิงทำนองเดียวกันหมด และก็ถูกรถเมล์เหลืองลากไปคืนรังตามเคย

แสนยานุภาพของตำรวจ ฯ ทางด้านนี้ คงหมดแค่นี้เอง ไม่มีโผล่มาอีกเลย คุณเผ่าคงเต้นวังปารุสกวันกระเทือนแน่

จ่าสามคนพิฆาตรถถังได้ ๑๑ คัน ถ้าบังเอิญเป็นฝ่ายรัฐบาลคงได้ติดเหรียญกันเต็มหน้าอกแน่ แต่นี่เป็นพวกกบฏเลยอด! วีรกรรมอันนี้ไม่น่าจะให้สูญไปเฉยๆ ใครรู้จักนามจ่าพวกนี้ขอให้บอกบรรณาธิการนาวิกศาสตร์ด้วยเจ้าข้า จะได้เอาไว้จำกันเล่น นอกจากนั้นข้าพเจ้าขอวันทยหัตถ์พวกนางพยาบาลของโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ พ.ศ. ๒๔๙๔ ไว้ ณ ที่นี้ด้วยว่า มีใจช่วยพวกทหารเรือจริงๆ โดยมิหวังค่าตอบแทนใดๆ รายชื่อค้นได้ง่าย ไปหาจากโรงพยาบาลเป็นเจอะแน่

ข้าพเจ้าถามว่าทำไมมันมากคันนักล่ะ จะฝอยละกระมัง เขายืนยันว่าได้รับฟังมาเช่นนั้นจริงๆ ดังนั้นใครเห็นว่าที่กล่าวไว้นี้ผิด ขอได้โปรดส่งข่าวมาแก้ไขได้

ทีนี้มาพิจารณากันว่าปืนต่อสู้รถถังกระบอกนี้ตั้งอยู่ตรงจุดไหน และสถานที่ที่จ่าแกกินเหล้าแกนั่งตรงไหน ข้าพเจ้าคิดว่าปืนกระบอกนี้คงตั้งอยู่ในรางรถรางสายประตูน้ำเฉลิมโลกนั่นเอง ปากกระบอกเล็งไปทางถนนสีลมตามแนวรางรถ ตัวจ่าคงนั่งบังต้นไม้อยู่มิให้คนทางถนนพระราม ๔ มองเห็นและก็ต้องแอบมิให้ตำรวจ ฯ ที่อยู่บ้านเก่าของเจ้าคุณยมราชแลเห็นด้วย (เวลานี้ตำรวจ ฯ จะมายึดชัยภูมิบนตึกของเจ้าคุณยมราชหรือยังก็ไม่รู้เพราะยังเช้าอยู่ แต่เวลาภายหลังนั้นปรากฏว่าตำรวจ ฯ ได้ยิง ร.ต. พิทักษ์ เจริญศิริ เสียอานคารถฮาล์ฟแทรคดังได้กล่าวมาแล้ว)

คำกล่าวเรื่องที่ตั้งของปืนกระบอกนี้ของข้าพเจ้าจะผิดหรือถูกไม่รู้ เขียนเดาไปตามเหตุการณ์ เพราะปรากฏว่าจ่าพวกนี้ไม่โดนตำรวจ ฯ ยิงเลย พอเห็นรถถังตำรวจ ฯ แล่นข้ามรางรถรางก็ลุกเดินมากระตุกไกเอาดื้อ ๆ เป็นไม่มีผิดสักนัดเดียว ส่วนรถถังตำรวจ ฯ ก็ไม่เฉลียวใจว่าโดนยิงทางข้าง นึกว่าคงยิงมาจากลุมพินีหรือทางกองสัญญาณ พอโดนยิงเข้าไปโป้งหนึ่งรถก็ต้องหยุด ตีนตะขาบคงขัดข้อง บางทีรถจะหันเสียด้วยละกระมังเลยเกิดงงไม่ได้พิจารณาให้ดีกว่าถูกเข้าอย่างไร เลยแล่นกันมาเป็นหางให้จ่าแกซ้อมมือเสียสนุกไป แต่ถ้ารถถังตำรวจ ฯ ขืนแล่นตรงไปได้ก็มีหวังเจอกับคุณพิทักษ์ เจริญศิริ บนรถฮาล์ฟแทรคแน่

คุณพิทักษ์ เจริญศิริ เมื่อเห็นรถถังตำรวจ ฯ และเสียงปืนทางศาลาแดงเงียบ จึงเอาฮาล์ฟแทรคแล่นมาที่ศาลาแดงในเวลาต่อมา แล้วตั้งยันอยู่ที่นั่นเพราะกลัวจะมีกำลังข้าศึกบุกมาจากสีลมอีก จึงโดนตำรวจ ฯ บนสโมสรแพทย์ (คือบ้านเจ้าคุณยมราช) ยิงเอาถึง ๕ แผล เลยกลายเป็นวีรบุรุษของฝ่ายแพ้ไป

ตำรวจ ฯ คนไหนไม่ทราบที่วางแผนให้รถถังแล่นเรียงหนึ่งตามกันมาจากสามย่านแต่เพียงด้านเดียว แสดงว่าเขาอ่านหนังสือน้อยเล่มไปหน่อย แต่กระนั้นก็ตามเขาก็เป็นฝ่ายชนะในที่สุด อ้ายฝ่ายเรากลับเป็นต้องเป็นฝ่ายวิ่งหางจุกตูดไป คนอ่านหนังสือน้อยเล่มกลับเก่งไปได้แฮะ !

เรือรัตนโกสินทร์และเรือสุโขทัยบรรทุกนักเรียนจ่าจากปากน้ำมายังท่าเรือคลองเตยหมดโรงเรียนราว ๓๐๐ คนเห็นจะได้ นักเรียนพวกนี้ก็เด็กมัธยม ๖ นี่เอง เพิ่งได้หัดทหารราบมาไม่กี่ครั้งบรรจุกระสุนก็แทบไม่เป็น ร.ต. ชลอ ศิริบุญ ต้องคลานไปสอนกันถึงสนามรบก็มี

รถยนต์ของท่าเรือกรุงเทพ ฯ ลำเลียงส่งจากท่าเรือไปกองสัญญาณ คุณพิณ พันธุ์ทวีไปยืนเชคแฮนด์กับคุณชลีนิ่งอยู่ คงใช้แต่สายตาพูดกันในใจ

เมื่อสั่งให้นักเรียนจ่าสมุทรปราการไปยันทหารบกทางสนามโปโล แกก็ไปประจำคึกคักดีแต่พอได้ยินเสียงเครื่องบินกระหึ่มอยู่บนหัว บางคนมือไม้สั่นหมด อ้ายเสียงหึ่ง ๆ นี่มันขู่ขวัญคนเก่งชะมัดทางพระราชวังเดิมก็เหมือนกัน เสียงหึ่งๆ ทำให้ทหารของข้าพเจ้าหนีเข้าดงกล้วยวัดท้ายตลาดกันเกลี้ยงไม่เหลือสักคนเดียว

แม้ขณะชุลมุนนี้ก็ตามถ้ามีคำสั่งคำเดียวจาก "ท้องพระโรง" ให้บุก พวกบางนาและทุ่งมหาเมฆเอาฮาล์ฟแทรค ๑๕ คัน บุกเข้ามาพักเดียว เหตุการณ์ก็ต้องเหมือนวันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์

๒๔๙๒ แน่ แต่ครูคลองเตยไม่ได้สั่ง เพราะสั่งไปก็เท่ากับ "ตีงูให้กากิน" กานั้นแหละสบาย งูก็หลังหักไปตามระเบียบ ส่วนคนดีต้องยืนสะอื้น ใครเล่าจะอยากเป็นนั่งร้านให้คนอื่นในเมื่อตนเองไม่เคยคิดจะตั้งตนเป็นรัฐบาลเสียเอง ข้าพเจ้าเดาเอาว่าครูคลองเตยก็ตกที่นั่งพระเจ้าพิมพิสารอย่างนี้แหละ ลูกน้องเกิดไปก่อเหตุเข้าก่อน เลยต้องกลอกหน้า ไม่ใช่ถูกรังแก นี่ไพล่ไปรังแกเขาเข้าก่อน เลยต้องนั่งคอตกตามระเบียบ โดนคุณเผ่าตะโกนด่าว่าเหยียบเรือสองแคมเข้าอีก ถ้าเป็นจิวยี่ รากเลือดไปนานแล้ว

เช้าวันที่ ๓๐ มิ.ย. ๙๔ ร.ต. วัลลภ ได้นำปืนครกไปตั้งอยู่ที่สี่แยกบ้านแขก ถนนอิสรภาพ ยิงตรงไปยังสะพานพุทธยอดฟ้า ป้องกันมิให้ทหารบกฝั่งพระนครบุกข้ามมา พอยิงขึ้นไปกลายเป็นพลุส่องแสงสว่างจ้า ยิงอีกนัดหนึ่งก็เป็นอย่างนั้นอีก ยิงนัดที่สามก็อ้ายแบบเดิม เป็นร่มชูชีพลอยป๋ออยู่กลางอากาศ ไม่มีลูกจริงสักนัดเดียวคงไปคว้าหีบผิดมา ตกลงต้องแบกปืนวิ่งแจ้นไปสวนอนันต์ ด่าพ่อล่อแม่โขมงโฉงเฉง

กองสัญญาณแตก ! ทหารทุกคนเริ่มถอยในบ่ายวันที่ ๓๐ มิถุนายน ทิ้งคนที่ไม่รู้เรื่องไว้ข้างหลัง เช่น คุณสุดจิตต์ พันธุ์ทรัพย์ คุณบุญภพ คุณศิริ สุวรรณวัฒน์ คุณสุเอ็ด จันทรัคคะ จ่าเรือสารสินธุ ๓ คน และผู้ที่ติดต่อไม่ได้อีกหลายคน แต่ก่อนจะถอยนี้ หลวงเจริญราชนาวา รองผู้บัญชาการจากมาเสียก่อน เพื่อมาพบครูคลองเตยเลยไม่ทราบว่ากองสัญญาณแตก ท่านจึงได้ใช้ให้คุณจวบ พลกล้า นำเงินไปให้คุณชลีหมื่นบาทดังได้กล่าวมาแล้วแต่ต้น

วีรกรรมทางด้านกองสัญญาณ ทร. คงมีอีกมาก แต่ข้าพเจ้าไม่ได้พบกับนายทหารมากคน เลยไม่ทราบมากนัก ดังนั้นผู้รู้คนใดจะมาเล่านิทานเล่นบ้างในนาวิกศาสตร์ก็คงสนุกดี ทางการเขานิรโทษกรรมแล้ว เรื่องฟ้องน่ะไม่ฟ้องแน่ แต่ผู้บังคับบัญชาที่เลวอาจจะเขม่น นั่นเป็นเรื่องช่วยไม่ได้ ถ้าผู้บังคับบัญชาเป็นคนดี เขาก็นึกว่าพวกเราทำกันไปเองโดยอัตโนมัติ ไปถือโทษกันไม่ได้ เพราะตัวผู้บังคับบัญชานั่นเองแหละเสือร้ายละ หน้าไหนบอกว่า "ผมบ่าว" นั้นข้าพเจ้าขอโนเคด้วย ที่ข้าพเจ้ารู้ว่านายทหารเรือมือขาวจริง ๆ ในเรื่องนี้เฉพาะที่อยู่ในกรุงเทพฯ ประมาณ ๑๐ คนเท่านั้น พวกนี้คือพวกนอนอยู่บ้าน เพราะ ก้าวขาไม่ออก และ "ทู่ระไม่ช่าย" คุณแชน ปัจจุสานนท์ ถึงกับพูดว่า "เวลาเกิดเรื่อง ทำไมไม่มาประจำหน้าที่กันนะ พวกนี้เห็นจะต้องลงโทษกันเสียบ้าง" คุณแชนจะไปลงโทษใครกันจ๊ะ ตนเองก็ต้องโดนฟ้องศาล ที่เขา

ไม่มานั้นเป็นบุญของเขาแล้วละพ่อคุณ ถ้าผู้ใดทราบว่าพวกนายทหารเรือมือขาวจริง ๆ มีเกินสิบคน โปรดแสดงรายนามให้นาวิกศาสตร์ทราบด้วยว่าพวกนี้อยู่ตำบลอะไรของกรุงเทพ ฯ จะได้จารึกความชอบให้พวกเราเห็นไว้บ้าง

คุณเลิศ สัตย์เจริญ อยู่จันทบุรี พอได้ข่าววันที่ ๒๙ ก็ชวนพรรคพวกมี คุณอาชัญ จาตรุประยูร คุณชูโชค ณ นคร คุณบุรี โล่ห์สุวรรณ และอีก ๒ – ๓ คน คว้าเอาปืนกลมาด้วย ขึ้นรถจี๊ปแน่บมากรุงเทพ ฯ ได้สร้างวีรกรรมทางแนวไหนบ้าง ข้าพเจ้าไม่ได้ถามเขา ปรากฏแต่ว่าตำรวจ ฯ ต้องเอาเครื่องบินไปเชิญตัวพ่อเลิศพระเอกมาจากจันทบุรี เพราะตอนแตกทัพกันนั้นพ่อเลิศหลบแว๊บไปจันทบุรีทำไม่รู้ไม่ชี้เสีย ตำรวจ ฯ ดมกลิ่นรู้ว่าอ้ายเสือมาขดตัวอยู่ในถ้ำ เลยต้องเอาเครื่องบินไปหามาร้องลำตัดอยู่ลั่น ๆ ในสนามกีฬา แก้ตัวไปได้เป็นเปลาะ ๆ ไม่โดนฟ้องศาลเหมือนกัน ส่วนนายทหารคนอื่น ๆ พระยังบังตาตำรวจ ฯ และ "บังปาก" พวกฟ้อง (เข้าใจว่าคงไม่รู้จักชื่อ) พวกเหล่านั้นเลยปลอดภัยไปได้ นี่แหละเขาว่าคนเด่น ๆ มันก็มีโทษเหมือนกัน ใคร ๆ ก็จำได้ แต่นายเลิศ เพราะมันเสียงดังกว่าใคร ๆ ส่วนคนอื่น ๆ เขา "น้ำนิ่งไหลลึก" พวกทหารเรือด้วยกันเองบางทีก็นึกชื่อไม่ออก แต่บางทีก็ตั้งใจปิดความจริงจากตำรวจ ฯ ก็มีเหมือนกัน และก็มีตั้ง ๙๕ % เสียด้วย จึงได้รอดตัวป๋อ ๆ กันอยู่ได้อย่างลอยนวล

วีระ โอสถานนท์ ไปสร้างวีรกรรมร่วมจี้จอมพลด้วยคนหนึ่ง พ่อคนนี้หนีไปสิงคโปร์พร้อม ๆ กับปัญญา ศิริปูชกะ

อำนวย วีระกลัส เต้นเหยง ๆ ที่กองสัญญาณ ทร. พ่อนี่ก็หนีไปเขมรพร้อมกับประเสริฐ บรรจงจิตร โดยบุกข้ามจันทบุรีไปเขมร คุณประเสริฐได้เขียนจดหมายมาจากเขมร ข้าพเจ้าเคยเห็น ๑ ฉบับ ในนั้นบอกว่าไม่ใครเดือดร้อนนัก เพราะหากินทางสอนหนังสือได้

จรัส จรัสกุล ก็ไปติดในสนามกีฬา นัยว่าไปรบทางด้านท่าช้างวังหลวง

สุ่น มาศยกุล ไปเข้าสนามกีฬาเหมือนกัน นายคนนี้นับว่าเป็นโหรของคุณทองหล่อ ขำหิรัญ ไปโดน "โหน" ห้อยเข้าเลยเข้าปิ้ง พ่อนี่เป็น ผบ. นย. ๕ จะส่งหน้าที่ให้คุณเชียร กรสุต อยู่แล้ว แต่คุณเชียรโอ้เอ้ยังไม่ได้รับตำแหน่ง แกจึงต้องโดนเข้าเต็มหน้า

พวก สอ. ทำหน้าที่ต่อต้านทางสะพานพุทธยอดฟ้า มีคุณผัน โพธิ์สุนทร, คุณลักษณ์ คเชนทร์ชัย คุณจิตต์ สภาวสุ กับใครอีกก็จำไม่ได้

พวกสารวัตรทหารเรือไม่ได้ต่อต้านร่วมกับกองสัญญาณ ทร. เพราะไม่มีคำสั่ง มีคุณจรูญ เปลินศิริ คุณเจริญ รัชตะชาติ คุณสติ มาลัยพันธุ์ เป็นต้น แต่คุณสติไหงมาโผล่ขึ้นที่บ้านคุณสกล ช่างประดับก็ไม่ทราบ

ทางทหารเรือถือหลักว่าไม่ให้ใครมาบุกกรมของตนเท่านั้น หาได้ยกไปบุกกรมกองอื่นไม่และก็ประมาทว่าข้าศึกคงตีไม่แตกแน่ แต่ที่ไหนได้ "กองทัพเดินไปด้วยท้อง" นี่ไม่ถึงกับเดินตรึงอยู่เฉยๆ ท้องมันก็หิว เสบียงกรังก็ไม่มี กองทัพมันก็ต้องรวน แถมยังไม่มีคนบงการใหญ่ เด็กๆ ทำกันไปเอง ตัวปืนกับชนวนฐานลูกปืนมันจึงไปกันคนละทาง ทุกคนเป็นแม่ทัพทุกคนเป็นเสนาธิการทุกคนเป็นพลาธิการ เรื่องมันเลยยุ่งไปหมด เขาจึงว่าอ่านหนังสือน้อยเล่มแล้ว อย่าเพิ่งกำแหง ทำอะไรไม่บอกผู้ใหญ่ละมันก็ต้องล่มด้วยประการฉะนี้

บ่ายวันที่ ๓๐ คุณชลีแตกทัพหนีไปทางท่าเรือ เอาคนป่วยขนลงเรือปราบ แล้วเรือปราบก็ออกไปบางนาเป็นเที่ยวแรก

เที่ยวที่สองเรือเภตราขนทหารกองสัญญาณไปบางนา

เที่ยวที่สามเรือบางระจันขนทหารกองสัญญาณและทหารตามเรือต่างๆ ไปส่งบางนา

เรือรัตนโกสินทร์และเรือสุโขทัยลำเลียงนักเรียนจ่ากลับคืนสมุทรปราการ

ความจริงนั้นถ้ากองสัญญาณมี ป.ต.อ. หรือ ส.อ. สัก ๒ กระบอกคอยยิงมิให้เครื่องบินที่มาร่อนส่งเสียงจี๊อยู่ตรงแก้วหูให้หนีไปได้ เรื่องมันก็ไม่อลหม่านมากนัก แต่นี่อ้ายเสียงหึ่งๆ นี่ซิทำพิษเอาเด็กนักเรียนจ่าวันแรกลงสนาม ยังไม่คุ้นกับเสียงลูกปืน ยังไม่เห็นคนตายข้างๆ ยังไม่โดนเจ็บเข้าเองเรียกว่า "เลือดยังไม่เข้าตา" มันก็ต้องปอดกระเส่าทุกคน ใครอย่ามาทำโม้ไปเลย มันทุกคนนั่นแหละส่วนอ้ายหิวข้าวทำให้พวก "เจนงาน" ชักแหยงอยู่ครามครันพอโดนอ้ายไม่มีอาวุธมาบ้อน ก็ถึงกาลต้องถอยเท่านั้นเอง

เมื่อพิจารณาตามที่รัฐบาลบุกกองสัญญาณนั้นก็ไม่เห็นรุนแรงอะไร รถถังตำรวจฯ ๑๑ คันก็มาเก้เก้อยู่ที่ศาลาแดงหมด กับเครื่องบินที่ร่อนมาปล่อยลูกระเบิดทีละลูก ดูก็ไม่หนักหนาอะไร (แต่โดนเข้าก็เป็นศพนั้นเป็นของแน่ละ) ทหารราบทางสนามโปโลก็ตรึงไว้เฉยๆ เขาก็ไม่กล้าบุก เพราะกลัวตายเหมือนกัน ที่ว่าจะมาโอบทางกล้วยน้ำไทเขาก็ไม่กล้ามา เวลานั้นพลเมืองเป็นหูเป็นตาให้ทหารเรือ ๙๕% ทางเราเป็นต่อทางใจอยู่เป็นกอง แต่ก็ต้องทิ้งฐานทัพไป

อย่างละห้อยตามภาษาโก้ ๆ เขาเรียกกันว่าถอยอย่างเป็นระเบียบ ส่วนคนที่หลบตัวซ่อนอยู่ในโรงแก้วก็ยังมี ถ้าแกจะมึนหัว ทำไมไม่ไปกะเขาก็ไม่รู้ ดูเหมือนจะชื่อคุณบุญภพ ภายหลังถูกตำรวจ จับขังไว้ที่สันติบาล และอีกเดือนกว่า ๆ ข้าพเจ้าก็ได้มาอยู่ข้าง ๆ แกด้วย

ปรากฏในตอนหลังว่าคนถูกฟ้องศาลน้อยเต็มที เพราะเหตุหลายประการด้วยกันคือ:–

๑. ทหารเรือส่วนมากตอบบีด ๆ ที่รู้โจ่งแจ้งก็ปกบีดไว้กลัวเพื่อนจะฉิบหาย ตำรวจ ฯ รู้เคร่า ๆ จากปาก**พลทหารเรือ**เป็นส่วนมาก ผู้ต้องหาพันคน ตำรวจก็พอจะจับเค้าได้กระท่อนกระแท่นเท่านั้น บางคนไม่รู้จักชื่อนายของตนเรียกแต่ว่า "ผู้กอง,ผู้หมวด" เช่นนี้ ตำรวจ ฯ ก็งง คนประเภทนี้ตำรวจต้องปล่อยกลับบ้าน เพราะเขาปฏิบัติไปตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ส่วนผู้ที่ตอบบีด ๆ เช่นนี้ก็ต้องเก็บตัว (หรือเรียกตัว) มาไต่สวนกันหลายคราว บางทีก็เอาปากอื่นมายันโดยมากก็ได้ข้อความไม่กระจ่างแจ้งทำให้กรมอัยการปล่อยผู้ต้องหาเสียแยะ

๒. ทหารบกหรือตำรวจ มาฉกเอาตัวผู้ต้องหาไปจากสนามกีฬา บอกว่า "นี่น้องอั๊ว" ลงบัญชีได้ ผู้ต้องหาคนนั้นก็หลุดไป อย่าให้ข้าพเจ้าเอ่ยชื่อเลย เดี๋ยวเขาจะอาย

๓. "ให้การอย่างนี้ติดตะรางตายห่า" ใครไปโดนผู้ไต่สวนชนิดนี้เข้าก็นับว่าพระมาโปรด ผลสุดท้ายก็ปล่อยให้หลุดพ้นข้อหาไปเพราะทำไปตามคำสั่งผู้บังคับบัญชาหรือตามแผนการปราบกบฏ

๔. ผู้ไต่สวนบางคนเห็นผู้ต้องหาให้การเซ่อ ๆ ซ่า ๆ เขากลับเห็นเป็นของขำ นึกเวทนาว่า "อ้ายหนูเอ๋ย แค่นจะมาให้การกะเขาด้วย" ต้องไล่ให้กลับบ้าน ไปนึกให้การที่โกหกเก่ง ๆ มาให้การใหม่ในวันพรุ่งนี้ ใครไปโดนผู้ไต่สวนชนิดนี้เข้าก็เท่ากับไม่ได้เป็นผู้ต้องหาเลย

๕. ผู้ต้องหาผู้ใดไปโดนผู้ไต่สวนเฮี้ยบ ๆ หน่อย ก็ต้องติดตะรางรอให้ครบ ๙๐ วันตามกฎหมาย ตะรางเขาไม่มีที่มากพอ เขาเลยเอาไปใส่ตึกไว้ที่สนามกีฬาแห่งชาติ ทำเป็นคุกชั่วคราวคุกนี้มีพัสดีตามระเบียบ จึงนับว่าเป็นคุกโดยสมบูรณ์ แต่เรียกว่าเป็นคุกชั้นสอง เพราะเป็นคุกของผู้ต้องหาไม่ใช่คุกขังจำเลย ส่วนผู้ต้องหาที่เขาคะเนว่าจะฟ้องแน่ ๆ เขากันไปไว้ลหุโทษหรือสันติบาล ส่วนที่สนามกีฬาคงขังเฉพาะผู้ที่อยู่ระหว่างก้ำกึ่งเท่านั้น

๖. ผู้ต้องหาที่เป็นคนที่มาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั้น ผู้ไต่สวนไม่ติดใจมากนัก จุดมุ่งจะเอาแต่ "เนื้อแท้ของดอกประดู่" จากวังเดิมแท้ ๆ พวกจุฬา ฯ เลยรอดไปหมด

๗. ผู้ต้องหาที่พวกญาติ "เข้าถึง" พวกผู้ใหญ่ ๆ

๘. อัยการยังเอาสำนวนที่ตำรวจ ฯ เสนอมาไปตรวจอีกครั้งหนึ่ง โดยคัดคนที่ไม่ควรฟ้องออกเช่น .– ๑) ผู้ที่กระทำไปตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา

๒) ผู้ที่กระทำไปตามแผนปราบกบฏที่กองทัพเรือกำหนดไว้

ทีแรกจอมพล ป. จะยกเลิกคดีทั้งหมด ให้จับแต่ตัวที่ "รู้เรื่องมาแต่ก่อน" เอาฟ้องศาล แต่คุณเผ่าบอกว่า "ถ้าอย่างนั้นก็ไม่ต้องฟ้องกันละ พวกนกรู้ก็บินออกนอกประเทศหมด กบฏทั้งทีเจ๊าไม่ได้" จึงได้เริ่มตั้งเรื่องไต่สวนกันเป็นการใหญ่

ผลสุดท้ายปรากฏว่าถูกฟ้องศาลราว ๆ ๓๐ คน เป็นพลเรือนเสียหลายคน นอกนั้นเป็นพวกทหารเรือ ตามที่จำได้คือ :–

๑.	พลเรือเอก สินธุ์ กมลนาวิน	ผู้บัญชาการทหารเรือ
๒.	พลเรือโท หลวงเจริญราชนาวา	รองผู้บัญชาการทหารเรือ
๓.	พลเรือตรี แชน ปัจจุสานนท์	รองเสนาธิการฝ่ายยุทธการ
๔.	พลเรือตรี กนก นพคุณ	ผู้บัญชาการมณฑลทหารเรือที่ ๑
๕.	พลเรือตรี ชลี สินธุโสภณ	ผู้บังคับกองสัญญาณทหารเรือ
๖.	นาวาโท ผัน โพธิสุนทร	ผบ. สอ. ผู้ต่อต้านทางฝั่งธนบุรี
๗.	เรือเอก ลักษณ์ คเชนทร์ชัย	สอ. ผู้ต่อต้านทางฝั่งธนบุรี
๘.	เรือเอก จิตต์ สภาวสุ	สอ. ผู้ต่อต้านทางฝั่งธนบุรี
๙.	เรือเอก อุดมเดช อัตตะนันทน์	ต้นปืนเรือศรีอยุธยา
๑๐.	เรือโท ชุบ	สรั่งปืนเรือศรีอยุธยา
๑๑.	เรือโท นิคม กอบโกย	กองสัญญาณทหารเรือ
๑๒.	นาวาตรี สุภัทร ตันตริยาภรณ์	นย. สัตหีบ ผู้วางแผนรุกใน สญ.ทร.
๑๓.	เรือโท ประยูรสวัสดิ์ เอกภูมิ	โรงเรียนเตรียมนายเรือ ผู้สอนฝึกยิงปืนกลให้พลเรือน
๑๔.	เรือโท ประกอบ หอมจันทร์	ผู้ลำเลียงอาวุธมาจากบางนา
๑๕.	เรือตรี สมทบ ง้าวสุวรรณ	ผู้ยึดโรงพักบุปผาราม
๑๖.	เรือตรี ชาญ พรหมา	ผู้ยึดโรงพักบุปผาราม

๑๗. เรือตรี พัก ไยไพโรจน์	ผู้ต่อต้านที่สะพานพุทธยอดฟ้า
๑๘. เรือตรี ฉลวย เสือประสงค์	ผู้ต่อต้านที่สะพานพุทธยอดฟ้า
๑๙. เรือตรี เฮง (ชื่อใหม่ว่าอะไรไม่รู้)	ผู้ยึดโทรศัพท์กลาง
๒๐. พลทหาร...........................	ผู้ยึดโทรศัพท์กลาง
๒๑. พลทหาร.......	ผู้ยึดโทรศัพท์กลาง
๒๒. พลเรือตรี ทหาร ชำหิรัญ	นายทหารกองหนุนผู้เต้นอยู่เร่าๆ อยู่ข้างๆ โรงงิ้ว

คนยึดโทรศัพท์กลางนี้ไปยึดตามคำสั่งของคุณอานนท์ ปุณฑริกาภา ตำรวจฯ ความหาตัวคุณอานนท์มายันปากคำไม่ได้ อัยการก็จำต้องฟ้อง เพราะตัวหนังสือเขาบ่งว่าอย่างนั้น

หมายเลข ๑๒, ๑๓, ๑๔ และ ๒๒ เท่านั้นที่รู้เรื่องมาแต่เดิม นอกนั้นเป็นพวก "ติดร่างแห"

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๘ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๗)

การสู้รบทางด้านกองเรือรบก็มีไม่เบา ฝ่ายรัฐบาลเข้าในวังหลวงยิงลงมา ทางทหารเรือแอบต้นโพธิ์ยิง (เวลานั้นยังไม่ได้สร้างกำแพงปูนทางด้านรางรถราง) และหาที่กำบังเอาเอง แนวรบยาวเหยียดจากท่าช้างวังหลวงไปจดกองเรือรบและท่าเตียน ทางทหารเรือมีน้อยตัว เห็นที่ถูกจับไปขังที่สนามกีฬาก็มี คุณจรัส จรัสกุล และ คุณฟื้น พงศ์สุข

คืนวันที่ ๒๙ ฝ่ายรัฐบาลตีไม่แตก ไปแตกตอนกองทัพอากาศเอาเครื่องบินมาทิ้งระเบิดในเช้าวันที่ ๓๐ ลูกระเบิดได้ระเบิดเอาถังน้ำมันเบนซิน ๒๐๐ ลิตร ที่อยู่ในโรงรถไฟไหม้ขนาดใหญ่เสียงหึ่งกับประกายไฟนี่เองทำให้ทหารเรือแตกทัพข้ามฟากไปสวนอนันต์

ตอนนี้เองละกระมังที่เรือศรีอยุธยาวิ่งโร่ไปทอดสมอหน้าปากคลองบางหลวง แล้วก็โดนเครื่องบินตามไปโจมตีอีก จนจอมพล ป. ต้องว่ายน้ำหนีไปฝั่งกรมอุทกศาสตร์

ข้าพเจ้าคิดว่าการที่โรงถ่านไฟไหม้ก็คงโดนลูกระเบิดจากเครื่องบินเหมือนกัน เพราะมีคนวิ่งหนีลูกระเบิดเครื่องบินจากโรงถ่านไปหลังวัดแจ้งกันหลายคน แต่บางคนก็ว่าโดนลูกปืนครก

หนังสือพิมพ์ตำรวจได้เผยแผนนเรศวรของคุณเผ่า ทำให้พวกเรากระจ่างแจ้งว่าคุณเผ่าวางแนวบุกอย่างไร ข้าพเจ้าจำได้เพียงประโยคเดียวคือให้ตำรวจฯ ตำบลท่าข้าม (แถวบางขุนเทียนเลยไปหน่อย) ลำเลียงมาขึ้นท่าวัดสมอแคลง ข้าพเจ้าก็นึกไม่ออกว่าทำไม.ไปจำได้แต่ประโยคเกือบสุดท้ายปลายโต่งของแผนนเรศวร มันขำในใจอย่างไรพิกล นึกไปว่าเมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ทางทหารเรือเคยใช้แผนช้างน้ำ คุณเผ่าคงต้องไปศึกษาอย่างหนักว่าอ้ายแผนช้างน้ำมันคืออะไร เพราะทหารเรือใช้คำพูดสั้น ๆ พลพรรคก็ส่งกำลังไปตามแผนนั้น คุณเผ่าก็เลยต้องวางแผนนเรศวรขึ้นบ้าง พอหนังสือพิมพ์ตำรวจวางตลาดได้ ๑ วัน ตำรวจ ฯ เองต้องวิ่งตามเก็บเอาไปเผาหมด ไม่รู้ว่าเรื่องอะไรกัน เมื่อมาฟังเขาเล่าเรื่องรถถังตำรวจ ฯ บุกทางสามย่านเข้าแล้วก็นึกว่ารถถังเหล่านี้คงดำเนินตามแผนนเรศวรนี่เอง แต่จะผิดถูกอย่างไรผู้ใฝ่ใจเชิญค้นเอาเองจากหนังสือพิมพ์ตำรวจซึ่งยังคงหลงอยู่บ้างดอกตามหอสมุดแห่งชาติ

เมื่อเย็นวันที่ ๒๙ มิ.ย. ๙๔ นั้นที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีคนรอรับปืนกลกันเป็นแถวส่วนมากเป็นผู้ที่คุณประยูรสวัสดิ์ เอกภูมิหัดไว้ แต่คงมี "พวกสมทบ" หลงเข้ามาบ้างเป็นแน่ ตำรวจ ฯ ดมกลิ่นรู้จึงจับเอาไปซักถามทีละคน พวกที่โดนเอาน้ำเย็นเข้าลูบเกิดสารภาพเสียสิ้นพุง ตำรวจ ฯ รวบตัวเอามาฟ้องศาลได้หลายคน ข้าพเจ้าลืมชื่อเสียหมดแล้ว มีทั้งศุลกากร, ตำรวจสันติบาลและพ่อค้าที่จำได้เลา ๆ คือนายเครา (สันติบาล – แต่ก็ลืมชื่อ) และลูกชายห้างขายยาเบอร์ลินและนายประสิทธิ์ (ศุลกากร)

คุณประยูรสวัสดิ์ไปเล่นบริดจ์อยู่บางนาเฉยอยู่ ต่อมาอีกสองเดือนตำรวจจึงคลำพบว่าเป็นตัวการคนหนึ่ง เลยเอามาขังไว้ไต่สวน และขังที่ไหนไม่ทราบ ไม่ใช่สนามกีฬา

ตามแผนนั้นคุณประกายบอกข้าพเจ้าว่า ส.อ. เป็นคนไปยึดโรงไฟฟ้า ครั้นถึงเวลาจะยึดเข้าจริง ๆ ส.อ. คงไปไม่ทันใจ คุณอานนท์ เลยสั่งให้พวกกองเรือรบไปยึดโรงไฟฟ้าและโทรศัพท์กลาง คนที่ไปยึดนี้เป็นลูกน้องของคุณพจน์ก็มี แต่ไม่เห็นถูกเข้าสนามกีฬา ข้าพเจ้าจึงไม่อยากเอ่ยชื่อเดี๋ยวเจ้าตัวเขาจะโกรธเอา ทราบแต่ว่าทางโรงไฟฟ้านั้นพอตำรวจ ฯ เข้ามาค้นบางคนลงทุนถอดกางเกงกากีโยนเข้าเตาไฟไป เอากางเกงดำแถว ๆ นั้นมานุ่งแทน (เขาว่าพวกกรรมกรสงสารแก้กางเกงของตนให้นุ่ง) เดินหน้าป๋อหลอผ่านตำรวจ ฯ ออกมาดื้อ ๆ ส่วน ร.ต. เฮง กับพลทหารสองคนที่ถูกฟ้องศาลนั้นหนีไม่ทันโดนตำรวจ ฯ รวบตัวไว้ได้ จึงกลายเป็นตัวการตัวใหญ่ จะแก้ตัวว่าทำตามคำสั่งนายตำรวจ ฯ เขาก็หาว่าปฏิบัติไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ถ้าจะให้พ้นผิดก็ต้องเอาตัวคุณอานนท์มาให้ได้ นายเฮงก็ครางอ๋อยไปเท่านั้น ตำรวจ ฯ ทั้งกรุงยังตามตัวไม่ได้ ตัวแกก็ไม่มีปัญญาไปเรียกให้คุณอานนท์กลับจากเมืองมอญเหมือนกัน ตำรวจ ฯ เขาจึงต้องส่งเรื่องให้อัยการ อัยการก็อยากจะปล่อยเพราะตัวเท่าปลาซิวปลาสร้อย แต่กฎหมายไม่ยอมให้ซัดกัน เขากลัวว่าจะไปซัดเอาคนตายเข้า แต่เรื่องเช่นนี้ก็เกิดขึ้นแล้วจริง ๆ เหมือนกัน เพราะคุณจำเริญขันธ์หิรัญที่ถูกระเบิดตายเมื่อวันที่ ๓๐ นั้น โดนใครต่อใครซัดกันวุ่นว่าคุณจำเริญสั่ง ตำรวจ ฯ ก็ปวดหัวเหมือนกัน ต้องบอกว่าคุณจำเริญแกตายไปก่อนหน้านั้นแล้ว ผู้ให้การเลยตีหน้าเหรอไป

พวก ส.อ. ถูกฟ้องหลายคน เพราะจะซัดว่าคุณกนกสั่งก็ไม่ได้ เรื่องจริงคุณกนกจะสั่งหรือเปล่าใครจะไปรู้ แต่ข้าพเจ้าคิดว่าคุณกนกไม่ได้สั่ง พวกนั้นคงปฏิบัติไปตามแผนปราบกบฏหรือตามแผนที่ตกลงกันไว้ก่อนก็เดาไม่ออก ผลสุดท้ายตำรวจ ฯ ถือว่าทำผิดกฎหมายต่อรัฐบาลโดยพละการ คุณผัน, คุณลักษณ์, คุณจิตต์ก็เลยโดนฟ้องศาลด้วยประการฉะนี้

คุณอุดมเดช ต้นปืนเรือศรีอยุธยากับ ร.ท. ชุบ สรั่งปืน ก็ทำนองเดียวกับ ร.ต. เฮง เพราะทำตามคำสั่งของคุณอานนท์ แกเอาตัวคุณอานนท์มาให้ตำรวจ ฯ ไม่ได้จึงโดนฟ้องศาล

อ้อ! ยังมีอีกคนหนึ่งเป็นพันจ่าเอกหรือเรือตรีก็ชักจะเลือน ๆ ถูกฟ้องศาลเหมือนกัน เสียดายที่ข้าพเจ้าจำนามไม่ได้ รายนี้ขำดี เมียแกเห็นทางมืดสำหรับสามีคนนี้ในเมื่อคดีดำเนินมาได้ครึ่งปีแกเลยขอหย่าขาดจากผัวแก ตำรวจ ฯ ต้องคุมตัวผัวไปอำเภอ ยอมให้ภรรยาหย่าขาดแต่โดยดีครั้นหย่าเมียแล้วไม่นานไพล่มาโดนลอตเตอรี แต่ไม่กี่พันบาทดอก เพื่อนจึงล้อกันว่า เมียลื้อมันซวย อยู่กันเป็นนานไม่ถูกลอตเตอรี่ พอหย่าจึงโดน – โดนลอตเตอรี่ หรือโดนปล่อยตัวน่ะมันดี อย่าโดนอย่างอื่นเข้าก็แล้วกัน

คุณประสาน มินประพาฬ บอกว่ามีนายทหารเรือไปยึดโรงพักแห่งหนึ่ง (ข้าพเจ้าเดาเอาว่าคงเป็นบางกอกน้อย) นายโปลิศ ประจำโรงพักมอบกุญแจทั้งหมดให้ แล้วบอกว่า "คุณช่วยรับแจ้งความจากชาวบ้านให้ผมด้วยก็แล้วกัน ผมไปนอนบ้านละ" แล้วแกก็สั่งตำรวจ ฯ ให้ไปบ้านจริง ๆ ปล่อยให้พ่อนั้นเป็นโปลิศเถื่อนแทนโปลิศจริงไปทั้งวัน ข้าพเจ้าไม่อยากเอ่ยนามนายทหารเรือคนนั้น กลัวเขาจะอาย เพราะนายคนนั้นแกไม่ได้ไปเข้าสนามกีฬา บอกไบ้ให้ก็ได้ว่าเป็นพวก นย. สวนอนันต์

โปรดทราบไว้ด้วยว่าโรงพักบางกอกใหญ่ซึ่งอยู่ติดกับพระราชวังเดิมนั้น ไม่มีใครไปยึด มีแต่โรงเรียนการช่างข้างโรงพักนั้นเอง หุงข้าวให้พวกทหารเรือในพระราชวังเดิมกินในคืนวันที่ ๒๙ พวกตำรวจ ฯ จะไปช่วยหุงด้วยหรือเปล่าก็ไม่รู้

คืนวันที่ ๒๙ นี้เองเรือบางระจันได้ไปขนกระสุนปืนมาจากบางนา มีลูกปืนรัชกาล ลูกปืนทอมพ์สัน ลูกปืนเอ็ม. ๓ ลูกปืนแมดเสน ๒๐ สำหรับรถฮาล์ฟแทรค ลูกปืน ๓๗ ยิงรถถัง

สำหรับลูกปืนนี้พลเรือนบางคนจะยังไม่ทราบ ข้าพเจ้าจึงต้องขอบรรยายเสียหน่อยว่าเมื่อครั้งเรือธนบุรียิงต่อสู้กับเรือลามอตต์ปิเกต์ที่เกาะช้างนั้น ทำไมเรือลามอตต์ปิเกต์จึงไม่จม ซึ่งความจริงแล้วควรจะจมแหง ๆ ที่เขาไม่จมนั้น เป็นเพราะหลวงพร้อมวีรพันธุ์และต้นปืนธนบุรีไม่ได้เตรียมลูกปืนให้พร้อม คือมิได้ใส่ชนวนกระทบแตกหัวกระสุนไว้ให้มากพอ ครั้งเวลายิงเข้าจริง ๆ พลกระสุนก็ใส่ชนวนไม่ทัน อารามรีบเลยยิงไปทั้งลูกปืนโด่ ๆ ก็เท่ากับเอาเหล็กไปขว้างมันเล่น เรือมันก็ทะลุเป็นรูกลม ๆ นิดๆ เท่านั้น แต่กระนั้นเรือลามอตต์ปิเกต์ก็ยังต้องไปซ่อมที่ญี่ปุ่น ถ้า

มีกระสุนที่มีหัวใส่ชนวนกระทบแตกเข้าสัก ๑๐ ลูกเท่านั้น ลามอตต์ปิเกต์เป็นไม่มีหวังกลับไปอินโดจีนแน่ ๆ

จากตัวอย่างของเกาะช้างนี่เอง คืนนั้นจึงได้ให้ทหารมานั่งติดชนวนกระทบแตกของปืนแมดเสน ๒๐ กันกลางสนามกองสัญญาณกันเป็นแถวไป สำหรับใช้กับรถฮาล์ฟแทรค แต่ก็ไม่ได้ใช้งาน เพราะรถถังตำรวจ ฯ มาโดนปืน ๓๗ ปราบเสียอยู่หมัดก่อนแล้ว

แผนบุกของเราไม่มี เราจึงต้องถอย เราขัดแม่ทัพ เพราะยุทธศาสตร์บอกว่าต้องจี้หัวใจข้าศึกเมื่อไม่มีใครสั่งให้ไปจี้หัวใจข้าศึก มันก็ต้องเจ๊าโล่กันเท่านั้นเอง ได้เคยพูดไว้แล้วว่าคนไทยไม่ชอบตรึงนิ่ง ๆ มันรำคาญ ถ้าไม่ต้องสั่งบุกก็เลิกรบกันดีกว่า และยิ่งโดนข้าศึกยิงเข้าอีกโดยไม่หยุดยั้งกองสัญญาณก็แจวอ้าวไปท่าเรือเท่านั้นเอง รถของท่าเรือคงทำการลำเลียงให้ตามเคยตำรวจ ฯ จึงดมกลิ่นนักว่าผู้สั่งการเรื่องรถเป็นใครกัน หัวหน้าผู้ควบคุมรถท่าเรือแกเห็นท่าจะอยู่ไม่ได้ ก็ต้องแจวอ้าวด้วยอีกคนหนึ่ง เวลานี้ข่าวว่าไปอยู่อเมริกาสบายใจไปแล้ว

มีบุรุษที่น่าสงสารอีกคนหนึ่ง คนนี้เดิมใช้ชื่อว่าเป็นมือขวาของคุณทหาร แต่พอเกิดคดีแมนฮัตตันเข้าพ่อคนนี้หายหน้าไปหลายเดือน โผล่มาทีไรสัตหีบวุ่นวายทุกที จนพวกเพื่อนจับเค้าได้เวลานี้ไม่มีเพื่อนคบไปนั่งที่ไหนก็ต้องนั่งคนเดียว ใครพูดอะไรก็เหมือนพูดโทรคมนาคมจนไม่มีใครกล้าพูดกล้าคุยด้วย หาว่ากินเงินเดือนสองทาง

การรบในวันที่ ๒๙ และวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ ที่กองสัญญาณ ทร. และกองเรือรบและ ป้อมวิชัยประสิทธิ์ แสดงน้ำใจของทหารเรือเป็นอย่างดีว่าทุกคนพร้อมใจต่อสู้ทั้ง ๆ ที่เรียกว่า "สั่งกันด้วยลูกนัยน์ตา" ไม่ต้องมีแผน ทุกคนเกลียดคุณเผ่า อยากล้างระบบของคุณเผ่าขวัญของทหารเรือเราดีมาก ข้าพเจ้าขอภาวนาให้ทหารเรือทุกคนนึกถึงเกียรติยศและชาติไทย อย่าไปนึกถึงเงิน !

พันเอก หลวงเดชปฏิยุทธ ซึ่งมีลูกชายเป็นนักเรียนนายเรือ ยังพึมพำกับคนอื่นว่า "อ้ายลูกชายของผมมันยังด่าผม หาว่าเราไม่นักเลง ไม่รู้ว่าทหารเรือเขาสอนกันอย่างไรมันรักสีมากกว่ารักพ่อของมันเสียอีก"

วิทยุ ฯ ของกองสัญญาณตอนแรก ๆ คุณประเสริฐ บรรจงจิตรแกก็เรียกร้องให้เรือทุกลำเข้าประจำหน้าที่ตามแผน แกก็ขู่ไปอย่างนั้นเอง แผนบอแผนบ้าอะไรของแกใครจะไปรู้ ทางเรือก็เลิกลั่กเพราะไม่รู้ว่าแผนอะไร คนฟังทางบ้านก็นึกว่าทหารเรือนี่ท่าจะเอาแน่ ทหารบกจาก

เพชรบุรีและราชบุรีจึงลำเลียงมาเร็วผิดปรกตินัก ต่างก็ภาวนาให้ทหารเรือชนะ ส่วนรัฐบาลโมโหจัดหน่อย ! จับจอมพลไปแล้วยังเสือกจะมาขู่อีก คุณเผ่าจึงขอแรงกองทัพบก กองทัพอากาศ จี้หัวใจกองสัญญาณให้พัง มันก็เป็นจริงอย่างคุณเผ่าคิด พอกองสัญญาณพัง ส่วนอื่น ๆ ก็หมดกำลังไปด้วย

ทางเรือศรีอยุธยานั้นหมดเสียง ข้าวไม่มีกิน เมื่อเย็นวันที่ ๒๙ มีชาวบ้านมากว้านซื้อก๋วยเตี๋ยวบะหมี่และข้าวผัดไปเลี้ยง ช่วยเอาไปส่งให้กิน จะได้กินครบคนหรือไม่ก็ไม่รู้ วันที่ ๓๐ ก็อดกันเป็นผีท้องแห้ง มาโดนปืนกลทหารบกที่ท่าตรงข้ามยิงเข้าเท่านั้นก็มีหวังชนะ ต่างกระโจนลงน้ำกันเป็นแถว

คนที่รีรออยู่หางแถวน่าจะเป็นคุณแก้ว บุญช่วย เพราะแกว่ายน้ำไม่แข็ง ฤทธิ์ที่ตกใจปืนกลประสาทแกทนไม่ไหว คว้าขอตะเพราได้อันหนึ่งก็วิ่งมากระทบเรือ คุณสมุทร สัมมาพันธุ์วิ่งจะมาฉุดตัว แต่ฉุดไม่ทันเสียแล้ว คุณแก้วกระโจนผลุงลงมาฉิบ คุณสมุทรเห็นคุณแก้วทะลึ่งน้ำโผล่ขึ้นมาครั้งเดียว แล้วก็จมหายไปทั้งเครื่องแบบที่สวม ไปโผล่อีกทีก็ถนนตก ไม่หายใจ !

การว่ายน้ำทั้งเครื่องแบบมันไม่ใช่ของเล่น ข้าพเจ้าโดนมาแล้วขณะเป็นนักเรียนนายเรือจำได้ว่าบ่ายวันเสาร์ข้ามฟากจากโป๊ะโรงเรียนนายเรือจะไปฝั่งท่านกยูงโดยเรือสองแจว มีทหารแจวหัวท้าย ฤทธิ์ที่เสียดายสตางค์ค่าเรือจ้างหนึ่งสตางค์ท่าวัดแจ้ง จึงแอบโดยสารเรือของหลวงมาคุณสวัสดิ์ คงศิริ ด้วยแกคุมจานอะลูมิเนียมไปหลายสิบจาน ครูสงวน คงศิริ จะมีงานที่บ้านเที่ยวเรือเที่ยวนั้นมีนักเรียนไปด้วยกันราว ๖ คนนับว่าค่อนข้างเกินอัตราไปหน่อย และต่างทำโก้ไม่ยอมนั่ง คงยืนเป็นสง่าไปบนเรือสองแจว พอมาถึงกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ลูกคลื่นใต้น้ำค่อย ๆ ซัดเข้ามาทางหัวเรือ เรือก็ค่อย ๆ ปักดิ่งลงก้นแม่น้ำ พวกเราก็ลอยคอกันทั้งเครื่องแบบเท่านั้น ข้าพเจ้าเองเอามือซ้ายชูกระเป๋าไว้ คงใช้มือขวากับเท้าทั้งสองพุ้ยน้ำพยุงตัว เวลานั้นยังเก่งกระเป๋าหนังไม่ยักเปียก กระดิบๆ มาเกาะบันไดเรือตอร์ปิโด ๓ (หรืออะไรไม่แน่) ไว้ได้ ยามบันไดต้องฉุดขึ้นบนเรือตอร์ปิโดแล้วจึงลงเรือกระเชียงกลับโรงเรียนเพื่อเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวชุดใหม่ พอตอนชักจะแก่เข้า คุมนักเรียนไปขึ้นบกที่ชะอำราว พ.ศ. ๒๔๘๗ เย็นนั้นคลื่นจัด เรือโบตเข้าไม่ถึงฝั่งต้องว่ายน้ำไปหาเรือ ข้าพเจ้าเกือบจมน้ำตายทั้ง ๆ ที่ถอดเหลือแต่กางเกงกากีขาสั้น ดีแต่นักเรียนช่วยพยุงให้ ม่ายงั้นเผ่าทะเลชายฝั่งชะอำไปแล้ว

สำหรับคุณสมุทร สัมมาพันธุ์นั้น เอาแพชูชีพลงน้ำแล้วเอากระเชียงมัดเข้าสองสามอัน ทำการเรือปัจจุบัน และเวลานี้ปืนกลชักจะซา ไม่มีเป้าบนเรือศรีอยุธยามากนักเพราะทหารโดดน้ำหนีมาฝั่งธนบุรีกันแยะแล้ว แกเอาเครื่องแต่งตัวรวมทั้งรองเท้าใส่แพชูชีพ สามคนด้วยกันกับทหารช่วยพยุง เอาแพนั้นค่อย ๆ บังเรือศรี ฯ มา บังเอิญน้ำคงไม่แรง เพราะถ้ามีกระแสแรงน้ำต้องพัดเอาแพโผล่มาให้พวกปืนกลบนฝั่งพระนครเห็นแน่ แพชูชีพมันไม่ใช่ของเบานัก ยาวตั้งเกือบวาคนเดียวปล้ำไม่ไหวแน่ นี่เคราะห์ดีมาถึงสามคน กระแสน้ำอ่อน ๆ ก็พอพาเอาตัวรอดมาได้ มาขึ้นที่ใต้สะพานหน้าโป๊ะพระราชวังเดิม ถ้าอีตาแก้วไม่ผลุนผลันกระโดดน้ำเสียก่อน แกก็ไม่ต้องตาย นี่มันเป็นคราวเคราะห์ของแกด้วย ชะตาถึงฆาต!

ทางด้านกองสัญญาณ ทร. นั้นนักเรียนจ่าของโรงเรียนชุมพล ฯ เข้าประจำแนวรบได้ชั่วโมงกว่า ๆ ก็ต้องถอยกลับ ลำเลียงโดยรถยนต์ของท่าเรือตามเคย ใช้รถ ๑๐ คันส่วนรถของ สญ. เองไม่ได้ความ มันเกิดดื้อ ขี้เกียจเดิน แก้ไขแล้วก็ไม่หายพยศ

ขณะลำเลียงมาจวนหมดทหารแล้ว คุณภัทร เกิดกลัวว่าฝ่ายรัฐบาลจะตามต่อตี จึงให้คุณประสานไปตั้งรับไว้ที่ตรงสโมสรท่าเรือเดี๋ยวนี้ ปากกระบอกพุ่งไปช่องปากทางเข้าตึกศุลกากรเดี๋ยวนี้ ร.ต. บุญทรง ปานสกุล นำรถฮาล์ฟแทรคถอยมาจากกองสัญญาณ คุณประสานนึกว่ารถทหารบกหญ้าคามันสูงเห็นแต่ข้างบน จึงเตรียมปลดเซฟจะสั่งยิงอยู่แล้ว พอดีรถฮาล์ฟแทรคแล่นผ่านหน้าบริเวณตึกศุลกากร บังเอิญมาตรงหญ้าคนเตี้ย ๆ จึงแลเห็นล้อยางและตีนตะขาบ จึงรู้ว่าเป็นพวกเดียวกันม่ายงั้นคุณบุญทรง และทหารในฮาล์ฟแทรคก็คงต้องไปหายมบาลกันบ้างละ

คุณบุญทรงนำรถมาถึงท่าเรือ คุณชลีสั่งให้คุณบุญทรง (นายทหารผึกของ สญ.) กลับไปขัดตาทัพที่ลุมพินีใหม่ เพราะคนยังลำเลียงมาไม่หมด ทางเรือบางระจันให้ จ.ท. จำลองไปเป็นคนประจำปืนด้วยคนหนึ่ง คุณบุญทรงได้นำรถฮาล์ฟแทรคกลับไปลุมพินีใหม่อีก ตอนนี้ไม่ทราบว่าได้ยิงโต้ตอบกันหรือเปล่า แต่ผู้เล่านึกว่าคงได้ปะทะกันเพราะเห็น จ.ท. จำลองมานั่งแคะสะเก็ดกระสุนตามแขน ๔-๕ แผล สะเก็ดนี้เป็นเหมือนแกลบกระเด็นเข้าไปฝังในเนื้อ และไม่เข้าลึกนักพอแคะออกได้ สันนิษฐานไม่ออกว่าโดนยิงด้วยปืนอะไร

คุณบุญทรงเห็นว่า สญ. คงถอยหมดแล้ว ในเวลาประมาณ ๑๘๐๐ ก็โกยอ้าวไปท่าเรือ แต่ไปถึงท่าเรือก็ต้องใจหาย พรรคพวกไปกันหมดแล้ว เรือรัตนโกสินทร์, เรือสุโขทัย, เรือปราบ, เรือเภตรา, เรือบางระจัน, เรือ แอล.ซี.เอ็ม ไม่มีเหลือสักลำเดียว

เรือ แอล.ซี.เอ็ม. ที่ได้โดนเครื่องบินสพิทไฟร์ไล่ยิงมาพร้อมกับคุณจรัส บุญบงการแล้วนั้นได้ทำหน้าที่เก่งมากทีเดียวแหละ ช่วยลำเลียงนักเรียนจ่าจากท่าเรือไปส่งเรือรัตนโกสินทร์ และเรือสุโขทัยกลางแม่น้ำเที่ยวละ ๖๐ กว่าคนจนหมดสิ้น วีรกรรมเช่นนี้ก็ควรยกย่องเขาเหมือนกัน เสียดายที่ไม่รู้จักชื่อจ่าผู้ขับเรือลำนั้น ใครรู้ช่วยบอกด้วยเจ้าข้า

เครื่องบินสพิทไฟร์ของ ทอ. มีอยู่สองเครื่อง ได้ไล่ยิงทางท่าเรือเรื่อยมาจนถึงสามเสน แต่มิได้ทำงานร่วมกัน ต่างคนต่างไล่ยิงเอาโดยพลการ ลำหนึ่งโดนปืนเรือรัตน ฯ หรือสุโขทัยไม่ทราบยิงเข้าไปจนถึงที่นั่งนักบิน เลยโกยอ้าวกลับดอนเมือง อีกลำหนึ่งมาไล่ยิงคุณจรัส บุญบงการ เรือบางระจันนึกว่าถ้าแกมาทางนี้อีกจะเล่นสักโป้งหนึ่ง แต่พอเขายิงชุดที่ ๒ แล้วก็หายลับไปทางป่าจากฝั่งธนบุรี เรือบางระจันจึงไม่ได้ยิงเลย

เวลา เอ.ที. ๖ มาทิ้งลูกระเบิดกองสัญญาณนั้น คราวแรกเขาบินเสียลิบโลก ถูกที่ ๑ ทิ้งแล้ว ก็ถาไปทางท่าเรือ แล้วมาตั้งต้นทิ้งใหม่ คราวนี้บินลงเตี้ยหน่อย พอทิ้งลูกที่ ๒ แล้วก็ไม่เห็นปตอ. ยิงเลย เขาถาไปทางท่าเรือเช่นเคย แล้วก็ตั้งต้นมาทิ้งใหม่ คราวนี้ลงเสียเตี้ยมากทีเดียว ก็ทิ้งลูกที่ ๓ แล้วก็ถาไปทางท่าเรืออีก คุณประดิยัติบอกว่า เอ.ที. ๖ ยิงปืนลงมาขอให้คุณประสานยิงเครื่องบิน คุณประสานเถียงว่าไม่เห็นเขายิงมาสักนัดเดียว เราจะยิงไม่ได้ ผิดคำสั่งของคุณภัทร คุณประดิยัติเลยเทศน์โยมเอาในใจ หาว่าคุณประสานเป็นอะไรต่ออะไรไม่รู้ (ตอนท้ายนี้ข้าพเจ้านึกเขียนเอาเอง เพราะรู้จักใจนายประดิยัติดีพอควร) ตกลงเป็นอันว่าเรือบางระจันไม่ได้ยิงเลยสักโป้งเดียว นับว่าเคราะห์ดีด้วยกันทั้งสองฝ่าย ว่ากันว่า เอ.ที. ๖ มาทิ้งระเบิดกองสัญญาณคราวนี้มากันประมาณ ๓ เครื่องเท่านั้น

เครื่องบินสพิทไฟร์ได้ยิงเรือรบในท้องน้ำ แต่ลูกปืนไพล่ไปโดนเอาบิดา จ.อ. ระเบียบที่เดินอยู่บนบ้านตำบลบางพลัดถึงแก่กรรมไปคนหนึ่ง และโดนจ่าเอกที่ปรกวัดแจ้ง (วัดอรุณ) ตายไปอีก ๑ คน ส่วนคนที่ข้าพเจ้าไม่ทราบคงมีอีกเหมือนกัน แต่จำนวนเท่าใดไม่ทราบ ทหารตามเรือรบตายไปเพราะปืนกลและสพิทไฟร์ ๔–๕ คนเท่านั้น

การรบกันครั้งนี้ปรากฏว่าทางฝ่ายทหารเรือแท้ ๆ ตายไปราว ๒๐ คน ส่วนได้รับบาดเจ็บนั้นมากโขอยู่ ทางฝ่ายรัฐบาลคงตายและบาดเจ็บมากกว่า เพราะรถถัง ๒ คัน ที่หลักเมืองคนรถก็คงเจ็บมาก คน รถถัง ๑ คันที่สะพานเฉลิมโลกก็เหมือนกัน รถถัง ๑๑ คัน ที่ศาลาแดงอีก

อ้ายแมดแสน ๒๐ นั้น ปรากฏว่าทหารฝ่ายรัฐบาลกลัวอภินิหารมันนัก แต่ที่แท้รถถังเค้เก้ไม่ใช่พิษสงของแมดแสน ๒๐ กลายเป็นปืนเรือสุราษฎร์, ปืน ๓๐ และปืน ๓๗.

ข้าพเจ้าเขียนไว้เพื่อให้รัฐบาลทราบถึงอภินิหารของปืนทหารเรือไว้บ้าง เพราะปืนเหล่านี้ รถ รสพ. ขนเข้ากรุงเทพ ฯ หมด ทหารเรือหมดโอกาสได้ใช้ เพราะกรมสรรพาวุธทหารบกไม่ยอมคืนให้ กลัวจะมาป๊าดไซ่กันอีก

เมื่อพิจารณาดูทั่ว ๆ ไป ตามเสียงที่ลือกันว่าฝ่ายรัฐบาลพร้อมในวันที่ ๒๙ มิ.ย. ๙๔ นั้น ข้าพเจ้ากลับเห็นว่าทางรัฐบาลก็ไม่พร้อม ถ้าพร้อมจริงก็ได้บุกกองสัญญาณ ทร. ในคืนวันที่ ๒๙ นั้นเอง เพราะโฆษกฝ่ายนายประเสริฐ บรรจงจิตร โฆษณาปาว ๆ อยู่ที่นั่น ถ้ารัฐบาลบุกในหัวค่ำวันที่ ๒๙ กองสัญญาณแตกนานแล้ว เพราะลูกปืนต่าง ๆ เพิ่งมาถึงตอนดึก ลูกปืนรัชกาลก็เริ่มแจกกันทั่วในเวลาเก้าทุ่ม (เวลา ๐๓๐๐ ของวันที่ ๓๐) ชนวนหัวกระสุนก็นั่งใส่กันเหย็ง ๆ กลางสนามหญ้า กำลังก็มีแต่นักเรียนจ่า สญ. ราว ๑๐๐ คน มีทหาร นย. เพียงกองร้อยเดียว ในกองก็ชุลมุนกันทั่วไป ทางตำรวจ ฯ ถามว่าใครจ่ายปืน ต่างก็ซัดว่า เรือโท นิคม เพราะนายคนนี้แกทำให้ทหารเกลียด ใคร ๆ ก็ซัดแกทั้งนั้น แกจึงโดนฟ้องศาลด้วยอีกคนหนึ่ง

เรือบางระจันยังได้ยกเอารถจี๊ปของทหารเรือใส่เรือมาได้คันหนึ่ง กล่าวกันว่าถ้าคุณชลีไม่สั่งออกเรือเสียเร็ว ทางเรือคงจะขนรถจี๊ปมาได้อีกหลายคัน ข้าพเจ้าบอกว่าดีน่ะน้าที่ไม่ขนเอารถจี๊ปของตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาด้วย ถ้าขนมาละก็ต้องโดนข้อหาลักทรัพย์อีกกะทงหนึ่งแน่ แต่กะทงลักทรัพย์เป็นข้อหาที่เบากว่ากบฏ บางทีเขาอาจจะปิ๋วเสียก็ได้เหมือนกัน คุณชลีคงลืม ร.ต. บุญทรง แน่จึงรีบร้อนให้ออกไปจากท่าเรือ

บุญทรง กับทหารนำรถฮาล์ฟแทรคมาถึงท่าเรือก็ใจโบ๋ พรรคพวกเปิดไปหมดแล้ว จึงว่าเรือให้ส่งข้ามฟากมายังธนบุรี ทิ้งรถไว้ที่นั่นเอง ตกลงรถของทหารเรือทิ้งไว้ท่าเรือราว ๘ คัน ส่วนรถเก๋งส่วนตัวของคุณชลีเขาว่ากันว่าคนท่าเรือที่เคยเป็นทหารเรือขับไป แต่จะไปไหนคนเล่าเขาก็ไม่ทราบเหมือนกัน และเจ้าตัวจะได้คืนหรือไม่ก็ไม่รู้อีกเช่นกัน

กองสัญญาณทหารเรือแตกโดยสมบูรณ์! รวมทั้งกองสารวัตรที่ทุ่งมหาเมฆด้วย! ทิ้งคุณสุดจิตต์ พันธุทรัพย์ไว้ที่สนามม้า ทิ้งคุณบุญภพไว้ในโรงแก้ว ทิ้งคุณศิริ สุวรรณวัฒน์กับ

คุณสุเอ็ด จันทรัคคะ ไว้ที่ลุมพินี ทิ้งคุณดิศ ชัยธวัช ไว้ที่บ้าน สญ. ทิ้งคุณบุญทรง ปานสกุล กับทหารไว้ที่ท่าเรือ คุณบุญทรงเดินบุกป่าไปขึ้นถนนดาวคะนองมุ่งไปบางนา ประมาณ ๒๒๐๐ จึงถึงเรือ

ข้าพเจ้าถามว่าหน่วยรบที่ตั้งป้อมที่ท่าเรือ เพื่อยิงรถถังคุณบุญทรงนั้นมีกำลังเท่าใด คุณประสานตอบว่าปืนกล ๘ มี ๒ กระบอก, ปืนแมดเสน ๙ มี ๒ กระบอก, ปืนรัชกาล ๖ กระบอก ข้าพเจ้าบอกว่าเอาไปสะกิดรถถังมันล่ะซี เขาหัวเราะแหะ บอกว่ามันมีปืนอยู่เท่านี้เอง แหละครับ หมดคลังแล้ว นอกนั้นก็ติดอยู่กะเรือใหญ่

ข่าวที่ว่ารถมีเหลือทิ้งอยู่ท่าเรือหลายคันนี้เอง วันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๔๙๔ เวลา ๑๐๐๐ คุณประโยชน์ ผลอนันต์ จึงนำเรือช้างมาจากไหนไม่มีใครทราบ มาเทียบหน้าท่าเรือคลองเตย เตรียมจะฮะเบสรถยนต์ลงเรือ ก็พอดีเห็นนายทหารบกแล่นรถดิ่วมา แกเลยปลดเชือก–กลับลำ–แล้วล่องลงมาจอดทุ่นที่สำโรงเฉยอยู่ บ่นว่าทหารบกมาขัดคอเสียได้ ม่ายงั้นขนมาได้เกือบหมดแน่ วีรกรรมของคุณประโยชน์ ผลอนันต์ เป็นวีรกรรมเงียบ แต่ถ้าเป็นฝ่ายชนะคนอย่างนี้ก็ได้เหรียญ สมนาคุณเหมือนกัน แต่นี่เป็นฝ่ายแพ้ แกก็ต้องกลายเป็นเต๋อไป

แม้กองสัญญาณจะแตกแล้วในเวลา ๑๔๐๐ ของวันที่ ๓๐ ทหารไปหมด (เหลือแต่คุณบุญภพและคุณดิศ) แล้ว ฝ่ายรัฐบาลก็ยังนึกว่าเป็นกลขงเบ้ง ไม่กล้าจู่โจมเข้าไป จนเงียบเสียงปืน (เพราะคุณบุญทรงนำรถแล่นหนีไปท่าเรือแล้ว) และรอจนเย็น ทางรัฐบาลจึงบุกเข้ากองสัญญาณ และตามบ้าน แล้วก็ไปบุกกราบทหารกองสารวัตรที่ทุ่งมหาเมฆและตามบ้าน มีคนเล่าว่าบ้านเขาหายไม่ใช่แต่ข้าวสาร จนกระทั่งถ่านหุงข้าวก็พลอยเรียบไปด้วย แต่ข้าพเจ้าบอกเขาว่าถ้าจะโดน อ้ายตีนแมวย่องเข้ามาประสมโรงละกระมัง เขาก็บอกว่าไม่รู้ซี มีแต่บ้านโล่ง ๆ โอ่งก็หาย สาธุ ! เกิดชาติหน้าอย่าได้พบเหตุการณ์อย่างนี้อีกเลยพ่อคุณ

บางคนเล่าว่าวันที่ ๑ ก.ค. คุณชาติชายไปปรากฏตัวที่บางนาแล้ว เพราะวันที่ ๒ ซึ่งเป็นวันทหารเรือต้องมารายงานตัวกลาโหม คุณชาติชายนั่นแหละเป็นคนจัดรถให้ ขณะพวกนายทหารตามเรือมาออกันอยู่ที่ศาลาท่าน้ำ (แต่ก่อนมีศาลา) คุณชาติชายยังวิ่งไปโบกมือกับทหารที่กลับจากเกาหลี ซึ่งบังเอิญเรือลำนั้นแล่นผ่านเข้ามาพอดี ตอนขากลับจากตีนท่า คุณชาติชายยังพูดว่าผมก็เคยไปเกาหลีมา มันหนาวสิ้นดี คุณชัชชัยนึกครึ้มอย่างไรไม่ทราบเลยล้อเอา พวกนายทหารก็ฮากัน

คุณชาติชายพูดอีกคำหนึ่งพวกนายทหารก็ฮากันอีก พูดอีกคำก็โดนฮาอีก แกเลยหัวเสียหาว่าล้อแก เดินตะบึ๋ดตะบ๋องกลับไป ภายหลังจึงมาบอกกะพวกนายทหารที่ศาลาว่า "เสียใจจริงบังเอิญทหารเขาเอาม้านั่งบนรถไปนั่งกินข้าวเสียหมด" ตกลงบรรดานายทหารราวสี่สิบคนต้องอัดเป็นหมูมากรุงเทพฯ โดยมีทหารบกคุมมีปืนทางหน้า ๑ กระบอก คุมท้ายอีก ๒ กระบอก มันไม่ใช่คนจะมารายงานเสียแล้วละซี เขาบอกว่าชาวบางกอกโจษกันเกรียวว่า จับนายทหารเรือมาได้อีก ๑ คันรถ

วันที่ ๒ ข้าพเจ้าก็ไปรายงานตัวที่กลาโหมเหมือนกัน แต่ไม่ได้สังเกตอะไรมากมาย เพราะมันชุลมุน ข้าพเจ้าจำได้แต่ว่าได้รับบัตรเล็ก ๆ จากนายทหารบกมาก็จบเรื่องกัน ส่วนคนอื่นสังเกตมากกว่าข้าพเจ้า เข้าใจว่าตอนสายกลาโหมคงจัดให้มีพิธีกันเป็นระเบียบแล้ว ซึ่งผิดกับตอนเช้าเพราะตอนเช้าไม่เห็นมีอะไรสพิศดาร

คนเล่าแกเล่าว่าทางการแยกพวก สอ., นย. ๔, นย. ๕, เรือเภตรา, สญ., เรือสุราษฎร์, เรือศรีอยุธยา ไว้ต่างหาก พวกนี้ไม่ให้บัตร ขึ้นบัญชีแล้วจับตัวส่งสนามกีฬาเลยทีเดียว คงไปให้บัตรเวลาให้การเสร็จละกระมัง

พวกที่ไม่ได้สังกัดหน่วยดังกล่าวแล้ว คุณเกตุ สันติเวชชกุล ก็จ่ายบัตรให้แล้วอนุญาตให้กลับบ้านได้สามชั่วโมง ผู้เล่าได้กลับไปบ้านและกลับมาขึ้นรถกะบะที่กลาโหม

ขากลับบางนากลาโหมยังได้ฝากจ่าสองคนให้ไปขังไว้ที่สันติบาล ผู้เล่าลงไปปัสสาวะยังได้เห็นคุณจรูญ เปล่งศิริ โดนขังเดี่ยวไว้ในกรง

ผู้เล่ายังได้เล่าอีกว่าคุณมาโนช ทุมมานนท์ หนีมาจากบ้านคุณสกล ช่างประดับ แล้วมาโผล่ขึ้นที่บางนาในวันที่ ๑ เห็นมานั่งแคะสะเก็ดกระสุนตามผิวหนังอยู่ พอคุณชาติชายรู้เข้าก็จับตัวคุณมาโนชในวันที่ ๑ นั้นเอง ส่งเข้ามายังกรุงเทพฯ คนเดียว ส่วนนายทหารอื่น ๆ ได้จัดรถให้มารายงานในวันที่ ๒ ดังกล่าวแล้ว ภายหลังข้าพเจ้ายังมาพบคุณมาโนชในสนามกีฬา คุณมาโนชบอกว่ากำลังมีจดหมายไปติดต่อกับจอมพล ป. เคยรับปากว่าจะช่วย ได้ข่าวว่าจอมพล ป. มีหนังสือไปต่อว่าพระพินิจชนคดีว่าทำไมสั่งแล้วจึงเอาตัวคุณมาโนชไว้อีก ผลสุดท้ายคุณมาโนชได้ถูกปล่อยตัวกลับบ้านก่อนข้าพเจ้าหลายวัน คำนวณดูแล้วคุณมาโนชก็คงโดนขังราวสองเดือนเห็นจะได้ ทำไมคุณชาติชายจึงจับเฉพาะคุณมาโนช ข้าพเจ้าเดาว่าเพราะคุณมาโนชเป็นบุตรรองผู้บัญชาการทหารเรือนี่เอง แกจับไว้ก่อนละเป็นถูก ถ้าผิดก็ปล่อยก็ได้ และก็ปรากฏว่าถูกของคุณชาติชายแกจริง ๆ เพราะคุณมาโนชอยู่ในเรือศรีอยุธยา

เวลาฟ้องศาลคนเรือศรีอยุธยาโดนฟ้อง ๒ คนคือต้นปืนอุดมเดช อัตตะนันทน์ และสรั่งปืนชุบ (นามสกุลจำไม่ได้) ทั้งสองคนหาตัวผู้บังคับการเรือมาให้ตำรวจฯ ไม่ได้ ตนจึงต้องเป็นกบฏแท้ๆ แต่มีคนเขากล่าวกันว่าท่ามันก็จะ "แท้ๆ" ของเขาจริงๆ แหละ เพราะเรือศรีอยุธยาเป็นเรือป่วย รอการเข้าอู่–เครื่องจักรใช้การไม่ได้ แต่เหตุไฉนในวันนั้นเรือศรีอยุธยาจึงแล่นออกบ่อ ข้อนี้ตำรวจฯ ไม่ตั้งข้อสังเกต–แต่กองทัพเรือเห็นว่าคุณศรไชย สุชาติ ต้นกลท่ามันจะ "แท้ๆ" กะเขาด้วยละมัง จึงมีคำสั่งปลดคุณศรไชย สุชาติ ออกจากกองทัพเรือไป ข้าพเจ้ามาคำนึงในตอนหลังนี้ว่า เขาก็น่าจะรู้เบาะแสกันมาก่อนเป็นส่วนมาก เขาจึงพร้อมเพรียงกันทั้งคนและเครื่องจักร เสมอต้นเสมอปลายดี แต่ก็เอาตัวไปไม่รอด ต้องมาจมแหงแก๋ปากคลองบางหลวงจนได้

วันส่งทหารบกไปเกาหลีเที่ยวแรก จอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็มายืนเป็นประธาน ณ เกยที่ทำไว้ชั่วคราว คราวนั้นปรากฏว่ามีรัฐมนตรีมาร่วมชุมนุมข้างๆ เกย ดูเหมือนจะคนเดียวคือท่านขุนคงฤทธิ์ศึกษากรแห่งกระทรวงศึกษาธิการ แล้วก็มีคนอีก ๓–๔ คนเท่านั้น ข้าพเจ้าเองก็สะเออะไปยืนที่นั้นด้วย คราวนี้เขาก็จะจับจอมพลกัน ข้าพเจ้าก็ไม่รู้ (ถ้ารู้คงยืนห่างกว่านั้นแน่ ดีไม่ดี–ทะเล้นมาอุบโหลกกันด้อๆ ละก็จะแย่) ผู้จับคงฤกษ์เสีย ไม่ได้จับ

คราวสนามกีฬาก็ว่าจะจับกันอีกครั้งหนึ่ง คราวนี้จอมพลไม่ได้ไป เลยไม่ได้จับกันอีก

จอมพลให้การที่ศาลว่าที่จะจับตัวท่านที่ท่าราชวรดิฐนั้น ท่านก็รู้เพราะมีคนมาบอก ท่านบอกอีกว่า ที่จำต้องไปเจิมเรือแมนฮัตตันก็เพราะถ้าไม่มีผู้ใหญ่ไปเลยก็จะน่าเกลียด ท่านจึงไปเจิมให้

ทำไมท่านจึงรู้ล่ะ? ก่อนวันเกิดเรื่อง ณ ร้านขายเหล้าเชิงสะพานยมราชมีคนมาชุมนุมกัน ๕ คน นายทหารเรือ ๔ นาย ทหารบก ๑ คนเล่าเขานึกออกแต่เพียง ๓ คือ สมหมาย บุนนาค, ปัญญา ศิริปูชกะ, วีระ โอสถานนท์ อีก ๒ คน เขานึกชื่อไม่ออก ข้าพเจ้าถามว่าคุณวีรศักดิ์ มัณฑจิตร ใช่ไหม เขาก็ว่าไม่ใช่ นี่ก็แสดงว่านายทหารบกคงสมคบในเรื่องนี้กันไม่น้อย แต่แกล้งอุบกบดานเสียเพราะแพ้–ถ้าชนะละก็คงออกมาตีปีกแน่ แถมยังโก่งคอขันเสียอีกด้วยโดยไม่มีปัญหา มันเป็นเรื่องของโลก ปล่อยมันตามเรื่องเถอะนะ

พอคณะกินเหล้าเมาขึ้นมาก็ส่งเสียงกันเอะอะถึงเรื่องจะ "จี้" คนนั้นก็ว่ากูเอง คนนี้ก็ว่ากูเอง ล่อกันให้ครื้นเครงไป ท่าจะอ้ายเรื่องปากเปราะนี่เอง ตำรวจฯ คงโทรศัพท์ไปเรียนให้นายทราบ เรื่องจึงไปถึงจอมพลได้

ภายหลังปรากฏว่าคนไปจี้นอกจากคุณมนัสแล้วก็มีบัญญา และ วีระ หาใช่นายสมหมายด้วยไม่ เรื่องนายสมหมายจะจี้นี้รู้ถึงจอมพล ป. เข้า ท่านพูดกับหลวงสวัสดิ์สรยุทธว่า "อ้ายเด็กที่เราเคยเลี้ยงมาในบ้านมันก็จะจี้เราได้" ทั้งนี้เพราะบ้านในกรม ปตอ. บางซื่อ บ้านจอมพลกับบ้านหลวงสวัสดิ์ฯ พ่อนายสมหมายอยู่ใกล้กัน นายสมหมายก็วิ่งต๊อกๆ เล่นบนบ้านจอมพลมาแต่เดิมนั่นเอง

ตั้งแต่เกิดเรื่องมาแล้วหาคนแต่งตัวทหารเรือเดินถนนได้ยากเต็มที ถึงแต่งไปก็โดนคนมอง บางคนก็มองอย่างเหยียดหยาม บางคนก็มองอย่างนึกสมเพช บางคนก็มองดูเห็นเป็นของแปลก เครื่องแบบทหารเรือกลายเป็นเครื่องแบบที่แปลกประหลาดไปแล้ว ทหารตามเรือเวลาขึ้นบก (เฉพาะที่บางนา) ก็นุ่งกางเกงแพร สวมเสื้อเขียวบ้างแดงบ้าง มีผ้าขาวม้าคาดพุง ในผ้าขาวม้าพกมีดโกนหรือเปล่าก็เหลือที่จะเดา เพราะนายก็ไม่ได้ค้น วินัยก็ปล่อยให้เป็นไปตามเรื่อง ข้อบังคับก็หย่อน กำลังใจผ่อแผ่กันไปหมด

เล่ากันว่านายทหารปากเรือคนหนึ่งเข้ายึดเรือลำหนึ่งที่บางนาเป็นที่บังคับการของตนเอาดื้อๆ ไม่มีคำสั่งจากใครเลย เขาสั่งตัวเขาเอง ทางเรือก็ไม่รู้จะทำอย่างไร คงปล่อยให้ปกครองไปเรื่อยๆ ภายหลังเกิดไปเฮี้ยบขึ้น ทางเรือเขียนบัตรสนเท่ห์มาฟ้องพระพินิจชนคดี พระพินิจต้องส่งคนมาจับตัวไปไต่สวน หมอมีนะดีไม่เห็นต้องไปสนามกีฬา เรื่องก็เป็นอันจบลงดื้อๆ คนเล่าไม่ยอมบอกชื่อว่าใคร เขาทิ้งไว้ให้ข้าพเจ้าคิดเป็นการบ้าน

อีกรายหนึ่งทหารเรือในเรือชังขี้หน้า เขียนบัตรสนเท่ห์ส่งไปให้พระพินิจชนคดี ปรักปรำร้อยแปด พระพินิจเรียกตัวไปไต่สวน ชี้บอกว่าบัตรสนเท่ห์เฉพาะตัวคุณเองน่ะ ๑ กระจาดเต็มๆ แกโดนขังอยู่สนามกีฬาหลายวัน ภายหลังเขียนจดหมายให้ภรรยานำปืนมาคืนให้ทางเรือ ๒ กระบอก แมกกาซีน ๕ อัน (เกินมา ๑ อัน) ลูกปืน ๑๐๐ นัด ทางตำรวจฯ ไต่สวนไม่ได้เรื่อง เพราะมีผู้อาวุโสรับผิดชอบไปเสียแล้ว ทางตำรวจฯ ก็ปล่อยตัว มาป๋ออยู่ท่าน้ำ ทหารในเรือเห็นเข้าร้องกันว่า "มาอีกแล้ว เห็นทีจะต้องมีบัตรสนเท่ห์ไปให้พระพินิจอีก" แต่ปรากฏว่า

ระยะหลังแกเลิกเฮียบกะยิ้มกะย่องกับทหารเป็นอย่างดี นายทหารบางคนยังเดือดแกอยู่เพราะหาว่าแกพาเอาเงินเรือเชิดไปด้วย นายคนนั้นในวันที่ ๒๙ ยังไม่ได้รับเงินเดือนจึงเดือดใหญ่ แกจะมีเรื่องอะไรพูดพาดพิงไปถึงเงินเป็นไม่ได้ หมอนั่นเป็นต้องย้อนเอาว่า "อ๋อ! มันต้องราคาหมื่นกว่า ๆ ทุกที จนแกม้านไป คราวหลังนัยว่าต้องพาไป "เลี้ยงหนัง" ปลอบว่าอย่าพูดถึงเรื่องเงินหมื่นกว่า ๆ อีกเลยพ่อคุณมันเสียว รายนี้ก็อีกน่ะแหละ ผู้เล่าไม่ยอมเผยนามใด ๆ ทั้งนั้น ปล่อยให้ข้าพเจ้าคิดเป็นการบ้านอีก เอ! มันเรืออะไรกันล่าหว่า?

พ่อไพโรจน์ บุญยรัตพันธุ์ ก็ใช่ย่อยเมื่อไหร่ เป็นต้นกลเรือ แอล.ซี.ที. เทียบท่าเรือคลองเตย คำสั่งหลวงพลสินธวาณัติ ก็ให้ผู้บังคับการนำเรือมาผูกทุ่นท่าพระจันทร์ในเวลา ๑๐๐๐ ผู้บังคับการมัวไปซักซ้าเสียที่ไหนไม่ทราบไม่มาตามกำหนด ต้นกลปลดเชือกแล่นอ้าวมา ผู้บังคับการมายืนเกาหัวยิก ๆ อยู่ที่ท่าเรือ มองเห็นท้ายเรือลับคุ้งน้ำมาเสียแล้ว นายไพโรจน์นำเรือมาผูกทุ่นได้เรียบร้อยเหมือนกัน

การนำเรือจากล่างขึ้นมายังในเมืองบางกอกนั้น ล้วนแต่แต่งตัวทรงแบบจิ้งเหลนกันทั้งเพ เสื้อฮาวายบ้าง หมวกจ๊อกกี้บ้าง ทั้ง ๆ ที่ท้ายเรือชักธงเรือรบหลวงหราอยู่ กองทัพเรือรำคาญลูกนัยน์ตาเต็มทน ต้องออกคำสั่งให้ช่วยกันแต่งตัวเป็นผู้ดีเสียหน่อยให้สมศักดิ์ศรีกับธงท้ายเรือบ้าง

เมื่อครั้งอยู่บางนา บางคนก็มีเครื่องแบบกากีสำรับเดียว บ้านก็ยังไม่ได้กลับ เวลาซักกางเกงและกางเกงยังไม่แห้ง เจ้าตัวต้องหลบอยู่ในห้องโถง บ้างก็นุ่งกากีขาสั้น บ้างก็ทรงม้า (หมายถึงผ้าขาวม้าน่ะ) เขาเล่าว่าล่อกันให้นัวเนียไป ทั้งนี้เพราะต่างหมดกำลังใจ สิ่งใดที่พอจะเปลี่ยนเป็นทรัพย์และพอจะหลบฉากเป็น "ของนอกบัญชี" ได้ ก็แปลงเป็นทรัพย์ไปหมด ถือว่าเป็นลาภลอย รถจี๊ปของกองขนส่งทหารเรือประมาณ ๒๐๐ คัน กลายเป็นของส่วนตัวไปแทบหมด กองทัพบกยึดไปเป็นของหลวงได้ไม่กี่คัน นอกนั้นทหารเรือเอาบ้าง ทหารบกเอาบ้าง ล้วนแต่เอาเป็นของส่วนตัวเป็นส่วนมาก ใครๆ ก็นึกว่าเขาจะเอาไปส่งหลวงแต่ที่แท้เอาไปเข้าบ้าน เห็นขี่กันเกร่อไป นายก็ไม่รู้จะห้ามหรือทักท้วงอย่างไร ถือเป็นบำเหน็จไปในตัว บางคนเอาไปเก็บไว้ในเล้าไก่ตั้ง ๖ ปี ไม่กล้านำออกใช้ คนที่นำมาล้างบอกว่าล้างสามวันยังไม่หายเหม็นขี้ไก่ จานจ่ายไฟสนิมเขรอะทีเดียว อ้ายที่ว่า "ของหลวงตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้" นั้นกลายเป็นภาษิตผิด ใช้ไม่ได้เฉพาะคราว

คุณเผ่าเต้นเร่า ๆ จะเล่นงานทหารเรือที่ผิดให้จงได้ คำสั่งพักราชการออกมาอย่างกับจักรผัน กลาโหมชักไม่เซ็น เพราะขืนเซ็นตามคำเสนอของกรมตำรวจ ฯ มันก็หมดกองทัพเรือกันเท่านั้น จะเหลือจริง ๆ ก็พวกนอนป่วยอยู่บ้าน ตกลงเลยออกมาได้ ๒–๓ ฉบับ ก็งดคำสั่งพักราชการ บรรดาผู้ไปอยู่สนามกีฬามีคนพักราชการไม่กี่คน เพราะพวก "รู้หลบเป็นปีก รู้หลีกเป็นหาง" ได้เร่ไปเป็นพยานโจทก์เสียหมด

หลวงกัมปนาทแสนยากร บอกว่า "น้ำเชี่ยวอย่าเพ่อขวางเรือ" คุณเผ่าเล่นงานพวกเราเสียงอมพระราม สมดังคำขวัญที่คุณเผ่าแกขโมยไปจากโรงเรียนนายเรือ แล้วแปลงเสียใหม่เป็นว่า "ไม่มีอะไรภายใต้ดวงอาทิตย์ที่ตำรวจ ฯ จะทำไม่ได้"

ปีหลัง ๆ เห็นกองทัพบกเดินสวนสนามที่พระบรมรูปทรงม้า อ้าว! รถฮาล์ฟแทรคของเราโอนสังกัดเสียแล้ว

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๑๓ **ธันวาคม** ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๘)

ในคืนวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ซึ่งตัวข้าพเจ้าถูกลงคำสั่งให้พักราชการ เพราะเป็นกบฏนั่นเอง เมียข้าพเจ้าเขาเกรงตำรวจจะมา"เก็บ"ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่ยอมไปจากบ้าน แต่เขาไม่ยอมดึงดันอ้อนวอนให้ข้าพเจ้าหลบหน้าไปเสียพักหนึ่งก่อน ข้าพเจ้าจะไปหาตำรวจเสียเลย นายเชาวน์ วรผล บอกว่ารู้จักกับคนสนิทของหลวงอดุลย์ฯ เมียข้าพเจ้าเขาเลยด่าโขมง หน๊อย! จะมาเอาตัวหนี กลับจะมาชวนให้ไปหาตำรวจ อึกอักกันอยู่นาน เขาอ้อนวอนหนัก ข้าพเจ้าก็ซังกระตายไปกะเขา เขาบอกว่าตรอกสารภีนั่นน่ะดี ไม่มีใครเดินผ่านเพราะมันเป็นสวน (เวลานี้ถนนตัดใหม่จากสี่แยกบ้านแขก ตัดไปออกถนนลาดหญ้าได้ผ่านตรงบ้านที่ข้าพเจ้าหลบซ่อนพอดี)

เมื่อตกลงใจจะหนีไปชั่วคราว เมียข้าพเจ้าก็ชวนเด็กหญิงเรณู ศรประชุม ให้นำทาง ไปแท็กซี่เวลานั้นยังหายากเพราะเกิดเรื่องใหม่ ๆ คิดจะเดินทางอย่างไม่ให้ใครจับรอยได้ด้วย เลยตกลงไปเรือจ้างดีกว่า

ได้เดินไปทางถนนสังคโลกข้างวัดส้มเกลี้ยง ตรงไปยังแม่น้ำเจ้าพระยา พบตำรวจ ฯ ตระเวนอยู่คนหนึ่ง ข้าพเจ้าเกรงเขาจะขอค้น เลยเอาบัตรประจำตัวที่ติดมากับกระเป๋าสตางค์โยนทิ้งเสียข้างโรงเรียนเขมะศิริ

ที่ท่ามีเรือจ้างจรผ่านมาลำหนึ่ง เรียกมาบอกให้ไปส่งที่บางจาก ข้าพเจ้าร้องอ๊ะ! เมียข้าพเจ้าเขาบอกให้นิ่ง เป็นภาระของเขาเอง

ครั้นเรือข้ามฟากมาถึงบางจาก เมียข้าพเจ้าเขาเลยว่าให้ไปส่งที่ปากคลองบางลำพู (วัดสังเวชวิศยาราม) อีกทอดหนึ่ง ขณะเรือจ้างแจวมากลางแม่น้ำ ข้าพเจ้านั่งคิดอะไรมาร้อยแปด พูดออกมาดัง ๆ ว่า "เผื่อมันค้นบ้านล่ะ เจ้าแคล้วมิแย่รึ ?" เมียข้าพเจ้าชักเคืองที่ข้าพเจ้าโพล่งออกมา เพราะเขาไม่อยากให้ตาเรือจ้างรู้เรื่องของเรา เขาเลยดุข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเลยต้องหุบปากแต่นั้นมา นึกในใจว่า บ๊ะ! มันเผลอนี่หว่า

จากโรงพิมพ์คุรุสภา ได้ว่ารถสามล้อไปส่งที่วัดพิชัยญาติ แล้วเดินเข้าตรอกไป มันไกลโขทีเดียว เข้าไปในสวนซึ่งข้าพเจ้านึกว่ามันจะต้องห่างความเจริญไปอีกนาน แต่บังเอิญทางการมองเห็นการณ์ไกล ได้คิดตัดถนนจากสี่แยกบ้านแขกตรงไปออกถนนลาดหญ้า ทำให้ตำบลที่ข้าพเจ้าคิดว่าจะห่างความเจริญนั้นกลายเป็นถนนหลวงชั้นหนึ่งไปได้ ที่ดินวาละ ๕๐๐ บาท ก็กลายเป็นวาละ ๑,๕๐๐ บาททันที ใครถูกเฉือนที่ดินน้อยก็สบายองค์ไป ถ้าโดนเข้ามาก ๆ ก็โศกหน่อยเพราะรวยน้อยไป

เมื่อจะหนีก็ต้องหนีให้เต็มภาคภูมิหน่อย ทุกคนในบ้านต้องปิดปากหมด ข้าพเจ้าไม่ลงใต้ถุนเลย เพราะใต้ถุนโล่ง คนเดินในตรอกก็มองเห็น บ้านแม่ดำรงเลี้ยงแพะด้วยหลายตัว เจ้าแพะกุกกักจนนอนไม่ใคร่หลับ

ในบ้านนั้นมีผู้ใหญ่ ๓ เด็ก ๕ พอกลางวันเขาก็ออกจากบ้าน เหลือแต่ผู้ใหญ่ ๑ เด็ก ๒ ข้าพเจ้าต้องอุดอู้อยู่ในห้องไอก็ต้องอุดปาก เพราะเด็กบ้านอื่นมาคุยเล่นกับเด็กในบ้าน ข้าพเจ้าได้ยินเจ้าเพื่อนถามว่า "ข้างบนนั้นเสียงใครไอ" เจ้าแป๊ะก็ยอดนักเลงเหมือนกัน โกหกเพื่อน ๆ อย่างน้ำขุ่น ๆ "ข้างบนลุงแกเจ็บ ลงข้างล่างไม่ได้" และมันไม่ยอมให้เพื่อนขึ้นบนบ้านเป็นเด็ดขาด เพราะแม่กับยายห้ามไว้อย่างกวดขัน

เวลาส้วมต้องหาทางย่องลงมาในตอนกลางคืน ส่วนการปัสสาวะกลางวันต้องใช้กระโถน

หนวดไม่ได้โกน ข้าพเจ้าคิดว่าจะทิ้งไว้ให้ยาว และก็เลยไม่คิดจะโกนจนกระทั่งบัดนี้ แต่มันก็ไม่ยาว

วิทยุ ๆ ข้างบ้านยังคงกรอกหูเรื่องพักราชการของข้าพเจ้าอยู่โหวก ๆ ข้าพเจ้านึกว่าบ้านนี้เขาคงมาเชิญตัวที่บ้านแน่ ถ้าเขาตามไม่พบ เขาจะว่าอย่างไร ? เขาก็ลงความเห็นว่าข้าพเจ้าหนีเท่านั้นเอง ช่างหัวมัน ! ใครจะยอมไปเข้าคุก เมื่อส่งหมายไม่ได้เขาก็ประกาศจับเองแหละ ถึงเวลานั้นเสียก่อนค่อยปรึกษาคุณจำเนียร วาศนสมสิทธิ์ ภายหลัง คิดเปื่อยๆ ไปอย่างนั้นเอง เพราะเวลานั้นคุณจำเนียรก็ออกจากประจำการเหมือนกัน เพิ่งมาเข้าได้อีกตอนหลัง

เจ้าบ้านต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดีทั้งผัวและเมีย เขารับรองอย่างเต็มใจที่สุด ข้าพเจ้าเห็นใจเขาอีตอนนี้เอง จึงนึกในใจว่าคนจนมักกตัญญูคนมากกว่าคนมั่งมี

เมียข้าพเจ้าเทียวมาหาข้าพเจ้าทุกวัน ข้าพเจ้าถามถึงเหตุการณ์ทางบ้าน เขาบอกว่าไม่เห็นมีอะไร ส่วนนายแคล้วเบิ๊ดไปสมุทรสาครแล้ว ข้าพเจ้าย้ำว่าทางร้านเจ๊กก็ไม่มีตำรวจ ฯ มาบ้างหรือ เขาบอกว่าไม่มีวี่แวว

ข้าพเจ้าค้างบ้านแม่ดำรงได้สามคืนก็กลับบ้านหน้าวชิรพยาบาล เรามันตื่นตูมเป็นกระต่ายไปเอง ที่แท้เขาไม่สนใจเราสักนิดเดียว

ขุนจำนงรักษา (อยู่) บอกข้าพเจ้าภายหลังว่า "ผมไม่เห็นใครให้การว่าเฮียทำอะไร จึงไม่ได้เรียกมาไต่สวนเสียแต่แรก เห็นเขาบอกแต่ว่านั่งตรวจนาวิกศาสตร์ในห้อง" ด้วยเหตุนี้เองตำรวจ ฯ จึงไม่ข้องแวะกับข้าพเจ้าเลยมาแต่ต้น มีแต่คุณเผ่าคนเดียวที่โผงผางเอาข้าพเจ้าพักราชการ ข้าพเจ้าคิดในใจว่า ถ้าข้าพเจ้ากับคุณเผ่าไม่เป็นคนรู้จักกัน ข้าพเจ้าก็คงไม่โดนพักราชการก็เป็นได้ หรืออาจจะโดนหนักกว่านี้ก็รู้ไม่ได้เหมือนกันนะ

ระยะวันที่ ๒–๓–๔–๕ กรกฎาคมนี้ หนังสือพิมพ์ลงข่าวว่ามีทหารเรือชั้นผู้ใหญ่ถูกจับแล้วหลายคน ครูคลองเตย, หลวงนาวาวิจิต, คุณเฉลิม สถิรถาวร สามคนนี้ถูกขังที่สโมสรตำรวจ ฯ

ที่พลับพลาชัยมี รองผู้บัญชาการ, คุณแชน ปัจจุสานนท์, คุณชลิต กุลกำม์ธร, คุณกนก นพคุณ, หมอสงวน รุจิราภา, คุณชลี สินธุโสภณ, คุณประวิศ ศรีพิพัฒน์ หลวงดัษกรกำจาย, คุณดิศ ไชยธวัช, คุณผัน โพธิสุนทร, คุณกระวี ห้าวเจริญ และคุณพิณ พันธุ์ทวี คนสุดท้ายนี้จับมาในเวลาหลัง

ที่สันติบาลมี คุณผัน เปรมมณี, คุณจรูญ เปลินศิริ, คุณสกล ช่างประดับ, คุณบุญภพ (กองสัญญาณ), คุณโกวิท หงสเวช, คุณบุญล้อม พึ่งสุนทร, คุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์

ที่สนามกีฬามี คุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะ, คุณสิงห์ บูรณสิงห์, คุณวิสิทธิ์ จันทรางศุ, คุณสงัด ชลออยู่, คุณสติ มาลัยพันธุ์, คุณมาโนช ทุมมานนท์, คุณเล็ก วัชรศิริธรรม, คุณอุทัย วิชัยธนพัฒน์ คุณลักษณ์ คเชนทรชัย, คุณจิตต์ สภาวสุ, คุณสมทบ ง้าวสุวรรณ, คุณชาญ พรหมา คุณขุนศรียาภัย, หลวงสิทธิ ฯ (การบุญ จารุจินดา), หม่อมเจ้า (อะไรไม่ทราบ), ร.ต. เฮง (ชื่อใหม่ว่าอะไรไม่รู้) และใครต่อใครอีกตั้งหลายร้อยคน บางคนก็ว่าตั้งพันคน ตำรวจ ฯ ต้องปล่อยไปเสียแยะเมื่อจดปากคำไว้แล้ว เอาไว้แต่พวกที่คิดว่าจะฟ้องศาลได้ราว ๕๐ คน เท่านั้น

ที่โรงพักต่าง ๆ ก็มีพวก นย. ๔ และ นย. ๕ แห่งสวนอนันต์ มีหลวงผวนวิธีรบ, คุณวิฑูร มาลัยวงศ์, คุณฝึ้น พงษ์สุข, คุณฉลวย เสือประสงค์, คุณพัก ใยไพโรจน์

คนที่ตำรวจ ฯ ประกาศจับก็หลายคน เช่น

คุณอานนท์ ปุณฑริกาภา	หนีไปพม่า
คุณมนัส จารุภา	หนีไปพม่า แล้วแปลงตัวเป็นสามเณรมากบฏอีก
คุณประกาย พุทธารี	หนีไปพม่า
คุณประเสริฐ บรรจงจิต	หนีไปเขมร
คุณอำนวย วีระกลัส	หนีไปเขมร
คุณวีระ โอสถานนท์	หนีไปสิงคโปร์
คุณปัญญา ศิริปูชกะ	หนีไปสิงคโปร์
คุณทหาร ขำหิรัญ	หนีไปประจวบคีรีขันธ์ ไปเป็นเจ๊กเทียม

คนที่ตำรวจ ฯ จับมาไว้ที่สนามกีฬาภายหลังก็มี เช่น คุณสุ่น มาศยากุล ผบ. นย. ๕ คุณภัทร เอี่ยมรัตน์ ผบ. หมวดเรือทุ่นระเบิด

การเยี่ยมเยียนผู้ต้องหาขออนุญาตตำรวจ ฯ ที่เฝ้า อาหารที่ทางบ้านส่งไปต้องให้ตำรวจ ฯ ตรวจเสียก่อน เกรงจะฆ่าตัวตาย มีดและกรรไกร ห้ามแม้กระทั่งกรรไกรตัดเล็บเล็ก ๆ กลัวจะแทงคอตายเอง (แต่ยอมให้มีกระป๋องโอเลี้ยงได้ ฝากระป๋องที่เจ๊กเปิดอ้านี้มันคมใกล้ ๆ มีดเข้าไปทีเดียว ปาดคอเป็นเบ้อแน่) ยาต่าง ๆ ต้องให้หมอตำรวจ ฯ ตรวจก่อน เกรงผู้ต้องหาจะแอบตาย หนังสือก็ต้องเป็นหนังสือวิชาการหรือ ธรรมะ หนังสืออื่นห้ามขาดตลอดจนหนังสือพิมพ์รายวัน

ได้ทราบว่าคุณสกล ช่างประดับ แต่งตำราดาราศาสตร์ได้เกือบจบ ครั้นย้ายจากสันติบาลไปอยู่สนามกีฬาแต่งต่อไม่จบ เพราะมีคนคุยด้วยเรื่อย เมื่อครั้งอยู่สันติบาลนั้นขังเดี่ยว ถ้าผู้ใดอยากทราบว่าขังเดี่ยวนั้นมีฐานะอย่างไรก็ลองไปนอนป่วยเดี่ยว ๆ ณ โรงพยาบาลปากคลอง-มอญดูก็พอจะเห็นแววบ้าง แล้วเอา ๒๐ คูณ

เขียนมาถึงตรงนี้ก็อยากจะเขียนนอกคอกไปสักหน่อย เพราะเวลานี้ข้าพเจ้าได้ยินเสียงคนป่วยคนหนึ่งเรียก "จ่าครับ" บ้าง "กลัวแล้วครับ" บ้าง ข้าพเจ้าได้ยินมาตั้งเดือนหนึ่งแล้ว (เพราะข้าพเจ้ามาอยู่ตั้งเดือนเหมือนกัน) ได้ยินทุกวัน นึกรำคาญว่านายเด็กคนนี้ทำไมไม่หายป่วย

สักที เมื่อวันที่ ๑๗ ธ.ค. ๐๓ ได้ถามจ่าพยาบาล จึงทราบว่าที่เอ็ดตะโรนั้นคือ พันจ่าเอก ขำ ธุวะเสน แกเป็นอัมพาตป่วยมา ๓-๔ ปีแล้ว ไม่มีญาติมาเยี่ยมกลายเป็นคนหลวงไปโดยปริยาย ข้าพเจ้าจึงเอาส้มไปให้ พ.จ.อ. ขำ พูดถามกันยังรู้เรื่อง แกว่าคนอื่นชอบล้อแก บางที่เอาผ้าขาวม้าไปซ่อน แกจึงด่าเอาบ้าง แกเดินไม่ได้ ได้แต่นั่ง แขนซ้ายใช้ไม่ได้ ส้มก็ต้องคนอื่นปอกให้ เวลาบิกลีบส้มก็ใช้มือขวาได้มือเดียว ที่แกร้องกลัวแล้วก็เพราะแกขี้เกียจอาบน้ำ จ่าพยาบาลเขาต้องเอาแกอาบน้ำเพราะแกส้วมรดกางเกงนั่นเอง

ที่แกได้มาเป็น "คนหลวง" ครั้งนั้นนับว่าเป็นบุญหนักหนา ถ้าโรงพยาบาลเพิกเฉยหรือไล่แกส่งไป แกก็จะได้รับกรรมหนัก ยิ่งกว่าตกนรกทีเดียว

นี่แหละข้าพเจ้าจึงชักตัวอย่างว่าขังเดี่ยวมันก็แม้น ๆ กับอีตาขำนี่แหละ เพราะไปไหนก็ไม่ได้ งุ่นง่านอยู่แต่ในบริเวณของตน

ระหว่างเดือนกรกฎาคม ๒๔๙๔ ทหารกรมสรรพาวุธ ทร. ที่บางนาเข้าแถวแล้วก็นั่งเล่นตามโคนต้นมะขามหรือกลับไปนอนบ้าน ส่วนทหารกองสัญญาณนั้นไม่มีที่เข้าแถว เพราะโดนทหารบกยึดที่เข้าแถวไปแล้ว เลยต้องมาเข้าแถวหน้ากองเรือรบ ที่จำได้แม่น ๆ คือมีฝรั่งชาติเยอรมัน ที่คุณชลีจ้างมาอยู่โรงแก้วนั้นแกก็มาเข้าแถวกะเขาทุกวัน ส่วนพวก นย. ๔ นย. ๕ และสอ. ไปเข้าแถวที่ไหนก็ไม่รู้ เพราะสวนอนันต์โดนทหารบกยึดไปเหมือนกัน

ข้าราชการของโรงเรียนนายเรือเกล็ดแก้วเข้ากรุงเทพ ฯ กันหลายคน เพราะเป็นวันสิ้นเดือน และจะมาเผาศพบิดาคุณสวัสดิ์ ภูติอนันต์ ด้วย เมื่อกลาโหมเห็นว่าเดินทางกลับลำบากก็จัดรถยนต์ให้ ๑ คัน ในวันที่ ๒ หรือ ๓ ก.ค. มีนายทหารบก (หรือตำรวจ ฯ ลืมเสียแล้ว) คุมรถไป ๑ คน พอรถถึงชลบุรีพวกเราชวนให้ผู้คุมรถให้มาร่วมรับประทานกลางวันด้วย แกไม่ยอมมากิน เพราะทางการให้แกคุมรถอย่างเดียว แม้ถึงเกล็ดแก้วแล้วจะเชิญชวนให้แกกินอะไรแกไม่ยอมกินเด็ดขาด ท่าจะกลัวแฮะ !

งานศพบิดาคุณสวัสดิ์ ภูติอนันต์ สำหรับ ๒๔๙๔ เป็นอันต้องงด เพราะคุณสวัสดิ์ต้องถูกคดีต่าง ๆ ยุ่งอยู่เหมือนกัน เพิ่งมาทำในปีรุ่งขึ้น

โรงเรียนนายเรือต้องชักธงราชนาวีทุกเช้าตามระเบียบ คุณสวัสดิ์เหลือบไปเห็นธงมันลงมาเหมือนกับไว้ทุกข์ แกต้องเรียกแถวนักเรียนมาเทศนาให้ฟัง ใจความว่าขอให้ตั้งใจเรียน

อย่างเดียว อย่าไปคิดเรื่องเหตุการณ์เมื่อห้าหกวันมานี้ แกก็เทศนาเปื่อยๆ ไปอย่างนั้นเอง ใครมันจะเชื่อ แกก็รู้ แต่แกก็ต้องกวดขันตามระเบียบ ตัวแกเองก็ต้องโดนตำรวจ ๆ ไต่สวนซึ่งข้าพเจ้าจะกล่าวในตอนหลัง

นักรบใหญ่ที่กองสัญญาณ ทร. ถูกไต่สวนทุนคน (เว้นแต่ ประเสริฐ บรรจงจิต กับ อำนวย วีระกลัส ที่หนีไปเขมร) ชลอ ศิริบุญ ผู้สอนนักเรียนจ่าให้บรรจุกระสุนในแนวรบก็ดี เจตน์ ธัมมะรัตคิต ก็ดี สำอาง กรีโสภณ ก็ดี ไปโดนใครไต่สวนไม่ทราบ หลุดพ้นคดีไปได้ บ๊อ สุดแสวง ศิริ ศิริรังษี จะโดนไต่สวนหรือเปล่าไม่ทราบชัด เพ่ง พงษ์พานิช ถูกไต่สวนเสียจนขวัญเสียไปขณะหนึ่ง ประภัสร จันทเขต อนันต์ ทัพนันทน์ บุญยง ศรหิรัญ ทางตำรวจพยายามกันไว้เป็นพยาน

ขอย้อนไปกล่าวถึงการเชิญตัว คุณชลี สินธุโสภณ ที่สมุทรปราการสักหน่อย คุณชลีไปรถจิ๊ปจากบางนากับนายทหาร ๖–๗ คน ตรงไปโรงเรียนชุมพล ทร. ในวันที่ ๑ ก.ค. คุณพิณ พันธุ์ทวี จัดบ้านพักให้หลังหนึ่ง เราเป็นฝ่ายแพ้ละเอ้า–ไหนลองเล่าเรื่องราวมาให้ฟังถึว่าเรื่องมันไปอย่างไรมาอย่างไรกัน อ้ายประโยคสุดท้ายนี่ซีทำให้ข้าพเจ้าเห็นว่าเท่าที่คุณชลีรบมา ๒ วันแล้วแตกทัพ เจ้าตัวเองไม่รู้ความจริงแท้ว่ามันมาอย่างไงไปอย่างไงกัน ทำไมเขาจึงต้องบุกกองสัญญาณด้วยเล่า ? ท่านที่อยู่วงนอกนึกว่าคุณชลีแกคงแกล้งถามเล่นๆ แต่ข้าพเจ้านึกว่าคุณชลีแกลำดับเหตุการณ์ไม่ถูก เขาจะบุกเราก็ป้องกันเท่านั้นเอง–ไม่รู้ตัวแท้จริง ก็เมื่อทางการบังคับให้มารายงานที่กระทรวงกลาโหม ในฐานที่เป็นตัวการต่อสู้รัฐบาลเชียวหละ ไม่ใช่ตัวย่อยๆ (พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้ คุณชลีก็ได้เป็นปลัดทูลฉลองไปแล้ว นี่เป็นเหตุบังเอิญ แต่ถ้าคุณเผ่ายังมีรัศมีอยู่ในเมืองไทย คุณชลีคงไม่ได้แอ้มละกระมัง)

พี่ชายของ คุณประสาน ศักดิ์สุภา เป็นนายตำรวจ นายใช้ให้มาตรึงกับทหารเรือที่สะพานพุทธยอดฟ้า ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ คุณประสงค์ นำตำรวจมาด้วยหลายคน ยืนอยู่บริเวณโคนสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ฝั่งพระนคร ร.ต. วัลลภได้ยิงปืนครกลูกพลุส่องแสงไปหลายนัดแล้วก็คงเจ็บใจ ไปคว้าเอาลูกจริงๆ มาอีก ลูกปืนครกลูกหนึ่งหล่นปุลงบริเวณที่ตำรวจลูกน้องคุณประสงค์ ยืนอยู่ พลตำรวจตาย ๔ ตัวคุณประสงค์แว้บไปใต้สะพานพุทธ ๆ ไม่ออกมาตั้งชั่วโมงเศษ สารวัตรได้รับโทรศัพท์ว่าคุณประสงค์ตายหาศพไม่พบ ก็โกยแนบมาดูศพตำรวจ

๔ นายนั้น และไม่พบศพคุณประสงค์จริง ๆ เพราะคุณประสงค์ไปนอนสูบบุหรี่อยู่ในห้องใต้สะพานนานไปหน่อย พอโผล่หน้ามาให้สารวัตรเห็น แกด่าสักครึ่งกระบุงหาว่าให้หลอกหาศพเสียตั้งนาน

คุณชาญณรงค์ บอกว่าที่กองสัญญาณ ทร. นั้นมีจ่าตาย ๑ พลตาย ๑ ล้วนแต่ไปตายที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ทั้งนั้น ข้าพเจ้าคิดว่าคงตายเพราะลูกปืนครกจากถนนระนอง ตัวคุณชาญณรงค์เองก็โดนสะเก็ดลูกปืนครกเหมือนกัน

ลูกปืนครกลูกหนึ่งตกกันสาดที่ว่าการ สญ, ตรงหลวงเจริญราชนาวา รองผู้บัญชาการยืนอยู่ ท่านยืนกอดอกเฉยอยู่ ส่วนนายทหารที่ยืนข้าง ๆ พุ่งหลาวปืดไปคนละทิศ ลูกปืนลูกนี้ระเบิดเหมือนกัน แต่เคราะห์ดีที่ไม่มีใครตาย หลวงเจริญราชนาวา เปรยขึ้นว่า "ต่อจากนี้ไปคงมากกว่านี้" คนเล่าบอกว่าท่านใจเย็นยังกระน้ำแข็ง บอกว่าที่ท่านจำต้องจากกองสัญญาณมาในวันที่ ๓๐ มิ.ย. ก็เพราะทหารไม่มีข้าวกิน

คุณกระวี ห้าวเจริญ บอกว่าทางกองเรือรบนั้นมีคนตาย คือ เรือโท เปลื้อง สงวนดี และพลทหารอีก ๑ คน ทางสะพานพุทธ ฯ มีทหารตายราว ๖ คน

ข้าพเจ้าลองบวกเลขดูทั้งทางเรืออีก ๕ พระที่นั่งราชกิจอีก ๑ เรือศรี ฯ อีก ๑ ก็คงเป็นศพไปประมาณ ๑๕ คน ดังนั้นจึงเข้าใจว่าตายประมาณ ๒๐ ดังที่ได้เขียนมาแล้ว ส่วนทางรัฐบาลตายเท่าใด ข้าพเจ้าไม่มีสถิติมายืนยัน แต่รวมแล้วทั้งหมดคงไม่ถึง ๖๐ คนแน่

เมื่อเหตุการณ์ค่อยสงบแล้ว คือทหารทั้งสองฝ่ายพอจะรู้จักวันทยหัตถ์กันบ้างแล้ว ก็มีการเซ็งลี้ปืนและลูกปืนกันเป็นการใหญ่ พวกขนฝิ่นทางลำปางและเชียงรายส่งคนมาขอซื้ออาวุธ "หลงกบฏ" ปืนครกกระบอกละ ๒,๕๐๐ บาท ปืนกลมือกระบอกละ ๒,๐๐๐ บาท ปืนรัชกาลกระบอกละ ๕๐๐ บาท ดูมันถูกเป็นกล้วยน้ำว้า ข้าพเจ้าคิดว่าคราวนี้อาวุธเถื่อนหลั่งไหลเข้าป่าแยะ จนรัฐบาลต้องประกาศให้นำมาจดทะเบียน แต่ข้าพเจ้าคิดว่าเขาคงอุบ เพราะขืนนำปืนพวกนี้มาจดทะเบียนเขาก็คงเข้าปิ้งแน่ ดังนั้นระยะหลัง ๆ พวกโจรจึงชักกำแหงนัก เรื่องนี้รัฐบาลควรกวดขันร้านค้ากระสุนปืนให้จงหนัก ม่ายงั้นราษฎรผู้สุจริตแย่

จ.อ. จำรัส แผนกทัศนศึกษามาเล่าให้ข้าพเจ้าฟังว่า วันที่ ๗ ก.ค. พวกเราเข้าที่ทำงานได้ เราก็จัดเวรยามตามปกติ แต่ภายหลังเวลา ๑๘๐๐ ทางทหารบกห้ามออกนอกอาคาร ถ้าออกมาเพ่นพ่านเขาจะยิง

เขาเพ่งมองไปทางแผนกทัศนศึกษา เห็นโจรมลายูหามอะไรออกไปจากคลังข้างศาลเจ้าตาก ครั้นรุ่งเช้าไปตรวจดูปรากฏว่า เครื่องยนต์โอแนนหายไป ๑ เครื่อง ดูตราดินก็ไม่เห็นบุบสลาย พวกนี้เอาเหล็กสอดเข้าไปในสายยู แล้วงัดออกทั้งกะบิ ตราดินเลยไม่แตก โจรมลายูฉลาดมาก ๆ ข้าพเจ้าถามว่าทำไมจึงเห็นเล่า เขาบอกว่าแสงเดือนรุบหรู่ ๆ เห็นตะคุ่ม ๆ เท่านั้นแหละครับ แต่เครื่องยนต์นั้นหายจริง ๆ ครั้นไปแจ้งให้นายทหารบกทราบ เขาตอบว่าตราไม่แตกเขาไม่รับทราบด้วย พวกเราก็หน้าแห้งกลับ เรื่องเครื่องโอแนนหายตั้ง ๗–๘ เครื่องนี้ ภายหลังได้ยินว่า ท่านครรชิตพล อาภากร ไปโต้กับทางการ เพราะตำรวจเขาจับได้หมายเลขเครื่องตรงกับที่เราแจ้งความไว้ เรื่องลงเอยอย่างไร ข้าพเจ้าก็ลืมเสียแล้ว ดูเหมือนจะได้คืนมา ๑ เครื่องหรืออย่างไรนี่แหละ

จ.ท. คนหนึ่งมาบอกข้าพเจ้าว่าเส้นลวดที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม พูดในเรือศรีอยุธยานั้น เวลานี้เขาเก็บไว้ในลิ้นชักของพลทหารในกรมเสนาธิการ ทร. ข้าพเจ้าบอกว่านั่นแหละงูพิษละ ทางรัฐบาลจับได้ละก็ตายทีเดียว จึงแนะให้เขาทิ้งเสีย วันหลังเขามาอีกข้าพเจ้าถามว่าเอาไปทิ้งที่ไหน เขาบอกว่าขว้างไปทางบ้านยายแหม่มหลิน ข้าพเจ้าให้ไปหาเอามาเผื่อทหารบกเก็บได้ละก็แย่อีกทั้งกรม วันหลังเขามาอีกบอกว่าหาไม่พบ ไม่ทราบว่าหล่นไปตรงไหน หรือใครแอบเอาไปขึงเป็นราวตากผ้าเสียแล้วก็ไม่รู้

จ.อ. ระเบียบมาบอกข้าพเจ้าว่าใบเซ็นรับเครื่องบันทึกเสียงที่คุณบัญญา ศิริปูชกะ เซ็นไว้นั้นเขาฉีกทิ้งเสียแล้ว ข้าพเจ้าบอกว่านั่นแหละทำให้ข้าพเจ้าติดตะรางได้สะดวกเข้าทีเดียว เพราะหมดหลักฐานการให้ยืม เขาร้องว่า "อ้าว! แล้วกัน! ผมไม่รู้นึกว่าเก็บไว้กลับจะเป็นภัย" นี่แหละเป็นวิธีที่ลูกน้องช่วยข้าพเจ้า! ดีแต่ว่าคดีมันไม่ถึงกับจะต้องเอาหลักฐานใบนี้ไปแสดงต่อศาลข้าพเจ้าเลยรอดตัวไป

คุณส่ง คุณะเกษม มาบอกกับข้าพเจ้าว่า คุณเปลี่ยน นิ่มเนื้อ ให้การว่าอย่างไรไปบ้างข้าพเจ้าบอกว่าก็ดีแล้ว เพราะความจริงมันเป็นเช่นนั้น "เอาเถอะ! ฉันจะให้การสอดคล้องกับที่คุณเปลี่ยนให้การไปแล้ว" เรื่องที่คุณเปลี่ยนร้อนใจก็เรื่องโทรเลขเรียกโรงเรียนชุมพล ทร. ให้มาช่วยกองสัญญาณ ทร. ท่าคุณเปลี่ยนจะหนักใจว่าตำรวจเขาคิดว่าคุณเปลี่ยนโทรเลขโดยพลการกระมัง? ความจริงข้าพเจ้าก็เห็นอีกตอนเข้ารหัสนิดเดียวเท่านั้น เพราะห้องวิทยุ ฯ มันอยู่ติดห้องข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเลยทะเล้นรู้อะไร ๆ มากไปหน่อย

คุณนายลาวัณย์มาหาข้าพเจ้า เล่าให้ฟังว่าคุณสกลให้การว่าอะไรไปบ้าง ข้าพเจ้าบอกว่า ตำรวจเขาคงได้ความจากคนอื่นหลายสิบปากแล้ว จะให้การบิดเฉไปนั้นคงไม่ได้ แต่อ้ายบิดน่ะต้องบิดแน่ แต่จะต้องบิดเฉพาะอีตอนสำคัญ ๆ เท่านั้น เพราะขืนให้การหมดเท่าที่เห็น มันก็หมดตูดกันเท่านั้นเอง

คุณพล สุวรรณประเทศ มาหาข้าพเจ้าธุระเรื่องอะไรจำไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงถามถึงเรื่องกินกระดาษ แกก็เล่าให้ฟัง แถมว่า "ตำรวจฯ จะแอบมองก็ทะเล้นไม่บอกให้รู้ เรานึกว่าไม่มีคนเห็นจึงได้งัดออกจากกระเป๋ามาเคี้ยวกินเข้าไป กระดาษแผ่นนี้คือคำสั่งของหลวงเจริญราชนาวาให้กรมสรรพาวุธ ทร. จ่ายอาวุธ ทำไมแกต้องกินข้าพเจ้าก็เดาไม่ถูก เพราะแกก็ต้องบอกว่า "นายท่านสั่ง" มิฉะนั้นตัวคุณพลเองนั่นแหละต้องถูกขัง แต่ทางตำรวจ ฯ ก็ไม่เห็นขังแกเลย

พวกเพื่อน ๆ ข้าพเจ้าเป็นอันงดเยี่ยมชั่วคราว เขากลัวจะเข้าปิ้งไปกับข้าพเจ้าด้วย เรื่องนี้เป็นสิ่งที่น่าเห็นใจเขา แต่อย่างไรก็ดี ยังมีพวกไม่กลัวเข้าปิ้งอีกแยะเหมือนกัน เช่น นาวาอากาศเอก เสน่ห์ สุภัทรพันธุ์ นาวาโท เอี่ยม บุณยสิทธิ์ นาวาอากาศตรี สม วงศ์ทองสงวน นาวาตรี ธนา ณ สงขลา มหาชื้น จุลพันธุ์ ข้าราชการในกองประวัติศาสตร์ทหารเรือทุกคน นายเอื้อ ทับสุวรรณ (นายคนนี้ถูกอธิบดีกรมประมงท้วงก็ยังอุตส่าห์มาหา) พวกญาติทางสมุทรสาครหลายคน

คราใดจะทุกข์หนักเท่าคอยท่าจะเข้าคุกเป็นไม่มี ต้องชะเง้อดูแต่ประตู พอแอ๊ดเป็นไม่ได้กระเสือกกระสนมาดูให้เห็นกับตาว่าหน้าไหนโผล่เข้าประตูมา—พอเห็นแล้วก็โล่งใจ ในที่สุดเอาเสื่อมาปูนอนตรงช่องทางที่มองประตูเห็น พอประตูแอ๊ดก็ชะเง้อดู ค่อยสะดวกหน่อย

เพื่อจะให้ได้ข่าวคราวเพิ่มเติมอีก ข้าพเจ้าได้ให้เมียไปเยี่ยมครูคลองเตย หลวงนาวาวิจิตและคุณเฉลิม สถิรถาวร

ครูคลองเตยถามถึงข้าพเจ้า เขาตอบว่าอยู่บ้าน ไม่เห็นตำรวจ ฯ เรียกไปไต่สวน ครูคลองเตยบอกว่าก็ไม่เห็นนายหวัดเขาทำอะไรนี่ ท่านยังปรารภว่า นายหวัดเห็นจะไม่เป็นไรดอก ท่านจะทราบหรือไม่ก็ไม่ทราบว่าข้าพเจ้าโดนพักราชการ ดูเหมือนเมียข้าพเจ้าเขาบอกท่านในโอกาสนี้ด้วยเหมือนกัน

ราว ๆ วันที่ ๑๕ กรกฎาคม เมียข้าพเจ้าเดินไปพบภรรยาคุณเฉลิม สถิรถาวร รับทราบว่าคุณเฉลิมกับครูคลองเตยและหลวงนาวาไม่ได้อยู่ที่สโมสรตำรวจฯ เสียแล้ว ตามไปถามใคร ๆ เขาก็ไม่บอก นึกว่าจะไปบางเขนตามไปก็ไม่พบ ข้าพเจ้าก็ไปถามคุณนายด้วยตนเอง แกก็บอกว่าจนบ่านนี้ไม่ทราบว่าไปอยู่ที่ไหน ข้าพเจ้าเลยนึกถึงสื่อดีตรัฐมนตรี อนิจจา ! ย้ายไปกลางคืนด้วยละก็ชิบ....แน่

รุ่งขึ้นข้าพเจ้าไปหาคุณนาย คุณเฉลิมอีก เพราะบ้านอยู่ใกล้กันเพียง ๗๐ เมตรเท่านั้น แกบอกให้ทราบว่าทั้งสามคนกลับมาอยู่สโมสรตำรวจฯ แล้ว เออ ! พ้นเคราะห์ไปที พวกสภากาแฟในบ้านข้าพเจ้าเกิดอภิปรายกันขึ้นว่าครูคลองเตยจะต้องติดคุกในแง่ไหนบ้าง ผลสุดท้ายลงมติว่าติดคุกไม่ได้ เอาได้อย่างมากก็แค่เอาออกเพราะผิดวินัย ไม่มีเรื่องใดที่ผิดกฎหมายเลย

ข้าพเจ้าเรียกลูก ๆ มาจากบ้านเขาให้มาอยู่ในบ้านข้าพเจ้าทุกคน บ้านของเขาให้เอาให้คนเช่าเสียและบังคับให้ลูก ๆ จ่ายเงินเดือนให้ข้าพเจ้าคนละ ๔๐๐ บาท เป็นอันว่าข้าพเจ้าต้องกินเงินเดือนของลูกเพราะไม่ทราบว่าเมื่อใดทางการจะจ่ายเงินให้ หรือจะให้พักจน "เปื่อย" ก็ไม่ทราบได้

ระยะเวลานี้ได้ข่าวจากวังปารุสกวัน พวกตำรวจ ฯ บางคนพูดกันว่าข้าพเจ้าได้ลงไปยังเรือศรีอยุธยาด้วยตนเอง ข้าพเจ้าเองไม่ทราบว่าใครเป็นคนไปกุข่าวขึ้นเป็นคนแรก มิน่าเล่า–คุณเผ่าจึงว๊ากเพียเอากับข้าพเจ้าเข้า

ตำรวจ ฯ ไปค้นพบว่าคุณประวิศ ศรีพิพัฒน์ ได้สร้างพระบรมรูปเจ้าตากเมื่อปีก่อนจึงกุข่าวขึ้นว่าแผนการกบฏนั้นคุณประวิศได้วางไว้นมนานแล้วถึงกับแจกพระเป็นการใหญ่ หนังสือพิมพ์ลงกันเกรียวกราว พวกเราอ่านแล้วชักปลงอนิจจัง มันเป็นสิ้นดี

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ คุณธนา ณ สงขลา ได้ไปถ่ายหนังเรือรบไทยในทะเลเกาหลีมา ทางโรงภาพยนตร์ศรีอยุธยาทาบทามขอเอาไปฉาย คุณเผ่าพันธุ์ บุพพะกสิกร ผู้จัดการได้มาติดต่อที่กองประวัติศาสตร์ ทร. ด้วยตนเอง ข้าพเจ้าก็อนุญาตให้เอาไปฉายได้ และบอกกับข้าพเจ้าว่าอย่าเรียกแกว่านายตำรวจ ฯ ที่แท้แกเป็นนายพันโท แกเป็นทหารบกไม่ใช่ตำรวจ ฯ

ข้าพเจ้าได้รับข่าวว่าคุณเผ่าพันธุ์ บุพพะกสิกร คุยกับทหารคนหนึ่งว่าเท่าที่แกเข้าไปในกองประวัติศาสตร์ ทร. นั้นแกเข้าไปสืบข่าวต่างหาก และว่าข้าพเจ้านั่นแหละเป็นพรรค์นั้น ข้าพเจ้าบอกว่า ถ้าข้าพเจ้าพบคุณเผ่าพันธุ์ข้าพเจ้าจะต้องขอเตะสักทีหนึ่งให้จงได้ ลองเตะเลขานุการรัฐมนตรีดูสักที มันจะเสียเงินสักเท่าไรก็จะยอม

สงสัยว่าถ้าไปเจอเขาเวลานี้ข้าพเจ้าจะเตะจริงหรือไม่ เพราะเวลานี้ข้าพเจ้าเดินก็ชักจะเหนื่อยเสียแล้ว เงื้อตีนเข้ามันจะล้มเสียก่อนล่ะซี เห็นจะต้องวานพลทหารเรือคนใดคนหนึ่งช่วยเตะแทนเสียแล้วม่ายก็ต้องเขียนชื่อเตะ (ถ้าเขาขึ้นแต่รถยนต์ ไม่เปิดโอกาสให้ข้าพเจ้าพบกลางถนนหลวง)

เมื่อข้าพเจ้าวิตกมากเรื่องตำรวจ ฯ ไต่สวนข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้าบอกกะเขาไว้ว่าจะให้เป็นพยานโจทก์นั้นข้าพเจ้าไม่ยอมเป็นอันขาด ผิดนักก็เป็นจำเลยดีกว่า ปะเหมาะเคราะห์ร้ายติดคุกไปทั้งทีมันก็ยังมองหน้าใคร ๆ เขาได้สนิท ติดคุกเพราะการเมืองเขาไม่ถือกันดอก หลวงพิบูลยังติดคุกนี่นา

เมื่อข้าพเจ้าไปเชิญอาจารย์มาจากวัดสำเพ็ง อาจารย์คนนี้เป็นคฤหัสถ์ แกถามข้าพเจ้าว่าใครบ้างที่จะไต่สวน ข้าพเจ้าบอกว่านายเผ่าละกระมัง แกก็เลยเขียนนามคุณเผ่าลงไป ดูเหมือนจะเขียนนามป๋าผินด้วยแล้วม้วนกระดาษแผ่นนี้เอามาขวั้นทำเป็นไส้เทียนขี้ผึ้ง บอกว่าข่มนาม และทำพิธีอะไรของแกอีกก็ไม่รู้ แล้วก็รดน้ำมนต์ มีคนรดในวันนี้ ๓ คน อย่าไปเอ่ยนามเขาเลยนะเพราะเขารอดตัว แต่ไม่ใช่รอดเพราะรดน้ำมนต์เขารอดเพราะปาฏิหาริย์ ที่ข้าพเจ้าไม่เอ่ยนามเขาเพราะเคยรับปากกับเขาว่าจะไม่พูดเรื่องเขา จึงต้องรักษาคำพูดไว้ รู้แต่ว่าเวลานี้เขารับราชการทหารเรือทั้งคู่ก็แล้วกัน

ตั้งแต่เกิดมาข้าพเจ้าขึ้นศาลสองครั้ง ครั้งแรกรับเป็นผู้จัดการทรัพย์มรดกของผู้เยาว์ลูกของหลวงสุนทรานุยุตกิจ ศาลพูดถาม ๑๕ นาทีเป็นอันจบเรื่อง ครั้งที่สองเป็นจำเลยถูกนางประไพพักตร์ฟ้องขับไล่จากบ้านหลังพระราชวังเดิม ศาลพูดซัก ๑๕ นาทีเป็นอันจบเรื่อง

นอกจากขึ้นศาล ได้ขึ้นโรงพักสองครั้ง ครั้งแรกเป็นพยานในการที่อาข้าพเจ้าถูกขโมยเสื้อกันหนาว ครั้งที่สองขึ้นไปกับคุณศรี ดาวราย ไปแจ้งความว่าคนขับสามล้อเรียกราคาแพงเกินไป คราวนี้เมา

เป็นอันว่าเรื่องเล่ห์เหลี่ยมในการโรงพักก็ดี การศาลก็ดี ข้าพเจ้าเซ่อบ้องแตก เพราะขาดความรู้ในเชิงนี้อย่างมาก แต่ละครั้งที่กล่าวมาแล้วทั้ง ๔ ครั้งล้วนแล้วแต่ทนายและเจ้าหน้าที่เขาทำทั้งนั้น ดังนั้นจึงไปทำเซ่อซ่าขณะให้การต่อตำรวจ ฯ ในครั้งกบฏแมนฮัตตันนี้ จำต้องขอแนะนำผู้อ่านว่าเกิดมาเป็นคนต้องรู้จักเล่ห์เหลี่ยมและต้องมีเล่ห์อย่าให้คนอื่นเขาจับได้ ระวังนะว่า

อย่าให้เขาจับไต๋ได้ ถ้าเขาจับโกหกได้เขาจะหาว่าโกหกเจ้าพนักงาน มีโทษถึงกับติดคุกเหมือนกัน เราต้องเล่นกีฬาของโลกให้ดี ม่ายงั้นโดนเตะตกโลกไปแน่ ๆ ยังสมัยยุคนิวเคลียร์ยิ่งต้องสำคัญที่สุด

ทางพลับพลาไชยข้าพเจ้าก็ให้เมียข้าพเจ้าไปเยี่ยมข่าวคราวพวกเราเหมือนกัน การเยี่ยมคงเยี่ยมยากตามเคย เพราะต้องจดนามและต้องขออนุญาตกันมากมาย พวกนี้เป็นพวก "หัวกะทิ" ทั้งนั้น ทางตำรวจ ฯ คะเนว่าต้องฟ้องแน่ ๆ แต่ผลสุดท้ายต้องปล่อยหมอสงวน รุจิราภา กับหลวงดัษกรกำจายออกเป็นชุดแรก เพราะไต่สวนแล้วปรากฏว่าไม่ได้เรื่อง อนึ่งเจ้ากรมสรรพาวุธ ทร. นั้นได้ปฏิบัติตามคำสั่งของหลวงเจริญราชนาวา ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาโดยตรง ต่อมาปล่อยคุณพิณพันธุ์ทวี ออกเป็นชุดสอง เพราะทำตามคำสั่งผู้บังคับบัญชา ในการยกพลจากปากน้ำเข้ามาช่วยกองสัญญาณ ทร.

เมียข้าพเจ้ามาเล่าให้ฟังว่า การขออนุญาตเข้าเยี่ยมผู้ต้องหานั้น ต้องไปขอนุญาตคุณอู๋ ดูแกวางท่าสง่าน่าเกรงขามยิ่งนัก สมเป็นตำรวจ ฯ ข้าพเจ้าบอกว่าผู้แพ้ต้องกราบกรานผู้ชนะเป็นธรรมดา นึกว่าเป็นธรรมดาโลกก็แล้วกัน

ทางสนามกีฬาเมียข้าพเจ้าเอารองเท้าไปให้คุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะ กลับมาเล่าให้ฟังว่าสนุกสนานยังกะตลาดนัด การเยี่ยมไม่พิถีพิถันมากมายนัก รั้วรอบนอกก็มีแต่รวดหนาม ๓–๔ ชั้น ตรงมุม ๔ มุมมีตำรวจ ฯ ยืนยามอยู่บนป้อมยามซึ่งสูงแค่หลังคา กลางวันเขาให้เยี่ยมเกือบทั้งวัน

ที่สันติบาลไม่ได้ไปเยี่ยม เพราะเขาลือกันว่าเฮี้ยนนัก ต้องขออนุญาตมากมาย ประกอบทั้งพวกที่อยู่ในสมรภูมิพระราชวังเดิมไม่มีใครถูกขัง มีแต่คุณสกล ช่างประดับ ก็ติดต่อกันทางคุณนายลาวัณย์ได้เรียบร้อยไปแล้ว

เมื่อได้ฟังทุกกระแสแล้ว ข้าพเจ้าพิจารณาว่าตำรวจ ฯ รู้เรื่องราวมากมาย ที่ไม่รู้ก็แต่เรื่องทีหลบแง่หลบมุมอยู่บ้าง ซึ่งเป็นเรื่องปลีกย่อยเท่านั้น ดังนั้นการให้การโกหกเขาทั้งดุ้นนั้นเป็นอันว่าไม่มีทาง เราก็เป็นแต่เพียงจะหลบแง่หลบมุมตรงสำคัญ ๆ เท่านั้น

สำหรับรายข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าจะต้องตอบตำรวจ ฯ ว่าทำไปตามคำสั่งของท่านครรชิต พล อาภากร ซึ่งเป็นนายโดยตรง พอถึงศาลต้องปล่อยข้าพเจ้าแน่ ๆ ยิ่งทำลงคำสั่งให้ข้าพเจ้าพักราชการอย่างนี้ละก็ดีนัก พอหลุดจากคุกได้จะเบิกให้จมหนวดไปเลย การพักราชการเขายอมให้เบิกเงินเดือนได้เต็มอัตรา ข้อบังคับของกระทรวงการคลังบ่งไว้เช่นนั้นมหาพร มลิทอง ผู้เคยทำงาน

กระทรวงการคลังยืนยันกับข้าพเจ้าดังนี้ แถมบอกด้วยว่า "ออกจากคุกได้เป็นเศรษฐีย่อยๆ กันละ แต่กลัวเขาจะสั่งปลดเสียก่อนในระหว่างพิจารณาคดี เงินก็จะลดลงไปหน่อย"

ทำไมข้าพเจ้าจึงคิดว่าจะต้องซัดท่านครรชิต ทั้งนี้เพราะท่านครรชิตไม่โดนตำรวจ ฯ จับ เป็นแต่โดนไต่สวนแล้วก็ปล่อย ส่วนคุณแชนถูกจับแล้วไม่ปล่อย ทั้ง ๆ ที่สองคนนี้ติดตูดกันไปทุกทิศ จนกระทั่งครูคลองเตยนำตัวจอมพลแปลกไปส่งให้แก่รัฐบาล

เอ ! ทำไมท่านครรชิตพล อาภากร ไม่ถูกจับล่ะหว่า ? เมียข้าพเจ้าบอกว่าก็ท่านเป็นเจ้านาย รัฐบาลเขาก็เกรงพระทัยในหลวงบ้างซิ, ข้าพเจ้าว่า เออ ! ถ้าจะจริง แต่เพื่อนข้าพเจ้าบอกว่าถ้าจะ "ม่ายช่วย" อย่างนั้น มีนามสกุลว่า อาภากร ต่างหาก เมียข้าพเจ้าถามว่าแล้วมันเกี่ยวอะไกันล่ะ ? เพื่อนข้าพเจ้าบอกว่ามันเกี่ยวเสียยิ่งกว่าเกี่ยวอีก ข้าพเจ้าก็งง เพื่อนข้าพเจ้าบอกว่ามึงมันเซ่อปานนี้เจียวหรือวะ ข้าพเจ้าร้องอ้อ (ขอโทษบอกไม่ได้)

มีคนมาเล่าถึงเรื่องกรมอู่ทหารเรือที่ถูกยึดครองในวันที่ ๑–๔ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ว่า ผู้ยึดครองมีคนเดียว คือในวันที่ "แพแตก" นั้น เรือเอก อนุสรณ์ (เวลานี้กำลังสืบหานามสกุลอยู่ ทราบเมื่อใดจะบอกเมื่อนั้น) แกเมาสะเงาะสะแงะอยู่ในกรมอู่คนเดียว เพราะแกเป็นเวรเข้ายามพอดี ใคร ๆ เขาหนีกันไปหมด แกเป็นหัวหน้าช่างเครื่องมือ (ลูกน้องคุณศรี ดาวราย ซึ่งเป็นหัวหน้าแผนกโรงงาน) พอรุ่งวันที่ ๑ กรกฎาคมก็ยังไม่มีคนมารับยาม แกก็ต้องอยู่ยามต่อไปอีก แกก็สั่งเหล้าจากร้านเจ๊กบ้านขมิ้นมาเติมกระเพาะแกเรื่อยไป นั่งหง่าอยู่ตรงประตูหลัง (ที่บัญชีพลเดี๋ยวนี้) คนเดียว

พอสาย ๆ วันที่ ๑ นั้นเอง มีรถทหารบกมาจอด ทหารบกมาตบประตูเรียกแกก็เปิดช่องถ้ำมอง โผล่หน้าไปสะเงาะสะแงะว่า "พรรคพวก–ที่นี่เรียบร้อย" ทหารบกได้ฟังก็ขับรถยนต์ไป คิดว่าคงมีทหารบกหมวดอื่นเข้ามายึดครองกรมอู่เรียบร้อยแล้ว

ตอนนี้ข้าพเจ้าชักสงสัย ถามว่าทำไมทหารบกไม่เข้าทางประตูพลาธิการล่ะ เขาบอกว่าไม่รู้ซี ถ้าพวกทหารบกจะคิดว่าประตูนั้นจะเข้าไปเฉพาะกรมแพทย์กระมัง ข้อสันนิษฐานของเขาก็น่าจะมีเค้าถูก

ต่อมามีรถยนต์ทหารบกเวียนมาอีกเป็นคันที่ ๒ คุณเรือเอกท่านก็โผล่หน้าไปสะเงาะสะแงะว่า "พรรคพวก–ที่นี่เรียบร้อย" รถคันนั้นก็แล่นไปทางศิริราชอีก

คันที่ ๓ ก็โดน "พรรคพวก–ที่นี่เรียบร้อย" เข้าอีก ทหารบกก็ไปอีก ตกลงเป็นอันว่าไม่มีทหารบกได้เข้ากรมอู่ ทร. แม้แต่คนเดียว

แกเมาของแกอยู่อย่างนี้สามวันสามคืน แกเซฟของหลวงไว้ได้ไม่ต่ำกว่าสิบล้านบาท เพราะถ้า "เขา" เข้าได้ เขาก็ขนเรียบไปเท่านั้น นี่เป็นเรื่องสันนิษฐานของพวกทหารเรือทั่ว ๆ ไป เพราะเห็นตัวอย่างจากแผนกทัศนศึกษาและกองสัญญาณ ทร. มาแล้ว

พระวิจิตรนาวี (แดง ลางคุลเสน) เจ้ากรมอู่ทหารเรือชมว่าเป็นหนี้บุญคุณของพ่อยอดชายนาย ม.ต.ล.ว. ไปจนกรมอู่จะล้ม ข้าพเจ้านึกว่ากรมอู่ ทร. ควรต้องเอาลูกหลานแกมาเป็นช่างกรมอู่สืบสันดานแทนพ่อคงจะดีไม่น้อยทีเดียว เพราะว่าได้เซฟเงินให้รัฐบาลหลายสิบล้าน

คิดหยาบ ๆ เครื่องติดท้ายเรือยนต์ ๑๐๐ เครื่องเข้าไปเท่าไหร่ เครื่องมือในคลังพัสดุอีกเท่าไหร่ อุปกรณ์ไฟฟ้าและเครื่องอะไหล่อื่น ๆ ที่ใช้ในการซ่อมเรือรบ, เครื่องมือกลทุกชนิดรอกแม่แรงขนาดใหญ่ต่าง ๆ เครื่องกำเนิดไฟฟ้าต่าง ๆ และอุปกรณ์ร้อยแปด แม้ขนส่วนที่สำคัญ ๆ ไปชิ้นเดียวเช่น เครื่องไฟฟ้าก็จักทำให้งานกรมอู่ ทร. ชะงักไปกี่เดือนก็คำนวณไม่ได้และก็ไม่แน่ใจว่า "เขา" จะแงะงัดจนพังไปอีกเท่าไร กล่าวได้ว่าคงไม่มีของเหลือให้คุณศรี ต่อเรือสัตหีบได้นั่นแหละ หรือเท่ากับล้มกรมอู่ไปโดยปริยาย กว่าจะสร้างกันใหม่ก็ต้องหลายสิบล้านจริง ๆ ไม่ใช่ "ตกน้ำแล้วจึงเป็นปลาตัวใหญ่"

ข้าพเจ้าบอกว่าหลวงพ่อวัดทรงประมูลช่วยเหลือกรมอู่ไว้ (ใครไม่รู้จักวัดทรงประมูล ข้าพเจ้าจะบอกให้ว่าอยู่ในกรมอู่นั่นเอง) เป็นองค์ที่ ๑ และเจ้าพ่อขี้เมาช่วยเป็นคนที่ ๒

ฤทธิเดชของพ่อคนนี้เขาว่ากันว่าไม่ย่อยนัก วันหนึ่งหัวหน้าแผนกโรงงาน (คือคุณศรี ดาวราย) เรียกไปสั่งงาน เมื่อเจรจากันเรียบร้อยแล้วก็บอกให้กลับ ครั้นอีกครู่หนึ่งใช้ทหารให้ไปตามแกอีก แกบอกทหารว่าให้ไปบอกหัวหน้ามาหาแกบ้างซี คุณศรีโกรธ จะไปเล่นงานแก ตะคอกแกว่าทำไมตามแล้วไม่ไป แกกลับย้อนเอาว่า "ไปแล้วแต่แรกทำไมไม่สั่งให้มันเสร็จ ๆ ไปล่ะ เรียกร่ำไรมาหากันบ้างซี" ตกลงคุณศรีแพ้

มีเรื่องเล่าว่าภายหลังบ้านคุณศรีมีงาน แกไปช่วยทั้งวัน เหงื่อเต็มตัว พอตกค่ำแขกเหรื่อบางตาเต็มที แกก็เมาเต็มที่ ถึงกับถีบบานประตูเล็กหน้าบ้านพังไป คุณศรีมาบ่นอ๋อย ๆ ว่า "มันโกรธอะไรของมันไม่รู้ ดันถีบประตูเสียพัง" เรื่องเป็นอันเจ๊ากันไป

เขียนมาถึงตรงนี้จึงนึกขึ้นได้ว่า ข้าพเจ้าได้เคยขึ้นโรงพักชนะสงครามอีก ๒ ครั้ง ครั้งแรกไปดูมหากาหลงถูกจับการพนัน ครั้งนี้ตำรวจ ฯ หาว่าข้าพเจ้าเอาลูกน้องบุกโรงพัก เพราะเห็นมีคนมาด้อมๆ อยู่ข้างล่าง ๒--๓ คน ครั้งหลังข้าพเจ้าไปประกันคนในบ้านที่ถูกหาว่าใช้ธนบัตรปลอม บังเอิญไปพบนายร้อยตำรวจตรี คนเดียวกับคราวแรกเข้าอีก เขาเยาะข้าพเจ้าว่า "เห็นหน้าท่านบ่อยจริง" ชักสงสัยว่ามารยาทของหมอนี่ช่างน่าชังจริง ๆ

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๑๙ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๖๙)

ข้าพเจ้าได้ข่าวว่าเก้าอี้เหล็กพับของราชนาวิกสภาหายไปทั้งหมด ๕๐๐ ตัว เก้าอี้พวกนี้เพิ่งซื้อมาใหม่ๆ ดูเหมือนยังจะไม่ถึงปีตัวละเกือบร้อยบาท ไม่ทราบว่าใครขโมยเอาไป จับมือใครดมไม่ได้

กรมพัสดุทหารเรือมีคลังอีก ๓ หลังโต ๆ ก็ไม่ถูกใครงัดแงะเลย ถ้าโดนขโมยอย่างราชนาวิกสภาก็เห็นจะเสียไปหลายล้านบาทเหมือนกัน ไม่ใช่จำนวนหมื่นหรือจำนวนแสน เพราะข้าวของมีแยะเหลือเกิน แยะกว่าคลังกรมอู่ ทร. มากนัก

กรมแพทย์ทหารเรือมีคนอยู่ทำงานตามปกติ ไม่มีใครมางัดแงะประการใด

ในกำแพงพระราชนิเวศน์ (คือกระทรวงทหารเรือสมัยก่อน) ก็มีข่าวว่ามีคนเข้ามายึดครองเหมือนกัน แต่ไม่ได้ทะลุเลยไปถึงกรมอู่ทหารเรือ นับว่าประหลาดโข !

ข้าพเจ้าได้กล่าวแล้วว่าต้องกระสับกระส่ายอยู่หลายวัน เพราะกลัวตำรวจฯ จะมาจับตัวไปไต่สวนแต่ก็ไม่เห็นมาสักที ได้รอจนถึงวันที่ ๑ สิงหาคม ๒๔๙๔ จึงมีคนมาหา คน ๆ นี้ก็คือตำรวจฯ ที่ขุนจำนงรักษาเคยใช้ให้ถือกฎหมายมาให้ข้าพเจ้าแต่ก่อนนั่นเอง เขายื่นกระดาษแผ่นนิดเดียวให้ข้าพเจ้า บอกว่าผู้การให้มาให้ แล้วก็ขึ้นจักรยานไป ไม่ได้พูดอะไรอีก

ในกระดาษนั้นจำได้เป็นเลา ๆ ว่าดังนี้ "ให้ไปพบที่พลับพลาไชยในวันที่ ๒ ส.ค. ๙๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. (เซ็น) จำนงรักษา"

นี่แหละคือสิ่งที่นายตำรวจที่ฝากขังข้าพเจ้าบอกกับศาลว่า "ได้จับตัวผู้ต้องหามา และเวลานี้ยังสอบสวนไม่เสร็จ ขออนุญาตต่อศาลฝากขังต่ออีก ๗ วัน"

"จับตัวมา" ดูเหมือนจะเป็นศัพท์ที่ตำรวจฯ ใช้จนติดปาก (หรือเป็นธรรมเนียม) ซึ่งข้าพเจ้าบอกในใจว่า "อ้าวไม่ได้โดนลื้อจับสักหน่อย ทำไมบอกว่าจับมาล่ะหว่า" แต่แล้วข้าพเจ้าก็มิได้พูดออกมา เพราะเห็นว่าเป็นลูกไก่อยู่ในกำมือตำรวจฯ นิ่งดีกว่า คุณสกล ช่างประดับ เคยไปเซ้าซี้กะเขาในเรื่องขอย้ายสถานที่ เขาย้อนเอาว่า "อย่างนั้นไปลหุโทษเอาไหมล่ะ?" คุณเสกลบอก

ว่าหงอลงไปทันที ขึ้นต่อล้อต่อเถียง เขานำไปลหุโทษจริง ๆ ศักดิ์ศรีของลหุโทษดูมันน่าเกรงขามจริง ๆ เพราะใคร ๆ ก็รู้ว่านั่นคือคุก ไม่ใช่ตะราง

ข้าพเจ้าก็เพิ่งรู้ความแตกต่างระหว่างคุกกับตะราง คุกนั้นไว้ขังคนโทษ ส่วนตะรางนั้นใช้ขังผู้ต้องหา นี่เป็นศัพท์เทคนิคที่ผู้รู้ได้อธิบายให้ฟัง

ขุนจำนงรักษา เรียกตัวไปก็ไม่มีเรื่องอื่นนอกจากไต่สวนคดีแมนฮัตตันแน่นอน ข้าพเจ้าก็ต้องเป็นคนหนึ่งที่เขาหาว่าเป็นกบฏ เพราะโดนคุณเผ่าแกเอาพักราชการ ดังนั้นข้าพเจ้าก็มั่นใจว่า ข้าพเจ้าต้องเป็นผู้ต้องหาแน่นอน ได้บอกเมียให้เตรียมมุ้งไว้ เขาบอกว่ามีแล้ว

ข้าพเจ้าปักใจมาแต่ชั้นแรกว่าต้องเป็นผู้ต้องหา เพราะความที่ไม่ได้เรียนรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติของการให้การกับตำรวจนั่นเอง ใครจะไปให้การกับตำรวจ ๆ ต้องถามผู้ไต่สวนเสียก่อนว่า "ผมเป็นผู้ต้องหาหรือพยาน" เรื่องนี้ขอเตือนไว้ทั่ว ๆ กัน ท่านจะจับความจริงได้ว่า การให้การทั้งสองชนิดนี้มีเหลี่ยมผิดกันไปคนละแนว ซึ่งท่านจะเห็นในภายหลัง

วันที่ ๒ สิงหาคมนี้ นับว่าห่างจากเวลาคุณมนัสจับจอมพลถึง ๓๔ วัน หมายความว่าผู้ต้องหาคนอื่น ๆ เขาโดนขังมาแล้วตั้ง ๓๒ วัน ข้าพเจ้าจึงถูกเรียกตัวไปให้การ แต่ก็เคราะห์ดีไปอย่างหนึ่งที่ไปโดนสายของขุนจำนงรักษา ถ้าโดนสายของคนอื่น เขาคงเรียกไปสอบนานนมเนไปแล้วก็ได้

โดยเนื้อแท้นั้นขุนจำนงรักษาอยากจะเรียกข้าพเจ้าไปถามความจริง และเพื่อให้เป็นพยานโจทก์ หาใช่เรียกไปกุมตัวไม่ เรื่องนี้ข้าพเจ้าก็เซ่อบ้องแตกดังกล่าวมาแล้ว นึกว่าอย่างไรเขาต้องคุมตัวแน่ ม่ายงั้นคุณเผ่าจะให้พักราชการทำไมของเขา

เมียข้าพเจ้าเคยไปหาขุนสวัสดิรณชัย (สวัสดิ์ สวัสดิเกียรติ) เหมือนกัน เพราะรู้จักกันมาแต่เดิม แกก็บอกว่าให้การไปตามความเป็นจริงก็แล้วกัน แกจะพยายามอยู่หลังฉากให้ แต่การเข้ารับราชการใหม่นั้นเห็นทีจะไม่มีหวัง เพราะเขาปักใจว่าข้าพเจ้าเป็นพวกครูคลองเตยเต็มประตู

กำหนดการแต่งงานลูกสาวของข้าพเจ้าก็ทะเล้นมากำหนดในวันที่ ๔ หรือ ๖ สิงหาคม ๒๔๙๔ ก็จำไม่ได้ บังเอิญหนังสือของขุนจำนงก็แพ่นมาก่อนวันแต่งงาน ๓–๔ วันเท่านั้นเอง

เช้าวันที่ ๒ สิงหาคม ข้าพเจ้าก็ไปหาขุนจำนงตามจดหมายนั้น ขุนจำนงยังไม่มีเวลาไต่สวนในขณะนั้น เพราะจะรีบไต่สวน คุณเปลี่ยน นิมเนื่อ เสียก่อน แกจึงไปรายงานคุณพระพินิจ

ชนคดี ประธานกรรมการจับกบฏเข้าคุกว่าข้าพเจ้ามาแล้ว และขุนจำนงบอกกับข้าพเจ้าว่า "เฮีย นั่งโน้ตไว้ก่อนก็ได้ว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไรกันในวันนั้น"

พระพินิจชนคดีเป็นพี่ชายเรือโท พจน์ อินทรทูต คุณพจน์เคยมากินนอนอยู่บ้านข้าพเจ้าหลายวัน เมื่อครั้งทะเลาะกับหลวงจรูญ ฯ ที่โรงเรียนชุมพลทหารเรือ และข้าพเจ้าก็เคยไปนอนกับคุณพจน์ที่บ้านจังหวัดนนทบุรีหลายคืน พ่อคนนี้ชอบเอามือซุกเข้ามาใต้ตัวข้าพเจ้า มันนอนของมันแปลกมนุษย์ ! แต่พระพินิจคนนี้ข้าพเจ้าไม่รู้จัก รู้จักแต่บิดาของท่านผู้ที่ชอบมานั่งคุยกับมิตรชาวร้านที่ท่าเตียนเสมอ ๆ

เมื่อข้าพเจ้าอยู่ว่าง ๆ พระพินิจก็เรียกตัวไปคุยด้วย จะเรียกว่าคุยเห็นจะไม่ถูกนัก เพราะท่านพูดคนเดียว พูดถึงลัทธิคอมมิวนิสต์ พูดถึงคุณปรีดี พนมยงค์ ข้าพเจ้าสูบบุหรี่การิคค์ของท่านหมดไปสามมวน นึกติในใจว่าทำไมคุณพระเห็นข้าพเจ้าเป็น "สีแดง" ไปได้ ข้าพเจ้าเป็นทหารเรือต่างหาก! ได้สติเอาตอนนี้เองว่าจะต้อง "ถามคำหนึ่งตอบคำหนึ่ง" ตำรวจ ฯ เขาไม่ต้องการได้รับคำอธิบายมาก ใครยิ่งอธิบายมากยิ่งเจ๊งมาก มันกลายเป็นปรปักษ์กันขึ้นในใจเสียแล้ว เขาเป็นคนจะเอาเราเข้าคุก ส่วนเราจะต้องเป็นคนวิ่งหนีให้ห่างคุก

เมื่อพระพินิจเทศนาจบ ๕ กัณฑ์แล้วก็ให้ข้าพเจ้าไปนั่งพักรออยู่ รออยู่จนเที่ยงวัน ข้าพเจ้าก็บอกขุนจำนงว่า จะไปบ้านละ พรุ่งนี้มาใหม่ก็แล้วกัน ขุนจำนงเรียกให้กินเข้าวกันก่อน ตกลงวันนั้นกินข้าวกันหลายคน เช่น พระพินิจชนคดี ขุนจำนงรักษา คุณบั๋น โชติกะพุกกนะ และนายตำรวจ ฯ อีก ๓–๔ คน ระหว่างกินข้าวเขาก็พูดกันในเรื่องนี้ แต่ข้าพเจ้าหุบปากนิ่ง เวลานี้เมียข้าพเจ้าและคุณนายทวี จรูญกลรักษ์ กำลังรออยู่ในรถซึ่งจอดอยู่หน้าวัดใหม่คณิกาผล ตรงข้ามสถานีตำรวจพลับพลาไชย เราคุยกันไปคุยกันมา ขุนจำนงรักษาเลยโยนกลองให้คุณบั๋นเป็นผู้ไต่สวนข้าพเจ้าไป เพราะเขายังไม่มีเวลาว่างพอที่จะไต่สวนข้าพเจ้า

พนักงานไต่สวนนั้นมีหลายประเภท ชนิด "ให้การอย่างนี้ ติดคุกตายห่า" ก็มี, ชนิด "คุณให้การอย่างนี้เดี๋ยวผมขังลืมเสียหรอก" ก็มี, ชนิด "มีอะไรก็ว่าไป" ก็มี, ใครไปโดนชนิด "เดี๋ยวผมขังลืมเสียหรอก" นั่นแหละเคราะห์ร้ายเพราะพี่แกจับขังไว้ก่อนเสมอ ขังแล้วก็ซักอีกในวันหลัง หรือขังไว้รอให้คนอื่นซัดมาถึงก็มี เป็นอันว่าพวกเราจะต้องโดนขังอย่างน้อย ๆ ๙๐ วัน ตามที่กฎหมายกำหนดให้ตำรวจ ฯ มีอำนาจขังได้ แต่ตำรวจ ฯ ก็หัวปั่นสำหรับคดีนี้ เพราะผู้เกี่ยวข้อง

มากมายเหลือเกิน เมื่อถูกขังแล้วไม่มีการประกันโดยเด็ดขาด ดังนั้นจึงต้องใช้ผู้ไต่สวนหลายคน ใครไปโดนประเภท "ให้การอย่างนี้ติดตะรางตายห่า" เป็นต้องหลุดไม่ฟ้องศาล เพราะผู้ไต่สวนเขากรุณา พยายามผ่อนหนักให้เป็นเบา เรา ๆ ท่าน ๆ ก็รู้กันแล้วว่าการศาลนั้นเขา "เอาตัวหนังสือ" กัน อ้ายคำว่า "ดูเหมือนว่า" และ "ผมคิดว่า" และ "เห็นทีจะ" อะไรเหล่านี้ ศาลมักจะยกประโยชน์ให้จำเลยเสมอ เพราะเป็นคำพูดไม่แน่นอน ดังนั้นการฟ้องอัยการจะต้องตรวจจากคำให้การทุกฝ่ายให้แน่ ๆ ว่า ผู้ต้องหาได้กระทำผิดจริง ๆ ไม่ใช่ "ดูเหมือนว่าผิด" หรือ "เห็นทีจะผิด" เพราะถ้าฟ้องขึ้นไปโดยเปะปะ ศาลก็ยกฟ้องเปล่า ๆ เสียทั้งเวลา, เสียทั้งสมอง เสียทั้งกระดาษหลวง

เวลาบ่ายโมงคุณปั้นก็เริ่มไต่สวนข้าพเจ้าโดยมีเสมียนคอยจดคำให้การ คุณปั้นเอาคำให้การของพยานก่อน ๆ มาตรวจดู ข้าพเจ้าเข้าใจว่าเป็นคำให้การของคุณสมหมายเสียแหละมาก ตรงที่ข้าพเจ้านั่งให้การนั้นเป็นที่โล่ง ๆ มีตู้ใส่ประวัติของนายทหารเรือหลายคน เขาคงขอยืมมาจากกรมกำลังพลทหารเรือเป็นแน่ ที่ข้าพเจ้ารู้ว่าเป็นประวัติเพราะเห็นเขาถามกัน แล้วก็มาค้นหาและเปิดดู

ข้าพเจ้ามีสิทธิแต่งตัวทหารเพราะยังอยู่ในระหว่างพักราชการ แต่วันนี้เตรียมตัวไปเข้าห้องขังแล้ว ๕๐% จึงมิได้แต่งตัวทหารไป กางเกงชั้นในใช้โสร่ง เผื่อว่าจะได้นุ่งในเวลาแก้กางเกงชั้นนอกออก

เรื่องกางเกงในใช้โสร่งหรือผ้าขาวม้านั้นข้าพเจ้าปฏิบัติมานานแล้ว เคยไปทำขายหน้าที่ย่างกุ้งในราว พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็เคย เพราะมันหลุดห้อยมาทางขากางเกง ดันผ้าไปหลุดรุ่งริ่งในเวลาเต้นพวกดานซ์เสียด้วยซี คุณนัย นพคุณ ต้องเตือนว่าไส้ไหลแล้ว แต่คิดว่าคงมีคนสังเกตน้อย ต้องเข้าห้องน้ำไปดึงมันขึ้นมา

ข้าพเจ้าแลเห็นเสมียนเขียนใบปะหน้าแย็ก ๆ เขาคงเขียนตามระเบียบของเขา ตรงนี้เขาเขียนว่าข้าพเจ้าเป็น**พยานโจทก์** แต่ข้าพเจ้าหารู้ไม่ คิดว่าเขาเขียน**ว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ต้องหา** นี่เป็นความโง่ของข้าพเจ้าเอง เพราะไม่ได้ขอเขาดูเสียแต่แรก หรือมิได้ถามเขาไว้ก่อน แต่อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นพยานหรือผู้ต้องหาข้าพเจ้าก็ต้องให้การเหมือนกันอยู่นั่นเอง เพราะได้รับฟังจากปากอื่น ๆ ที่มาบอกไว้ตั้งเดือนมาแล้ว จะบิดไปทางไหนไม่ได้แน่

เขาถามอายุ ถามตำแหน่งหน้าที่ราชการ ถามชื่อพ่อชื่อแม่ ถามที่เกิด ถามที่อยู่ปัจจุบัน แล้วก็ดำเนินเรื่อง

ข้อความที่ข้าพเจ้าเขียนเตรียมไว้แต่ตอนเช้ายังอยู่ในกระเป๋า เป็นอันว่าไม่ได้งัดออกมาใช้การเลย บางประโยคก็มีผิดไปจากที่ให้การกับคุณปั้นก็มี แต่ก็เป็นเรื่องปลีกย่อยเต็มที

ข้อใหญ่ใจความของคุณปั้นเขามีจุดประสงค์นิดเดียว!

เขาให้ข้าพเจ้าเล่าถึงพฤติการณ์เวลาจับจอมพลที่ท่าราชวรดิฐ ตรงนี้เขาย้ำว่าคนที่ถูกจับนั้นเป็นจอมพลแน่หรือ ข้าพเจ้าบอกว่า "ก็ไม่มั่นใจนัก เพราะสายตาของผมไม่ใคร่ดี แต่ใครๆ เขาพูดกันทั้งเมืองว่าเป็นจอมพลแปลก ผมก็ต้องว่าจอมพลแปลกด้วย" เขาถามว่านอกจากจอมพลแล้วมีใครถูกจับอีก ข้าพเจ้าก็ว่าไม่รู้ ความจริงคุณปั้นจะให้ข้าพเจ้าพูดว่าคุณสิงโตก็ถูกจับด้วย ข้าพเจ้าไม่เคยรู้จักคุณสิงโต ข้าพเจ้าก็เลยบอกว่าไม่รู้ เพราะเวลานี้คนชุลมุนกัน

นี่เป็นเหลี่ยมของการไต่สวน ตำรวจ ฯ เขาต้องการจะรู้ไปเสียทุกอย่าง **ที่เขารู้แล้ว** เขาต้องพยายามดูเล่ห์ของเราเหมือนกันว่าเราจะโกหกเขาหรือไม่ เขาไม่โง่! ข้าพเจ้าเห็นเขาซักละเอียดปานนี้ ข้าพเจ้าเลยตั้งมติในใจว่า "ตานี้ถามคำหนึ่งจะตอบคำหนึ่ง" เท่านั้น อันที่ว่า "แล้วอย่างไงอีกล่ะ" นั่นเป็นอันว่าหุบปากได้ เราทำเป็นนั่งตรองนาน ๆ เขาก็ถามเราออกมาเอง จะต้องเล่นแบบมา ๑ ไป ๑ ไม่ใช่มา ๑ ไป ๕ เขารุกฆาตมา เราต้องเอาเรือบีด บีดไปบีดมา เรือคำรณสินธุกับศรีอยุธยาม่องไปสองลำ ต้องเอาตัวขุนหนีให้ได้

ลืมบอกไปว่าเรือคำรณสินธุก็โดนกระสุนจมหน้าอู่ทหารเรือนี่เอง ในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ ไม่ทราบว่าปืนอะไรยิง

อนึ่ง ไฟไหม้โรงถ่านหลวงข้างวัดแจ้งนั้น บางเสียงก็ว่าเพราะถูกลูกปืนครก บางเสียงก็ว่าถูกระเบิดจากเครื่องบิน เขาบอกว่าลูกปืนครกยังไปตกที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ทำให้ทหารตายไป ๓ คน ในกำแพงพระราชวังเดิมเท่านั้นที่ไม่มีลงเลย หลังพระราชวังเดิมก็มีลูกปืนครกหล่นทำให้นายใบ จุ้ยเกตุ คนงานของกรมยุทธศึกษาตาย ไม่ใช่กระสุนจากเครื่องบิน เมื่อเขายืนยันเช่นนี้ข้าพเจ้าก็คิดว่า กระจกหน้ารถยนต์ของข้าพเจ้าที่เปรอะไปนั้นคงเป็นการระเบิดจากลูกปืนครกนี่เอง รถคันนี้เคราะห์ร้ายมาก ถ้าลูกปืนตกสูงไปสักศอกเดียวก็จะโดนบานประตูมันคงระเบิดข้างนอกวัง แต่นี่มันทะเล้นลอดใต้ธรณีประตูมาพอดิบพอดี เลยมาเล่นงานรถที่จอดแอบข้างต้นกระเบาเอา ได้ เขาจึงพูดว่าคนมันจะซวยอยู่ที่ไหนมันก็ไม่พ้นซวย

คุณบั๊นให้ข้าพเจ้าเล่าตอนที่กลับไปพระราชวังเดิม ข้าพเจ้าก็เล่าไปให้เขาฟังพอสังเขป ไม่ได้บอกละเอียดลอออะไรนัก เขาก็ไม่ซักอะไร

คุณบั๊นให้ข้าพเจ้าเล่าตอนที่กลับไปนั่งในห้องกองประวัติศาสตร์ ทร. ข้าพเจ้าก็เล่าไปแบบเดิม เขาก็ไม่ซักอีก

เขาถามใหม่ว่า "ใคร่จ่ายเครื่องบันทึกเสียง" ข้าพเจ้าตอบว่า "ผมเอง"

เขาถามว่า "ใครสั่งจ่าย" ข้าพเจ้าตอบว่า "ท่านครรชิตพล อาภากร"

เขาถามว่า "แน่รึ" ข้าพเจ้าตอบว่า แน่–เพราะท่านเรียกผมไปบอก"

เขาถามว่า "หลวงสินธุไม่ได้สั่งจ่ายรึ" ข้าพเจ้าตอบว่า "เปล่า"

คุณบั๊นเดินทางไปทางห้องพระพินิจชนคดีสักสามนาทีก็กลับมาตั้งคำถามใหม่ ซักไซ้ไล่เลียงถึงตอน จ.อ. อุทัย ไปตามข้าพเจ้ามาหาท่านครรชิตพล อาภากร กลางสนาม

เขาถามว่า "หลวงสินธุยืนอยู่ที่ไหน" ข้าพเจ้าตอบว่า "ไม่ทราบ"

เขาถามว่า "คุณเดินจากท่านครรชิตพลไปแผนกทัศนศึกษานั้นผ่านใครบ้าง" ข้าพเจ้าตอบว่า "จำไม่ได้"

เขาถามว่า "ผ่านคนหรือเปล่า" ข้าพเจ้าตอบว่า ผ่านคนไปกลุ่มหนึ่งประมาณ ๖–๗ คน"

เขาถามว่า "ใครบ้าง" ข้าพเจ้าตอบว่า "ไม่ได้มองหน้า เลยไม่รู้ว่าใคร แต่เดาว่าคงเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่"

เขาก็จับคำว่า "นายทหารชั้นผู้ใหญ่" มาซักขี้อ่อนเยี่ยวอ่อนเอากะข้าพเจ้า ข้าพเจ้าก็อธิบายฉอด ๆ ว่าคนตั้งแต่ชั้นนาวาโทขึ้นไป ปัญหานี้ล่อกันหลายคำถามกว่าจะจบ

จุดมุ่งของเขา (ตามความเดาของข้าพเจ้า) ก็คือจะให้ข้าพเจ้าบอกว่าหลวงสินธุสงครามชัยเป็นคนสั่งจ่ายเครื่องบันทึกเสียงอย่างเดียวเท่านั้น !

เขาถามว่า "ไม่เห็นหลวงสินธุแน่หรือ" ข้าพเจ้าตอบว่า "ไม่ทราบว่ามีหลวงสินธุยืนอยู่ในกลุ่มนั้นหรือไม่"

เขาถามว่า "เดินห่างจากกลุ่มนั้นเท่าใด" ข้าพเจ้าตอบว่า "สัก ๒ เมตรเห็นจะได้"

เขาถามว่า "ทำไมไม่เห็น" ข้าพเจ้าตอบว่า "ก็มันไม่เห็น จะให้เห็นได้อย่างไร"

เขาถามว่า "แล้วมีใครบ้าง" ข้าพเจ้าตอบว่า "ไม่ได้สังเกต"

คุณบั้นเดินไปหาพระพินิจอีกเป็นคำรบสอง ตานี้พระพินิจออกมาพูดกับข้าพเจ้าว่า "คุณมันปกปิดความจริงนี่" แล้วก็ค้อน ข้าพเจ้าคิดว่าต่อให้ค้อนให้ลูกตาพลัดไป ข้าพเจ้าก็จะพูด**คำไม่จริง** ออกไปไม่ได้เป็นอันขาด เป็นความสัตย์ที่เป็นเคราะห์ดีของข้าพเจ้าที่ไม่ได้มองเสียด้วยว่ามีใครบ้าง ข้าพเจ้าจึงกล้ากล่าวกับเขาไปอย่างจริงใจที่สุด

ข้าพเจ้าตอบกับพระพินิจไปว่า "ผมไม่ปกปิดความจริง ผมนี่แหละพูดความจริงที่สุด" นั่นแน่ ! ข้าพเจ้าถลำลงร่องไปแล้ว พูดกับตำรวจ โมโหไม่ได้ ! จำไว้ !

คุณบั้นเดินตามพระพินิจไปอีกเป็นคำรบสาม ตานี้ยิ้มแฉ่งออกมา บอกกับข้าพเจ้าว่า "ตานี้คุณจะให้การอย่างไรก็ให้การได้" ข้าพเจ้าก็ว่า "ผมก็คงยืนตามคำเดิม ไม่ขอเปลี่ยนคำให้การ" ตรงนี้เสมียนเขาเปลี่ยนแผ่นหน้าปก เขียนอะไรแย็กๆ ลงไปอีก ลอกข้อความเก่าจากแผ่นเก่าลงไปใส่แผ่นใหม่ แต่คำว่า "พยานโจทก์" แก้เป็น "ผู้ต้องหา" ทั้งๆ ที่ข้าพเจ้าก็นึกไว้แล้วจากบางนาว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้ต้องหานมนานแล้ว ไม่เคยมีความคิดเลยว่าเขาจะเอามาเป็นพยานโจทก์ นับว่าลอตเตอรี่คราวนี้ถูกรางวัลที่สอง แต่เป็นรางวัลที่จะต้องเข้าห้องขัง

ต่อไปนี้เขาซักละเอียดยิบ เข้าห้องอย่างไร ใครมากันบ้าง (แต่เขาไม่ได้ถามว่าใครยกไปข้าพเจ้าเลยไม่ได้บอก)

เขาถามถึงผู้มาเอาเครื่องบันทึกเสียง ข้าพเจ้าเอ่ยนามคุณสมหมาย บุนนาค และอีกคนหนึ่งจำไม่ได้

เขาพูดกับข้าพเจ้าว่า "ทีคุณสมหมายที่กันเป็นพยานโจทก์คุณจำชื่อได้ ส่วนอีกคนหนึ่งที่เป็นผู้ต้องหาคุณละก็ทำเป็นจำไม่ได้" นี่เขาพูดเยาะข้าพเจ้า บังเอิญเวลานั้นทะเล้นจำชื่อนายบัญญา ศิริปูชกะไม่ได้ (และก็เป็นความจริงเสียด้วย ตอนเขียนเรื่องนี้ใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ข้าพเจ้าก็ลืมอีก ต้องถามคุณธนา ณ สงขลา แกจึงบอกให้)

ต่อไปก็ถามถึงบ้านคุณสกล ถึงตอนรองผู้บัญชาการส่งเงินให้คุณจวบ พลกล้า ถึงตอนเดินทางกลับเข้าพระราชวังเดิม อีตานี้เขาพยายามจะต้อนให้ข้าพเจ้าเข้าไปในท้องพระโรงให้จงได้ แต่ก็ต้อนไม่สำเร็จ เพราะข้าพเจ้าไม่ได้เข้าไปจริง ๆ ข้าพเจ้ามาอยู่ห้องกองประวัติศาสตร์ ทร. เขาขะยุกใหญ่เพื่อจะจับโกหกข้าพเจ้า ข้าพเจ้าต้องเล่าให้ฟังถึงการที่จอมพล ป. ขว้างบุหรี่ลงมาจากชั้นบนแล้วท่านครรชิตพลให้ดับไฟฟ้า และเห็นคนตะคุ่ม ๆ เดินไปทางต้นมะขาม ซึ่งล้วนแต่บอกความจริงทั้งนั้น

ต่อไปก็ถามถึงการหนีกลับบ้าน ข้าพเจ้าก็รวบรัดว่าออกจากพระราชวังเดิมแล้วก็ไปบ้าน ไม่ได้บอกเขาว่าไปคลองมอญด้วย เขาก็ไม่ติดใจเพราะควัก "พุง" ไม่ได้อะไรไปจากข้าพเจ้า

เป็นอันว่าจบคำให้การในเวลา ๑๗๐๐ เขาบอกกับข้าพเจ้าว่า "ผมต้องเอาท่านไว้ก่อนนะครับ" ข้าพเจ้าบอกว่า "ครับ"

เย็นนี้เขาเลี้ยงอาหารเย็นข้าพเจ้า ๑ มื้อ นั่งกินคนเดียว เสร็จแล้วก็มีตำรวจ ๒ นาย มานำข้าพเจ้าลงบันไดไปขึ้นรถจี๊ป พาไปสันติบาล ตำรวจพาไปลงประจำวันหรืออะไรไม่ทราบ แล้วเขาก็นำไปยังตึกใหญ่ เวลานี้ตึกมันแปรรูปไปหมดแล้ว จะอธิบายก็เห็นจะไม่ถูก บอกได้ง่ายๆ แต่ว่าได้เข้าไปพักอารมณ์ในแถบเดียวกับที่คุณวนิช ปานะนนท์ผูกคอตายในห้องขังนั่นแหละ เขาเรียกกันว่าตึกอะไรก็ไม่รู้

เสียงทักกันเกรียวเซียวว่า "อ้อ! มาเหมือนกันหรือ" นั่นคือเสียงคุณสกล ช่างประดับ "ครูมาด้วยรึครับ" นั่นเป็นเสียงคุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์ กับคุณโกวิท หงสเวช ส่วนคุณบุญภพไม่ทัก เพราะไม่รู้จักกับข้าพเจ้า

จำไม่ได้ว่าข้าพเจ้าตอบว่าอย่างไร คงจะว่า "เอากะเขาหน่อย" กระมัง

ตำรวจไขกุญแจชั้นนอกออก ข้าพเจ้าเดินย่างเข้ากรงไป เขาพาไปไขกุญแจห้องที่สอง ข้าพเจ้าก็เดินเข้าไปอย่างว่าง่าย เข้าไปนั่งเป็นลิง !

เมียข้าพเจ้าตามตำรวจติด ๆ มายืนอยู่หน้าประตูห้องขัง ข้าพเจ้าบอกว่ากินข้าวเย็นแล้วให้ไปเอามุ้งมาเหอะ แล้วเขาก็ไป ไม่ถึงชั่วโมงก็นำมุ้งและอุปกรณ์มาให้ คุณสกลเล่าว่าแกเองวันแรกใช้กล่องบุหรี่หนุนหัวนอน มุ้งก็ไม่มี ผ้าห่มก็ไม่มี มุ้งลวดที่ทางการทำไว้ มีรูโหว่จนแมวลอดได้หลาย ๆ ตัวพร้อมกัน

ข่าวการเข้าห้องขังของข้าพเจ้าแพร่หลายรวดเร็ว เพราะตำรวจสันติบาลคนหนึ่งมีญาติอยู่ที่บริษัทนครธน และหลานชายข้าพเจ้าก็เป็นตำรวจสันติบาลอีกคนหนึ่งเหมือนกัน บรรดาญาติได้มาถามข่าวคราวทางบ้านสามเสน จะมาเยี่ยมที่สันติบาลนั้นหาได้ไม่ เพราะตำรวจกวดขันมาก จะให้เยี่ยมเฉพาะลูกกับเมียที่ขออนุญาตไว้เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น สำหรับข้าพเจ้าลูกสาวสองคนเท่านั้นที่ขออนุญาตไว้ เมียข้าพเจ้าก็ไม่ได้ขออนุญาต ดังนั้นระหว่างที่ติดขังอยู่ในสันติบาล โดยมากพบแต่ลูกสองคนกับตำรวจ ส่วนคนอื่นมาเยี่ยมข้าพเจ้าบ้างดูเหมือนมี ๒ คน เท่านั้น

คนที่มาเยี่ยมเขาก็ห้ามพูดกับคนอื่นที่มิได้ขออนุญาต เช่นลูกข้าพเจ้าจะไปเที่ยวเจรจากับคุณสกลก็ไม่ได้ วันหนึ่งพี่สาวคุณโกวิทได้มาเยี่ยมคุณโกวิท บังเอิญเหลือบมาพบข้าพเจ้าเข้า (เพราะข้าพเจ้าบังเอิญเจ๋อหน้าออกไปดู คล้ายกับว่าถ้าได้ดูหน้าคนอื่นบ้างแล้วมันช่างครึกครื้นยังกะได้ดูหนังตะลุงฉะนั้น) คุณดาราก็พูดขึ้นว่า "นั่นคุณสวัสดิ์ใช่ไหมน่ะ ? ข้าพเจ้ารับว่าใช่ แล้วเราก็คุยกัน ตำรวจแกล้งเดินไปทางอื่นเสีย เพราะข้าพเจ้าเคยบอกแล้วว่าตำรวจก็มีหัวใจเหมือนกัน ไม่ใช่จะเคร่งเสียทุกคนไป

ในห้องขังมีกระดานเตียงนอนแบบทหารอยู่ ๒ แผ่น ปูไว้บนแคร่ ๑ แผ่น ปูไว้บนพื้นซีเมนต์ ๑ แผ่น มีห้องน้ำ ห้องส้วมเสร็จภายในเนื้อที่ ๘ ศอก × ๔ ศอก สูงโขอยู่ มีหน้าต่างสูงจากพื้นห้องราว ๓ เมตร ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นห้องขังแบบเมืองฝรั่ง ว่ากันง่าย ๆ ว่าฝนตกก็ไม่เห็นเม็ดฝนก็แล้วกัน ถ้าจะให้รู้แน่ว่าฝนตกหรือไม่ก็ต้องไปยืนบนกำแพงเตี้ยที่กั้นระหว่างเว็จกับที่นอนนั่นแหละ จึงจะเห็นว่าฝนตกจริงหรือไม่

เวลาหลังจาก ๑๖๐๐ ไปแล้ว เราแต่งตัวอย่างไรก็ได้ บางคนก็นุ่งกางเกงขาสั้นตัวเดียว ข้าพเจ้าน่ะนุ่งโสร่งละ เสื้อจะงดก็ได้ แต่เวลางานต้องแต่งตัวสุภาพหน่อย คือใส่เสื้อ เพราะกลัวคนภายนอกเขาจะหาว่าเราเป็นลิงจริง ๆ

หลังเวลางานนี้สนุกเพราะคุยกันได้ ดังลั่นเท่าไรไม่มีใครว่า เพราะตำรวจถือว่าคนต้องขัง อาจจะบ้าเมื่อไรก็ได้ เราแกล้งทำเป็นบ้าชั่วขณะก็ไม่เป็นไร ตำรวจไม่มีดุเลย จะเป็นธรรมเนียมของเขาหรืออย่างไรเราก็ไม่รู้ เราเลยว่าตำรวจพวกนี้ใจดีจัง เมื่อเขาใจดีเราเลยคุยกันค่อย ๆ พอได้ยินเท่านั้น

ห้องที่ ๑ มีคุณโกวิท หงสเวช มีผิดฐานเจ้ากี้เจ้าการในกองเรือรบ นายคนนี้ปล่อยเมื่อไรไม่ทราบเพราะไม่ได้ย้ายไปสนามกีฬา ห้องนี้เคยเป็นห้องที่คุณวนิช ปานะนนท์ ผูกคอตายชนิดพื้นหัก หักอย่างไรให้ถามคนที่ไปรดน้ำศพดูเอาก็แล้วกัน

ห้องที่ ๒ คือข้าพเจ้า มีผิดฐานให้การไม่ตรงความจริงดังความประสงค์ของตำรวจ ฯ ห้องนี้เคยขังคุณบุญล้อม พึ่งสุนทร และเพิ่งออกไปหยก ๆ เมื่อบ่ายนี้เอง เพื่อนำไปฝากขังยังลหุโทษ เพื่อฟ้องศาลต่อไปในคดีแมนฮัตตันนี่แหละ

ห้องที่ ๓ คือ คุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์ มีผิดฐานสั่งงานยิงในกองสัญญาณ ทร. นายคนนี้ถูกฟ้องศาล

ห้องที่ ๔ คือ คุณสกล ช่างประดับ มียศฐานเป็นเจ้าสำนักให้แม่ทัพเรือตั้งกองบัญชาการ นายคนนี้ขอย้ายไปอยู่สนามกีฬา แล้วก็ได้ปล่อยพร้อมกับข้าพเจ้า

ห้องที่ ๕ ว่าง

ห้องที่ ๖ คือ คุณบุญภพ ที่สะเงาะสะแงะอยู่กองสัญญาณ ทร. ปล่อยให้ฝ่ายรัฐบาลจับได้เป็นคนแรก เลยถูกหาว่าเป็นตัวการใหญ่ ผู้นี้ทางการปล่อยก่อนพวกเราเสียอีก

ห้องที่ ๗ เป็นห้องเก็บของกลางเช่น ฝิ่นเถื่อนและอาวุธเถื่อน

เพียงอธิบายมาเท่านี้ผู้อ่านคงเห็นแล้วว่าผู้ต้องหาที่โดนมาขังในนี้เป็นคนชั้นอุกฤษทั้งนั้น

คุณบุญภพไม่ได้คุยกับข้าพเจ้าเลย เพราะไม่รู้จักกันมาแต่ก่อน แกเงียบทั้งวัน ท่าจะคิดถึงบ้าน

ห้องว่างนี้วันหนึ่งตำรวจ ฯ นำพลเรือนเข้ามาขัง (ถ้าจะเป็นพวกธรรมศาสตร์ ?) พอขังได้สัก ๑ วัน ก็หายไป แว่ว ๆ ว่าถูกคุณอรรณพ พุกประยูร เกลี้ยกล่อมเอาจนอยู่หมัด แล้วกันเอาไว้เป็นพยาน

คุณสกล ช่างประดับ คุยกับข้าพเจ้าเป็นประจำ เขาเอาตำราดาราศาสตร์มาแปลนัยว่าแปลได้ถึง ๘๐ % แล้วก็ได้ย้ายไปสนามกีฬาก่อนข้าพเจ้า

เขาสอนวิธีขอย้ายจากสันติบาลไปสนามกีฬา คือให้ร้องต่อศาล หาเหตุขี้หมูขี้หมาอะไรก็ได้ พูดให้ศาลเชื่อก็แล้วกัน เพราะ ๗ วันเขาเอาไปฝากขังต่อศาล เรามีโอกาสพูดกับศาลได้ เขาบอกอีกว่าที่สนามกีฬานั้นสบายกว่านี้แยะ เยี่ยมกันจนยันบ้ายทีเดียว มีพรรคพวกคุยกันเฮฮายังกะเป็นนักเรียนนายเรือที่วัดแจ้งฉะนั้น

เขาสอนวิธีขอออกไปเดินเล่นนอกห้องขังวันละ ๑๕ นาที เรื่องนี้ต้องทำเป็นหนังสือยื่นต่อตำรวจผู้ใหญ่ เขาจะอนุญาตก็ได้ ไม่อนุญาตก็ได้ (ข้าพเจ้าได้ทำหนังสือขึ้นไปถึงผู้กำกับการทางการอนุญาตให้ออกไปเดินเล่นได้ แต่จ่าผู้รับคำสั่งแกอุบเสียหลายวัน จนมีพรรคพวกมาบอกข้าพเจ้าว่าทางการอนุญาตแล้ว ข้าพเจ้าต่อว่าจ่าแกเข้า แกเลยไขกุญแจให้ข้าพเจ้าออกไปเดินเล่นได้ จำได้ว่าออกไปเพียง ๑ หรือ ๒ วันก็ย้ายไปสนามกีฬา)

คุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์ ไม่ใคร่ได้คุยอะไรกันนัก เพราะข้าพเจ้าทราบเรื่องอะไร ๆ มามาก โดยเงี่ยหูฟังอยู่ที่บ้านตั้งเดือนเศษมาแล้ว ขืนคุยไปก็เท่ากับคุ้ยเอาความลับของเขามาแผ่

คุณโกวิท หงสเวชนั้น ข้าพเจ้าแอบกระซิบถามว่าคุณผัน เปรมมณีไปไหน เขากระซิบตอบว่า "ไปเสียแล้ว" ข้าพเจ้าย้ำว่าไปไหน เขาก็ย้ำว่า "ไปเสียแล้ว" อีกนั่นแหละ ข้าพเจ้านึกว่า "ไป" จริง ๆ เลยชักจะปลงกรรมฐานบังสุกุลให้ในใจว่า นายโกวิท นี่พูดเป็นนัยพิกล ทำให้คนเข้าใจผิดยกใหญ่

คืนหนึ่งตำรวจ ฯ เรียกข้าพเจ้าว่าคุณครับ คุณครับ ข้าพเจ้าก็ตื่นขึ้น (เข้าใจว่าห้องอื่นๆ ก็คงตื่นเหมือนกัน เพราะเป็น "คุณ" ด้วยกันทั้งนั้น) ตำรวจ ฯ บอกข้าพเจ้าว่าช่วยบอกคุณโกวิททีเถอะ เพราะแกนั่งในส้วมตั้งชั่วโมงเศษมาแล้ว แต่งตัวเต็มที่เสียด้วย นั่งสูบบุหรี่อยู่ในส้วมไฟ่แดงวาบ ๆ ตำรวจ ฯ แกกรุณา จึงขอให้ข้าพเจ้าตักเตือน ข้าพเจ้าจึงเรียกโกวิท แล้วก็ปลอบโยนเขา เขาบอกว่าเขาจะไปหาคุณเผ่า อ้าว ! พรรคพวกเราเกิดเป็นอย่างนั้นไปเสียแล้ว ข้าพเจ้าต้องปลอบโยนอยู่นาน แกจึงได้นอน

บ่ายวันหนึ่งคุณโกวิทตะโกนเรียกยาม ตำรวจ ฯ ก็มา แกวานให้ตำรวจ ฯ ไปซื้อเหล้าให้แก ตำรวจ ฯ ร้องอื้อ ! เขาคงกลัวติดตะรางเหมือนกัน

วันที่บิดาและพี่สาวไปเยี่ยม ข้าพเจ้าได้ยินคุณพ่อพูดปลอบโยนให้ทำใจดี ๆ ไว้ ลูกสองคนท่านเลี้ยงไว้ให้เป็นอย่างดีแล้ว

อาหารการกินคุณโกวิทกินข้าวหลวง บางวันก็ช้าไปบ้าง ได้ยินแกบ่นงุ่มง่ำอยู่บ่อย ๆ ส่วนบุหรี่กาแฟนั้นดูเหมือนอ้ายตี๋อี๋ม่วยหิ้วกระป๋องนมมาส่งให้เป็นประจำแทบไม่ขาดระยะ

สำหรับข้าพเจ้านั้นทางบ้านส่งวันละสามเวลา ลูกสาวเป็นผู้นำมาส่งเช้าและเย็น กลางวันตำรวจ ฯ นำมาให้

หนังสือจะอ่านก็ได้ แต่ต้องผ่านด่านตรวจเสียก่อน สำหรับหนังสือพิมพ์รายวันไม่ยอมให้อ่าน ดูจะเป็นสิ่งที่แปลกอยู่มิใช่น้อย

ข้าพเจ้าซื้อยาปลูกหนวดเอาไว้ที่บ้านสักครึ่งเดือนแล้ว คิดว่าจะปลูกให้เฟิ้ม สั่งลูกสาวให้นำมาให้ตำรวจ ฯ ไม่ยอมให้นำเข้ามา คงเก็บรักษาไว้ ต่อเมื่อไปอยู่สนามกีฬาแล้วจึงไปทวงคืนมาได้

คนเยี่ยมกับผู้ต้องหาต้องอยู่ห่างกัน ๑ เมตร เพราะเป็นลูกกรง ๒ ชั้น จะหยิบยื่นอะไรให้แก่กันไม่ได้ ตำรวจ ฯ เขาคอยจับตาดูอยู่ พอครบ ๑๐ นาทีเขาก็เตือนให้กลับ ได้แต่พูดกัน

ดัง ๆ กระซิบไม่ได้ ข้าพเจ้าเคยพูดภาษาอังกฤษกับลูกสาว เขาจะไปรายงานนายหรือเปล่าก็ไม่ทราบ

การที่พูดภาษาอังกฤษก็คือสั่งให้ไปบอกลูกน้องข้าพเจ้าว่าข้าพเจ้าให้การไว้อย่างไร เขาต้องให้การตรงกับคำของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าอายที่จะให้ตำรวจ ฯ เขาจะหาว่าข้าพเจ้าโกหก ทั้ง ๆ ที่มันเป็นความจริง แต่เกรงว่าลูกน้องจะพูดเลื่อนเปื้อนไปให้ยาวความ กำชับเขาว่าอย่าให้การเข้าข้างข้าพเจ้าจนเลยเถิดไป ภายหลังตำรวจ ฯ เรียกไต่สวนเพียง ๓ คนคือ จ.ท. สมพร, จ.อ.อุทัย กับพล ฯ แคล้ว อีก ๕ คนไม่ถูกเรียก นั่นก็ถูกความประสงค์ของข้าพเจ้าแล้ว

เท่าที่ตำรวจ ฯ เรียกคนทั้งสามมาให้การก็เพื่อจะมัดข้าพเจ้าให้เป็นกบฏให้จงได้นั่นเอง คุณบั๊นโดนข้าพเจ้าเทศนาในใจหลายกัณฑ์ทีเดียว

จะขอเล่าความรู้สึกในขณะแรกเข้าห้องขังให้ฟัง ขณะแรกทีเดียวก็ไม่คิดอะไร เพราะหมายมั่นมาแล้วว่าต้องเข้าห้องขังแน่

พอตกกลางคืนกางมุ้งเสร็จ ก็นึกถึงการแต่งงานของลูกสาว อีก ๓–๔ วันเท่านั้นเอง แล้วก็นึกว่าทำไมขุนจำนงไม่ไต่สวนเองล่ะหว่า ถ้าขุนจำนงไต่สวนบางทีข้าพเจ้าคงไม่โดนขัง–แล้วก็นึกว่าเหตุไฉนเขาจึงเจาะจงจะให้ข้าพเจ้าพูดปรักปรำครูคลองเตย เล่า–แล้วก็นึกอยากแปลงกายเป็นตัวเหาตัวเล็นลอดจากกรงขังไปบ้าน จะได้หนีขุมนรกนี้เสียที–ผลสุดท้ายคืนนั้นดูเหมือนจะหลับนิดเดียว รำพึงว่านี่ตูเรียนหนังสือมาติดตะรางแท้ ๆ รู้อย่างงี้เลี้ยงควายที่ท้องนายังจะดีเสียกว่า

วันรุ่งขึ้นทางบ้านเอาอาหารเช้ามาส่ง แล้วก็อาหารกลางวัน หลังจากนั้นตำรวจ ฯ ไขกุญแจนำตัวไปข้างล่าง ข้าพเจ้าเองไม่ถามว่าเขาจะพาไปไหน ช่างเขา ! ตัวเรามันไม่ใช่ของเราเสียแล้ว

เขาเอาขึ้นรถจิ๊ปไปส่งไว้พลับพลาไชยอีก แล้วก็พาขึ้นบันไดไปนั่ง ณ ที่ที่เขาไต่สวนวานนี้ บังเอิญคุณสวัสดิ์ ภูติอนันต์เดินเข้ามา คงจะโดนไต่สวนเหมือนกัน ข้าพเจ้าพูดกับเขาดัง ๆ ว่า "งานศพพ่อคุณเห็นจะต้องงดละซีนะ เอาไว้ออกจากคุกจึงพบกันใหม่" แล้วเขาก็เดินลับหายไป

ข้าพเจ้านึกในใจว่า คุณบั๊นคงจะสอบสวนข้าพเจ้าเพิ่มเติมเป็นแน่ แต่คอยจนถึงเวลา ๑๖๐๐ ก็ไม่เห็นมีใครมาพูดด้วยเลย เห็นแต่ตำรวจ ฯ มาทานคำให้การของคุณสดที่ฆ่าคุณพจน์ จิตรทองดัง ๆ พอทานได้สัก ๒ หน้า เขามองหน้าข้าพเจ้า เห็นว่าหน้าข้าพเจ้าคงไม่ใช่ตำรวจ ฯ เขาเลยหยุดทาน ชวนกันไปทานที่อื่น

ครั้นเวลา ๑๖๐๐ เขาก็นำข้าพเจ้าขึ้นรถมาเก็บในกรงลิงต่อไป อ้อ ! บอกเสียหน่อยว่ารถจี๊ปนั้นมีตำรวจ ฯ คุมหน้าหลัง มีปืนด้วย รถได้หยุดที่หมวดรักษาการณ์ แล้วเขาให้ข้าพเจ้าลงรถเดินไปยังตึกห้องขัง ข้าพเจ้านึกว่าถ้าอยากตายเวลานี้ละก็ง่ายนิดเดียว ออกวิ่งเท่านั้นเป็นโป้งแน่ แต่ยังไม่อยากตาย เลยไม่ได้วิ่ง

พอขึ้นมาห้องขังได้ใหม่เพื่อนต้อนรับเกรียวกราวเช่นเคย เพราะเพื่อน ๆ นึกว่าอีกนานจึงจะได้กลับกระมัง ? นี่แหละคือทรรศนะของผู้ถูกขังในยุคของคุณเผ่า บุรุษเหล็กแห่งเอเชีย

วันที่หนึ่ง วันที่สอง วันที่สาม จิตใจไม่ปรกติ อยากเป็นโน่น อยากเป็นนี่ คืออยากไปให้พ้นที่คุมขังนั่นแหละ นับว่าสามวันนี้จิตใจเสื่อมที่สุด ระงับสติไม่ใคร่อยู่ ดูมันฟุ้งซ่านไปหมด พอตกเข้าวันที่สี่ ข้าพเจ้าหันไปคิดว่าสิทธัตถะกุมารอายุ ๒๙ ปี ทำไมท่านไปประทับโคนโพธิ์ได้ตั้ง ๖ ปีทั้ง ๆ ที่ท่านเป็นลูกกษัตริย์ อ้ายเราสิตัวเท่าขี้ประติ๋ว อายุก็ปาเข้าไปเกือบห้าสิบ ทำไมแค่นี้จะต้องบ่นด้วยรึ พอได้สติแค่นี้ ตั้งแต่บัดนั้นมา จิตใจข้าพเจ้าสงบและก็เป็นสุขได้อย่างประหลาด

พอขังได้ครบ ๗ วัน เขาก็นำข้าพเจ้าไปศาลตามระเบียบ สำหรับการฝากขังครั้งแรกนี้ข้าพเจ้าไปคนเดียวโดด ๆ

ศาลส่งคำร้องของตำรวจ ฯ ผู้ไต่สวนให้ข้าพเจ้าดูมีใจความว่าตำรวจ ฯ ได้จับผู้ต้องหามาได้ ณ วันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๙๔ เวลานี้ยังไต่สวนไม่เสร็จ ขอฝากขังต่อศาลอีก ๗ วัน นอกนั้นตำรวจ ฯ ได้แจ้งข้อหามากมายจนข้าพเจ้าอ่านแล้วต้องหัวเราะหึ ๆ ในใจ

ก่อนจะถึงบัลลังก์ เมียข้าพเข้าไปคอยพบอยู่ก่อนแล้ว เขาให้ข้าพเจ้าเซ็นชื่อในคำร้องเพื่อขอไปอยู่สนามกีฬา เขาคงเสียค่าเขียนให้ทนายตีนโรงตีนศาลไปแล้วหลายบาท แต่ข้าพเจ้าไม่เซ็น เพราะข้าพเจ้ามีแผนในใจของข้าพเจ้าไว้เรียบร้อยแล้ว

ศาลหันไปพูดกับคุณปื้นว่า "ผู้ต้องหาผู้นี้ก็ไม่แน่ว่าจะเป็นผู้กระทำผิดจริง ๆ พร้อมทั้งมีอายุแล้วด้วย ควรย้ายที่คุมขังให้สบาย ๆ หน่อยจะดีไหม ?"

คุณปื้นรับปากกับศาลว่า "ได้ครับ–ได้ครับ" ข้าพเจ้านึกว่าเขาก็รับปากไปอย่างนั้นเอง เพราะเคยได้ยินคุณเสกลว่าคุณปื้นนี่แหละสำคัญนัก จะย้ายแกเข้าลหุโทษก็หนหนึ่งแล้ว

ศาลที่กล่าวข้างบนนี้เป็นน้าของคุณสงัด ชลออยู่ ชื่อ หลวงอรรถไพศาลศรุดี (ชั้น กลีนดอกไม้)

ภายในห้องขังมีกระป๋องโอเลี้ยง ๖ กระป๋อง ข้าพเจ้าต้องขออนุญาตเอาออกไปทิ้งใส่กระโถนข้างนอก ขี้ผงก็แยะ ข้าพเจ้าต้องเอาผ้าขี้ริ้วเที่ยวกวาด–กวาด–กวาด เอาผงออกทิ้ง ซอกเตียงและใต้แผ่นกระดาน เขาคงงดทำความสะอาดกันมาตั้งเดือนกระมัง ผงจึงแยะนักกวาดโกยแล้วก็เทลงไปในท่อส้วม เอาน้ำราดเสีย ห้องค่อยหายมัวซัวไปหน่อย

กลางคืนน้ำหยดลงตุ่มติ๋ง ๆ ๆ ๆ รำคาญสิ้นดี ต้องเอาเชือกกล้วยโยงหยดน้ำนั่นให้ไหลลงตามสายเชือกลงพื้นไป มันจะได้ไม่ทำเสียง หายรำคาญไปได้

บ่ายวันเสาร์ภารโรงเอากระดาษมาเผา ลมมันพัดมาทางห้องของข้าพเจ้าเสียด้วย จะบอกใครก็ไม่มีใครเขาเหลียวแล ต้องทนสูดกาซคาร์บอนไปอย่างนั้นเอง

บางคืนไฟฟ้าดับ เขาจุดตะเกียงแทน อ้ายตะเกียงรั้วของเขามันก็มีควันแยะเสียด้วย จมูกข้าพเจ้าไม่ถูกกับควันชนิดนี้ แต่จะบ่นไปก็ไม่มีใครเขาฟังแน่ นี่แหละเขาจึงว่าตกนรกทั้งเป็น!

จ่านายสิบแกอุบรายงานเรื่องออกกำลังกายนอกห้องขังไว้ ข้าพเจ้าจึงต้องเดินในห้องขังเป็นชะมดไปเอง ยกตัวบ้าง ชกลมบ้าง สุดแต่กำลังกายจะอำนวย จนกระทั่งผู้ใจดีแอบมากระซิบบอกข้าพเจ้า ๆ ต่อว่าจ่า นั่นแหละเขาจึงให้ข้าพเจ้าได้ออกเดินเล่นภายนอกห้องขังชั่ว ๑๕ นาที

หลานชายข้าพเจ้าเป็นตำรวจสันติบาล เคยมาเยี่ยมข้าพเจ้าหนเดียว เมียข้าพเจ้าสั่งว่าอย่าไปเอ่ยชื่อเขาบ่อยนัก เดี๋ยวหลานชายจะต้องถูกออกจากราชการ และคำเตือนของเมียข้าพเจ้าก็เห็นทีจะจริงเหมือนกัน เพราะพ่อนั่นไม่มาหาอีกเลย

ที่ฝาห้องขังคุณบุญล้อม พึ่งสุนทร เขียนไว้ว่า "เราอยู่บ้านเฉย ๆ ตำรวจก็ไปจับเรามาขัง คงจะหาว่าเราสมคบด้วยละกระมัง ตำรวจละเป็นอย่างนี้เสมอ" ข้าพเจ้าต้องขูดข้อความทิ้งกลัวตำรวจ ฯ จะมาอ่านเข้า ไม่เห็นมีอะไรที่มีกำไรเลยสักนิดเดียว

ใครไม่รู้เขียนไว้ว่า "มีกรรมก็ทนไป ออกไปได้เอามันอีก" ข้าพเจ้าต้องลบให้อีก

นอกจากภาษาไทยยังมีภาษาเจ๊ก ข้าพเจ้าลอกเอามาให้เจ๊กอ่าน เขาบอกว่า "เทวดามีลูกนัยน์ตา" คงจะอ้อนวอนให้ไท้แป๊กิมแชลงมาช่วยกระมัง

คุณบั๊นได้ทำตามคำพูดเหมือนกัน อีก ๔ วัน ตำรวจ ฯ ก็บอกให้ข้าพเจ้าเก็บมุ้งและที่นอน นำข้าพเจ้าจากสันติบาลขึ้นรถมาปล่อยไว้ที่สนามกีฬา เป็นอันว่าข้าพเจ้าอยู่สันติบาลรวม ๑๑ วัน เท่านั้น

ข้าพเจ้าเข้าห้องขังและตะรางครั้งนี้เป็นการพิเศษ ตำรวจฯ มิได้ให้พิมพ์มือ หรือถ่ายรูปไว้เลย ส่วนคนอื่น ๆ นั้นต้องพิมพ์มือทั้งสิบนิ้วไม่มียกเว้น จนกระทั่งบัดนี้ข้าพเจ้าก็ยังมิได้พิมพ์ลายมือ เขาคงรอให้ข้าพเจ้าทำผิดอีก แต่ครั้งหลังคงจับข้าพเจ้าไม่ได้ประโยชน์แน่ เพราะข้าพเจ้าหมดโอกาสทำผิดอีกแล้ว !

คราวหน้าจะกล่าวถึงเหตุการณ์ในกองสารวัตรทหารเรือทุ่งมหาเมฆ เพราะเพิ่งพบตัวผู้เล่าในวันนี้เอง

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๒๑ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๗๐)

คุณจรัส ดวงอุไร มาเยี่ยมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงถามถึงนามหัวหน้าหน่วยรบที่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัยที่ตกน้ำตายในวันที่ ๓๐ มิ.ย. ๙๔ เขาบอกว่าชื่อ ร.ท. กมล บูรณจันทร์ นายคนนี้ว่ากันว่าเวลาหนีข้ามฟากนั้นแกคงหมดแรง เลยร่วงน้ำลงไป ไม่โผล่อีกเลย เพราะหนักเครื่องแบบที่สวมอยู่ ข้าพเจ้าขอวันทยาหัตถ์ให้ท่านผู้นี้โดยจริงใจ

คุณเจริญ รัชตะชาติมาเยี่ยมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าถามถึงนายเรือเอกกรมอู่ ทร. ที่เฝ้ากรมอยู่คนเดียวถึงสามวัน เขาก็บอกว่า "พ่อสอนของเรายังไงล่ะครับ" ข้าพเจ้าบอกว่า "อ้ายสอนขี้เมาของเราน่ะหรือ ? พิโธ่ ! นึกว่าใครเสียอีกที แท้ก็เป็นพวกฟูนาบาชีนี่เอง" จ.อ. สอน ศิลปสมศักดิ์ เคยไปเรียนเรือดำน้ำที่ญี่ปุ่นใน พ.ศ. ๒๔๗๙ พร้อมกับข้าพเจ้ากลับมาเปลี่ยนชื่อเสียใหม่เป็น "อนุสรณ์" ฟังดูเลยโก้ไปเลย นายคนนี้ถูกปลงศพที่วัดพิเรนทร์ พ.ศ. ๒๕๐๒ นี่เอง ข้าพเจ้าขอวิงวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ขอให้รับเขาเป็นเทวดาด้วยสักคนหนึ่งเถิดเจ้าข้า เขาขี้เมาแต่ว่าได้เซฟเงินชาติไปได้ตั้งสิบล้าน ! เขาเซฟไว้ได้โดยเขาไม่ได้ตั้งใจ แม้กระนั้นก็ควรเทิดความดีของเทวดาสอนองค์นี้ไว้บ้าง

มีคนเล่าว่ากรมอู่ ทร. นั้นมีรถจี๊ปหายคันเดียว ไม่ทราบว่าหายไปได้อย่างไร แต่ภายหลังคุณฉาด แสงชูโต ไปตามคืนมาได้จากอู่ซ่อมรถแห่งหนึ่งในพระนคร

เรื่องรถจี๊ปของกรมขนส่งทหารเรือหายตั้งร้อยกว่าคันนี้ ภายหลังทำให้บางคนรวยไปตาม ๆ กัน เพราะคนเหล่านี้ไม่มีใบอินวอยซ์ ตามปรกติจะขึ้นทะเบียนไม่ได้ แต่เสียค่า "น้ำชา" ให้แก่ม้ามืดคันละ ๔,๐๐๐ บาท เรื่องก็เรียบร้อย พวกเราพวกท่านคงเห็นแล้วว่าก่อนตีทะเบียนบางคันเอาชอล์คเขียนหน้ารถจี๊ปแล้วก็ออกวิ่งส่งลูกไปโรงเรียนกันปื๋อไป แถวหน้าโรงเรียนเซนต์คาเบรียลก็เห็นหลายคัน บางคันถูกใส่ไว้ในเล้าไก่ตั้งหกปีดังเคยกล่าวมาแล้ว

รถจี๊ปตำรวจตรวจคนเข้าเมืองที่พวกเรือบางระจันเอาสีหมอกทาไว้เลอะเทอะ เจ้าของก็เอาออกแล่นวิ่งในพระนครตั้งสามปี โดยไม่ลบสีเลอะเทอะออก ดูประหนึ่งว่าเคยเป็นรถศึก (Chariot) มาแล้ว กลายเป็นของขลังสำหรับเจ้าของไป

ข้าพเจ้าถามคุณเจริญว่าภายในกำแพงกระทรวงเก่าโดนค้นหรือเปล่า เขาตอบว่า "ทำไมจะไม่โดน สโมสรมณฑลทหารเรือที่ ๑ (ที่ตั้งอยู่ชั้นล่างของกองสารวัตรช่าง อ.ร. พ.ศ. ๒๕๐๓ นี้) ก็โดนฉกของไปหมด ที่น่าเสียดายคือ บาตรแก้วเจียระไน แจกันแก้วเจียระไน เชิงเทียนแก้วเจียระไน เขาคงแย่งกัน เลยทำเชิงเทียนหักหล่นอยู่ ๑ ท่อน ผมยังเก็บไว้เป็นที่ทับกระดาษจนบัดนี้"

เป็นเรื่องประหลาดที่เขาไม่วอแวกับกรมอู่ทหารเรือเลย กรมพัสดุทหารเรือก็ไม่แตะต้องสองแห่งนี้ล้วนแต่ตั้ง ๆ ทั้งนั้น ข้องแวะเฉพาะราชนาวิกสภากับสโมสรมณฑลทหารเรือที่ ๑ เท่านั้น นับว่าเป็นบุญของรัฐบาลที่ไม่ต้องจ่ายทรัพย์เพิ่มขึ้นอีก นั่นหมายถึงบุญของตามีตามายายสายายสีด้วย

ข้าพเจ้าถามถึงข้าวของตามบ้านทหารเรือที่ทุ่งมหาเมฆ คุณเจริญตอบว่าบ้านของเขาและของ ร.อ. อุทัย สุนทรสิงห์ไม่ถูกขนเลยเพราะแม่บ้านเฝ้าอยู่ทั้งสองบ้าน แต่บ้านไหนที่ไม่มีคนอยู่ก็โดนเรียบเหมือน ๆ กับกองสัญญาณ ทร. เหมือนกัน

ข้าพเจ้าถามว่า "แม่บ้านไม่โดนตะคอกว่า 'อยากเป็นเมียทหารเรือทำไมล่ะ' บ้างดอกรึ ?" เขาตอบว่าพอเห็นคนมีในบ้านเขาก็ไม่ขึ้น ข้าพเจ้าบอกว่า "งั้นเป็นคนละหน่วยกับพวกไปยึดกองสัญญาณ" เขาตอบว่า "ลูกน้องของพันตรีไสวเขาดีจะตายไป พันตรีไสวคนนี้เป็นทหารอยู่กรมรักษาดินแดน นามสกุลว่ากระไรลืมไปแล้ว" เขายังแถมอีกว่า "บ้านของคุณผิว สุวรรณศิลป์ โดนค้นหรือเปล่าไม่ทราบ" แต่ข้าพเจ้าทราบว่าบ้านคุณสดิ มาลัยพันธุ์ ถูกค้น และแกยังไปตามเอาคืนมาได้บางอย่าง

เขายังเล่าอีกว่า "ที่สโมสรกองสารวัตรละก็เรียบเชียวครับ จักรสองคัน ตู้เย็นหนึ่งเครื่องตัดผมครบชุด เสื้อผ้าเยอะแยะ วิทยุ ๆ หกเครื่อง ข้าวของอีกมากเพราะเราขายของด้วยที่กราบทหารนั้นขนกระทั่งกระดานปูเตียง"

"เวลานั้นผมอยู่ในสนามกีฬา เจ้าพนักงานวิทยุ ฯ การบินเขาได้แอบถ่ายรูปผู้ขนพร้อมทั้งสิ่งของไว้หมด เพราะรถที่ขนต้องมาเลี้ยวตรงบ้านเขาทุกคัน" ได้ความว่าเจ้าพนักงานคนนี้เคยเป็นจ่าทหารเรือมาแต่เดิม ในรูปปรากฏชัดทีเดียวว่าใครขน

"ต่อจากนั้นมาไม่นาน ผมก็พบวิทยุ ฯ ของเราอยู่บนสถานีตำรวจ ฯ ยานนาวา ๑ เครื่อง"

ข้าพเจ้าถามว่า "เธอรู้ได้อย่างไรว่าเป็นของเรา" เขาตอบว่า "ก็อ้ายอักษร สห.ทร. สีขาวมันยังหราอยู่นี่ครับ เขาลบออกไม่หมด มันเห็นจาง ๆ ต้องเพ่งจึงจะเห็น" ข้าพเจ้าบอกกับเขาว่า "มีคนเอามาให้สถานีตำรวจ ฯ ใช้พึ่งละกระมัง" คุณเจริญยิ้มไม่ยักตอบ.

คุณเจริญยังบอกว่ารถฮาโนแมคที่ใช้ดีเซลของสโมสรกองสารวัตร ทร. ยังเห็นจอดอยู่หน้าพลับพลาไชย ข้าพเจ้าบอกว่าเขาเอาไปใช้ราชการกระมัง คุณเจริญบอกว่ามันเป็นรถส่วนตัวไม่ใช่รถราชการนี่ครับ ข้าพเจ้าถามว่าทำไมเป็นอย่างนั้นล่ะ เขาตอบว่าสโมสรเลหลังมาจากกรมอู่ทหารเรือเป็นเงิน ๘๐๐ บาท เพราะกรมอู่เขาจะทิ้ง แล้วเราเอามาซ่อมใช้งานสโมสรไม่ใช่รถราชการ ต้องถือว่าเป็นของสโมสร.

ข้าพเจ้าถามเขาว่า "เธอมั่นใจรึว่าเป็นรถคันนั้นแน่" เขาตอบว่า "ร้อยเปอร์เซ็นต์ครับ สีสรรค์–รูปร่าง–พอติดเครื่อง ฟังเสียงเข้าก็รู้ เพราะผมปล้ำมันมากะมือเอง" ข้าพเจ้าบอกว่า "ช่างมันเถอะวะ เขาเอามาใช้ราชการ" เขาบอกว่า "ถ้าเอามาใช้ราชการก็สาธุซีครับ แต่ถ้า......."

เขายังได้รำพันถึงตู้เย็นอีกว่าพวกเราไปผ่อนส่งจากห้างดีทแฮล์มมา ยังส่งเงินเขาไม่หมดเหลืออีก ๒ งวด ๗๐๐ บาท ทางห้างเขาบอกว่าไม่เป็นไร เขายกให้เพราะ ๗๐๐ บาทนี้เป็นกำไรของเขา เขาถอนทุนคืนได้หมดก็พอใจแล้ว นอกนั้นนึกว่าเป็นบาปเคราะห์ไป ฝรั่งเขายังเห็นใจพวกเราเลยครับ

พูดกันไปพูดกันมาก็ยาวความ ข้าพเจ้าเลยขอให้เขาเล่าเรื่องพิสดารตั้งแต่เกิดเรื่องให้ฟัง

กองสารวัตร ทร. มีคนประจำการราว ๒๐๐ คน ได้แยกย้ายไปประจำสัตหีบบ้าง ชลบุรีบ้าง กองเรือรบบ้าง คงเหลือที่ทุ่งมหาเมฆราว ๑๒๐ คน เวลาเข้ายามได้จ่ายปืนหลังม้าของญี่ปุ่นให้ ๑ กระบอก กระสุน ๕ นัด บางคนก็น้อยกว่า ๕ นัดเพราะกระสุนมีจำกัด ส่วนนายทหารใช้ปืนพก กระสุนครบซองกระสุน

ถึงเวรจะปลดปล่อยทหารในวันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๔๙๔ ดังนั้นจึงไปจ้างลำตัดแม่จรูญและรำวงมา ตั้งใจจะรื่นเริงกันให้ครึกครื้นในคืนวันที่ ๒๙ ทหารที่จะปล่อยก็ส่งเครื่องแบบกันหมดแล้ว เหลือแต่เสื้อน้อยตกับกางเกงขาสั้นเท่านั้น

นายทหารมีคุณจรูญ เปลินศิริ, คุณเจริญ รัชตะชาติ, คุณอุทัย สุนทรสิงห์, คุณปัจจัย รอดสวาสดิ์, คุณผิว สุวรรณศิลป์, คุณสติ มาลัยพันธุ์ และอีกหลายคน

คุณเจริญ รัชตะชาติ กำลังจะไปธุระที่ประตูน้ำเฉลิมโลก รอให้เติมน้ำรถยนต์เสียก่อนก็จะไป เวลา ๑๕๓๐ ได้รับคำสั่งทางโทรศัพท์จากกองเรือรบสั่งให้เตรียมพร้อมเลยไม่ได้ไปธุระ ต้องรีบมาจ่ายเครื่องแบบให้ทหารที่ส่งคืนไปใหม่คนละ ๑ ชุด จ่ายอุปกรณ์การรบ เช่น กองบุก, กองสื่อสาร, หน่วยตั้งรับ, หน่วยทำลายรถถัง

ข้าพเจ้าถามถึงอาวุธที่มี คุณเจริญบอกว่าอาวุธที่ใช้ปราบจลาจลคือ:–

ปืนกลมือแมตเสน ๙	จำนวน	๒๕๐
ปืนพก ๙	,,	๓๐๐
ปืนครก ๔๕	,,	๑๒
ปืนกลแมตเสน ๘	,,	๒๕
ลูกระเบิดมือ	,,	๒๐๐

รถฮาล์ฟแทรคพร้อมที่จะใช้การ จำนวน ๑๐ คัน มีอาวุธปืนและกระสุนพร้อมตลอดจนคนขับและแบตเตอรี่

ข้าพเจ้าถามว่าไม่ได้ใช้เลยหรือ เขาตอบว่าเปล่าเลย เพราะไม่มีคำสั่งจากผู้บัญชาการหรือรองผู้บัญชาการ คุณจรูญแกไม่ยอมจ่ายโดยเด็ดขาด และตัวแกไม่ยอมทิ้งกองด้วย คุณเจริญก็ต้องอยู่กับคุณจรูญ พวกทหารเห็นนายไม่ไปต่างก็ไม่ยอมทิ้งกองเหมือนกัน รำวงและลำตัดเลยอดดู

ข้าพเจ้าถามถึงสถานที่ตั้งกอง คุณเจริญบอกว่าตั้งอยู่ตรงโคนเสาวิทยุ ทุ่งมหาเมฆนั่นแหละ กราบทหารและบ้านนายทหารก็อยู่ในบริเวณนั้น โคนเสามีตึกหม้อแปลงไฟอยู่ตึกหนึ่ง.

วิทยุนี้ฝรั่งเช่าสำหรับการบินพลเรือน รถฝรั่งแล่นโดยชักธงหราเข้าไป จึงวิ่งได้โดยปลอดภัย คุณเจริญแอบติดรถไปดูกองสัญญาณ ทร. ก็ครั้งหนึ่ง แต่ไม่ยักพบรองผู้บัญชาการ ถ้าพบรองผู้บัญชาการและท่านสั่งก็คงได้ใช้อาวุธบ้างเหมือนกัน

พอเขาเล่ามาถึงตรงนี้ ข้าพเจ้าเลยต้องเขียนอะไรลงไปนิดหน่อยบ้าง สมมติว่า รองผู้บัญชาการท่านนึกได้ว่ามีกองสารวัตรอีกกองหนึ่ง ท่านจะสั่งการไหมหนอ ? รถฮาล์ฟแทรคพร้อม

อยู่ตั้ง ๑๐ คัน ปืนครกตั้ง ๑๒ กระบอก ปืนทำลายรถถังก็มีบริบูรณ์ ทำไมท่านจึงต้องเขียนหนังสือไปเบิกจากบางนาด้วยเล่า ? ปืนกลแมตเสน ๒๕๐ กระบอก ลูกปืนก็พร้อม

เป็นคราวเคราะห์ดีของรัฐบาลที่บังเอิญรองผู้บัญชาการท่านนึกไม่ออก และข้าพเจ้าเดาเอาว่าท่านคงไม่ทราบว่ากองสารวัตรทุ่งมหาเมฆจะมีอาวุธมหาศาลเช่นนี้ก็อาจเป็นได้ ถ้าม่ายงั้นแหลกยับมากกว่านี้ด้วยกันทั้งสองฝ่าย

กองสารวัตรโดนลูกปืนครกยิงเอากราบพังไปแถบหนึ่ง ทหารเริ่มกระวนกระวาย คุณจรูญ เปลินศิริ ไม่ยอมจ่ายคนไปนอกสถานที่ คงรักษาสถานที่อย่างเหนียวแน่น ทั้งนี้เพราะไม่มีคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้บุก แกก็ตั้งรับของแกไว้อย่างนั้นเอง

ปืนครกที่ยิงกองสารวัตรนี้สันนิษฐานว่ายิงมาจากถนนระนองก่อน สญ. แตก หรือจากลุมพินีหลังจากกองสัญญาณแตกแล้ว ลูกปืนครกนี้เองทำให้ทหารของคุณจรูญ ๑๒๐ คนหนีไปราว ๘๐ คน คงเหลือจริง ๆ ราว ๔๐ คนเท่านั้น บางลูกยิงมาไม่ระเบิด ยังติดไฟกรุ่นอยู่ จะเป็นหัวกระสุนหรืออะไรคุณเจริญก็ไม่ทันได้พิจารณา เห็นทหารจับขึ้นมาเล่นเขาเลยสั่งให้รีบโยนลงไปในคูเสีย.

ปืนหลังม้า ๒๐๐ กระบอกที่จ่ายประจำตัวทหาร ปรากฏว่าเหลืออยู่ไม่กี่กระบอก แพ้แล้วทหารคงเอาติดมือไปแลกข้าวพองต่อไป ส่วนปืนในคลังดังแสดงจำนวนไว้เบื้องต้น ไม่มีหายเลยแม้แต่กระบอกเดียว.

ข้าพเจ้าถามถึงคนตายในบริเวณนั้น คุณเจริญตอบว่าพบศพ ๓ ศพ เป็นพลเรือน ๑ ศพ ตายอยู่กลางถนนแถวหน้าบ้านคุณผัน เปรมมณี ศพนี้พบกลางคืน.

ศพที่ ๒ เป็นศพทหารเรือ มีปืนรัชกาล ตายกลางทุ่ง ไม่ใช่คนในกองสารวัตร

ศพที่ ๓ เป็นศพทหารเรือมีชื่อที่เสื้อว่า "เตีย" มานอนตายที่โคนเสาวิทยุ ฯ สันนิษฐานว่าถูกสะเก็ดลูกปืนครก ไม่ใช่คนในกองสารวัตรเหมือนกัน

ข้าพเจ้าขอให้เล่าเหตุการณ์หลังจากได้ยินวิทยุ ฯ จากครูคลองเตยสั่งให้ทหารเรือหยุดยิงเป็นต้นไป.

คุณเจริญเล่าว่าได้เก็บอาวุธยุทธภัณฑ์คืนคลังหมด แต่กลางคืนยังโดนยิงอยู่เรื่อย ๆ ต้องออกจากกราบหลบนอนกันในทุ่ง เพราะทุ่งมีเนื้อที่ตั้งร้อยกว่าไร่ หอบผ้าห่มไปแอบหลับเอาเองตามชอบใจ บางคนก็ยังมีปืนติดมือไปบ้างก็มี.

เช้าวันที่ ๑ ก.ค. คุณอัศนีย์ (อู๋) ยิ่งกมล ก็ให้คนมาบอกคุณจรูญ เปลินศิริให้ไปหาคุณพระพินิจชนคดี เพราะทั้งคุณอัศนีย์และคุณพระพินิจล้วนอยู่ในซอยสวนพลูด้วยกันทั้งนั้น ใกล้ ๆ กับที่ตั้งกองสารวัตรทหารเรือทุ่งมหาเมฆนั่นเอง.

เวลาย่ำรุ่งคุณจรูญก็ไปหาคุณพระพินิจ ฯ แล้วก็หายเงียบไปทั้งวัน ตอนเย็นคุณจรูญได้กลับกองอีกครั้งหนึ่ง แล้วก็ไปอยู่ห้องขังสันติบาลและตะรางสนามกีฬา คุณจรูญนี้มีฉายาว่า "ซูโม่" เพราะรูปร่างยังกะนักมวยปล้ำญี่ปุ่น พวกทหารกองอื่น ๆ เกลียดนักเพราะแกจับเก่งพิลึก บรรดาทหารต่างภาวนาให้ติดคุกนาน ๆ ข้าพเจ้าคิดว่าพวกเกเรต่างหากที่เกลียดคุณจรูญ ความจริงคุณจรูญทำงานอย่างถวายชีวิต รักราชการเหมือนรักทรัพย์ของตนเอง นายทุกคนชอบใจ เสียแต่แกมีความรู้น้อยไปหน่อยเดียวเท่านั้น ส่วนความกตัญญูและความซื่อสัตย์นับว่าเป็นยอด ไม่ร่ำรวยเพราะดันมีลูกตั้ง ๘–๙ คน ในพ.ศ. ๒๕๐๓ นี้ลูกอายุ ๒ ขวบก็ยังมี ใครได้ไว้เป็นลูกน้อง คนนั้นมีลาภ แต่พวกเก ๆ มักเกลียดแก เพราะหมอจับตะบัน แต่จับเฉพาะคนทำผิด.

เมื่อคุณจรูญไปแล้ว คุณเจริญ รัชตะชาติก็ต้องอยู่กองสารวัตรแทนนาย รวมทั้งทหารตามทุ่งอีกราว ๔๐ คน (ตอนนี้เขาไม่ได้พูดถึงนายทหาร เข้าใจว่ามีนายทหารอยู่ด้วยราว ๓–๔ คน)

พอตกสายในราวแปดนาฬิกาก็เห็นรถทหารบกแล่นมาทางถนนเย็นอากาศและถนนซอยสวนพลูหมายความว่ามาโอบกองสารวัตรไว้รอบด้านไม่ยอมให้หนีได้ ได้เห็นคุณชาติชาย ชุณหวัน โบกหมวกเหย็ง ๆ อยู่ คุณเจริญ รัชตะชาติ ก็โบกมือรับ เพราะเคยคุ้นเคยกันมาแต่ก่อนครั้งรับมอบปืนกันเมื่อไม่นานนี้เอง.

เมื่อคุณชาติชายเห็นปลอดภัยแล้วก็แล่นรถเข้ามายังกองสารวัตรคันเดียว ได้สนทนากันเป็นที่วางใจกัน คุณชาติชายจึงถามถึงบรรดาพลทหาร คุณเจริญก็บอกว่าหลบไปนอนกลางทุ่งตามคันนา

คุณชาติชายขอให้เรียกแถวให้มาประชุมพร้อมกัน คุณเจริญก็ให้คนแตรเป่าแตรแถว ทหารตามหัวคันนาต่างโผล่หัวมาดู ไม่แน่ใจว่าเขาจะมาดีหรือมาร้าย บางคนก็เดินมา บางคนก็ยังไม่มา คุณเจริญจึงให้ทหารแตรเป่าแตรเร่ง ทหารแตรก็เป่าเร่ง

พวกตามหัวคันนาก็หอบผ้าห่มหมอบ ๆ มายังกองบังคับการเพราะยังไม่แน่ใจ ๑๐๐%นัก

ทหารบกทางซอยสวนพลูซึ่งคุณชาติชายทิ้งไว้ ณ ที่นั้นคงได้ยินแตรเร่ง และเห็นทหารเรือหมอบ ๆ เดิน ๆ มาก็เกิดเข้าใจผิด นึกว่าจะเตรียมสู้ ทหารบกทางสวนพลูก็ปล่อยกระสุนมายังทหารเรือ แต่ฝีมือการยิงคงไม่สันทัด กระสุนไพล่ไปโผล่ทางถนนแถวบ้านหลวงบรรเจิด (พ่อนางสาวอมรา อัศวนนท์)

ทหารบกทางบ้านหลวงบรรเจิดโดนยิง ก็นึกว่าทหารเรือเล่นไม่ซื่อ ก็ยิงไปยังผู้ยิงบ้าง เป็นอันว่าทหารบกทั้งสองฝ่ายต่างยิงกันเอง

คุณเจริญกับคุณชาติชายต่างโดดเข้าตึกห้องแปลงไฟโคนเสาวิทยุ ฯ นั่นเอง ไม่ปรากฏว่ากระสุนถูกใครสักคนเดียว หรือเขาแกล้งยิงให้ผิด ๆ ก็ไม่รู้ แต่ทำไมต้องหลบด้วยล่ะ ?

คุณชาติชายเห็นไม่เป็นการ จึงโบกหมวกให้ระงับการยิง ทหารบกที่รบกันคงลังเลเหมือนกัน จึงหยุดยิงได้ง่าย ๆ เป็นอันว่าฉากโศกนาฏกรรมระคนตลกก็เป็นอันว่าจบไปได้อย่างใจเต้นนิด ๆ

เมื่อทหารเรือได้มาแถวเรียบร้อยแล้วประมาณ ๔๐ คน คุณชาติชายถามว่าทำไมเหลือน้อยนักล่ะ คุณเจริญชี้ให้ดูกราบที่พัง บอกว่าอย่างนี้คนมันจะอยู่ไหวหรือ มันกลัวตายและทางเราห้ามยิง มันก็เปิดหมดเท่านั้น พวกที่เหลืออยู่นี้ล้วนแต่พวกไม่ได้ปล่อยกลับบ้าน พวกนี้ยังรักกรมกองจึงได้อุตส่าห์อยู่ ส่วนคนที่ใจเสียนั้นเปิดหมดแล้ว รวมทั้งพวกออกกองหนุนด้วย นึกว่าจะได้ดูรำวงกับลำตัด ก็เกิดมาดู "ลำยิง" กับ "รำรบ" ไปได้

คุณชาติชายขอดูบัญชีอาวุธ คุณเจริญก็สั่งทหารให้นำมาให้ดู คุณชาติชายขอดูอาวุธ คุณเจริญจึงให้ทหารไขกุญแจเปิดคลังอาวุธให้ดู

พอแลเห็นอาวุธในคลังเป็นตับ ๆ คุณชาติชายร้องอื้อ ! เพราะไม่นึกว่าไม่ได้เอาออกใช้ยิง และอยู่ในสภาพเรียบร้อยทุกอย่าง จำนวนมากมายพอที่จะถล่มอะไร ๆ เล่นได้ทีเดียว.

ผู้ติดตามคุณชาติชายบางคนแลเห็นเข็มขัดปืนแมตเสนเข้าก็น้ำลายหก เพราะสีมันสวยเหลือเกิน รูดเอากระเป๋ากระสุนทิ้งเอาแต่เข็มขัดคาดป๋อออกมาจากคลัง เข็มขัดเส้นเก่าคงทิ้งไว้ในคลัง นี่เป็นการกระทำต่อหน้าต่อตาทีเดียว ! ถ้าเป็นทหารเรือโดนจับขังตายห่ะ !

คนรถของคุณชาติชายเกิดกำแหงลองขยับรถฮาล์ฟแทรคดู รถนั้นก็เลยหน้าเดินลงคูไปหนึ่งคัน ! เขาก็มีความรู้แค่คนรถของคุณพิทักษ์ เจริญศิริ ที่หน้าพระบรมรูปรัชกาลที่ ๖ นั่นเอง คือถอยหลังไม่เป็น

คุณชาติชายก็ดุคนของตนนิดหนึ่ง แล้วก็คงเดินทางไปบางนา ให้ พ.ต. ไสว (กรมรักษาดินแดน) รับมอบอาวุธจากคุณเจริญ รัชตะชาติ ต่อไป.

คุณเจริญกับคุณไสวได้ทำใบนำรับนำส่งต่างยึดเอาไว้คนละฉบับตามธรรมเนียมของการรับมอบของหลวงทั่ว ๆ ไป ต่างก็สนทนาพาทีกันฉันคนกันเอง แต่พอจะเอาตัวคุณเจริญกับทหาร ๔๐ คนไปยังสนามกีฬา คุณไสว "คนดีของคุณเจริญ" เกิดเล่นชอบกล ขอยืมใบนำส่งจากคุณเจริญไปดูแล้วก็ไม่ส่งคืนจนกระทั่งบ้านนี้

ข้าพเจ้าถามว่า "ถ้างั้นปืนหลวงมิสูญหมดหรือ ?"

คุณเจริญตอบว่า "ผมไม่ทราบ และก็งงมากอีตอนที่แกไม่ส่งเอกสารคืนมาให้นี่แหละ ผมชักเอะใจ พอนึกถึงได้ว่าที่กองบังคับการมีหีบเซฟอยู่ใบหนึ่ง ในเซฟใบนั้นมีเงินสามหมื่นกว่าเป็นเงินรางวัลในการจับของเถื่อนได้ และมีปืนพกอีกหลายกระบอก พอมีโอกาสจึงได้บอกกับหลวงสถิตยุทธการถึงเรื่องเซฟนี้ ได้ยินหลวงสถิตยุทธการพูดโทรศัพท์ไปยังกองสารวัตรทหารเรือทุ่งมหาเมฆให้ระมัดระวังหีบเซฟ และเอกสารของหลวงไว้ให้ดี แล้วเขาจะ "รักษาไว้ให้ดี" อย่างไรก็หมดโอกาสที่จะทราบ เพราะกองแตกไปในคราวนั้นด้วย"

คุณเจริญเล่าต่อไปว่า เวลา ๑๗๐๐ ขณะที่ทางการจะนำตัวพวกเราไปสนามกีฬา คุณจรญ เปลินศิริ ก็มาถึงกองสารวัตรพอดี แล้วเขาก็นำพวกเราไปสันติบาลก่อน แล้วก็ไปปล่อยไว้ที่สนามกีฬาในความควบคุม พระพินิจชนคดีขอให้ค้างที่สนามกีฬานี่แหละ เพราะเดินงุ่มง่ามกลางถนนดูจะไม่เป็นที่ปลอดภัยเพราะทหารเรือเขาต่าง "ลอกคราบ" ทิ้งกันทั้งนั้น (ความจริงนั้นพระพินิจฯ ท่านต้องการ "จับ" ก็ทำเป็นปลอบตามภาษาของตำรวจฯ ไปอย่างนั้นเอง)

คุณเจริญยังกำแหงนึกว่าตนไม่ถูก "จับ" เพราะไม่ได้ทำผิดอะไรเลย แต่คุณพระพินิจแกหาเชื่อคำพูดไม่ แกต้องฟังคำให้การของบรรดาทหารทั้ง ๔๐ คนก่อน

คุณเจริญบอกว่าพวกตนจะต้องไปรายงานตัวยังกระทรวงกลาโหมในวันรุ่งขึ้น ดังนั้นเขาก็จัดรถให้ไปรายงานในวันที่ ๒ เวลา ๐๘๐๐ ดังความประสงค์ เมื่อรายงานแล้วเขาก็เอาตัวมาไว้ที่สนามกีฬาอีก "หลอก" ให้ฟังว่าอยู่บ้านไม่ปลอดภัย สู้อยู่ใน **'ตะราง'** ไม่ได้

ข้าพเจ้าถามว่า เช้าวันที่ ๒ กินข้าวที่ไหน คุณเจริญตอบว่า "ผมก็เอาอัฐที่ติดกระเป๋าอยู่ซื้อขนมปังแจกกันกินกันตายไปอย่างนั้นเอง" นี่แหละไหมล่ะ เป็น "ผู้ต้องหานอกบัญชี" มันซวยอย่างงี้แหละ ข้าวหลวงก็ไม่ได้แอ้ม ต้องใช้เงินส่วนตัวซื้อกิน

คุณเจริญ รัชตะชาติ นึกว่าตนไม่ถูกจับอยู่นั่นเอง จนกระทั่งครบ ๒๘ วัน จึงแน่ใจว่าอาตมาเข้าไปกินข้าวหลวงเสียนานโข พอออกมาแล้วจึงพบกับนายพันตำรวจตรีสารวัตรสถานีตำรวจ ฯ ลุมพินี แกเล่าให้ฟังว่าแกย้ายมาจากนครราชสีมาได้ ๒ วันก็เกิดกบฏแมนฮัตตันขึ้น ทหารเรือเขาเคยมายืมถังน้ำจากบ้านแก ๒ ใบ ขอน้ำในตุ่มไปด้วย เวลาเขาถอยเขาก็เอาถังน้ำมาคืน แกกับทหารเรือไม่มีอะไรกัน เพราะแกเพิ่งย้ายมาอยู่ใหม่ ๆ

ระหว่างถูกกักตัวอยู่ในสนามกีฬานั้น คุณพระพินิจชนคดีสอนวิธีกินเหล้าในคุกให้ คือให้หาขวดดำ ๆ มาแล้วเอาน้ำอุ่นกรอกลงไป เอาขวดส่งให้เจ๊กกาแฟ เจ๊กก็เทน้ำอุ่นทิ้งกรอกเหล้าเข้ามาแทน ตำรวจ ฯ จับขวดดูเห็นยังอุ่นอยู่ก็นึกว่ากาแฟร้อน ปล่อยให้ผ่านได้โดยสะดวก ข้าพเจ้าบอกว่าไม่ต้องไปกรอกน้ำอุ่นให้เสียเวลา บอกตำรวจ ฯ ให้เอาเหล้ามาขายมันก็สิ้นเรื่อง เขาไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ ข้าพเจ้าบอกว่าเป็นแล้วจริง ๆ และโจ๋งครึ่มยิ่งกว่านั้นอีก

เรื่องมันเป็นดังนี้ คือคุณสิงห์ บุรณสิงห์ (เพื่อนคุณพจน์ อินทรทูต น้องชายคุณพระพินิจชนคดี) นั้นเป็นคนชอบพอกับคุณพระพินิจ ฯ มาก่อน คุณพระยังปรารภว่า "นี่ถ้าอ้ายพจน์อยู่ คงต้องมาติดตะรางกับเขาด้วยเป็นแน่" มันก็คงจริงแน่ ๆ เหมือนกัน.

วันหนึ่งคุณสิงห์เกิดเปรี้ยวปาก บอกกับคุณพระว่าอยากกินเหล้า คุณพระก็นักเลงแท้ หอบแม่โขงมาให้ ๒ ขวด ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมาใน "ตะรางสนามกีฬา" กินเหล้ากันได้ฟรี โดยถือว่าประธานกรรมการไต่สวนคดีกบฏอนุญาตให้กินเหล้าได้จนถึงกับหอบเอามาให้กินเอง

ระหว่าง ๒๘ วันของพวกกองสารวัตรนั้น ดูทางสนามกีฬาไม่ใคร่จะเข้มงวดเช่นผู้ต้องหาคนอื่น ๆ คุณพระพินิจ ฯ บอกว่าอยากดูเขาเล่นกีฬากันในสนามก็ให้ขออนุญาตจากนายเวรเขาไปดูได้ นายเวรก็ใจดี อนุญาตให้ไปดูได้จริง ๆ แต่ขอให้ไปเป็นหมวดหมู่เวลากลับก็อย่าไถลก็แล้วกัน ปรากฏว่าพวกเราไม่หนีตะรางกันเลย

พระพินิจชนคดีของคุณเจริญ รัชตะชาติ กับพระพินิจชนคดีของข้าพเจ้าเป็นคนละคน ของคุณเจริญนั้นเป็นพระ ส่วนของข้าพเจ้านั้นเป็นยักษ์ แกเล่นจะเอาข้าพเจ้าใส่ตะรางทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าพูดความจริง ๑๐๐%

ราว พ.ศ. ๒๔๙๗ พี่สาวเรือโท คลองวัน ปวนะฤทธิ์ เกิดแต่งงานที่บ้านคุณพระพินิจชนคดี ข้าพเจ้าได้รับบัตรเชิญก็บอกบิดเขาไปว่า ไม่มีรถยนต์ ไม่สะดวกแก่การไปรดน้ำ เขากลับไม่ฟังเสียงข้าพเจ้า บอกว่าเขาจะจัดรถมารับข้าพเจ้าถึงบ้าน เกิดระยำขึ้นละซี จะบิดพริ้ว

ต่อไปอีก เด็กมันก็อุตส่าห์อ้อนวอนและมีแก่ใจศรัทธากล้าแข็งเป็นพิเศษ ผลสุดท้ายต้องรับปากกับเขาว่าจะไปให้

บ่ายวันนั้นข้าพเจ้าไปเป็นแขกคนแรก ๆ ของบรรดาแขก คุณพินิจ ฯ แกเห็นหนวดข้าพเจ้า แกคงนึกว่าท่านเจ้าคุณอะไรสักคนหนึ่ง แกจำข้าพเจ้าไม่ได้เลย แกอุตส่าห์ชวนให้ข้าพเจ้าไปชมเรือนกล้วยไม้ของแก อธิบายขรมไปว่าอ้ายนี่เป็นลูกผสมอ้ายนั่นกับอ้ายนั่น ข้าพเจ้าไม่มีความรู้เลยในเรื่องกล้วยไม้ ได้แต่พะยักพะเยิดไปตามเรื่อง แกจะรู้หรือไม่หนอว่า ขณะนั้นข้าพเจ้านึกถึงที่ทำการในห้องสถานีตำรวจ ฯ พลับพลาไชยตอนดูดบุหรี่การิคค์ของแกถึง ๓ มวน และไปเห็นแกค้อนพวกข้าพเจ้าวงเบ้อเร่อ แล้วคุณปั้นมาบอกว่า "คุณจะให้การอย่างไรก็ได้ต่อไปนี้"

ละครของโลก ! ใครเป็นตัวกบฏก็เต้นไป ใครเป็นตัวพระก็รำไป ใครเป็นตัวโกงก็ซุกซอนไป ใครเป็นตำรวจ ฯ ก็จับไป ขึ้นชื่อว่าตำรวจ ฯ แล้วน้อยคนนักที่จะไม่จับคน !

เรื่องนี้ตัวนางไม่มี !

กองสารวัตรทหารเรือทุ่งมหาเมฆตกอยู่ในยึดครองของทหารบกโดยสิ้นเชิง และบัดนี้จะเปลี่ยนมือไปให้ใครต่อใครอีกข้าพเจ้าก็ไม่ทราบ

ข้าพเจ้าถามคุณเจริญถึงเรื่องศพ เขาตอบว่าเจ๊กป๋องแป๋ง (หมายถึงเทศบาล[๑]) คงมาเก็บเอาไปยังวัดดอน เป็นศพไม่มีญาติไป.

เมื่อครั้งกบฏวังหลวง ข้าพเจ้าจำได้ว่าศพทหารเรือเช่นคุณสุกรี ชุนงามได้ฌาปนกิจศพ ณ วัดบางขวาง กบฏสองครั้งนี้เหตุการณ์เหมือนกันเปี๊ยบ คือทหารเรือยิงกับทหารรัฐบาล แต่ครั้งกบฏวังหลวงถือว่า**เจ๊า**กันไป เพราะฝ่ายรัฐบาลทำท่าจะแพ้ จึงขอเจรจาหย่าศึก ทหารเรือก็เกิดใจดียอมหย่าให้ง่าย ๆ คราวกบฏแมนฮัตตันศพทหารเรือจึงไปอยู่วัดดอน เพราะถือว่าเป็นกบฏเด็ดขาด !

เรื่องราวของกบฏวังหลวงข้าพเจ้าเขียนไม่ออก เพราะวันนั้นบังเอิญไปงานศพมารดาคุณยงยุทธ อาชวาคม ที่มีนบุรี กลับมาเห็นเขาเลิกยิงกันแล้ว ผู้ใดอยู่ในสมรภูมิลองเขียนให้เด็กชั้นหลังอ่านบ้างก็คิดว่าคงดีไม่ใช่น้อย.

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๒๓ ธันวาคม ๒๕๐๓

---

๑. เข้าใจว่า "ปอเต็กตึ๊ง" จะถูกต้องมากกว่า (ผู้ค้น)

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๗๑)

คนเดินแต้มบิลเลียดของราชนาวีสโมสรมาเล่าให้ฟังถึงการเสียหายที่ราชนาวิกสภา ในวันที่ ๑–๗ กรกฎาคม ๒๔๙๔ ข้าพเจ้าถามเขาว่าฟลอร์เต้นรำหายหรือเปล่า เขาบอกว่าเปล่า เจ้าพื้นกระดานนี้หนักไม่ใช่เล่น ถ้ายกเอาไปได้ก็นับว่าสามารถมากทีเดียว เพราะต้องใช้คน ๔ คนยก และต้องใช้รถบรรทุกถึง ๔ คันจึงจะหมด ข้าพเจ้าเคยเช่าไปให้กองทหารที่ข้างวังสวนกุหลาบหนหนึ่ง จึงทราบความมโหฬารของมันว่าหนักปานใด

เขาเล่าว่าวันที่ ๑ ก.ค. เวลาประมาณ ๑๐๐๐ กองพันทหารช่างที่ ๕ (ราชบุรี) ได้เข้ายึดกรมเสนาธิการทหารเรือ แต่เสียงผู้อื่นเล่าว่าดูเหมือนจะมีพวกรถรบของตำรวจ ฯ ผสมมาด้วย มีคนเห็น **"ซ้อม"** นักเรียนเตรียมนายเรือคนหนึ่งในฐานะที่ไม่แจ้งให้รู้ว่าบ้านของนายทหารเรืออยู่ที่ไหนบ้าง (ใครจะเป็นคนซ้อมนั้นผู้เล่าไม่ทราบชัดเพราะไม่รู้จัก ถึงบอกข้าพเจ้าก็ไม่เขียน)

ผู้เล่าไม่กล้าโผล่ออกจากบ้าน เพราะเช้าวันนั้นเองยังได้ยินเสียงยิงกันที่สะพานปฐมบรมราชานุสรณ์ ครั้นเสียงปืนทางสะพานพุทธยอดฟ้าซา แล้วจึงแอบไปดูทางวัดแจ้งก็เห็นทหารช่างดังกล่าวแล้ว แต่ก็ต้องหดหัวกลับใหม่ เพราะทหารบกที่ยึดกองเรือรบได้คอยยิงอีก แต่เขายิงไปทางสะพานธรรมสาร (คือสะพานข้างกรมพัสดุทหารเรือ) เป็นส่วนมาก เขาเห็นกับตาว่าเวลาประมาณ ๑๓๐๐ หมาตัวหนึ่งที่เดินบนสะพานธรรมสารนี้ยังถูกยิงเอาตะโพก ร้องเอ๋ง ๆ ให้ลั่นไป

บนสะพานนี้ตอนเช้าใครจะผ่านต้องวิ่งจี๋ ทหารบกจ้องยิงรถจี๊ปที่ข้ามสะพาน ภายหลังไม่ใช่ยิงแต่รถ เห็นอะไรเป็นเป้าเคลื่อนที่เป็นยิงดะ จึงไปโดนหมาดังกล่าวแล้ว ส่วนคนไม่ปรากฏว่าถูกกระสุน

คุณประดิยัติ ยุทธศาสตร์โกศล โหม่เหม่มาจากไหนไม่ทราบ มีอินทรธนูอยู่ข้างเดียว เดินท่อกแท่กเข้ามาทางวัดนาคกลาง (วัดที่ลูกระเบิดลงจนคุณจำเริญ ขันธหิรัญ ตายนั้นชื่อวัดพระยาทำ บางทีข้าพเจ้าจะเขียนชื่อวัดผิดไปในตอนแรก ๆ) คุณประดิยัติได้ชวนผู้เล่าให้ไปบ้านญาติตนที่บ้านขมิ้น

ขณะผ่านประตูหลังกรมแพทย์ทหารเรือเห็นประตูเบิดอยู่ จึงชวนกันเดินเกะกะเข้ามาดู เวลานี้ไม่มีคนอยู่สักคนเดียว (เว้นแต่กรมแพทย์ทหารเรือคงทำงานตามปรกติ) ทางประตูหน้าราชนาวิกสภาก็เรียบร้อย ห้องบิลเลียดก็เรียบร้อย เรือศรีอยุธยากะเท่เร่ เรือคำรณสินธุจมไปแล้ว บรรดาเรือต่าง ๆ ลอยอีเหละเขะขะเชือกผูกเรือขาดก็มี เรือรั่วก็มี เห็นแต่กระสอบทรายวางไว้เป็นป้อม ส่วนคนไม่ปรากฏเลย เขาดูเสร็จแล้วเขาก็ออกประตูหลังกรมแพทย์ทหารเรือไป

ข้าพเจ้าสงสัยว่าคนทางกรมแพทย์ไม่มีออกมาวี่แววบ้างเลยหรือ จึงได้เรียกคุณเหม ยี่สวัสดิ์ มาถามดู แกบอกว่าปืนครกยิงมาในวันที่ ๓๐ มิ.ย. หลายนัด มาตกที่พื้นดินระหว่างราชนาวิกสภากับตึก ๓ (ตึกคนป่วยหมายเลข ๓) ระเบิดเอาหลังคาตึก ๓ เบิ่งไป บางลูกก็ตกในบริเวณกรมอู่ ทร. ตรงหญ้าระหว่างอู่กับกองสารวัตรช่าง (พ.ศ. ๒๕๐๓) ลูกนี้ไม่ทำอันตรายอะไรมากนัก มีอีกหลายลูกตกที่เรือคำรณสินธุจนจมไปเลย เคราะห์ดีที่ไม่โดนแพ็นทูนที่กั้นน้ำปากอู่ ถ้าอ้ายนี่รั่วเรือในอู่คงลอยเท้งเต้งกันสมใจผู้ยิงแน่ ทำลายอย่างนี้เขาเรียกว่าทำลายกันให้เหลือแต่กางเกงใน

ตึกตัวกรมแพทย์ก็โดนกระสุนที่ห้องพยาธิ กระจกส่องหน้าในตึก ๑ ก็โดนกระสุนแตก หลังคาตึก ๒ พรุนไปหลายรู แต่เคราะห์ดีที่มีตัวอาคารราชนาวิกสภากั้นอยู่ มิฉะนั้นกรมแพทย์ก็กรมแพทย์เถอะ

ช่องทางเดินระหว่างกรมแพทย์กับมณฑลทหารเรือที่ ๑ คนเดินไม่ได้ เพราะมีกระสุนปืนกลพ่นทุกครั้งที่มีเป้าเคลื่อนที่ พวกกรมแพทย์ที่บ้านอยู่แถวบ้านขมิ้นหรือสวนอนันต์ คนที่อยากกลับบ้านไปกินข้าวในวันที่ ๓๐ ก็ต้องค่อย ๆ เดินเลียบประตูกรมพัสดุ ทร. ไป เพราะตรงโรงรถของกรมแพทย์มีที่กำบังยื่นออกมาให้พ้นวิถีกระสุนนิดหน่อย พอจะออกประตูหลังก็ต้องวิ่งปรู๊ดทีเดียว ทางคลองมอญก็มีกระสุนหวือ ๆ ไม่ว่างเว้น เรียกได้ว่าขวาและซ้ายของกรมแพทย์นั้นมีกระสุนเพ่นพ่านไม่ขาดระยะตั้งแต่กลางวันวันที่ ๓๐ มิ.ย. จนถึงบ่ายวันที่ ๑ ก.ค. พวกบ้านไกลก็ต้องนอนกรมกันทุกคน ปัญหาเรื่องอาหารเกิดขึ้นทันที ! คนป่วยก็แยะ เจ้าหน้าที่ก็แยะ เกิดอดข้าวกันละ

บังเอิญหลวงสวัสดิ์วรฤทธิ์ เจ้ากรมพัสดุทหารเรือมาป่วย แต่จะมาเมื่อใดก็ไม่ทราบ คงมาตอนกลางคืน เมื่อท่านทราบว่าหมดท่าในเรื่องอาหาร หลวงสวัสดิ์วรฤทธิ์ จึงสั่งให้

ขนเสบียงกรังมีข้าวตังและเนื้อกระป๋องในคลังพัสดุมาเลี้ยงกันกันตายไปได้ เวลาจะไปเอาเสบียงกรังก็ต้องเอาบันไดมาพาดข้ามกำแพงกรมแพทย์ตรงโรงครัวไปยังกรมพัสดุ แล้วค่อย ๆ ลำเลียงมาทีละกระสอบทางบันไดนั้นเอง เกิดมาเล่นละครตอนลำเลียงเสบียงกรังกันพักหนึ่ง จึงหายอดไปได้.

ทหารบกไม่ได้เข้ากรมอู่ทหารเรือตั้ง ๓ วัน คงได้เข้าในราววันที่ ๔ และรักษาการณ์อยู่จนถึงวันที่ ๗ ตรงนี้ไม่มีคนยืนยัน อาจจะรักษาเฉพาะประตูด้านกรมแพทย์อย่างเดียวก็เป็นได้ ส่วนประตูกรมอู่คงปิดตาย จึงไม่ปรากฏว่าห้องต่าง ๆ ของกรมอู่ ทร. ถูกงัดเลย หายแต่รถจี๊ปคันเดียว ซึ่งคุณฉาด แสงชูโต ไปตามคืนมาได้

ทหารเรือมายึดครองประตูหลังกรมแพทย์ ทร. เมื่อไรไม่ทราบ ข้าพเจ้าเดาว่าเป็นวันที่ ๔ แต่จะเป็นวันไหนดูจะไม่สำคัญเสียแล้ว

พอทางการเปิดให้เข้าทำงานได้ตามปรกติ ราชนาวิกสภาก็มีคนมาทำงานกันเต็มที่ในวันที่ ๗ เพราะเจ้าพนักงานของราชนาวิกสภาไม่โดยจับเลย ส่วนพวกมณฑลทหารเรือที่ ๑ นั้นคนมาทำงานน้อย เพราะถูกจับไปไต่สวนแทบหมด

ราชนาวิกสภาโดนค้นทุกห้อง ข้าวของที่เหลืออยู่คือโต๊ะบิลเลียด กระดานฟลอร์เต้นรำเพราะหนักเอาไปไม่ได้ บิลล์ที่นายทหารเซ็นไว้ก็ไม่หาย หนังสือในห้องสมุดหายบ้างแต่ไม่มาก ที่หายมากที่สุดคือห้องภัณฑุปกรณ์ และเก้าอี้เหล็กพับหมดเกลี้ยงเลย คนเอาไปต้องไปลบตราราชนาวิกสภากันย่ำแยไปทีเดียว

ห้องภัณฑุปกรณ์นั้นเป็นที่ขายของ ก็เท่ากับห้างเราดี ๆ นี่เอง มีทั้งของฝากขายด้วย เช่นกระเป๋าเดินทาง นาฬิกาข้อมือ นาฬิกาตั้ง วิทยุ ฯ ปากกาหมึกซึม ดินสอ จักรเย็บผ้าอินทรธนู อุณาโลม แปลงสีฟัน ยาสีฟัน สบู่ต่าง ๆ หนังสือ ฯลฯ ราคาก็หลายหมื่นบาทอยู่

สิ่งของในห้องภัณฑุปกรณ์นี้ถูกกวาดเกลี้ยง เข้าใจว่าโจรมลายูขนเอาไป มีคนเห็นขนจักรเย็บผ้าไปทางนครปฐมก็มี ถ้าจะลำเลียงไปให้ถึงมลายู

ภายในอาคารราชนาวิกสภานั้นเอง มีคลังเก่าอยู่ห้องหนึ่ง เจ้าหน้าที่ได้ค้นในห้องนั้นพบกระเป๋าหนังใบโต ๆ (ขนาดยกเต็มแอ้) เข้า ๕ กระเป๋า กระเป๋าเหล่านี้ตามร้านเขาเอามาฝากขายดันมาซุกหลบมุมอยู่นี่ได้.

พอเปิดดูทุกกระเป๋าปรากฏว่าพบเสื้อผ้า วิทยุ ฯ สบู่ ฯลฯ ยัดไว้แน่นทั้ง ๕ กระเป๋า โจรมลายูยังเอาซ่อนไว้ ไม่มีเวลาแอบเอาขึ้นรถ ถ้าให้ทหารบกยึดครองนานไปอีกหน่อยกระเป๋า ๕ ใบนี้โจรมลายูคงดอดมาเอาของมันไปก็ได้.

เดินไปที่สนามเทนนิส (แต่ก่อนมีสนามทางด้านใต้ของอาคารราชนาวิกสภา) พบยางนอกรถยนต์ใหม่ ๆ อีก ๓๐ เส้นวางทับกันสูงเลยศีรษะผู้เล่าเสียอีก ราคาคงหลายบาทแน่.

ข้าพเจ้าเคยกล่าวไว้แต่เดิมว่ากรมพัสดุทหารเรือไม่ถูกงัด เห็นทีจะไม่จริงเสียแล้ว เพราะยางรถยนต์ใหม่ ๆ คงไม่มีคนอื่นมาทิ้งเล่นแน่ ต้องขนออกจากคลังพัสดุแน่นอน จะเป็นคลังของกรมพัสดุ ทร. หรือคลังของมณฑล ทร. แผนกขนส่งก็ได้ แต่ใครล่ะเป็นคนขนของออกมากองไว้ ? ยังหาคำตอบไม่ได้อีกน่ะแหละ หนอย ! เตรียมลงเรือจ้างสบายใจแฮ โจรมลายูเหล่านี้ท่าจะมีคาถาหายตัวได้ ยามจึงมองไม่เห็นเอาเสียเลย.

เมื่อสำรวจแล้วราชนาวิกสภาก็หน้ามืด มิหนำซ้ำเจ้าของขวดโซดา ขวดน้ำหวานเขายังทวงขวดเปล่าของเขาคืนอีก ขวดเหล่านี้ขายให้แก่บรรดาเรือต่าง ๆ ที่กำลังจะเลี้ยงส่งพวกออกกองหนุนขวดเลยติดอยู่ตามเรือรบ ไปตามทวงคืนมาไม่ได้เท่าไหร่ นอกนั้นสูญ ราชนาวิกสภาตั๋วโผใหญ่ต้องรับใช้หนี้ค่าขวดเปล่าอีกหลายหมื่นบาท สบายใจไปแฮ.

คุณเจริญ รัชตะชาติ ได้เล่าให้ฟังถึงบาตรแก้วเจียระไน เชิงเทียนแก้วเจียระไน แจกันแก้วเจียระไนที่หายในสโมสรมณฑล ทร. ๑ นั้นยังไม่หมดเนื้อความ พ่อคนเดินแต้มบอกว่าสโมสรแห่งนี้ก็มีข้าวของน้อง ๆ ภัณฑุปกรณ์ของราชนาวิกสภาเหมือนกัน และก็หายเกลี้ยงตู้เหมือนกัน ข้าพเจ้าเลยบอกว่าถ้ามีเวลาอีกนาน ๆ ตู้ก็คงหายด้วย บางทีเรือจอดหน้ากระทรวงคงหายหมด แต่ก็ได้ข่าวว่าเรือกลไฟ (ที่เขาเรียกกันว่าเรือเบอร์) หายไปหลายลำ กองทัพบกยังวานให้กรมอู่ ทร. ไปช่วยซ่อมให้ก็มี ชิ ! ชิ ! ใช้ไม่เป็นยังแค่นจะซื้อมาใช้ด้วย คนซ่อมนึกในใจว่า "แต่เอ๊ะ ! อ้ายนี่มันของอั๊วนี่หว่า" "เออ ! ของลื้อน่ะซี อั๊วขอยืมใช้ เมื่อไหร่ใช้ไม่ได้แล้วจะคืนให้" เราเป็นฝ่ายแพ้มันก็ต้องขอรับ–ขอรับไปเท่านั้นเอง.

จ.อ. หิรัญ ศาสตร์ปรีชา (เวลานี้เป็นเรือโท) ได้เล่าว่า นย. ๔ มีที่ตั้งรับอยู่ ๖ จุด คือ สะพานพุทธยอดฟ้า ๑. ศิริราช ๑. สถานีรถไฟบางกอกน้อย ๑. ท่าพระ ๑. ป้อมวิชัยประสิทธิ์ ๑. หน้ากระทรวง ๑.

ละพานพุทธยอดฟ้า มี คุณฉลวย เสือประสงค์, คุณพัก ใยไพโรจน์, คุณวัลลภ,

ศิริราช มี คุณสมจิตต์ ธัมมะรัคคิต

สถานีรถไฟบางกอกน้อย เข้าใจว่าเป็นคุณประภัสร ยั่งยืน

ท่าพระ มี คุณพิชัย

ป้อมวิชัยประสิทธิ์ มีคุณมนัส กล้าหาญ

หน้ากระทรวง เข้าใจว่าเป็นคุณมณฑล สงขกุล

ส่วนคุณเช้า ทรงขำ กับคุณเสนาะ สมิตะเกษตริน ประจำที่ไหนไม่ทราบ แต่คุณวิฑูร มาลัยวงศ์ นั้น ข้าพเจ้าเห็นเดินหัวง่อกแงกไปที่บ้านคุณสกล ช่างประดับ เพื่อไปหาคุณกนก นพคุณ.

ข้าพเจ้าถามถึงคนตาย คุณหิรัญบอกว่าเช้าวันที่ ๑ ก.ค. เวลารถถังรัฐบาลบุกนั้นได้ยิงปืนกลกราดบนสะพานพุทธยอดฟ้า ทหารต้องโดดลงข้างล่าง (ไม่ใช่ลงน้ำ แต่ลงมายังพื้นดินใต้สะพาน) มิฉะนั้นคงตายหลายคน

ณ ที่ตั้งกองบังคับการใต้สะพานนั้น มีกระสุนปืนครกหล่น ทำให้ทหารตายไป ๖ คน ส่วนที่ป้อมวิชัยประสิทธิ์ก็โดนลูกปืนครกตายไป ๓ คน

ข้าพเจ้ายังสืบไม่ออกว่าศพที่มิได้เอาไปฝังวัดดอนนั้นทหารเรือเอาไปฝังที่ไหนศพลอยน้ำไปติดถนนตกและปากคลัดนั้นแว่วๆ ว่าปลงศพแล้วในขณะเก็บได้ใหม่ ๆ ส่วนศพคุณจำเริญ ขันธหิรัญ กับทหารบางคนเพิ่งปลงศพที่วัดพระยาทำ (?) เมื่อสองสามปีนี้เอง คุณแฉล้ม ขันธหิรัญดูเหมือนแกบอกเหมือนกัน แต่ข้าพเจ้าอยู่เสียที่ไร่ไม่ได้มาเผาส่งแต่ใจมาเผาศพแทนผู้ตายเปล่า ๆ เหล่านี้ ขอภาวนาให้พวกนี้ได้เป็นทหารเรืออีกทุกชาติ ๆ เถิดพ่อคุณ

นย. ๕ ที่ยันทางด้านท่าช้างวังหลวงกับกองเรือรบยังหาคนเล่าไม่ได้ จึงเขียนไม่ถูก ถ้ามีคนเล่าบางทีจะเขียนในโอกาสหลัง ผบ. กองพันนาวิกโยธิน ๕ คือ คุณสุ่น มาศยากุล (ไม่ใช่คุณเชียร กรสูต) มีคนตายแน่ ๆ ๑ คนคือเรือโท เปลื้อง สงวนดี.

คุณหิรัญเล่าถึงการส่งมอบอาวุธว่า ทาง นย. ๔ ได้รวบรวมอาวุธในคลังทั้งหมด พร้อมทั้งกระสุน คือ ปืนกลเบาแมตเสน ๘

ปืนกลหนัก ๘

ปืนครก ๖๐

ปืนบาซูก้า ๒.๕

ปืนไร้แรงสะท้อน ๕๗

ปืนเล็กยาว

ส่วนจำนวนจำไม่ได้ จำได้แต่ว่าบรรทุกไปเต็ม ๒ คันรถกะบะ เอาไปที่วัดโพธิ์เรียง และ นย. ๕ ก็รวบรวมมาเช่นเดียวกัน ส่วน สอ. นั้นส่งเมื่อไรไม่ทราบ มีปืน ๒๐ หลายกระบอก และปืนต่อสู้อากาศยานแบบญี่ปุ่นขนาด ๔ นิ้ว ๑๒ กระบอก มีตู้คำนวณพร้อม.

เมื่อทหารบกเห็นพร้อมกันดีแล้วก็เคลื่อนกระบวนจากวัดโพธิ์เรียงตรงไปพลับพลาไชย ทางพลับพลาไชยบอกให้ไปยังสวนพุดตาล มีนายทหารเรือที่พลับพลาไชยติดรถไปด้วยหลายคน (เพราะนึกว่าส่งอาวุธแล้วทางการคงปล่อยตัวกลับบ้านได้)

เมื่อทหารบกทางสวนพุดตาลตรวจรับอาวุธเรียบร้อยแล้ว เขาก็นำพวกทหารเรือไปขังไว้ที่คุกบางซื่อทุกคน ต่อมาจึงย้ายมาอยู่สนามกีฬาในภายหลัง แต่จะติดอยู่กี่วันแกไม่ได้บอก.

ภายหลังทหารบกได้คืนปืนต่อสู้อากาศยานแบบญี่ปุ่นและตู้คำนวณมาให้กรมอู่ทหารเรือ ปรากฏว่าเหลือแต่กระบอกปืน ทุกส่วนที่เป็นทองเหลืองเช่นป้ายบอกระยะยิงก็ดี ป้ายมุมหันมุมกระดกก็ดี ปุ่มคันหมุนมุมปืนก็ดี มอเตอร์ลงสัญญาณก็ดี หายไปหมด ตู้คำนวณก็เหลือแต่ตู้ตับไตไส้พุงหายไปหมดกลายเป็นเศษเหล็กไป.

ทางกองทัพเรือเรียกช่างญี่ปุ่นมาสำรวจเพื่อซ่อม เขาส่ันหัวดิก ๆ บอกว่า ถ้าซ่อมใหญ่กับซื้อใหม่ราคาก็พอ ๆ กัน ดังนั้นทางทหารเรือต้องเก็บเอาไว้เป็นเศษเหล็ก กระบอกปืนได้ส่งไปยังบางนาบ้างเพื่อเก็บไว้เป็นอนุสรณ์ บางกระบอกส่งไปเก็บไว้ที่ "สวนปืน" สัตหีบ

ปืน ๑๒ กระบอกนี้คิดเป็นเงินก็จำนวนล้านบาทเหมือนกัน ชักสงสัยอยู่ครามครันว่าทำไมจึงปล่อยให้พวกพลทหารแอบแกะทองเหลืองไปแลกข้าวพองเสียหมดล่ะ ? เก็บเอาไว้ใช้ราชการอย่างรถฮาล์ฟแทรคก็มีประโยชน์แก่ชาติดีกว่าเป็นกอง

ต่อไปนี้จะกล่าวถึงการคืนลูกเลื่อนปืนเรือ เพราะปืนเรือทุกกระบอกทางกลาโหมให้นายทหารบกมาเก็บเอาลูกเลื่อนไปหมด

ในหลวงเสด็จกลับพระนครโดยเรือพระที่นั่งมิโอเนียของบริษัทอีสท์เอเชียติค มีเรือรบอังกฤษมาส่งที่ชายแดน

ทางกรุงเทพ ฯ ต้องจัดเรือพระที่นั่งทรง พระที่นั่งรอง เรือตามเสด็จเป็นกระบวนออกไปรับ มีเรือแม่กลองเป็นเรือพระที่นั่งทรง เรือสุราษฎร์เป็นเรือพระที่นั่งรอง เรือจันทบุรี เรือ พี.ซี. ๒ ลำ เรือ ต. เต่า และเรือ แอล. ซี. ที. อีก ๑ ลำเป็นเรือขนสัมภาระ

เรือสุราษฎร์ผูกทุ่นอยู่ท่าช้างวังหน้า และไปขอรับลูกเลื่อนปืนเรือจาก สพ.ทบ. มาได้เรียบร้อยแล้ว เมื่อทางเรือได้รับลูกเลื่อนแล้ว ทหารบกก็มาตั้งกองระวังเหตุที่ท่าช้างวังหลวงทันที

ทางเรือสุราษฎร์ก็ไม่หยอก เห็นทหารบกมาตั้งกองตั้งปืนกลเช่นนั้น ทางเรือก็ลองเล็งปืนเรือล้อเลียนมาทางหน่วยทหารบก ผู้เล่าได้เล่าว่าที่ท่าน้ำของเรือแม่กลองและเรือจันทบุรีก็มีทหารบกมาตั้งกองระวังเหตุเช่นที่ท่าช้างวังหน้าเหมือนกัน

ผู้เล่ามีหน้าที่เป็นรองต้นกลเรือสุราษฎร์ ได้มาถึงท่าน้ำท่าช้างวังหน้า เวลาค่ำจะลงไปที่เรือ ทหารบกไม่ยอมให้ลง นายทหารเรือชี้แจงว่า จะต้องลงไปติดไฟ เพราะพรุ่งนี้เรือจะออก นายร้อยเอกก็ไม่ยอมอยู่นั่นเอง นายทหารเรือขอให้เขียนหนังสือรับรองมา ว่าห้ามมิให้เขาลง เขาจะได้นำไปเสนอผู้บังคับบัญชาให้ทราบ นายร้อยเอกนั้นเห็นว่า อ้ายนี่จะเอาจริง จึงยอมให้ลงเรือสุราษฎร์ไปได้ แต่อย่างไรก็ตาม อีตาร้อยเอกคนนั้นไล่พวกจ่าที่จะมาลงเรือให้กลับบ้านไปก่อนหน้านั้นแล้วหลายคนเหมือนกัน

ผู้เล่าสงสัยว่าพอเรือได้รับลูกเลื่อนมานิดเดียวทำไมต้องมาคุมเชิงด้วยเล่า ? ลูกปืนก็เบิกมาเพียงนิดหน่อย ประหลาดแท้ บทจะระแวงละก็ระแวงเสียยกใหญ่

เรือ พี.ซี ๒ ลำพร้อมด้วยเรือแม่กลอง ได้ออกไปรับเสด็จถึงตากใบ เรือสุราษฎร์กับเรือจันทบุรีให้ออกไปรับเพียงเกาะไผ่ เพราะเรือสุราษฎร์โดนเรือจันทบุรีชนเอาหัวเบ้อไปเสียก่อนจึงมิได้ไปตากใบด้วย และต้องคอยหลบมิให้ในหลวงทอดพระเนตรเห็นแผลที่หัวเรือ

ที่ตากใบเรือรบอังกฤษส่งเรือพระที่นั่งให้แก่ทหารเรือไทยแล้ว เรืออังกฤษ ๒ ลำก็กลับสิงคโปร์ วิทยุ ฯ ประกาศว่ารัฐบาลได้ทำ **"รัฐประหารเงียบ"** กระบวนเรือไทยก็คงแล่นตามเสด็จ เรือมิโอเนียมายังสันดอน

พอถึงสันดอนเรือ ต. เต่าก็เข้าเทียบบันได รับเสด็จในหลวงกับข้าราชบริพารประมาณ ๑๐ คนมาส่งยังเรือแม่กลองที่เป็นเรือพระที่นั่งทรง ส่วนเรือพระที่นั่งรองหัวแบะไปแล้วต้องคอยอยู่ลิบโลก

รัฐประหารเงียบนี่เอง รองต้นกลคนนั้นจึงนึกขึ้นมาได้ว่าทำไมทหารบกจึงต้องมารักษาการณ์ที่ท่าช้างวังหน้า คอยระวังเรือสุราษฎร์ที่ได้รับลูกเลื่อนบืนไปใหม่ ๆ พวกรัฐประหารคงกลัวว่าจะปกปิดความลับไม่อยู่ เลยต้องเอามาคุมเชิงไว้เสียก่อน

อย่างไรก็ดี เรือสุราษฎร์ที่ออกไปเป็นเรือพระที่นั่งรองคราวนี้ก็ปรากฏว่าในวันที่ ๑ ก.ค. ๙๔ ถูกยิงแนวน้ำเสียพรุน แต่กระสุนเจาะไม่เข้ามากรูนัก คงเข้าแต่บางรูประมาณ ๕ รู บางกลุ่มเป็นรอยบู้ก็มี รูเหล่านี้น้ำกระฉอกเข้าได้บ้างเหมือนกัน ผู้ยิงต้องการจะยิงให้เรือจม เพราะทะเล้นคว่ำรถถังทหารบกเสียแย่ไป. ทางเรือต้องเอาลูกประสักมาอุดไว้ และปะแผ่นเหล็กเอาที่หลัง เคราะห์ดีที่ไม่จมสมความตั้งใจของผู้ยิง มิฉะนั้น **"ช้าง"** ในเรือก็คงไม่บินไปกินหญ้าบนบ้านนายพันโทที่ท่าช้างวังหลวงดอก ชื่อนายพันโทคนนั้นลองไปถามร้านอิฐหักดู เจ๊กคงบอกถูก ข้าพเจ้าว่าสิบกว่าปีแล้วชาวบ้านแถวนั้นก็คงลืมชื่อได้ยาก ไม่เชื่อก็ลองดูก็ได้ ผู้ตาแล้วคอยหลบ ๆ แกหน่อยก็แล้วกัน

หลวงพลสินธวาณัติก์ได้เป็นผู้บัญชาการทหารเรือต่อจากหลวงสินธุสงครามชัย ผู้บัญชาการคนใหม่เรียกประชุมนายทหารที่ราชนาวิกสภา บอกว่าของเก่าที่สูญเสียไปก็อย่าไปนึกถึงมัน ท่านจะพยายามหาให้ใหม่ ขอให้นายทหารช่วยกันตั้งหน้ารับราชการโดยเต็มสติกำลังต่อไป

หลวงพลสินธฯ ได้พยายามทวง **กองสัญญาณ กองบิน สวนอนันต์** กับ **ทุ่งมหาเมฆคืนจากกลาโหม** กลาโหมไม่ยอมให้ ครั้นทหารเรือทวงหนักเข้าก็เกิดรำคาญ

มีนายทหารบกมาชวนให้หลวงพลสินธ ฯ ทำรัฐประหารบ้าง หลวงพลสินธ ฯ บอกว่า "การเมืองไม่เกี่ยว" ผู้ชวนเลยเจื่อนไป

หลวงพลสินธ ฯ ถูกสั่งย้ายไปประจำกระทรวงกลาโหม หลังจากบอกปฏิเสธไปได้ ๓ วัน หลวงยุทธศาสตร์โกศลรับหน้าที่ผู้บัญชาการทหารเรือแทน เป็นอันว่าหลวงพลสินธ ฯ ดำรงตำแหน่ง ผบ. ทร. ราว ๓ เดือนเท่านั้น

ที่ร้านเหล้าแถวอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ มีนายทหารเรือ ๓ คน นายทหารอากาศ ๑ คน นั่งกินเหล้ากัน พอเมาเข้าไปคุณสุเทพ วสันตสิงห์ ก็จะเป็น ผบ.ทร. คุณเกียรติ ธวัชวิเชียร จะเป็นเจ้ากรมอู่ทหารเรือ คุณประกอบ ศิริบูรณ์จะเป็นรัฐมนตรีคลัง คุณถนัด พัฒนะ จะเป็นผบ.ทอ.

พอรุ่งเช้าทั้ง ๔ คนได้รับจดหมายลับจากหลวงยุทธศาสตร์โกศล และคุณเฉลิมเกียรติ ให้ไปพบตามคำแนะนำของคุณเผ่า ศรียานนท์ ได้รับคำตักเตือนจากผู้บัญชาการทั้งสองว่า "พูดกันเล่น ๆ อย่างนี้ไม่ดี"

พอสี่สหายมาพบหน้ากันใหม่ ต่างซัดกันว่าต่างคนต่างพูดดังเกินขีด แต่ความจริงนั้นทุกคน "ดังเกินขีด" เพราะแก่ดีกรี โบราณเขาจึงว่าไว้ว่า **"ร้านเหล้ามีหูทิพย์ตาทิพย์ปากทิพย์ทุกร้าน"** ที่สำคัญที่สุดคือเขารู้จักชื่อผู้พูดเสียด้วย! อ้ายที่ว่าสิงโตหินพูดได้นั้นจงเชื่อเขาเถอะ แล้วทุกคนจะสบายใจ!

คราวนี้จะย้อนกล่าวมาถึงสนามกีฬาใหม่ ข้าพเจ้าถูกขังที่สันติบาล ๑๑ วัน เขาก็ย้ายมาขังไว้ในตะรางสนามกีฬา เด็ก ๆ เขาเรียกว่า "มาเล่นกีฬานานวันไปหน่อย" ความจริงจากสันติบาลมาสนามกีฬานั้นห่างกันไม่กี่เส้น แต่ดูโลกมันต่างกันอย่างกับฟ้ากะดินทีเดียว

ข้าพเจ้าย้ายมาคนเดียว คงนุ่งโสร่งเป็นกางเกงในตามเคย เหลือที่สันติบาลคือ คุณโกวิท หงสเวช และคุณสุภัทร ตันตริยาภรณ์ ส่วนคุณบุญภพทางการปล่อยตัวไปแล้ว คุณสกล ช่างประดับ ก็ย้ายไปสนามกีฬาก่อนหน้าข้าพเจ้าแล้วไม่กี่วัน

พอตำรวจ ๆ พาส่งเข้ามาใกล้รั้วลวดหนาม พรรคพวกทักกันเกรียวทีเดียว ข้าพเจ้าต้องหอบเครื่องที่นอนเองทุกอย่าง ไม่มีใครใจดีช่วยหอบให้ พอพ้นลวดหนามพวกเด็ก ๆ ก็มาช่วยหอบ ข้าพเจ้างงเพราะไม่เคยต่อสถานที่ คุณสติ มาลัยพันธุ์ เป็นเจ้ากี้เจ้าการพาขึ้นไปหาที่นอนชั้นบน.

ที่นอนก็คือพื้นกระดานโล่ง ๆ นี่แหละ หลีก ๆ คนอื่นเขาหน่อย แหวก ๆ พอมีที่จะเหยียดกายในเวลาค่ำได้ นั่นคือที่นอน ไม่ใช่ bed แต่เป็น sleeping place

พอวางเครื่องที่นอนเสร็จก็ถอดกางเกง คนที่ไม่ทันเห็นก็บอกว่าแหม นุ่งโสร่งเร็วจริง ข้าพเจ้าบอกว่าไม่ใช่รวดเร็วอะไรดอก กางเกงในของฉันมันคือโสร่ง พวกนั้นแปลกใจกันใหญ่ เพราะไม่เคยรู้มาแต่ก่อนว่าจะตลกอย่างนี้

ชั้นบนนี้มีหัวโจกคือคุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะ คนเดียวที่เป็นนาวาเอก นอกนั้นเป็นชั้นเด็ก ๆ ทั้งเพ ข้าพเจ้าจึงลงมาคุยกับพรรคพวกข้างล่างมีคุณสกล ช่างประดับ, คุณวิสิทธิ์ จันทรางศุ, คุณสิงห์ บูรณสิงห์ คิดว่าคงถูกคอดีกว่าพวกข้างบน จึงอยากย้ายสถานที่ลงมาข้างล่าง

คุณสุดจิตต์ พันธุ์ทรัพย์ จัดการไปหอบที่นอนของข้าพเจ้าลงมาให้ คุณมาโนช ทุมมานนท์ ยอมให้ข้าพเจ้าใช้สถานที่เดิมของตน ตัวเองลงไปนอนกับคุณสงัด ชลออยู่ ผู้ที่นอนโดดอยู่คนเดียว คุณสงัดนั้นนอนบนพื้นซีเมนต์มีกระดานเตียงปูนอน ส่วนพวกเรานอนบนแคร่ยกพื้น ทุกคนมีมุ้ง มิฉะนั้นยุงหามแย่.

ขณะข้าพเจ้าไปสนามกีฬานี้มีผู้ต้องหาราว ๕๐ คนเท่านั้น ล้วนแต่ตัวฉกาจ ๆ ตำรวจ ฯ จะฟ้องให้หมดให้จงได้ คนถูกติดเก่า ๆ เขาบอกว่าแรก ๆ ยังไว้เต็มสองตึก แต่พอจำนวนลดน้อยลง เขาก็เอามารวมไว้เพียงตึกเดียว.

ที่อาบน้ำนับว่าไม่ลำบากสมแก่อัตภาพนักโทษ เพราะเรารู้จักประหยัดน้ำ ส่วนพลเรือนก็ต้องสอนให้เขารู้จักมัธยัสถ์แบบเรือบ้าง ก็เป็นอันไปกันได้.

ที่ส้วมก็สะดวกสบายและไม่สกปรก เพราะสถานที่นี้เพิ่งสร้างใหม่ คุณเผ่าจะเอานักเรียนตำรวจ ฯ มาอยู่ ก็บังเอิญต้องให้พวกเรามาเป็นนักเรียนจำเป็นแทนไปชั่วคราวก่อน.

รอบ ๆ บริเวณเขาขึงลวดหนามไว้ ๕–๖ ชั้น สี่มุมเขาทำเป็นหอคอย ๔ หอ มีนักเรียนพลตำรวจ ฯ มายืนหลับยามในเวลากลางคืนให้ดู มันก็เหมือน ๆ กันทั่วทุกหนทุกแห่งนั่นแหละ ยืนเฉย ๆ มันก็ย่อมหลับเป็นธรรมดา ยิ่งดึกก็ยิ่งเงียบทำให้ง่วงเก่งพิลึก ข้าพเจ้าเมื่อครั้งเป็นนักเรียนนายเรือ ก็ยังเคยหลับบนกระสอบข้าวหัวเรือพาลีรั้งทวีปเหมือนกัน บางคนทำปืนร่วงผลุงมาลงในน้ำครำ ต้องไต่ลงมาเก็บ แล้วไต่ขึ้นไปยืนหลับต่อใหม่.

มีช่องทางออกอยู่ทางเดียวคือตรงประตูลวดหนาม ที่นั่นมีที่ทำการตำรวจ ฯ ตั้งอยู่ มีตำรวจ ฯ สักราว ๒๐ คนเห็นจะได้ พวกตำรวจ ฯ เหล่านี้ผลัดกันมาเป็นเจ้ามือยี่อี้ด กวาดทรัพย์ผู้ต้องหาอีกชั้นหนึ่ง.

เวลาเจ้ามือได้ ลูกค้าเสียทรัพย์สดที่ทางบ้านอุตส่าห์เอามาให้ แต่วันใดเจ้ามือเกิดเสียก็ต้องระวังให้ดีเถอะ พ่อฉวยทรัพย์วิ่งหนีเอาดื้อ ๆ ลูกค้าวิ่งไล่ตามได้แค่ประตูลวดหนามเท่านั้น พอพ้นประตูแล้วผู้หนีไม่ต้องวิ่ง เพราะผู้ไล่ไม่กล้าก้าวไปให้พ้นประตู.

พวกเราก็พิกล อุตส่าห์หาเงินมาป้อนเขาอยู่ได้ การพนันมิใช่แต่มียี่อี้ดอย่างเดียว ดูเหมือนไพ่ตองก็มี ข้าพเจ้าไม่เคยเอาใจใส่ เป็นแต่ห้าม ๆ พวกเราว่าอย่าให้เขาหาเรื่องเข้าอีกกระทงหนึ่งก็แล้วกัน อ้ายกระทงเล่นการพนันน่ะไม่เป็นไร เพราะมันสถานเบากว่าโทษกบฏมากมาย ส่วนกระทงอื่น ๆ ซึ่งมันมีหนัก ๆ และมันต่าง "วาระ" เสียด้วย เขาจะหาเหตุฟ้องเมื่อไรก็ได้.

การเยี่ยมเยียนนั้นสะดวก จะเปรียบเทียบก็เหมือน ๆ กับตลาดนัดเราดี ๆ นี่เอง ดูไม่เป็นตะรางที่ตรงไหนสักนิดเดียว ครั้งแรก ๆ เขาก็ให้ออกมาเยี่ยมกันนอกอาคารตรงเพิงที่สร้างไว้ แต่พอพระพินิจเอาเหล้ามาให้คุณสิงห์กิน ระเบียบต่าง ๆ ก็หย่อนเทิบทาบ (และเทิบทาบมาก่อนข้าพเจ้ามาแล้วด้วย) ดังนั้นทางบ้านที่เอาอาหารมาส่งก็ดี มาเยี่ยมเยียนก็ดี เข้าได้ถึงก้นครัวทีเดียว เขากำหนดเวลาให้ แม่ก็ขอต่อไปจนเย็นน่ะแหละ เป็นอันว่าฟรี ตำรวจ ฯ ก็ขี้เกียจมาเรียกกลับมาเรียกทีไรขอผลัดทุกที เรียกว่ายันป้ายทุกครั้งไป.

รถยนต์ของข้าพเจ้าเวลานั้นยังไม่ได้ขาย ตำรวจฯบอกว่าข้าพเจ้าต้องค้าฝิ่น จึงมีรถยนต์ใช้ เกิดเอาเหี้ยมาใส่กบาลข้าพเจ้าละซี อ้ายทีคนเขามีตั้งสี่คันห้าคันทะเล้นไม่ไปว่าเขา ตำรวจฯนี่ก็ปากเปราะมีเหมือนกัน ทีคุณเผ่ามีรถยนต์ใช้ทำไมไม่ไปตะโกนว่าเขาล่ะ ? ชอบกลจริง !

รถตำแหน่งของคุณสิงห์กำลังใช้อยู่ระหว่างอยู่สนามกีฬา กองเรือรบขอเรียกคืนคุณสิงห์ต้องให้เมียนำไปส่งคืนกองเรือรบ จะมาเยี่ยมต้องขึ้นแท็กซี่มา.

ญาติของข้าพเจ้ามีสามีเป็นตำรวจฯ ไม่กล้ามาเยี่ยมซึ่ง ๆ หน้า ฝากแต่ของมาเยี่ยม กลัวผัวจะโดนปิ๋วไปด้วย ก็นับว่าเขาทำถูกแล้ว ดีไม่ดีจะพลอยเสียรังวัดไปเปล่า ๆ

ผมใครยาวก็มีช่างมาตัดให้ คิดหัวละ ๕ บาท นายช่างคนนี้เป็นตำรวจประจำการ แกไปจับผู้ร้ายแล้วผู้ร้ายบีบมืออีท่าไหนไม่รู้ มือแกเลยแป เป็นตาดีไป แต่ใช้ตัดผมได้ทางการเลยให้หากินทางนี้ไปอีกลำไพ่หนึ่ง แต่หมอนี่ใช้หูเก่งนัก

ตะรางนี้มีพัสดี ทุกเช้าพัสดีจะมาตรวจจำนวนจากตำรวจ ฯ และเวลาเย็นจะส่งจำนวนผู้ต้องหาไว้กับตำรวจ ฯ คืนวันหนึ่งผู้ต้องหาพลเรือนคนหนึ่งถูกพาไปอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ แล้วแกล้งปล่อยผู้ต้องหาไว้บนรถจี๊ปคนเดียว ตำรวจ ฯ เดินไปที่อื่นหมด หมอนั่นนั่งนิ่งไม่ลุกเลย ตำรวจ ฯ เห็นไม่หนีแน่ก็นำตัวมาส่งคืน แกเล่าว่าตำรวจ ฯ นำแกไปจอดรถนิ่ง ๆ ๓–๔ แห่งในที่มืด ๆ ขู่เข็ญให้แกสารภาพ แต่แกไม่ยอมบอกอะไรอีก ตำรวจ ฯ บอกว่าอายุจะสั้น แกก็นิ่งอีก ตำรวจ ฯ ก็หมดท่าจึงนำมาส่งคืน รุ่งขึ้นพัสดีรู้เรื่องเข้า เกิดไปเอ็ดตำรวจ ฯ ตำรวจ ฯ บอกว่าแหวนอัศวินให้พาไป แต่ในโอกาสหลังตำรวจ ฯ ไม่เคยพาใครไปนอกสถานที่ในเวลาวิกาลอีกเลย

บางคืนนายตำรวจ ฯ จะทำรุกรี้รุกรนเอาเอกสาร (อะไรก็จำไม่ได้) มาให้อ่านแล้วก็ทำมากระซิบกระซาบ อพิโธ่ ! ลูกไม้ตื้น ๆ ! หลงลูกไม้อย่างนี้เข้ามันก็บั้วเต็มทีละ

มีอีกคืนหนึ่งนายตำรวจ ฯ แอบมากระซิบว่าคุณเขมะสวัสดิ์ มหินทรเทพมาผู้บังคับการโรงเรียนเตรียมนายเรือจะยกพวกมาแย่งผู้ต้องหา ข้าพเจ้าบอกเขาไปว่า "อย่าว่าแต่มาแย่งเลย มาฉุดก็ไม่ไป พวกเธอก็ยิงกันไปล่ะซี ฉันน่ะหลบลงใต้ถุนนี่แหละ"

ในตะรางแห่งนี้ข้าพเจ้าถูกอุปโหลกให้เป็นผู้อาวุโสเข้าอีก เรื่องขี้หมาต้องรับรู้กะเขาทั้งนั้น จกกระทั่งอีก ๑ ปีภายหลัง คุณสุภัทร เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต ยังเขียนจดหมายไปถึงคุณทหาร ขำหิรัญ ว่า "ที่จะทำการใหม่นั้นเห็นพอจะไว้ใจคุณสวัสดิ์ จันทนี กับคุณสิงห์บูรณสิงห์ได้" ตำรวจ ฯ เขาเอาจดหมายนั้นมาให้ข้าพเจ้าดู แล้วเขาก็เรียกข้าพเจ้ามาจากไร่ มาไต่สวนตามระเบียบ ส่วนคุณสิงห์เรียกตัวไม่ได้เพราะตายไปเสียแล้ว เข้าใจว่าจดหมายฉบับนี้คุณสุภัทรคงเขียนถึงเจ๊กเทียมที่ประจวบคีรีขันธ์ แล้วตำรวจ ฯ คงค้นได้ที่กระท่อมเจ๊กเทียมผู้ชอบอ่านหนังสือพิมพ์นั่นเอง

ทุก ๗ วันตำรวจ ฯ ต้องมาเรียกตัวข้าพเจ้าไปฝากขัง คนอื่น ๆ ก็เหมือนกัน ดังนั้นการฝากขังจึงมีทุกวัน ม่ายคนนี้ก็คนโน้น ต้องเตรียมตัวไว้เถอะ อ้ายที่เรียกตัวไปเพื่อปล่อยเป็นไม่มี บางครั้งก็ไม่วกเวียนมาก ตรงดิ่วจากสนามกีฬาไปศาลอาญาเลยก็มี บางครั้งก็วกเวียนไปตามโรงพักต่าง ๆ เพื่อรับผู้ต้องหาอื่น ๆ ไปฝากขังพร้อม ๆ กัน

วันหนึ่งรถฝากขังพามาแวะที่สถานีตำรวจลุมพินี เห็นคุณฟื้น พงษ์สุข หอบมุ้งกับผ้าห่มนอนมาขึ้นรถ เขาไม่มองหน้ามนุษย์คนใดหมด เข้าใจว่าส่งจิตใจไปยังเมียแกก็ได้ พอขึ้นนั่งเสร็จเรียบร้อยแล้ว ข้าพเจ้าต้องสะกิด เขาหันมาแล้วพูดว่า "ผู้บังคับกองก็มาเหมือนกันหรือ ?" หน็อย ! เกิดถามพิกล ไม่มาเขาจะได้ตั้นหน้าข้า ฯ เข้าปะไร ข้าพเจ้าถามเขาว่าไปเล่นงิ้วที่ไหนกะเขาด้วย เขาตอบว่าโรงท่าช้างวังหลวง เขาประจำอยู่ที่ นย. ๕ ใต้บังคับบัญชาของคุณสุ่น มาศยกุล

ทุกครั้งที่ถูกฝากขัง ศาลจะถามว่า "ผู้ต้องหาคนใดจะคัดค้านบ้าง" ข้าพเจ้าตอบว่า "ไม่คัดค้านครับ" ทุกที เพราะรู้ว่าคัดค้านไปก็ไม่มีประโยชน์ สู้ให้ตำรวจ ฯ กล่าวโทษฝ่ายเดียวดีกว่าจะไปทำให้เขาโมโห.

เขามาเป็นเจ้าเข้าครอง เขาก็ต้องบังคับขับไส
เคี่ยวเข็ญเย็นค่ำระกำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย

เขาจะนึกคาดหน้าค่าชื่อ　　　　จะถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย
ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย　　อับอายทั่วทั้งโลกา.

ในตะรางนี้ข้าพเจ้านึกรำพึงถึงหลวงผวนวิธีรบ นึกว่าแกไปโดนขังที่ไหนหนอ ? ท่าจะตามสถานีตำรวจ ๆ คงจะได้รับโทษชั้นอุกฤษเพราะดูแกวุ่นวายนักนี่ ตำรวจ ๆ คงเล่นงานอานไปเลย วันหนึ่งขณะที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับจากศาลมาสนามกีฬา เห็นหลวงผวน ๆ เดินป๋อที่สะพานขาว หน็อยแน่! นึกว่าโดนขัง กลับมาลอยนวลไปแล้ว ลิ้นของแกดี ภายหลังทราบว่าตำรวจ ๆ กันไว้เป็นพยานโจทก์ สบายองค์ไปเลย!

คุณจรัส เกิดเขียนจดหมายไปลงแฟนสัมพันธ์ อีตาพ่อมาเยี่ยมจนถึงสนามกีฬาเหมือนกัน บอกว่า "คุณน่ะรึที่มารักลูกสาวผม" นั่น! ว่าเข้านั่น ใครนึกว่าในตะรางไม่มีโรมานซ์ละก็ผิดถนัด.

บางคู่ต้องสับหลีกไม่ยอมให้เมียหลวงกับเมียน้อยมาปะทะกัน ตำรวจ ๆ ต้องเป็นคนสับหลีกให้ ถ้าบังเอิญมาพ้องกันก็ต้องให้รอจนฝ่ายหนึ่งหลีกไปเสียก่อน เรื่องนี้ต้องขอแรงตำรวจๆ เป็นพิเศษ ม่ายงั้นคงเกิดข่วนกันบ่นปี้.

บางรายเมียมารังควาน เห็นล่อกันเสียงขรม ข้าพเจ้าต้องสั่งให้ลูกน้องออกไปกันให้ออกไปนอกลวดหนาม กลัวทางการเขาเกิดเฮี้ยบขึ้นมา คนอื่นจะพลอยลำบากไปหมด

คุณผัน เปรมมณีบอกว่า "ที่ไหน ๆ ก็โยนมาลงรูนี้หมด" เขาหมายถึงว่าความผิดต่าง ๆ มีคนรุมใส่ความครูคลองเตยหมดสิ้น ข้าพเจ้าบอกว่า "แล้วมึงอย่าโยนลงรูอีกคนหนึ่งล่ะกูรู้เข้าเป็นเล่นงานมึงแน่"

ข้าพเจ้าติดตะรางอยู่ได้ประมาณหนึ่งเดือน คุณสุ่น มาศยกุล ก็โผล่เข้ามาร่วมวงสังคม ระหว่างนี้มีคนปลดปล่อยไปแล้วบ้างก็มี เช่น คุณมาโนช ทุมมานนท์ และคุณผัน เปรมมณี เป็นต้น.

เมียข้าพเจ้ากระซิบถามว่าได้บ๋อยมาจากไหน ข้าพเจ้าบอกว่านั่นแหละลูกตาเจ๊งเศรษฐีปากน้ำละ เขาไม่ทราบว่าคุณสุดจิตต์ พันธุ์ทรัพย์ เป็นนายทหาร เพราะแกเล่นไม่สวมเสื้อแถมยังถูพื้นเอง เปิดโซดาเอง เป็นกรรมกรเสร็จในตัว ขอให้มีเหล้ากินก็แล้วกัน มารดาคุณสุดจิตต์นำคำให้การของลูกชายไปให้คุณเจ๊งดู คุณเจ๊งให้ภรรยามาต่อว่าลูกชายว่าสองแผ่นไม่เห็นมันเข้าเรื่องกันเลย คุณสุดจิตต์ บอกมารดาไปว่ามันแผ่นละวัน มันจะเหมือนกันได้อย่างไรล่ะ ท่านพ่อ

เป็นทนายความอยู่เอง มาอ่านสำเนาให้การของลูกชายเข้าก็เกิดงงไปหมด จับต้นชนปลายไม่ถูก ลูกชายก็ไม่มีเวลาเขียนให้พ่ออ่าน มัวมานั่งถองเหล้าเสียหมด.

คลังของข้าพเจ้าเกิดพัง เงินหมดเซฟ เมียข้าพเจ้าต้องไปกู้เงินเขา ผู้กู้เกิดใจดีบอกว่า อย่ากู้เลย ยืมดีกว่า ดอกเบี้ยไม่เอา หนังสือสัญญาไม่ต้องทำ ? ใครเคยโดนเจ้าทรัพย์แบบนี้บ้าง เจ้าข้า ? พระยังโปรดข้าพเจ้าอยู่ นี่แหละผลบุญของข้าพเจ้าละ

ผู้ใจเมตตาได้ให้เงินยืมมาหมื่นบาท ทั้ง ๆ ที่ข้าพเจ้าติดตะราง !

เมียและลูกสาวข้าพเจ้าต้องหากินทางขายล็อตเตอรี่อีกอย่างหนึ่ง ! อาชีพที่สุจริตไม่ต้องขายหน้าใคร "เมียนายนาวาเอกขายล๊อตเตอรี่" อ้ายเด็กข้างบ้านมันล้อ เขาว่าขายล๊อตเตอรี่ก็ยังขี่รถยนต์ย่ะ ข้าพเจ้าสั่งห้ามเด็ดขาดไม่ให้ขายรถยนต์ จนกว่าเงินตกเบิกจะเบิกได้ ไม่มีเงินซื้อน้ำมันก็เก็บเข้าโรงไว้เฉย ๆ ! กัดก้อนเกลือกินดีกว่าให้คนมันหยาม !

เงินที่ยืมมาหมื่นบาท ข้าพเจ้ารีบให้เมียไปทูนหัวใช้หนี้เขาทันควันที่เบิกเงินตกเบิกได้ นั่นคือหลังจากวันยืมราว ๒๐ เดือน จนเจ้าทรัพย์ลืมไปแล้ว.

ทุกคืนต้องมีนายตำรวจ ฯ ชั้นผู้ใหญ่ไปตรวจตะราง วันหนึ่งคุณต่อศักดิ์ ยมนาคได้โผล่หน้าไปเห็นข้าพเจ้าเข้า ร้องว่า "นั่นพี่หวัดหรือนั่น" ข้าพเจ้าบอกว่า "ไว้หนวดแล้วยังจำได้อีกรึ ?" แล้วก็หัวเราะกัน.

ใกล้จะครบกำหนดปล่อยเต็มทีแล้ว มีตำรวจ ฯ ถือกล้องถ่ายรูปมาในตะราง คุณสกล ช่างประดับ บอกข้าพเจ้าให้ไปให้ตำรวจ ฯ เขาถ่ายรูปเสียซี ข้าพเจ้าบอกว่า "ทู่ระอะราย" แล้วข้าพเจ้าก็เดินเข้าส้วมไป คะเนว่าตำรวจ ฯ กล้องคนนั้นเขาไปแล้วจึงได้ออกมา.

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๒๔ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๗๒)

คุณประสาน ศักดิ์สุภา พักอยู่โรงแรมวังทอง เพราะเวลานั้นเป็นชายโสด ในราวกลางเดือนสิงหาคม ๒๔๙๔ (หมายถึงว่าหลังจากเกิดกบฏแมนฮัตตันราวเดือนเศษ ๆ) เมื่อกลับถึงโรงแรมตอนดึกวันหนึ่งเจ๊กก็นำกระดาษจดหมายของคุณภัทร เอี่ยมรัตน์ มาให้ในเวลาเจ็ดทุ่ม

ในจดหมายนั้นมีใจความว่าต้องการพบในโอกาสแรกให้จงได้ นายประสานก็จับสามล้อห้อไปถนนเพชรบุรีอีกวาระหนึ่ง คุณภัทรบอกว่าเวลานี้ตำรวจ ฯ เขารู้เรื่องอะไร ๆ ดีหมดแล้ว อย่าพยายามปกปิดอะไรเขามากนัก มันจะเดือดร้อนกันใหญ่

วันรุ่งขึ้นประสานก็ไปให้การที่โรงพักพลับพลาไชย บอกว่าขึ้นบันไดไปแล้วมีห้องอยู่ทางขวามือ ๒ ห้อง ในห้องทั้งสองมีผู้ไต่สวน ๒ คน ผู้ให้การ ๒ คน เขาจึงต้องนั่งรอที่ม้ายาวหน้าห้อง

ห้องหนึ่งได้ยินเสียงตวาดลั่น มีทุบโต๊ะด้วย เสียงพูดตวาดว่า "คุณให้การวกวนเช่นนี้จับเค้าไม่ได้เรื่องได้ราวอะไรเลย เดี๋ยวผมเอาไปขังเสียนี่" เขาก็แอบชะโงกดูหน้าผู้ไต่สวนเห็นเป็นนายพันตำรวจโท รูปร่างผอม ๆ ตรงตีนผมมีผมหงอกประปราย ข้าพเจ้าหลับตาเดาเอาว่าเป็น "พ่อโฉมเอกบั้น" ผู้ควบคุมคดีนี้ และเป็นผู้ไต่สวนข้าพเจ้านั่นละกระมัง ภายหลังข้าพเจ้าได้ถามคุณจำเนียร วาศนสมสิทธิ์ ถึงนิสัยใจคอของคุณบั้น คุณจำเนียรบอกว่าเขาก็เป็นอย่างที่เห็นนั่นแหละ บางครั้งก็มีใจดีเหมือนกัน

หลวงอดุลยเดชจรัส อดีตอธิบดีตำรวจ ฯ เคยพูดว่า **"ตราบใดที่มีเจ๊กอยู่ในเมืองไทยตำรวจ ฯ ไม่ต้องขึ้นเงินเดือนก็ได้"** เรื่องนี้เห็นจะไม่ต้องอธิบายให้พวกเราฟังก็ได้กระมัง

คุณประสานบอกว่าอีกห้องหนึ่งไม่มีเสียงล๊งเล๊งอย่างห้องข้างต้น แกไต่สวนไปหัวเราะไปยังกะคุยกันเล่น ๆ คุณประสานบอกว่า "ถ้าไปโดนห้องนายพันโทผอม ๆ เข้าละก็คงแย่เหมือนกัน" เพราะตัวมีชะนักติดหลังอยู่

ข้าพเจ้าบอกกับประสานว่า อีตานายพันตำรวจโทผอม ๆ นั้นคงกำลังไต่สวนคุณหนุน วสุวัต เพราะได้ทราบมาว่าคุณหนุนแกซัดคุณจำเริญ ขันธหิรัญ (ที่ตายไปแล้ว) ตะบันไปอะไร ๆ ก็คุณจำเริญสั่งทั้งนั้น (จะใช่คุณหนุนจริงหรือไม่ข้าพเจ้าจะไม่รับรอง เพราะกล่าวไปตามเค้าของเรื่องที่บังเกิด) อนึ่งเวลาเขานำคุณหนุนมาเป็นพยานโจทก์ที่ศาล แกก็ให้การวกวนงกเงิ่นจนอัยการเองก็ปวดหัวเหมือนกัน.

อีกห้องหนึ่งนั้นมีคุณวิสณุ ปราบศากุน แห่งเรือตราดได้มาให้การ ตำรวจ ฯ หาว่าเรือตราดยิงกรมรักษาดินแดนรูเบ้อเร่อ วิสณุบอกว่าเรือตราดยิงจริง แต่ยิงอะไรไม่ทราบ และใครยิงก็ไม่ทราบเหมือนกัน ลูกปืนมันลั่นไปเองจับตัวคนยิงไม่ได้ เวลานั้นแกอยู่ในห้อง ไม่รู้ไม่เห็นทั้งนั้น พ่อนี่แก้ตัวไปน้ำขุ่น ๆ ยังกะผู้ ไต่สวนเขาไม่มีหัวใจ แต่อย่างไรก็ตาม ตัวหนังสือเป็นสำคัญที่สุด บอกว่าไม่รู้มันก็ไม่รู้เท่านั้นเอง ผู้ไต่สวนเขาขี้เกียจเอาความละกระมัง เขาจึงไม่จับขังบอกว่าไม่รู้เขาก็จดว่าไม่รู้หมดเรื่องกันเพียงนี้ ปล่อยกลับบ้านได้ พวกปลาซิวปลาสร้อยจะพลอยติดร่างแหเสียเปล่า ๆ

ครั้นคุณวิสณุ ปราบศากุน ออกมาจากห้อง ผู้ไต่สวนก็เรียกประสานเข้าไป คุณประสานบอกว่าโล่งใจไปหน่อย นึกว่าไปเจอะอีตาผอม ๆ นั้นละก็คงจะแย่ไม่น้อยทีเดียว

พอโผล่เข้าไป ผู้ไต่สวนก็ทักทายว่า "เชิญนั่งซี คุณอัศวินท่าเรือ" นายประสานเลยนึกเดาเอาว่าตำรวจ ฯ คงรู้อะไร ๆ หมดแล้ว จนกระทั่งสมัญญาที่พวกเพื่อน ๆ เรียกล้อเขาอยู่ยังรู้จนหมดสิ้น บอกว่าทำเอาใจคอไม่ใคร่ดีเหมือนกัน นึกว่าติดห้องขังก็ติดไปเถอะวะ เราตัวคนเดียว.

ผู้ไต่สวนแจ้งข้อหาให้ ๕–๖ กระทง จำไว้เลา ๆ ว่า

๑. เป็นหัวหน้าหมู่รบ ต่อต้านกำลังฝ่ายรัฐบาล

๒. เป็นหัวหน้าหน่วยลำเลียงอาวุธส่งให้กองสัญญาณทหารเรือ ซึ่งเป็นฝ่ายกบฏ

๓. ยึดรถเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาดัดแปลงใช้ช่วยเหลือพวกกบฏ

๔. กระทำการต่าง ๆ ซึ่งเป็นการช่วยเหลือฝ่ายกบฏตลอดเวลา

๕. เป็นกบฏ

ผู้ไต่สวนเริ่มถามประวัติตามแบบฟอร์ม มี ชื่อนามสกุล ชื่อบิดามารดา พี่น้องร่วมท้อง ตำบลที่เกิด สำนักเรียนหนังสือ ปีที่เรียนหนังสือ เวลานี้รับราชการตำแหน่งอะไร ตั้งแต่เมื่อใด วันเกิดเหตุรับราชการตำแหน่งอะไร ตั้งแต่เมื่อใด ทั้งนี้จดตามแบบผู้ต้องหาโดยแท้ ไม่นึกแม้แต่นิดเดียวว่าจะเป็นพยานโจทก์

ข้าพเจ้าถามว่ามีเสมียนจดคำให้การด้วยหรือเปล่า ประสานบอกว่าเปล่า แกจดของแกเอง ข้าพเจ้าถามว่าข้อความที่ว่า "คำให้การนี้ข้าพเจ้ายอมให้นำไปยืนยันในศาลได้" อย่างนี้มีบ้างหรือเปล่า ประสานบอกว่าไม่เห็นมี มีแต่ตอนท้ายได้เขียนว่า "ข้าพเจ้าขอให้สัตย์ว่า คำให้การนี้เป็นความจริงทุกประการ" เท่านั้น ข้าพเจ้าถามอีกว่าทุก ๆ แผ่นเขาขอให้เซ็นชื่อไว้หรือเปล่า ประสานตอบว่าดูเหมือนได้เซ็นทุกแผ่น

ข้าพเจ้าพิเคราะห์ดูแล้วเห็นว่าผิดกับของข้าพเจ้า เพราะข้าพเจ้ามีเสมียนจด และเสมียนเขียนลงไปว่าคำให้การนี้จะนำไปใช้ยันในศาลก็ได้ แสดงว่ารายของข้าพเจ้านั้นเขาจะล่อให้อยู่หมัด ส่วนของประสานนั้นเขาคงเห็นว่าพวกปลาซิวปลาสร้อยนั่นเอง

ผู้ไต่สวนขอให้ประสานเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง ประสานบอกว่าขอถามดีกว่า เพราะถ้าจะให้เล่าจริง ๆ ก็จะเล่าได้ว่าไม่มีอะไร ลงประจำในเรือ เครื่องมันเสียก็แก้เครื่องแล้วก็วิ่งกลับไปบางนาเท่านั้น

ผู้ไต่สวนจึงเริ่มจดคำให้การในเรื่องจัดหมู่รบก่อน ประสานต้องแก้ตัวว่าปรกตินั้นเวลาเกิดกบฏ ระเบียบของกองเรือรบบ่งไว้ว่า เรือที่เทียบท่าต้องจัดหมู่รบคอยป้องกัน มิให้พวกกบฏมายึดเรือได้ เวลานั้นไม่ทราบว่าทหารบกทหารอากาศเป็นกบฏร่วมด้วยหรือเปล่า ทางเรือก็ต้องป้องกันทุกฝ่ายที่จะมาทำลายหรือยึดเรือบางระจัน

ผู้ไต่สวนถามว่าจัดโดยคำสั่งของใคร ประสานก็ตอบว่าของคุณภัทร เอี่ยมรัตน์ผู้บังคับหมวดเรือทุ่นระเบิด เขาถามว่ามีกำลังอะไรบ้างที่จัดหมู่รบ ก็ได้ตอบเขาไปตามความจริง ซึ่งมันก็มีนิดเดียวตามที่เคยได้กล่าวมาหนหนึ่งแล้ว เขาถามว่าตั้งตรงไหน ก็บอกเขาว่าตั้งริมแม่น้ำตรงข้าง ๆ เรือนั่นเอง

ผู้ไต่สวนมิได้ถามถึงหน่วยรบที่ยกไปตั้งป้อม ณ ถนนกล้วยน้ำไท คงไม่มีทหารคนใดให้การไว้แต่เดิม ตำรวจ ฯ จึงไม่รู้ เพราะประสานเลือกเอาแต่ทหารประจำเรือบางระจันไป มิได้ใช้ทหารที่อื่นเลย เรื่องนี้จึงเงียบไปได้.

ตกลงเรื่องตั้งหมู่รบก็รอดตัวไปเปลาะหนึ่งละ ซัดโด่ไปหาคุณภัทรเสียเลย ต่อไปนี้เป็นเรื่องลำเลียงอาวุธไปให้กองสัญญาณทหารเรือ.

ประสานรับว่าเรือบางระจันไปขนกระสุนจากบางนาจริง ตัวเขาเองก็ไปด้วย ถูกซักว่ามีใครไปบ้าง ตอบว่าคุณภัทรกับนายทหารกองสัญญาณ เขาถามว่ารู้จักชื่อไหม ตอบว่าไม่รู้จัก เขาขอให้ชี้ตัวจะได้ไหม ตอบเขาว่าชี้ก็ได้แต่ต้องชี้ข้างหลังให้ปิดหน้าเสียก่อนแล้วหันหลังให้จึงจะชี้ถูก ตำรวจ ๆ ทั้งโลกเขาไม่บ้าพอที่จะให้พยานชี้ตูดคนดอก เป็นอันว่าการชี้ตัวต้องเป็นพับไปอีก เขาถามว่าทำไมจึงเห็นแต่ข้างหลัง ตอบเขาไปว่าขึ้นจากห้องเครื่องก็บังเอิญเห็นหลัง เขาถามว่าทำไมต้องลงห้องเครื่องด้วย ตอบไปว่าเครื่องไฟฟ้ายังไม่ดีต้องลงไปคุมโดยใกล้ชิด ประสานให้การไปน้ำขุ่น ๆ เพราะเขาไม่ได้ไปกะเรือเที่ยวนี้.

มาถึงอีตอนลำเลียงจากท่าเรือไปกองสัญญาณ ทร. เขาถามว่าลำเลียงไปกับรถอะไร ตอบว่ารถกองสัญญาณ ถามว่ากี่เที่ยว ตอบว่าหลายเที่ยว เขาถามว่าขนอะไรไป ตอบว่าลูกปืนเท่านั้น ถามว่ามากไหม ตอบว่าก็กองโตอยู่ ถามว่าไม่ได้ติดรถไปกะเขาเลยหรือ ตอบว่าติดไปเที่ยวสุดท้าย ถามว่าไปทำไม ตอบว่าไปสนุก ๆ อย่างนั้นเอง.

ถามว่ามีใครมาขนบ้าง ตอบว่านายทหารกองสัญญาณ ถามว่าใคร ตอบว่าไม่รู้จักชื่อเป็นนายทหารมาจากจุฬา ๆ ทั้งนั้น เพิ่งเคยเห็นหน้า และมันมืดด้วย ถามว่าก็ทางเรือติดไฟไม่ใช่หรือ ตอบว่าเวลาขนกระสุนไม่ได้ติดไฟฟ้า ใช้แต่โคมรั้วดวงเดียว ถามว่าทำไมต้องขนกันมืด ๆ ตอบว่ากลัวชาวบ้านจะเห็น

ผู้ไต่สวนย้ำถึงรถที่ใช้ขน ตอบว่ารถกองสัญญาณมาขน (แต่ที่แท้เป็นรถของท่าเรือมีอักษร ส.ท.ร. (เดี๋ยวนี้เปลี่ยนเป็น ก.ท.ท.) ตัวเบ้อเร้อ คนขับรถท่าเรือ ๒๐ คนถูกเรียกมาไต่สวน หัวหน้าควบคุมรถให้การว่าโดนทหารเรือจี้จึงยอมขนให้ทั้ง ๑๐ คัน แล้วจี้เอาน้ำมันเบนซินใช้เสียจนเกลี้ยงอีกด้วย)

ผู้ไต่สวนงัดคำให้การมาบึกเบ้อเร่อบอกว่าเรื่องของคุณอยู่ในนี้หมดแล้ว อย่าโกหกให้มากนัก เขาถามว่าเวลานั้นประจำอยู่ที่ไหน ตอบว่าไม่ได้ประจำที่ คงขึ้น ๆ ลง ๆ จากบกกับเรือ ถามว่าลงไปในเรือทำไม ตอบว่าเครื่องไฟฟ้ามันเสียจึงลงไปเก้ ถามว่าสรุปแล้วอยู่บนบกมากกว่าหรืออยู่ในเรือมากกว่า ตอบว่าอยู่ในเรือมากกว่า ถามว่าเห็นหลวงเจริญรองผู้บัญชาการไหม ตอบ

ว่าไม่เห็น เขาบอกว่าหลวงเจริญมายืนพูดอยู่ข้างเรือตั้งนานทำไมไม่เห็น บอกว่าอยู่ในห้องโถง มิฉะนั้นก็ลงห้องเครื่อง ถามว่าไม่โผล่หน้ามาดูบ้างดอกหรือ ตอบว่าไม่ได้โผล่ ถามว่ารู้บ้างหรือไม่ว่าหลวงเจริญไปที่ท่าเรือ ตอบว่ารู้ในภายหลังเพราะได้ยินเขาคุยกันในร้านกาแฟที่บางนา

พอดีเวลาเที่ยงวัน ผู้จดคำให้การเลิกจด เรียกโอเลี้ยงมาเลี้ยงผู้ให้การ บอกว่าตานี้เรามาคุยกัน ไม่จดลง เอ้า ! กินโอเลี้ยงให้สบายใจเสียหน่อย แล้วแกก็ถามว่าเห็นหลวงเจริญไหม ประสานตอบว่าเห็น แกถามว่าเอากระเขาจริง ๆ หรือเปล่า ประสานตอบว่ามันก็เอากันทุกคนแหละครับ แกก็บอกว่าถ้าแกโดนเข้าอีท่านี้ก็เห็นจะต้องเอากะเขาเหมือนกัน แล้วแกถามถึงอภินิหารของปืนแมตแสน ๒๐ ประสานก็อธิบายอภินิหารให้ฟัง แถมอีกว่าเครื่องบิน บี. ๒๔ ของอเมริกาที่ถูกยิงร่วงที่สัตหีบไม่ใช่เพราะปืนแมตเสน ๒๐ หรือ แกร้องว่า หือ ? แสดงว่าแกไม่เคยรู้มาแต่ก่อนเลยว่าอภินิหารของแมตเสน ๒๐ มันเกรียงไกรปานใด แกบอกว่าพวกเด็ก ๆ เขาไม่อยากเอาเรื่องดอก แต่ต้องให้ความกระจ่างกับแกไว้บ้าง อย่าบอกบิดตะพึดตะพือไป.

พอตอนบ่ายผู้ไต่สวนก็ซักถึงเรื่องการลำเลียงพลของเรือรัตน ฯ กับเรือสุโขทัย ใจความก็จะเล่นงานคุณพิณ พันธุ์ทวี คนเดียว ถามว่าเรือสองลำมาจอดที่คลองเตยเวลาอะไร ตอบว่าประมาณสิบเอ็ดนาฬิกา ถามว่าเห็นคุณพิณหรือไม่ ตอบว่าเห็นบนสะพานเดินเรือมีนายทหารแยะไม่ทราบว่ามีคุณพิณด้วยหรือไม่ ถามว่าแล้วเขาลำเลียงขึ้นที่ไหน ตอบว่าลำเลียงขึ้นที่ท่าน้ำใกล้หัวเรือบางระจัน ถามว่าเวลานั้นไปไหนเสียล่ะ ตอบว่าไปแก้เครื่องไฟฟ้าในห้องเครื่อง ถามว่าเห็นคุณพิณไหม ? ลงห้องเครื่อง (ประโยคท้ายแกพูดดักคอ เพราะอะไร ๆ มันก็ลงห้องเครื่องทุกที) พูดแล้วแกก็ยิ้ม ถามว่าใครไปเอารถมาขนนักเรียนจ่า ตอบว่าไม่รู้ว่าใครไปเอามา (เรื่องรถนี้แต่เดิมเอาของท่าเรือมา ๒ คัน เช้าวันที่ ๓๐ มิถุนายน คุณเจือลูกน้องคุณยิน สมานนท์ ได้มาพูดกับคุณประสานว่าจะให้ความช่วยเหลือทุกประการ และได้ให้บุหรี่แก่ประสาน ๑ กระป๋อง ขณะนั้นนายจำลองหัวหน้าควบคุมรถได้ยืนอยู่ที่นั้นด้วย ดังนั้นรถเหล่านี้จึงได้รับความสะดวกมาก ภายหลังคุณสุนทร สุนทรนาวิน คงทราบเรื่องนี้เข้า จึงเอาคุณยิน คุณเจือ คุณจำลองออกจากองค์การท่าเรือหมด)

ต่อมาถึงข้อหาที่ ๓ ที่กล่าวหาว่ายึดรถเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองมาดัดแปลงใช้ช่วยเหลือพวกกบฏ ผู้ไต่สวนถามว่าเห็นรถตำรวจ ฯ ไหม ตอบว่าเห็น ถามว่ารู้ไหมว่าเป็นรถ

ตำรวจ ฯ ตอบว่ารู้เพราะมีตราโล่ ถามว่าทำไมจึงเอาไปใช้ ตอบว่าทีแรกก็ขึ้นไปนั่งเล่นบนรถแลนด์โรเวอร์คันนั้นเพราะไม่มีคนเฝ้า เหลือบไปเห็นสายไฟฟ้ามันห้อยอยู่ก็เอามาต่อทางตรงดูแล้วก็ลองสตาร์ท เครื่องมันก็ติด เลยบอกขอยืมจากยามท่าเรือแล้วขับไปกินโอเลี้ยงที่ร้านค้าทางโกดัง ๕ แล้วก็เอามาจอดไว้ข้างเรือบางระจัน ถามว่าทำไมเอามาจอดไว้ข้างเรือบางระจัน ตอบว่าเอาไว้ที่อื่นก็ไม่มีคนเฝ้า กลัวของเขาจะหาย

ผู้ไต่สวนถามว่าใครทาสีหมอก ตอบว่าทหารทากันเอง ถามว่าทหารที่ไหน ตอบว่าทหารที่เรือบางระจัน เวลานี้ปลดกองหนุนไปหมดแล้ว ถามว่าได้ออกวิ่งไปกองสัญญาณบ้างหรือเปล่า ตอบว่าหมวดภัทรเอาไปหนหนึ่ง

ผู้ไต่สวนพลิกแฟ้มให้การ แล้วบอกว่าเรือบางระจันยิงปืนใหญ่ไปตกที่โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ก็มี ตกสนามม้าราชกรีฑาก็มี ตกที่ไหนต่อที่ไหนอีกรวม ๕ นัด ทางเรือยิงมากี่นัด ตอบว่าไม่ได้ยิงเลย

ความจริงนั้นปืนเรือบางระจันคือปืน ๗๖/๕๑ ส่วนปืนเรือสุราษฎร์นั้นคือปืนโบฟอร์สไม่เหมือนกัน เวลาไปรับลูกเลื่อนคืนจากกรมสรรพาวุธทหารบกในโอกาสหลัง คุณชิต ชูศรี บ่นว่าเอาไปโยนเสียบิ่นปี้หมด ต้องซ่อมกันแทบทุกอัน

ตรงนี้ผู้ไต่สวนจะเอาเรื่องว่าเรือบางระจันยิงปืนใหญ่ให้ได้ แต่แท้จริงไม่ได้ยิงจริง ๆ คุณประสานจึงท้าให้ตำรวจ ฯ ไปสำรวจลูกปืนในเรือดู ข้าพเจ้าถามว่าเวลาทหารบกมายึดกรมสรรพาวุธทหารเรือเขาไม่เอาลูกปืนใหญ่ไปด้วยดอกหรือประสานตอบว่าเปล่า เขาเอาไปแต่ลูกเลื่อน

ผู้ไต่สวนให้เล่าถึงตอนแตกทัพ ประสานก็เล่าไปตามความจริงดังที่ได้เคยเขียนมาแล้ว กล่าวถึงเรือปราบขนคนป่วยไปบางนาเป็นลำแรก แล้วก็เรือรัตน ฯ เรือสุโขทัย เรือเภตราเรือบางระจัน.

ถามว่าในเรือบางระจันมีใครโดยสารไปบ้าง ประสานก็ตอบไปตามจริง ๆ ว่าคุณชลี สินธุโสภณ คุณภัทร เอี่ยมรัตน์ คุณจรัส บุญบงการ คุณสนธิ บุณยะชัย และนายทหารเด็ก ๆ ในกองสัญญาณ ทร. อีกแยะ

ผู้ไต่สวนถามว่าแต่เดิมไม่รู้เรื่องกบฏเลยเจียวหรือ ประสานตอบไม่รู้เลย เพิ่งมารู้อีตอนคุณภัทรมาสั่งให้จัดหมู่รบนี่แหละ และอะไร ๆ ก็ปฏิบัติไปตามคำสั่งของหมวดภัทรทุกอย่าง.

ผู้ไต่สวนซักในเรื่องปืนเรือบางประจันยิงเครื่องบินอีก ประสานท้าให้ไปสำรวจลูกปืนในเรือ.

ผู้ไต่สวนก็คงรู้ว่าคุณประสานโกหกบ้าง จริงบ้าง อีตรงไหนอยากจะรู้จริง ๆ ก็บอกว่าที่นี้ไม่จด มาคุยกัน ถามว่ายกรถยนต์อะไรไปในเรือ ตอบว่ารถจิ๊ปของทหารเรือเลข ๑๐๓๓๒ ถามว่ายกเอาไปทำไม ตอบว่าจะเอาไปขายกินก็บังเอิญตำรวจ ฯ มาพบเข้าเสียก่อน.

ประสานบอกว่าให้การและคุยอยู่จนเย็น ผู้ไต่สวนชวนไปกินข้าวที่บ้าน ประสานขอตัวไม่ไป บอกว่าจะไปธุระ ส่วนในใจคิดคร้าม ๆ แกอยู่บ้างเหมือนกัน ผลสุดท้ายเมื่อเห็นประสานไม่ไปบ้านแกแน่ แกจึงบอกให้รู้ว่าแกกับคุณประสงค์ ศักดิ์สุภา (พี่ชายนายประสานนี้) ชอบพอกับแกมาก

จากประสบการณ์ที่คุณประสานเล่ามานี้จะเห็นได้ว่าทางการต้องการ **ตัวหนังสือ** ผู้จดจะจดไปอย่างไรศาลหรือทางการก็จะพิจารณาตามตัวหนังสือนั้น ๆ ขอซักตัวอย่างง่าย ๆ ว่าครั้งหนึ่งศาลลงโทษ พลตรี เนตร เขมะโยธิน เป็นกบฏคนเดียว ทั้งนี้เพราะคนอื่นเขาปฏิเสธไม่ยอมรับว่าเป็นกบฏด้วย ศาลก็เชื่อ เพราะโจทก์สืบพยานไม่สมจริงว่าเขาเป็นกบฏจริง ส่วนคุณเนตรไปรับกับเขาว่าเป็นกบฏ ศาลก็ต้องตัดสินว่าคุณเนตรเป็นกบฏ ซึ่งมันเป็นเรื่องวิตถารเหลือเกินที่กบฏครั้งหนึ่งมีตัวกบฏคนเดียวใคร ๆ ทั้งโลกไม่มีใครเชื่อว่าจริง แต่มันก็จริงลงไปแล้วในประวัติศาสตร์เมืองไทย

คำให้การของคุณจวบ พลกล้า ก็เหมือนกัน ตำรวจ ฯ จดไว้และบอกว่าจะใช้ไปยันในศาลได้ ครั้นภายหลังคุณจวบมาให้การเป็นพยานโจทก์ในศาล คุณจวบให้การอ่อนไป คือใช้ศัพท์ว่า "ดูเหมือนว่า" "บางทีจะ" "คิดว่าคงจะ" อะไรทำนองนี้ เล่นเอาคุณบั๊น โชติกะพุกกนะผู้ควบคุมคดีโกรธคุณจวบยิ่งนัก รำ ๆ จะฟ้องคุณจวบว่าเป็นพยานเท็จเสียแล้ว แต่แล้วเรื่องเป็นไปอย่างไรไม่ทราบ เลยเงียบหายไป นี่แหละคือเรื่องของตัวหนังสือนั้นเอง

เมื่อคุณประสานให้การแล้ว ผู้ไต่สวนก็ปล่อยกลับบ้าน อีกสามสี่วันคุณภัทร เอี่ยมรัตน์ ก็โดนไต่สวนบ้าง

เมื่อไต่สวนเสร็จ คุณภัทรโดนขังที่สถานีลุมพินีหลายวัน ขณะนี้แกสั่งมิให้ทหารเรือคนใดไปเยี่ยมแก เพราะยิ่งเยี่ยมมาก ความลับก็จะยิ่งแตกมาก ผลสุดท้ายคุณภัทรได้มาอยู่สนามกีฬาร่วมกับพวกเราอีกคนหนึ่ง

ตำรวจ ฯ ที่คุมพวกเราบางคนก็มีมนุษยธรรม บางคนก็เป็นจารบุรุษ บางคนก็ตีเสมอ โดยถือว่าเป็นพวกขี้ตะราง บางคนก็เป็นสุภาพบุรุษ บางคนก็เป็นเจ้ามือการพนัน บางคนก็รับจ้าง บางคนก็ตีหน้ายักษ์ บางคนก็ประจบจะล้วงความลับเอาไปเสนอนาย แต่ส่วนมากนับว่าดีมากกว่าเลว

ร้านค้าที่หน้าประตูลวดหนามมีค้าทั้งแม่โขง, น้ำแข็ง, กาแฟ, ลอตเตอรี่, โซดา, บุหรี่, ไม้ขีดไฟ, ข้าวราดแกง จิปาถะ แต่ราคาออกจะแพงอยู่สักหน่อย สมกับที่เขาเรียกว่าตลาดหน้าคุก การซื้อไม่ใช่จะซื้อด้วยเงินสดเสมอไป บางทีก็เชื่อกันคนละแยะ ๆ ข้าพเจ้าได้เห็นพ่อค้า ๒–๓ คน ตามทวงเงินที่ลหุโทษอีกบ้างก็มี

พัสดีของตะรางสนามกีฬาเป็นคนมีมนุษยธรรมดีมาก ถือว่าผู้ต้องหาเป็นข้าราชการที่บังเอิญต้องโดนชะตากรรม ไม่ใช่ผู้ร้าย เขาให้เกียรติแก่เรามาก ผิดกว่าตำรวจ ฯ ที่ควบคุมเรา ซึ่งมักกระเดียดจะนึกว่าเราเป็นผู้ร้ายไปเสียฉิบ

ได้เกิดเรื่องกับข้าพเจ้าเรื่องหนึ่งคือ มีพลตำรวจ ฯ คนหนึ่งว่าเคยเป็นนักเรียนพยาบาลทหารเรือแล้วก็ออกไปรับราชการตำรวจ ข้าพเจ้าเห็นเขามานอนในที่นอนของนายทหารพวกเราดูยังกะเพื่อนเล่นของมัน วันแรกข้าพเจ้าก็ไม่นึกอะไรเพราะไม่รู้ว่าใครเป็นใคร วันที่สองข้าพเจ้าจึงถามพวกเราดู ได้ความว่าเป็นตำรวจ ข้าพเจ้าก็จ้องมันตาเขม็ง มันก็จ้องดูข้าพเจ้า ข้าพเจ้าได้กระซิบพูดกับพวกเราว่ามันจองหองจริงนะ มันผลุดลุกออกไปข้างนอกอาคาร ไปอวดศักดาและกล่าวคำอาฆาตว่าจะเอาอิฐทุ่มหัวข้าพเจ้า นายสมทบ ง้าวสุวรรณ กับ นายสุดจิตต์ พันธุทรัพย์ เป็นเดือดเป็นแค้นจะไปชกมัน เขาบอกว่าเวลานี้ลอกคราบนายทหารออกแล้ว กลายเป็นผู้ต้องหาศักดินาก็เสมอ ๆ กับมัน ควรชกกับมันได้ ข้าพเจ้าต้องห้ามว่าอย่าเอาพิมเสนไปแลกกับเกลือ เรื่องนี้รู้ไปถึงนายตำรวจ ฯ เวร เขามาขอโทษขอโพยข้าพเจ้าบอกว่าอย่าไปถือสากับคนบ้าระห่ำเลย ข้าพเจ้าต้องอดใจไว้เป็นอย่างมากเพราะเวลานี้เป็นราชสีห์ที่ไม่มีขนเสียแล้ว สำนึกไว้ได้เช่นนี้ก็ค่อยสบายใจขึ้นหน่อย.

ข้าพเจ้าพูดกับคุณบุรินทร์ ศรีวรรธนะว่า "ลื้อได้เบิกเงินเดือนฟรีละวะสามเดือนนี่น่ะ เพราะเขาไม่ลงคำสั่งพักราชการอย่างอั๊ว" พอจวนได้สัก ๘๐ วัน คุณบุรินทร์ถูกปล่อยตัวออกมาจากลวดหนามสนามกีฬาในตอนสาย ดูเหมือนตำรวจ ฯ เขาเรียกตัวไปปล่อยคนเดียว พอตกบ่าย

คุณบุรินทร์หอบเบียร์ขวดใหญ่มา ๖ ขวด แม่โขง ๒ ขวด โซดา ๒ ขวด บรรจุหีบกระดาษมา ๒ กล่องเอามาเลี้ยงพวกเรา (เวลานั้นข้าพเจ้ายังเป็นสุรวิรัติเลยไม่ได้แอ้มกะเขาด้วย) คนที่ดีใจมากที่สุดดูเหมือนจะเป็นคุณสุดจิตต์ พันธุ์ทรัพย์ เพราะพ่อนั่นเว้นไม่ได้สักเย็นเดียว.

อารมณ์ที่มีใจพิศวาทกันมาก คืนวันนั้นคุณบุรินทร์เลยขออนุญาตค้างในตะราง ๑ คืน ทางบ้านไม่ทราบว่าได้ปล่อยเขาจึงไม่มาตาม และดูเหมือนแม่บ้านออกจะเคือง ๆ ที่คุณบุรินทร์ทะเล้นจะเอาไว้หนวดแข่งกับข้าพเจ้า เมียเขาบอกว่าอยากเป็นโจรหรือ เวลานั้นชักจะห่างวันจึงมาทีหนึ่ง เลยไม่ทราบว่าพ่อผัวได้พ้นคดีแล้ว.

พอรุ่งเช้าคุณบุรินทร์จะออกประตู ตำรวจ ฯ ไม่ให้ออก เพราะตำรวจ ฯ ที่อนุญาตให้คุณบุรินทร์ค้างนั้นเขาออกเวรไปแล้ว เลยเกิดลังเล้งกันพักใหญ่จึงออกได้.

ข้างคุณสกล ช่างประดับ นั้นหมอดูบอกว่าจะได้ออกวันนั้นวันนี้ คุณลาวัณณ์ ก็มาส่งข่าวให้ดีใจเล่นเพราะพี่ชายคุณสกลเป็นนายตำรวจใหญ่เหมือนกัน ผลสุดท้ายเหลวไม่ได้ออกจนแล้วจนรอด พวกเราก็กระเซ้ากันว่าจะทิ้งเพื่อนฝูงไปเสียก่อนอย่างไรล่ะ ออกก็ต้องออกด้วยกันซี

ข้าพเจ้าพูดกับเรือตรีเฮงและพลทหารสองคนที่ไปยึดโทรศัพท์กลางว่า ถ้าทางการเขาปล่อยหมด เหลือแต่แกสามคนนี่จะว่าอย่างไร เขาก็บอกว่าถ้าทำอย่างนี้ ผมก็แย่น่ะซีครับ (ผลสุดท้ายสามคนนี้ถูกฟ้องศาลจริง ๆ น่ะแหละ)

พลทหารสองคนนี้รับหน้าที่เป็นหมอนวดบ้าง เป็นคนรับใช้บ้าง พวกเราเลยค่อยยังชั่วหน่อย ผิดกับอยู่ในสันติบาล ลิงต้องทำงานของลิงเองโดยไม่มีคนอื่นช่วยทำให้

เวลานั้นนายพลเรือในกองทัพเรือมี ๑๓ คน แต่คุณสุนทร สุนทรนาวิน ไปรับราชการกระทรวงคมนาคม คงเหลือมีตัวอยู่ ๑๒ คน ในจำนวนนี้ไม่ถูกจับเสีย ๒ คน คือท่านครรชิตพล อาภากร กับ หลวงจำรัสจักราวุธ คงถูกจับ ๑๐ คน

ใน ๑๐ คนนี้อยู่ในสโมสรตำรวจ ฯ ๒ คนคือครูคลองเตย กับหลวงนาวาวิจิต มีคุณเฉลิม สถิรถาวร พ่วงท้ายไปอยู่ด้วยอีกคนหนึ่ง จำนวนนี้มีครูคลองเตยคนเดียวถูกฟ้องศาล หลวงนาวาวิจิต พอหลุดออกมาก็บวชที่วัดสุทัศน์ คุณเฉลิม คงเข้าประจำการตามเดิม.

นายพลเรืออีก ๘ คนถูกขังที่พลับพลาไชย คือรองผู้บัญชาการ คุณแชน ปัจจุสานนท์ คุณกนก นพคุณ คุณชลี สินธุโสภณ คุณชลิต กุลกำม์ธร คุณประวิศ ศรีพิพัฒน์ หลวง

ดัษกรกำจาย หมอสงวน รุจิราภา นอกนั้นมีหางเครื่องอีกคือ คุณดิศ ไชยธวัช คุณพิณ พันธุ์ทวี คุณกระวี ห้าวเจริญ และคุณผัน โพธิสุนทร

หมอสงวน รุจิราภา ถูกหาว่าพูดกับคุณทหาร ขำหิรัญ ที่กรมแพทย์ทหารเรือและทำแผลให้พวกกบฏ เรื่องนี้สมาคมแพทย์ท้วงตำรวจ ฯ อย่างหนักหน่วง ตำรวจ ฯ ต้องปล่อยตัวออกมาเป็นงวดแรก

หลวงดัษกรกำจายเจ้ากรมสรรพาวุธทหารเรือ ถูกหาว่าจ่ายอาวุธให้พวกกบฏ ครั้นสืบเข้าจริง ๆ ท่านจ่ายให้เฉพาะที่รองผู้บัญชาการมีจดหมายไปสั่งจ่ายเท่านั้น คนที่มาเบิกด้วยวาจาท่านมิได้จ่ายเลย ทางตำรวจ ฯ เห็นประจักษ์พยานว่าสุจริตจริง ๆ จึงปล่อยออกไปเป็นงวดแรกพร้อมกับหมอสงวน รุจิราภา ท่านผู้นี้ภายหลังราชการทหารเรือขอร้องให้มารับราชการในกองทัพเรืออีกจนปลดเกษียณอายุ

คุณพิณ พันธุ์ทวี ผู้บังคับกองโรงเรียนชุมพลทหารเรือถูกหาว่ายกกำลังมาช่วยกองสัญญาณทหารเรือ คุณพิณแถว่าได้ยกมาตามคำสั่งโทรเลขของกรมเสนาธิการทหารเรือ ได้สอบโทรเลขแล้วปรากฏว่าจริง จึงถูกปล่อยออกเป็นงวดที่สองคนเดียว ท่านผู้นี้ภายหลังขอกลับเข้ารับราชการใหม่และรับอยู่จนปัจจุบันนี้ เพราะแต่เดิมมีคำสั่งให้พักราชการเช่นข้าพเจ้าเหมือนกัน

งวดที่สามย้ายที่คุมขังไปอยู่ลหุโทษคือรองผู้บัญชาการ รองเสนาธิการฝ่ายยุทธการผู้บัญชาการมณฑล ทร. ๑ ผู้บังคับการกองสัญญาณทหารเรือ ทั้ง ๔ คนนี้ถูกฟ้องศาลหาว่าเป็นกบฏ ขณะนี้ผู้บัญชาการกองสัญญาณทหารเรือได้เป็นปลัดกระทรวงอุตสาหกรรม ส่วนอีก ๓ คน ยังเล่นกล้วยไม้อยู่กับบ้านเฉย ๆ.

คุณชลิต กุลกำม์ธร ถูกหาว่าอะไรไม่รู้ ไต่สวนแล้วไม่ปรากฏว่าได้สั่งการอะไรเลย ถูกปล่อยตัวเป็นงวดที่ ๔ เวลานี้อยู่กับบ้านทำการค้า.

คุณประวิศ ศรีพิพัฒน์ ถูกหาว่าหุงข้าวให้กบฏกิน ไต่สวนแล้วไม่ได้เรื่องจะเอาผิดอย่างไร ถูกปล่อยตัวเป็นงวดที่ ๔ เวลานี้ไปดูแลนักเรียนไทยที่กรุงบอนน์

คุณดิศ ไชยธวัช ถูกหาว่าเป็นกบฏเพราะจับได้ในกองสัญญาณ ไต่สวนแล้วปรากฏว่าแกนอนอยู่เฉย ๆ ถูกปล่อยตัวเป็นงวดที่ ๔ รับราชการแล้วก็ถูกปลดไปต้น พ.ศ. ๒๕๐๓

คุณกวี ห้าวเจริญ ถูกหาว่าคุมกำลังเข้าต่อต้านรัฐบาล ไต่สวนแล้วปรากฏว่าแกไม่มีกำลังจะคุม เพราะส่งหน้าที่ให้คุณวิฑูรไปแล้ว ถูกปล่อยตัวเป็นงวดที่ ๔ เวลานี้เป็นลูกจ้างของกรมสวัสดิการทหารเรือ.

ใคร ๆ เขาไปกันหมดแล้ว คงเหลือแต่คุณผัน โพธิสุนทร คนเดียวที่พลับพลาไชย คุณกระวีเล่าว่าชักเป็นห่วงเหมือนกัน เพราะเห็นอยู่คนเดียวโดด ๆ ภายหลังคุณผันถูกฟ้องศาลจนได้.

สำหรับนายทหารผู้ใหญ่ที่ถูกฟ้องศาล มี.–

ผู้บัญชาการทหารเรือ ถูกหาร่วมมือกับพวกกบฏโดยให้เครื่องบันทึกเสียงไปกับคุณสมหมาย บุนนาค ข้อนี้เป็นเรื่องฉกรรจ์กว่าข้ออื่นใด เพราะนอกนั้นแล้วเป็นแต่คำเลื่อนลอย สืบไม่ได้ว่าแม่ทัพเรือสั่งการรบอย่างใดเลย จากปากคำของคุณสมหมายคนเดียวอาจจะไม่พอลงโทษ ตำรวจจึงต้องเอาปากข้าพเจ้ายันอีกด้วย ข้าพเจ้าก็ไม่ยอมเป็นพยานโจทก์ กลับจะเป็นพยานจำเลยเสียด้วยซ้ำ แต่บังเอิญคดีนี้ยังไม่มีการสืบพยานจำเลย คดีก็ล้มลงเสียก่อน โดยพระราชบัญญัตินิรโทษกรรม พ.ศ. ๒๕๐๐ ทนายความของท่านคือหลวงอรรถไกวัลวที กับคุณประวิศ ศรีพิพัฒน์

รองผู้บัญชาการทหารเรือ ถูกหาว่าเป็นผู้สั่งให้กรมสรรพาวุธทหารเรือจ่ายอาวุธให้กองสัญญาณทหารเรือและเรือตระเวนวารี (ทนายความของท่านข้าพเจ้าจำชื่อไม่ได้เสียแล้ว คลับคล้ายคลับคลาว่าจะอยู่ทางถนนนามบัญญัติ และดูเหมือนภายหลังถอนตัวจากทนายจำเลย) ท่านแก้ว่าท่านสั่งจริงแต่สั่งมาเพื่อป้องกันกรมกอง เกรงว่าพวกกบฏจะมายึดครอง เลยเหมาเอาว่าทหารบกที่มาตีกองสัญญาณ ทร. นั่นแหละเป็นพวกกบฏ สำหรับรายนี้ทางกรมอัยการจะไม่ฟ้อง พยายามหาทางป้ายไปให้ผู้บัญชาการรับไปเสียคนเดียว แต่เมื่อตรวจคำให้การดูแล้ว ไม่ปรากฏว่าท่านซัดไปยังผู้บัญชาการแม้แต่ประโยคเดียว ท่านยอมรับเสียผู้เดียวอย่างชายชาติทหาร

รองเสนาธิการฝ่ายยุทธการถูกหาว่าสั่งให้ทหารโรงเรียนชุมพล ทร. มาร่วมรบกับกองสัญญาณ ทร. ทนายความของท่านคือหลวงประกอบนิติสาร ท่านแก้ว่าท่านสั่งจริง เพื่อจะรักษากองสัญญาณมิให้กบฏยึดไปได้ รายนี้ก็เช่นเดียวกันกับรองผู้บัญชาการ คืออัยการจะหาทางไม่ฟ้องเหมือนกันแต่หาไม่พบ ท่านเล่นรับอย่างชายชาติทหารเช่นกัน

ผู้บัญชาการมณฑลทหารเรือที่ ๑ ถูกหาว่าสั่งให้ นย. ๔ และ นย. ๕ ทำการต่อต้านทหารฝ่ายรัฐบาลทางสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์และท่าช้างวังหลวง ท่านแก้ว่าท่านสั่งจริง ทั้งนี้เป็นไปตามแผนปราบกบฏที่ได้กำหนดไว้ และก็ตรึงไว้เพื่อมิให้พวกกบฏลุกเข้ามายึดพระราชวังเดิมและกองเรือรบ รายนี้ลูกน้องเลยเถิดไปหน่อยถึงกับไปพะบู๊กับรถถังหน้าโรงเรียนสวนกุหลาบ ทนายความคือ คุณพัก ณ สงขลา

ผู้บัญชาการกองสัญญาณทหารเรือถูกหาว่าเป็นผู้ต่อต้านทหารฝ่ายรัฐบาล ไม่ยอมให้ทหารฝ่ายรัฐบาลบุกเข้าจับนักโฆษณาทางวิทยุ ๆ ที่ศาลาแดง ท่านแก้ข้อหาว่าท่านรักษากองสัญญาณของท่าน ท่านมิได้ไปบุกรุกใคร ท่านทำตามแผนปราบกบฏต่างหาก ทนายความของท่านดูเหมือนจะเป็นคนเดียวกันกับของรองผู้บัญชาการ

พึงสังเกตว่าพวกนาวาเอกไม่มีใครถูกฟ้องเลย เพราะอัยการตรวจพบว่าทุกคนทำไปตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาทั้งนั้น สำหรับข้าพเจ้านั้นกลัวติดคุกมากกว่าคนอื่นถึงกับวานเมียข้าพเจ้าให้ไปเล่าเรื่องพฤติการณ์ต่าง ๆ ของข้าพเจ้าโดยละเอียดให้พระพี่เลี้ยงเนื่องพึ่ง แล้ววานคุณท้าวไปช่วยเล่าให้หลวงอรรถปรีชาชนูปกร อธิบดีกรมอัยการฟังอีกต่อหนึ่งให้เรียนท่านด้วยว่า 'ปฏิบัติอย่างงี้จะฟ้องกันอีกหรือ ?'

ผู้บังคับกองต่อสู้อากาศยาน ถูกหาว่าส่งกำลังเข้าต่อต้านกำลังรัฐบาลที่สะพานปฐม–บรมราชานุสรณ์โดยพลการ ท่านผู้นี้มิได้ซัดนายเช่นเดียวกัน อนึ่ง พึงสังเกตว่านายทหารของ สอ. อีก ๒ นายคือ คุณลักษณ์ คเชนทรชัย และคุณจิตต์ สภาวสุ ก็มิได้ซัดนายเช่นเดียวกันเลยรวม "ขยุ้ม" ฟ้องรายตัวไปเลย

ส่วนผู้ถูกฟ้องรายอื่น ๆ ก็ถูกข้อหาทำนองเดียวกันว่า "ต่อต้านกำลังของรัฐบาล" สรุปลงท้ายว่าเป็นกบฏ จะต้องประหารบ้าง จะต้องติดคุกตลอดชีวิตบ้าง จะต้องติดคุก ๒๐ ปีบ้าง น้อยกว่านั้นถ้าจะไม่มีเพราะเป็นโทษฉกรรจ์

คราวนี้โปรดหวนไปดูทางสนามกีฬาบ้าง อีม่วยนำล๊อตเตอรี่มาขายกันเกลื่อนกลาด พวกเราไม่มีอะไรจะเสี่ยงเลยต้องเสี่ยงโชคทางหวยเบอร์ แทงหาย – แทงหาย มีคราวหนึ่งอีม่วยมาบอกว่าเล่มที่นำมาขายให้แก่พวกเรานี่แหละต้องถูกแน่ ๆ ทุกคนต่างดีใจกันว่า ใครหนอที่จะมีโอกาสเป็นผู้มีโชคหลายพันบาทคราวนี้ แต่ข้าพเจ้านั้นไม่มีหวังกับเขาเลย เพราะไม่ได้ซื้อ **อัฐจะยาไส้เข้าไปยังไม่ใคร่มี** ทะเล้นจะเอาไปหย่อนลงปากเสือคราวละสิบบาท มันจะไหวหรือ ?

คนนั้นตรวจเลขของตนก็ไม่เห็นถูก คนนี้ตรวจเลขของตนก็ไม่เห็นถูก ว๊า ! ใครซื้อใบที่ถูกล่ะหว่า ภายในรั้วลวดหนามหน้าเบ้ ๆ ตามกัน ไม่มีใครถูกสักคน ไล่ไปไล่มา กลายเป็นตำรวจ ฯ หน้ารั้วลวดหนามต่างหากเป็นผู้ถูกรางวัล พวกเราเลยปลงอนิจจังว่าอีม่วยนำลาภมาให้ถึงปากแล้วยังกระเดือกไม่เข้า อพิโธ่เอ๋ย ! เลยปลงอาบัติเฉไปเสียใหม่ว่า "โชคดีทางลาภมักโชคร้ายทางสังขาร" หมายถึงว่าถ้าถูกสลากกินแบ่งก็ต้องโดนฟ้องศาล เราเอาภาษิตฝรั่งบทนี้มาแปลงเล่นโก้ ๆ อย่างนั้นแหละ

วันคืนล่วงมานานเข้า–นานเข้า–เกือบ ๙๐ วันเข้าไปละซี สำหรับคุณสกล ช่างประดับ ที่ถูกจับในวันที่ ๑ กรกฎาคม ข่าวปล่อย–ข่าวส่งลหุ–ข่าวฟ้องศาลก็ลือกันว่อนไป แต่ไม่เห็นปฏิกิริยาอย่างใดทางตำรวจ ฯ หรือเขาจะยึดการขังต่อไปอีกล่ะหว่า ? ฮึ ! ยึดไม่ได้ซี กฎหมายเขากำหนดให้ตำรวจ ฯ ขังผู้ต้องไว้ได้เพียง ๙๐ วันเท่านั้นนี่ อีตานี้ชักเกิดเป็นนักกฎหมายกันใหญ่ ส่วนพัสดีก็ช่วยปลอบใจพวกเราว่าเขาคงปล่อยน่ะ อย่าตกใจไปเลย อีกวันสองวันนี่แหละ

พวกที่เข้ามาเยี่ยมพวกเราถึงในตะรางรั้วลวดหนามเท่าที่จำได้คือ คุณรัตน์ รุขามาศ ท่านอุทัยเฉลิมลาภ, หมอสกล ชลออยู่, ภรรยาคุณไสว ศรีผดุง กับลูกชาย, เรือโท นาวี มหารักขกะ (นายคนนี้แต่งเครื่องแบบทหารเรือเต็มที่–ซึ่งผิดกับใคร ๆ ทั้งหมด) สนอง ยุวบูรณ์ เป็นนายทหารเรือรุ่นอาวุโสแกเข้ามาชวนคุณสกล ช่างประดับ ไปเป็นผู้บังคับการเรือของเจ๊กลำหนึ่ง โดยตัวแกเองจะขอเป็นต้นหน และใครอีกก็ชักจะจำไม่ได้เสียแล้ว

สำหรับผู้ที่มาเยี่ยมข้าพเจ้าโดยเฉพาะคือแม่เลี้ยงของข้าพเจ้ากับป้าแจ่ม ทั้งคู่นี้มาจากท้องนาตำบลคอกควายจังหวัดสมุทรสาคร พวกในกรุงเทพ ฯ ก็มีอีกหลายคน ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณเป็นอย่างมาก นอกนั้นก็มีญาติของบรรดาทหารกองประวัติศาสตร์ทหารเรือช่วยมาบอกว่าเขาให้การไปอย่างไรบ้าง เพื่อให้ข้าพเจ้าอุ่นใจ

วันคืนยิ่งใกล้เข้ามา ต่างก็ร้อนใจบ้าง เย็นใจบ้าง ส่วนร้อนใจนั้นแหละมากกว่าเย็นใจ บางคนก็ได้ข่าวมาว่ากรมอัยการยังตรวจสำนวนไม่เสร็จบ้าง บางคนก็ว่าตนน่าจะหลุดแน่บ้าง เพราะมีคนมาบอกข่าว คืนหนึ่งมีญาติของคุณสงัด ชลออยู่ มากระซิบที่ข้างรั้วลวดหนามว่า "แกท่าจะไม่เป็นไรดอก" ข่าวนี้ทำให้พวกเราดีใจกันมาก เพราะถ้าคุณสงัดผู้ยิงรถถังคว่ำยังโดนปล่อย พวกเราซึ่งเป็นพวกหางเครื่องเท่านั้นมันจะไปโดนฟ้องได้อย่างไร

วันชี้ชะตากรรมได้มาถึง ! ดูเหมือนจะเป็นวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๙๔ วันนั้นมีแม่บ้านมาชุมนุมกันที่สนามกีฬามากหน้าหลายตาด้วยกัน

ตำรวจ ฯ ได้มาเรียกชื่อนายเฮง พลทหารสองคน นายเคราแห่งสันติบาล นายประสิทธิ์แห่งศุลกากร ลูกชายนายห้างขายยาเบอร์ลิน นายนิคม กอบโกย นายชุบ สรังบึน เรือศรีอยุธยา และใครต่อใครอีกหลายคน สั่งให้เตรียมเครื่องที่นอนไปด้วย คุณสงัด ชลออยู่ ก็เตรียมเครื่องที่นอนกะเขาด้วย แต่เขาไม่เอาไปเพราะไม่มีชื่อในบัญชี นายเฮงมานั่งไหว้ข้าพเจ้าน้ำตาคลอหน่วย แกคงสังหรณ์ว่าคงจะโดนฟ้องแน่ เสร็จแล้วตำรวจ ฯ ก็นำขึ้นรถยนต์ไปในเวลาประมาณ ๑๕๐๐

พวกเราจับกลุ่มพิเคราะห์กันว่าตำรวจ ฯ นำไปปล่อยตัวหรือนำไปเข้าคุกลหุโทษ บ้างก็ว่าพวกนั้นทำความผิดร้ายแรงกว่าเรา น่าจะถูกฟ้องศาล แต่เถียงกันอยู่อย่างนั้นเอง ไม่แน่ว่าเขาไปดีหรือไปร้าย

เมียคุณสงัด ชลออยู่ เดินหน้าเร่อร่าเข้ามาในตะรางสนามกีฬา บอกว่าข้างนอกมีรถตำรวจ ฯ เตรียมพร้อมอยู่หลายคันเห็นจอดรายทางอยู่ พวกเราจึงคะเนเอาว่าพวกที่ไปเมื่อตะกี้นี้คงไปเข้าลหุโทษแน่ "งั้นพวกเราก็โดนปล่อยซีวะ" ดูเหมือนจะเป็นเสียงนายเลิศ สัตย์เจริญ แล้วแกก็ร้องลำตัดลั่นไป

พัสดีแนะนำว่าถ้าจะให้แน่ต้องไปดูรายชื่อที่กรมอัยการ หมอสกล ชลออยู่ กับนายน้อยลูกชายข้าพเจ้าก็ขับบึ่งไปกรมอัยการทันที ตานี้รู้ละว่าใครถูกฟ้องใครถูกปล่อย พวกเราก็ได้แต่นั่งฟังข่าวอยู่ในสนามกีฬา

สักครึ่งชั่วโมงนายน้อยกลับมา บอกแต่ว่าคุณพ่อถูกปล่อย ข้าพเจ้าถามว่าแล้วมีใครบ้าง มันบอกชื่ออีก ๒–๓ คนเท่าที่จำได้ ข้าพเจ้าบอกว่าแล้วทำไมไม่จดชื่อมาล่ะ มันบอกว่าอารามดีใจเลยลืม ส่วนหมอสกล ชลออยู่ ก็ดูเหมือนได้เรื่องแม้น ๆ กับนายน้อยนั่นแหละ ไม่ได้จดชื่อมาเหมือนกัน (แต่ชักไม่แน่ใจเสียแล้วว่าหมอสกลกลับมาสนามกีฬาพร้อม ๆ กับนายน้อยหรือเปล่าก็ไม่รู้) เป็นอันว่ารู้แต่บางคนเท่านั้นที่ถูกปล่อย ส่วนคนถูกฟ้องไปแล้วนั้นดูเหมือนนายน้อยสาธยายชื่อได้แทบทุกคน

ทั้ง ๆ ที่บางคนไม่แน่ใจว่าถูกปล่อยหรือไม่ ก็ตั้งวงเหล้ากันขึ้น โดยข้าพเจ้าเป็นตั้วโผใหญ่ เพราะข้าพเจ้ามั่นใจแล้วว่าโดนปล่อย เรียกเงินจากเมียมาร้อยบาทให้ไปซื้อแม่โขงและ

โซดามา วันนี้เองเป็นวันที่ข้าพเจ้าเริ่มกินเหล้าใหม่อีกวาระหนึ่ง หลังจากอดมาได้ตั้งหลายเดือน ฉลองเป็นการเอิกเกริกกันเสียที

คุณผาด ตุงคะสมิต ลูกน้องคุณเผ่า ศรียานนท์ แอบมาดูพวกเราว่าจะมีกิริยากันอย่างไร ข้าพเจ้าเคยรู้จักคุณผาดมาแต่ก่อน เมื่อครั้งทำหนังสือขอให้รัฐบาลซื้อฝิ่นของหลวงนฤเบศมานิต ที่เอาฝิ่นมาจากเปอร์เซีย ฝิ่นรายนี้คาราคาซังมานาน คุณเผ่าอยากให้เรื่องเสร็จไปก็ต้องเอาเรื่องราวมาทำเสียเอง โดยหลวงนฤเบศมานิตต้องยอมแบ่งเงินให้แก่ลูกน้องของตนบ้าง ได้ทราบว่าคุณผาดได้เงินไปเป็นจำนวนล้าน

เมื่อเห็นหน้าคุณผาดข้าพเจ้าบอกว่า "คุณเผ่าทำไมไม่มาเองล่ะ" เขาหัวเราะอย่างครื้นเครง ข้าพเจ้าบอกว่า "เอาเงินมา ในกระเป๋ามีเท่าไรเปิดดูซิ ซื้อเล้าเลี้ยงกันบ้างซีน่ะ" เขาเปิดกระเป๋า มีธนบัตรใบแดง ๆ อยู่สองใบ ข้าพเจ้าเลยริบเอาไปให้นายสุดจิตต์ พันธุ์ทรัพย์ ไปจัดการซื้อแม่โขงมาตามระเบียบ วันนั้นเลยมีเหล้ากินกันฟรี

ข้าพเจ้ากระเซ้าเขาอีกว่า "นายประภาสทำไมไม่มาด้วยล่ะ ถ้ามาคงโดนจี้อีกหลายร้อยเหมือนกัน" เขาบอกว่าท่านคงไม่ว่างกระมัง เขารู้ว่าข้าพเจ้าหมายถึงคุณประภาส จารุเสถียร เขาดื่มเข้าไปแก้วเดียว แล้วก็คงกลับไปรายงานให้คุณเผ่ารู้ว่า ไม่เห็นมีกิริยาผิดแผกอะไร ส่วนที่โดนจี้ไปสองร้อยบาทจะบอกหรือเปล่าก็ไม่ทราบ

นายน้อยเอากล้องถ่ายรูปเล็ก ๆ มาจากไหนไม่ทราบ แต่ไม่มีฟิล์ม คุณสิงห์ บูรณสิงห์ ให้อัฐไปซื้อฟิล์มมา พวกเราก็จับกลุ่มถ่ายกันเป็นชุด ๆ ชุดละ ๕–๖ คน พวกพระราชวังเดิม พวก น.ย. ๕ พวก สญ. ดูเหมือนได้สัก ๖ ชุดเห็นจะได้

ฟิล์มมีเหลือนายน้อยก็เกิดมาแอบถ่ายวงเหล้า ดร. ขุน ศรียาภัย มาร่วมดีใจด้วยในวงเหล้าเหลือบไปเห็นมีคนถ่ายรูป หมอนั่นไม่ฟังอีร้าค่าอีรมบึ้งเบ๊งเป็นการใหญ่ (ท่ามันจะนึกว่าเป็นพวกตำรวจ ฯ หรือพวกหนังสือพิมพ์) ข้าพเจ้าต้องบอกว่ามันเป็นลูกของข้าพเจ้าเอง เมียข้าพเจ้าบอกว่าให้ถอดฟิล์มทิ้งเสียก็แล้วกัน ข้าพเจ้าบอกว่า "ทู่ระอะรายจะต้องทิ้ง"

รูปเหล่านี้ได้อัด ข้าพเจ้าเก็บไว้ที่ไหนก็ไม่รู้-ยังหาไม่พบ ส่วนเนกาทีฟก็ให้คุณสิงห์ไป บ่านนี้หายเสียแล้วก็ไม่รู้ รูปประวัติศาสตร์ชุดติดตะรางเลยไม่มีแสดงให้คนอื่นเห็น คงเห็นแต่บรรดาพวกพ้องเท่านั้น

รถยนต์ทางบ้านก็กลับหมด เพราะตำรวจ ฯ ยังไม่ปล่อยให้พวกเรากลับบ้านในเย็นวันนั้น พัลดีบอกว่าเมื่ออัยการปล่อยแล้ว ตำรวจ ฯ ไม่มีหน้าที่คุมขัง ภายในรั้วลวดหนามเกิดมีนักกฎหมายขึ้น ตำรวจ ฯ หน้าประตูชักจะเห็นใจพวกเรา ข้าพเจ้าบอกว่านอนมันเสียอีกคืนหนึ่งก็ได้นี่หว่า บางคนไม่ยอม บอกว่าต้องปล่อยซีวะ เลยพึ่งไม่ได้ศัพท์ผลที่สุดตำรวจ ฯ ก็จะปล่อยละ เวลานั้นเป็นเวลาทุ่มเศษเข้าไปแล้ว ต่างคนต่างไม่อยากอยู่ ข้าพเจ้าเห็นว่าใคร ๆ เขาไม่อยู่กัน ข้าพเจ้าจะอยู่หาวิมานอะไร มีคนรับอาสาจะพาไปส่งบ้านเสียด้วย รถของเท่าเก๋อะไรไม่ทราบมานั่งอ้อยอิ่งจะนำคุณสกล ช่างประดับไปบ้านให้ได้ในคืนนี้ พวกเราเลยเตรียมตัวกลับทุกคน ข้าพเจ้าเองนั้นแอบไปนั่งป๋ออยู่บนรถยนต์แล้วคนเดียว

มีรถยนต์แล่นเข้ามาคันหนึ่ง คุณพระพินิจชนคดี จะมาปล่อยผู้ต้องหาด้วยตนเอง ตำรวจ ฯ จึงมาตามข้าพเจ้าไปจากรถยนต์มาเข้าแถวภายในอาคาร

เมื่อเข้าแถวเรียบร้อยแล้ว นับจำนวนเรียบร้อยแล้ว ยังมีคนที่มิได้ถูกปล่อยอีกราว ๗–๘ คน

พระพินิจ ฯ เริ่มให้โอวาท ใจความสำคัญมีว่าที่ปล่อยไปนี้เป็นเพราะการไต่สวน ๙๐ วันได้แค่นี้เอง ภายหลังอาจจะจับตัวมาไต่สวนอีกก็ได้ แล้วก็สั่งสอนให้ประพฤติตนให้เป็นพลเมืองดี ข้าพเจ้านึกเทศนาในใจกระบุงหนึ่ง หนอย ! จะจับมาไต่สวนอีกก็ได้ ! ผลสุดท้ายแกนัดวันไปเซ็นรับทราบการปลดปล่อยที่พลับพลาไชยในวันไหนก็ลืมเสียแล้ว

คุณสิงห์ให้ข้าพเจ้ากล่าวตอบคำของคุณพระ ข้าพเจ้าไม่ยอม คุณสิงห์เลยกล่าวแทน มีใจความขอบอกขอบใจตำรวจ ฯ ที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องหา ข้าพเจ้านึกในใจว่า ตำรวจ ฯ เขาจะเอามึงเข้าคุก อัยการต่างหากที่เขาปล่อย

คืนนั้นข้าพเจ้ากลับถึงบ้านประมาณสองทุ่ม โดยรถของเท่าเก๋เพื่อนของคุณสกล ช่างประดับ

เช้าวันรุ่งขึ้นได้ข่าวว่าคุณสงัด ชลออยู่ ไปนั่งไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง เพราะได้ยิงศาลของท่านเป็นรูเบ้อเร่อ

เช้าวันเดียวกับที่คุณสงัดไปนั่งไหว้เจ้าพ่อหลักเมือง ข้าพเจ้าก็ซื้อของกินไปเยี่ยมคุณลักษณ์ คเชนทร์ชัย คุณจิตต์ สภาวสุ และพวกพลเรือนประมาณ ๗–๘ คนที่ยังคงติดค้างอยู่ในสนามกีฬา เดินขึ้นไปดูที่นอนของพวกเราข้างบนดูโล่งนัยน์ตาเหมือนบ้านไม่มีคนอยู่

อีกไม่นานคุณลักษณ์ กับคุณจิตต์ก็ย้ายภูมิลำเนาไปลหุโทษ ส่วนพวกพลเรือนเข้าใจว่าบางคนก็คงย้ายไปด้วยเหมือนกัน ตะรางสนามกีฬาเป็นอันจบเกมกันแค่นี้เอง

วันที่ไปเซ็นรับทราบการปลดปล่อยบังเอิญคุณนายลงสรง ณ บางช้าง ขอร้องให้ข้าพเจ้าไปหมั้นลูกชายที่นนทบุรี ข้าพเจ้าเลยแต่งตัวนายทหารเรือไปพลับพลาไชย ณ ที่นั่นได้พบคุณเพชร บ. วรศิริ ผู้ว่าราชการจังหวัดน่านมาราชการติดต่อกับคุณพระพินิจชนคดีด้วยได้ทักทายปราศรัยกันตามธรรมเนียม เพราะท่านผู้นี้เคยเป็นนายอำเภอที่บางละมุ มาแต่ก่อน

ข้าพเจ้าพบกับคุณพระพินิจชนคดีอีกครั้งหนึ่ง ก็ในงานแต่งงานของพี่สาวนายคลองวัน ปวนะฤทธิ์ ดังกล่าวแล้วนั่นและ จนบ้านนี้ยังไม่พบหน้าท่านอีกเลย ส่วนใจนั้นน่ะคิดถึงท่านอยู่เสมอมิได้ขาด

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๒๖ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๗๓)

มังกรเล่นน้ำเอาหางฟาดเรือตะมาตั้งแต่พลเรือเอก พลเรือโท พลเรือตรี เว้นนาวาเอกไปลำหนึ่ง หันไปล่อนาวาโท นาวาตรี เรือเอก เรือโท เรือตรี พันจ่า และพลทหารเล่นเสียเอียงกระเท่เร่ไปตาม ๆ กัน อดีตผู้อำนวยการทรัพย์สิน บุญล้อม พึ่งสุนทร ก็เป็นลำหนึ่งที่โดนหางมังกรฟาดเข้าอย่างจัง อดีตผู้อำนวยการทรัพย์สิน เผ่า ศรียานนท์ นั่งจ้องถมึงทึงอยู่ในวังปารุสกวัน อดีตผู้อำนวยการทรัพย์สิน ชุณห์ ปิณฑานนท์ นั่งใจระทึกอยู่ในเก๋งจีนที่บางกะปิ.

ก่อนที่จะดำเนินคดี ตำรวจ ฯ อนุญาตให้ญาติมิตรได้เข้าเยี่ยมจำเลยภายในห้องใต้ถุนศาลอาญาหนึ่งวัน นายทหารเรือนอกเครื่องแบบได้ไปเยี่ยมผู้บังคับบัญชาเก่าและมิตรสหายกันเป็นการใหญ่ ตำรวจฯ อนุญาตให้เข้าได้เป็นคน ๆ ไป แต่ดูเหมือนเขาจะเชื่อใจว่าจำเลยไม่หนีแน่ คนที่เข้าเยี่ยมจึงไม่ต้องมีเครื่องหมายใด ๆ ได้แต่เอาหน้าของตนเป็นบัตรบอกว่าตูไม่ใช่จำเลยแน่.

ข้าพเจ้าจำได้แม่นคือเจ้าคุณวิชิตชลธี อดีตผู้บัญชาการทหารเรือ ซึ่งเคยได้ลิ้มรสบางขวางมาแต่ครั้ง พ.ศ. ๒๔๗๖ นั้นคนหนึ่ง นอกนั้นชักเลือน ๆ เสียแล้ว ถ้าจะให้นึกดูก็เห็นจะมีขุนวรทรัพย์รักษา คุณสวัสดิ์ ภูติอนันต์ คุณนัย นพคุณ.

คนในห้องขณะนั้นแทบเดินหลีกกันไม่พ้น ไม่รู้ว่าใครเป็นผู้เยี่ยม ใครเป็นจำเลยเพราะเพิ่งหลุดมาจากความเป็นผู้ต้องหาด้วยกันหลายคน ผู้เยี่ยมที่ไม่ค่อยได้โผล่ก็มาเยี่ยมกันวันนี้มากมาย จนจำไม่หวาดไหว ส่วนภรรยาของจำเลยนั้นดูเหมือนจะมากันทุกคน เช่น คุณจินตนา คุณมณี คุณไพโรจน์ คุณเลิศวงศ์ คุณเพื่อน อีตาผัน โพธิสุนทร ไม่มีเมียก็ต้องคุยกับคุณหญิงผู้มารดา.

วันซึ่งเปิดให้เยี่ยมใหญ่กันครั้งนี้ดูเหมือนจะเป็นว่าส่งศาลเป็นวันแรก จำเลยต้องมารับฟังคำฟ้องของอัยการเสียก่อน แล้วจึงเปิดโอกาสให้หาทนายแก้ต่างได้ คดีนี้ถ้ารัฐบาลจะเล่นให้ **"จมบ่อ"** ก็ต้องขึ้นศาลทหาร แต่พอเยื้องมาขึ้นศาลพลเรือนได้ข้าพเจ้าก็เบาใจ เพราะหลุดได้ตั้ง ๗๕ % ถ้าขึ้นศาลทหารจะมีโอกาสหลุดเพียง ๕ % เท่านั้น จำเลยทั่วโลกกลัวขึ้นศาลทหารยิ่งนัก.

คุณประวิศ ศรีพิพัฒน์ พอหลุดมาได้จากพลับพลาไชยก็รีบไปถ่ายรูป ยื่นคำร้องต่อเนติบัณฑิตสภาขออนุญาตเป็นทนายความทันที ท่านผู้นี้สอบได้ปริญญาของเนติบัณฑิตเยอรมันภูมิรู้เท่าคุณหยุด แสงอุทัย แต่ถูกทางการเรียกตัวกลับจากต่างประเทศเสียเร็วไปหน่อย เลยไม่ได้ทำวิทยานิพนธ์ส่งเบอร์ลิน เลยไม่ได้ปริญญาต่อท้ายชื่ออย่างคุณหยุด แสงอุทัย.

บัลลังก์ที่สืบพยานคดีนี้คือบัลลังก์ ๒๔ ข้างกรมอัยการ ศาลนัดสืบพยาน สัปดาห์ละ ๑ วัน ดูเหมือนจะเป็นวันศุกร์ โจทก์ก็ส่งรายชื่อพยานให้ศาลราว ๒๐๐ ปาก คำนวณดูเคร่า ๆ แค่สืบพยานโจทก์ร่วมแปดปีเข้าไปทีเดียวเพราะพยานปากหนึ่ง ๆ บางทีก็สืบตั้ง ๓ หนก็มี

ทุกวันศุกร์ คุณมณี ต้องนำรถยนต์ของรองผู้บัญชาการมารับข้าพเจ้าที่บ้านทุกเช้าเพื่อไปฟังคำให้การของพยานโจทก์ด้วยกัน เรากะให้ไปก่อนจำเลยมาถึงศาลจะได้มองเห็นหน้ากันนิดหน่อย เวลาเดินลงจากรถยนต์ของคุกเข้าไปในศาล

ระยะแรก ๆ คนฟังคดีมากมายยังกะแบ่งยัดทนาน บ้างก็มาดูหน้าจำเลย บ้างก็มาดูหน้าพยาน บ้างก็มาฟังคารมของทนาย บ้างก็มาฟังคำให้การของพยาน บ้างก็มาเยี่ยมแฟนที่เป็นจำเลย

พอเขียนถึงตรงนี้เลยนึกถึงจำเลยขึ้นมาได้อีกคนหนึ่ง คือ เทพฤทธิ์ ไกรรณฤทธิ์ หมอนี่ติดคุกเสียจนแฟนถูกมารดาบังคับให้แต่งงานกับคนอื่นไปฉิบ

จำเลยเดินลงจากรถตามลำดับอาวุโสลงมา คนแรกต้องเป็นครูคลองเตย แล้วก็รองผู้บัญชาการเรื่อย ๆ มาจนถึงพลเรือนและทหาร พลทหารสองคนนี้นับว่าเป็นคนเคราะห์ร้ายที่สุดก็ว่าได้ ทะเล้นมาเล่นละครของโลกกะเขาด้วย เป็นตัวเอกกะเขาเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่โลกเขาไม่ใคร่เต็มใจจะให้เป็นตัวเอก อย่างไรก็ดีเมื่อมีนายแล้วมันก็ต้องมีบ่าว มีแต่นายโล้น ๆ ก็เหมือนลิงที่สันติบาลนั่นแหละ ที่นั่นไม่มีนายมีบ่าว–เพราะมีตัวเดียว!

กฎหมายบ่งไว้ชัดว่าจำเลยต้องมาศาล ศาลจึงจะดำเนินคดีได้ คดีนี้จำเลยมีแยะ ทุกคนต้องไม่ขาด ขาหักอย่างนายประกอบ หอมจันทน์ ก็ต้องยันไม้เท้าโขยกเขยกมา ไม่มีปวดหัวตัวร้อน จะเที่ยวลาป่วยอย่างชาวบ้านเขาอื่นไม่ได้ ตนป่วยคนเดียว คดีล่าไปสัปดาห์หนึ่ง ดังนั้นทุกคนต้องพร้อมใจกันไม่ป่วยในวันที่ศาลนัดสืบพยาน ทุกคนต้องช่วยกันให้ตรงตามกำหนดนัดทุก ๆ คราว ยิ่งจำเลยมากคนเช่นนี้ดูทุลักทุเลพอดูทีเดียว

ไม่ใช่แต่จำเลยฝ่ายเดียวที่ทำให้ช้า บางทีพยานเกิดติดขัดก็มี จะมีนัดพยานคนอื่นก็ไม่มี ขอชักตัวอย่างเช่นวันหนึ่งในหลวงทรงเรือใบแถวหัวหิน แล้วหายไปทางเกาะ ๆ หนึ่ง

ทางกรุงเทพ ฯ เหมาเอาว่าทหารเรือมาพาองค์ประมุขหนีไป หม่อมหลวงขาบ มาให้การตอนเช้าอยู่ดี ๆ พอตอนบ่ายเกิดไปวุ่นเรื่องตั้งปืนกลทางสี่แยกราชประสงค์เสียแล้ว กลัวพวกสัตหีบจะยกมาอีก บ่ายวันนั้นศาลเลยต้องงดพิจารณา ตำรวจ ฯ สั่งให้จำเลยไปลหุโทษโดยฉับพลันกลัวคนจะมาแย่งตัวจำเลย

ศาลมีผู้พิพากษามานั่งบัลลังก์ครบชุด ๓ คนเสมอ โดยมากคนหนึ่งมักจดคำให้การพยานและคำของทนายจำเลยที่ซัก อีกคนหนึ่งมีหน้าที่ซักบ้างในบางโอกาส ส่วนประธานนั้นนั่งเฉย ๆ เป็นส่วนมาก

เนื่องจากคนมากด้วยกัน ศาลเองก็ไม่ทราบว่าใครจะเป็นพยานฝ่ายใดบ้าง ขณะนี้กำลังสืบพยานโจทก์ ศาลต้องขอร้องผู้ฟังว่า "ใครรู้ตัวว่าเป็นพยานโจทก์ก็โปรดไปข้างนอกเสีย เพราะการนั่งฟังอยู่นี้ผิดระเบียบศาล" แต่เราก็ไม่รู้ว่าใครบ้างจะได้เป็นพยานโจทก์ ในระยะนี้ข้าพเจ้าเองได้พบกับคุณเฉลียว ปทุมรส (คดีสวรรคต) มานั่งฟังคำให้การอยู่ ๒ – ๓ หน

นายทหารเรือที่แอบมาฟังคำให้การมักจะไม่แต่งตัว บางคนก็จำข้าพเจ้าไม่ได้ เพราะเขายืนเหม่อ มัวคิดอะไรไม่ทราบ ข้าพเจ้าแกล้งเดินชนเอาก็มี.

วันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๔๙๔ กองทัพเรือมีเลี้ยงพระในท้องพระโรงเจ้าตาก ข้าพเจ้าแต่งตัวนายทหารเรือไปในงานวันกองทัพเรือกะเขาด้วย คุณสุนทร สุนทรนาวิน ได้มารับตำแหน่งใหม่ดูเหมือนจะเป็นเสนาธิการทหารเรือก็เลยพบกับข้าพเจ้า เขาถามว่า หนวดนี่เอาไว้ทำไมกันนะ มันยวนนักนี่หว่า" ข้าพเจ้าตอบว่า "หนวดอนุสรณ์ของวันที่ ๒๙ มิถุนายนยังโกนไม่ได้" ต่อมาได้พบกับท่านครรชิตพล อาภากร อีก ข้าพเจ้าบอกว่า "หม่อมซัดผ้าบาทจมไปเลย" ท่านครรชิตหัวเราะชอบใจใหญ่ ไม่เห็นรับสั่งว่ากระไร

ที่ศาลนั้นเราจะพบพูดจากับจำเลยได้ในเวลารับประทานอาหารกลางวัน บางครั้งตำรวจ ฯ ก็คุมมาปล่อยไว้ในห้องใต้ถุนศาล แต่ระยะหลัง ๆ คงให้รับประทานในห้องพิจารณานั้นเอง จำเลยก็โผล่หน้าต่างมาคุยกับผู้มาเยี่ยมซึ่งยืนอยู่ที่พื้นดินข้างล่าง

ทุกวันศุกร์ข้าพเจ้าต้องเตรียมตัวคอยขึ้นรถไปกับ คุณหญิงมณี ประมาณ ๐๘๓๐ เวลาศาลเลิกส่งจำเลยขึ้นรถหมดแล้ว ท่านก็นำข้าพเจ้ามาส่งบ้าน วันที่ทหารบกเขาตั้งปืนกลที่สี่แยก

ราชประสงค์ท่านยังชวนข้าพเจ้าไปดูปืนกล แต่ข้าพเจ้าขี้ขลาดเพราะขี้เกียจเป็นพวกไทยมุงเลยขอตัว ส่วนท่านจะไปหรือเปล่าข้าพเจ้าไม่ได้ถาม

วันใดที่จำเลยมาศาล คนจะต้องมาฟังพยานโจทก์ให้การหลายคนเสมอ ครั้งแรก ๆ แน่นศาล เก้าอี้ไม่พอให้นั่ง ต้องยืนกันแถว ๆ นั้น ศาลได้ติดเครื่องขยายเสียงให้ได้ยินทั่วกัน เพื่อป้องกันมิให้เก้าอี้หัก ตรงถนนหน้าพระลานต้องปิดการจราจร เกรงรถจะคับคั่งเข้าได้แต่รถตำรวจ ฯ เท่านั้น

ดูเหมือนจอมพล ป. มาให้การเป็นพยานโจทก์เป็นคนแรก มีคนเขาบอกว่าพยานโจทก์กับหัวหน้าจำเลยยกมือไหว้กันแผล็บเดียว แล้วหัวหน้าจำเลยก็เมินเสีย คนเล่าบอกว่า จอมพลก็หน้าเจื่อนเหมือนกัน

ตามปรกติพยานต้องยืนให้การ แต่สำหรับพยานที่เป็นนายกรัฐมนตรีนี้ ศาลกรุณาให้นั่งให้การได้ และอนุญาตให้สูบบุหรี่ได้ด้วย บริวารที่ห้อมล้อมจอมพลนั้นคงมีแยะตามเคย ต่างยืนชุมนุมกันอยู่หน้าประตูห้องบัลลังก์ ๒๔ นายเปี่ยม บุญยโชติ คนหนึ่งละได้ยินคุยโขมงข้าพเจ้าพูดขึ้นว่า "เวลานี้ไม่รู้จักกันเจียวนะเปี่ยม" เขาหันมายกมือไหว้แล้วขอโทษที่มองไม่เห็น

คุณสมหมาย บุนนาค มาให้การที่ศาลในฐานะพยานโจทก์ หมอนี้ต้องมีตำรวจ ฯ มาส่งถึงหน้าประตูศาล ขากลับก็ต้องกลับกับรถตำรวจ ฯ ได้ความว่าไม่มีบ้านจะอยู่ ต้องไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว เขาให้การฉาดฉานดีมาก ได้ยินคุณประวิศ ศรีพิพัฒน์ซักไปจนถึงเรื่องขโมยไก่ที่สัตหีบเอาไปกินที่เกาะพระขณะจะไปเรียนวิชาตอร์ปิโด ข้าพเจ้ายังนึกว่ามันเกี่ยวข้องอะไรกันด้วยเล่ากบฏกับขโมยไก่ดูมันห่างไกลกันนักนี่ แต่คุณประวิศคงจะกราดไปถึงนิสัยพยานกระมัง

พยานปากนี้ข้าพเจ้าต้องฟังเป็นพิเศษเพราะพาดพิงมาถึงข้าพเจ้าโดยตรง แต่เขาก็มิได้ทับถมอะไรข้าพเจ้า เป็นแต่บอกว่า "ครูหวัดเข้ามา แกก็ด่าโขมง หาว่าจะเอาของไปก็ไม่บอก" หาได้กล่าวเพิ่มเติมว่าข้าพเจ้าได้ให้เส้นลวดไปเป็นอะไหล่อีกหลายขดด้วยไม่

พยานปากนี้แหละที่อัยการเน้นให้บ่งว่า ครูคลองเตยเป็นผู้อนุญาตให้จ่ายเครื่องบันทึกเสียงให้พวกกบฏไป ครูคลองเตยจะต้องแก้คำหาข้อนี้ให้ตก ! การกล่าวแก้ก็จะต้องหาผู้รู้เห็นขณะที่คุณสมหมายเดินเข้ามาจากประตูใหญ่ จนกลับออกไปลงเรือยนต์หน้าท่าพระราชวังเดิม ครูคลองเตยท่านจะหาพยานคนใดบ้างก็ไม่ทราบ แต่พยานเหล่านั้นหาได้ให้การต่อศาลไม่

เพราะคดีเกิดไป **"ล้ม"** เสียก่อนใน พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นอันว่าสืบพยานโจทก์หกปีพอดิบพอดี ยังไม่ได้สืบพยานจำเลยแม้แต่ปากเดียว นี่เขาว่าดีแต่อัยการผู้เป็นโจทก์ได้ตัดพยานออกบ้างน่ะนา ยังจะให้สืบกัน **"ให้เต็มยศ"** แล้วก็ยังจะมีให้สืบอีกแยะคนเหมือนกัน

"พยานโจทก์สืบหกปี พยานจำเลยอีกสามปี พอสืบเสร็จก็พอดีเปลี่ยนรัฐบาลกันใหม่ สำนวนหาย- สืบกันใหม่–ตานี้ละคางเหลืองแน่" นี่เป็นคำปรารภของญาติจำเลยคนหนึ่ง

ดังได้กล่าวแล้วว่าจอมพลท่านอยากล้มคดี แต่คุณเผ่าไม่ยอมให้ล้ม จึงต้องดำเนินคดีมาจนได้ จอมพลท่านต้องหาลู่ทางไว้ในใจ (นี่ข้าพเจ้าเขียนเดาเอาว่าจะพยายามล้มให้จงได้ และไม่มีทางอื่นดีกว่าจะประวิงเวลาให้โอ้เอไปจนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ไม่ยอมให้ศาลตัดสินเพราะตัดสินเข้าคงจะมีผิดกันเข้าบ้างไม่มากก็น้อย เราก็รับปากกับแอดมิราลเขาไว้แล้ว คำว่า "แอดมิราล" นี้ หลวงพิบูลสงครามใช้เรียกหลวงสินธุสงครามชัยเป็นประจำ ส่วนครูคลองเตยเรียกจอมพลว่า "กัปตัน" ดูเหมือนจะเรียกกันมาก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว ข้าพเจ้าได้ยินหลวงโกวิทก็เรียกจอมพลว่า "กัปตัน" ส่วนตัวหลวงโกวิทถูกเรียกว่า "อินทเนียร์" ตัวหลวงประดิษฐ์ถูกเรียกว่า "อาจารย์" ต่อมาคนทั่ว ๆ ไปเรียกหลวงประดิษฐ์มนูธรรม ว่า ผู้ประศาสน์การบ้าง ผู้สำเร็จราชการบ้าง รัฐบุรุษอาวุโสบ้าง อีตอนเป็นรัฐบุรุษอาวุโสนี่แหละชักจะตึง ๆ กับจอมพลเข้าแล้ว จอมพลเลยเรียกว่า "ขรัวท่าช้าง" เอาเลย)

ความสัมพันธ์ระหว่างจอมพลกับครูคลองเตยนั้นแต่เดิมมา ดูเหมือนจะแน่นแฟ้นยิ่งนัก ตัวข้าพเจ้าได้ไปนั่งกินข้าว ณ บ้านเล็ก ๆ ในบริเวณวังปารุสกวันกับหลวงพิบูลสงคราม และคุณนายละเอียด ขีตตะสังคะ ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ก็เพราะติดตามครูคลองเตยเข้าไปนั่นเอง และเมื่อครูคลองเตยทำบุญวันเกิดใน ๒๓ มิถุนายน ๒๔๙๔ (ก่อนเกิดกบฏแมนฮัตตันเพียง ๖ วัน) ก็มีคนบอกว่าจอมพลไปบ้านคลองเตยด้วยตนเอง ดังนั้นข้าพเจ้าจึงนึกเอาเองว่าทั้งสองคนนี้ฆ่ากันไม่ได้ นี่เป็นทรรศนะของข้าพเจ้าเองดังนี้

แม้สำหรับจอมพลกับหลวงประดิษฐ์มนูธรรมก็เช่นกัน ในเรื่องส่วนตัวนั้นคงลงคำสั่งให้ประหารกันไม่ได้ แต่ถ้าลูกน้องบังคับให้เซ็นคำสั่งก็เป็นอีกปัญหาหนึ่ง เรื่องเช่นนี้พูดกันยาก เพราะมันยังไม่บังเกิด ขอให้ "ทิ้งน้ำป๋อมแป๋ม" ไปดีกว่า มาฟังนิทานกันเถอะ

คุณบุญล้อม พึ่งสุนทร ชะตาตก เมียไม่ยอมทุกข์ด้วย เห็นมีแต่ลูกสาวมาส่งเสียทุกครั้งที่มาศาล บางทีก็มีมารดาที่อุตส่าห์ถ่อกายมาจากสมุทรสาคร สำหรับคุณบุญล้อมนี้อัยการ

ฟ้องว่ามีส่วนคบคิดกับกบฏมาแต่เดิม แกก็ร้องเบ็ง ๆ ว่าแกอยู่ในบ้านเฉย ๆ ตำรวจ ๆ เขาก็ไม่ฟังเสียงของแก แกจึงร่วมเป็นจำเลยกะเขาด้วย

ภาษิตของชาวอิตาเลียนคนหนึ่งกล่าวไว้แก่คนโทษ ร.ศ. ๑๓๐ ว่า "คนอยู่ในคุกต้องป่วยทุกคน" หมายถึงว่าแม้ไม่ป่วยจริง ๆ ก็ต้องแกล้งทำป่วย เพื่อมิให้ต้องถูกใช้งานหนัก หรือหาเหตุไปนอนโรงพยาบาลให้จงได้.

พวกเราก็เข้าแบบอย่างนี้เหมือนกัน ปวดโน่นนิด เจ็บนี่หน่อยให้มันยุ่งไป ส่วนผู้ใหญ่ ๆ ที่ขี้เกียจวอแวก็ทนเฉย ๆ อยู่ได้ สำหรับพวก **"บอลละเกา"** เป็นต้องหาแผลคุ้ยสะเกิดจนได้ ทั้งนี้ก็เพื่อความสบายของตนนั่นเอง

ตามปรกตินั้นการเยี่ยมเยียนคนที่อยู่ในลหุโทษเขาเปิดให้สัปดาห์ละวัน สำหรับพวกเรานี่ดูเหมือนจะเป็นวันอังคาร ข้าพเจ้าไปเยี่ยมกะเขาทุกนัดใน พ.ศ. ๒๔๙๔ (หลังจาก ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๕ ข้าพเจ้าต้องไปอยู่ไร่เสียแล้ว) โดยมากพบหน้าคนเยี่ยมเป็นประจำ นาน ๆ จึงจะมีแปลกหน้ามาเยี่ยมสักนิด โดยมากมักเป็นคนเพิ่งมาจากต่างประเทศ เพราะพวกนี้ถือว่าตนบริสุทธิ์แท้ ส่วนพวกที่อยู่ในกรุงขณะเกิดเรื่องมักหลบหน้า กลัวจะเผลอพูดอะไรออกมา เดี๋ยวเขาจะจับได้คาหนังคาเขา

บุคคลที่มาเยี่ยมเป็นพิเศษคือบรรดาร้านค้าที่สนามกีฬา พวกเหล่านี้มาทวงสตางค์ที่ค้างชำระ แต่ก็มักผิดหวัง เพราะจำเลยไม่มีอัฐให้

การเยี่ยมนั้นจะต้องแจ้งชื่อและที่อยู่ให้เจ้าพนักงานทราบ และบ่งว่าจะไปเยี่ยมผู้ใด เจ้าพนักงานเขาจะได้ไปเบิกตัวมาให้ถูก บรรดา **"ลิ่วล้อ'** เช่นอีตาเฮง ข้าพเจ้าไม่ใคร่เห็นออกมาเลย ถ้าจะแม่บ้านไม่ใคร่มาหา

เมื่อได้เวลาเขาก็ไขกุญแจให้พวกเราเข้าไปเยี่ยมจำเลยได้ โดยมากจำเลยออกมากันราวฟากละ ๘-๙ คน ข้าพเจ้ามักแอบเยี่ยมทั้งสองฟาก ครั้งแรก ๆ พวกผู้คุมให้ยืนคุยกันห่าง ๆ ๑ เมตรตามธรรมเนียม (โดยมีลูกกรงเหล็กกั้น) ต่อ ๆ มาเขาเห็นใจหนักเข้าเลยไปไขกุญแจให้ไปยืนประชิดคุยกันได้สะดวก ใครจะคุยกันก็เชิญเถอะ ใครจะให้อะไรกันก็เชิญเถอะ แต่อย่าให้ของต้องห้ามก็แล้วกัน ของต้องห้ามก็คือเหล้า, กัญชา, ยาฝิ่น, มีด, เหล็ก, ตะไบ, เงิน แต่เงินนี้ถ้าจะห้ามยาก เพราะซุกได้ง่าย กล่าวกันว่าเงินนี่แหละเป็นแก้วสารพัดนึกเกือบทุกคนต้องมีเงินซ่อนเอาไว้เผื่อคราวอับจนเสมอ.

จงหลับตาดูเถอะว่าผู้เยี่ยมยืนอยู่ตรงกลางห้องประมาณ ๔×๕ เมตร แต่ละข้างเป็นกรงเหล็ก ๒ ชั้น ถัดไปก็เป็นที่ยืนของบรรดาจำเลย ลักษณะเป็นห้องกว้างขนาด ๑ เมตรยาวประมาณ ๔ เมตร ด้านตรงหน้าเป็นประตูชั้นใน หมายความว่าทุกคนอยู่ในวงล้อม พอได้เวลาผู้คุมจะไขกุญแจให้เข้ามาเยี่ยมกันได้ พอหมดเวลาก็บอกให้ผู้มาเยี่ยมเดินออกนอกประตูมา

อาหารการกินประจำวันทราบว่ารวมทุนกันว่าปิ่นโตให้ทำส่ง แล้วก็เฉลี่ยอาหารส่งไปให้ลีวล้อที่ไม่มีอัฐว่าปิ่นโตได้กินบ้าง ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีใครซูบผอมผิดสังเกตเลย

มีปัญหาสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือเหล้า ดูจะเป็นของจำเป็นสำหรับพวกขี้เมาทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือพวกเรานี่เอง ทำอย่างไรจึงจะมีเหล้ากิน เขาว่ากันว่าไม่ยากอะไรนักถ้ามีเงิน ที่ข้างกำแพงมีประกาศปิดไว้ชัดแจ้งว่า "ผู้ใดนำสุราเข้าไปในคุก จะมีโทษจำคุกสองปี"

คุณชลีมีเด็กทางบ้านไปส่งปิ่นโตให้กินทุกวัน คุณสุดจิตต์ไปคอยที่อยู่หน้าคุกแล้วบอกกับเด็กว่าตนจะนำปิ่นโตเอาไปให้คุณชลีเองโดยเอาบัตรจากเด็กคนนั้นมา คุณสุดจิตต์ก็เดินถือปิ่นโตป๋อเข้าไปในคุกชั้นในได้โดยปลอดภัย แกคงจะต้องเรียนมาเสร็จเรียบร้อยแล้วว่าเดินทางไหนเลี้ยวทางไหน ขึ้นบันไดทางไหน มิฉะนั้น คงเดินเปะปะแน่ มัวไปถามเขาให้ยุ่งไปก็คงถูกจับได้แน่

แกบอกข้าพเจ้าว่าแกได้เข้าไปหาหลายครั้งเหมือนกัน อีกครั้งหนึ่งพกแม่โขงเข้าไปตุ่ยสองกระเป๋ากางเกง พวกในนั้นพอเห็นหน้าแกเข้าก็ยกนิ้วหัวแม่มือกระดกเข้าปากเป็นสัญญาณถามว่า "เอาเหล้ามาให้กินหรือเปล่า ?" แกพยักหน้าตอบ

วันนั้นพวกลีวล้อหน้าแดงเสียงดังผิดปรกติ ผู้คุมชักสงสัยว่าต้องมีคนเอาเหล้ามาให้กินแน่ก็เอะอะกันขึ้น ตายละวา! จะเอาขวดเหล้าไปทิ้งที่ไหนล่ะ ? แกผลุบเข้าไปในส้วมหมกขวดเหล้าเข้าเว็จไป ปัญหาเฉพาะหน้าดูแกเก่งสมชื่อเอาจริง ๆ

พ่อคนนี้เวลาไปราชการที่สัตหีบคราวไรต้องแวะกระท่อมกรรมศาลทุกครั้ง มีเรื่องราวขำ ๆ ไปเล่าให้ฟังเสมอ คราวหลังไปบ่นกับข้าพเจ้าว่าคุณสุนทร สุนทรนาวิน เรียกไปเตือนว่าอย่าจุ้นจ้านในคุกมากนัก แกเลยต้องเพลามือลงเพราะรู้ว่าทางการเขาจับตาดูแกเข้าแล้ว ผลสุดท้ายแกก็ต้องมาตายเพราะกินเหล้ามากเกินไป ข้าพเจ้าได้ไปเผาศพแกที่วัดเทพศิรินทร์ราว พ.ศ. ๒๕๑๐ ขอให้ไปที่สงบ ๆ เถอะนะ พ่อน้องชาย!

ได้กล่าวแล้วว่าคนในคุกต้องพยายามป่วยทุกวัน ที่ไม่ป่วยก็พยายามหนีเพราะขี้เกียจทรมาน นี่ข้าพเจ้าพูดสำหรับคนทั่ว ๆ ไป จะมียกเว้นก็แต่บางคนเท่านั้น

เมื่อป่วยก็ต้องไปหาหมอ นายแพทย์ในคุกไม่มี **specialist** ทุกแผนก จำเป็นต้องไปหานายแพทย์ภายนอกคุก คนป่วยก็พยายามให้เป็นโรคอ้ายที่นายแพทย์นอกคุกรักษานั่นแหละจะได้มีโอกาสไปนอกคุกเสมอๆ บางคนป่วยหลายโรคก็มีโอกาสออกนอกคุกสัปดาห์ละหลายวันหน่อย

พวกที่รู้ตัวว่าต้องติดคุกแน่ ๆ เมื่อศาลตัดสินแล้วนั้นก็มีไม่ใช่น้อย คนจำพวกนี้ต้องพยายามออกนอกคุก ต้องพยายาป่วยให้มากที่สุด เวลาออกมาข้างนอกก็หาทางโกหกตำรวจ ฯ ผู้คุมเสมอ ๆ บางคนไปทำฟันที่สระปทุม บางคนไปรักษาตาที่ร้านหมอ บางคนไปรักษาจมูกที่ร้านหมออะไรต่ออะไรให้ยุ่งไป.

มีอยู่สองรายที่แอบหนีตำรวจ ฯ ไปได้ รายหนึ่งหายตัวไปจากกรุงเทพ ฯ ไปโผล่ขึ้นที่ระนองกำลังจะข้ามแม่น้ำเข้าเขตพม่าไปแล้ว บังเอิญตำรวจ ฯ ระนองจับได้ เอาตัวมาเข้าคุกใหม่กำลังถูกฟ้องเพิ่มขึ้นอีกกระทงหนึ่ง นายคนนี้บังเอิญข้าพเจ้าลืมชื่อเสียแล้ว แต่เป็นพลเรือน.

อีกรายหนึ่งคือคุณสมทบ ง้าวสุวรรณ พ่อนี่ป่วยแตงโมเป็นโรคอะไรไม่ทราบ เขาเล่าว่าพอผ่านตลาดเจริญผลก็ขออนุญาตตำรวจ ฯ เข้าไปในตลาด แล้วก็เลยเชิดเลย หายเงียบไปจากฟ้าเมืองไทย ไปโผล่อีกทีก็แดนลาวโน่นเสียแล้ว กลายเป็นนักโทษการเมืองไปที่ประเทศโน้นได้ข่าวว่าเป็นนายทหารของกองทัพบกลาวไปฉิบ ภายหลังได้สมรสกับเจ้าหญิงลาวเสียด้วย เวลานี้ข่าวเงียบไป จะเป็นฝ่ายไหนก็ไม่รู้ ไพล่เป็นฝ่ายกองแลก็ยุ่งหน่อย (กองแลยึดอำนาจวันที่ ๙ สิงหาคม ๒๕๐๓ วันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๐๓ ถูกตีเตลิดจากเวียงจันทน์ ตกลงเป็นพี่เบิ้มได้เพียง ๔ เดือนกว่า ๆ)

หลวงประกอบนิติสารท่านพูดเก่งสมเป็นทนาย หาหนทางประกันคุณแชน ปัจจุสานนท์ออกมาจากลหุโทษได้ นับว่าเป็นจำเลยคนแรกของคดีนี้ที่ประกันได้

การประกันตัวนั้นเป็นของยากไม่ใช่เล่น ศาลต้องฟังคำคัดค้านจากอัยการด้วยเหมือนกันถ้าอัยการคัดค้านแข็งขัน ศาลก็ยากที่จะให้ประกัน

สำหรับรายคุณแชนนี้มีคนไปกระทบหลอกจะเล่นทรัพย์ เจรจาว่ารู้จักกับคนโน้นคนนี้ล้วนแต่เบิ้ม ๆ ทั้งนั้น แต่ทางบ้านแกไม่เล่นด้วย เพราะรู้เท่าทันว่าจะโดนหลอกเอาทรัพย์ฟรี ๆ

หน้าม้าเลยเก้อไป ผลสุดท้ายการประกันได้สำเร็จจริง ๆ เพราะทนายความเอกนี่เอง วันออกจากคุกกลับไปบ้าน ข้าพเจ้ายังได้มีโอกาสร่วมไปถึงบ้านคุณแชนด้วยคนหนึ่ง ดูเหมือนคุณหลวงประกอบเป็นโชเฟอร์เองทีเดียว

คนที่สองที่ประกันได้ดูเหมือนจะเป็นคุณหลวงเจริญราชนาวา รองผู้บัญชาการท่านได้วางแผนของท่านไว้ในใจนานแล้วโดยไม่แพร่งพรายให้ใครรู้ ท่านป่วยหลายอย่างพอป่วยฟันท่านก็ให้แพทย์ฟันเขียนหนังสือรับรองไว้ให้ ท่านเก็บอุบไว้เฉย ๆ หรือส่งให้ทนายความของท่านก็ไม่ทราบ พอป่วยตา ท่านก็ให้แพทย์ทางตาเขียนหนังสือรับรองไว้ให้ พอป่วยทางลำไส้ท่านก็ให้แพทย์ทางลำไส้เขียนหนังสือรับรองไว้ให้อีก วันดีคืนดีทนายความก็ยื่นคำร้องต่อศาลขอประกันตัวออกจากตะราง โดยวางหลักทรัพย์เท่าไรไม่รู้ ศาลถามโจทก์ โจทก์ไม่คัดค้าน จำเลยก็ได้ออกจากตะรางเท่านั้น

ศาลอนุญาตให้จำเลยอยู่ภายในเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีเท่านั้น ถ้าจะออกจากสองจังหวัดนี้ต้องขออนุญาตต่อศาล คุณแชนเคยไปเยี่ยมข้าพเจ้าที่กระท่อมกรรมศาล ข้าพเจ้าจึงทราบว่าต้องขออนุญาตจากศาลเป็นคราว ๆ ไป ครั้งนั้นดูเหมือนคุณแชนไปในงานศพหลวงราช ฯ ที่จันทบุรีจะเป็น พ.ศ. ใดก็ลืมเสียแล้ว ถ้าจะให้คะเนดูก็คงราว พ.ศ. ๒๔๙๖

อยากจะกล่าวถึงการพิจารณาคดีในเมื่อจำเลยหนีไปกลางคัน เช่น สมทบ ง้าวสุวรรณหนีไปครั้งนั้น ข้าพเจ้าก็ไม่ทราบเหมือนกันว่าอัยการถอนชื่อจำเลย (คนนั้น) ออกจากบัญชีจำเลยหรือเปล่า หรือศาลคงพิจารณาไปทั้ง ๆ ที่ไม่มีตัวจำเลย (คนนั้น) มานั่งพิง ข้อนี้ข้าพเจ้าเขลาไป ไม่ได้ถามท่านผู้รู้ ถ้าผู้ใดใฝ่ใจโปรดสืบถามเอาเองได้

ระหว่างข้าพเจ้าอยู่ไร่ ได้มีบรรดาพวกภรรยาจำเลยทั้งหลายไปแวะบ่อยครั้ง ถามได้ความว่ามาบนบานศาลกล่าวเจ้าแม่แหลมเทียน จะขอประกันพวกที่อยู่ในลหุโทษ ว่ากันว่าเจ้าที่ไหนขลังเป็นบนหมด ขออย่างเดียวอย่าต้องให้จำเลยทรมานมากนักเลย บนขอให้ประกันออกมาให้ได้แล้วก็บนขอให้ศาลปล่อยพ้นข้อหา ข้าพเจ้าบอกว่าจะต้องมาบนศาลเจ้าทำไม ก็บนศาลอาญาไม่ดีกว่าหรือ พวกนั้นหัวเราะชอบใจกันใหญ่

บนนี่แหละภายหลังคุณเลิศวงศ์ นพคุณ ต้องมีละครชาตรีแก้บนตั้งเดือนเศษ แม่ทองอยู่ตัวโผละครชาตรีแกก็ยิ้มแก้มปริไปเท่านั้น คราวนั้นคุณเลิศวงศ์โดนค่าละครเข้าไปหมื่นกว่าบาท เขาว่ากันว่าดูกันตาเปียกไปเลย

คุณกนกได้ประกันเพราะแรงบนเจ้าพ่อหรือเจ้าแม่องค์ไหนก็ไม่ทราบเหมือนกัน เพราะท่านไม่ได้มาเข้าฝันบอกใคร ๆ

ครูคลองเตยจะบนใครบ้างข้าพเจ้าไม่ทราบ ทราบแต่ว่าได้ออกมาก่อนคดีจะล้มเหมือนกัน กว่าจะออกมาได้ก็เสียอัฐเข้าไปหลายบาท เห็นบอกขายที่ให้วุ่นไป

หลายต่อหลายคนได้ประกันตัวออกมาจากลหุโทษ เท่าที่ทราบนั้นคุณอุดมเดช อัตตะนันทน์ ต้องให้หลวงทรงบุณยแพทย์เอาที่ดินมาวางประกันศาลให้ในราคาเรือนแสน

ไม่ใช่จะประกันกันได้ทุกคน บางคนไม่มีหลักทรัพย์จะมาวางประกันต่อศาล ก็เลยต้องอยู่ในตะรางขนถึง พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็มี ศาลท่านก็อยากให้ประกันไปเสียให้รู้แล้วรู้รอดไป ตำรวจ ฯ ก็อยากให้ประกันเพราะขี้เกียจคุมตัวมาศาล อัยการก็อยากให้ประกันเพราะเหลืออยู่แต่พวกปลาซิวปลาสร้อย แต่ **"งอเงิน"** มันไม่มีเลยติดแหง็กแค่ประตูตะรางนี่เอง

อ้ายเงินนี่แหละสารพัดนึกละ แต่จะนึกไม่ให้ตายนั้นเป็นอันจนปัญญา! ถ้าเอาเงินให้สินบนพญายมได้ พวกเศรษฐีท่าจะอยู่กันได้แยะ รวมทั้งคุณเผ่าด้วยแน่ ๆ เพราะเงินและเพชรของแกแยะ พ่อแยะเพชร!

ใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ข้าพเจ้าเข้ามาฟังคดีที่ศาลเป็นครั้งคราว เวลานั้นพวกนายพลเรือยังได้ประกันออกมาน้อยคน ครูคลองเตยยังไม่ได้ประกันคนหนึ่งละ เห็นท่านโผล่หน้าต่างศาลออกมาในเวลาเที่ยงเศษๆ หลังจากรับประทานอาหารกลางวันแล้วข้าพเจ้ายืนอยู่ข้างล่างแหงนหน้าขึ้นไปคุยกับท่าน ท่านบอกว่า "แน่! ตำรวจ ฯ เขาถ่ายรูปแน่ะ" ข้าพเจ้าเลยหันหน้าให้เขาถ่ายดี ๆ เพราะเมื่อครั้งอยู่สนามกีฬายังไม่ได้ให้เขาถ่าย มันเป็นเรื่องติดค้างกันอยู่ ข้าพเจ้าเดาว่าเมื่อเขาล้างและอัดเสนอคุณเผ่า คุณเผ่าคงพึมพำอะไรในใจบ้างเป็นแน่ ก็มันคนรู้จักกันแท้ ๆ นี่หว่าทะเล้นไปถ่ายเอามาได้.

ข้าพเจ้าพักราชการอยู่นาน ไม่ได้รับเงินใด ๆ จากรัฐบาลเลย ต้องกินเงินเดือนลูกทุกเดือน ในใจข้าพเจ้านึกเปรมปรีดาอยู่เหมือนกันว่ายิ่งพักราชการนานเพียงใดก็ตาม ข้าพเจ้าต้องเบิกได้เต็มจำนวนเสมอ เบิกเท่าเงินเดือนตัวจริง เหมือนกับเวลาทำราชการเหมือนกัน.

แต่ทุนเก่ามันชักร่อยหรอเต็มทนแล้ว อุตส่าห์เบียดกรอแทบแย่ เงินที่ยืมเขามาหมื่นบาทก็ชักจะแห้ง เพราะเอาไปซื้อลูกไก่มาเลี้ยง เลี้ยงก็เลี้ยงไปอย่างนั้นเอง.

โรงเรียนนายเรือจะย้ายจากเกล็ดแก้ว ลุงทาคนเฝ้ากระท่อมกรรมศาลบอกส่งบ้านคืนให้ข้าพเจ้า ข้าพเจ้าหาคนบางเสร่เฝ้าไม่ได้ จึงต้องไปเฝ้าเอง ได้ย้ายตัวเองไปอยู่ไร่ในวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๔๙๕ หอบเอาลูกไก่ ๗ ตัวไปด้วย อุตส่าห์ซื้อลูกไก่จากคุณชลิต กุลกำม์ธร มาเลี้ยงบ้าง พอมีสักร้อยสองร้อยตัว กำไรหาไม่ได้ ทุนจมลงไปเป็นกอง

ทรัพย์ซีดกันคราวนี้เอง!

บังเอิญขุนสวัสดิ์รณชัย ถึงแก่กรรม ท่านผู้นี้เคยเป็นรองนายกรัฐมนตรี เคยอาศัยบ้านร่วมชายคามากับเมียข้าพเจ้าเลยชอบพอกับข้าพเจ้าด้วย เมื่อครั้งกบฏแมนฮัตตันท่านบอกว่าท่านได้ช่วยเหลือข้าพเจ้าไว้มากเหมือนกันในเรื่องไม่ให้ถูกฟ้อง ดังนั้นก็นับว่าท่านมีบุญคุณแก่ข้าพเจ้าเหมือนกัน ครั้นท่านตายก็เกิดอาบน้ำศพที่วัดเบญจมบพิตร ดูเหมือนจะเป็นเดือนพฤษภาคม ๒๔๙๕

คนอาบน้ำศพวันนั้นมากหน้าหลายตา คณะรัฐมนตรีมาทั้งคณะ ทางการตั้งเก้าอี้ไว้ทางทิศตะวันตกบนศาลา ส่วนพวกไม่ใช่รัฐมนตรีเขาจัดให้นั่งเก้าอี้ทางทิศเหนือ ส่วนศพอยู่ในฉากกั้นทางทิศใต้ พระสงฆ์นั่งอยู่ทางอาสนะตะวันออก คนอาบน้ำศพต้องเดินเข้าไปทีละคน อาบแล้วก็เดินวกมาทางพระสงฆ์นั่ง ส่วนคนเข้าใหม่ก็ต้องเลียบไปทางหน้าพวกคณะรัฐมนตรี แล้วจึงผลุบเข้าไปในฉากกั้น.

คณะรัฐมนตรีทะยอยกันไปรดน้ำเกือบหมด พวกเราก็เดินทะยอยกันไปบ้าง รัฐมนตรีเผ่า ศรียานนท์ อาบน้ำศพแล้วก็เดินวนออกมา ข้าพเจ้าก็กำลังจะเดินผ่านไป มาเจอะกันตรงประตูฉากกั้นพอดี เคราะห์ดีที่ศาลานั้นกว้าง คนเดินหลีกกันได้สบาย

ข้าพเจ้าเอามือขวาจับข้อมือขวาของคุณเผ่าหมับเข้าให้ เขาตกใจหันหน้ามามองดูข้าพเจ้าแล้วหัวเราะแหะ ๆ เขาจำได้แม่นยำ ไม่พูดทักอะไรเช่นแต่ก่อนเลย

ข้าพเจ้าถามเขาว่า "เมื่อไหร่ลื้อจะลงคำสั่งให้อั๊วออก–ห๊ะ ?"

เขาไม่ตอบว่ากระไร เป็นแต่เพียงสะบัดมือแล้วร้องอื๊ ข้าพเจ้าไม่ยอมปล่อย ถามไปอีกว่า "เมื่อไหร่ – ห๊ะ ?"

ตานี้เขาสะบัดอีกแล้วร้องอื๊อีก ข้าพเจ้ามองไปทางคณะรัฐมนตรี เห็นพวกนั้นดูอธิบดีตำรวจ ฯ กับอ้ายหนวดมาเล่นเชคแฮนด์กัน ข้าพเจ้ากลับเป็นฝ่ายอาย เลยปล่อยมือเขา เขาเดินลิ่ว ๆ เข้าหมู่คณะรัฐมนตรีไป.

ข้าพเจ้าอาบน้ำศพแล้วมาบอกกับหลวงสถิตยุทธการว่าคุณเผ่าเล่นขี้โกง ไม่ตอบคำถามข้าพเจ้า คุณฉัตร ศรียานนท์ ถามว่าเขาไม่พูดอะไรเลยหรือ ข้าพเจ้าบอกว่าร้องแต่ อ๊ อ๊ เท่านั้น.

คุณผัน เปรมมณี บอกว่าไปพูดกับหลวงชำนาญอรรถยุทธ์แล้ว เรื่องให้รีบลงคำสั่งปลด เพราะพวกพักราชการกำลังจะอดตายอยู่แล้ว ได้ยินว่าหลวงชำนาญ ฯ รับปากว่าจะช่วยเหลือให้เร็ว ๆ เข้า (ส่วนพวกถูกฟ้องศาลนั้นต้องรอไปจนกว่าศาลจะพิพากษาเสร็จเสียก่อน)

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๔๙๖ มีคำสั่งปลดข้าพเจ้าและพรรคพวกให้ออกจากราชการนับได้เป็นเวลา ๒๐ เดือนที่พักราชการอยู่ รัฐบาลต้องจ่ายเงินให้ข้าพเจ้าคนเดียวถึงหกหมื่นเศษ ที่ได้น้อยเพราะเป็นอัตราเงินเดือนที่มีตัวคูณอย่างแบบเก่าเสียหลายเดือน

๒๐ เดือนแห่งการทรมาน ! ส่วนพวกที่ถูกฟ้องยิ่งทรมานกว่าข้าพเจ้าไปอีกมากมาย

พอได้เงินตกเบิกมาแล้ว ก็รีบเอาไปใช้หนี้ใครต่อใครเขาอย่างทูนหัวให้ทีเดียว เพราะหนึ่งบาทในเวลาก่อนนั้นมีมูลค่าเท่าทองคำ

เจียดเงินออกมาได้พันบาทจากเมียก็มอบให้คุณสุดจิตต์ พันธุ์ทรัพย์ เอาไปแบ่งจ่ายให้พวกทหารเรือเราที่ขัดสนในลหุโทษตามส่วนจนมากและจนน้อย บอกกับเขาว่าคนไหนที่จนมากก็ให้มอบให้มาก ๆ หน่อย เข้าใจว่าคุณสุดจิตต์คงจัดการให้เรียบร้อย ข้าพเจ้าไม่เคยถามใครอีกเลย กลัวผู้ถูกถามจะหาว่าทวงบุญคุณ แต่ได้ยินคุณสุดจิตต์มาบ่นให้ฟังว่าแบ่งยากเหลือเกิน เพราะคนไหนจนกว่าคนไหนเขาไม่มีทางสำรวจ นอกจากเดา ๆ เอาเองเท่านั้น

ขณะที่พวกนายทหารเรือเรายังไม่ได้ประกันตัวออกมาจากลหุโทษ มีคนเล่าให้ฟังว่าทางเรือนจำได้จัดบ๋อยประจำตัวให้ครูคลองเตยคนหนึ่ง พออีตานักโทษที่เป็นบ๋อยคนนี้ครบกำหนดปลดปล่อย แกก็ไปลาครูคลองเตย ๆ ก็ให้ทางบ้านจ่ายเงินให้แกในเวลาออกจากเรือนจำ ผู้เล่าได้เล่าว่าตาบ๋อยคนนั้นออกจากเรือนจำมาได้วันหนึ่งก็ขอกลับเข้าไปในเรือนจำใหม่ เพราะเดินถนนไม่ถูก ไม่รู้ว่าจะไปทางไหนดี แกบอกว่าอยู่ในคุกสบายกว่าเป็นกอง ผลสุดท้ายครูคลองเตยต้องจัดให้แกได้มาอยู่ที่บ้านคลองเคย เวลานี้คงไม่ได้อยู่แล้วเพราะข้าพเจ้าไม่เห็นเลย หรือจะเป็นเพราะข้าพเจ้าไม่ได้สังเกตก็เป็นได้

จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๕๐๐ ก็ยังไม่ปรากฏว่าศาลจะเรียกพยานจำเลยไปให้การ คดีจะยืดเยื้อไปอีกกี่ปีก็เหลือเดา

เหมือนกับพระมาโปรด บังเอิญให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี มีจิตศรัทธาจะปล่อยนกปล่อยกาครั้งมโหฬาร จึงได้จัดจำลองพุทธปริมณฑลแห่งทุ่งนครไชยศรีขึ้นที่สนามหลวง เชิญพุทธบริษัทจากประเทศต่าง ๆ มาฉลองปลายศตวรรษที่ ๒๕ เป็นการสะเดาะเคราะห์ของประเทศไทย ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมให้แก่บรรดาพวกกบฏทั้งหลายที่กำลังพิจารณาอยู่ในศาลทุกคน ส่วนผู้ที่มิได้ถูกฟ้องท่านมิยกโทษให้ และยังออกพระราชบัญญัติ ลบล้างมลทินให้แก่บรรดาข้าราชการที่เคยกระทำผิดมาแต่เดิมจนหมดสิ้น ประดุจว่าไม่เคยกระทำผิดมาแต่ก่อนเลย

บรรดาผู้อยู่ในข่ายเหล่านี้ต้องซ้องสาธุให้จอมพลและรัฐบาลสมัยนั้นถ้วนหน้ากัน

เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร !

ทุกคนจงเห็นแก่ชาติไทยเถิด ชาติไทยก็คงอยู่ได้โดยราบรื่น ถ้ามีคนเห็นแก่ตัวมาก ๆ ชาติก็ต้องโศกาอีกนาน

มนัส จารุภา กลับมาจากพม่าแล้วเป็นกบฏอีกครั้งหนึ่งและก็ถูกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมพ้นคดีไปแล้ว

วีรศักดิ์ มัณฑจิตร ก็กลับมาแล้วจากพม่า

ปัญญา ศิริปุชกะ และ วีระ โอสถานนท์ กลับมาแล้วจากสิงคโปร์

ประกาย พุทธารี กลับมาแล้วจากพม่า

ประเสริฐ บรรจงจิตร กลับมาจากเขมรแล้ว และถึงแก่กรรมไปแล้ว

อำนวย วีระกลัส หายไม่ทราบว่าแห่งหนตำบลใด

อานนท์ ปุณฑาริกาภา ก็กลับมาจากพม่าแล้ว

ละครแห่งโลกชุดกบฏแมนฮัตตันก็แสดงกันมาหลายปีดีดักแล้ว ตัวละครฝ่ายรัฐบาลก็ชราลงไปโข ตัวละครฝ่ายกบฏก็หง่อมลงไปแยะ คนที่มีหน้าที่โลดเต้นก็ขอให้โลดเต้นให้จงดี อย่าผิดจังหวะกลอง ส่วนผู้ที่เข้าโรงไปแล้วก็ขอให้เข้าโรงไป อย่าออกมาแสดงนอกบทอีก เรื่องทั้งหมดก็คงจะลงเอยด้วยดี ทุกฝ่ายก็คงมีสุขสมตามความปรารถนาของตนทุกประการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม ถูกชะตากรรมบงการให้ไปพักอยู่ประเทศญี่ปุ่น คุณเผ่า ศรียานนท์ ก็ถูกพรหมลิขิตบอกให้ไปตายที่ประเทศสวิส คุณฟื้น รณนภากาศ ฤทธาคนี แม้จะไม่ได้อยู่กรุงเทพ ฯ ก็ต้องโทรศัพท์กริ๊งเกร๋งกับกองทัพอากาศไม่ได้หยุด ลาภและยศที่เคยนึกว่าจะกกกอดไว้แน่นก็หลุดลอยไปเหมือนปุยนุ่นปลิวตามลม ทุกอย่างอนิจจังไม่เที่ยง ขอให้ทุกคนนึกถึงอักษร **"พ"** คือ พอดี–พอสมกับอัตตภาพ–พอน้ำพอเนื้อ แล้วตนก็จะพอใจ

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๒๗ ธันวาคม ๒๕๐๓

นิทานชาวไร่

(ตอนที่ ๗๔)

ตั้งใจไว้ว่าเรื่องแมนฮัตตันควรจะจบลงแล้วเมื่อตอนก่อน แต่ไปได้เรื่องราวของคุณบุญเกิน มุกดาสนิท เข้าอีก ก็เลยต้องเขียนขึ้นใหม่อีกตอนหนึ่ง มันก็ทำนองของเก่ามาเล่าใหม่นั่นแหละแต่คนละแง่กัน ข้าพเจ้าคิดว่ามันน่าจะรู้ไว้บ้างก็ดีเหมือนกัน.

คุณบุญเกิน เป็นอัยการมณฑล ทร.๑ เคยไปสุไหงโกลกพร้อมกับข้าพเจ้าเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๓ มาแล้ว พอรุ่งขึ้น พ.ศ. ๒๔๙๔ กองทัพเรือก็ตั้งให้เป็นกรรมการร่วมกับคุณกนก นพคุณ และคุณวิรัฏฐ์ คังคะเกตุ เพื่อไปสืบข้อความรายเดียวกันกับที่ข้าพเจ้าไปสืบมาแล้วนั่นเอง และไปปักษ์ใต้ประมาณครึ่งเดือนกว่า ๆ เช่นเดียวกับข้าพเจ้า ปรากฏว่าได้กลับกรุงเทพ ฯ ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน ๒๔๙๔ พอวันที่ ๒๙ ก็เกิดจับจอมพล ข้าพเจ้าจึงเรียกว่าคุณกนกเคราะห์ร้ายนักเพราะโดยอัยการฟ้องศาลด้วย ถ้าคุณกนกไม่มา คุณจำเริญ ขันธหิรัญ ก็คงเคราะห์ดีที่ไม่ต้องตายเพราะลูกระเบิดก็ได้ เพราะคุณจำเริญเป็นรอง ผบ. มณฑล ทร. ๑ เอาแค่ถูกฟ้องศาลมันดีกว่าโดนลูกระเบิดเป็นไหน ๆ.

คุณบุญเกินเล่าว่าวันที่ ๒๙ เวลาเช้ายังได้โทรเลขไปนัดพยานที่จันทบุรีให้มากรุงเทพ ฯ เพื่อสอบสวนปากคำ ท่าจะอ้ายโทรเลขนี้เองกระมังที่ คุณเลิศ สัตยเจริญ ถือโอกาสชวนเพื่อนเข้ากรุงเทพ ฯ มาเต้นงิ้วกะเขา จนถึงกับต้องเข้าสนามกีฬาดังกล่าวมาแล้ว.

ประมาณเวลา ๑๖๐๐ กำลังเล่นบริดจ์บนห้องรับแขก มณฑล ทร. ๑ อยู่กับเพื่อน ๆ มีคุณรอบ การสุทธิ์ ด้วย คุณประกาย นิลประสิทธิ์ ก็กะเร่อกะร่ามาบอกว่ามีคนจับนายกรัฐมนตรีไปแล้ว พวกวงบริดจ์ไม่เชื่อ คุณประกายยืนยันว่าเขาเพิ่งข้ามฟากมาเดี๋ยวนี้เอง เมื่อได้รับการยืนยันจริงจัง วงบริดจ์ก็เลยเลิก ชวนกันมายืนดูตรงหน้าราชนาวิกสภา เห็นผู้คนบางตาไม่สมกับที่จอมพลมาทำพิธีเจิมเรือเลย จึงชวนพรรคพวกไปนั่งดูเหตุการณ์บนราชนาวิกสภา แล้วเรียกไพ่ป๊อกมาเล่นบริดจ์ฆ่าเวลากันต่อไป เพราะอย่างไรก็ต้องเกิดเรื่องแน่ เผื่อเขาเรียกใช้จะได้ไม่ต้องเดินมาจากบ้านให้เสียเวลา คิดในใจว่าทางการต้องมีคำสั่งให้เตรียมพร้อมขั้นหนึ่งแน่ ๆ เราเป็นคนเสมอนอกก็ยังดี.

เล่นได้พักเดียวก็เห็นเรือศรีอยุธยาล่องลงมาจอดหน้าราชนาวิกสภา วงบริดจ์เลยแตก เลิกในราว ๑๗๐๐ พากันลงข้างล่าง เพราะข้างบนเป็นเป้าเด่น ถ้ามันจะไม่ใคร่ดีเดี๋ยวเขาเกิดยิงกันปงบั๋งขึ้น มันจะโดนลูกหลงเสียเปล่า ๆ

ยืนดูอยู่จนค่ำก็ไม่เห็นมีเหตุการณ์อะไร ได้ยินแต่ทางสะพานพุทธยอดฟ้ายิงกันประปราย คงเป็นคุณฉลวยกับคุณพึ่กเล่นงานกับรถถังหน้าโรงเรียนสวนกุหลาบก็ไม่รู้ เมื่อเห็นว่าเหตุการณ์ยังสงบก็เลยออกไปบ้านขมิ้นหาอาหารรับประทาน ครั้นรับประทานเสร็จก็มาเตร่ ๆ ดูเหตุการณ์ใหม่ คนไม่พลุกพล่านนัก เห็นแต่คุณกนก นพคุณ ขึ้นรถไปพระราชวังเดิม ส่วนตนเองเร่ไปกรมแพทย์ทหารเรือ ตั้งกองเล่นบริดจ์กันใหม่ตามประสาคนว่างงาน คืนวันที่ ๒๙ ทั้งคืนกรมแพทย์ไม่โดนยิงเลย กลางคืนนอนกันอย่างไรข้าพเจ้าไม่ได้ถาม แต่เข้าใจว่าแอบซุกนอนกันตามมีตามเกิด เพราะโรงพยาบาลมีผ้าห่มแยะ เขาเอาไว้ให้คนไข้ สำหรับเดือนมิถุนายนอากาศไม่หนาวอะไร มีแต่มุ้งอย่างเดียวก็พอ ข้าพเจ้านอนขดที่พระราชวังเดิม ทั้ง ๆ ที่ไม่มีมุ้งยังหลับได้เหมือนกัน.

พอรุ่งเช้าเวลา ๐๖๐๐ เห็นรถคุณสุดใจ แก้วประเสริฐ จะออกไปส่งหนังสือให้ นย. ๔ เลยติดรถเข้าไปด้วยพร้อมกับหมอฉายแสงเพื่อไปหาร้านกาแฟที่หน้า นย. ๔ พบคุณทหาร ขำหิรัญ เดินเก้ ๆ กัง ๆ เข้าประตูมา รถจี๊ปคุณสุดใจแล่นไปถึงหน้าประตู นย. ๔ ก็ลงกินกาแฟที่นั้น ส่วนคุณสุดใจเข้ากองพันไป เมื่อคุณสุดใจกลับออกมาก็ติดรถกลับมากรมแพทย์ ทร. อีก เวลา ๐๖๓๐ จึงพบคุณทหารอีกครั้งหนึ่ง ได้ทักทายกันนิดหน่อยในกรมแพทย์นั้นเอง คุณทหารพูดว่า "มาดูพรรคพวกเขาหน่อย" แล้วก็ไม่พบกันอีก ตนเองเร่ไปเกะกะหน้ากรมแพทย์.

เวลา ๐๗๐๐ มีรถจะนำแม่ทัพเรือไปส่งยังพระราชวังเดิม เพราะเมื่อคืนวันที่ ๒๙ แม่ทัพเรือมาค้างที่มณฑล ทร. ที่หนีมาค้างที่นี่ได้ยินว่าท่านหนีพวกกบฏที่มากวนขอกำลัง แต่กระนั้นก็ตาม คุณบุญเกินก็บอกว่าคืนวันที่ ๒๙ ก็ได้พบคุณสมหมาย บุนนาค ที่มณฑล ทร. ๑ เหมือนกัน แต่คุณสมหมายจะไปพบกับใคร คุณบุญเกินไม่ทราบ ไม่ได้เอาใจใส่ เพราะไม่รู้เหมือนกันว่าคุณสมหมายมีความสำคัญอย่างไร ตัวคุณบุญเกินนั้นก็เที่ยวไปเที่ยวมาระหว่างกรมแพทย์กับมณฑล ทร. ๑ เพราะตนเองเอาปิ่นพกกับเงินทดรอง (ที่ยืมใบราชการปักษ์ใต้) ใส่ไว้ในลิ้นชักโต๊ะที่ทำงาน กลัวคนอื่นจะมาตีท้ายครัวเอาไปกินอยู่เหมือนกัน.

ในรถจี๊ปคันที่จะไปส่งแม่ทัพเรือนั้น มีคุณกนก นพคุณ, คุณจำเริญ ขันธหิรัญ, คุณวิสิทธิ์ จันทรางศุ, กับคุณบุญเกินห้อยท้ายไปด้วย พอออกถนนอมรินทร์ – วังเดิม คุณจำเริญก็ขอตัวลงไปดูทหารในวัดพระยาทำ.

เมื่อส่งแม่ทัพเรือแล้ว คุณกนก คุณวิสิทธิ์ก็กลับมณฑล แลเห็นแสงไฟทราบทีหลังว่าไฟติดข้างเรือนจำตรงสูทกรรมหมวดเรือเล็กขึ้นแล้ว เข้าใจว่าเป็นลูกระเบิดเพลิงที่ทิ้งลงมาจากเครื่องบินทำให้ข้างเรือนจำไฟลุกไหม้ ทางเรือนจำจึงปล่อยนักโทษหมด ขากลับมาคราวนี้ยังได้เห็นพวกนักโทษเข้าไปในร้านเสื้อผ้า เพราะจะรีบแปลงกายจากนักโทษให้เป็นราษฎรสามัญ วิธีแปลงกายก็ง่ายนิดเดียวคือถอดเสื้อกากีคอพวงมาลัยดำออก เอาเสื้อชั้นในธรรมดาใส่แทน ถอดกางเกงกากีขายาวขอบดำออก เอากางเกงธรรมดานุ่งแทน มันก็เป็นราษฎรธรรมดาเท่านั้นเอง อ้ายที่มีตรวนติดขานี่แย่หน่อย ต้องยืมค้อนและสะกัดเขาต่อยเอาวงเหล็กจากข้อตีนออกเสียก่อนจึงจะวิ่งได้เร็วเหมือนคนธรรมดา.

คุณวิสิทธิ์ เสนาธิการมณฑล เห็นว่าร้านเสื้อผ้าจะขาดทุนไปเปล่า ๆ จึงดุพวกนักโทษให้รีบกลับบ้านอย่ามาทำคดีขึ้นอีก แต่ใครเล่าจะไปฟังเสียง เพราะดุแล้วแกเผ้าอยู่เมื่อไหร่ล่ะใครมันจะวิ่งโทง ๆ ไปทั้งเสื้อนักโทษ ต้องยกมือไหว้เขา ขอเสื้อเก่า ๆ ขาด ๆ ใส่แทนก็ยังดีเสียกว่า

รถจี๊ปรีบเข้ามาในมณฑล เห็น ร.ท. เอื้อน สายสุวรรณ ผู้ช่วยสมุหบัญชีมณฑล ทร. ๑ วิ่งไปหยิบหม้อน้ำยาดับไฟ แกอุ้มมามันหนัก - เกิดเอียงขึ้น – น้ำยาเลยกระฉูดพุ่งออกมาโดนกำแพงเรือนจำเป็นรอยคราบปื้นใหญ่ แล้วจึงอุ้มมาตรงไฟ ฉีดเข้าไปที่ไฟ ไฟเลยดับ

ขณะที่เห็นคุณเอื้อนไปอุ้มหม้อน้ำยานี้ คุณบุญเกินได้รีบวิ่งไปยังโต๊ะทำงาน ไขลิ้นชักหยิบปืนพกกับเงินสามพันออกมา ถ้าจะไขกุญแจลิ้นชักช้าไปหน่อย มือมันคงสั่นพอกลับลงมาข้างล่าง เห็นไฟดับเรียบร้อย และหมู่ที่มาด้วยหายไปไหนเสียแล้ว ตัดสินใจแวะเข้ากรมแพทย์ ทร. ไปใหม่ ตั้งวงเล่นบริดจ์กันต่อไป.

เวลานี้คุณเอื้อน สายสุวรรณ เป็นรองผู้กำกับที่จังหวัดนครปฐม ได้รับยศเป็น นายพันตำรวจตรี

เวลาประมาณ ๑๐๐๐ มีลูกปืนครกหล่นตูมมาข้างตึก ๓ วงบริดจ์เลยเลิก เพราะมีกระสุนปื๋อ ๆ มาบ้างแล้ว

อีกสักครู่หนึ่งก็ได้รับข่าวว่าลูกระเบิดลงที่วัดพระยาทำ ถูกคุณจำเริญตาย ทางกรมแพทย์ก็จัดคนไปรับศพ คุณบุญเกินได้ไปกะเขาด้วย จุดที่พบศพคือลึกเข้าไปเกือบท้ายวัดทางไปประตูที่จะออกโรงเรือหลวง คุณจำเริญคงจะโหม่เหม่ไปโรงเรือหลวงก็ได้ ณ ตรงนั้นมีศพ ๓–๔ ศพ หญิงสาวก็มี เด็กก็มี พยาบาลคว้ามาแต่ศพคุณจำเริญ ใส่เปลมาไว้ห้องดับจิต

ขณะนี้โรงถ่านหลวงก็มีไฟลุกแล้ว เข้าใจว่าเกิดจากลูกระเบิดเพลิงของเครื่องบินหรือลูกปืนครกก็ไม่ทราบ

อาหารทางกรมแพทย์ ทร. เกิดหมด คิดกันว่าจะหักด่านเข้าใต้ถุนราชนาวิกสภา เพราะที่นั่นมีสหโภชน์ เข้าใจว่ามีอาหารแน่ (ครั้นภายหลังทราบว่าโจรมลายูมาหักด่านราชนาวิกสภาขนเอาไปเกือบเกลี้ยง จึงนึกว่าเราไปหักด่านเอาอาหารมาเสียก่อนก็คงเป็นกำไรของเราเป็นแน่ แต่ข้าพเจ้าบอกว่านั่นแหละจะเป็นช่องทางให้ใคร ๆ เขาเหมาว่าคนกรมแพทย์ขโมยของราชนาวิกสภาทั้งหมดล่ะก็จะสบายใจละ แกบอกเออ! จริงซีแฮะ)

บังเอิญหลวงสวัสดิ์วรฤทธิ์ มาป่วยแตงโมอยู่ด้วยคนหนึ่ง ข้าพเจ้าบอกว่าท่านไม่ได้ป่วยดอก ท่านมากรมพัสดุของท่านน่ะ เห็นไม่มีคนคุยด้วย ท่านก็เร่เข้ากรมแพทย์ไปอย่างนั้นเอง เมื่อเย็นวันที่ ๒๙ ยังยืนบ๋ออยู่หน้าประตูใหญ่พระราชวังเดิมอยู่นี่นา จะป่วยเป็นอะไรเชียว.

หลวงสวัสดิ์วรฤทธิ์ เจ้ากรมพัสดุ ทร. อนุญาตให้ไปขนเสบียงกรังจากคลังพัสดุของท่านมากินได้ ท่านจะแทงบัญชีจำหน่ายเองภายหลัง ดังนั้นพวกพยาบาลจึงปีนกำแพงไปลำเลียงมาดังคำบอกของคุณเหม ยี่สวัสดิ์ ดังเคยเล่ามาแล้ว.

กระสุนคงวิ่งเฟี้ยวฟ้าวตั้งแต่เวลา ๑๐๐๐ มาทางคลองมอญ และช่องทางระหว่างกรมแพทย์กับมณฑล ทร. ๑

ข้าพเจ้าจะหาเวลาแน่ว่ากองเรือรบแตกเมื่อไรก็ไม่มีคนยืนยัน จรัส ดวงอุไร บอกว่าคุณเล็ก เหนี่ยวหึงเจริญ (หรือกาญจนนาวิน) ออกจากกองเรือรบเป็นคนสุดท้ายในเวลาประมาณ ๑๑๐๐ ทหารเรือสุราษฎร์ก็บอกว่าเห็นทหารพวกเราเดินย่ำจากกองเรือรบมาตามชายเขื่อน (เพราะเวลานั้นน้ำลง) เลียบไปทางท่าช้างวังหลวงในเวลาประมาณ ๑๐๐๐ ข้าพเจ้าจึงสันนิษฐานเอาเองว่ากองเรือรบแตกในเวลา ๑๐๐๐ และเวลา ๑๑๐๐ ทหารฝ่ายรัฐบาลเข้ายึดกองเรือรบตลอดไปจดแนวท่าช้างวังหลวง พวกเรือปัตตานี จันทบุรี สุราษฎร์ คงเปิดหนีในเวลาดังกล่าวนี้ด้วยเป็นแน่.

พันจ่าเอกขาด้วนประจำกองสำรอง ยังต้องถอดขาเหล็กซ่อนไว้ในท่อน้ำ ตัวว่ายน้ำข้ามฟากมาฝั่งธนบุรีเพราะไม่มีเรือข้าม ภายหลังกลับไปเอาขาเหล็กปรากฏว่าสนิมขึ้นเขรอะเสียแล้ว.

จรัส ดวงอุไร ก็บอกว่าตนข้ามมากินข้าวเช้า ครั้นเวลา ๐๗๐๐ เห็นเครื่องบินมาทิ้งระเบิดเวลาประมาณ ๐๗๓๐ ไฟจึงไหม้โรงรถกองเรือรบ ทางเรือดำน้ำที่เตรียมกระสุนก็เก็บกระสุนลงหีบยกลงคลังหมด ตัวเบิดหนีมาก่อนเวลา ๑๐๐๐ เหมือนกัน เพราะถูกเครื่องบินยิงกราดด้วยปืนกล.

เรือสินสมุทรปรากฏว่ากระสุนหายไป ๒ – ๓ นัด ลำกล้องปืนเรือก็มีเขม่าแสดงว่าปืนนี้ต้องใช้ยิงแน่ พวกเราไม่ได้ยิง ทหารรัฐบาลคงแงะลูกปืนมายิงนั่นเอง.

เมื่อกองเรือรบแตก ทหารบกก็ตั้งกองยิงมาทางคลองมอญขนานใหญ่ และได้จ้องยิงทางช่องกรมแพทย์–มณฑลทหารเรือที่ ๑ ด้วย เป็นอันว่ากรมแพทย์โดนศึกกระหนาบ กระสุนบางลูกยังแพ่นมาเยี่ยมตึกกองบังคับการด้วย ต้องหลบกันเองตามอัตโนมัติ

กองเรือรบแตก แคนทีนของกองเรือรบก็ไม่มีคนเฝ้า ตู้ยามของแคนทีนเดินได้หลวงชำนาญอรรถยุทธ์ ต้องไปตามเอาคืนมา

คุณบุญเกินค้างในกรมแพทย์ ทร. ในคืนวันที่ ๓๐ อีกคืนหนึ่ง แล้ววันที่ ๑ ก.ค. ๙๔ จึงกลับบ้าน

ข้าพเจ้าถามถึงยางนอกรถยนตร์ที่มีคนพบในสนามเทนนิส คุณบุญเกินบอกว่า อาจจะเป็นยางรถของกองขนส่งมณฑล ทร. ๑ ก็ได้ เพราะไม่ได้ข่าวว่ากรมพัสดุทหารเรือถูกงัด แต่ห้องของมณฑล ทร. ๑ โดนงัดหมด ของในสโมสรก็เรียบ

ข้าพเจ้าถามถึงรองผู้บัญชาการ คุณบุญเกินบอกว่าวันที่ ๒๙ รองผู้บัญชาการท่านลาป่วยอยู่บ้าน ใครก็ไม่ทราบโทรศัพท์ไปเรียนท่านที่บ้าน ท่านแต่งตัวกาก็จะมาพระราชวังเดิม แต่มาไม่ได้ท่านจึงไปกองสัญญาณทหารเรือ

มีคนมาเล่าอีกว่าเครื่องบินที่มาทิ้งระเบิดหน่วยต่าง ๆ ของทหารเรือนั้น โดยมากเป็นเครื่องบินจากหัวเมือง พวกกรุงเทพ ฯ เล่นเกเอาเหมือนกัน บางลำถูกใช้มาก็เอาลูกระเบิดไปทิ้งตามทุ่งนาแถวสะพานพระราม ๖ ก็มี เพราะเขาไม่อยากเห็นทหารเรือเหลือแต่กางเกงใน

คนขับรถของท่าเรือคลองเตยก็เช่นกัน รถ ๑๐ คันมีคนขับรถ ๑๒ คน พวก ๑๒ คนนี้ ถามดูแล้วล้วนแต่เคยเป็นทหารเรือมาแล้วทั้งนั้น ตกลงเกินรถไป ๒ คน สองคนนี้ขอหมวก

เหล็กมาจากเรือบางระจัน ติดรถไปติดรถมากับเขาทุกเที่ยว ไม่ว่าจะขนอาวุธหรือขนคนทั้งเที่ยวไปและเที่ยวกลับ พวกนี้ถูกคุณสุนทร สุนทรนาวิน หาว่ามีใจฝักใฝ่กับพวกกบฏเลยคัดออกจากท่าเรือหมดคน แต่คุณความดีของเขา เทวดาจารึกนามไว้แล้ว.

ปัจจุบันทหารในกรุงเทพฯต้องมี บกมากกว่าเรือ ๔ เท่า เพราะรัฐบาลนึกว่า ทหารบกนั้นแหละจะผดุงสถานะไว้ได้ดีกว่าทหารเรือ

ข้าพเจ้าต้องขอชมเชยทหารบกผู้ยิงปืนเรือของเรือสินสมุทรอย่างจริงใจว่า ทหารช่างเหล่านี้ เป็นนักเลงโดยแท้ที่ไม่เอาลูกปืนยิงเสียจนหมดคลังกระสุน ลูกปืนในคลังกระสุนก็มีเหลือหรือเขาใส่ชนวนหัวไม่เป็นก็ไม่ทราบ.

ชักสงสัยว่าถ้าเขารู้จักลิ้นน้ำทะเลเขาจะเปิดก๊อกให้เรือจมหรือไม่ แต่ถ้าเป็นผู้ที่ยิงเรือสุราษฎร์นั่นละก็ถ้าจะเอาแน่ เพราะหมอนั่นเล่นยิงแนวน้ำตะบัน การกระทำมุ่งถึงเจตนา.

วันที่ ๔ มกราคม ๒๕๐๔ คุณเสวต บุญยะทรัพย์ มาเยี่ยมข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจึงไต่ถามถึงเรื่องกบฏแมนฮัตตัน เพราะเขาเองเป็นผู้บัญชาการเรือตระเวนวารีนำปืนมาจมไว้ที่กุฎีจีนในวันที่ ๑ ก.ย. ๙๔.

มีคนพูดว่าคุณเสวตน่าจะรู้เรื่องกบฏมาแต่ก่อนจึงได้นำเรือตระเวนวารีไปจอดอยู่บางนา เพราะตามปรกตินั้นเรือลำนี้น่าจะจอดอยู่แถวกองเรือรบนี่แหละ.

เสวตบอกว่าตนไม่รู้เรื่องอะไรมาก่อนเลย เดิมเขาเป็นเหล่าเดินเรือ กองเรือรบเคยใช้ให้นำเรือมาแล้วหลายหน ผลสุดท้ายกองเรือรบจึงจับให้เขาเรียนพลาธิการเสีย เพราะนักเรียน ๕ ปี เขามีแยะแล้ว.

เมื่อสอบวิชาพลาธิการจบแล้ว วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๙๔ กองเรือรบก็มีคำสั่งให้มาประจำอยู่กองเรือรบ ตั้งใจจะบรรจุไปที่อื่นต่อไป.

ระหว่างนี้เองคุณชื้น สนแจ้ง ไปได้ข่าวมาว่า นายเผ่าจะขนฝิ่นล่องลำน้ำเจ้าพระยาลงไปสมุทรปราการ จึงรายงานให้กองเรือตรวจฝั่งทราบ

คุณชลิต กุลกำม์ธร ซึ่งเป็นรอง ก.ต.ฝ. จึงมีคำสั่งให้เสวตนำเรือตระเวนวารีไปคอยอยู่ที่บางนา คอยรับคำสั่งด่วนต่อไป และให้เรือมีสมรรถภาพพร้อมมูลอยู่เสมอ เพราะเรือนี้ใช้เครื่องยนต์ สตาร์ทเครื่องก็แล่นได้ ดังนั้นเรือตระเวนวารีจึงไปป๋ออยู่กลางแม่น้ำหน้าบางนาใน

วันที่ ๒๗ มิ.ย. ๙๔ ตัวเสวตเองก็เที่ยวเล่นบิลเลียดในเวลาเลิกงานที่สโมสรกรมสรรพาวุธ ทร. เพื่อรอคำสั่งด่วนที่จะมีมาถึง

วันที่ ๒๙ เวลาประมาณ ๑๖๓๐ คุณกมล กมลนาวิน ก็ทะเล็กทะลั่กมาบอกว่า เขาสั่งเตรียมพร้อม ทางกรุงเทพ ฯ เกิดเรื่องใหญ่ เสวตก็รีบมาลงเรือตระเวนวารีซึ่งเทียบเรือครามอยู่กลางแม่น้ำ ถึงเรือในเวลา ๑๘๐๐

ข้าพเจ้าถามถึงคุณประโยชน์ ผลอนันต์ เขาตอบว่าคุณประโยชน์เป็นผู้บังคับการเรือพงัน กำลังจะเดินทางไปรับทหารที่เกณฑ์เข้าใหม่จากจังหวัดระยอง (ตามที่ข้าพเจ้าเคยเขียนว่าคุณประโยชน์ ผลอนันต์ นำเรือไปท่าเรือคลองเตยในวันที่ ๑ ก.ค. ๙๔ นั้น ดูเหมือนกล่าวไว้ว่าเรือคราม ดังนั้นถ้าจะผิดลำเสียแล้ว คงเป็นเรือพงันนี่เอง)

ข้าพเจ้าถามเสวตว่าในวันที่ ๒๙ พบคุณประกอบ หอมจันทร์บ้างหรือเปล่า เขาตอบว่าเปล่าดังนั้นข้อสงสัยของข้าพเจ้าก็คงเหลว แสดงว่าเขาไม่รู้เรื่องราวมาก่อนเลย มีคนเดาเขาผิดไป

เขาพบ ประกอบ หอมจันทร์ ในคืนวันที่ ๓๐ มิ.ย. ๙๔ เขาเล่าให้ฟังว่าประกอบไปอ้อนวอนคุณแชนมาอย่างไงไม่ทราบ คุณแชนเลยเขียนจดหมายให้มาเอาปืน

ข้าพเจ้าซักเขาว่าเขาออกเรือมาพร้อมกับเรือเภตราหรือเปล่า ข้าพเจ้าเลยสงสัยใหญ่ เพราะประสาน ศักดิ์สุภา บอกว่าเรือเภตราเอาปืนครกไปเมื่อกลางวันวันที่ ๓๐ มิ.ย. นายประดิษฐ์จะเอาชนวนฐานกระสุน มันเกิดไม่มี จึงอยากให้เรือบางระจันแล่นมาตามเรือตระเวนวารี ข้าพเจ้าก็นึกว่าเรือตระเวนวารีมิดีวมากรุงเทพ ฯ แล้วกระมัง แต่นายเสวตยืนยันว่าเรือของเขาออกในเวลาสองยาม ไม่ใช่บ่าย

เอ ! มันสับสนกันใหญ่แล้ว ! ก็เป็นอันว่าบางนาลืมจ่ายชนวนฐานกระสุนให้มากับเรือเภตราน่ะซี หาได้ชุลมุนแย่งกันดังที่ ร.ต. ชิต กล่าวไม่ เพราะจับได้ว่าเรือเภตรากับเรือตระเวนวารีขนคนละคราว ห่างกันตั้ง ๖ ชั่วโมง เรื่องสับสนเกิดขึ้นไม่ได้แน่ ข้าพเจ้าจึงสรุปว่าคุณพล สุวรรณประเทศ หรือเจ้าหน้าที่คลังกระสุนลืมจ่ายชนวนฐานลูกปืนครกให้เรือเภตราแน่นอน

เมื่อเรือตระเวนวารีไม่ได้ขนอาวุธพร้อมกับเรือเภตรา ดังนั้นเรือเภตราก็ต้องมีคนเบิกอีกฉบับหนึ่ง ถามเสวตว่าใครไปเบิก เสวตตอบว่าไม่ทราบ ข้าพเจ้าว่าคนไปเบิกต้องเป็น "ตัวใหญ่" พอควร มิฉะนั้นบางนาก็ไม่ยอมจ่ายให้แน่ นึกไปนึกมาไปคำนึงถึงเครื่องบินสพิทไฟร์ไล่

ยิงเรือเล็ก เสวตบอกว่าเห็นจะเป็นคนนั้นแน่ ข้าพเจ้าก็เลยต้องผสมโรงเอาว่าจริงของเขา ข้อนี้จะให้การไว้กับตำรวจ ฯ หรือเปล่าไม่รู้ ดังนั้นอย่าให้ข้าพเจ้าบอกชื่อเลยเดี๋ยวจะโดนค้อน ท่านผู้อ่านที่ติดตามเรื่องจงพลิกดูเอาเองเถอะ "ถ้าผมทึกทักเอาผิดตัวก็ต้องขออภัยเป็นอย่างมากนะครับ"

เมื่อคุณประกอบเบิกอาวุธได้แล้วก็เที่ยววิ่งวุ่นหาเรือที่จะบรรทุกไปพระราชวังเดิม เพราะไม่รู้ว่าพระราชวังเดิมไม่มีคนแล้ว แม่ทัพเรือก็นำจอมพลไปส่งเสียแล้วตั้งแต่สองทุ่มเศษๆ ประกอบ หอมจันทน์ ยังม้วงมโข่งอยู่เพราะเหตุการณ์มันผันผวนรวดเร็วเหลือเกิน "กว่าเขาจะยกขาทางนี้ก็ลาโรงเสียแล้ว"

ตอนประกอบ มาพบกับเสวตก็ปาเข้าไปสี่ทุ่มแล้ว เสวตรับทำหน้าที่ขนอาวุธให้ประกอบ จึงสั่งสตาร์ทเครื่องยนต์ แบตเตอรี่เกิดไม่ยอมจ่ายกระแส มันหมดแรง ว้า! เล่นกันทุลักทุเล ต้องยกแบตเตอรี่ใส่เรือตีกระเชียงไปบางนา ขอยืมแบตเตอรี่เรือ พี.ซี. ที่เขามาวานอัดไว้มาใส่แทน กว่าจะออกเรือมาเทียบท่ากรมสรรพาวุธ ทร. ได้ก็โดนเข้าไปอีกสองชั่วโมง

พอเทียบท่าเสร็จก็ลำเลียงอาวุธลงเรือ แล่นออกจากบางนาราวสองยาม มีคุณประกอบ หอมจันทน์ กับคุณมนตรี ประเทืองมาศ มาด้วย พอมาถึงถนนตกก็ดับไฟแล่นอู่มา หวังจะมาพระราชวังเดิม ไม่ใช่มุ่งจะมาธรรมศาสตร์ดังนี้ข้าพเจ้าเดาไว้แต่แรก

ข้าพเจ้าถามว่าอาวุธที่บรรทุกมานั้นมีมากหรือไม่ เขาก็บอกว่ามีปืนครกหลายกระบอก ปืนกลแมตเสน ๙ หลายสิบกระบอก ลูกปืนมีพร้อมบริบูรณ์

ข้าพเจ้าถามว่าปืนเหล่านี้ทางเราได้รับบ้างหรือเปล่า เขาตอบว่าไม่ได้รับเลย เข้าใจว่าตำรวจ ฯ ขนเอาไปหมด

ข้าพเจ้าขอให้เขาเล่าตอนเดินทาง เขาเล่าว่าตามทางนั้นคุณชัชชัย ไทยกล้า ลงเรือจ้างสวนลงไปเหมือนกัน คุณชัชชัยตะโกนเรียก แต่ทางเรือตระเวนวารีไม่ได้ยินเพราะเครื่องยนต์มันดัง.

ข้าพเจ้าถามว่าคุณชัชชัยไปไหน เขาตอบว่าคุณชัชชัยจะไปบางนา นั่งเรือจ้างไปเพราะได้รับคำสั่งจากผู้บัญชาการให้มาบอกกรมสรรพาวุธ ทร. ให้ระงับการจ่ายอาวุธ และให้บอกเรือไผ่กับเรือกูดให้เตรียมพร้อมไว้ พอเห็นเรือตระเวนวารีในเงามืด ๆ ก็จะถามเรื่องราว แต่บังเอิญทางเรือตระเวนวารีไม่ได้ยิน คุณชัชชัยก็ล่องไปบางนาตามเดิม.

เวลานั้นไม่มีเรือลำใดกล้าผ่านมาทางสะพานปฐมบรมราชานุสรณ์เลย มีแต่เรือตระเวนวารีลำเดียว ซ้ำยังดับไฟเสียด้วย แต่จะพรางตาไหวหรือเพราะไฟของเรือศรีอยุธยายังกะไฟไหม้สำเพ็ง สว่างจ้าไปหมด พอใกล้สะพานปฐม ฯ ก็โดนยิงด้วยปืนกล ทั้งๆ ที่เลียบฝั่งตะวันตกมาจนชิดแล้ว.

ประกอบกำลังถือท้ายเรือ โดนยิงขาล้มลงมา หางเสือเลยเบ้ เสวตโดดเข้าเป็นนายท้ายแทน หักขึ้นซ้ายมันก็ไม่มา หางเสือเกิดติดขัดขึ้นแล้ว หัวเรือมุ่งข้ามฟากมาฝั่งปากคลองตลาด นึกว่าทหารบกที่ปากคลองตลาดจะยิง แต่ก็เปล่า เขาเปิดหนีไปหมดคงนึกว่าอ้ายนี่จะปรี่มาเล่นงานกูแน่ เข้าใจเขาคงยิงจนหมดกระสุนแล้วเป็นแน่จึงไม่รอช้าที่จะอยู่ประจัญหน้ากัน.

หางเสือขัดข้อง ! เรือทะเล้นจะข้ามฟากมาให้เขายิง ! ตกลงต้องหยุดเครื่องซ้ายแล่นแต่เครื่องขวา บัดให้หัวเรือมาฝั่งธนบุรี จะนำเรือไปพระราชวังเดิม หรือเข้าคลองบางหลวงมาสะพานเจริญพาศน์ก็หมดหวัง เลยทิ่มโครมเข้าที่กุฎีจีน ขืนไปก็คงโดนห่ากระสุนแน่ คงตายกันแยะ.

ข้าพเจ้าถามว่าในเรือมีคนตายบ้างหรือไม่ เขาตอบว่าเปล่า ข้าพเจ้าบอกว่าดีแต่เขาไม่แม่น ถ้าเขาแม่นคงตายเรียบร้อยไปแล้ว.

เรือทิ่มอยู่กุฎีจีนบังเอิญน้ำลงมากจึงค้างแห้งอยู่ได้ จัดแจงหามคุณประกอบขึ้นไปบนบ้านใครก็ไม่รู้ จะหาเรือพาไปศิริราชพยาบาลก็ไม่มีเรือสักลำเดียว รอจนเวลา ๐๕๓๐ คนเรือก็ยังอยู่กันอย่างนั้นเอง หมดปัญญาเข้าต่างก็สละเรือใหญ่ คว้าแมตเสนมาได้คนละกระบอกก็เดินเทิ่ง ๆ ผ่านหน้าโรงพักบุปผาราม เพราะนึกว่าเขายังไม่เลิกรบกัน ตำรวจ ฯ ก็เห็น แต่ไม่เห็นตำรวจ ฯ ทักท้วงประการใด จึงเดินมาถึงเจริญพาศน์.

ตรงนี้ข้าพเจ้าชักสงสัยเหมือนกันว่าเสวตได้ยินคำสั่งของแม่ทัพเรือที่ให้ทหารเรือเลิกต่อสู้ทหารรัฐบาลหรือเปล่า ไม่ทันได้ถามเขา แต่ข้าพเจ้าวินิจฉัยว่าที่ตำรวจ ฯ ไม่จับกุมเสวตขณะนั้นนับว่าถูกต้องแล้ว เพราะทหารเรือมีปืนกลมือด้วยกันทุกคน และพวกของเสวตก็เพิ่งถูกทหารบกฝั่งพระนครยิงมาใหม่ ๆ ถ้าจับกุมก็คงนองเลือดกันแน่.

เมื่อเสวตมาถึงสะพานเจริญพาศน์ก็พบรถจี๊ปของคุณกนก นพคุณ จอดอยู่ จึงยืมรถจี๊ฟพาประกอบไปศิริราช มีคนบอกว่าอย่ามาทางกรมอู่ ทร. เพราะสะพานธรรมสารมีกระสุนจากกองเรือรบยิงมา จึงต้องมาทางถนนอิสรภาพ ถึงโรงพยาบาลศิริราชในเวลา ๐๗๐๐

เมื่อส่งคุณประกอบไว้โรงพยาบาลเรียบร้อยแล้ว เสวตก็มาบ้านคุณเริง ดารากร ขอพักที่นั่นเพราะเหนื่อยเต็มที.

เสวตเล่าเรื่องเศร้าให้ฟังนิดหนึ่งว่าเมื่อเข้าไปในกองเรือรบก็เห็นรูปเสด็จเตี่ยมีรอยโดนดาบปลายปืนแทงทะลุตรงแสกพระพักตร์ ข้าพเจ้าบอกว่าพวกเด็ก ๆ มันมือบอนน่ะอย่าไปถือสาอะไรเลย.

ข้าพเจ้าถามถึงที่ตั้งของปืนแมตเสน ๒๐ ของกองเรือ จรัส ดวงอุไร บอกว่าปืนล้อกระบอกนี้ตั้งอยู่หน้ากองเรือรบนั้นเองข้างรางรถราง หันปากกระบอกไปทางวัดโพธิ์ หาได้ไปตั้งที่โรงโม่ไม่.

ข้าพเจ้าจะถามว่าพวก นย. ไปตรึงที่ไหนก็หาคนถามไม่ได้ แต่เข้าใจเอาเองว่าคงไปตรึงแถวท่าช้างวังหลวง ครั้นอดข้าวหนักเข้าก็ลาทัพกลับเองตามลำพังในเช้าวันที่ ๑ กรกฎาคม คงลงเรือจ้างบ้าง ว่ายน้ำบ้างตามอัธยาศัย หรือมิฉะนั้นก็คงหมกตัวแปลงเป็นชาวบ้านอยู่แถว ๆ ท่าช้างวังหลวงนั่นแหละ เสื้อน๊อตเป็นอันถอดทิ้งได้ ขอเสื้ออะไร ๆ เขาใส่มาก็แล้วกัน ใครมีปืนก็แลกข้าวพองไป ต่อมาอีกครึ่งเดือนสถานที่ขายปืนหน้ากองเรือรบจึงเกิดขึ้น ปล่อยให้คนฉลาด ๆ รวยไป ส่วนรัฐบาลแย่คนเดียว

คอยให้พวก นย. ๕ มาเล่าให้ฟังก็ปรากฏว่าไม่มีใครมาเป็นอันว่าตอนนี้น่าจะจบชุดกบฏแมนฮัตตันได้แล้ว เพราะข้าพเจ้าหมดภูมิในสมรภูมินี้ แต่อยากจะเล่าเรื่องนิทานส่วนตัวให้ฟังนิดหน่อย

เมื่อข้าพเจ้าต้องไปอยู่ไร่นั้น คุณเจือ ภู่กาญจนะ ก็ไปถ่ายรูปติดบัตรทหารใหม่บังเอิญแกไปขอถ่ายรูปข้าพเจ้าใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ข้าพเจ้าเห็นว่าไม่มีอะไรดีกว่ารูปอุ้มไก่ จึงได้อุ้มไก่ไปยืนที่บ่อน้ำให้คุณเจือถ่าย เมื่อคุณเจือถ่ายแล้วประมาณหนึ่งเดือนเศษก็ส่งรูปไปให้ข้าพเจ้า ๑ รูป

ต่อมาอีกครึ่งเดือนข้าพเจ้าได้รับจดหมายจากคุณวิจารณ์ เทศะกรณ์ใจความสำคัญมีว่าคุณหลวงชลธารพฤฒิไกร รองผู้บัญชาการทหารเรือ รำพึงที่โต๊ะอาหารกรมอุทกศาสตร์ว่าจะเรียก

ตัวข้าพเจ้าเข้ารับราชการใหม่ แล้วเรื่องก็เงียบไป ข้าพเจ้าไม่ได้ติดต่อสอบถามใครอีกเลย เป็นแต่เพียงเขียนจดหมายมาขอบคุณ คุณวิจารณ์เท่านั้น

ตรงนี้ข้าพเจ้าขอเดาสักหน่อยว่าคุณหลวงชลธารพฤฒิไกร ท่านคงได้เรียนเรื่องนี้ให้คุณหลวงยุทธศาสตร์โกศล ผู้บัญชาการทหารเรือทราบ แต่ต้องมีเหตุขัดข้องบางอย่างแน่ ข้าพเจ้าจึงไม่ได้ถูกเรียกตัวเข้ารับราชการใหม่

สถานีทหารเรือสัตหีบมีงานฉลองวันเกิดหรืออะไรก็ไม่จำไม่ได้ คุณเสนาะ รักธรรม ได้เชิญหลวงยุทธศาสตร์โกศลไปเป็นประธาน การไปครั้งนี้ผู้บัญชาการทหารเรือพร้อมด้วยผู้ติดตามต้องเดินทางไปจากกรุงเทพฯ เป็นกระบวนน้อย ๆ และคุณเสนาะก็ได้กรุณาเชิญข้าพเจ้ากับคุณกำลาภ กาญจนสกุล ไปร่วมในงานนี้ด้วย

ข้าพเจ้ากับคุณกำลาภก็เลี่ยงไปนั่งอยู่ที่โต๊ะในสโมสรสัญญาบัตรก่อนแขกอื่น ๆ ระหว่างนี้คณะผู้บัญชาการกำลังตรวจอยู่ที่ตลาดใน และคงจะมาสโมสรสัญญาบัตรในไม่ช้า

พอท่านกับคณะมาถึง ท่านก็ปรี่มายืนที่โต๊ะข้าพเจ้า แสดงว่าท่านจำได้เป็นอย่างดี เมื่อข้าพเจ้าทำความเคารพท่านแล้ว ท่านก็เอ่ยปลอบใจว่า "ขอให้สวัสดิ์อย่าคิดอะไรให้มากนะ คนรับราชการอยู่น่ะมันเป็นเวร ครูต้องเข้าเวรกะเขาอีกพักหนึ่ง สวัสดิ์น่ะออกเวรไปแล้วนับว่าสบายดีแล้วไม่ต้องมาทนทุกข์ทรมานอย่างครูอีก" และท่านพูดปลอบใจทำนองนี้แหละ วนๆ เวียนๆ อยู่ตั้งห้านาที จนพวกติดตามต้องยืนตีวงห่างออกไป ท่านก็หาได้เข้าประจำเก้าอี้ของท่านไม่ ข้าพเจ้าปล่อยให้ท่านพูดคนเดียวได้แต่ "ครับ–ครับ" เท่านั้น พอท่านหยุดจังหวะให้นิดหนึ่ง ข้าพเจ้าก็เรียนท่านว่า "ผมไม่ได้ดิ้นรนเข้ารับราชการด้วยตนเองดอกนะขอรับ" เท่านี้ท่านก็นิ่งไป แล้วท่านก็ลาจากไป–ตรงไปหน้าเวทีที่ทางสถานีได้จัดต้อนรับไว้

หลวงยุทธศาสตร์ไปแล้ว หลวงเจียรกลการมากระซิบถามว่า "สบายดีดอกหรือ ?" ข้าพเจ้าตอบว่า "คนออกจากราชการเบี้ยบำนาญมันน้อย มันจะสบายได้อย่างไร" หลวงเจียร ฯ ท่านก็ผละไปอีก แล้วข้าพเจ้าก็นั่งกินเหล้ากับคุณกำลาภอยู่ตามลำพัง

อีกคราวหนึ่งข้าพเจ้ามาธุระที่พระราชวังเดิมใน พ.ศ. ๒๔๙๘ คุยกับพวกนายทหารกลุ่มใหญ่ในกรมเสนาธิการ ทร. ข้าพเจ้าเอ่ยขึ้นว่า "กลาโหมเขาลงคำสั่งปลดดีจริงนะ หนือย ! ลงคำสั่งว่าไม่มีตำแหน่งอันเหมาะสมจะบรรจุเข้ารับราชการ" พวกเหล่านั้นต่างก็นิ่งฟัง ส่วนหม่อมทำนุก เกษมสันต์ ไม่นิ่ง บอกว่าคำสั่งนี้แกเขียนเองนั่นแหละ แกบอกว่าไม่รู้จะเขียนว่าอย่างไรดี จะว่าแก่ก็ยังไม่ใช่ จะว่าหย่อนสมรรถภาพก็ไม่ใช่ ข้าพเจ้าจึงพูดว่า "ก็เขาจะเอาออกนี่นะ เขียนอย่างไง ๆ มันก็ใช้ได้ทั้งนั้น"

โรงพยาบาลทหารเรือ ปากคลองมอญ

๕ มกราคม ๒๕๐๓

คำนำ

ในฐานที่ข้าพเจ้าเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ คือเป็นอนุศาสนาจารย์ เป็นหัวหน้าแผนก และเป็นหัวหน้ากองอนุศาสนาจารย์ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ เมื่อท่านจะบำเพ็ญกุศลเกี่ยวกับงานวางศิลาฤกษ์ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และงานสาธารณกุศลอื่น ๆ ท่านมักจะเรียกใช้ให้ข้าพเจ้าเป็นเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับศาสนพิธีทุกครั้ง ข้าพเจ้าจำได้ว่า ช่วงระยะเวลา ๗ ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ ถึงปี พ.ศ. ๒๕๒๓ ติดต่อกันนี้ ท่านได้บำเพ็ญกุศลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และไปเป็นประธานในพิธีถึง ๒๙ วัด คือ

๑.	วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์	กรุงเทพมหานคร
๒.	วัดราษฎร์บูรณะ	จังหวัดสมุทรปราการ
๓.	วัดหัวยาง	จังหวัดชัยนาท
๔.	วัดพระปรางค์เหลือง	จังหวัดนครสวรรค์
๕.	วัดโรงโค	จังหวัดอุทัยธานี
๖.	วัดหนองน้ำเขียว	จังหวัดชลบุรี
๗.	วัดเขาไม้แดง	จังหวัดชลบุรี
๘.	วัดโขด	จังหวัดระยอง
๙.	วัดหนองแฟบ	จังหวัดระยอง
๑๐.	วัดจอมพลเจ้าพระยา	จังหวัดระยอง
๑๑.	วัดบ้านค่าย	จังหวัดระยอง
๑๒.	วัดคงคาราม	จังหวัดระยอง
๑๓.	วัดเกาะลอย	จังหวัดระยอง
๑๔.	วัดพลงช้างเผือก	จังหวัดระยอง
๑๕.	วัดสารนารถธรรมาราม	จังหวัดระยอง
๑๖.	วัดเนินค้อ	จังหวัดระยอง

๑๗. วัดวังหิน จังหวัดระยอง
๑๘. วัดห้วยโป่ง จังหวัดระยอง
๑๙. วัดไผ่ล้อม จังหวัดจันทบุรี
๒๐. วัดเขาบายศรี จังหวัดจันทบุรี
๒๑. วัดธรรมหรรษาราม จังหวัดจันทบุรี
๒๒. วัดปลายคลอง จังหวัดจันทบุรี
๒๓. วัดแหลมแท่น จังหวัดตราด
๒๔. วัดดาว จังหวัดสุพรรณบุรี
๒๕. วัดท่าช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒๖. วัดเขาพระ จังหวัดสุพรรณบุรี
๒๗. วัดเดิมบาง จังหวัดสุพรรณบุรี
๒๘. วัดน้ำพุ จังหวัดสุพรรณบุรี
๒๙. วัดบ้านทึง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตามรายชื่อวัดดังกล่าวนี้ บางวัดท่านไปทอดกฐิน ๓ ปี ติดต่อกันก็มีเช่น วัดหนองแฟบ จังหวัดระยอง เพื่อสร้างอุโบสถที่ยังค้างอยู่ให้แล้วเสร็จ บางวัดทอดกฐิน ๒ ปีติดกัน เช่น วัดเกาะลอย อำเภอแกลง จังหวัดระยอง เพื่อสร้างอุโบสถที่ยังค้างอยู่ให้แล้วเสร็จ และวัดอื่นที่ซ้ำกันอีกก็มี แต่ข้าพเจ้าจำไม่ได้ การบริจาคทรัพย์ทอดกฐินและผ้าป่านั้น ท่านบริจาคทรัพย์ส่วนตัวของท่านทุกวัด มากและน้อยตามศรัทธาทุกคราวไป คิดรวมทุกวัดไม่ต่ำกว่าสองหรือสามล้านบาท และมีบุคคลที่เคารพนับถือท่านร่วมบริจาคกับท่านอีกไม่น้อยกว่าสิบล้านบาท ข้าพเจ้าเคยเรียนถามท่านว่า เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาอย่างไร จึงบำเพ็ญกุศลอย่างไม่จืดจาง ท่านยิ้มและตอบว่า ความเป็นไทยอยู่ได้ด้วยหลัก ๓ ประการ คือ ๑. ชาติ ๒. ศาสนา และ ๓. พระมหากษัตริย์ ชาติคือคนไทยทั้งชาติอยู่ได้เพราะคนไทยยึดหลักศาสนา คือ มีศีล มีธรรม องค์พระประมุขของชาติก็ทรงมั่นในพระศาสนา คือ ทรงเพียบพร้อมด้วยทศพิธราชธรรม และทรงเป็นศาสนูปถัมภ์ทุกศาสนาที่มีอยู่ในประเทศไทย ข้าพเจ้าซาบซึ้งในน้ำใจของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงยินดีรับใช้ท่านตลอดมา ทุกครั้งที่ไปบำเพ็ญกุศลท่านมักจะให้ข้าพเจ้าเล่านิทานที่เป็นคติธรรมให้ผู้มาร่วมบุญร่วมกุศลได้ฟังทุกครั้ง ท่านบอกว่าเป็นธรรมทานเป็นกุศลดีมาก และเคยสั่งเป็น

พินัยกรรมกับข้าพเจ้าไว้ต่อหน้าท่านผู้มีเกียรติหลายท่าน ที่บ้านกำนันประเทือง วรรธนะพงษ์ ตลาดท่าน้ำอ้อยว่า เมื่อท่านถึงแก่กรรมแล้ว ให้ข้าพเจ้าจัดการพิมพ์นิทานแจกในงานศพของท่าน ด้วยคำสั่งอันเป็นพินัยกรรมนี้เอง ข้าพเจ้าจึงได้รวบรวมนิทานที่เป็นคติธรรมซึ่งเคยเล่าในโอกาสต่าง ๆ มาแล้ว เสนอให้คณะกรรมการจัดทำหนังสือพิจารณาจัดพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกเนื่องในพิธีบรรจุศพของท่านต่อไป

กุศลใดซึ่งจะพึงบังเกิดมีจากหนังสือนี้ ขอกุศลนั้นจงบันดาลให้วิญญาณอันบริสุทธิ์สะอาดของท่านเข้าสู่สุคติวิสัยอันควรแก่คติวิสัย จงทุกประการ.

น.อ. อ่อน บุญญพันธุ์ ร.น.

เรื่อง เป็นตัวของตัวเอง

การเป็นตัวของตัวเอง เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนา ตรงกับภาษาบาลีว่า อตฺตมโน แปลว่า มีใจเป็นของของตัว ความหมายของคำ คำนี้ ก็คือความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่โดยสมรรถภาพของตัวเอง ไม่ต้องอาศัยหรือเป็นเงาของผู้อื่น มีสิทธิใช้ความคิดเห็นของตนเอง ไม่ต้องคล้อยตามผู้อื่นทั้ง ๆ ที่ตัวไม่เห็นด้วย

การเป็นตัวเองมีความสำคัญมากสร้างความสุขความสำเร็จให้แก่ทั้งตนและส่วนรวม จะพึงเห็นได้จากพุทธจริยาและการกระทำของคนอื่น ๆ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อยังตรัสรู้ไม่ได้ เพราะพระทัยของพระองค์ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส คือความโลภ ความโกรธ ความหลง ต่อเมื่อมีพระทัยเป็นของของพระองค์คือไม่ตกอยู่ในอำนาจของกิเลส ก็ได้สำเร็จพระสัมมาสัมโพธิญาณ ได้เสวยความสุขอย่างยอดยิ่งอันเกิดจากความสงบ พระสงฆ์สาวกหมู่ใหญ่ที่มีใจเป็นของของตนปฏิบัติตามพระบรมพุทโธวาท ก็ได้บรรลุมรรคผลและได้รับความสุขเสมอกัน ต่ำกว่านั้นคนสำคัญ ๆ ของโลก ก็คือคนที่เป็นตัวของตัวเอง คนพวกนี้มีความคิดเห็นเป็นหนึ่งมั่นคงทั้งประกอบด้วยเหตุผล ไม่มีใครสามารถบังคับหรือชักชวนซึ่งจะทำให้แนวคิด และการกระทำของเขาเปลี่ยนแปลงไปได้ ประวัติศาสตร์ได้จารึกชื่อ และการกระทำของคนที่มีลักษณะเป็นตัวของตัวเองอย่างสำคัญไว้ท่านหนึ่ง คือ มาตินลูเธอร์ ผู้ตั้งนิกายโปรเตสแตนท์ ท่านผู้นี้มีลักษณะเป็นตัวของตัวเองอย่างสูง ท่านได้เห็นความเหลวแหลกในราชสำนักสังฆราชกรุงโรม แล้วมาตั้งลัทธินิกายใหม่ โดยไม่ยำเกรงพระสังฆราช ซึ่งพระราชาธิบดีทั่วยุโรปต้องกลัวอานุภาพ เมื่อถูกนำตัวไปชำระในสภาซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลพิเศษ ท่านกล่าวว่า ถ้าท่านมีศีรษะสัก ๑๐ ศีรษะ ท่านจะไม่ยอมพูดหรือสารภาพว่าท่านคิดผิดไป ท่านจะยืนยันเสมอว่าความคิดของท่านเป็นความคิดที่ถูกต้อง และจะไม่ยอมเลิกล้มความคิดเรื่องตั้งนิกายใหม่เป็นอันขาด ผลที่ได้รับก็คือความสำเร็จ

คนที่มีลักษณะเป็นตัวของตัว จะเป็นชาวบ้านหรือชาววัด หญิงหรือชายจะเป็นมนุษย์ชาติใดก็ตามที เขาเป็นคนมีความสุขมีความเจริญ ปรารถนาสิ่งใดสิ่งนั้นย่อมสำเร็จ ตรงกันข้ามคนที่ไม่เป็นตัวเอง เป็นคนพ่ายแพ้ เป็นคนมีทุกข์ เป็นคนล้มเหลว ทำอะไรไม่สำเร็จ คน

ประเภทนี้ ถ้าเป็นผู้ใหญ่ก็เป็นผู้ใหญ่ที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง เป็นคนลังเลตัดสินใจอะไรไม่ได้ เมื่อมีภัยเกิดขึ้นก็เอาตัวไม่รอด เป็นที่พึ่งของตัวเองและผู้อื่นไม่ได้ มีสภาพเหมือนเรือที่ปราศจากหางเสือ หรือรถที่ไม่มีพวงมาลัย เป็นอันตรายแก่ผู้โดยสาร ใครขึ้นลงเรือ หรือนั่งรถชนิดนี้มีหวังตายมากกว่ารอด จะขอนำนิทานธรรมคดีเรื่องที่ไม่เป็นตัวของตัวเองมาเล่าสู่ให้ท่านผู้อ่านได้อ่านเพื่อเป็นทางพิจารณาสัก ๒ เรื่อง เรื่องที่ ๑ เรื่องมีอยู่ว่า

นานมาแล้วมีพระราชาพระองค์หนึ่ง ทรงมีพระทัยอ่อนแอเชื่อง่าย ไม่มีความเป็นพระองค์เอง ครั้งหนึ่งมีข้าศึกยกกองทัพมาประชิดพระนคร ฝ่ายข้าศึกได้ยื่นคำขาดมาให้ทรงพิจารณาและตอบภายใน ๓ วัน เรื่องที่ยื่นมาให้ทรงตอบนั้นมีอยู่ ๒ ข้อคือ

๑. จะสู้รบหรือไม่ ถ้าสู้ก็ขอให้เคลื่อนพลออกสู้รบ

๒. ถ้าไม่สู้ก็ขอให้พระราชานำราชบรรณาการไปนอบน้อมยอมเป็นเมืองขึ้น

เมื่อได้ทรงรับเงื่อนไขจากข้าศึกเช่นนี้แล้ว ก็ไม่สามารถจะตัดสินพระทัยด้วยพระองค์เอง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมข้าราชการทั้งฝ่ายทหาร และพลเรือนที่ท้องพระโรงหลวง เบื้องต้นทรงหารือกับฝ่ายทหารก่อน ฝ่ายทหารกราบทูลว่าต้องรบ เพราะถ้าไม่รบจะทำให้เสียเกียรติของชาติและเสียศักดิ์ของทหาร ทหารจะมีเกียรติและศักดิ์ศรีก็ในเมื่อมีข้าศึกมารุกรานแล้วทำการสู้รบ ส่วนจะแพ้หรือชนะนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เมื่อได้ทรงสดับความคิดเห็นทางฝ่ายทหารแล้ว ทรงพอพระทัย ตรัสว่าความคิดเห็นนี้ถูกต้องดีมาก ขณะเดียวกันก็ทรงหารือกับฝ่ายพลเรือนอีก ฝ่ายพลเรือนกราบทูลว่า การสู้รบไม่เป็นความดี เป็นการเสียเลือดเนื้อของประชาชน ทั้งจะทำให้เศรษฐกิจของชาติต้องปั่นป่วนและทรุดโทรมลง จะแพ้หรือชนะตกอยู่ในสภาพที่เดือดร้อนทั้งนั้น ทางที่ดีแล้วยอมเป็นเมืองขึ้นเขาเสียก่อนดีกว่า แล้วค่อยหาอุบายวิธีแก้ไขเอาใหม่ในภายหลัง วิธีนี้เป็นวิธีที่ดี คือสามารถรักษาชีวิตของประชาชน และป้องกันเศรษฐกิจของชาติไว้ได้ เมื่อได้ทรงสดับความคิดเห็นทางฝ่ายพลเรือนเช่นนี้แล้ว ก็ตรัสว่าถูกและแยบคายดี ฝ่ายพระมเหสีของพระองค์ ซึ่งประทับอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วยเมื่อทรงเห็นพระอาการอันไม่แน่นอนเช่นนั้น จึงตรัสตำหนิพระราชสวามีว่า พระองค์นี่ช่างประหลาดเหลือเกิน ประเดี๋ยวอย่างนั้นถูก ประเดี๋ยวอย่างนี้ถูก หมุนไปหมุนมา ช่างไม่เป็นตัวของตัวเสียบ้างเลย พระราชาเมื่อทรงสดับคำตำหนิจากพระมเหสี แทนที่จะทรงพระพิโรธกลับตรัสว่า ถูกของเธอเหมือนกัน เมื่อทรงลังเล

ไปมาอยู่เช่นนี้ พอดีหมดเวลาที่ข้าศึกกำหนดให้ เมื่อฝ่ายข้าศึกไม่ได้รับพระราชดำรัสตอบก็ยกกองทัพเข้าโจมตียึดพระนครไว้ได้อย่างง่ายดาย เพราะไม่มีการต่อสู้เลย พระราชาและพระมเหสีทั้งสองพระองค์ถูกจับปลงพระชนม์ในครั้งนั้น นี่เป็นเรื่องหนึ่งแสดงถึงความเสียหายในการที่ไม่เป็นตัวของตัว

มีอีกเรื่องหนึ่งเป็นเรื่องที่ ๒ ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ได้เป็นตัวของตัวเองที่น่าศึกษาคือ เรื่องทศกัณฐ์ อันเป็นนิยายรามเกียรติ์ ตามนิยายเล่าว่าทศกัณฐ์เป็นยักษ์ที่มีฤทธาศักดานุภาพมาก มีเศียรถึง ๑๐ เศียร มีหัตถ์ถึง ๒๐ หัตถ์ มีกำลังกองทัพอย่างมหาศาล นับเป็นพัน ๆ โกฏิ ๆ ซึ่งล้วนแต่มีฤทธาศักดานุภาพทั้งนั้น วถศึกของทศกัณฐ์แต่ละคันใหญ่โตมากสูงขนาดเทียมเมฆ เทียมด้วยราชสีห์นับเป็นพัน ๆ ตัว ทศกัณฐ์เคลื่อนรถแต่ละทีเสียงดังเลื่อนลั่นไปทั่วชั้นฟ้า หมู่เทพเจ้าเหล่าเทวดาพากันไม่สบายอกสบายอกสบายใจไปตามกัน ๆ สิงห์สาราสัตว์น้อยใหญ่ในป่าพากันเตลิดหนีบางหมู่ถึงกับอกแตกตาย รถผ่านทางไปไหน ต้นหมากรากไม้ล้มระเนระนาดภูเขาแตกเป็นผุยผงไม่มีกองทัพอื่นใดในโลกที่จะมีอานุภาพเสมอเหมือน ส่วนพระรามคู่ปรปักษ์ไม่มีแสนยานุภาพอะไรมีแต่ฝูงลิงเพียงเล็กน้อยเป็นกำลังทัพ ทศกัณฐ์น่าจะเป็นฝ่ายชนะ แต่กลับเป็นฝ่ายแพ้และถึงแก่ความตายในที่สุด จุดแพ้ของทศกัณฐ์มีอยู่อย่างเดียว คือความไม่เป็นตัวของตัว เพราะทศกัณฐ์เอาหัวใจไปฝากพระฤาษีผู้เป็นอาจารย์ไว้ พระรามรู้เข้า ใช้หนุมานไปล่อเอากล่องดวงใจมาจากพระฤาษี แล้วแผลงศรเข้าทรวงอก หนุมานบีบหัวใจ ทศกัณฐ์จึงถึงแก่ความตาย

เรื่องทศกัณฐ์ในรามเกียรติ์นี้แม้จะเป็นเพียงนิยาย แต่ก็เป็นเรื่องที่มีคติเตือนใจ ชี้ให้เห็นถึงความไม่ดีของการไม่เป็นตัวของตัวได้อย่างหนึ่งเหมือนกัน คนที่ไม่เป็นตัวของตัวเองไม่มีทางดี มีแต่ทางเสียทางเดียว คนชนิดนี้ในชีวิตของเขาจะไม่ประสบความดี และความก้าวหน้าแต่อย่างไร เพราะภายในจิตใจของเขามีแต่ความวิตกกังวลเป็นเจ้าเรือนไม่มีคุณธรรมอะไรเป็นหลักใจ เหมือนปุยนุ่นที่ลอยอยู่ในอากาศแล้วแต่ลมจะพัดพาไป เป็นคนที่ถูกปลุกปั่นและชักจูงง่ายที่สุด ผู้น้อยซึ่งอยู่ในบังคับบัญชาก็สามารถจูงจมูกได้ ดังที่เราท่านมักจะได้ยินกันอยู่บ่อย ๆ ว่าคนนั้นถูกลูกน้องต้ม คนนี้ถูกลูกน้องหลอกอันนี้มิใช่เพราะเหตุผลอื่นใดเป็นเพราะไม่มีความเป็นตัวของตัวนั่นเอง โดยมากมักจะถูกลูกน้องพวกหัวประจบสอพลอที่เป็นคนอ่อนแอ ไม่มีความสามารถเลี้ยงชีวิตด้วยสมรรถภาพของตัวเอง ไม่มีนิสัยเป็นตัวของตัวเองต้องอาศัยและเกาะกินผู้อื่นเป็นอยู่เมื่อเกาะกินอยู่กับผู้ใดก็หาทางประจบประแจงผู้นั้นเพื่อให้เขารักสงสาร

ความจริงมีอยู่ว่า การประจบสอพลอไม่ใช่ความดีและความจริงเป็นอาการหลอกลวง แสร้งทำของนักประจบสอพลอเหมือนศัตรูที่แฝงมาในร่างแห่งมิตร หรือยาพิษที่ปนอยู่ในขนม คนจึงพากันนิยมและรักใคร่ แต่ครั้นแล้วก็ต้องเสียใจในภายหลัง แต่ก็เป็นแต่เฉพาะพวกที่ไม่เป็นตัวของตัวเท่านั้น ส่วนพวกที่เป็นตัวของตัวเองย่อมจะไม่ตกอยู่ในลักษณะนี้ เพราะเขามีเหตุผลที่จะทราบได้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว คนไหนควรคบคนไหนไม่ควรคบ มีเหตุผลเป็นของ ๆ ตัวอยู่เสมอไม่เชื่อง่ายมีคติเตือนใจสำหรับข้อนี้อยู่บทหนึ่ง ซึ่งเป็นพระดำรัสของพระนางผุสดีกราบทูลพระเจ้ากรุงสัญชัย เมื่อคราวจะเนรเทศพระเวสสันดรว่า "อันเสนาน้อยใหญ่ยากที่จะครองใจที่ตรงจริง มีบุญเขาก็จะวิ่งเข้ามาเป็นข้า พึ่งพระเดชเดชาให้ใช้สอย เฝ้าบ๋อยอสอพลอพลอยทุกเช้าค่ำยามเมื่อเพลี่ยงพล้ำเขาก็ช่วยกันกระหน่ำ ซ้ำซ้อมซัก หํโส นิกฺขีณปตฺโต ว ดังราชหงส์ปีกหักตกปลักหนอง กาแกก็จะแซ่ซ้องเข้าสาวไส้" คติธรรมข้อนี้เป็นคติของผู้ที่เป็นตัวเอง ไม่เชื่อคนง่ายๆ ไม่เป็นหุ่นสำหรับให้ผู้อื่นชัก

การที่ไม่เป็นตัวของตัวเองนี้ ถ้ามีอยู่ในผู้ใดก็ทำให้ผู้นั้นตกอยู่ในอำนาจแห่งอคติคือความลำเอียง ขาดความเที่ยงธรรมไม่เป็นที่เคารพนับถือของผู้น้อย ยิ่งใหญ่มาก มีบริษัทบริวารมากก็ยิ่งจะพาบริษัทบริวารให้พินาจ ล่มจมได้มากเป็นเงาตามตัว คนลักษณะนี้ถ้าเป็นผู้น้อยก็เป็นผู้น้อยที่มีอนาคตอันมืดมนและเลื่อนลอยหารากฐานไม่ได้

ชีวิตแบบนี้มีชีวิตตัวอย่างจริง ๆ อยู่เรื่องหนึ่งเป็นเรื่องในปัจจุบันนี้เอง เรื่องมีอยู่ว่า

มีข้าราชการคนหนึ่งได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาให้ทำงานอย่างหนึ่ง เขาเห็นด้วยความสุจริตใจว่าคำสั่งนั้นผิด ถ้าทำไปจะเป็นผลร้าย

พระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนให้สิทธิเขาไว้แต่เพียงว่า ถ้าข้าราชการผู้น้อยเห็นว่าข้าราชการผู้ใหญ่สั่งผิดให้กล่าวทัดทานไว้ แต่ผู้ใหญ่ไม่ยอมเปลี่ยนคำสั่งคงยืนกรานที่จะให้เขาปฏิบัติตามนั้น เขาอยากจะขัดคำสั่งอีกแต่ก็ไม่มีสิทธิจะทำได้ เขาอยากจะยอมถูกไล่ออก ดีกว่าที่จะทำอะไรซึ่งไม่ตรงกับจริงใจของเขา แต่ลักษณะที่จะเป็นตัวของเขาไม่มี คือเขายังเป็นห่วงชีวิตและครอบครัวของเขาจะลำบาก เพราะถ้าออกจากราชการเข้ายังไม่สามารถจะเลี้ยงตัวเองได้ คิดถึงครอบครัว คิดถึงลูกน้อย ๆ ตาดำ ๆ เขาไม่อาจสละตำแหน่งหน้าที่ได้ ยอมปฏิบัติตามคำสั่งทั้ง ๆ ที่รู้ว่าผิด เพื่อเอาใจผู้บังคับบัญชา เมื่อได้ปฏิบัติไปแล้วปรากฏว่าผิดจริง ๆ เป็นความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ผู้บังคับบัญชาก็ปลีกเอาตัวรอด โยนความผิดมาให้เขา เขาเลยกลายเป็นคนทำผิด

เอง ถูกไล่ออกจากงาน รับความเสียหายแต่ผู้เดียว ชีวิตครอบครัวและลูกน้อยของเขาต้องประสบความเดือดร้อนอย่างน่าอนาถ นี่เป็นอุทาหรณ์ชีวิตของผู้น้อยที่ไม่เป็นตัวของตัว แต่ถ้าเขาเตรียมตัวไว้ เตรียมพร้อมสำหรับจะเป็นตัวของตัวเองเขาจะไม่ต้องได้รับผลอย่างนั้น เขาจะสามารถรักษาไว้ซึ่งสิทธิและความคิดเห็นและไม่ต้องทำอะไรให้ผิดไปจากความรู้สึกอันจริงใจของตน เมื่อรู้ว่าคำสั่งนั้นผิด แม้ผู้บังคับบัญชาจะยืนยันให้ทำ จะไม่ทำก็ได้ ลาออก ๆ มาเป็นตัวของตัวเอง ในกรณีเช่นนี้ เขาจะสามารถรักษาชื่อเสียงรักษาอนาคตและวงศ์ตระกูลของเขาไว้ได้ ได้ชื่อว่าทำอะไรไม่ผิด การเตรียมพร้อมด้วยอัปมาทธรรม คือความไม่ประมาท เป็นพระบรมพุทโธวาท เท่าที่กล่าวมาแล้วพอจะถือเป็นข้อเท็จจริงได้ว่า การไม่เป็นตัวของตัวเองมีแต่ความเสียหาย ส่วนการเป็นตัวของตัวเองมีแต่ความดี

ฉะนั้นเราจะอยู่ในสภาพใดก็ตาม ต้องเตรียมพร้อมเพื่อความเป็นตัวของตัวเองอยู่เสมอ บรรดาการตระเตรียมทั้งหลาย การตระเตรียมที่สำคัญที่สุดคือการเตรียมเพื่อให้ตัวเราเป็นตัวของเราเอง สิ่งที่ต้องเตรียมอันสำคัญ ๆ จะเว้นเสียมิได้คือ

๑. ทรัพย์

๒. ความรู้

ทุกวันนี้คนที่เป็นตัวของตัวเองไม่ได้ ต้องพึ่งผู้อื่นอยู่ก็เพราะเหตุ ๒ อย่าง คือ ๑. ขาดทรัพย์ ๒. ขาดความรู้ เป็นธรรมดาอยู่เองเมื่อพึ่งผู้อื่นก็ต้องเป็นเงาของผู้อื่น

ฉะนั้นการเตรียมทั้งสองอย่างนี้จึงเป็นการตระเตรียมที่ถูกต้อง แต่ก็ต้องตั้งจุดหมายปลายทางไว้เสมอว่า จะต้องให้เกิดผลเป็นตัวของตัวเอง เมื่อใดเรารู้สึกว่าสามารถเลี้ยงชีพและครอบครัวของเราได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยใคร มีสิทธิที่จะทำอะไรในสิ่งที่ดีที่ชอบ โดยปราศจากการขัดขวางเราก็มีฐานะเหมือนพระเจ้าแผ่นดินในอาณาจักรน้อย ๆ และไม่มีใครอยู่เหนือเรา เมื่อนั้นก็พึงทราบว่า เป็นผลของความเป็นตัวของตัวเอง ไม่มีตำแหน่งฐานันดรอันใดที่จะสูงเท่าการเป็นตัวของตัวเอง

การเป็นตัวของตัวเองเป็นคุณธรรมอันสำคัญ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้สำเร็จพระสัมมาสัมโพธิญาณ พระสงฆ์สาวกได้สำเร็จพระอรหันต์ คนสามัญที่กลายเป็นคนสำคัญของโลก ก็เพราะคุณธรรมข้อนี้ ผู้หวังผลคือความสุข ความเจริญและความสำเร็จ ก็พึงปฏิบัติธรรมคือความเป็นตัวของตัวเอง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วทุกประการ.

เรื่อง รอไปก่อน

เรื่องนี้มีอยู่ว่า ภายหลังงานเฉลิมพระชนมพรรษาของพระราชาผู้ครองแคว้นสินธุธานีได้ผ่านพ้นไปแล้ว ราชสำนักก็ตกอยู่ในความเงียบเหงา ปราศจากเสียงโกลาหลอลหม่านไม่เหมือนในยามมีงาน แต่ความเงียบเชียบดำเนินไปไม่นานนัก ก็มีทีท่าความอื้ออึงแห่งราชสำนักกำลังจะคลานคืบเข้ามาอีก ทั้งนี้เพราะกษัตริย์เจ้าสำราญได้รับข่าวแว่วมาสู่พระกรรณว่า คณะละครนามกระเดื่องสามารถเรียกร้องความสนใจจากผู้ดูได้อย่างมหัศจรรย์นั้น บัดนี้ คณะละครนั้นกำลังเดินทางผ่านแคว้นของพระราชาผู้เป็นสหายของพระองค์ มุ่งตรงมาสู่นครหลวงอยู่แล้ว

ข่าวคราวการเดินทางมาของคณะละครแพร่สะพัดออกไป อย่างรวดเร็วเสมือนไฟลามทุ่ง ทวยนาครต่างโจษจันกันเซ็งแซ่ เป็นธรรมดาอยู่เอง ที่วันคืนของการรอคอยสิ่งที่คนมุ่งหวังย่อมจะผ่านไปอย่างเชื่องช้า และยืดเยื้อเสียจริง ๆ ดูคล้าย ๆ กับว่า วันหนึ่ง ๆ นั้น มีจำนวนชั่วโมงเกินกว่า ๒๔ ชม. ของวันปรกติธรรมดาที่ไม่มีการรอคอยอะไร

โดยพระกระแสรับสั่งของกษัตริย์เจ้าสำราญ บรรดาข้าราชการบริวาร ต่างก็ร่วมแรงร่วมใจกันจัดโรงละครให้สะอาดสะอ้าน ประดับตกแต่งด้วยธงทิวและโคมระย้าอันวิจิตร เพื่อต้อนรับชาวคณะละครนามอุโฆษให้สมเกียรติ

ครั้นแล้ว สิ่งที่กษัตริย์และชาวนครหลวงต่างหวังอยู่ก็สมประสงค์ คณะละครเดินทางมาถึงด้วยความปลอดภัย พร้อมทั้งเตรียมการแสดงถวายต่อหน้าพระที่นั่งตามพระประสงค์ด้วย

เมื่อถึงกำหนดวันนัดแสดงละคร บริเวณราชสำนักอันเป็นที่ตั้งโรงละครหลวงชั่วคราว ก็ปรากฏความครื้นเครงไม่ยิ่งหย่อนกว่าวันเฉลิมพระชนมพรรษาที่ผ่านพ้นไป ยิ่งใกล้กำหนดการแสดงภายในโรงละครก็คลาคล่ำด้วยประชาราษฎร์ที่ได้รับเชิญจากกษัตริย์ และอีกไม่กี่นาทีจะถึงเวลาแสดงราชาก็เสด็จมาถึงพร้อมทั้งข้าราชบริพารอย่างล้นหลาม

พระโธรนที่ประทับตั้งอยู่สูงเด่นกลางโรงละคร จากด้านหน้าของพระโธรนลดลั่นต่ำลงมา ก็ถึงหมู่เก้าอี้ที่ประทับของพระราชินีและพระราชโอรสธิดาทั้งสอง ถัดมาถึงกลุ่มที่นั่งของอภิรัฐมนตรีพร้อมทั้งครอบครัว

ความอภิรมย์ชมชื่นสำหรับผู้ที่ทัศนาอยู่ ได้ดำเนินไปอย่างสม่ำเสมอ นับตั้งแต่ฉากแรกเป็นลำดับมา ทุกภาพ, ทุกฉากและทุกสำเนียงแห่งการร้องรำทำเพลง ย่อมเป็นเสน่ห์ตรึงตาตรึงใจเป็นอย่างดี แต่เมื่อการแสดงมาถึงฉากที่ ๓ เหตุการณ์พิเศษก็เกิดขึ้น

ฉากที่ ๓ เป็นภาพผลไม้ใกล้บริเวณบ้าน ต้นมะม่วงกำลังชูช่อสะพรั่งพร้อมด้วยมะม่วงผลเล็ก ๆ อันน่าเอ็นดู พระเอกและนางเอกกำลังคลอเพลงชมนกชมไม้อยู่ในสวน พอสิ้นเสียงเพลงลูกชายคนเล็กก็วิ่งมาเกาะแขนของพระเอกพลางพูดว่า

"เมื่อเช้านี้ หนูได้อ้อนวอนขอมะม่วงครั้งหนึ่งแล้ว คุณพ่อไม่อนุญาต หากหนูจะขอเดี๋ยวนี้ หนูคิดว่าคงจะเหมือนเมื่อเช้านี้ ชะรอยว่าคุณพ่อจะรักมะม่วงมากกว่ารักลูกเป็นแน่"

"ไม่มีอะไรดอกในโลกนี้ ที่พ่อจะรักมากไปกว่าเจ้า เจ้าคือดวงใจของพ่อ เพราะเหตุที่พ่อรักเจ้ามากกว่ามะม่วง และเกรงว่าปากอันจิ้มลิ้มน่ารักของเจ้า จะต้องสัมผัสกับรสเปรี้ยวของมะม่วงนั้นนะซี พ่อจึงไม่ยอมอนุญาตต่างหาก"

"ทำไมปีนี้มะม่วงถึงเปรี้ยว ไม่มีรสหวานเหมือนปีกลายนี้ ดอกหรือคุณพ่อ"

"จะเป็นปีนี้หรือปีไหนก็ตาม มะม่วงเป็นอย่างเดียวกันหมดคือมีรสเปรี้ยวเสียก่อน แล้วจึงเปลี่ยนไปเป็นหวานทีหลัง เมื่อมะม่วงยังผลเล็กอยู่ย่อมเปรี้ยวจัด รสเปรี้ยวจะค่อยคลายตัวลงเมื่อผลโตขึ้นตามลำดับ กระทั่งแก่จัดจนเม็ดแข็งเรียกว่า เข้าไคล ต่อจากนั้นอีกไม่นานนักมะม่วงก็ห่าม คือบอกให้รู้ว่าใกล้จะสุกอยู่แล้ว หากนำมาบ่มจะถึงสุกงอม เนื้อมะม่วงก็จะมีรสหวาน เช่นที่พ่อได้นำมาให้เจ้ากินเมื่อปีกลายนี้"

"ถ้าคุณพ่อรักหนูมากจริง ก็ได้โปรดทำมะม่วงนั้นให้สุกเสียเดี๋ยวนี้เถิด"

"มะม่วงจะสุกอยู่ก็ตาม ดิบอยู่ก็ตามทีเถิด สำหรับพ่อแล้วต้องรักลูกวันยังค่ำ มันเป็นการจนใจจริง ๆ นะเจ้า พ่อบังคับมะม่วงให้ไม่ได้ดอก"

"แล้วจะทำอย่างไรเล่าคุณพ่อ ลูกจึงจะได้กินมะม่วงสุกเช่นปีกลาย"

พระเอกผู้เป็นพ่อใคร่จะสอนลูกให้เข้าใจ คำว่า "รอไปก่อน" อย่างซาบซึ้ง จึงกล่าวว่า

"พ่อมีคาถาอยู่บทหนึ่ง เจ้าจงท่องจำให้แม่นยำ แล้วเสกลงไปที่ผลมะม่วงบ่อย ๆ เข้า มะม่วงก็จะสุกได้ตามที่เจ้าปรารถนา"

แล้วจึงกล่าวโศลกภาษาสันสกฤตซึ่งเป็นคาถาเสกมะม่วง มีใจความสั้น ๆ ว่า

"รอไปก่อนเถิด"

ทันทีที่คำโศลกภาษาสันสกฤตอันไพเราะสิ้นเสียงลง ประชาชนก็ประสานเสียงหัวเราะขึ้นพร้อมกันสนั่นดังกลบบทเจรจาและดนตรีเสียสิ้น

ละลอกคลื่นแห่งการสรวลเสเฮฮาได้ดำเนินติดต่อกันไปด้วยทีท่าที่แสดงว่า จะยุติได้ยาก เพราะคำกล่าวตอบว่า "รอไปก่อนเถิด" นี้ นอกจากจะเป็นคำกล่าวตอบแก้เกี้ยวอย่างเหมาะสมสำหรับปัญหาที่มาจากความไม่เดียงสาของลูกชายแล้ว ยังเป็นคำสอนที่ล้ำค่าให้ความหมายอย่างซาบซึ้งถึงใจอีกด้วย

ขณะที่เสียงหัวเราะกำลังดำเนินไปอยู่นี้ กษัตริย์เจ้าสำราญก็เหลือบไปเห็นโอรสของพระองค์ถอดผ้าโพกเศียรยื่นให้มหาดเล็กเพื่อนำไปเป็นรางวัลแก่ผู้กล่าวโศลกอันไพเราะจับใจ และในระยะเวลาใกล้เคียงกันนั้นเอง พระองค์ก็ทอดพระเนตรเห็นราชธิดาผู้เลอโฉม บรรจงถอดพระธำมรงค์อันมีค่า ยื่นให้นางกำนัลนำไปประทานเป็นรางวัลแก่ตัวละครอีก

มิทันที่พระองค์จะรับสั่งถามราชโอรสและราชธิดาทั้งสอง ถึงเหตุที่ประทานสิ่งของอันมีค่านั้นตามประสงค์ ท้าวเธอก็ต้องตกพระทัยเพราะทอดพระเนตรเห็นบุตรชายของนายกรัฐมนตรีเดินตรงเข้าไปตบหน้าบิดาของตน และสิ่งที่นำความประหลาดพระทัยมาสู่พระองค์ทวีขึ้นไปอีกก็คือ แทนที่บิดาจะโกรธตอบและทำโทษลูก กลับสรวมกอดบุตรชายเข้าไว้ด้วยความปรานี

ความแปลกพระทัยต่อเหตุการณ์ทั้ง ๓ นี้ ทำให้พระองค์ มีพระประสงค์จะทราบความจริงที่แฝงอยู่จึงมีรับสั่งให้หยุดพักการแสดงละครเสียชั่วครู่ แล้วกวักพระหัตถ์ตรัสเรียกโอรสเข้ามาเฝ้า พลางรับสั่งถามว่า

"พ่อมองไม่เห็นว่า คำโศลกนั้นจะมีค่าเพียงเท่าไรนัก ไฉนลูกจึงตกรางวัลด้วยผ้าโพกเศียรซึ่งมีราคาแพงมากเสียเล่า หรือว่าลูกพอใจในสิ่งไรที่พ่อไม่อาจจะเล็งเห็นได้"

โอรสทูลสนองว่า "การที่ลูกต้องเสียสละผ้าโพกเศียรครั้งนี้ ก็เพราะอำนาจคำโศลกว่า "รอไปก่อนเถิด" นั้นเป็นคำสอนที่มีค่าแก่ลูกมาก เป็นคำ ๆ เดียวที่เตือนใจลูกให้ "กลับใจ" เลิกกระทำความชั่วเสียได้"

"เจ้าจะทำผิดสิ่งใดหรือ จงเล่าไปตามความจริงเถิด"

ราชโอรสจึงสารภาพผิดกับพระชนกว่า

"ลูกมีอายุถึงปูนนี้แล้ว ยังไม่ได้รับความไว้วางพระทัยให้สิทธิที่จะครอบครองราชสมบัติเช่นราชโอรสของกษัตริย์แคว้นอื่น ๆ ด้วยความน้อยใจ ลูกจึงกำหนดเอาวันพรุ่งนี้ เป็นวันกระทำรัฐประหารช่วงชิงราชสมบัติจากพระองค์ แต่ด้วยคำโศลกที่กล่าวว่า "รอไปก่อนเถิด" นี้ทำให้ลูกได้คิดและเลิกล้มความตั้งใจเดิมเสียได้ ลูกรู้สึกว่า การกลับใจของลูกครั้งนี้ค่อนข้างจวนเจียนและหวุดหวิด ที่ลูกจะต้องสูญเสียพระองค์ผู้ประทานกำเนิด และเกือบจะสร้างแผลแห่งความชั่วร้ายแก่ชีวิตของลูกตลอดอนันตกาล ไม่มีใครในโลกนี้ดอกพ่ะย่ะค่ะ ที่จะซาบซึ้งตรึงใจในคำ ๆ นี้มากไปกว่าลูก มันมีค่าเหนือชีวิตของลูก หรือเท่ากับชีวิตของลูกนี้แขวนอยู่กับคำว่า "รอไปก่อนเถิด" แท้ ๆ ถึงกระนั้น ลูกก็ไม่ทราบดอกว่า คำ ๆ นี้มีคุณค่าราคาสักเท่าไร ลูกรู้แต่ผ้าโพกผืนเดียวนี้มีค่าราคาต่ำกว่าคำพูดนี้มากนักเท่านั้น"

กษัตริย์เจ้าสำราญ ตบพระหัตถ์ทรงพระสรวลแสดงความพอพระทัยในการสารภาพผิดอย่างองอาจของราชโอรส เมื่อได้พระราชทานอภัยโทษ และประทานอนุญาตให้กลับไปนั่งยังที่เดิม แล้วราชธิดาผู้ทรงโฉมของพระองค์ก็ถูกเข้าเฝ้าทันที

ไม่ทันที่ท้าวเธอจะรับสั่งถาม พระนางเธอก็ทูลสนองว่า

"คำโศลกอันนั้นเตือนให้ลูก "กลับใจ" ไม่ประพฤติชั่วได้อย่างหวุดหวิด ลูกจึงประทานรางวัลสำหรับคุณค่าของคำพูดอันมีราคาเยี่ยมนั้น ด้วยพระธำมรงค์"

เมื่อถูกเตือนให้เล่าความจริงทั้งหมด พระนางจึงสารภาพว่า

"คู่หมั้นของลูกได้ทูลขอพระบรมราชานุญาตเพื่อการอภิเศกสมรสหลายวาระแล้ว ก็ไม่ได้รับพระราชทานอนุญาต ฉะนั้น ลูกจึงตกลงใจว่า ในกลางดึกของคืนวันนี้ลูกจะหนีตามชายคนรักไป แต่ด้วยคำโศลกว่า "รอไปก่อนเถิด" คำเดียวเท่านั้นที่ยับยั้งใจของลูก กลับใจลูกรักของพ่อให้เลิกล้มความคิดเดิมนั้นเสียได้ ลูกเกือบจะต้องเสียเกียรติยศแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นหญิงอันควรสงวน ซึ่งลูกรักษามาเป็นเวลาช้านานไปอยู่แล้ว เพราะคำว่า "รอไปก่อนเถิด" ได้ช่วยชีวิตลูกไว้ นั่นแหละเพคะ ที่ลูกหญิงต้องประทานธำมรงค์ให้เป็นรางวัล สำหรับคำพูดที่ให้เป็นประโยชน์แก่ลูกอย่างเหลือหลาย ลูกขอพระราชทานอภัยโทษในความผิดครั้งนี้ด้วย"

ท้าวเธอพอพระทัยในการกลับใจได้คิดของราชธิดา เพราะอาศัยโศลกคำสอนที่มีจังหวะอันเหมาะสมกับพฤติการณ์แวดล้อมโดยบังเอิญ พระองค์มิได้ถือผิดติดพระทัยในกรณีที่ราชธิดา

จะทรงแหวกวงล้อมของกฎมณเฑียรบาลนั้นเลย พระหัตถ์ทั้งสองได้ลูบไล้ลงบนเศียรของราชธิดา ซึ่งเป็นปรากฏการณ์แห่งภาษาอากัปกิริยาที่ประจักษ์แล้วว่า มีความเมตตาปรานีและอภัยโทษในความผิดทั้งมวลแล้ว

ต่อจากนั้นท่านนายกรัฐมนตรี พร้อมด้วยลูกชาย ก็เข้ามาเฝ้าตามพระประสงค์ พระองค์ทรงซักถามลูกชายของเขาว่า

"ด้วยเหตุผลกลใด เจ้าจึงเดินเข้าไปตบหน้าพ่อของเจ้า"

เขาทูลสนองว่า "เมื่อกี้นี้ ข้าพเจ้าได้ฟังโศลกภาษาสันสกฤตเช่นเดียวกับประชาชนทั้งหลาย แต่ข้าพระบาทไม่สามารถจะทราบเนื้อความของโศลกนั้น เสมอเหมือนประชาราษฎร์ทั้งปวง ทั้งนี้เพราะไม่เคยศึกษาเล่าเรียนภาษาสันสกฤตมาก่อน ข้อนี้ข้าพระองค์รู้สึกน้อยใจว่า ความโง่เขลาเบาปัญญาไม่รู้จักภาษาศาสตร์ จนกระทั่งมิได้รับรสชาติจากคำโศลก ทั้งนี้ก็เพราะบิดาเป็นต้นเหตุ ท่านก็เกรงว่าฝ่าบาทจะลำบากจึงกีดกันไม่ให้ศึกษา อันเป็นความเมตตาทะนุถนอมลูกไม่ถูกทาง อาศัยความอับอายขายหน้าและน้อยใจเป็นเหตุให้ข้าพระบาทเกิดความเคียดแค้นบิดาขึ้นอย่างเหลือระงับ ฉะนั้นจึงได้ประพฤติสิ่งอันมิบังควร ดังที่ปรากฏเฉพาะพระพักตร์ของพระองค์แล้วนั้น"

แล้วท่านเล่า เป็นด้วยเหตุใด เมื่อถูกประทุษร้ายแล้วแทนที่จะโกรธตอบ กลับแสดงความปรานีต่อลูกเสียอีก

นายกรัฐมนตรีทูลสนองว่า "ข้าพระองค์ทราบดีว่า ลูกชายมีความโกรธแค้นมาก ในกรณีที่ฟังภาษาสันสกฤตไม่ออก อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากข้าพระบาทไม่ได้ให้การศึกษาแก่เขาเมื่อยามเยาว์ ซึ่งโดยแท้แล้วมันเป็นความผิดอย่างอุกฤษฏ์ของข้าพระบาททีเดียว ในฐานะที่ได้สร้างเครื่องพันธนาการคือ ความโง่เขลา จองจำลูกชายไว้จนกว่าชีวิตจะหาไม่ จึงเป็นการสมควรที่จะได้รับโทษอย่างสาหัสจากเขา ก็ในเมื่อข้าพระบาทได้รับโทษเพียงแต่ถูกตบหน้าเท่านั้น จึงแสดงความขอบคุณต่อลูกที่ไม่ใจร้ายต่อข้าพระบาทมากไปกว่านั้น"

ราชาเจ้าสำราญ ทรงพระสรวลอย่างพอพระทัย ในเหตุการณ์แห่งการกลับใจได้ทั้ง ๓ กรณี แล้วประทานอนุญาตให้ละครนั้นแสดงต่อไปอีก

เรื่องที่ท่านผู้อ่านได้อ่านจบลงแล้วนี้ ท่านผู้อ่านจะเห็นได้ว่า "การกลับใจก่อนที่จะทำอะไรผิด ในเมื่อตัวเรารู้อยู่" เป็นสิ่งสำคัญอย่างยวดยิ่ง และมีประโยชน์อันล้ำค่าแก่ชีวิตของ

เราเพียงไร การที่คนอื่นให้สติในการงานก็ดี จะเป็นด้วยคติธรรมหรือด้วยการสะกิดเตือนก็ดี แม้จะเพียงใบ้ให้ด้วยปริศนาก็ตาม เมื่อเรารู้ตัวว่า สิ่งที่เราทำอยู่นั้นผิดอย่างนี้แล้วเราควร "กลับใจ" ทำให้ถูกเสีย ระวังอย่าให้ความดื้อรั้นหยิ่งผยอง อันเป็นตัวทิฐิ เข้ามาสิงภายในจิตใจซึ่งมักจะทำให้เกิดความมุทะลุทำอย่างบ้าๆ บอๆ ต่อไป การทำอะไรทั้งๆ ที่รู้ว่าผิดแล้วด้วยความมุทะลุนั้น มิได้หมายความไปในทางที่ดีและเป็นประโยชน์แก่ชีวิตเลย นอกจากจะเป็นป้ายสลากบอกยี่ห้อว่า "ดื้อรั้น" และ "ทิฐิกล้า" กับ "มุทะลุ" เท่านั้น

คนสมัยใหม่ สมองใส ขอให้ระวังเรื่องในทำนองนี้ให้ดีมักจะเห็นว่าคุณพ่อคุณแม่เป็นคนสมัยโบราณ เห็นครูอาจารย์เป็นคนเก่าคร่ำครึ เราเป็นคนสมัยใหม่มีความรู้วิทยาการใหม่ๆ คุณพ่อคุณแม่ ครูอาจารย์ สู้เราไม่ได้ คนที่สำคัญตัวว่าเป็นคนสมัยใหม่ในลักษณะเช่นนี้ มักจะพบเห็นในสังคมปัจจุบันเป็นอันมาก และก็เป็นเรื่องที่น่า "สงสาร" สังคมสมัยใหม่แบบนี้เป็นพิเศษ เพราะเหตุที่เขาสำคัญตัวไปต่างๆ นานา อย่างน้อยเขาน่าจะได้สติระลึกว่า คุณพ่อคุณแม่นั้นเป็น "ปฐมาจารย์" ผู้ทรงพระคุณอันล้นเกล้า ใครอื่นเล่า? จะหวังดีต่อลูกเท่าคุณพ่อคุณแม่หาไม่ได้อีกแล้ว อันบุคคลที่จะเสนอเหมือน พ่อ แม่ ใครอีกเล่า? ที่จะโปรยหยาดแห่งน้ำเมตตากรุณย์เท่าคุณพ่อคุณแม่ แม้มหาสมุทรสุดสาครว่ากว้างใหญ่ไพศาล เราก็ยังสามารถเดินทางจนรอบจักรวาลนั้นได้ แต่น้ำเมตตาการุณย์ของพ่อและแม่นั้น มิได้มีขอบเขต และเราก็มิสามารถเดินรอบจักรวาลแห่งน้ำเมตตาการุณย์ของพ่อแม่ได้เลย ลูกทุกคนถ้ามีความคิดให้สุขุมสักหน่อย ก็จะเห็นได้อย่างชัดแจ้งตามนี้ เว้นเสียแต่จะคิดอย่างร้อน ๆ คิดอย่างหยาบ ๆ ก็จะเห็นเป็นว่า "อันพระคุณของพ่อแม่นั้นมิได้มีความสำคัญอันใด"

ดังนั้น "คำเตือน" ของพ่อแม่จึงเป็นดุจดัง "น้ำพระพุทธมนต์" ให้ความสวัสดิมงคลแก่ลูกทุกคนได้ ทำไมเราเป็นลูก จึงจะไม่เห็น "คำเตือน" ของพ่อแม่เพื่อการกลับใจ? คำเตือนของพ่อแม่เป็นคำเตือนที่บริสุทธิ์ ไม่มีม่านร้ายใด ๆ เจือปนแฝงอยู่ในคำเตือนของคุณพ่อคุณแม่เลย "การกลับใจ" เพราะเหตุแห่งคำเตือนของพ่อแม่ จึงเป็นหน้าที่ที่ลูกทุกคนไม่ควรดื้อรั้น และรีรออะไรต่อไป

ครู อาจารย์ ก็ในทำนองเดียวกัน การทะนุถนอมศิษย์ การเกรงว่าศิษย์จะไม่มีความรู้ เกรงว่าศิษย์จะสู้เขาไม่ได้เหล่านี้ เป็นเรื่องที่ครูอาจารย์หนักใจมาก ยิ่งกว่านั้นยังได้พยายามมอง

อนาคตของศิษย์ให้ไปไกลเท่าที่จะเป็นไปได้ แต่ท้ายสุดครูอาจารย์ ก็มักตกอยู่ในคำที่ครูอาจารย์ชอบพูดกันว่า "ครู คือ เรือจ้าง" อันเรือจ้างนั้นเมื่อใคร ๆ เขาได้โดยสารข้ามฟากสมประสงค์แล้ว ก่อนขึ้นจากเรือแถมยังถีบหัวเรือส่งอีกด้วยคำที่ครู อาจารย์ ชอบพูดคำนี้ จะมีจริงเพียงไร? ขอให้เราได้ลองมาพิสูจน์กันดู

อย่าว่าแต่ "ครู อาจารย์" ภายในรั้วกำแพงวัดเลยที่ตกต่ำอยู่ในขณะนี้ แม้แต่ "ครู อาจารย์" ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีรั้วกำแพงวังช่วยคุ้มครองก็แทบไปไม่รอดอยู่แล้ว จิตใจของครูอาจารย์ในปัจจุบันนี้ตกต่ำเพียงไร ย่อมเป็นที่ซึมซาบกันในวงครู ๆ ดี กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามยวดยิ่งเพียงไรแล้วก็ตาม เพื่อแก้ปัญหาเรื่องความตกต่ำทางจิตใจ "เพื่อครู เป็นครู" หรือ "เพื่อคน เป็นครู" ก็ตาม คำขวัญว่า "ครู คือ เรือจ้าง" ก็หาได้หายไปจากวงการครูไม่ ทั้งนี้แม้กระทรวงศึกษาธิการจะได้ใช้วิธีที่ "ใหม่เอี่ยม" แล้วก็ดี ปัญหาเรื่องครูไม่พอกับนักเรียน ปัญหาเรื่องครูขอโยกย้ายโอนหนีจาก "ความเป็นครู" ก็คงมีอยู่เรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพราะอะไร ตอบง่ายที่สุด คือต้องการหนีจากความเป็น "เรือจ้าง" นั่นเอง

คนสมัยใหม่ สมองใส ที่ชอบเห็นพ่อแม่เป็นคนโบราณ เห็นครูอาจารย์เป็นคนคร่ำครึนั้น ได้โปรดช่วยคิดให้ดีด้วย อันวิทยาการต่าง ๆ ที่ครู อาจารย์ได้อุตส่าห์ประสิทธิ์ประสาทให้แก่ศิษย์นั้นก็ดี ตลอดจนกระทั่งการมองอนาคตอันยาวไกลของครูอาจารย์ที่มีต่อศิษย์นั้นก็ดี แม้ศิษย์จะก้าวหน้าไปไกลแสนไกลนั้น ครูอาจารย์ต่างพากันชื่นใจอยู่ในใจ แต่ถ้าศิษย์กลับเหลวไหลในความประพฤติ ไม่นำวิทยาการไปใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนและสังคม และถ้ายิ่งศิษย์นำวิทยาการไปใช้ในทางอันเลวร้ายด้วยแล้ว ครู อาจารย์ จะไม่สบายใจเลย นอนตาไม่หลับ และถ้าหากเป็นโอกาส ครูอาจารย์จะต้องเตือนทันที แต่เพราะศิษย์สมัยใหม่สมองใสนี้ มองครู อาจารย์ เป็นคน "คร่ำครึ" ประกอบกับตนก็มีเกียรติอันยิ่งใหญ่แล้ว คำเตือนของครูอาจารย์ หาได้เป็นน้ำมนต์ทิพย์ไม่ "การกลับใจ" เหตุแห่งคำเตือนของครูอาจารย์ก็ยังเกิดผล ครูอาจารย์กลับถูกมองในสายตาแห่งความเป็น "เรือจ้าง" ตามเคยการกลับใจก่อนที่จะทำอะไรผิดนั้น มีความหมายอันสำคัญยิ่งเพียงไร ชีวิตของคนเราขึ้นอยู่กับ "การกลับใจ" นั้นไม่น้อยเลย

กลับใจเมื่อประพฤติผิดไปแล้ว ทำให้ถูกเสีย ข้อนี้ใคร่จะเทียบกับคำที่ท่านผู้ใหญ่ชอบพูดกันว่า "คนที่ทำอะไรไม่ผิดเลย ก็คือคนที่ไม่ได้ทำอะไรเลย" และคำว่า "ความผิดคือบทเรียน

อันล้ำค่าของชีวิต" ข้าพเจ้าชอบใจคำที่บัญญัติใช้ในราชการ โดยเฉพาะต่อการรับภาระหน้าที่ในการปฏิบัติราชการ ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ไพเราะว่า "รับผิดชอบ" ถ้าจะแยกเป็นคำ ก็จะเห็นได้ทันที คือ "รับผิดและรับชอบ" กล่าวคือ รับทั้งผิดและรับทั้งชอบ จะทิ้งคำใดคำหนึ่งไม่ได้ จะรับแต่ชอบ ผิดไม่รับ นั้นเป็นการไม่ตรงต่อคำบัญญัตินี้เลย คำนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นคำที่มีความหมายอันลึกซึ้งและไพเราะยิ่งนัก คนเราสมัยนี้มักจะประเมินต่อคำอันไพเราะ และเป็นประโยชน์อันใหญ่หลวงนี้เสีย "ผิด" ไม่ค่อยจะยอมรับกับ แต่ "ชอบ" นั้น ยกมือเป็นฝักถั่วไปเลย โดยเฉพาะ "ผิด" นอกจากไม่ยอมรับแล้ว ไม่พอ ยังมักป้ายผิดไปให้คนอื่น ป้ายคนโน้น ป้ายคนนี้ ปัดไปให้พ้นตัวไป ทั้ง ๆ ที่คนอื่นไม่มีส่วนรู้เห็นเป็นใจด้วย ซึ่งเรียกกันแบบนี้ว่า "ปัดสวะ" คนประเภทนี้มีนัย **"แก้ตัวเก่ง"** แม้จะรู้ว่าเป็นผิด คนประเภทนี้ไม่ยอมกลับใจ มีวิธีเดียวเท่านั้นที่เขาชอบทำ ก็คือ **"การเลี่ยงให้พ้นตัวไป"** นิสัย **"แก้ตัวเก่ง"** ของเขาเป็นนิสัยที่แก้ได้ยากที่สุด

คำว่า "คนที่ทำอะไรไม่ผิดเลย ก็คือคนที่ไม่ได้ทำอะไรเลย" นี้ก็ย่อมเป็นเครื่องชี้ได้ชัดแล้วว่า คนที่ทำงานนั้นก็ต้องมีผิดในงานที่ทำเป็นธรรมดา และคำว่า "ความผิด" คือบทเรียนอันล้ำค่าของชีวิต นี่เป็นความหมายอันชี้ชัดว่าคนทำงานนั้น นอกจากจะได้รับ "ความผิด" เป็นรางวัลของชีวิตอันล้ำค่า แล้วก็ยังประสงค์ให้ทุกคน "กลับใจ" คือแก้ความผิดนั้น แล้วทำให้ถูกเสีย ชีวิตของเราจะดำเนินไปในทางที่ถูกโดยราบรื่นได้ ท่านเปรียบไว้เสมือนหนึ่งคนเดินทางผิด เมื่อมีคนมาชี้บอกทางถูก ก็ให้ "กลับใจเสีย" จะได้เดินทางที่ถูก และทั้งก็จะได้ร่นระยะทางที่ผิดนั้นเพราะการกลับใจที่ถูกเสียได้

เรื่อง นกกะทา

เรื่องมีอยู่ว่า ภายหลังอาหารเช้าเพียงชั่วครู่ มีชายชราคนหนึ่งซึ่งเป็นคนรับใช้ของท่านเศรษฐีผู้หนึ่งก็เดินลงไปที่สนามหญ้าหน้าบ้าน เพื่อทำงานประจำวัน คือการรักษาสนามหญ้าให้สะอาดและมีระเบียบ เวลาได้ผ่านพ้นไปจนถึงเวลาเย็น ชายชราก็หยุดงานเข้าไปนั่งพักผ่อนอยู่ภายใต้ซุ้มไม้ใหญ่อันงดงาม เวลาได้ผ่านพ้นไปด้วยความเงียบสงบ ชั่วพักใหญ่ เขาเหลือบไปเห็นนกกะทาตัวหนึ่งเดินเฉียดเข้ามาใกล้ซุ้มไม้ที่เขานั่งอยู่ ชายชราก็ตะครุบนกกะทาเข้าไว้ได้ด้วยความบังเอิญ

ภายใต้อุ้งมือทั้งสองของชายชรา นกกะทาตัวสั่นระริกด้วยความกลัว และยิ่งเพิ่มความหวาดกลัวตัวสั่นเป็นทวีคูณ ในเมื่อมันมองเห็นชายชราหนีบตัวมันไว้ในระหว่างมือซ้ายกับหน้าอกของเขา และใช้มือขวาปลดมีดเหน็บออกจากบั้นเอวอย่างช้า ๆ

ในขณะที่ชายชรายังมิทันจะจัดการอะไรลงไปกับนกกะทานั้น เขาก็ได้รับความประหลาดใจอย่างสุดขีด เมื่อได้ยินเสียงนกกะทาพูดด้วยน้ำเสียงแปร่ง ๆ ว่า

"โปรดอย่าเพิ่งฆ่าฉันเลย ไหน ๆ ฉันก็จะถึงที่ตายอยู่แล้ว ขอให้ฉันได้มอบมรดกอันมีค่า ๔ ชิ้น ไว้ให้ท่านเสียก่อนเถิดแล้วจึงค่อยฆ่าฉันตามประสงค์"

"อะไรบ้าง บอกมาซิอย่าได้ชักช้า บางทีฉันอาจจะไว้ชีวิตเจ้าได้บ้าง ถ้าหากสิ่งนั้นมีคุณค่าสูงพอ"

นกกะทาพูดว่า "ขอท่านได้โปรดจำไว้ให้ดี การครองชีวิตด้วยความร่มเย็นเป็นสุขนั้นมีหลักสำคัญอยู่ ๔ ข้อ คือ

๑. ต้องพยายามรักษาของดีที่หาได้มาอย่าให้สูญหาย

๒. อย่าเศร้าโศกเสียใจเมื่อถึงคราวต้องเสียสิ่งที่ดีนั้นไป

๓. จงฟังหูไว้หู อย่าเชื่อง่าย

ฉันจะบอกท่านเพียง ๓ ข้อเท่านี้ก่อน ส่วนข้อที่ ๔ นั้นสำคัญมาก ถ้าปล่อยฉันให้เป็นอิสระเสียชั่วครู่แล้วฉันจะบอกสิ่งมีค่านั้นให้ หากท่านไม่เชื่อใจฉัน ฉันจะไม่ยอมบอกแก่ท่านเป็นอันขาด"

ชายชราตรึกตรองอยู่สักครู่ ในที่สุดก็ตกลงใจว่า "สามข้อที่นกกะทากล่าวมานั้น ล้วนเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ ล้ำค่ากว่าราคาค่าตัวของนก ซึ่งอย่างมากก็เพียงอิ่มเดียวเท่านั้น เพื่อทราบข้อ ๔ อันสำคัญ เราต้องยอมปล่อยเจ้านกกะทาเสียสักครู่เถิด" แล้วชายชราก็ปล่อยนกเป็นอิสระไป

นกกะทาเมื่อได้รับอิสรภาพเช่นนั้น ก็สะบัดขนแล้วสาวเท้าก้าวเดินไปหยุดยืนอยู่ห่างชายชรา พลางพูดว่า

"ทำไมท่านจึงเป็นคนลืมเก่งนัก ฉันได้บอกท่านเมื่อกี้นี้แล้วว่า ให้พยายามรักษาสิ่งที่หามาได้ ทำไมจึงปล่อยฉันให้เป็นอิสระโดยไม่ปฏิบัติตามคำเตือนของฉันเล่า"

ชายชรายกมือเกาศีรษะนึกโกรธแค้นตนเองที่เสียทีนกกะทา แต่แล้วเขาพูดว่า "ช่างเถอะ ฉันแพ้ท่านแล้วในข้อนี้ แต่จงบอกข้อ ๔ แก่ฉันเถอะ"

"ข้อที่ ๔ มิใช่เป็นข้อเตือนใจท่านดอก แต่มันเป็นข่าวดีสำหรับท่าน ภายในท้องของฉันนี้มีเพชรน้ำหนึ่งซึ่งมีน้ำหนักถึง ๒๐๐ กาหรัด หากท่านไม่ปล่อยฉันมาเสียเช่นนี้ ท่านก็จะกลับกลายเป็นมหาเศรษฐีผู้ร่ำรวยขึ้นทันที"

ชายชราเสียใจล้มลงทั้งยืน กลิ้งเกลือกตัวกับพื้นดินอยู่ไปมา รำพันด้วยความโศกเศร้าที่สูญสิ่งที่มีค่าล้ำไป

นกจึงพูดว่า "ท่านลืมหลักสำคัญข้อ ๒ เสียอีกแล้ว ท่านไม่ปฏิบัติตามจึงต้องเดือดร้อนใจอย่างนี้ ฉันบอกไว้แล้ว ทำไมท่านจึงไม่ยอมเชื่อ ในข้อที่ว่าอย่าเศร้าโศกเสียใจในเมื่อถึงคราวต้องเสียสิ่งที่ว่าที่ดีนั้นไป"

ชายชรานอนตะแคงหูฟังนกพูด ชักได้สติขึ้นเมาตามคำตักเตือนจึงหยุดรำพัน แต่ก็ยังแสดงอาการอดเสียดายเพชรหนัก ๒๐๐ กาหรัดอยู่ไม่ได้

นกจึงพูดต่อไปว่า "ท่านนี้ ใช่ว่าจะจำคำคติของฉันไม่ได้ ๒ ข้อเท่านั้นก็หาไม่ ซ้ำยังลืมข้อ ๓ เสียด้วย ฉันบอกแล้วว่า จงฟังหูไว้หู อย่าเชื่อง่าย ไฉนท่านจึงไม่พิจารณาคำบอกกล่าวของฉันเสียก่อนว่า มีเหตุผลควรจะเชื่อได้หรือไม่เพียงไร หากท่านดำรงตนเป็นคนเชื่ออะไรง่าย ๆ

โดยขาดความพิจารณาเช่นนี้ ท่านจะมีความสุขได้อย่างไร ในเมื่อท่านมีชีวิตอยู่ท่ามกลางสังคมอันคลุกเคล้าไปด้วยคำกล่าวที่เป็นสัตย์จริงและเท็จเทียม ท่านได้โปรดช่วยตรองดูให้ดี ขณะที่ท่านอุ้มฉันอยู่เมื่อกี้นี้ ถ้าหากเพชรมีอยู่ในท้องของฉันหนัก ๒๐๐ กาหรัดจริง ท่านจะอุ้มฉันไหวหรือ ในเมื่อท่านเป็นแต่เพียงชายชราที่มีแรงน้อยเพียงนี้ อย่าเสียอกเสียใจไปเลย ฉันขอบอกท่านตามความเป็นจริง ในร่างกายของฉันนี้ไม่มีเพชรดอก ฉันหลอกท่านเล่นต่างหาก"

ชายชราได้ฟังดังนั้นก็หายเศร้าโศก ลุกขึ้นยืนอย่างคนที่มีความสุข ส่วนนัยน์ตายังคงจ้องจับอยู่ที่นกกะทาตัวงามและมีความคิดอันสูงส่ง และก่อนที่นกจะบินจากไป ก็ได้ยินคำสอนที่จับใจจากนกเป็นครั้งสุดท้าย

"แม้ว่าท่านจะต้องสูญเสียตัวฉันไปก็ตาม อย่าได้เสียใจไปเลย ร่างกายของฉันไม่มีราคาค่างวดมากมายอะไรนักดอก อย่างไรก็ดี ฉันขอฝากคำเตือนเป็นเครื่องแทนตัวของฉันซึ่งจะต้องอยู่กับท่านชั่วอนันตกาล ไว้เป็นครั้งสุดท้ายด้วยว่า ท่านจง **กลับใจเสียใหม่** ต่อนี้ไปจะกระทำสิ่งไรจงอย่าผลีผลามเป็นอันขาด จงยึดหลักไว้ว่า

"คิดเสียก่อนจึงค่อยถาม
ตรองเนื้อความก่อนตอบ
ตรวจตราให้รอบคอบก่อนทำ"

แล้วนกก็บินจากไป.

นี่เราจะเห็นแล้วว่า สิ่งใด ๆ ก็ตามในเมื่อเราทำผิดไปแล้ว เมื่อได้สติเราต้องยอมรับ**ผิด อย่าให้เกิดทิฐิดื้อรั้น เมื่อได้สติแล้วต้องกลับใจ ใจของเรานี้ถ้าสิ่งใดที่มันไม่ดีแล้ว เราต้องกลับใจทำให้ดี แล้วชีวิตของเราจะแจ่มใสชื่นบาน** ท่านทั้งหลายเมื่อได้อ่านแล้วก็พอจะรู้สึก **"การกลับใจ" นั้นเป็นความจำเป็น และสำคัญยิ่งสำหรับชีวิตเพียงไร?** ทุก ๆ ท่านก็จะเห็นแล้วว่า ชีวิตของเราทุกคนนั้น เป็นสิ่งที่เราหวงแหน เป็นสิ่งที่เราสงวนยิ่งนัก และในชีวิตของเรานี้เราจะผ่านปัญหาเรื่องกายและเรื่องใจไปไม่พ้น และทั้งสองเรื่องนี้สำคัญอยู่ที่ใจ ดังข้าพเจ้าได้แยกประเด็นไว้แล้วว่า.–

๑. กลับใจก่อนที่จะทำอะไรผิดในเมื่อตัวของเรารู้อยู่

๒. กลับใจในเมื่อประพฤติผิดไปแล้ว ทำให้ถูกเสีย

ชีวิตของคนเราเมื่อไม่เอาทิฐิเข้ามาดัน ไม่เอามานะเข้าประกวดประชันขันแข่งกัน ไม่อวดดี ไม่มีอิจฉาริษยา ไม่ดื้อดึง ดังที่คนเฒ่าคนแก่ท่านบอกว่า ลูกที่เชื่อฟังพ่อแม่อยู่เสมอ ย่อมได้รับมรดกมาก และย่อมได้รับสมบัติอันล้ำค่าของตระกูล ลูกคนใดที่ไม่เชื่อฟังพ่อไม่เชื่อฟังแม่ ไม่ค่อยประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมโดยการเชื่อฟังพ่อแม่ คือการกลับใจ ดังที่ท่านได้อ่านมาแล้ว เขามักจะไม่ได้สมบัติอะไรจากคุณพ่อคุณแม่เลย.

เรื่อง ผู้บำเพ็ญประโยชน์

นานมาแล้ว มีชายชราผู้หนึ่งมีนามว่า นราทร วันหนึ่งเป็นเวลาเที่ยงวัน แดดร้อนมาก เฒ่านราทรพร้อมด้วยจอบคู่ชีวิตซึ่งสำหรับใช้ขุดดิน ทำการขุดหลุมเป็นการใหญ่ เหงื่อไหลโทรมหน้า ในขณะที่ชายชรากำลังเอามือปาดเหงื่อซึ่งกำลังจะไหลเข้าตา ก็ได้ยินเสียงร้องถามมาทางเบื้องหลังว่า "ขุดหลุมทำอะไร ท่านผู้เฒ่า" "ปลูกมะม่วง หลานชาย" ตอบอย่างไม่ต้องคิด เจ้าของคำถาม ถามต่อ "เวลานี้ก็เป็นเวลาเที่ยง แดดกำลังร้อนจัด ทำไมไม่รอเอาไว้ขุดเมื่อแดดร่มลมตกเล่า จะได้ไม่ร้อน ไม่ดีกว่าหรือ" "ไม่ดีหลอก หลานชาย ตาแก่มากแล้ว ขืนมัวผลัดวันประกันพรุ่ง ประเดี๋ยวก็ไม่ได้ปลูกกันเท่านั้น" "ทำไมล่ะ" เจ้าของคำถาม ถามย้ำ "คนแก่มันเหมือนไม้ใกล้ฝั่ง มันจะโค่นล้มเมื่อไรเราก็ไม่รู้ ดังนั้นเมื่อรู้สึกว่าตัวจะทำอะไรได้ขณะใดเวลาใด ก็ให้รีบทำเสีย อย่าปล่อยให้เวลามันล่วงเลยไปเสียเปล่าปราศจากประโยชน์เลย" "ผู้เฒ่าอายุเท่าไรแล้ว" พระราชาตรัสถาม "แปดสิบปีแล้ว" ผู้เฒ่าตอบ "มะม่วงที่ปลูกไว้กี่ปีจึงจะได้กินผล" พระราชาตรัสถาม "ห้าหรือหกปีจึงจะได้ผล" ผู้เฒ่าตอบ "ผู้เฒ่าจะมีอายุยืนไปได้ถึงห้าหรือหกปีหรือ" พระราชาทักท้วง "ไม่แน่อาจจะอยู่ถึงหรือไม่ถึงก็ได้" "ก็เมื่อไม่แน่ ปลูกมะม่วงไว้ทำไม คิดเห็นอย่างไรจึงปลูก" พระราชาตรัสถามล้วงเอาความรู้สึกจากผู้เฒ่า ผู้เฒ่านราทรตอบว่า "การปลูกต้นไม้ของเรานั้น เราคิดอย่างนี้ การปลูกต้นไม้ไว้กินผลนั้นเป็นการทำประโยชน์ ประโยชน์นั้น อย่าคิดทำแต่เฉพาะตัว ต้องคิดทำไว้เพื่อคนอื่นด้วย อย่างเราปลูกมะม่วงไว้ ถือว่าเป็นการทำดีไว้ ถ้าเราอายุยืนไปได้อีกห้าปีหรือหกปี เราก็จะได้กินมะม่วงที่ปลูกไว้ ถ้าเราตายเสียก่อนคนที่เกิดมาทีหลังคือ ลูกหลาน ก็จะได้กินแทน เรียกว่าปลูกไว้เถอะไม่ไร้ผลเปล่า การที่มนุษย์เราเกิดมามีบ้านเรือนอยู่ ก็เพราะพ่อแม่หรือบุรพชนทำไว้ ถ้าท่านเหล่านั้นไม่ทำไว้เราจะเอาบ้านที่ไหนอยู่กัน ที่เรามีที่อยู่ก็เพราะคนที่เกิดก่อนทำประโยชน์ไว้ อย่างตานี่แหละ หากไม่ปลูกมะม่วงไว้ ถ้ามีอายุยืนไปอีกห้าหรือหกปีก็ไม่มีมะม่วงกินทั้งลูกหลานก็ไม่มีกิน รวมความว่าไม่มีใครจะได้กินมะม่วงสักคนเดียว ตาคิดอย่างนี้ จึงปลูกมะม่วงไว้"

พระราชาได้ทรงสดับคำตอบของเฒ่านราทรแล้วทรงพอพระทัยมาก รับสั่งให้มหาดเล็กที่ตามเสด็จไปด้วยมอบเงินกษาปณ์ให้แก่เฒ่านราทรถุงหนึ่ง เฒ่านราทรพอได้รับเงินกษาปณ์ก็ทราบได้ทันทีว่าเจ้าของเสียงและเจ้าของเงินนั้นคือพระราชา จึงประคองอัญชลีก้มลงกราบแทบฝ่ายุคลบาท พร้อมกับกราบทูลว่า "ขอเดชะใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทปกเกล้าปกกระหม่อม ข้าพระพุทธเจ้ารู้สึกซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ เป็นล้นพ้น ด้วยพระบารมีปกเกล้า ฯ คนอื่นเขาปลูกมะม่วงกันนั้นต้องใช้เวลาถึงห้าปีหรือหกปีจึงจะได้กินผล แต่มะม่วงของข้าพระพุทธเจ้านั้น เพียงแต่ขุดหลุมก็ได้ผลแล้ว พระราชาทรงพอพระทัยในคำกราบบังคมทูลของเฒ่านราทรมาก จึงรับสั่งให้มหาดเล็กนำเงินมามอบให้ผู้เฒ่าอีกถุงหนึ่ง ผู้เฒ่าก็ก้มลงกราบแทบพระยุคลบาท กราบทูลว่า "ขอเดชะพระราชอาญามิพ้นเกล้า ข้าพระพุทธเจ้าซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น หาที่สุดมิได้ ตามธรรมดามะม่วงที่เขาปลูกกันนั้น ห้าปีหกปีจึงจะได้รับผล และเมื่อออกผล ส่วนมากปีหนึ่งก็ออกผลเพียงครั้งเดียว แต่มะม่วงของข้าพระพุทธเจ้า ซึ่งอยู่ในพระมหากรุณาธิคุณนั้นเพียงแต่ขุดหลุมเท่านั้นก็มีผลถึงสองครั้งแล้ว" พระราชาได้ทรงสดับคำกราบบังคมทูลของท่านผู้เฒ่านราทรแล้ว ทรงพอพระทัยมาก รับสั่งให้มหาดเล็กมอบเงินให้ผู้เฒ่าอีกหนึ่งถุง พร้อมกับรับสั่งกับมหาดเล็กว่า "ไปเถอะเรา อย่าอยู่ให้โง่ต่อไปเลย"

พระราชาตามนิทานเรื่องนี้ ทรงบำเพ็ญประโยชน์แก่ประเทศชาติและพสกนิกรของพระองค์อย่างแท้จริง โดยทรงปลอมพระองค์เป็นประชาชนคนธรรมดาหรือที่เรียกว่าประพาสต้นเพื่อทอดพระเนตรทุกข์สุขของประชาชน ตามคามนิคมบ้านเล็กเมืองน้อย ตามตรอกซอยต่าง ๆ การเสด็จแบบนี้ทรงมีโอกาสที่จะได้ทอดพระเนตรทุกข์สุขของประชาชนตามความเป็นจริง บางโอกาสได้ทรงพบคนร้ายและรับสั่งให้เจ้าหน้าที่จับกุมคนร้ายมาลงโทษได้ทันที บางโอกาสก็ได้ทรงพบคนดีมีประโยชน์ เช่นเฒ่านราทร ในนิยายเรื่องนี้ ความดีของผู้เฒ่าปรากฏแก่คนทั่วไป เพราะพระราชาเสด็จไปพบว่า กำลังบำเพ็ญประโยชน์ตนประโยชน์ท่าน และได้พระราชทานรางวัลให้เฒ่านราทรซึ่งเป็นคนดี สมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่า "ทำดีได้ดี"

เรื่องต้นมะขาม

มะขามเป็นต้นไม้ยืนต้น เป็นพฤกษชาติชนิดพันธุ์ใหญ่ มีกิ่งก้านเป็นสาขาร่มครึ้มเป็นปริมณฑล บางต้นแลดูสวยงามมาก ยามร้อนถ้าใครได้หลบเข้าไปนั่งพักใต้ต้นมะขามจะรู้สึกเย็นสบายดีมาก ในชนบทในท้องถิ่นทุรกันดาร ชาวบ้านนิยมปลูกกันมาก เพราะเป็นต้นไม้ที่ช่วยค่าครองชีพได้เป็นอย่างดี ลำต้นใช้เป็นเขียงสำหรับช่วยปรุงอาหารอยู่ในครัว ใบของมันใช้ต้มปรุงอาหารดีมาก โดยเฉพาะต้มกับหัวปลาเค็มแห้งอร่อยดีนัก เขาเล่ากันว่า เจ้านายบางพระองค์โปรดปรานนัก ที่ว่านี้ว่ากันเฉพาะรสของมัน แต่ประโยชน์ของมะขามยังมีอีกมาก โบราณถือว่าเป็นต้นไม้สำคัญ นิยมปลูกกันทั่วบ้านทั่วเมือง เพราะคนโบราณเชื่อว่าใบมะขามช่วยบ้านช่วยเมืองได้ เวลาเกิดศึกสงคราม แม่ทัพนายกองของไทยที่เรืองด้วยวิทยาคม จะรูดเอาใบมะขามเสกเป็นตัวแตนตัวต่อออกช่วยรบ แตนและต่อที่เกิดจากวิทยาคมนี้ จะเข้าไปต่อยให้ข้าศึกปวดหัวมัวตา ต้องแตกพ่ายไม่เป็นท่าไปตาม ๆ กัน ดังนั้น คนโบราณจึงนิยมปลูกต้นมะขามไว้ตามบริเวณบ้านอย่างมากมาย เพราะใช้ประโยชน์ได้ถึง ๒ อย่าง คือ

๑. ใช้ปรุงอาหาร

๒. ใช้เป็นเครื่องมือช่วยรบทัพจับศึก

นอกจากนี้ในพิธีมงคลต่าง ๆ ของไทย เช่น ตัดจุก แต่งงาน และขึ้นบ้านใหม่ ก็นิยมใช้ใบมะขามใส่ลงในบาตรน้ำพระพุทธมนต์ โดยเชื่อกันว่าน้ำพระพุทธมนต์นั้นจะต้องศักดิ์สิทธิ์สมตามชื่อใบมะขาม คือ ทำให้ภูตผีปีศาจหวาดกลัว พากันหลบหนีไม่เข้ามาทำอันตรายเจ้าของบ้าน โรคภัยไข้เจ็บและเสนียดจัญไรก็เกลียดกลัว ไม่กล้ามาทำร้าย ยิ่งศัตรูหมู่มิตรด้วยแล้ว ไม่กล้าเข้ามาต่อกรเพราะเกรงใบมะขาม เพราะชื่อของมันใครได้ยินชื่อต้องเข็ดขาม นี่เป็นความเชื่อของคนโบราณ คนในยุคปัจจุบันนี้อาจยังมีเชื่ออยู่บ้าง แต่ใครจะเชื่อหรือไม่เชื่อก็แล้วแต่ใจของแต่ละคน

ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นพุทธศาสนิกชน เป็นชาวพุทธที่สนใจต่อคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนามานาน เคารพต่อความคิดเห็นของคนทุกคน จะไม่ขอวิจารณ์สนับสนุนหรือคัดค้านความ

คิดเห็นของผู้อื่นที่เชื่อและไม่เชื่อ จะขอพูดแต่ประเด็นที่ว่า อะไรที่ทำให้คนได้ยินแต่ชื่อแล้วเกิดความเกรงขาม อันนี้ถ้าตอบตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาก็ต้องตอบว่า**ความดีและความสามารถ** มีตัวอย่างที่จะนำมาสาธกได้ทั้งในทางประวัติศาสตร์ เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ของชาติไทย และทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้สามารถของชาติไทย พระมหาอุปราชา อุปราชของพม่า เมื่อคราวที่จะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๓๕ ถึงกับทรงอิดเอื้อนไม่กล้าที่จะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยา เพราะทรงขยาดสมเด็จพระนเรศวร เพราะทรงทราบความสามารถ ในการรบของพระนเรศวรมาแล้ว ต่อมาเมื่อมาถูกนันทบุเรงพระราชบิดาบริภาษจึงจำใจยกทัพออกจากหงสาวดี และครั้นแล้วก็ต้องมาสิ้นพระชนม์เสียด้วยฝีพระหัตถ์ของสมเด็จพระนเรศวร ที่ตำบลหนองสาหร่าย ในปัจจุบันนี้ทางราชการได้สร้างอนุสาวรีย์ไว้เป็นที่ระลึกที่อำเภอดอนเจดีย์ จ.ว. สุพรรณบุรี ซึ่งเรียกว่าเจดีย์ยุทธหัตถี ถัดจากเรื่องนี้คือสมัยกรุงธนบุรีมีนักรบไทยผู้เก่งกล้าอีกคนหนึ่ง ข้าศึกได้ยินชื่อแล้วขยาดกลัว ท่านผู้นี้คือพระยาพิชัยดาบหักบุคคลเก่งประเภทพระยาพิชัย ๆ นี้ยังมีอยู่เป็นอันมาก แต่ขอนำมาสาธกเพียงเท่านี้

ยังมีเรื่องเกี่ยวกับใบมะขามอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งเป็นเรื่องที่มีคติสอนใจได้เป็นอย่างดี เรื่องมีอยู่ว่า มีชาวจีนสองคนเป็นเพื่อนรักกันมาก มีอาชีพในทางเที่ยวซื้อขวดขาย สมบัติของชาวจีนทั้งสองคนนี้ก็คือมีไม้คานคนละอัน มีกระบุงคนละลูก เขาทั้งสองไม่มีบ้านเรือนที่อาศัย อาศัยวัด ๆ หนึ่งเป็นที่อยู่ที่กินและหลับนอน เขาขายขวดได้เงินมาคนละเท่าใดก็ตาม ต้องเอาเงินนั้นมารวมกันแล้วนำไปฝากพระไว้ ทั้งสองได้สัญญากันไว้ว่า ถ้ายังมีเงินไม่ถึง ๘๐ ชั่ง จะไม่กินเป็ดกินไก่ใครผิดสัญญาต้องเลิกคบกันและแยกทางกันเดิน อยู่มาวันหนึ่งจีนคนหนึ่งซึ่งมีชื่อว่าเจ๊ง ไปพบบ่อนการพนันเข้า ก็นึกอยากเล่นการพนัน จึงตัดสินใจเล่นการพนัน เผอิญเขาเล่นรวย จึงเอาเงินที่ได้จากการพนันมาซื้อเป็ดซื้อไก่กิน เพราะตนอยากกินมานานแล้ว เมื่อได้กินเป็ดกินไก่จนอิ่มหนำสำราญดีแล้วรู้สึกสงสารเพื่อน อยากให้เพื่อนได้กินบ้าง จึงซื้อเป็ดและไก่อีกอย่างละตัวมาฝากเพื่อน ตกเย็นชาวจีนอีกคนหนึ่งซึ่งมีชื่อว่าเฮง ได้กลับมาวัดก็มาพบเป็ดและไก่ย่างอย่างละตัวแขวนไว้ในห้องพักของเขา เขาจึงถามนายเจ๊งว่า "เจ๊ง เป็ดและไก่ของใครวะมาแขวนอยู่ในห้องอั๊ว ?" "ของอั๊วเอง อั๊วซื้อมาฝากลื้อ" เจ๊งตอบ เจ๊ง ลื้อลืมสัญญาของเราเสียแล้วหรือ ?" เฮงท้วง "อั๊วจำได้ดี" เจ๊งตอบ "ลื้อจำสัญญาได้แล้ว ลื้อซื้อเป็ดและไก่มาให้อั๊วทำไม ?" เฮงรุกหาคำตอบจากเจ๊ง "ลื้ออย่ามาคิดมากคิดมายไปเลย เงินที่อั๊วซื้อเป็ดและไก่มาให้ ลื้อมันเป็นเงิน

ลาภลอย อั๊วไปรวยการพนันมาหร็อก ไม่ได้ชักเอาเงินทุนของเราไปซื้อหร็อก ลื้ออย่าคิดให้มันเลยเถิดไปเลย" พอเจ๊งพูดขาดคำเฮงก็รู้สึกไม่พอใจมาก สำทับด้วยวาจาทันทีว่า "ลื้อผิดสัญญา ลื้อเป็นคนไม่มีสัจจะ ลื้อกับอั๊วแยกทางกันตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ไปหาพระแบ่งเงินกัน" เจ๊ง เมื่อถูกเฮงยื่นคำขาดเช่นนั้นก็จำใจต้องไปหาพระ พอแบ่งเงินเสร็จเฮงก็บอกกับเจ๊งว่า "เป็ดกับไก่ของลื้อเอาไปอั๊วไม่ต้องการแตะต้อง"

นับตั้งแต่วันนั้นทั้งสองก็แยกทางกัน แล้วเฮงก็ตั้งหน้าตั้งตาขายขวด ได้เงินมาเท่าไรก็เอาไปฝากพระไว้ในไม่ช้าเขาก็ตั้งตัวได้ เปลี่ยนจากอาชีพซื้อขวดประกอบอาชีพอื่นต่อไป ด้วยความรอบคอบและมัธยัสถ์ ในที่สุดเขาก็กลายเป็นเศรษฐีมีทรัพย์สมบัติอย่างมหาศาล ทางราชการได้ให้บรรดาศักดิ์แก่เขาเป็นถึงขั้นพระยา เมื่อเขาได้เป็นพระยาแล้ว ก็มีจิตใจเป็นกุศลสร้างโรงทานไว้หน้าบ้านแจกทานแก่คนยากจนโดยไม่เลือกหน้า

ทางฝ่ายนายเจ๊งตั้งแต่แยกทางกับเพื่อนแล้วก็ประพฤติตนตามสบาย วันไหนอยากซื้อขวดก็ไปซื้อ วันไหนไม่อยากซื้อขวดก็นอน อยากกินเป็ดก็ไปซื้อเป็ดมากิน อยากกินไก่ก็ไปซื้อไก่มากิน ทีแรก ๆ ก็ซื้อเป็ดตาย ๆ ไก่ตาย ๆ มากินก่อนเพราะมันถูกเงินหน่อย หนักเข้าคอก็ชักสูงขึ้น เป็ดตายไก่ตายกินไม่ได้เสียแล้ว มันต้องซื้อเป็ดเป็นไก่เป็นมากินจึงจะอร่อย ทีแรก ๆ ก็หลายวันคงซื้อกินที หนักเข้าทนความอยากของลิ้นไม่ไหวต้องซื้อกินทุกวัน ขวดก็ซื้อไม่ค่อยได้ขายไม่ค่อยได้ ต้องขอยืมเงินชาวบ้านเขาบ่อยๆ ยืมแล้วไม่ค่อยจะใช้ ชาวบ้านก็ชักเอือมระอา หนักเข้าเขาก็ไม่ให้ยืมเงิน เมื่อยืมเขาไม่ได้ก็อดกินเป็ดกินไก่ เมื่ออดกินเรี่ยวแรงก็ไม่ค่อยมี ประกอบกับความเกียจคร้านเข้าประสมด้วยเลย ทำมาหากินไม่ไหว ในที่สุดก็ต้องเป็นขอทาน ขอทานเขาเรื่อยไปขอได้เท่าไรก็กินเท่านั้น บางวันขอไม่ได้ก็นอนอดร่างกายก็ซูบซีดผิดรูปผิดร่าง วันหนึ่งเที่ยวขอทานไปจนถึงหน้าบ้านท่านเจ้าคุณ (เฮง) บังเอิญวันนั้นท่านเจ้าคุณออกมาให้ทานเอง ท่านเจ้าคุณเห็นหน้านายเจ๊งแล้วจำได้ แต่แสร้งทำเป็นไม่รู้จัก พอให้ทานเสร็จก็รีบเดินเข้าบ้าน บอกให้ลูกชายของท่านตามนายเจ๊งเข้าไปหาแล้ว ท่านเจ้าคุณก็ถามนายเจ๊งว่า "ขอทานลำบากไหม ?" "ลำบากครับ" นายเจ๊งตอบโดยไม่ต้องคิด "อยู่กับฉันไหมล่ะ ฉันจะเลี้ยงดูโดยไม่ต้องเที่ยวขอทานจะเอาไหม ?" "เอาครับ" นายเจ๊งตอบทันที "ดีแล้ว ถ้าลื้อตกลงอั๊วจะปลูกกระต๊อบให้อยู่อยู่ไหวไหม ?" "ไหวครับ" นายเจ๊งรับคำ

อาหารอั๊วจะจัดให้อย่างนี้ ลื้อฟังนะ กินได้หรือไม่ได้บอกมานะ อั๊วจัดข้าวสารให้ลื้อหุงหากินเอง ข้าวสารหมดเมื่อไรลื้อมาบอกอั๊ว อั๊วจะให้กับข้าวมีอย่างเดียวคือหัวปลาเค็มแห้งต้มกับใบมะขาม ใบมะขามนั้นลื้อต้องรูดมาต้ม อั๊วมีให้ลื้อรูดใบสองต้นด้วยกัน คือต้นเล็กต้นหนึ่งและต้นใหญ่ต้นหนึ่ง วิธีรูดลื้อต้องรูดใบที่ต้นเล็กก่อน ใบมะขามต้นเล็กหมดเมื่อไรลื้อมาบอกอั๊วและอั๊วจะสั่งให้รูดใบมะขามต้นใหญ่ต่อไปตามที่ว่านี้ ลื้อปฏิบัติตามได้ไหม ?”

“ได้ครับ” เจ๊งรับคำ

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นายเจ๊งก็อยู่เรือนกระต๊อบที่ท่านเจ้าคุณปลูกให้ หุงหาอาหารกินตามคำสั่งของท่านเจ้าคุณ ข้าวสารหมดก็ไปบอกท่านเจ้าคุณ หัวปลาเค็มหมดก็ไปบอกท่านเจ้าคุณ ใบมะขามต้นเล็กหมดเขาก็ไปบอกท่านเจ้าคุณ ท่านเจ้าคุณก็บอกให้เขาไปรูดใบมะขามต้นใหญ่ ในระยะหลัง ๆ ปรากฏว่า นายเจ๊งไปบอกแต่เรื่องข้าวสารหมด หัวปลาเค็มแห้งหมด แต่เรื่องใบมะขามนายเจ๊งไม่เคยบอกกับท่านเจ้าคุณเลย วันหนึ่งท่านเจ้าคุณเรียกนายเจ๊งไปถามว่า “เจ๊งข้าวหมดแกมาบอก แปลกอยู่อย่างหนึ่ง ในระยะนี้แกไม่เคยมาพูดเลยว่าใบมะขามหมดมันเป็นเพราะเหตุไร ?”

“มันไม่หมดครับ” เจ๊งตอบ

“ทำไมมันจึงไม่หมด แต่ก่อนทำไมหมดได้ เดี๋ยวนี้เป็นเพราะเหตุใดจึงไม่หมด” เจ้าคุณซัก

“คือมันอย่างนี้ครับ”

“เป็นอย่างไร ?”

เจ๊งชี้แจงต่อไปว่า

“เดิมใบมะขามที่มันหมดนั้นเพราะต้นมันเล็ก รูดวันสองวันก็หมด ในระยะหลัง ๆ นี้ผมรูดใบมะขามต้นใหญ่ ผมรูดทีละแถบ รูดในแถบนี้หมดแล้วผมก็ไปรูดแถบโน้น พอรูดแถบโน้นหมดแถบนี้มันก็แตกใบอ่อนเต็มต้น ผมกลับมารูดแถบนี้ พอรูดจนแถบนี้หมดแถบโน้นมันจะแตกใบอ่อนเต็มอีก เลยรูดไม่รู้จักหมด” พอเจ๊งชี้แจงขาดคำท่านเจ้าคุณก็หัวเราะอย่างอารมณ์เย็นแล้วว่า “นี่นายเจ๊งแกจำข้าได้ไหม” เจ๊งแหงนมองหน้าท่านเจ้าคุณแล้วตอบว่า

"จำไม่ได้ครับ"

"จำไม่ได้จริง ๆ หรือ ?" ท่านเจ้าคุณย้ำ

"จำไม่ได้จริง ๆ ครับ" เจ๊งยืนยัน

"เอาละ เมื่อแกจำไม่ได้ข้าก็จะบอกให้ ข้านี่แหละคือ นายเฮง เพื่อนขายขวดของแกไงล่ะ จำได้ไหม"

นายเจ๊งแหงนดูหน้าเจ้าคุณอีกครั้งหนึ่ง ถึงกับน้ำตาร่วงก้มลงกราบที่เท้า

"ผมจำใต้เท้าได้แล้วครับ"

เอาละเมื่อแกจำข้าได้ก็ดีแล้ว แกไม่ต้องเสียอกเสียใจ ข้าจะไม่ทอดทิ้งแก แต่ข้ามีเรื่องที่จะพูดกับแกในฐานะเพื่อนสักเล็กน้อย ความจริงข้าจำแกได้ตั้งแต่วันที่แกมาขอทานวันแรกแล้ว แต่ข้าทำเป็นไม่รู้จักแกเสียอย่างนั้นเอง ข้าบอกให้ลูกของข้าไปเรียกเอ็งเข้ามาหา และชักชวนให้เอ็งอยู่ด้วย ก็เพื่อให้ข้อคิดเกี่ยวกับความเป็นไปของเอ็งและของข้าเท่านั้น การที่ข้าให้เอ็งกินข้าวกับหัวปลาเค็มกับใบมะขามนั้น ก็เป็นอุบายวิธีหนึ่งที่จะให้เอ็งรู้ความจริง ชีวิตของเอ็งที่ตกระกำลำบากถึงขอทานนั้น ก็เพราะเอ็งทำตัวเป็นคนตามใจปากอยากกินอะไรก็กินในเมื่อทุนรอนของเอ็งก็ยังไม่มากนัก ในที่สุดก็ไม่มีจะกินเหมือนมะขามต้นเล็ก ถ้ารีบไปรูดใบกินเสียก่อนใบมันก็หมดต้นในที่สุดก็ไม่มีใบจะรูดกินต่อไป มันเหมือนชีวิตเอ็ง เงินก็ยังมีน้อยไม่ถึง ๘๐ ชั่ง เอ็งไปรีบใช้จ่ายเสียก่อนมันก็หมดทุนกันเท่านั้น แล้วต่อไปจะเอาอะไรใช้ อันตัวของข้าเปรียบเหมือนต้นมะขามใหญ่ รูดเท่าไร ๆ ใบมันก็ไม่หมด เพราะใบมันมาก รูดทางนี้หมดแล้วไปรูดทางโน้น กว่าทางโน้นจะหมดทางนี้ก็แตกใบอ่อนรออยู่แล้วไม่มีวันหมด เมื่อมีเงินน้อย ๆ ข้าไม่ใช้ ข้ารอให้เงินมันมาก ๆ เสียก่อน เมื่อมันมากแล้ว ข้าก็เอาให้เขากู้ใช้แต่ดอกผลต้นยังคงเดิมใช้เท่าไรกินเท่าไรก็ไม่หมด เจ้าคุณพูดยังไม่ทันจบ เจ๊งก็ต้องก้มลงกราบเท้าท่านเจ้าคุณอีกครั้งหนึ่ง กราบจนน้ำตาเปียกหลังเท้าท่านเจ้าคุณ ท่านเจ้าคุณจึงเอามือเชยคางนายเจ๊งแล้วพาขึ้นไปบนตึก พาเข้าไปนั่งในห้องพระ บอกให้นายเจ๊งกราบพระเสร็จแล้วจูงมือนายเจ๊งไปที่ตู้กระจกหลังหนึ่ง ชี้มือให้นายเจ๊งดูวัตถุอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นรูปไม้คานลงรักปิดทอง พร้อมกับแนะนำให้นายเจ๊งไหว้ไม้คาน

"ไม้คานอันนี้แหละคือไม้คานหาบขวดขาย ช่วยให้เขาทำมาหากินจนกระทั่งเป็นเศรษฐีมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยา ไม้คานของแกเอาไปทิ้งที่ไหนเสียล่ะ ?"

"ลืมเสียแล้วครับ ไม่ทราบว่าไปทิ้งที่ไหน"

"ลืมแล้วก็แล้วไป" ท่านเจ้าคุณพูดต่อ "ต่อนี้ไปเจ้าจงเอาใบมะขามเป็นครู ข้าจะให้ทุนแกไปสร้างตัวใหม่" แล้วท่านเจ้าคุณก็มอบไม้คานและเงินจำนวนหนึ่งให้นายเจ็งไปสร้างตัว นายเจ็งสามารถสร้างตัวจนเป็นเศรษฐีได้ในกาลต่อมา นี่ก็เป็นแง่ดีแง่หนึ่งที่ได้จากใบมะขาม

ต่อไปก็จะเล่าถึงความดีของเม็ดมะขาม ความดีของเม็ดมะขาม ก็เป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อยเหมือนกัน เรื่องมีอยู่ว่า มีหญิงคนหนึ่งเป็นหญิงม่าย มีบุตรชายสองคน มีอาชีพในทางปั้นส้มมะขามเปียกขาย วิธีปั้นส้มมะขามเปียกนั้นก็คือ ไปรับซื้อฝักมะขามที่แก่แล้ว เอามากระเทาะเปลือกออกแกะเอาเมล็ดออก แล้วเก็บเม็ดมะขามใส่กระบุงไว้มากมาย อยู่ ๆ หญิงม่ายก็ป่วยลง เมื่อใกล้จะตายก็เรียกบุตรชายสองคนมาใกล้ ๆ แล้วสั่งเสียว่า "แม่ป่วยคราวนี้เห็นจะไม่รอดแน่ เจ้าสองคนอยู่ข้างหลังอย่ารังแกกันนะ ให้รักและปรองดองกัน ตั้งหน้าทำมาหากิน สมบัติอันเป็นเงินทองก็ไม่มี แม่มีแต่สมบัติเม็ดมะขามนี้เท่านั้นที่จะแบ่งให้ ๆ กัน แม่ขอให้ลูกทั้งสองจงเอาเม็ดมะขามเลี้ยงชีวิต และตั้งเนื้อตั้งตัวต่อไป" พอสั่งเสร็จหญิงม่ายก็สิ้นใจตาย ลูกชายทั้งสองถึงกับปล่อยโฮร้องไห้อาลัยรักมารดา ถึงเขาจะร้องไห้อย่างไรก็ไม่สามารถที่จะช่วยให้มารดาของเขาฟื้นขึ้นมาได้ เมื่อทั้งสองสร่างโศกแล้วก็จัดการศพมารดาตามประเพณี หลังจากนั้นก็แบ่งเม็ดมะขามกันตามที่มารดาสั่งไว้ คนที่เป็นพี่เมื่อแบ่งเม็ดมะขามแล้วก็มานั่งกอดเข่ารำพึงว่า อย่างมากก็แค่เอามาคั่วแช่น้ำกินไม่กี่วันก็หมด เขาก็ตั้งหน้าคั่วเม็ดมะขามกิน ไม่กี่วันเม็ดมะขามก็หมดจริง ๆ อย่างเขาว่า เมื่อเม็ดมะขามหมดเขาจึงยึดอาชีพขอทานต่อไป ส่วนน้องชายไม่ยอมกระทำอย่างนั้น เขาไปรับจ้างเลี้ยงชีวิต ได้เงินมาก็เก็บออมไว้จนสามารถซื้อที่ดินได้แปลงหนึ่งประมาณ ๑๐ ไร่ เมื่อมีที่ดินแล้ว เขาก็คิดถึงสมบัติเม็ดมะขามต่อไปว่า ควรจะทำอย่างไร ครั้นแล้วก็ฉุกคิดขึ้นได้ว่า แม่ของเราอาศัยส้มมะขามเลี้ยงตัวและเลี้ยงเราผู้เป็นลูกมาได้ เราควรจะเอาเม็ดมะขามนี้แหละเลี้ยงชีพและตั้งตัวต่อไปตามคำของแม่ เมื่อได้คิดเช่นนั้น เขาก็เอาจอบขุดดินในเนื้อที่ที่เขามีทั้งหมด แล้วก็เอาเม็ดมะขามฝังลงไป พอถึงฤดูฝนเม็ดมะขามก็งอกขึ้นเขียวชอุ่มไปหมดทั่วบริเวณนั้น พอต้นมะขามโตขึ้นพอที่จะเก็บใบอ่อนขายได้ เขาก็เก็บไปขายได้เงินพอ

เลี้ยงชีพได้อย่างสบาย ส่วนที่เหลือก็เก็บไว้ เมื่อมะขามมีฝักอ่อน ๆ เขาก็เก็บฝักอ่อนไปขาย เมื่อมะขามฝักแก่เขาก็เก็บฝักแก่ไปขาย ในไม่ช้าเขาก็มีฐานะดี ในที่สุดก็กลายเป็นเศรษฐีมะขามขึ้นมา พี่กับน้องเกิดจากพ่อและแม่คนเดียวกันได้เม็ดมะขามเท่า ๆ กัน คนหนึ่งต้องไปเป็นขอทาน อันนี้ก็เห็นจะไม่ใช่เพราะเหตุอื่นใด เหตุเพราะรู้หรือ ไม่รู้เป็นตัวการอันสำคัญ น้องชายรู้คุณค่าของคำสั่งของมารดาและคุณค่าของเม็ดมะขามก็ตั้งตัวเป็นเศรษฐีได้ พี่ชายไม่รู้คุณค่าของคำสั่งและคุณค่าของเม็ดมะขาม เมื่อไม่รู้ก็ตกที่นั่งขอทานโดยไม่ต้องสงสัย

เรื่อง เหลือแต่ตัว

มีพ่อค้าคนหนึ่ง ได้เช่าลาจากเจ้าของลาคนหนึ่งให้บรรทุกสินค้าไปขายยังต่างเมือง ขณะที่รอนแรมมากลางทางนั้นแดดร้อนจัด พ่อค้าและเจ้าของลาที่มาด้วยหาร่มเงาที่ไหนพักร้อนไม่ได้ จึงหยุดลา แล้วทั้งสองต่างก็อาศัยเงาลานั้นเป็นที่กำบังแดด สักครู่หนึ่งการทะเลาะเบาะแว้งก็เกิดขึ้น เพราะแย่งเงาลากัน

พ่อค้าผู้เช่าลากล่าวขึ้นก่อนว่า "นี่เจ้าของลา แกไม่มีสิทธิอะไรที่จะอาศัยร่มเงาของลาตัวนี้ เพราะลาตัวนี้ข้าได้เช่ามา เสียเงินให้แกแล้วข้าย่อมมีสิทธิในเงาลาตัวนี้ทั้งหมด แกออกไปให้พ้น ข้าจะบังเงาลาคนเดียว"

เจ้าของลาได้ยินดังนั้นจึงแย้งขึ้นว่า "ก็แกเช่าแต่ตัวลาต่างหากล่ะ แกไม่ได้เช่าเงาลาด้วยนี่หว่า ถ้าแกเช่าทั้งตัวลาและเงาลาด้วยข้าจะต้องคิดค่าเช่าให้สูงกว่านี้ ดังนั้นข้าจึงมีสิทธิเป็นเจ้าของเงาลาแต่ผู้เดียว แกต่างหากล่ะที่จะเป็นผู้อาศัยเงาลาไม่ได้ แกออกไปให้พ้น"

ผู้เช่าลาตอบว่า "อุวะ ก็เงาลามันก็ติดกับตัวลานี่หว่า ข้าเช่าลามันก็ต้องได้เงาลาด้วยซิหว่า มันจึงจะถูก" เจ้าของลาก็ค้านว่า "แต่ตามข้อตกลงแกเช่าแต่ตัวลา ไม่ได้บอกว่าจะเช่าเงาลาด้วย"

ถกเถียงกันไปถกเถียงกันมา การโต้เถียงกันก็ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ถึงกับวางมวยกันเพื่อให้รู้แพ้รู้ชนะกัน ชกต่อยกันไปบ้างตีกันไปบ้าง ลาซึ่งกำลังยืนอยู่ในที่นั้นก็พลอยถูกลูกหลงจากการตีกันในระหว่างเจ้าของและผู้เช่าตัวของมัน มันทนเจ็บไม่ได้มันก็วิ่งหนีไป ฝ่ายเจ้าของลาและผู้เช่า เมื่อชกต่อยและทุบตีกันจนหมดแรงไปด้วยกันทั้งคู่แล้วเลิกลากันไปเอง พอต่างฝ่ายต่างฟื้นขึ้นมา เจ้าของลาก็มองหาลาของตัวไม่พบ ผู้เช่าลาก็มองหาลาและสินค้าของตัวไม่พบ ทั้งสองคงพบแต่ตัวของตัวเท่านั้น

คติธรรมจากนิทานเรื่องนี้สอนให้เรารู้ว่า คนเห็นแก่ตัวนั้น ในที่สุดจะเหลือแต่ตัว เหมือนนิทานเรื่องที่เล่ามาแล้วนี้

ทำไมคนเห็นแก่ตัวจึงเหลือแต่ตัว คำตอบก็คือ คนเห็นแก่ตัวเป็นคนโง่ ความโง่ของคนเห็นแก่ตัวนี้มันแสดงออกในลักษณะรักตัว เป็นห่วงตัว กอบโกยมาให้ตัว เอารัดเอาเปรียบผู้อื่นรู้มาก อาการของคนเห็นแก่ตัวดูยาก ไม่พูดไม่รู้ไม่คิดไม่เห็น มันแสดงอาการแห่งความเป็นเป็นมิตรต่อตัวเองตลอดเวลา เช่นเป็นห่วงตัว อยากให้ตัวได้มากกว่าเขา ไม่ยอมลำบากตรากตรำทะนุถนอมตัวตลอดเวลา แต่ความจริงแล้วความเห็นแก่ตัว อุปมาเสมือนโจรใจฉกาจที่ปลอมตัวมาในร่างของมิตร แต่ภายในนั้นคือผู้ร้ายที่ใจดำอำมหิตที่คอยล้างผลาญความเจริญก้าวหน้าของบุคคลอยู่ตลอดเวลา

เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้ทราบความจริงว่าความเห็นแก่ตัวล้างผลาญคนเราได้อย่างไร โปรดนึกถึงความเจริญเติบโตในร่างกายมนุษย์สัตว์ ตลอดจนพฤกษาลดาชาติที่มันเจริญเติบโตขึ้นมาได้เสียก่อน สิ่งเหล่านี้มันต้องมีปัจจัยภายนอกเข้ามาอุดหนุน มันจึงจะเจริญเติบโต ยกตัวอย่างเช่นต้นไม้ เช่น ต้นมะม่วง วิธีปลูกต้นมะม่วงมันต้องอาศัยปัจจัย ๔ อย่าง ๑ ดิน ๒ น้ำ ๓ ความร้อน (ไฟ) ๔ ลม (อากาศ) ผู้ที่จะปลูกมะม่วงต้องมีอุปกรณ์อันจำเป็น ๔ อย่างนี้ จะขาดไม่ได้ต้องเอาเมล็ดมะม่วงฝังลงไปในดินแล้วรดน้ำ พรวนดิน ต้องให้ได้รับแสงแดดและอากาศ เมล็ดมะม่วงที่ปลูกไว้ก็จะเจริญเติบโตขึ้นเป็นลำดับ ถ้าใครอุตริปลูกมะม่วงไว้ในขวดหรือในโหล โดยปิดฝาสนิทไม่มีดิน ไม่มีน้ำ ไม่ให้ถูกอากาศและแสงแดด ปลูกไว้สักร้อยปี โตไม่ถึงคืบ หรือโตขึ้นไม่ได้เลย ข้อนี้มีอุปมาฉันใด คนที่เจริญก้าวหน้ามาแล้วทุกคนก็เช่นเดียวกัน ทุกคนทั้งในอดีตและกำลังเจริญก้าวหน้าอยู่ในปัจจุบัน เขาเจริญก้าวหน้าเพราะอาศัยปัจจัยภายนอกตัวเข้าอุดหนุนทั้งนั้นได้รับการอุดหนุนจากพ่อแม่พี่น้องญาติมิตรทั้งนั้น เพียงแต่คนเดียวจะทำอะไรได้ จะเป็นคนใหญ่คนโตได้อย่างไร ? มีคนสนับสนุนอยู่คนเดียวเท่านั้นและคน ๆ นั้นก็ไม่ใช่ใครที่ไหนอื่น ที่แท้ก็คือตัวเองสนับสนุนตัวเอง มันจะมีอะไรเกิดขึ้น มันก็เท่าทุนเท่านั้นเอง

คนเห็นแก่ตัวเป็นคนน่าเกลียด อัปลักษณ์ เป็นคนไร้ญาติขาดมิตร เป็นคนเหลือแต่ตัวจริง ๆ คนรักก็มีคนเดียวคือตัวของตัวเอง คนช่วยเหลือก็มีคนเดียวคือตัวของตัวเอง ปัญหามีอยู่ว่า ทำไมคนทั่วไปจึงเกลียดคนเห็นแก่ตัว ? คำตอบก็คือ คนเห็นแก่ตัวรักตัวช่วยตัวอยู่ตลอดเวลา ไม่เปิดช่องเปิดโอกาสให้คนอื่นได้ช่วยรักบ้าง ได้ช่วยเหลือบ้าง คนทั้งหลายจึงปล่อยคนประเภทนี้เสีย คนที่โลกยกย่องรักใคร่และนับถือกันทั้งบ้านทั้งเมืองนั้นก็คือ คนไม่เห็นแก่ตัว เห็น

แก่คนอื่น รักคนอื่น ช่วยคนอื่น ๆ เขาเลยสงสาร คิดว่าไม่มีคนรักเลยช่วยกันรักเสียยกใหญ่ คนประเภทนี้จะไปทางไหนมีคนตาม จะทำอะไรมีคนช่วย ตรงกันข้าม ถ้าเห็นแก่ตัวเสียแล้วหาคนตามไม่ได้ หาคนช่วยไม่ได้ ในที่สุดเหลือแต่ตัวคนเดียวเหมือนเจ้าของลาและพ่อค้าผู้เช่าลา ครั้งแรกก็มีเพื่อนกันคนละคน คือ เจ้าของลาก็มีเพื่อนคนหนึ่ง คือผู้เช่าลา พ่อค้าผู้เช่าลาก็มีเพื่อนคนหนึ่ง คือเจ้าของลา แต่พอความเห็นแก่ตัวของคนทั้งสองสำแดงเดชออกมา คือจะนั่งบังร่มลาเสียคนเดียว ความเป็นเพื่อนซึ่งมีกันคนละคน ก็ต้องหมดทันที คือต่างคน........เหลือแต่ตัว

เรื่อง การต่อสู้

การต่อสู้เป็นความจำเป็นสำหรับชีวิตมนุษย์เรา ยิ่งเผอิญเราเกิดมาในสมัยที่โลกเต็มไปด้วยการต่อสู้ เราไม่สามารถจะเว้นการต่อสู้เสียได้ เพราะถ้าเราไม่ต่อสู้เราก็อยู่ไม่ได้ ถ้าเราอยากจะมีชีวิตอยู่เยี่ยงคนทั้งหลาย เหตุการณ์บังคับให้เราต้องต่อสู้ ธัมมะอันสำคัญประการแรก ที่เราจะต้องใช้เป็นเครื่องต่อสู้ คือความอดทน

ความอดทนเป็นกฎเบื้องต้นของการต่อสู้ เราจะต้องสร้างลักษณะทนทานขึ้นในตัวของเราก่อนอย่างอื่น คือ ทนทานต่อความลำบาก ทนทานต่อความทุกข์ร้อน ทนทานตลอดถึงอารมณ์ที่จะทำให้กำลังต่อสู้ของเราเสียไป เช่นต้องไม่เป็นคนโกรธง่ายท้อถอยง่าย ไม่เสียใจง่าย ไม่เห็นความลำบากนิดเดียวเป็นความลำบากมาก ไม่เห็นเรื่องเล็กเป็นเรื่องใหญ่ ให้พิจารณาตัวของเราว่ามีลักษณะทนทานหรือไม่ ถ้าไม่มีพึงพยายามปลูกให้มีขึ้น เพราะความทนทานเป็นบทเรียนบทแรกของการต่อสู้ คนโบราณรู้กฎข้อนี้ดี จะพึงเห็นได้จากวิธีฝึกเด็ก คือเขาฝึกให้ทำงานหนักมาแต่เล็กแต่น้อย เช่นพวกกรีซโบราณเขามีวิธีฝึกเด็กให้ทนทาน ด้วยการทำงานหนัก และห้ามไม่ให้บ่น ให้อาหารการกินอย่างเลว ให้ที่อยู่อย่างเลว ฝึกให้ทนทานสารพัดอย่าง มีการแข่งขันความอดทนของเด็กด้วยวิธีเอาเด็กมาเรียงแถวแล้วก็เฆี่ยน เด็กคนไหนร้องก่อนเป็นผู้แพ้ คนร้องหลังสุดเป็นผู้ชนะ กล่าวกันว่ามีเด็กบางคนยอมถูกเฆี่ยนจนตายโดยไม่ร้องเลย แต่วิธีนี้เป็นความโหดร้ายเกินไป ไม่เหมาะสมสำหรับโลกที่เจริญแล้วเช่นปัจจุบันนี้ วิธีฝึกให้ทนทานเป็นวิธีที่ง่ายและดีมีอยู่ ๒ วิธี คือ ๑. งดการพร่ำบ่น ๒. งดการปรับทุกข์

การพร่ำบ่นถึงความยากลำบากและความหนักอกหนักใจ เป็นการทำลายกำลังต่อสู้ในตัวของเราเอง ความยากลำบากอาจมีอยู่ในตัวของเราจริง แต่ถ้าเราเก็บเอาความรู้สึกอันนี้ไว้ไม่พูดออกมา นั้นเป็นทางแก้อันประเสริฐ เป็นทางที่จะสร้างความทนทานขึ้นในตัว ขอให้เราสังเกตดูคนบางคนที่ต้องเผชิญชีวิตอันยากลำบาก ต้องทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความเหน็ดเหนื่อย ผลได้ไม่พอเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง แต่ถ้าเขาไม่บ่น เราจะรู้สึกสรรเสริญ และในที่สุดความไม่บ่นนั้นเองจะช่วยตัวเขาได้ ผู้ที่ไม่บ่นย่อมจะสร้างกำลังใจสูงขึ้นในตัวเอง และก็จะสู้กับความยากลำบากทั้งหลายได้

ฉะนั้น การต่อสู้อันแรกคือการไม่บ่นนี้ จึงเป็นวิธีเหมาะและง่ายสำหรับโลกที่เจริญแล้ว เป็นประการที่หนึ่ง

การปรับทุกข์เป็นลักษณะของคนอ่อนแอเรายิ่งปรับทุกข์กับใคร กำลังต่อสู้ของเราก็ยิ่งจางหายไป และคนที่ได้ฟังการปรับทุกข์ของเรานั้น เขาจะเห็นเราเป็นคนอ่อนแอ ไม่อยากให้ความร่วมมือ เพราะไม่มีใครอยากช่วยเหลือหรือให้ความร่วมมือกับคนที่อ่อนแอ ทุกคนอยากเกี่ยวข้องกับมนุษย์ที่เข้มแข็ง ไม่มีใครอยากคบหาสมาคมกับคนเคราะห์ร้าย เพราะจะพาเขาเคราะห์ร้ายไปด้วยเขาอยากครบแต่คนเคราะห์ดีตามความสังเกตส่วนมาก คนเราชอบพูดถึงความยากลำบากของตัวให้คนอื่นฟัง หาได้คิดไม่ว่าการกระทำเช่นนี้ไม่มีทางดีอะไร เพราะถ้าเรื่องที่เราไปเล่าให้คนอื่นฟังนั้น เป็นความยากลำบากจริง ผู้ฟังก็จะเห็นความอ่อนแอของเรา ถ้าเรื่องที่เล่าไม่ใช่เป็นความยากลำบากจริง ผู้ฟังก็จะเห็นความอ่อนแอของเรามากขึ้น ไทยเรามีภาษิตอยู่บทหนึ่งว่า **กัดฟันทน** และเป็นภาษิตที่ไทยเราสรรเสริญมาช้านาน ความหมายของภาษิตนี้ก็คือยอมทนความยากลำบากโดยไม่พูดนั่นเอง รวมความว่า การต่อสู้ขั้นแรกที่สุด คืองดการบ่นและงดการปรับทุกข์ ความจริงเมื่อพิจารณาดูแล้วเป็นวิธีที่ง่ายไม่ยากสำหรับนักต่อสู้จะพึงกระทำ

เรื่องการบ่นและการปรับทุกข์ที่กล่าวมานี้ยิ่งพิจารณาไป ยิ่งจะเห็นความไม่ดีมากขึ้น ตัวอย่างที่พอจะเห็นได้ง่าย ๆ เช่น สมมติว่าเราเป็นผู้บังคับบัญชา มีคนอยู่ในบังคับบัญชาสองคนซึ่งอาจจะเป็นคนใช้ส่วนตัวหรือผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ในทางการงานคนทั้งสองมีวิชาความรู้และความสามารถเท่า ๆ กัน ทำงานได้ผลดีเท่า ๆ กัน แต่คนหนึ่งบ่นเหน็ดเหนื่อยยากลำบาก อีกคนหนึ่งไม่บ่น เป็นการแน่นอนว่าเราจะต้องชอบคนที่ไม่บ่นมากกว่า ส่วนคนที่บ่นเหน็ดเหนื่อยยากลำบากนั้น เราจะไม่ชอบเลย อย่างน้อยก็จะรู้สึกรำคาญ สมมติว่าคนทั้งสองนั้นคนหนึ่งมีความรู้และความสามารถสูงกว่า ทำงานได้ผลดีกว่าอีกคนหนึ่ง แต่เป็นคนชอบบ่นถึงความลำบาก บ่นถึงความเหน็ดเหนื่อยในการทำงาน ส่วนอีกคนหนึ่งมีความรู้และความสามารถน้อยกว่า แต่ก้มหน้าก้มตาทำงานโดยไม่บ่นเหน็ดเหนื่อยยากลำบากอะไร แม้ในกรณีอย่างนี้เราก็ยังชอบคนที่ไม่บ่นมากกว่าคนที่มีความรู้และความสามารถสูงกว่าแต่มีนิสัยชอบบ่น คนที่มีความรู้ทำงานดีแต่มีลักษณะบ่นถึงความยากลำบากเข้านิดเดียว ผู้บังคับบัญชาก็หมดความเลื่อมใส ส่วนคนที่ไม่บ่นมีงานก็ทำไป ยากลำบากเท่าไรก็สู้ทน บุคคลประเภทหลังนี้สามารถจะเอาชนะคนที่มีความรู้ดีกว่าหรือสามารถ

กว่านั้นได้ นี้แสดงให้เห็นว่า ความอดทนและไม่บ่นถึงความยากลำบากนั้น เป็นทางต่อสู้ในตัวของมันเองและสามารถเอาชนะได้ด้วย เมื่อเราเห็นใครต้องประสบอันตรายอย่างหนึ่งอย่างใด ถ้าเราเห็นเขาหมดสติ มีความเศร้าโศกโทมนัสแสดงความท้อแท้ เสียอกเสียใจออกมาให้เราเห็น เราอาจจะแสดงความเสียใจด้วย หรือเห็นใจเขา แต่ขณะเดียวกันเราก็จะไม่รู้สึกนิยมสรรเสริญเลย เพราะเราเห็นเขาเป็นคนอ่อนแอ ความอ่อนแอไม่ทำให้เกิดความนิยมสรรเสริญและสงสาร เรื่องนี้มีคนเข้าใจผิดเป็นอันมาก คือเข้าใจว่าได้แสดงความโศกเศร้าหรือแสดงอาการอย่างเจียนตายให้คนอื่นดู คนจะสงสาร อันที่จริงนั้นตรงกันข้าม ไม่มีใครสงสาร ความสงสารจะเกิดขึ้นจากการเห็นความอ่อนแอ แต่ความสงสารจะเกิดขึ้นจากการแลเห็นความมานะพยายาม ความรู้สึกเช่นนี้เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนคงมีความรู้สึกเหมือน ๆ กัน

ได้พูดถึงเรื่องวิธีต่อสู้มานานแล้ว แต่ยังไม่ได้พูดถึงสิ่งที่เราจะต้องต่อสู้ว่าได้แก่อะไร เพื่อให้เนื้อความกระชับเข้า ต่อไปนี้จะได้พูดถึงสิ่งที่เราจะต้องต่อสู้ สิ่งที่คนเราจะต้องต่อสู้มีมากมาย จะพูดแต่ส่วนใหญ่ ๆ ส่วนปลีกย่อยจะไม่พูด ส่วนใหญ่ ๆ ที่เราจะต้องต่อสู้มีอยู่ ๓ คือ

๑. ธรรมชาติ

๒. มนุษย์ด้วยกัน

๓. เหตุการณ์

ธรรมชาติ เป็นสิ่งที่มีทั้งคุณและโทษแก่มนุษย์ ส่วนที่มีคุณเราไม่ต้องต่อสู้ สิ่งที่เราจะต้องต่อสู้ก็เฉพาะส่วนที่เป็นโทษ ในส่วนที่เป็นโทษนั้นเช่นเราอยู่ในที่ที่มีอากาศไม่ดี หรือในดินแดนที่คนเต็มไปด้วยความไข้ ในดินแดนเช่นนี้ถ้าเราไม่ต่อสู้คือหมายความว่า พอเกิดความเดือดร้อนขึ้นเราก็หลีกหนีไป ถ้าเราทำเช่นนี้ก็ไม่สามารถจะเป็นอยู่ได้ ในเรื่องนี้ประวัติศาสตร์เป็นพยานแก่เราเป็นอย่างดี ประวัติศาสตร์ได้จารึกข้อเท็จจริงจากการพิสูจน์ของนักสัตวศาสตร์ไว้ว่ามนุษย์ที่ไม่กล้าต่อสู้ธรรมชาติ ชอบเที่ยวร่อนเร่พเนจรไปโน่นไปนี่ย่อมมีจำนวนลดน้อยลงทุกทีในที่สุดก็สูญพันธุ์ไปเอง เช่นมนุษย์ดึกดำบรรพ์บางเหล่า นอกจากมนุษย์ นักสัตวศาสตร์ยังได้พิสูจน์ถึงสัตว์บางชนิดได้เหมือนกันว่า สัตว์ที่ไม่มีนิสัยต่อสู้กับธรรมชาติ แม้จะมีความฉลาดในทางหลีกเลี่ยงต่อภัยธรรมชาติก็ย่อมสูญพันธุ์ไปได้เหมือนกัน มีเรื่องเล่าว่า มีนกชนิดหนึ่ง เมื่อถึงฤดูร้อนก็บินมาหาอากาศเย็นทางฝั่งสเปน พอถึงฤดูหนาวก็บินหนีอากาศหนาวไปอยู่ทางฝั่งอเมริกา

ซึ่งตามความคิดธรรมดา เราคิดว่าเป็นนกที่ฉลาด แต่ความฉลาดในทางหลีกเลี่ยงไม่กล้าสู้เช่นนี้ ทำให้จำนวนนกชนิดนี้น้อยลงไปทุกที และในที่สุดก็สูญพันธุ์ไปแล้ว มนุษย์ที่ยังปรากฏอยู่ในโลกเดี๋ยวนี้เป็นมนุษย์ที่สืบมาจากเผ่านักต่อสู้ ฉะนั้น การต่อสู้จึงเป็นสัญญลักษณ์ของมนุษย์ ที่จะมีเผ่าพันธุ์ อยู่ในโลกต่อไป

ความจริงธรรมชาติไม่ต้องการให้เราหนีต้องการให้เราสู้ และธรรมชาติก็ได้เตรียมผลตอบแทนในการต่อสู้ไว้เหมือนกันเราจะเห็นได้ว่า ในแผ่นดินที่มีภัยอย่างรุนแรง ยิ่งมีความรุนแรงเท่าไร ก็ยิ่งมีของดีมากเท่านั้น ในที่ที่มีบ่อเงินบ่อทองบ่อน้ำมัน หรือแหล่งทรัพยากรที่สร้างความเป็นมหาเศรษฐีให้แก่มนุษย์นั้น ตามปกติย่อมเป็นที่ที่มีอันตราย เช่นอากาศไม่ดี โรคภัยไข้เจ็บมาก เช่นกรุงวอชิงตัน เมืองหลวงของสหรัฐอเมริกาเวลานี้ ซึ่งเป็นเมืองที่งดงามและผาสุกที่สุดแห่งหนึ่งของโลก เมื่อร้อยปีที่แล้วมาเป็นดินแดนที่เต็มไปด้วยไข้มาเลเรีย ชาวอเมริกันได้ช่วยกันต่อสู้และปราบปรามความรุนแรงของธรรมชาติลงไป จึงกลายเป็นดินแดนที่เจริญและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากร ดังที่ปรากฏอยู่เดี๋ยวนี้ ตามปกติในป่าทึบที่เต็มไปด้วยสัตว์ร้ายและ ความไข้อย่างร้ายแรงมักมีของดี ๆ เช่นแร่เงินแร่ทอง และทรัพยากรอันมีค่าอย่างมากมาย ธรรมชาติได้สะสมของเหล่านี้สำหรับมนุษย์ที่มีความมานะพยายาม ส่วนมนุษย์ที่มีความอ่อนแอไม่สามารถจะไปเอาของดีของธรรมชาติได้ การต่อสู้กับธรรมชาติได้ จึงเป็นความจำเป็นประการหนึ่งสำหรับมนุษย์เรา

การต่อสู้กับมนุษย์ด้วยกัน เป็นความจำเป็นที่คนเราจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะมนุษย์เรายังเต็มไปด้วยกิเลสตัณหา การเบียดเบียนกันจึงเป็นธรรมดาของมนุษย์ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ทรงไว้ซึ่งความบริสุทธิ์ ปราศจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง กอปรด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ก็ยังถูกมนุษย์เบียดเบียน การต่อสู้จึงเป็นความจำเป็น แต่การจะต่อสู้อย่างไรนั้นแล้วแต่กรณี ในฐานะที่เราเป็นพุทธมามก ซึ่งแปลว่าผู้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อเราถูกรุกรานเราก็ควรจะใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องต่อสู้ ก่อนที่เราจะต่อสู้ เราก็ต้องพิจารณาก่อนว่ามนุษย์เราใช้อะไรเป็นเครื่องทำลายกัน อันนี้ถ้าพิจารณาแต่เพียงผิวเผินแล้ว รู้สึกว่าเครื่องทำลายมนุษย์มีมากเหลือเกินแต่เมื่อสาวเข้าไปให้ถึงต้นตอจริง ๆ แล้วก็จะไม่มีอะไรมาก คือทำลายด้วยกาย และทำลายด้วยวาจา ซึ่งมีจิตใจเป็นสมุฏฐาน

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาสอนวิธีเอาชนะไว้ย่อ ๆ ว่า พึงชนะความชั่วด้วยความดี เพียงเท่านี้ท่านอาจจะนึกค้านในใจว่าไม่จริง หรือสู้ไม่ได้แต่ความจริงสู้ได้อย่างแน่นอน ที่สู้ไม่ได้เพราะเราปฏิบัติผิดพึงจะเห็นได้เช่นคนบางคนหรือทั่ว ๆ ไป เวลาถูกเขาด่า เมื่อเราทราบอยู่แล้วว่า ตัวเราไม่ผิด แทนที่เราจะอดทนไม่แสดงความโกรธในฐานะที่เราไม่ผิด แต่เราโกรธกลับไปด่าตอบ ซึ่งเท่ากับเอาน้ำโสโครกไปล้างสิ่งโสโครก เรื่องมันก็ไปกันใหญ่ ผลสุดท้ายก็ย่อยยับไปทั้งคู่ แทนที่จะเป็นผู้ชนะก็กลับเป็นแพ้ ไม่ใช่เอาดีชนะชั่ว แต่กลับเป็นว่าเอาชั่วชนะชั่ว ซึ่งผิดจากหลักธรรมที่ทรงสั่งสอนไว้

เรื่องเอาความดีชนะความชั่วนี้ ถ้าเราปฏิบัติตามหลักธรรมได้จริง ๆ แล้ว เป็นสิ่งที่ชนะได้แน่นอน ดังเราจะเห็นได้จากพระพุทธจริยา เมื่อครั้งนางจิญจมานวิกาด่าพระพุทธเจ้า พระองค์ไม่ทรงโกรธและบริภาษตอบ ผลสุดท้ายพระองค์ทรงเป็นผู้ชนะ นางจิญจมานวิกาเป็นผู้แพ้คือผู้ถูกแผ่นดินสูบ พระเทวทัตประทุษร้ายพระองค์ ๆ ไม่ประทุษร้ายตอบ ผลสุดท้ายพระองค์เป็นผู้ชนะ พระเทวทัตเป็นผู้แพ้ คือถูกแผ่นดินสูบแต่สำหรับคนเรายังเป็นปุถุชนคนหนึ่งหนาแน่นด้วยกิเลส เราจะทำอย่างพระพุทธเจ้าไม่ได้ เราจะทำได้ก็แต่เพียงอดทนไม่แสดงความโกรธออกมาเท่านั้น แม้เพียงเท่านี้ถ้าเราทำได้ก็สามารถทำให้เราเป็นผู้ชนะได้เหมือนกัน เราคงจะเคยเห็นคนบางคนเวลาใครมาด่าเขาทนนิ่ง หนักเข้าผู้มาด่าแพ้ไปเอง บางคนถึงกับมาสารภาพผิดและมาขอโทษในภายหลัง ในกรณีอื่น ๆ ก็เช่นเดียวกัน รวมความว่าการต่อสู้คนด้วยกันต้องอาศัยธัมมะคือความอดทน และธัมมะอื่น ๆ ซึ่งเป็นปฏิปักษ์ต่อความชั่วที่ผู้อื่นประทุษร้ายมา เมื่อเราปฏิบัติได้เช่นนี้ชื่อว่า เราต่อสู้แล้ว ต่อสู้ด้วยธัมมะ ผลที่ได้รับก็คือทำให้เราอยู่ได้และเป็นอยู่อย่างสบาย

การต่อสู้กับเหตุการณ์ เหตุการณ์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลทั่ว ๆ ไปบ้าง เกิดขึ้นเพราะความหมุนเวียนเปลี่ยนไปของโลกบ้าง ดีก็มีร้ายก็มี แต่โดยมากมักจะเป็นไปในทางร้าย เช่นเหตุการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นตัวอย่าง ทำให้มนุษย์อดอยากยากจน ค่าครองชีพสูง โจรผู้ร้ายชุกชุม มนุษย์จิตใจต่ำทรามลง โกงกัน เบียดเบียนกันอย่างน่าอนาถ เดือดร้อนทุกหย่อมหญ้า มนุษย์ผู้ที่ไม่สามารถจะต่อสู้กับเหตุการณ์ได้ถึงกับเป็นบ้าฆ่าตัวตายไปก็มิใช่น้อย รวมความว่าผู้ที่ต่อสู้ไม่ไหวจะต้องย่อยยับไป พวกที่ต่อสู้ได้ก็คงอยู่ เรื่องของเหตุการณ์

ไม่มีใครบังคับได้ แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้วทุกคนต้องเดือดร้อน ฉะนั้นจึงไม่มีวิธีใดที่จะดีเท่าการต่อสู้ภัยจากเหตุการณ์ที่ร้ายที่สุดก็คือความยากจน การต่อสู้กับความยากจนซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่ร้ายที่สุดนี้ในทางพระพุทธศาสนาสอนให้บำเพ็ญประโยชน์ปัจจุบันเป็นเครื่องต่อสู้ ประโยชน์ปัจจุบันมี ๔ คือ

๑. ถึงพร้อมด้วยความหมั่น ในการประกอบกิจเครื่องเลี้ยงชีวิต

๒. รักษาทรัพย์ที่หามาได้ไม่ให้เป็นอันตราย

๓. คบคนดีมีประโยชน์ไว้เป็นเพื่อน

๔. เลี้ยงชีวิตตามสมควรแก่กำลังทรัพย์ที่หาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองและฟุ่มเฟือยจนเกินไป

เหตุการณ์ที่กล่าวนี้มิใช่ว่าจะมีเพียงเท่านี้ยังมีอีกมาก ที่นำมากล่าวนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งเพื่อให้ท่านทราบ ธัมมะเครื่องต่อสู้ที่นำมาแสดงก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น

เท่าที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ มีใจความสำคัญอยู่ประการเดียว คือต่อสู้ สู้กับธรรมชาติ สู้กับบุคคลด้วยกัน และสู้กับเหตุการณ์ สู้เพื่อความเป็นอยู่ และให้เป็นอยู่อย่างสบาย การต่อสู้ที่ถูกต้องนั้น ต้องต่อสู้ด้วยธัมมะตามที่ได้กล่าวมาแล้วทุกประการ

พล.ร.อ. สงัด ชลออยู่ กับการกีฬา ทร.

จากประวัติการสร้างสนามกีฬาราชนาวี บางนา ซึ่งเป็นสนามกีฬาส่วนกลางของกองทัพเรือ ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้บันทึกไว้ว่า ได้มีการเริ่มบุกเบิกการก่อสร้างตั้งแต่ปี ๒๕๐๒ ภายใต้การนำของ พลเรือเอก สวัสดิ์ ภูติอนันต์ (ในขณะที่ดำรงยศ พลเรือตรี เจ้ากรมสวัสดิการทหารเรือ ประธานกรรมการอำนวยการกีฬากองทัพเรือ) และข้าราชการส่วนใหญ่ในสังกัดกรมสวัสดิการทหารเรือเป็นกำลังสนับสนุนพนที่ก่อสร้างนี้เดิมเป็นที่ดินซึ่งจะสร้างเป็นสนามบินของกองทัพเรือ สำหรับเครื่องบินซึ่งบินจากสัตหีบเข้ากรุงเทพ ฯ จะได้ไม่ต้องไปลงที่สนามบินดอนเมือง แต่ไม่ได้ก่อสร้าง เนื่องมาจากกองบินทหารเรือได้ถูกยุบเลิกไปสืบเนื่องมาจากกรณีกบฏแมนฮัตตัน พื้นที่แห่งนี้มีเนื้อที่ประมาณ ๑๔๐ ไร่ ได้ถูกพัฒนาจากสภาพเป็นแปลงนาร้างมีน้ำท่วมเต็ม บางหย่อมก็เป็นดงโสน มาเป็นสนามกีฬาซึ่งประกอบด้วย สนามฟุตบอล ลู่วิ่งและอัฒจันทร์เหล็กสำหรับผู้ชมการแข่งขัน สามารถใช้เป็นที่จัดการแข่งขันกีฬาภายในหน่วยต่าง ๆ ในกองทัพเรือประจำปีได้เมื่อ ๑๙ พ.ย. ๐๔ และหลังจากนั้น ภายใต้การดำเนินงานของคณะกรรมการสร้างสนามกีฬากองทัพเรือชุดแรกซึ่งมี พล.ร.อ. สวัสดิ์ ภูติอนันต์ เป็นประธานกรรมการและภายใต้การสนับสนุนของท่านผู้นี้ในฐานะผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารเรือ ผู้บัญชาการทหารเรือ สนามกีฬาแห่งนี้ได้รับการพัฒนาต่อมาอย่างต่อเนื่อง โดยการจัดให้มีการสาธารณูปโภค น้ำบาดาล ท่อส่งน้ำ การปรับปรุงถนนภายใน ตลอดจนการก่อสร้างอาคารที่พักนักกีฬา "รุ่งอรุณ" และอาคารสโมสร "นาวีสุข" ขึ้น และได้ประกอบพิธีเปิดอาคารทั้งสองเพื่อใช้งานตามวัตถุประสงค์ เมื่อ ๒๕ ก.ย. ๐๗

และโดย พลเรือเอก สวัสดิ์ ภูติอนันต์ ก่อนที่ท่านจะพ้นจากภาระหน้าที่ราชการ ในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือ ท่านได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการสร้างสนามกีฬากองทัพเรือชุดใหม่ซึ่งนับเป็น ชุดที่ ๒ ขึ้นเมื่อ ๗ พ.ค. ๒๕๐๗ โดยมี พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ (ในขณะที่ดำรงยศ พลเรือโท เสนาธิการ กองเรือยุทธการ) เป็นประธานกรรมการ ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวติดต่อกันเป็นเวลานานถึงประมาณ ๘ ปี และได้พ้นหน้าที่ดังกล่าวนี้ไปเมื่อ ๒๗ ม.ค. ๑๕

ในช่วงระยะเวลาที่ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานกรรมการสร้างสนามกีฬา นั้น โดยความร่วมมือของคณะกรรมการตามคำสั่ง ท่านได้พัฒนาสนามกีฬาราชนาวี บางนา ต่อไปโดยไม่หยุดยั้งหลายประการ อาทิเช่น การสร้างเขื่อนริมคลองบางนา และเขื่อนคูน้ำภายใน การเสนอขออนุมัติจัดซื้อที่ดินขยายสนามกีฬาราชนาวีออกไปอีก เป็นเนื้อที่ประมาณ ๑๓ ไร่ ๒๕ ตารางวา ในปี ๒๕๑๓ เพื่อให้มีพื้นที่เพียงพอที่จะรับกับการเติบโตของการกีฬาทุกประเภท นอกจากนั้นยังได้จัดสร้างโรงพลศึกษา สระว่ายน้ำมาตรฐานและสนามเทนนิสขึ้น และได้มีพิธีเปิดสถานที่ทั้ง ๓ แห่งนี้อย่างเป็นทางการเมื่อ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๔

นอกจากการพัฒนาสนามกีฬาราชนาวี ในฐานะประธานกรรมการสร้างสนามกีฬาแล้ว พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ในฐานะนายกกรรมการราชนาวีสโมสร ยังได้ริเริ่มให้มีการสร้างสนามกอล์ฟราชนาวีขึ้นในพื้นที่สนามกีฬาราชนาวีแห่งนี้และได้มีพิธีเปิดสนามกอล์ฟราชนาวีเมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ ความเป็นมาพร้อมทั้งเหตุผลในการสร้างสนามกอล์ฟราชนาวีซึ่งเติบโตมาจนทุกวันนี้หากจะประมวลขึ้นเองก็อาจจะเข้าไม่ถึง ๆ ความนึกคิดของท่านผู้ริเริ่มได้ จึงใคร่ขอนำบทความของท่านในฐานะนายกกรรมการราชนาวีสโมสร ซึ่งได้เขียนถึงความเป็นมาของสนามกอล์ฟราชนาวี ในโอกาสพิธีเปิดสนาม เมื่อ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ มาลงไว้เพื่อความถ่องแท้อีกครั้งหนึ่ง

ความเป็นมาของสนามกอล์ฟราชนาวี

ผู้ช่วยเลขานุการสโมสรกอล์ฟราชนาวี ได้มาขอให้ผมในฐานะประธานกรรมการสร้างสนามกีฬาราชนาวี ช่วยเขียนประวัติความเป็นมาสั้น ๆ ของสนามกอล์ฟแห่งนี้ เพื่อนำลงในหนังสือที่จะพิมพ์แจกเป็นบรรณาการในวันเปิดสนามกอล์ฟราชนาวี ใน ๑๒ พฤศจิกายน ๒๕๐๘ นี้ ผมรู้สึกยินดีที่จะทำตามคำขอร้องนั้น แต่ในขณะเดียวกันก็รู้สึกเป็นกังวลเพราะการเขียนข้อความสั้น ๆ ให้ได้เนื้อถ้อยกระทงความโดยสมบูรณ์ทำได้ยาก อีกทั้งไม่ค่อยจะมีเวลาเขียนด้วยอย่างไรก็ดีเพื่อสนองความต้องการของผู้ขอ ผมขอเขียนชี้แจงความเป็นมาของสนามกอล์ฟแห่งนี้สั้น ๆ ตามที่ผู้ช่วยเลขานุการ ฯ ต้องการดังนี้

เดิมทีเดียวบริเวณที่ท่านเห็นเป็นสนามกอล์ฟอยู่นี้เป็นที่นาลุ่ม ๆ หน้าฝนน้ำท่วมทุกปี หญ้านานาชนิดขึ้นสูงเกือบท่วมศีรษะ หาทางใช้ประโยชน์ได้ยาก ต่อมาเมื่อกีฬากอล์ฟได้เข้ามาสู่วงการทหารเรือ คือเมื่อประมาณสัก ๕ ปีมานี้เห็นจะได้ ในขณะนั้นมีนักกอล์ฟฝีมือพอไปวัดไปวาได้อยู่ประมาณ ๗–๘ ท่าน ต่างก็คิดกันว่าเมื่อเรามีที่ว่างเปล่าอยู่เช่นนี้ น่าจะลองทำสนามกอล์ฟเล็ก ๆ ขึ้น พอให้พวกเราได้เล่นยืดเส้นยืดสายตีไปตีมากันสัก ๓–๔ หลุมก็จะดี เมื่อคิดกันดังนี้แล้วก็ลองให้ผู้รู้ทำท่าวางแผนผังสนามดู ในที่สุดก็เห็นว่าเฉพาะที่ของสนามทางด้านตะวันตกของสนามฟุตบอลด้านเดียวก็พอจะทำได้ถึง ๖ Green และสามารถจัดระบบให้ดีได้เป็น ๙ หลุม (แบบ พล.ร.ต. โกเมท เครือตราชู) เมื่อตกลงกันดังนี้แล้วก็ได้ให้สถาปนิกของ อร. ออกแบบลองประเมินราคาดูรู้สึกว่าราคาค่าก่อสร้างแพงมาก ถ้าหากจะทำให้ถูกต้องมีขนาดเท่ากับขนาดมาตรฐาน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงจำเป็นต้องย่อส่วนลงในระยะเริ่มแรกนี้พวกเราพยายามใช้เงินในการก่อสร้างน้อยที่สุด โดยหาเครื่องทุ่นแรงจาก สก.ทร. มาช่วย และใช้แรงงานจากทหารหน่วยเรือมาทำการพัฒนา และได้เงินจากประธานกรรมการสร้างสนามกีฬา ทร. คนเดิม (พล.ร.อ. สวัสดิ์ ภูติอนันต์) มาช่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ในที่สุด Green ทั้ง ๖ Green ก็เป็นรูปเป็นร่างขึ้นในลักษณะมูลดินไม่มีหญ้า ไม่มี Fairway เมื่องานได้ดำเนินการมาถึงขั้นนี้ เงินหมด แรงหมดต้องหยุดไม่คืบหน้าต่อไป อย่างไรก็ดีงานขั้นนี้ถ้าจะทิ้งเสียกลางคันก็น่าเสียดายมาก ดังนั้นนายกกรรมการราชนาวีสโมสร คือ ตัวผมเองในขณะนั้น เห็นว่าถ้าได้สานงานนี้ต่อไปแล้วก็จะเกิดประโยชน์แก่นายทหารในราชนาวีเป็นส่วนรวม เพราะพวกเราเป็นพวกเงินน้อย อยากเล่นกอล์ฟ จะไปเล่นสนามใหญ่อื่น ๆ ก็สู้ราคาบริการเขาไม่ไหวจึงควรหาสนามซ้อมมือเล่นแม้ไม่สู้ดีนัก แต่ถ้าค่าบริการถูก ๆ เล่นก็พอจะใช้แก้ขัดไปได้จึงได้นำเรื่องนี้เข้าหารือคณะกรรมการราชนาวีสโมสร ขออนุมัติเงินรายได้จากการเก็บค่าที่นั่งชมกระบวนพยุหยาตรา ๒๐,๐๐๐.๐๐ บาท เพื่อทำ Green ทั้ง ๖ ที่มีอยู่ให้สมบูรณ์โดยปลูกหญ้า วางท่อประปาให้ถึง Green ทุก Green นับว่างานในเรื่อง Green พอจะสำเร็จลุล่วงไปได้ อย่างไรก็ดี Fairway ยังไม่มี พูดถึงหน้าฝนแล้วเป็นอันว่าเล่นไม่ได้ ถ้าจะเล่นต้องลุยโคลนตีกัน แต่หน้าแล้งพอมีหวังต้อนลูกกอล์ฟไปขึ้น Green แล้วเขี่ยลูกลงหลุมได้แน่ ทำมาถึงแค่นี้เงินก็หมดลงอีก งานหยุดชะงักไม่สามารถจะดำเนินต่อไปได้ ในระยะนี้เป็นระยะที่มี

การเปลี่ยนผู้บัญชาการทหารเรือใหม่ เป็น พล.ร.อ. สวัสดิ์ ภูติอนันต์ ท่านผู้นี้ได้ค. โดย อาคารสำหรับเป็นที่พักนักกีฬาและข้าราชการที่เดินทางมาจากต่างจังหวัด ตลอดจนสร้างอาค. สโมสรสำหรับให้ข้าราชการเหล่านี้ขึ้นในบริเวณสนามกีฬา วัตถุประสงค์ในการนี้ก็เพื่อใช้เป็นที่ เก็บตัวนักกีฬาของ ทร. ตลอดจนช่วยประหยัดงบประมาณในการเบิกค่าเช่าที่พัก จากจุดนี้เองนับ ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ทุกคนหันความสนใจอย่างจริงจังมาสู่สถานที่นี้อีก โดยต่างก็เห็นว่าการที่ จะให้อาคารทั้ง ๒ หลัง ที่สร้างขึ้นในบริเวณสนามกีฬานี้ได้ใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงแล้ว ก็จะ ต้องมีถนนอย่างดีแยกจากสุขุมวิทเข้ามาสู่ตัวอาคาร รวมทั้งการตามไฟในแนวถนนให้สว่างไสว พอควรด้วย นอกจากนั้นหากได้ปรับปรุงสนามกอล์ฟที่มีอยู่เดิมให้ดีเข้าสู่มาตรฐานขนาด 9 หลุม แล้ว ก็จะเพิ่มความคึกคักให้กับสถานที่แห่งนี้ยิ่งขึ้น ผมในฐานะประธานกรรมการสร้างสนาม กีฬาราชนาวีจึงได้นำเรื่องนี้เข้าหารือต่อที่ประชุมคณะกรรมการ ซึ่งต่างเห็นพ้องต้องกันว่าควรขอ งบประมาณมาดำเนินการพัฒนาสนามกอล์ฟแห่งนี้อย่างจริงจังเสียที แต่การพัฒนานี้จะมุ่งไปใน เรื่องกอล์ฟโดยตรงเห็นจะไม่ได้ เพราะสนามกอล์ฟมีผู้ใช้น้อย ไม่เหมือนสนามกีฬาทั่ว ๆ ไป ทร. คงไม่อนุมัติแน่ ดังนั้นคณะกรรมการจึงได้มุ่งของบประมาณมาพัฒนาในเรื่องงานถนน ไฟฟ้า ประปา และงานดินอื่น ๆ สำหรับการสร้างสนามกอล์ฟนั้นจะดำเนินการในรูปแผนกกอล์ฟของ ราชนาวีสโมสร โดยขอแรงบรรดาท่านผู้บังคับบัญชา และนายทหารในราชนาวีที่สนใจ ได้ช่วย กันเสียสละเงินเป็นทุนริเริ่ม เพื่อต่อเติมสนามกอล์ฟแห่งนี้ให้แล้วเสร็จ ดังนั้นนายกกรรมการ ราชนาวีสโมสร จึงได้ออกประกาศเชิญชวนสมาชิกให้ร่วมกันเข้าเป็นผู้ริเริ่ม เมื่อประกาศออกไป แล้วครั้งแรกคิดว่าจะมีผู้ให้ความสนใจในเรื่องนี้ไม่มากนัก แต่การกลับตรงกันข้าม มีผู้บังคับ บัญชา เพื่อนฝูง มิตรสหาย ให้ความร่วมมืออย่างอบอุ่น โดยสมัครเข้าเป็นสมาชิกกันถึงบัดนี้ รวม ๑๘๑ นาย คิดเป็นเงินลงทุนถึง ๒๗๑,๕๐๐ บาท งานสนามกอล์ฟของเราจึงเป็นผลสำเร็จ ขึ้นได้ดังที่ปรากฏแก่สายตาของท่านทั้งหลาย ณ บัดนี้ อย่างไรก็ดีงานทำสนามกอล์ฟนี้เพิ่งเข้าจุด เริ่มต้นที่แท้จริงเท่านั้น ยังหาได้สำเร็จสมบูรณ์ไม่ เราจะต้องก้าวต่อไปอีกก้าวต่อไปจนกว่าสนาม แห่งนี้จะได้ชื่อว่าเป็นสนามหนึ่งในเขตนครหลวง ที่มีความน่าดูน่าเล่นไม่น้อยหน้ากว่าสนามอื่นเขา ความสำเร็จทั้งหลายที่จะพึงมีต่อไปก็ด้วยอาศัยการได้รับความสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาทั้งในอดีต

...จุบัน นอกจากนั้นการรวมกำลังกายกำลังใจและกำลังทรัพย์ของมิตรสหายทุกท่านที่ร่วมกัน...ตั้งเป็นสมาชิกผู้ริเริ่มได้ช่วยให้ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จเร็วขึ้นกว่ากำหนด หากงานชิ้นใดต่อไปที่พวกเราต้องการการร่วมแรงร่วมใจเช่นนี้เกิดขึ้นอีก ผมหวังว่าพวกเราคงช่วยกันเพราะทุกท่านย่อมทราบดีอยู่แน่แก่ใจแล้วว่า "สามัคคีคือพลังแห่งความสำเร็จทั้งหลายทั้งปวง"

พล.ร.ท. สงัด ชลออยู่

๑๒ พ.ย. ๐๘

ประธานกรรมการสร้างสนามกีฬาราชนาวี

นอกจากสนามกอล์ฟราชนาวีแล้ว ท่านยังได้จัดสร้างสระว่ายราชนาวีสโมสรขึ้นในพื้นที่ราชนาวีสโมสร ท่าช้าง วังหลวง และสนามฝึกยิงปืนแห่งราชนาวี ขึ้นในเขตพื้นที่สนามกีฬาราชนาวี ซึ่งสถานที่ทั้งสองแห่งนี้ได้ทำพิธีเปิด เมื่อ ๒๘ ม.ค. ๐๙ และ ๑๙ พ.ย. ๑๓ ตามลำดับ

เมื่อท่านได้พ้นหน้าที่ในฐานะประธานกรรมการสร้างสนามกีฬาและนายกกรรมการราชนาวีสโมสรไปแล้ว ท่านก็ยังคงสนับสนุนการก่อสร้างและการพัฒนาสนามกีฬาราชนาวีมาโดยตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขณะที่ท่าน ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือ ได้อนุมัติให้จัดสร้างอัฒจันทร์คอนกรีตเสริมเหล็กสำหรับนั่งชมการแข่งขันเป็นการถาวรขึ้น รวมทั้งได้มีการเร่งรัดให้มีการสร้างสนามกีฬากลางขึ้นในพื้นที่สัตหีบ ตลอดจนการสร้างรั้วโดยรอบสนามกีฬาราชนาวีให้เป็นรั้วคอนกรีตถาวรมาจนทุกวันนี้

ปัจจุบันสนามกีฬาราชนาวี สนามกอล์ฟราชนาวี และสนามฝึกยิงปืน ซึ่งท่านเป็นผู้มีส่วนพัฒนาและมีส่วนริเริ่มให้มีขึ้นได้เจริญรุดหน้าไปอย่างมากและเป็นที่มั่นใจได้ว่า ผู้ที่จะต้องมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับกิจการต่าง ๆ เหล่านี้คงจะได้เจตนารมย์ ความเพียรพยายามของผู้ใหญ่ที่ได้กระทำมาแล้วเป็นอุทาหรณ์ในการที่จะพัฒนาหรือริเริ่มให้มีสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น เพื่อทหารเรือรุ่นหลัง ๆ ต่อไป

ทหารเรือได้ยกย่องและสดุดี พลเรือเอก สวัสดิ์ ภูติอนันต์ อดีตผู้บัญชาการทห โดย ว่าเป็นผู้หยั่งรากบุกเบิกการก่อสร้างสนามกีฬาราชนาวีให้เกิดมีขึ้นมาแล้ว ดังนั้นหากจะกล่าว พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ อดีตผู้บัญชาการทหารเรืออีกท่านหนึ่งก็อาจจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า ท่านเป็นผู้พัฒนาสานต่อการก่อสร้างสนามกีฬาราชนาวีให้รุดหน้าเป็นรูปร่างที่สมบูรณ์ กับทั้งริเริ่มสิ่งที่ควรมีในด้านการกีฬาสโมสรให้เกิดมีขึ้น สมควรจะได้รับการยกย่องสรรเสริญจากทหารเรือเช่นเดียวกัน.

คณะกรรมการราชนาวีสโมสร

๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

ขอบพระทัยและขอบพระคุณ

การถึงแก่อนิจกรรมของ พลเรือเอก สงัด ชลออยู่ ในวาระอันยังไม่ควรแก่เวลานี้ ยังความเศร้าสลดแก่ครอบครัวของเราอย่างมหาศาล จนสุดที่จะหาถ้อยคำใดมากล่าวได้ครบถ้วน

แต่ในระหว่างเวลาแห่งความเสียใจอันใหญ่หลวงนี้ ดิฉันและลูก ๆ ก็ยังมีความปลาบ-ปลื้มใจมาลบล้างความเศร้าสลดได้บ้าง เพราะตั้งแต่คุณสงัดป่วยเป็นต้นมาจนถึงแก่อนิจกรรมก็ได้มีญาติมิตรและท่านที่เคารพนับถือของคุณสงัด และดิฉัน จำนวนมากมายมาแสดงเมตตาจิตช่วยเหลือในการต่าง ๆ ที่ต้องมี ต้องเป็น ต้องทำ เริ่มต้นจากแพทย์ พยาบาลผู้ให้การรักษา รวมทั้งเพื่อนฝูง ท่านที่เคารพ ช่วยเหลือในการเยี่ยมเยียนให้กำลังใจ

แม้ผู้ที่อยู่ห่างไกลมาร่วมด้วยไม่ได้ก็ยังกรุณาส่งโทรเลข จดหมาย และโทรศัพท์ มาแสดงความเสียใจกับดิฉันด้วย

ในวันพระราชทานน้ำอาบศพ ก็มีญาติมิตรมาร่วมรดน้ำอยู่เป็นเวลาเกือบ ๕ ชั่วโมง

ตลอดเวลาที่ศพยังอยู่ที่วัดเทพศิรินทราวาส ทุกครั้งที่มีการทำบุญอุทิศส่วนกุศล มีผู้มาร่วมวางพวงมาลาเคารพศพ และร่วมเป็นเจ้าภาพสวดพระอภิธรรมมากหน้าหลายตา การจัดพิธีศพจึงกระทำไปโดยเรียบร้อยสมเกียรติยิ่ง

ในพิธีฝังศพ ดิฉันยังได้รับความกรุณาจากคณะนายทหาร และผู้ที่เคยทำงานเกี่ยวข้องโดยใกล้ชิดกับคุณสงัด ในอดีต ช่วยเขียนเรื่องและจัดพิมพ์หนังสือขึ้น เนื่องด้วยเวลามีจำกัดการรวบรวมประวัติและผลงานจึงทำด้วยความยากลำบาก แต่ทุกคนก็พยายามทำจนเสร็จทันเวลา

ความเมตตากรุณาของท่านทั้งหลายเหล่านี้ จะจารึกอยู่ในความทรงจำของดิฉันและลูก ๆ ตลอดกาล หากมีสิ่งใดบกพร่องดิฉันกราบขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย.

คุณหญิง สุคนธ์ ชลออยู่

โดย

ควบคุมและประสานงาน
โดย
ร.ต. อุดม เกษมสันต์ ร.น.
วันชัย กลับเสถียร
เอกวิทย์ เหมัสเสฐียร